

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXXIV

januari 1991

Aflevering

1

SDU uitgeverij

INHOUD

Strafrechtspraak

HR 02.10.90	Ontucht plegen met zijn minderjarig stiefkind. De Hoge Raad verwerpt het beroep in cassatie met toepassing van art. 101a Wet RO. (Naschrift C.)	1
-------------	---	---

Tuchtrechtspraak

C-3GGW HMG 20.06.90	Krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten is niet mogelijk indien zodanige afdoening geschiedt omdat in de strafprocedure bewijsproblemen zijn te verwachten.	5
------------------------	---	---

Administratieve rechtspraak

CRvB 14.12.89	Het ambtsbericht. Een nog niet geverifieerd ambtsbericht als bedoeld in Bekendmaking zeemacht 1010 raakt de militair niet rechtstreeks in zijn belang. De bezwaarschriftenprocedure van art. 153a AMAR staat derhalve niet open. (Naschrift G.L.C.)	9
------------------	--	---

CRvB 01.06.89	Onbevoegd omdat gedelegeerd. Niet de Minister, maar de Commandant Eerste Legerkorps was in casu bevoegd tot terugstelling. Noch de eerste rechter, noch de Raad ziet redenen van algemeen belang die een gedektverklaring van de nietigheid van het bestreden besluit eisen. (Naschrift G.L.C.)	13
------------------	--	----

CRvB 03.05.90	Een ton te veel. In casu verzette het beginsel van de rechtszekerheid zich niet tegen terugvordering van het bedrag (van ruim een ton) dat de gewezen militair over de periode 1 januari 1980-1 oktober 1983 teveel aan uitkering had ontvangen. (Naschrift G.L.C.)	16
------------------	--	----

CRvB 15.02.90	Wegens ziekte verhinderd. Naar 's Raads oordeel is van „wegens ziekte verhinderd” (art. 19 lid 1 RIM) sprake wanneer de ziekte het meest kenmerkende is van een situatie waarin een militair, hoewel medisch geschikt voor andere werkzaamheden, toch niet kan worden tewerkgesteld omdat er geen passend werk voorhanden is.	19
------------------	---	----

Burgerlijke rechtspraak

HR 11.09.90	In Nederland geleverde Amerikaanse militair doodt zijn echtgenote. Nederland heeft in deze zaak geen rechtsmacht nu de Verenigde Staten geen afstand hebben gedaan van hun voorrang rechtsmacht uit te oefenen.	21
-------------	--	----

Opmerkingen en mededelingen

Wie was de meerdere van de sergeant-majoor? Door Mr W. H. Vermeer	35
Congres International Society for Military Law and the Law of War	36

Boekaankondigingen

Ambtenarenwet 1929	36
Arrestenbundel straf- en strafprocesrecht	36

STRAFRECHTSPRAAK

Hoge Raad der Nederlanden

Arrest van 2 oktober 1990

President: Mr Van den Blink (vice-president); *Raadsheren:* Mrs Keijzer en Bleichrodt.

Een militair wordt door het HMG veroordeeld wegens meermalen gepleegde ontucht met zijn minderjarig stiefkind. Hij stelt tegen de sententie van het HMG beroep in cassatie in.

De aangevoerde middelen kunnen naar het oordeel van de Hoge Raad niet tot cassatie leiden en zij nopen niet tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of van de rechtsontwikkeling. De Hoge Raad oordeelt ook geen grond aanwezig waarop de bestreden uitspraak ambtshalve zou behoren te worden vernietigd. Het beroep wordt verworpen.

(MCW art. 1; Wsr art. 249; Wet RO art. 101a)

ARREST

op het beroep in cassatie tegen een sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 27 september 1989 in de strafzaak tegen A. X.*) enz. (–Red.).

1. De bestreden uitspraak

Het Hof heeft in hoger beroep – met vernietiging van een vonnis van de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem van 1 februari 1989 – de verdachte ter zake van „ontucht plegen met zijn „minderjarig stiefkind, meermalen gepleegd” veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf, voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaren, alsmede tot een geldboete van vijftienhonderd gulden, subsidiair dertig dagen hechtenis.

2. Het cassatieberoep

Het beroep is ingesteld door de verdachte.

Namens deze heeft Mr G. Spong, advocaat te 's-Gravenhage, de volgende middelen van cassatie voorgesteld:

Het recht is geschonden en/of er zijn vormen verzuimd waarvan niet naleving nietigheid medebrengt.

In het bijzonder zijn de artt. 358, 359 Sv. jo. art. 77 Provisioneerende Instructie geschonden doordien het hof het namens rekwirant gevoerd verweer inhoudende dat het bewezenverklaarde betasten of bevoelen en laten wassen van rekwirants geslachtsdeel een opvoedkundig en derhalve redelijk doel diende, zulks in het licht van de culturele achtergrond van rekwirant, heeft verworpen op gronden die deze verwerping niet kunnen dragen. De sententie is op grond hiervan onvoldoende met redenen omkleed.

Toelichting

1. Aan rekwirant zijn drie vormen van ontuchtig handelen ten laste gelegd, te weten:
  - a. Het betasten en/of bevoelen van de vrouwelijkheid van zijn stiefdochter.
  - b. Het brengen van één van zijn vingers in haar vagina.
  - c. Het laten wassen door haar, zijn stiefdochter, van zijn geslachtsdeel.
2. Ten aanzien van het gestelde onder a en c heeft rekwirant zich beroepen op de opvoedkundige exceptie. Het hof heeft alle drie vormen bewezenverklaard en in de weerlegging van het verkeer, abusievelijk, vorenbedoelde exceptie ook op de ontkende vorm van ontucht betrokken.
3. Het hof overwoog te dezer zake, zakelijk weergegeven:

Het hof is anders dan de raadsman van oordeel dat onderhavig handelen van beklaagde in

*) Adjudant-onderofficier (–Red.).

onderlinge samenhang bezien, gelet op de aard ervan en de omstandigheden waaronder gepleegd, zoals van één en ander blijkt uit de vorenstaande bewijsmiddelen, geen enkel redelijk doel diende of kon dienen, en onder geen enkele exceptie valt.

4. Blijkens de in hoger beroep overgelegde pleitnotitie heeft de raadsman van rekwirant een uitdrukkelijk beroep gedaan op de culturele achtergrond van rekwirant, die in 1936 te Malang, Indonesië is geboren. Hij heeft daartoe, zakelijk weergegeven, aangevoerd:

Gewezen is op de culturele achtergrond van cliënt, waar het sexuele meer open wordt beleefd dan in de westerse samenleving. Zie daarover de brief van beklaagde de dato 11 maart 1988 aan de moeder van B.

5. Uit de weerlegging van het verweer kan ten onrechte niet blijken, dat het hof deze culturele achtergrond in aanmerking heeft genomen in dier voege, dat ook gezegd kan worden dat gelet op die culturele achtergrond het betrokken handelen van rekwirant geen enkel redelijk doel diende of kon dienen, en onder geen enkele exceptie valt.

6. In zijn annotatie onder H.R. 18 sept. 1989 N.J. 1990, 291 wees 't Hart op de botsing tussen twee cultuurpatronen en daarmee verbonden belevingswerelden. Hij merkt ondermeer op:

R. H. Wormhoudt, (Proces 1986, p. 329-326; Idem Proces 1988, p. 1-11) heeft echter terecht benadrukt dat de rechter de culturele achtergrond van allochtonen en van hun gedrag niet buiten beschouwing mag laten. Dat brengt m.i. bij een beroep op een strafuitsluitingsgrond mee dat de vraag, hoe de ervaring door de verdachte van een situatie en zijn reactie daarop „in redelijkheid” opgevat moeten worden, niet uitsluitend beantwoord kan worden vanuit een dominant autochtoon cultuurpatroon en daarbij behorende als evident ervaren waarderingen, maar alleen in open dialoog met de zich voordoende alteriteit. Alleen op die manier kan ook aan de eigen grondwaarden ten volle recht worden gedaan.

7. Wormhoudt bracht één en ander als volgt onder woorden:

Ik wil hier benadrukken dat het mij in eerste instantie niet gaat om ontslag van alle rechtsvervolging te bewerkstelligen; het gaat erom de rechter een uitspraak te laten doen over de waarde van de culturele achtergrond in die zaken waar het draait om de cultuurbepaaldheid van het gedrag. Een ontslag van rechtsvervolging voor de allochtoon is op zijn plaats als daarvoor termen zijn. Die termen kunnen zijn gelegen in de culturele achtergrond. Wanneer de rechter echter voorbij gaat aan culturele factoren, komt de vraag of die factoren van waarde zijn voor het delict – en in welke mate – überhaupt niet aan de orde.

De hier genoemde mogelijkheden lijken evenwel eerder theoretisch dan dat ze daadwerkelijk kans van slagen hebben; de – overigens schaarse – jurisprudentie op dit gebied laat namelijk zien dat culturele factoren niet snel worden aanvaard als strafuitsluitingsgrond. (19*) Door de rechter te dwingen op de culturele achtergrond te reageren, wordt een uitspraak afgedwongen over de toelaatbaarheid van culturele gebruiken. Beschouwt men de rechter als spreekbuis van onze samenleving waar het gaat om rechtsnormen en de handhaving daarvan, dan is gewenst dat hij zich uitsprekt, namens die samenleving, over aspecten van migratie, voorzover leidend tot conflicten met onder normen.

(R. H. Wormhoudt, Culturele achtergronden: strafuitsluitingsgronden? Proces 1986, p. 329-336.)

8. Het is algemeen bekend dat juist het terrein van de seksuele moraal sterk cultuur gebonden is. (Vgl. Ely Chinoy, Society, 1964, p. 108 en Alfred C. Kinsey, Wardell B. Pomeroy en Clyde E. Martin, Sexual Behavior in the Human Male i.h.b. p. 75, (W. B. Saunders, 1948); Kinsey, et al., Sexual Behavior in the Human Female (Saunders, 1953.)) De culturele achtergrond is dan ook van zodanig grote invloed op het handelen van mensen op dit gebied, dat het onbesproken laten van die achtergrond wanneer daar uitdrukkelijk op is gewezen een gebrekkige motivering oplevert.

9. Bij het omgaan met mogelijke cultuurbotsingen in het strafrecht gaat het uiteraard om de vraag of er een strafuitsluitingsgrond in het geding is. De vraag welke strafuitsluitingsgrond precies hangt gelet op de variëteit van de strafuitsluitingsgronden niet alleen samen met de vraag of het aanvaardbaar is dat allochtone justitiabelen hun eigen normen laten prevaleren boven de Nederlandse, maar vooral ook of hen in redelijkheid daarvan een schuldverwijt kan worden gemaakt. Het beroep op een culturele achtergrond kan aldus vertaald worden in strafuitsluitings-

gronden als bijv. psychische overmacht, AVAS en dwaling ten aanzien van het recht. (Vgl. Wormhoudt o.c. p. 334, 335.)

10. Het beroep op de culturele achtergrond te dezer zake, zoals dat in hoger beroep is aangevoerd, dient gelet op het voorgaande verstaan te worden als een beroep op verontschuldigbare dwaling ten aanzien van de wederrechtelijkheid van het ten laste gelegde voorzover erkend. Een zodanig beroep is onvoldoende gemotiveerd weerlegd door de vaststelling dat het handelen geen enkel redelijk doel diende of kon dienen en onder geen enkele exceptie valt. Voor het slagen van een zodanig beroep is vereist dat aannemelijk is, dat de verdachte heeft gehandeld in een verontschuldigbare onbewustheid van de hem verweten gedraging. Bij arrest van 14 sept. 1981 N.J. 1981, 642 heeft Uw Raad uitgemaakt, dat van zodanige onbewustheid slechts sprake kan zijn, indien de verdachte ten tijde van het begaan van het feit in de overtuiging verkeerde, dat zijn gedraging geen enkel strafbaar feit opleverde.

11. Rekwirant heeft met een beroep op zijn culturele achtergrond zich beroepen op die overtuiging. Irrelevant voor de verwerping is dan ook of hij een redelijk doel diende of kon dienen, want met de vaststelling dat dit laatste niet het geval was, is nog niets gezegd over zijn overtuiging. Daarom is de sententie dus onvoldoende gemotiveerd.

12. In verband met het voorgaande verdient nog opmerking dat aan de onvoldoende gemotiveerde verwerping niet kan afdoen, dat het verweer slechts betrekking heeft op 2 vormen van ontucht, aangezien bij een eventueel geslaagd beroep ten aanzien van die vormen en een bewezenverklaring van het geval bedoeld onder 1b de strafbaarheid in voor rekwirant niet ongunstige zin verandert in dier voege, dat bestraffing voor meerdaadse samenloop vervalt.

Middel II

Het recht is geschonden en/of er zijn vormen verzuimd waarvan niet naleving nietigheid medebrengt.

In het bijzonder is art. 359 Sv. geschonden doordien het hof een hogere voorwaardelijke vrijheidsstraf mede uit oogpunt van generale preventie gebonden acht. Aangezien een voorwaardelijke vrijheidsstraf typisch uitsluitend een speciaal preventief doel dient is 's-hofs sententie in zoverre onbegrijpelijk en dus onvoldoende met redenen omkleed.

3. De conclusie van het Openbaar Ministerie

De Advocaat-Generaal Fokkens heeft geconcludeerd tot verwerping van het beroep.

4. Beoordeling van de middelen

De middelen kunnen niet tot cassatie leiden en nopen niet tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of van de rechtsontwikkeling.

5. Slotsom

Nu geen van beide middelen tot cassatie kan leiden, terwijl de Hoge Raad ook geen grond aanwezig oordeelt waarop de bestreden uitspraak ambtshalve zou behoren te worden vernietigd, moet het beroep worden verworpen.

6. Beslissing

De Hoge Raad verwerpt het beroep.

CONCLUSIE VAN DE A.-G. MR FOKKENS

1. Verzoeker is veroordeeld wegens het meermalen ontucht plegen met zijn minderjarig stiefkind tot een gevangenisstraf van zes maanden voorwaardelijk en een geldboete van f 1.500,-.

Mr. G. Spong, advocaat te 's-Gravenhage, heeft twee middelen van cassatie ingediend.

2. Het eerste middel betreft de vraag of het hof een verweer inhoudende dat van „ontuchtig „handelen” geen sprake was gezien de opvoedkundige bedoelingen van verzoeker op toereikende gronden heeft verworpen. Volgens de steller van het middel is dat niet het geval, omdat het

verweer waarin werd verwezen naar de culturele achtergronden van verzoeker, moet worden verstaan als een beroep op verontschuldigbare dwaling t.a.v. de wederrechtelijkheid van het handelen.

3. Verzoeker heeft ter terechtzitting in hoger beroep erkend dat hij meermalen zijn pleegdochterje aan de vagina heeft betast en dat hij zijn geslachtsdeel door haar liet wassen. Hij heeft ontkend dat hij het meisje zou hebben gevingerd. Het hof acht echter, naast de andere erkende handelingen, ook dit laatste bewezen.

4. Met betrekking tot het gevoerde verweer heeft het hof overwogen:

Het hof is anders dan de raadsman van oordeel dat onderhavig handelen van beklagde in onderlinge samenhang bezien, gelet op de aard ervan en de omstandigheden waaronder gepleegd, zoals van een en ander blijkt uit de vorenstaande bewijsmiddelen, geen enkel redelijk doel diende of kon dienen, en onder geen enkele exceptie valt.

5. Het hof, oordelend dat de diverse handelingen in samenhang met elkaar moeten worden beoordeeld – d.w.z. inclusief het door verdachte ontkende „vingeren” – kon tot de slotsom komen dat deze handelingen geen doel als gesteld konden dienen. Immers, voor zover de erkende handelingen op zich al een aanvaardbare opvoedkundige strekking konden hebben, zij verliezen dat karakter als zij worden bezien in relatie tot de andere bewezen handelingen.

's Hof's overweging impliceert derhalve dat ook verzoekers stelling dat hij met een opvoedkundig doel handelde op grond van de andere feitelijke constellatie waarvan het hof uitgaat wordt verworpen, zodat het middel reeds om die reden faalt.

6. Het tweede middel faalt eveneens. 's Hof's oordeel dat het uit generaal preventieve overwegingen geboden is tot uitdrukking te brengen hoe ernstig dergelijke feiten worden opgenomen – in casu door een langere voorwaardelijke straf – is niet onbegrijpelijk.

Mijns inziens kan Uw Raad de zaak afdoen conform art. 101a RO.

Ik concludeer tot verwerping van het beroep.

NASCHRIFT

Bij wet van 16 juni 1988, Stb. 272 is in de Wet op de rechterlijke organisatie ingevoegd art. 101a, welk artikel luidt:

„Indien de Hoge Raad oordeelt dat een aangevoerde klacht niet tot cassatie kan leiden en niet „noopt tot de beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of de rechtsontwikkeling, dan kan hij zich bij de vermelding van de gronden van zijn uitspraak beperken tot dit „oordeel”. Het artikel trad in werking op 1 juli 1988. De Hoge Raad beoordeelt echter ook in het geval dat art. 101a Wet RO toepassing kan vinden, de aan zijn oordeel onderworpen beslissingen ambtshalve.

C.

TUCHTRECHTSPRAAK

Commandant 3e Groep Geleide Wapens

Beschikking van 27 februari 1990

Een soldaat wordt gedagvaard voor overtreding van de Opiumwet. De dagvaarding wordt ingetrokken. De verwijzingsofficier beslist dat de zaak alsnog krijgstuchtelijk zal worden afgedaan. De squadroncommandant legt een krijgstuchtelijke straf op. In beklag wordt deze straf gehandhaafd met wijziging van de strafreden. De gestrafte heeft verklaard dat hij verdovende middelen in zijn bezit heeft gehad en deze heeft gebruikt.

Bij het HMG blijkt dat de tuchtrechtelijke afdoening is geschied omdat door de auditeur-militair bij de strafrechtelijke behandeling van de zaak bewijsproblemen werden voorzien. Het hof is van oordeel dat het aldus gebruik maken van de mogelijkheid de zaak buiten strafrechtelijke afdoening af te (laten) doen, zich niet verdraagt met het doel waarvoor deze mogelijkheid door de wetgever is geschapen – kort gezegd – omdat moet vaststaan dat het feit dat met toepassing van art. 2 onder 2 WK krijgstuchtelijk wordt afgedaan inderdaad een strafbaar feit is. Het hof acht het tuchtproces nietig en maakt de strafoplegging ongedaan.

(WK art. 2, 67 ev; RLLu art. 12; Opiumwet art. 3)

De Kolonel M. Nederlof, Commandant 3e Groep Geleide Wapens,

Gezien het beklagschrift van dienstplichtig soldaat K. S. registratienummer 70. . . . Squadron van de 3e Groep Geleide Wapens, houdende de op 19 februari 1990 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van tien dagen verzuurd arrest met de strafreden: „Het in „bezit hebben en gebruiken van verdovende middelen”, hem opgelegd door . . . Commandant . . . Squadron en hem op 15 februari 1990 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager, de strafoplegger en het HBA 3 GGW, Elt J. A. G. Lemette:

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende dat het HBA heeft verklaard op 21 februari 1990 telefonisch contact te hebben gehad met Luitenant-Kolonel J. C. C. M. Brand, Hoofd Bureau Militaire Strafzaken, waarbij deze hem, zakelijk weergegeven het volgende zou hebben medegedeeld:

dat hij bij de zitting van de Mobiele Krijgsraad Buitenland Luchtmacht te Stolzenau op 15 februari 1990, waar klager was gedagvaard om terecht te staan terzake van het bezit cq gebruik van verdovende middelen, zou optreden als raadsman van klager;

dat op 14 februari 1990 door de Verwijzingsofficier Klu is bepaald dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kon worden afgedaan;

dat hij klager heeft geadviseerd tegen de krijgstuchtelijke afdoening zijn beklag te doen;

dat hij wenste op te treden als vertrouwensman van klager bij het onderhavige beklag, maar dat hij, gezien de afstand van Arnhem naar Blomberg, niet bij de behandeling van het beklag aanwezig zou zijn, dat zulks echter ook niet nodig was, omdat klager, indien de stafoplegging door de beklagmeerdere niet teniet zou worden gedaan, op zijn advies toch de eindbeslissing van het HMG zou inroepen, waar hij wel als vertrouwensman aanwezig zou zijn;

Overwegende dat hier, als in een bijzonder geval als bedoeld in het Voorschrift toepassing militair straf- en tuchtrecht paragraaf 3.a.(6), Luitenant-Kolonel Brand werd toegelaten als vertrouwensman;

dat het echter inherent is aan het tuchtproces dat een vertrouwensman aanwezig is bij de behandeling van de zaak en dat derhalve Luitenant-Kolonel Brand niet als zodanig kan worden beschouwd;

dat klager op het voorgaande is geweest en hem is gevraagd of hij een andere vertrouwensman wenste;

Overwegende dat klager heeft verklaard geen vertrouwensman nodig te hebben;

Overwegende dat de zaak derhalve zonder een vertrouwensman is behandeld;

Overwegende dat klager voorts heeft verklaard dat hij verdovende middelen in bezit heeft gehad en deze heeft gebruikt;

dat hij wist dat hij in militaire dienst geen verdovende middelen mag gebruiken en dat hij tevens wist dat hij door het gebruik van dergelijke middelen een strafbaar feit pleegde;

dat Luitenant-Kolonel Brand hem echter had gezegd dat indien zijn zaak voor de Krijgsraad zou zijn behandeld hij zou zijn vrijgesproken, omdat het personeel van de Koninklijke Marechaussee, toen het hem betrapte op het gebruik van de verdovende middelen, onjuist zou zijn opgetreden;

dat de onjuiste handelwijze van de Koninklijke Marechaussee hierin zou hebben bestaan dat hij direct nadat hij was betrapt op het gebruik van verdovende middelen werd gefouilleerd;

dat hij uitsluitend op advies van de Luitenant-Kolonel Brand in beklag was gegaan waarbij deze hem had medegedeeld dat het onjuist was dat hij alsnog krijgstuchtelijk was gestraft;

dat hij nu zelf ook van mening was dat hij niet zou mogen worden gestraft wanneer de Marechaussee onjuist had gehandeld;

dat hij er daarom bezwaar tegen had dat hij niet voor de Krijgsraad kon terecht staan en dat zulks nog werd versterkt door het feit dat de dagvaarding slechts een dag voor de terechtzitting werd ingetrokken;

dat hij nu de indruk had dat een juridisch meningsverschil over zijn hoofd werd uitgevochten, temeer daar Luitenant-Kolonel Brand hem had gezegd dat hij in ieder geval ook de eindbeslissing van het HMG zou moeten inroepen;

dat hij van mening was dat het Luitenant-Kolonel Brand daarbij meer om zijn eigen roem te doen zou zijn dan om de zaak zelf;

dat hij zich echter niet daartoe leende en, ongeacht de beslissing op zijn beklag, niet van plan was de eindbeslissing van het HMG in te roepen;

Overwegende dat uit het beklagschrift en de verklaringen van betrokkene blijkt dat het beklag moet worden opgevat als een beklag wegens onvolkomenheden bij de strafoplegging omdat de strafoplegger onbevoegd zou zijn geweest;

dat echter als onbetwist vaststaat dat het bestrafte feit is gepleegd;

dat het bestrafte feit op grond van de Opiumwet, artikel 3 onder C, een strafbaar feit is;

dat na de intrekking van de dagvaarding op 14 februari 1990 de Verwijzingsofficier KLu ingevolge artikel 12 RLLu op 15 februari 1990 heeft beslist dat de zaak voor krijgstuchtelijke afdoening in aanmerking komt;

dat het bezit van verdovende middelen in de militaire leefsfeer, ook wanneer het kleine hoeveelheden betreft, onbestaanbaar is met de militaire tucht en orde;

dat derhalve sprake is van een oneigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp in de zin van artikel 2 onder ten tweede van de Wet op de Krijgstucht;

dat derhalve aan alle vereisten voor krijgstuchtelijke afdoening is voldaan;

dat de straf is opgelegd door de squadroncommandant van klager, welke strafbevoegdheid heeft op grond van artikel 41 lid 1 onder 2 van de Wet op de Krijgstucht;

dat derhalve de strafoplegger bevoegd was tot het opleggen van de straf aan klager;

Overwegende dat klager bovendien van mening is dat het door de Koninklijke Marechaussee vergaarde bewijsmateriaal op onrechtmatige wijze is verkregen;

dat echter in casu de wijze van bewijsgaring niet relevant is, aangezien klager in confesso is, hetgeen voldoende is voor het opleggen van een krijgstuchtelijke straf;

Overwegende ten overvloede dat overigens uit het terzake opgemaakte Proces Verbaal van de Koninklijke Marechaussee niet is gebleken van onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal, daar dit bewijs is verzameld conform het gestelde in de artikelen 8 en 9 van de Opiumwet;

Overwegende dat klager het bestrafte feit heeft gepleegd;

dat hij zulks heeft gedaan in de hem en een aantal andere dienstplichtigen toegewezen legeringskamer op het Willem Versteegh Kamp en dus binnen de militaire leefsfeer;

dat het gebruik van verdovende middelen binnen de krijgsmacht als een ernstig krijgstuchtelijk vergrijp moet worden beschouwd;

dat de strafreden onvoldoende het gepleegde vergrijp weergeeft nu daarin niet is gesteld dat de verdovende middelen in de militaire leefsfeer werden gebruikt;

dat de opgelegde straf in overeenstemming is met de ernst van het gepleegde vergrijp.

Beschikkende op het beklag:

Handhaaft de opgelegde straf, van welke straf de uitvoering wordt geacht te zijn aangevangen op de datum van ingang van de oorspronkelijke straf, zijnde 15 februari 1990.

Wijzigt de omschrijving van de strafreden, zodat deze komt te luiden:

„Het in bezit hebben en het gebruik van verdovende middelen in een legeringskamer van het „Willem Versteegh Kamp”;

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beschikking van 20 juni 1990

(zie de beschikking op beklag hiervóór)

President: Mr H. de Groot; *Leden:* Schout-bij-nacht Prof. Mr G. L. Coolen, Generaal-majoor Mr C. Beljaars, Generaal-majoor Mr A. J. T. Dörenberg; *Raden:* Schout-bij-nacht F. Poldermans, Mr A. B. M. Borgart.

Vertrouwensman: Luitenant-kolonel Mr J. C. C. M. Brand.

EINDBESLISSING,

op het beklag van K. S., dpl. soldaat, ingedeeld bij . . . van de 3e Groep Geleide Wapens, hierna aangeduid met „klager” terzake van een hem opgelegde krijgstuchtelijke straf.

I. *Verloop van de procedure*

Klager werd op 15 februari 1990 door de commandant van hogergenoemd onderdeel gestraft met de krijgstuchtelijke straf van tien dagen verzuwaard arrest, met als omschrijving van de strafreden:

„Het in bezit hebben en gebruiken van verdovende middelen.”

Een door klager tegen die bestraffing ingediend beklag leidde tot de beschikking van de commandant van 3e Groep Geleide Wapens van 27 februari 1990, waarbij de opgelegde straf werd gehandhaafd en de omschrijving van de strafreden werd gewijzigd, zodat deze kwam te luiden:

„Het in bezit hebben en het gebruik van verdovende middelen in een legeringskamer van het „Willem Versteegh Kamp”.

De zaak is behandeld ter terechtzitting van 6 juni 1990.

Klager is daarbij gehoord, bijgestaan door zijn vertrouwensman luitenant-kolonel mr J. C. C. M. Brand.

II. *Beoordeling van het beklag*

Bij de behandeling van de zaak ter terechtzitting van het hof is, met name door de mededeling van de advocaat-fiscaal terzake, gebleken, dat in casu voor krijgstuchtelijke afdoening van de zaak is gekozen, omdat door de auditeur-militair bij de strafrechtelijke behandeling van de zaak mogelijke bewijsproblemen werden voorzien.

Het hof is van oordeel dat het aldus gebruik maken van de mogelijkheid om de zaak buiten strafrechtelijke behandeling af te (laten) doen zich niet verdraagt met het doel waarvoor deze mogelijkheid door de wetgever is geschapen.

Ingevolge artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht (jo art. 12 van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht), komt een strafbaar feit als het onderhavige immers uitsluitend voor krijgstuchtelijke afdoening in aanmerking indien het een feit is waarvan de militaire rechter kennis kan nemen, voorzover het onbestaanbaar is met de militaire tucht en orde en tevens van zo lichte aard is dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan.

Op grond van het vorenstaande acht het hof onderhavig tuchtproces nietig. Dit leidt ertoe dat de strafoplegging ongedaan behoort te worden gemaakt.

III. Eindbeslissing

Het hof:

doet de strafoplegging teniet;

bepaalt dat het door klager ten onrechte geleden nadeel zoveel mogelijk zal worden hersteld;

bepaalt dat een afschrift van deze eindbeslissing zal worden toegezonden aan de klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de advocaat-fiscaal voor de krijgsmacht en aan de minister van defensie.

NASCHRIFT

In de beschikking van de beklagmeerdere lezen we dat de vertrouwensman van oordeel was dat door opsporingsambtenaren fouten zijn gemaakt bij de opsporing van het strafbare feit. De beklagmeerdere acht die visie onjuist. Uit de omstandigheid dat de auditeur-militair de dagvaarding introk mag wellicht toch worden afgeleid dat het vermoeden van de vertrouwensman dat bij de krijgsraad een vrijspraak zou volgen niet geheel ongefundeerd was. Het HMG doet de krijgstuchtelijke straf teniet omdat naar het oordeel van het hof onjuist gebruik is gemaakt van de mogelijkheid een strafbaar feit krijgstuchtelijk af te doen.

In de strafreden is echter naast het strafrechtelijke verwijt dat de militair verdovende middelen – gelet op de vermelding van art. 3 van de Opiumwet kennelijk enigerlei soft drug – in bezit had, ook opgenomen het verwijt dat hij die middelen had gebruikt. De Opiumwet stelt echter gebruik van verdovende middelen niet strafbaar. De straf zou voor wat betreft het gebruik van verdovende middelen, waar klager kennelijk op heterdaad op is betrapt, kunnen zijn gehandhaafd. Het hof zal de gehele straf teniet hebben gedaan omdat het de zaak als één geheel beschouwde en overigens het gebruik van de verdovende middelen nooit afzonderlijk krijgstuchtelijk zou zijn afgedaan als de strafzaak door de krijgsraad was berecht.

C.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 14 december 1989
nr. MAW 1988/5 + MAW 1988/64

Voorzitter Mr J. Boesjes; Leden: Mr J. Janssen en Mr Ch. de Vrey.

Het ambtsbericht

Over een onderofficier van de Koninklijke marine was door zijn commandant een „ambtsbericht” gezonden aan de Commandant van het Korps Mariniers. Dit bericht eindigde met de mededeling: „Gezien het bovenstaande acht ik het onwaarschijnlijk, dat betrokkene in staat zal zijn tot het „vervullen van een functie waaraan een hogere rang is verbonden.” Toen de onderofficier tegen dit ambtsbericht bij de Minister van Defensie beroep instelde, werd hij in dit beroep niet-ontvankelijk verklaard. Wel vond de minister in het klaagschrift reden een commissie te benoemen, met de opdracht de bezwaren die aan de zijde van de onderofficier tegen de inhoud van het ambtsbericht bestonden, te onderzoeken. Na afsluiting van dit onderzoek deelde de minister de onderofficier mede dat hij het ambtsbericht “als geverifieerd” beschouwde en in het persoonsdossier van de onderofficier zou opleggen. Bovendien berichtte de minister de onderofficier dat hij voor bevordering in beschouwing was genomen, doch op grond van de inhoud van het ambtsbericht voor bevordering was voorbijgegaan. De onderofficier stelde tegen elk van deze besluiten beroep in bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage. Dit Gerecht verklaarde de besluiten nietig, met de bepaling dat de minister inzake de bezwaren van de onderofficier tegen het ambtsbericht (alsmede met betrekking tot diens bevordering) een nieuwe beslissing zou nemen. De Centrale Raad van Beroep vernietigde deze uitspraak echter en verklaarde de primaire beroepen alsnog ongegrond. „Geheel in de lijn van zijn „uitspraak van 1 oktober 1985, MAW 1984/K 24, TAR 1985, 229, oordeelt de Raad dat, gegeven „het systeem van Bekendmaking zeemacht 1010, aan een brief als de onderhavige vóór verificatie „geen rechtsgevolg is verbonden”, aldus de Raad. „De militair wordt door een zodanig, nog niet „geverifieerd ambtsbericht niet rechtstreeks in zijn belang getroffen. De bezwaarschriftenprocedure „van artikel 153a AMAR stond derhalve niet open.”

(Bekendmaking zeemacht 1010 (Regeling ambtsberichten))

UITSPPRAAK

in het geding van de Minister van Defensie, eiser, en P., wonende te W., gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van de gedingen*

Bij schrijven van 7 oktober 1986 heeft eiser aan gedaagde mededeling gedaan van:

- a) het besluit tot niet-ontvankelijkverklaring van een door gedaagde tegen een ambtsbericht ingesteld administratief beroep;
- b) het besluit het betrokken ambtsbericht als geverifieerd te beschouwen en dit in gedaagdes persoonsdossier op te leggen;
- c) het besluit dat eiser wordt voorbijgegaan voor bevordering tot de naasthogere rang per 1 juli 1986.

Deze besluiten zijn door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage bij uitspraak van 10 december 1987, nr. MAW 1986/1476, nietig verklaard met de bepaling dat eiser ter zake van gedaagdes bezwaar tegen het ambtsbericht en ter zake van gedaagdes bevordering tot de naasthogere rang per 1 juli 1986 een nieuwe beslissing neemt met inachtneming van hetgeen in die uitspraak is overwogen.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen.

Bij besluit van 23 november 1987 is gedaagde per 1 januari 1988 voorbijgegaan voor bevordering tot de naasthogere rang.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft dit besluit bij uitspraak van 14 september 1988, nr. MAW 1987/2091, nietig verklaard met de bepaling dat eiser een nieuw besluit zal nemen met inachtneming van hetgeen in die uitspraak is overwogen.

Eiser is ook van die uitspraak in hoger beroep gekomen.

De gedingen zijn gevoegd behandeld ter terechtzitting van 23 november 1989. Eiser heeft zich daar doen vertegenwoordigen door kapitein-luitenant ter zee van speciale diensten Mr. Drs. J. M. Vos, werkzaam bij eisers ministerie. Gedaagde is verschenen bij gemachtigde Mr. J. J. H. van Hulsen, werkzaam bij de Vereniging belangenbehartiging zeemacht te Den Helder.

II. *Motivering*

Bij schrijven van 16 januari 1986 heeft de Commandant van de Whiskey infanteriecompagnie door tussenkomst van de Commandant van het Korps Mariniers het volgende aan eiser medegedeeld:

„1. Hierbij wil ik u informeren over de persoonlijke gedragingen en omstandigheden van „SGTMARNALG W.P. dienende bij mijn eenheid sedert 11 november 1985 op regelnummer.

„2. Betrokkene had als nevenfunctie O.Officier NBC en beheerder tax-free. Met name op de „laatst genoemde nevenfunctie had betrokkene zich met zeer veel overgave gestort. Hij ging „zozeer in deze nevenfunctie op, dat hij nauwelijks nog oog had voor andere zaken.

„3. Aangekomen in Noorwegen is betrokkene op 10 januari 1986, door zijn pelotonscom- „mandant ELNTMARNNS H. in het bijzijn van de opvolgend pelotonscommandant SMJRMARNALG I., „op zeer rustige en tactvolle wijze aangezegd, dat beheerder tax-free een nevenfunctie was en dat „betrokkene geacht werd de diverse lessen van zijn peloton te volgen.

„4. Betrokkene is na deze mededeling in grote woede ontstoken en was daarna tot zijn „moment van terugkeer naar Nederland op 16 januari 1986 niet meer voor enige reden vatbaar. „Hij liet zich zeer dreigend en agressief uit t.a.v. zijn pelotonscommandant. Ook na enige dagen „wenste hij deze bedreigingen niet terug te nemen, integendeel.

„5. Betrokkene was in zijn gesprekken verward en niet in staat zijn gedachten te coördineren. „In zijn gedrag was hij volstrekt onberekenbaar en kon niet voor zichzelf instaan zoals hij mij „mededeelde. Normaal functioneren als groepscommandant was niet mogelijk.

„6. Naar mijn stellige overtuiging was de werkdruk van zijn functie als geweergruopscom- „mandant, de nevenfuncties beheerder tax-free en NBC onderofficier te veel voor betrokkene. „Opgemerkt dient te worden, dat aan deze laatste nevenfunctie tot het moment van betrokkenes „terugkeer naar Nederland door hem slechts een geringe hoeveelheid tijd behoefde te worden „bested.

„7. Gezien het bovenstaande acht ik het onwaarschijnlijk, dat betrokkene in staat zal zijn tot „het vervullen van een functie waaraan een hogere rang is verbonden.

„8. Op 16 januari 1986 heb ik, na overleg met het Hoofd van de Afdeling Personeel van de „Commandant van het Korps Mariniers, betrokkene naar Nederland teruggestuurd, omdat hij „niet meer kon functioneren binnen mijn eenheid.”

Eiser heeft die brief aangemerkt als een ambtsbericht als bedoeld in de Bekendmaking zeemacht 1010 en de daarin voorziene verificatieprocedure gevolgd. Het door gedaagde tegen het (nog niet geverifieerde) ambtsbericht ingestelde administratieve beroep is door eiser niet-ontvankelijk verklaard omdat een militair door een niet geverifieerd ambtsbericht niet rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen aangezien een zodanig ambtsbericht op zichzelf geen directe rechtsgevolgen heeft. Het betrokken ambtsbericht heeft, na verificatie, rechtspositionele gevolgen voor gedaagde gehad: het heeft aan zijn bevordering bij keuze per 1 juli 1986, 1 januari 1987 en 1 januari 1988 in de weg gestaan.

De eerste rechter heeft eisers besluit tot niet-ontvankelijkverklaring van gedaagdes beroep tegen het ambtsbericht nietig verklaard. Naar het oordeel van het Ambtenarengerecht werd gedaagde door de brief van 16 januari 1986 van C-WINFICIE wel direct in zijn belang geraakt en had eiser op gedaagdes klaagschrift moeten beslissen overeenkomstig het bepaalde in artikel 153 a van het Algemeen militair ambtenarenreglement (AMAR).

De Raad kan de eerste rechter hierin niet volgen. Geheel in de lijn van zijn uitspraak van 1 oktober 1985, MAW 1984/K 24, TAR 1985, 229, oordeelt de Raad dat, gegeven het systeem van Bekendmaking zeemacht 1010, aan een brief als de onderhavige vóór verificatie geen rechtsgevolg is verbonden. De militair wordt door een zodanig, nog niet geverifieerd ambtsbericht niet rechtstreeks in zijn belang getroffen. De bezwaarschriftenprocedure van artikel 153a AMAR stond derhalve niet open.

De toegepaste verificatieprocedure heeft naar 's Raads oordeel aan de daaraan te stellen eisen voldaan. De commissie van onderzoek heeft alle betrokkenen gehoord. Alle verklaringen zijn op schrift vastgelegd. Weliswaar beschikte de commissie niet over het proces-verbaal van het kort na het gebeurde in Noorwegen ingestelde huishoudelijk onderzoek, maar dat heeft haar niet verhinderd tot een juiste vaststelling der feiten te komen. De commissie heeft het voorts terecht niet tot haar taak gerekend een oordeel te geven over de toerekenbaarheid van gedaagdes gedrag. Eisers besluit het ambtsbericht als geverifieerd te beschouwen en dit in gedaagdes persoonsdossier op te leggen komt derhalve niet voor nietigverklaring in aanmerking.

Hetzelfde geldt voor eisers besluit gedaagde voor bevordering per 1 juli 1986 voorbij te gaan. Eiser kon in redelijkheid tot het oordeel komen dat gedaagdes gedrag op 10 januari 1986 en kort daarna als neergelegd in het ambtsbericht van 16 januari 1986 en bevestigd door de bevindingen van de commissie van huishoudelijk onderzoek en de door eiser in het kader van de verificatie van het ambtsbericht ingestelde commissie van onderzoek, van dien aard was dat dit een belemmering vormde voor gedaagdes bevordering bij keuze.

Met betrekking tot eisers besluit gedaagde ook per 1 januari 1988 voor bevordering voorbij te gaan overweegt de Raad het volgende.

Gedaagde is naar aanleiding van de inhoud van het ambtsbericht van 16 januari 1986 op het hoofdkwartier van de Commandant van het Korps Mariniers door het hoofd van de afdeling personeel medegedeeld dat dit ambtsbericht (na verificatie) met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid van doorslaggevende negatieve invloed zou zijn bij de aanstaande bevorderingsronde (per 1 juli 1986). Hem is toen tevens medegedeeld dat het gebeurde in Noorwegen geen blijvende belemmering (van de kant van de Commandant van het Korps Mariniers) zou opleveren voor een bevordering en dat hem een herkansing zou worden geboden op een vergelijkbare functie bij een operationele eenheid (in Noorwegen). Gedaagde is van 30 maart 1987 tot 20 juni 1988 geplaatst geweest bij de eerste amphibische gevechtsgroep. In deze functie heeft hij de zogenaamde Schotland-Noorwegen-periode meegemaakt. Eiser heeft gedaagde na deze periode gerehabiliteerd geacht en hem bij de eerstvolgende bevorderingsronde, per 1 januari 1989, bevorderd tot de rang van sergeant-majoor der mariniers.

Naar 's Raads oordeel kon eiser er in alle redelijkheid toe komen gedaagde een kans op rehabilitatie in de vorm van een plaatsing bij een operationele eenheid te bieden. Naar 's Raads oordeel kan, gelet op de bovenvermelde mededelingen van het hoofd van de afdeling personeel, evemin worden gezegd dat gedaagde in onzekerheid is gehouden omtrent de mogelijke invloed van het gebeurde in Noorwegen op zijn verdere loopbaan. Het was gedaagde genoegzaam duidelijk hoe hij zich kon rehabiliteren, en hij heeft zich ook gerehabiliteerd. Op 1 januari 1988 echter was de rehabilitatieperiode nog niet voltooid.

Het bovenstaande leidt tot de volgende beslissing:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM KONINGIN:

Vernietigt de aangevallen uitspraak;
Verklaart de primaire beroepen alsnog ongegrond.

NASCHRIFT

1. Blijkens Bekendmaking zeemacht 1010 („Ambtsberichten”) wordt onder een ambtsbericht verstaan: ieder schriftelijk bericht afkomstig van een ambtelijk orgaan (met inbegrip van een

bondgenootschappelijke functionaris) en ter kennis gebracht van een onder het Ministerie van Defensie ressorterende autoriteit, dat gegevens behelst betreffende persoonlijke gedragingen of omstandigheden van een militair, en dat tot grondslag dient voor een door vorenbedoelde autoriteit ten aanzien van de betrokkene te nemen beslissing op rechtspositioneel gebied.

De Bekendmaking onderscheidt twee categorieën ambtsberichten:

- ambtsberichten waarop de Bekendmaking niet van toepassing is (omdat een andere regeling geldt);
- ambtsberichten waarop de Bekendmaking wel van toepassing is (omdat een andere regeling ontbreekt).

De Bekendmaking is bijv. niet van toepassing op beoordelingen (in de zin van de beoordelingsvoorschriften).

Is de Bekendmaking wel van toepassing, dan geldt de regel dat het ambtsbericht – voor zover het in nadelige zin mede bepalend is voor te nemen rechtspositionele beslissingen – niet mag worden gebruikt dan nadat het is geverifieerd. Dit verifiëren houdt in dat de militair op wie het ambtsbericht betrekking heeft, door de autoriteit aan wie het ambtsbericht is gericht, van de inhoud van het bericht in kennis wordt gesteld, waarbij hem (de militair) de gelegenheid wordt geboden de juistheid van het bericht te weerleggen.

2. Het Gerecht in eerste aanleg beschouwde de brief van de commandant van de onderofficier als een besluit dat de onderofficier rechtstreeks in zijn belang trof, dus als een besluit waartegen op grond van art. 153a AMAR een bezwaarschrift kon worden ingediend. De Centrale Raad van Beroep oordeelde echter anders. „Geheel in de lijn van zijn uitspraak van 1 oktober 1985, MAW „1984/K 24, TAR 1985, 229, oordeelt de Raad dat, gegeven het systeem van Bekendmaking „zeemacht 1010, aan een brief als de onderhavige vóór verificatie geen rechtsgevolg is verbonden. De „militair wordt door een zodanig, nog niet geverifieerd ambtsbericht niet rechtstreeks in zijn belang „getroffen. De bezwaarschriftenprocedure van artikel 153a AMAR stond derhalve niet open.”

3. Na verificatie staat in een geval als het onderhavige wel de bezwaarschriftenprocedure van art. 153a AMAR open. Het ambtsbericht treft de militair dan immers wel rechtstreeks in zijn belang. Ook zou de bezwaarschriftenprocedure hebben opengestaan indien Bekendmaking zeemacht 1010 niet van toepassing zou zijn geweest. Verwezen wordt in dit verband naar CRvB 14 maart 1989, TAR 1989, nr. 101 („Daarenboven echter moet naar 's Raads oordeel dit schrijven, als geheel beschouwd, „worden bestempeld als een officiële kennisgeving van gedaagdes afkeurend oordeel omtrent het „functioneren van betrokkene als algemeen directeur. (...). De Raad is dan ook tot de conclusie „gekomen, dat de gedaagde door het aldus kenbaar maken van zijn afkeurend oordeel een besluit „heeft genomen waardoor betrokkene rechtstreeks in zijn belang is getroffen in de zin van artikel 24 „der Ambtenarenwet 1929 en waartegen betrokkene ingevolge die wet beroep kon instellen.”).

4. Met betrekking tot de toegepaste verificatieprocedure stelde de Raad dat deze „aan de „daaraan te stellen eisen heeft voldaan”. „De commissie (van onderzoek) heeft het terecht niet tot „haar taak gerekend een oordeel te geven over de toerekenbaarheid van gedaagdes gedrag”, aldus de Raad.

Gedaagde was echter wel op grond van dit gedrag voor bevordering voorbijgegaan. Zou de Raad het beroep van gedaagde tegen zijn passering ook ongegrond hebben verklaard indien bij onderzoek bijv. was gebleken dat het gedrag gedaagde niet was toe te rekenen?

Vermeldenswaard is in dit verband CRvB 1 juli 1970, MRT 1971, blz. 58. Toen, in 1970, verklaarde de Raad het besluit, waarbij een onderofficier wegens ongeschiktheid uit de dienst was ontslagen, nietig. Aan het oordeel dat de onderofficier ongeschikt was lag het gegeven ten grondslag dat hij door de krijgsraad tot een gevangenisstraf van twee maanden was veroordeeld ter zake van verduistering (meermalen gepleegd) en opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid. Toen hij tegen dit besluit beroep instelde, verklaarde de Raad het besluit nietig, overwegende:

„dat bij (het) vonnis mede in beschouwing is genomen het hiervoor vermelde rapport d.d. 18 juni „1968 van de zenuwarts H.; dat uit dit rapport blijkt dat de klager ten tijde van het begaan der „genoemde feiten als verminderd toerekenbaar moest worden beschouwd uit hoofde van een „ziekelijke stoornis der geestvermogens; dat deze zenuwarts bij zijn voornoemde brief van 15 mei „1970 (welke, gelijk vermeld, door de inspecteur van de geneeskundige dienst der zeemacht werd „onderschreven) onder andere heeft gesteld: „De destijds geconstateerde psychogene depressie is

„,uiteraard een ziektebeeld, dat althans zeer waarschijnlijk niet blijvende zal zijn”; en: „Onzerzijds
 „,werd betrokkenes misstap als een incidenteel gebeuren gezien bij een man die vóór die tijd zeer
 „,bruikbaar was en waarvan wij verwachten dat hij zijn bruikbaarheid voor de dienst zou kunnen
 „,herwinnen”;

„,dat hieruit de conclusie moet worden getrokken, dat aan de psychische toestand, waarin klager de
 „,betrokken feiten pleegde, althans zeer waarschijnlijk geen blijvend karakter moet worden toege-
 „,kend, terwijl verder op grond van de aanwezige medische gegevens aannemelijk is dat klager die
 „,feiten niet zou hebben gepleegd, indien hij niet in die toestand had verkeerd, ook al zijn die feiten
 „,hem ten dele toe te rekenen;

„,dat evenwel naar ’s Raads oordeel van onbekwaamheid of ongeschiktheid, in een geval als hier aan
 „,de orde, slechts sprake mag zijn indien een meer permanente situatie dan de onderhavige aanwezig
 „,is (gelijk ook geldt in een geval van ongeschiktheid uit hoofde van ziekte of gebreken).”

5. De Raad verwijst naar zijn uitspraak van 1 oktober 1985, TAR 1985, nr. 229. Hoe lagen toen de feiten?

De minister van Defensie berichtte de Commandant van het Korps Mariniers dat sergeant van de mariniers D., bij geen bedenkingen, per 1 januari 1984 zou worden bevorderd tot de rang van sergeant-majoor. Er waren wel bedenkingen. De commandant van de sergeant schreef dat hij bezwaar had tegen de bevordering van D., onder mededeling van de aan dit bezwaar ten grondslag liggende feiten en overwegingen. De Raad beantwoordde destijds de vraag of de brief van de commandant als een voor bezwaar of beroep vatbaar besluit kon worden aangemerkt, ontkennend. „De functie van genoemde brief is naar het oordeel van de Raad geen andere dan die van een „ambtelijk advies aan de minister van Defensie in het kader van het proces, gericht op het tot stand „brengen van een definitieve beslissing van die minister over het al dan niet bevorderen van een „bepaalde militair per een bepaalde datum; een advies waaraan de minister (dan ook) niet gebonden „is en dat hij – gezien de aard ervan – zonder deugdelijke verificatie van de erin aangedragen feiten en „omstandigheden zelfs in het geheel geen rol mag laten spelen bij zijn uiteindelijke besluitvorming.”

Een verschil met de zaak waarbij dit naschrift is geschreven, is dat destijds, in 1984, de brief van de commandant in feite „opging” in het besluit van de minister (tot passering van D.).

Bij de thans voorliggende zaak speelde de bevordering van gedaagde pas een half jaar later. Het ambtsbericht stond op zichzelf. Het lag bovendien – met name vanwege de mededeling dat gedaagde „niet in staat zal zijn tot het vervullen van een functie waaraan een hogere rang is verbonden” – dicht bij een beoordeling (met een gelijke mededeling). En ten slotte: niet duidelijk was geworden – ondanks de verificatieprocedure – of het (toch uiterst merkwaardige) gedrag van gedaagde hem wel kon worden toegekend.

5. Alles overwegende geef ik de voorkeur aan het standpunt van het Gerecht in eerste aanleg. De beslissing van dit Gerecht hield in feite (slechts) in dat – gelet op alle omstandigheden – de bezwaarschriftenprocedure van art. 153a AMAR de voorkeur verdiende boven de verificatieprocedure van Bekendmaking zeemacht 1010.

De lezer zij er evenwel op gewezen dat het verstandiger is in zaken als deze het standpunt van de Centrale Raad van Beroep te volgen dan de opvatting van

G.L.C.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 1 juni 1989
 nr. MAW 1987/43

Voorzitter: Mr J. Boesjes; Leden: Mr J. Janssen en Mr Ch. de Vrey.

Onbevoegd omdat gedelegeerd

Een dienstplichtig kornet werd door de Minister van Defensie bij administratieve maatregel teruggesteld tot de stand van soldaat der laagste klasse. Toen hij tegen dit besluit beroep instelde bij

het Ambtenarengerecht te 's Gravenhage, verklaarde het Gerecht het besluit nietig: niet de minister, maar de Commandant van het Eerste Legerkorps was naar het oordeel van het Gerecht de in casu bevoegde autoriteit. De minister kwam van deze uitspraak in hoger beroep. Hij meende dat om redenen van algemeen belang de nietigheid van het bestreden besluit voor gedekt verklaard behoorde te worden. De Centrale Raad van Beroep kon deze opvatting echter niet delen en bevestigde de aangevallen uitspraak.

(Art. 18 RRDpl; art. 48 AW '29)

UITSpraak

in het geding van de minister van Defensie, eiser, en L., wonende te A., gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Bij besluit van 28 mei 1986 heeft eiser gedaagde, destijds dienstplichtig kornet, bij administratieve maatregel met ingang van 15 juni 1986 teruggesteld tot de stand van dienstplichtig soldaat der laagste klasse.

Bij uitspraak van 14 augustus 1987, nr. MAW 1986/1137, heeft het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage dit besluit nietig verklaard.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 11 mei 1989. Eiser heeft zich daar doen vertegenwoordigen door mevr. Mr M.E. Bijmans-Kusters, werkzaam bij eisers ministerie. Gedaagde is verschenen in persoon, bijgestaan door mevr. Mr C. R. M. Versteegh, advocaat en procureur te Arnhem, als zijn raadvrouw.

II. *Motivering*

Bij het bestreden besluit heeft eiser gedaagde teruggesteld in rang. Ingevolge artikel 18, tweede lid, van het Reglement rechtstoestand dienstplichtigen juncto het Voorschrift terugstelling dienstplichtigen KL 1982 was echter niet eiser, doch de Commandant 1 LK bevoegd ten aanzien van gedaagde tot terugstelling te besluiten.

Wegens deze onbevoegdheid heeft de eerste rechter het bestreden besluit nietig verklaard.

Eiser is het eens met deze nietigverklaring. Het hoger beroep strekt er uitsluitend toe gedektverklaring van deze nietigheid te bewerkstelligen.

De eerste rechter heeft gemeend de nietigheid niet voor gedekt te kunnen verklaren. Hij heeft daartoe overwogen:

„Indien het terugstellingsbesluit door de daartoe bevoegde commandant was genomen, had „klager bij verweerder een bezwaarschrift kunnen indienen. Verweerder had, alvorens op dit „bezwaarschrift te beslissen, advies moeten inwinnen van een commissie van advies of althans „van een rapporteur als bedoeld in artikel 2 van de Regeling bezwaarschriftenprocedure „militairen.

„Door de huidige gang van zaken is aan klager dan ook een instantie ontnomen. Hierin heeft „het gerecht een onoverkomelijk bezwaar gezien om de nietigheid voor gedekt te verklaren.”

Eiser heeft gedektverklaring bepleit omdat naar zijn mening vaststaat dat de bevoegde commandant tot terugstelling zal besluiten en een daartegen in te dienen bezwaarschrift ongegrond zal worden verklaard. Bovendien heeft inmiddels naar aanleiding van een brief van gedaagde van 20 juli 1986 een heroverweging van het bestreden besluit plaatsgevonden, waarbij de bezwaren van gedaagde mede in aanmerking zijn genomen.

De Raad heeft in deze argumenten geen redenen van algemeen belang als bedoeld in artikel 48 van de Ambtenarenwet 1929 gevonden. Evenmin acht de Raad zodanig belang overtuigend aangetoond in het namens eiser gestelde omtrent de voorbeeldfunctie van leidinggevend militair kader, nu eiser na het bekend worden van de betreffende feiten eind 1985 hierin geen aanleiding heeft gezien om gedaagde op korte termijn uit zijn functie te ontheffen; gedaagde is daarentegen zijn normale werkzaamheden als kornet vrijwel tot het einde van zijn diensttijd (bijna een half jaar) blijven verrichten.

Gedaagdes meest wezenlijke grief betreft het feit dat hem geen reële mogelijkheid is geboden

zich te verweren en zijn achtergronden te belichten. Zijn rechtspositie is ernstig aangetast doordat hem een wettelijke met waarborgen omklede rechtsgang is onthouden. Het algemeen belang verzet zich er geenszins tegen dat aan gedaagde alsnog de gelegenheid wordt geboden die rechtsgang te doorlopen.

Beslist moet worden als volgt:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.–

NASCHRIFT

1. De terugstelling bij administratieve maatregel van dienstplichtigen wegens ongeschiktheid (anders dan om medische redenen) is geregeld in het Reglement rechtstoestand dienstplichtigen (hoofdstuk 4). Nadere regels zijn gegeven in het Voorschrift terugstelling dienstplichtigen KL 1982.

Het Algemeen militair ambtenarenreglement bevat op dit punt geen regeling. Dit betekent dat beroepsmilitairen en reservisten niet wegens ongeschiktheid kunnen worden teruggesteld, ook niet – zelfs niet – in tijd van oorlog. Dit moet mijns inziens als een gemis worden beschouwd. Verwezen wordt bijv. naar Chef Generale Staf 8 januari 1954, MRT 1956, blz. 338.

Terugstelling van beroepsmilitairen en reservisten was wel mogelijk vóór 1 januari 1983 (het tijdstip van inwerkingtreding van het Algemeen militair ambtenarenreglement). Dit kon op grond van art. 91 Reglement rechtstoestand militairen zeemacht en art. 97 Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht en der Koninklijke Luchtmacht.

2. Wie bevoegd is ten aanzien van militairen welke besluiten te nemen bepaalt de wetgever. Soms is de Kroon bevoegd verklaard. Zo worden officieren bij Koninklijk besluit benoemd, bevorderd en ontslagen. Veelal echter is – zoals lezing van het Algemeen militair ambtenarenreglement en het Reglement rechtstoestand dienstplichtigen leert – de Minister van Defensie als het bevoegde orgaan aangewezen. Art. 18 lid 1 RRDpl bijv. bepaalt dat „de terugstelling bij administratieve maatregel „geschiedt door Onze Minister”. Ook aanwijzing van autoriteiten, lager dan de minister, komt voor. Verwezen kan worden naar art. 108 RRDpl. Dit artikel verklaart „de commandant” bevoegd dienstplichtigen een dienstverbod op te leggen.

Indien de bevoegdheid tot het nemen van een bepaald besluit door de wetgever rechtstreeks aan een bestuursorgaan is toegekend, spreekt men van attributie.

Naast attributie van beschikkingsbevoegdheid staat delegatie. Onder delegatie wordt verstaan de overdracht van een bevoegdheid door het bestuursorgaan, waaraan de bevoegdheid door de wetgever is toegekend (is „geattribueerd”), aan een ander orgaan. Dat andere orgaan kan, na de overdracht, de overgedragen bevoegdheid als een eigen bevoegdheid uitoefenen. Het overdragende orgaan is echter, zolang de delegatie niet is ongedaan gemaakt, de bevoegdheid kwijt.

In casu had de minister de bevoegdheid tot terugstelling gedelegeerd aan de Commandant van het Eerste Legerkorps (art. 9 lid 3 Voorschrift terugstelling dienstplichtigen KL 1982). De minister was de bevoegdheid dus kwijt. Dit betekende dat het bestreden besluit door de minister onbevoegd was genomen.

3. Delegatie van beschikkingsbevoegdheid heeft vanwege haar algemene strekking het karakter van een daad van wetgeving. Dit betekent dat delegatie door een bestuursorgaan een wettelijke grondslag behoeft. In casu was aan deze eis voldaan. Verwezen wordt naar art. 18 lid 2 RRDpl („Onze Minister kan de in het vorige lid bedoelde bevoegdheid tot terugstellen overdragen aan „daartoe door hem aan te wijzen functionarissen.”).

4. Men verwarre delegatie niet met mandaat (van beschikkingsbevoegdheid). Onder mandaat wordt verstaan de machtiging door een bestuursorgaan aan een ambtenaar tot het in naam en onder verantwoordelijkheid van het bestuursorgaan uitoefenen van een bepaalde bevoegdheid. Mandaat van beschikkingsbevoegdheid komt op grote schaal voor. Het merendeel van de besluiten, tot het nemen waarvan de minister bevoegd is, wordt namens de minister genomen door aan hem ondergeschikte ambtenaren. In geval van mandaat blijft het besluit een besluit van de minister. Bovendien blijft de minister bevoegd zelf het besluit te nemen en te ondertekenen.

Mandaat van beschikkingsbevoegdheid aan ondergeschikten is geoorloofd zonder wettelijke grondslag. Deze regel lijdt slechts uitzondering indien de strekking van het voorschrijf, dat de bevoegdheid regelt, zich tegen afdoening en onderteiking door ondergeschikten verzet.

5. *De minister verzocht de Raad de nietigheid van het bestreden besluit voor gedekt te verklaren (art. 48 Ambtenarenwet 1929). De Raad wees dit verzoek echter af. Voor een geval waarin de nietigheid wel voor gedekt werd verklaard, wordt verwezen naar CRvB 7 september 1989, MRT 1990, blz. 282, m.n. G.L.C. („De gebrekkige motivering”).*

G.L.C.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 3 mei 1990
nr. AMP 1987/14 + 15

Voorzitter: Mr A. G. van Galen; *Leden:* Mr J. G. Treffers en Mr R. C. Schoemaker.

Een ton teveel

Een gewezen militair, in het genot van een uitkering ingevolge de Regeling militair-wachtgeldvervangende uitkering 1962, had over de periode van 1 januari 1980 tot 1 oktober 1983 een bedrag van f104.291,40 te veel aan uitkering ontvangen. Hij had over deze periode – naast zijn uitkering – „inkomsten uit bedrijf” genoten, doch maandelijks een veel te laag bedrag aan het Ministerie van Defensie opgegeven. Toen het te veel ontvangen bedrag door de Staatssecretaris van Defensie van hem werd teruggevorderd, stelde hij tegen dit besluit beroep in bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage. Zijns inziens verzette het beginsel van de rechtszekerheid zich in zijn geval tegen terugvordering. Het Gerecht verklaarde het beroep echter ongegrond, welke uitspraak door de Centrale Raad van Beroep werd bevestigd. De Raad achtte in casu met name doorslaggevend „dat „het eiser van stonde afaan duidelijk moet zijn geweest dat de hoogte van zijn inkomen uit bedrijf van „zeer veel invloed op zijn uitkering was”. De opvatting van de Raad bracht tevens mee „dat „gedaagde zich niet, zoals door eiser bepleit, bij zijn terugvordering tot een periode van twee jaar had „dienen te beperken”.

(BW art. 1395; beginsel van de rechtszekerheid)

UITSpraak

in het geding tussen S., wonende te E., eiser, en de Staatssecretaris van Defensie, gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van de gedingen*

Bij een beslissing van 3 november 1983 heeft gedaagde verstaan dat eiser een bedrag van f91.224,13, hetgeen hij over de jaren 1980 en 1981 definitief en over de periode 1 januari 1982 tot 1 oktober 1983 voorlopig te veel aan uitkering ingevolge de Regeling militair-wachtgeldvervangende uitkering 1962 heeft ontvangen, diende terug te betalen.

Een namens eiser overeenkomstig evengenoemde regeling ingediend verzoek om herziening heeft geleid tot een in afschrift aan deze uitspraak gehechte beslissing van gedaagde van 19 augustus 1986, waarbij dat verzoek is afgewezen.

Bij een nadere beslissing van 7 november 1986, die eveneens in afschrift aan deze uitspraak is gehecht, heeft gedaagde het terug te betalen bedrag definitief vastgesteld op f104.291,40.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft bij uitspraak van 12 februari 1987 – waarnaar hierbij wordt verwezen – de namens eiser tegen de twee laatstgenoemde beslissingen ingestelde beroepen ongegrond verklaard.

Van die uitspraak is Mr A. E. Verstand-Bogaert, verbonden aan het Accountantskantoor Gelderland te Arnhem, als gemachtigde van eiser bij de Raad in hoger beroep gekomen. In het beroepschrift met bijlagen is aangegeven waarom eiser zich met de aangevallen uitspraak niet

kan verenigen. Gedaagde heeft van contra-memorie doen dienen en heeft in dat stuk met bijlagen verzocht de aangevallen uitspraak te willen bevestigen.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 12 april 1990. Eiser is daar in persoon verschenen met bijstand van Mr J. H. Beestman, verbonden aan evengenoemd accountantskantoor, als zijn raadsman terwijl gedaagde zich heeft doen vertegenwoordigen door Mr J. M. W. Dohmen, werkzaam bij het Ministerie van Defensie.

II. *Motivering*

Voor de Raad is op grond van de gedingstukken en het verhandelde te zijner terechtzitting allereerst het navolgende komen vast te staan.

Aan eiser, korporaal der eerste klasse, is bij besluit van de Minister van Defensie van 19 juli 1975 met ingang van 1 juli 1975, zijnde de datum van zijn eervol ontslag een uitkering toegekend ingevolge de Regeling militair-wachtgeld vervangende uitkering 1962 tot en met 3 februari 1985.

Eiser exploiteerde reeds sedert 1964 een rijsschool. Na zijn eervol ontslag is hij de bedrijfsvoering hiervan blijven voortzetten.

Tijdens het genot van evengenoemde uitkering rustte op eiser, gelet op het bepaalde in artikel 9 van de Militaire wachtgeldregeling 1961 dat op zijn uitkering van overeenkomstige toepassing was, de verplichting om bij het verkrijgen van inkomsten uit bedrijf maandelijks een inkomstenformulier in te zenden aan de desbetreffende afdeling van het Ministerie van Defensie met een beraamd bedrag van inkomsten op jaarbasis. Bovendien rustte op eiser de verplichting om na afloop van het desbetreffende jaar een balans en winst- en verliesrekening in te zenden. Die opgaven waren van belang om na te kunnen gaan of de eiser toekomstige uitkering een vermindering diende te ondergaan.

Eisers gemachtigde is hieromtrent desgevraagd ingelicht bij brief van gedaagde van 9 mei 1975. Eiser heeft maandelijks een opgave, als hiervoor omschreven, ingediend. Bovendien kan blijken het afschrift van de aanbiedingsbrief in het dossier van eisers gemachtigde worden aangenomen dat namens eiser de jaarstukken over 1977 op 14 september 1978 aan het Ministerie van Defensie zijn gezonden en de jaarstukken over 1979 op 25 augustus 1980. Dit laatste is overigens namens gedaagde bevestigd.

Vastgesteld moet worden dat eiser in zijn hiervoor genoemde maandelijks opgaven steeds een veel te lage prognose aanhield van de te verwachten bedrijfswinst. Als voorbeeld diene dat, hoewel de winst van eiser over 1980 f46.856,- heeft belopen eiser op zijn maandelijks opgaven in dat jaar geen hogere bedragen vermeldde dan f800,-.

Gedaagde heeft zich er aanvankelijk toe beperkt om na te gaan of, gelet op de maandelijks opgaven van eiser, er een vermindering op diens uitkering moest plaatsvinden. Die vraag werd telkenmale ontkennend beantwoord.

Eerst nadat eiser bij brief van 13 augustus 1981 de jaarcijfers over 1980 had doen toezenden heeft gedaagde, overigens niet eerder dan op 12 juli 1982, nadere actie genomen en de accountantsdienst van het ministerie verzocht een nader onderzoek in te stellen naar de inkomsten van eiser, zulks te rekenen van 1 januari 1979 af.

Uit dit onderzoek is blijken een brief van meergenoemde accountantsdienst van 19 september 1983 naar voren gekomen dat de bedrijfswinst van eiser over de jaren 1979 tot en met 1981 heeft bedragen f46.018,-, f46.856,-, respectievelijk f45.876,-. Deze cijfers heeft eiser niet aangevochten en evenmin de vaststelling door gedaagde dat, uitgaande van deze cijfers, de eiser toegekende uitkering niet tot uitbetaling had kunnen komen. Hetzelfde geldt ten aanzien van de resultaten van een vervolgonderzoek van meergenoemde accountantsdienst, als neergelegd in een brief van 18 juni 1985. Daaruit blijkt dat de winst van eiser over 1982 f48.404,- heeft bedragen en over 1983 f74.204,-.

Gedaagde heeft op grond van een en ander becijferd dat eiser over de periode 1 januari 1980 tot 1 oktober 1983 een bedrag van f104.291,40 te veel aan uitkering heeft ontvangen en heeft dit bedrag van eiser teruggevorderd.

Namens eiser is er terecht op gewezen dat gedaagde zich aanvankelijk, te weten in zijn beslissing van 3 november 1983 wat 1983 betreft heeft beperkt tot terugvordering van het netto te veel in dat jaar uitgekeerde bedrag. Gedaagde heeft daaraan echter de voorwaarde verbonden

dat dit bedrag vóór 31 december 1983 zou zijn terugbetaald. Aan die voorwaarde heeft eiser evenwel niet voldaan.

Ten aanzien van zijn bevoegdheid om het bedrag van f104.291,40 van eiser terug te vorderen heeft gedaagde zich beroepen op het ook in het administratieve recht geldende rechtsbeginsel als neergelegd in artikel 1395 BW dat wat onverschuldigd is betaald kan worden teruggevorderd.

Eiser meent evenwel dat het beginsel van de rechtszekerheid zich tegen een dergelijke terugvordering verzet en dat dit beginsel in het onderhavige geval dient te prevaleren.

De Raad schaart zich echter aan de zijde van de eerste rechter dat de bestreden beslissingen niet met vrucht in rechte aantastbaar zijn.

Terecht is er in de aangevallen uitspraak op gewezen dat de trage procedure aan de zijde van gedaagde kritiek verdient. Hoewel enig begrip kan bestaan voor de achterstand die als gevolg van de zogenaamde spreidingsoperatie en bij de afwerking van aangelegenheden als de onderhavige was ontstaan, kan dit eiser niet worden tegengeworpen. Anderzijds moet worden vastgesteld dat gedaagde in die vertraagde gang van zaken aanleiding heeft gevonden om de terugvordering niet verder te doen uittrekken dan tot 1 januari 1980.

De Raad onderschrijft voorts de opvatting van de eerste rechter en acht hij in casu doorslaggevend dat het eiser van stonde af aan duidelijk moet zijn geweest dat de hoogte van zijn inkomen uit bedrijf van zeer veel invloed op zijn uitkering was. De Raad voegt daaraan toe dat eiser zich heeft moeten afvragen waarom gedaagde niet op zijn jaaropgaven reageerde en heeft moeten verwachten dat er nog afrekeningen zouden komen. De Raad voelt zich in die opvatting gesterkt door de mededeling van eiser ter terechtzitting dat zijn accountant hem had gezegd dat het er niet toe deed wat hij op zijn maandelijkse opgaven vermeldde daar met de verwerking van de jaaropgaven alles rechtgetrokken zou worden.

Deze opvatting van de Raad brengt tevens mee dat gedaagde zich niet, zoals door eiser bepleit, bij zijn terugvordering tot een periode van twee jaar had dienen te beperken. Eiser heeft meer subsidiair doen bepleiten dat gedaagde slechts de meerdere inkomsten uit het bedrijf van eiser, vergeleken met de inkomsten daaruit van voor 1 juli 1975, in aanmerking had dienen te nemen.

Op zich zelf onderschrijft de Raad die stelling.

Hij heeft evenwel geen reden om te twijfelen aan de juistheid van het betoog van de gemachtigde van gedaagde ter terechtzitting dat bij die benadering het teveel uitgekeerde bedrag niet lager zou zijn geweest.

Op grond van het vorenstaande wordt beslist als volgt.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de aangevallen uitspraak.—

NASCHRIFT

Verwezen wordt in dit verband naar een tweetal uitspraken, die in 1988 in dit tijdschrift zijn verschenen: CRvB 27 augustus 1987, MRT 1988, blz. 99 („Twee jaar is geen ondergrens”) en CRvB 22 oktober 1987, MRT 1988 blz. 102 („Vijf jaar is vijf jaar”). Met name de laatste uitspraak bevat een zeer uitvoerig naschrift waarin uitgebreid wordt ingegaan op het standpunt dat de Centrale Raad van Beroep in zaken als de onderhavige inneemt.

G.L.C.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 15 februari 1990
nr. MAW 1988/16

Voorzitter: Mr J. Boesjes; *Leden:* Mr J. Janssen en Mr Ch. de Vrey.

Wegens ziekte verhinderd

Een beroepsmilitair kon zijn dienst als opzichter vliegtuigonderhoud wegens ziekte niet meer verrichten. Na 18 maanden werd zijn bezoldiging met toepassing van art. 19 lid 1 RIM verminderd tot 80%. Hij stelde tegen dit besluit beroep in bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage. Het Gerecht verklaarde het beroep ongegrond, welke uitspraak door de Centrale Raad van Beroep werd bevestigd. De Raad was van oordeel dat in casu inderdaad kon worden gesproken van „wegens ziekte „verhinderd” in de zin van art. 19 lid 1 RIM. Dit kan, aldus de Raad, „wanneer de ziekte het meest „kenmerkende is van een situatie waarin de militair, hoewel medisch geschikt voor andere „werkzaamheden, toch niet tot tewerkstelling geraakt omdat er geen open plekken met passend „werk in de organisatie voorhanden zijn”.

(Art. 19 lid 1 RIM)

UITSpraak

in het geding tussen de erven/rechtverkrijgende van G., laatstelijk gewoond hebbende te Z., eisers, en de minister van Defensie, gedaagde.

II. Motivering

Betrokkene heeft vanaf 2 februari 1984 zijn dienst als opzichter vliegtuigonderhoud niet meer kunnen verrichten wegens ziekte.

Bij besluit van 11 juni 1985 is zijn bezoldiging m.i.v. de maand september 1985 met toepassing van artikel 19 van de Regeling inkomsten militairen land- en luchtmacht 1969 (RIM) verminderd tot 80%.

Na overleg met de chef van de militair geneeskundige dienst van de Vliegbasis Soesterberg, die hem geschikt achtte om halve dagen te werken, zij het in een andere functie, heeft betrokkene zich op 29 juli 1985 bij zijn commandant gemeld. Deze heeft hem huiswaarts gezonden met de mededeling dat hij niet in een andere functie kon worden ingezet. In oktober 1985 en begin 1986 heeft betrokkene zich wederom bij zijn onderdeel teruggemeld. Ook toen werd hij heengezonden met de mededeling dat er voor hem geen passende functie was.

Een op 28 februari 1986 gehouden commissoriaal geneeskundig onderzoek heeft geleid tot een ongeschiktverklaring voor het vervullen van de militaire dienst.

Bij rekest van 10 juli 1986 heeft betrokkene verzocht de korting op zijn salaris met terugwerkende kracht tot augustus 1985 ongedaan te maken. Dit verzoek is bij het bestreden besluit afgewezen.

Aan betrokkene is met ingang van 1 januari 1987 met toepassing van artikel 39, tweede lid, onder g, van het Algemeen militair ambtenarenreglement (AMAR) eervol ontslag verleend.

Een besluit van een administratief orgaan geen gebruik te maken van zijn discretionaire bevoegdheid terug te komen van een vroeger, in rechte onaantastbaar geworden besluit moet door de rechter worden geëerbiedigd, tenzij aan dat eerdere besluit dusdanige gebreken kleven dan wel zich dusdanige omstandigheden hebben voorgedaan, dat het orgaan in alle redelijkheid niet had mogen weigeren dat eerdere besluit ongedaan te maken.

Het bestreden besluit kan deze beperkte toetsing doorstaan. De Raad overweegt daartoe het volgende.

In artikel 19, eerste lid, aanhef en onder a, RIM is bepaald dat de militair, aangesteld voor langer dan twee jaar, die wegens ziekte verhinderd is dienst te verrichten, aanspraak heeft op 80% van zijn bezoldiging zodra die verhindering 18 maanden heeft geduurd.

Gedaagde heeft aangevoerd dat het begrip „dienst” in artikel 19 RIM dient te worden opgevat

als „zijn dienst”, en dat het aanwezig zijn van vervangende passende werkzaamheden voor de toepassing van artikel 19 RIM niet relevant is. De Raad kan gedaagde hierin niet volgen. Mede gelet op de betekenis van het begrip „dienst” in andere militaire rechtspositionele regelingen (bijv. in de ontslaggrond van artikel 39, tweede lid, onder g AMAR en de bepalingen in het Militair keuringsreglement) heeft het begrip „dienst” in artikel 19 RIM een ruimere betekenis dan „zijn dienst” in de zin van „zijn normaliter te verrichten werkzaamheden en/of diensten” en omvat het mede andere werkzaamheden, welke gelet op factoren als rangniveau, opleiding, beklede functie en ruimte in de organisatie, redelijkerwijs aan de betrokken militair kunnen worden opgedragen. Dit spoort ook met het gegeven dat een burgerlijke ambtenaar in het algemeen wordt benoemd in een bepaalde betrekking, terwijl de militaire ambtenaar in een hoedanigheid wordt benoemd (hoofdstuk 2 AMAR).

Artikel 19, eerste lid, RIM is duidelijk ten aanzien van gevallen van volledige ongeschiktheid dienst te verrichten, maar behoeft uitleg voor het geval de militair die medisch ongeschikt is voor zijn gewone werkzaamheden, nog geheel of gedeeltelijk geschikt is voor andere passende werkzaamheden. In dat geval is het namelijk de vraag wanneer er sprake is van „verhinderung „wegens ziekte” dan wel wanneer moet worden gesproken van verhinderung uit anderen hoofde.

Er is naar 's Raads oordeel sprake van „wegens ziekte verhinderd” wanneer de ziekte het meest kenmerkende is van een situatie waarin de militair, hoewel medisch geschikt voor andere werkzaamheden, toch niet tot tewerkstelling geraakt omdat er geen open plekken met passend werk in de organisatie voorhanden zijn. Wanneer die er wel zijn, maar werkhervatting wordt tegengehouden op grond van motieven die met de medische (on)geschiktheid niets van doen hebben (bijv. wanneer men de betrokken militair kwijt wil), dan is de ziekte niet het doorslaggevende kenmerk waardoor hervatting is uitgebleven en is er geen sprake van „wegens ziekte „verhinderd”. Deze benadering berust mede op de gedachte dat een administratief orgaan zich niet te goeder trouw kan beroepen op een factor ten nadele van de ambtenaar wanneer het die factor zelf heeft gecreëerd.

Onzuivere componenten bij het besluit van betrokkene commandant om betrokkene niet tot het verrichten van andere werkzaamheden toe te laten zijn op basis van het procesdossier niet geheel uit te sluiten, maar zij komen zeker niet met grote duidelijkheid als het overheersende motief van de commandant naar voren. Ook het verdere ziekteverloop, dat aan gedaagde bij het nemen van het thans bestreden besluit bekend was, wijst er eerder op dat betrokkene gebrekkige gezondheidstoestand voor de commandant een belangrijke rol heeft gespeeld. Op grond van deze overwegingen kan niet worden gezegd dat aan gedaagdes besluit van 11 juni 1985, dat uitgaat van „wegens ziekte verhinderd”, dusdanige gebreken kleven dat gedaagde in alle redelijkheid niet had mogen weigeren dat besluit ongedaan te maken.

Het vorenstaande leidt tot de volgende beslissing:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.—

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK

Hoge Raad der Nederlanden

Arrest van 11 september 1990

President: Mr Van den Blink (Vice-president); *Raadsheren:* Mrs Beekhuis, Mout, Keijzer en Bleichrodt.

Een in Nederland geleverde Amerikaanse militair wordt er van verdacht zijn vrouw te hebben gedood en in stukken te hebben gesneden. De rechtbank te Utrecht veroordeelde hem tot een gevangenisstraf van zes jaren en legde hem de maatregel van terbeschikkingstelling op. De officier van justitie stelde hoger beroep in. Het Gerechtshof te Amsterdam vernietigde het vonnis van de rechtbank en verklaarde zich onbevoegd van de strafzaak kennis te nemen. Namens de militair stelde zijn raadsman beroep in cassatie in. De Hoge Raad vernietigt het arrest van het Hof behoudens voorzover daarbij het vonnis van de rechtbank vernietigd werd en verklaart de officier van justitie niet-ontvankelijk in zijn strafvervolgung.

Op grond van het NAVO-statusverdrag komt in dit geval zowel aan de militaire autoriteiten van de Verenigde Staten als aan de Nederlandse autoriteiten rechtsmacht toe. De genoemde militaire autoriteiten hebben in dit geval het „primary right to exercise jurisdiction”. De staat van verblijf zal geen rechtsmacht kunnen uitoefenen zolang de staat van herkomst van zijn voorrangsrecht niet heeft afgezien. Nu de Verenigde Staten niet hebben afgezien van de voorrang rechtsmacht uit te oefenen heeft Nederland in de onderhavige strafzaak geen rechtsmacht. Daaraan doet niet af dat de Staat der Nederlanden „onder de huidige omstandigheden” in de onmogelijkheid verkeert de verdachte aan de Verenigde Staten over te leveren.

(WSr art. 287; WSv art. 348 en 415; NAVO-statusverdrag art. I en VII)

ARREST

op het beroep in cassatie tegen een arrest van het Gerechtshof te Amsterdam van 29 mei 1989 in de strafzaak tegen C. D. S. geboren te H. (USA) op 13 februari 19..., wonende te A., ten tijde van de bestreden uitspraak verblijvende in het Huis van Bewaring te Utrecht.

1. De bestreden uitspraak

Het Hof heeft in hoger beroep – met vernietiging van een vonnis van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht van 11 oktober 1988 – zich onbevoegd verklaard van de strafzaak tegen S. kennis te nemen.

2. Het cassatieberoep

Het beroep is ingesteld door de verdachte. Namens hem heeft Mr L. A. M. J. Pütz, advocaat te Utrecht, het volgende middel van cassatie voorgesteld:

Het recht is geschonden en/of er zijn vormen verzuimd waarvan niet-naleving nietigheid medebrengt; in het bijzonder zijn de artikelen 349, 350, 358, 359, 415 Wetboek van Strafvordering, artikelen 2 en 8 Wetboek van Strafrecht, artikel 13a Wet Algemene Bepalingen, artikel 93 Grondwet, artikel VII van het Verdrag van Londen van 19 juni 1951 tussen de Staten, die partij zijn bij het Noord-Atlantisch Verdrag nopens de rechtspositie van hun krijgsmachten (Trb 1951, nr 114), verder ook te noemen „het Navo Status Verdrag”, Wet van 7 augustus 1983, houdende goedkeuring van het Verdrag van Londen van 19 juni 1951 tussen de Staten, die partij zijn bij het Noord-Atlantisch Verdrag, nopens de rechtspositie van hun krijgsmachten geschonden doordien het Gerechtshof zich onbevoegd heeft verklaard van de strafzaak tegen requirant van cassatie kennis te nemen.

Toelichting

I. Het Gerechtshof is van oordeel dat, nu Nederland in de onderhavige strafzaak geen

rechtsmacht kan uitoefenen, het vonnis waarvan beroep vernietigd diende te worden en het Gerechtshof zich onbevoegd dient te verklaren van de strafzaak tegen verdachte kennis te nemen.

Requirant van cassatie is van mening, dat het Gerechtshof ten onrechte overwogen heeft dat Nederland in de onderhavige strafzaak geen rechtsmacht kan uitoefenen.

Het Gerechtshof beroept zich op grond van de regeling vervat in artikel VII NAVO Status Verdrag op haar onbevoegdheid om jegens requirant van de strafzaak kennis te nemen. Kennelijk ligt daaraan ten grondslag, dat het Gerechtshof van mening is, dat de bepalingen vervat in artikel VII Navo Status Verdrag aangemerkt dienen te worden als „uitzonderingen in „het volkenrecht erkend” zoals bedoeld in artikel 8 Wetboek van Strafrecht.

Echter de uitzonderingen bedoeld in artikel 8 Wetboek van Strafrecht hebben betrekking op de aan personen in het volkenrechtelijk gewoonterecht alsmede in verdragen toegekende „exterritorialiteit” oftewel „immunititeit” (Noyon-Langemeijer, Het wetboek van Strafrecht, toelichting op artikel 8, pagina's 43-45). In het Navo Status Verdrag daarentegen is het beginsel van territorialiteit uitdrukkelijk erkend. Immers de bepalingen van artikel VII erkennen de rechtsmacht van het land van verblijf doch geven in het geval van samenloop van rechtsmacht voorrangsregels.

S. Lazareff in „Status of military forces under current international law” stelt ten aanzien van het territorialiteitsbeginsel:

„The principle of territorial sovereignty was preserved but in such a manner as to not give „umbrage to the United States representative.” (p. 194)

„Indeed, SOFA (= Navo Status Verdrag), in many sections recognizes the overriding „principle of territorial sovereignty.” (p. 207)

Gezien het vorenstaande in het doel van het Navo Status Verdrag niet het scheppen van exterritorialiteit voor de hier te lande verblijvende Amerikaanse militairen doch regeling van de in voorkomend geval bestaande concurrerende rechtsmacht die een gevolg is van de bestaande uitsluiting van exterritorialiteit.

Daarenboven dient in aanmerking te worden genomen dat zelfs ten aanzien van personen aan wie wel krachtens volkenrechtelijke gewoonte of verdrag. immuniteit/exterritorialiteit wordt toegekend de nationale wetgeving blijft gelden. Door de immuniteit worden zij slechts onttrokken aan de rechtspraak van het land waar zij zich bevinden. Het geven van voorrangsregels kan niet gelijk gesteld worden met de toekenning van exterritorialiteit/immuniteit. Zeker niet nu dit beginsel in het Navo Status Verdrag niet van toepassing wordt verklaard.

Het Navo Status Verdrag beperkt niet artikel 2 Wetboek van Strafrecht zoals bedoeld in artikel 8 Wetboek van Strafrecht. De uit artikel 2 Wetboek van Strafrecht voortvloeiende bevoegdheid van de Nederlandse rechter en ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie blijft onverminderd bestaan.

Conclusie

De verlening in het Navo Status Verdrag van een voorrangsrecht aan een Staat in het geval dat er sprake is van concurrerende rechtsmacht beperkt niet de toepasselijkheid van artikel 2 Wetboek van Strafrecht nu de rechtsmacht van de desbetreffende staat in het verdrag uitdrukkelijk wordt erkend.

II. Aan de beslissing van het Gerechtshof ligt kennelijk tevens ten grondslag de opvatting, dat, indien bij samenloop van rechtsmacht aan de ene Staat ingevolge artikel VII lid 3 Navo Status Verdrag een voorrangsrecht wordt toegekend het gevolg daarvan is, dat de andere Staat geen rechtsmacht kan uitoefenen.

Deze redenering leidt dan zonder nadere motivering tot het uitspreken van onbevoegdheid, zijnde in casu een onzuivere onbevoegdheidsverklaring aangezien alsdan sprake zou moeten zijn van een (in casu bedekte) niet-ontvankelijkheid. Indien (vide IV) in casu sprake is van een vergrijp als bedoeld in artikel VII lid 3 sub a onder 1 Navo Status Verdrag dan is er sprake van samenloop van rechtsmacht waarbij de Staat van Herkomst een voorrangsrecht heeft. De uitleg die hieraan door het Gerechtshof wordt gegeven impliceert dat het recht om bij voorrang rechtsmacht uit te oefenen uitsluiting inhoudt van de uitoefening van rechtsmacht door de andere

Staat. Doch deze uitleg verdraagt zich om tweeërlei redenen niet met de bepalingen van het verdrag zelve. Immers volgens de visie van het Hof kan nimmer sprake zijn van uitoefening van dubbele rechtsmacht. Ingevolge deze interpretatie betekent het bij voorrang uitoefenen van rechtsmacht door de ene staat dat naderhand niet – als veroordeling en voltrekking van de eventuele straf achter de rug zijn – de andere staat alsnog rechtsmacht kan uitoefenen. In deze visie kan de andere staat immers in het geheel geen rechtsmacht uitoefenen.

Requirant daarentegen is van mening, dat zowel de Verenigde Staten van Amerika als Nederland rechtsmacht hebben doch dat het doel van het Navo Status Verdrag is dat niet beide Staten hun rechtsmacht tegelijkertijd uitoefenen. Daarom is in artikel VII lid 3 van een voorrangregeling opgenomen. Doch zonder de aanvullende regeling in artikel VII lid 8 eerste zin („ne bis in idem”) had het gevolg kunnen zijn, dat nadien – nadat de staat die voorrang heeft van zijn vervolgingsrecht gebruik heeft gemaakt – de andere staat alsnog voor hetzelfde feit zou kunnen gaan vervolgen. In deze interpretatie van het Navo Status Verdrag heeft de eerste zin van lid 8 van artikel VII een logische betekenis. Deze betekenis wordt tevens bevestigd door het namens de regering gestelde bij de goedkeuring van het NAVO Statusverdrag.

„Het laat zich denken, dat de onder het verdrag vallende personen ten gevolge van de veelal be-, staande samenloop van rechtsmacht aan dubbele berechting blootstaan.” (Bijl. Hand. II, 1952/’53, 2881 no. 3, p. 4)

Bovendien bevat artikel VII lid 8 Navo Status Verdrag een niet-absoluut „ne bis in idem”. De tweede volzin van vorengenoemd artikel bepaalt, dat dubbele vervolging in bepaalde gevallen van concurrerende (N.B. zelfs in gevallen van exclusieve) rechtsmacht mogelijk is. Deze bepaling behelst derhalve een weerlegging van de visie van het Gerechtshof inhoudende een uitsluiting van uitoefening van rechtsmacht door de ene staat bij een bestaand voorrangrecht voor de andere staat.

Conclusie

De enkele regeling van voorrang bij het uitoefenen van rechtsmacht heeft niet tot gevolg een uitsluiting van uitoefening van rechtsmacht door de andere staat.

III. De opzet van het NAVO Status Verdrag is erop gericht om concurrerende rechtsmacht te regelen. Het is niet de bedoeling geweest van de opstellers om situaties te scheppen waarin geen van beide Staten hun rechtsmacht kunnen uitoefenen. Dit blijkt uit artikel VII dat het bestaan van de rechtsmacht van beide staten expliciet erkent en zich vervolgens beperkt tot het geven van een voorrangregeling voor de uitoefening van rechtsmacht in geval van dubbele rechtsmacht.

Dit uitgangspunt werd eveneens erkend bij de parlementaire behandeling van de goedkeuring van het verdrag. Bij die gelegenheid sprak de regering over:

„voorrang bij de uitoefening van de in beginsel erkende wederzijdse bevoegdheden.” (Bijl. Hand. II, 1952/’53, 2881 no. 3 p. 3)

Gelet op het arrest van uw Raad, Eerste Civiele Kamer tussen requirant en de Staat der Nederlanden onder nummer 13.949 en 13.950 d.d. 30 maart 1990*) verkeert de Staat der Nederlanden onder de huidige omstandigheden in de onmogelijkheid om requirant aan de Verenigde Staten over te leveren.

Door dit verbod tot overlevering verkeren de Amerikaanse autoriteiten vooral nog in de feitelijke onmogelijkheid om tot berechting van requirant over te gaan. Immers het Amerikaanse Militaire Recht kent geen veroordeling bij verstek (Manuel for Courts-Martial, regel 804 sub a: „the accused shall be present at the arraignment, the time of the plea. . .”). De uit het verdrag voortvloeiende rechtsmacht van de Verenigde Staten is derhalve puur theoretisch van aard.

Alhoewel de Verenigde Staten het in hun macht hebben vorenomschreven impasse op te heffen is dit tot op heden niet geschied tengevolge waarvan feitelijk het gevolg is, dat het Navo Status Verdrag buiten werking wordt gesteld tenzij Nederland gebruik maakt van haar bevoegdheid om in casu rechtsmacht uit te oefenen.

*) MRT LXXXIII (1990) blz. 225 met naschrift P. H. Kooymans.

Een redelijke uitleg van het Navo Status Verdrag die maatschappelijk en juridisch gezien aanvaardbaar is brengt met zich mee dat de Verenigde Staten door willens en wetens de ontstane impasse te handhaven impliciet expliciet afstand hebben gedaan van hun voorrangsrecht. Immers, de „principle of community spirit, friendliness and good manners between States” (Oxford Companion to Law, D. Walker, 1980, p. 246) heeft de strekking dat de Verenigde Staten van Amerika als gastland de rechtsorde van Nederland dient te respecteren. Bovendien is het gevolg van dit beginsel dat zowel de Verenigde Staten als Nederland het Navo Status Verdrag dusdanig dienen te interpreteren dat het verdrag een redelijke en zinnige werking krijgt (zo ook artikel 32 van het Weens Verdragenrecht Verdrag).

Aangezien Nederland en de Verenigde Staten in casu beiden rechtsmacht hebben en in aanmerking nemende de feitelijke onmogelijkheid van Nederland om requirant zonder garantie betreffende de doodstraf aan de Verenigde Staten over te leveren is expliciete afstand door de Verenigde Staten van hun voorrangsrecht de meest aangewezen wijze om een redelijke en zinnige werking van het verdrag te waarborgen. Daar tot op heden een dergelijke uitdrukkelijke afstand niet is geschied en evenmin de gevraagde garantie werd verleend brengt een redelijke en zinnige werking van het Navo Status Verdrag met zich mee, dat de Verenigde Staten impliciet expliciet afstand hebben gedaan van hun voorrangsrecht. Immers het alternatief – de onmogelijkheid van uitoefening van rechtsmacht door beide staten – is strijdig met de strekking van het Navo Status Verdrag.

Bovendien is het gevolg van het feit dat de Amerikaanse autoriteiten thans in de feitelijke onmogelijkheid verkeren hun voorrangsrecht uit te oefenen niet – zelfs niet zonder uitdrukkelijke of stilzwijgende afstand van hun voorrangsrecht – dat de Nederlandse rechter onbevoegd is. Immers de in het verdrag opgenomen voorrangsregeling heeft als enig doel het voorkomen van een dubbele vervolging. Zo ook de H. Rouse en G. B. Baldwin in „The American Journal of International Law”, jaargang 1957, volume 51 (waarvan p. 49 als bijlage 2):

„Because the purpose of the agreement is to prevent a criminal case from being referred to two states, the agreement must indicate where jurisdiction is to be exercised and prevent the exercise of jurisdiction by the second state.”

Nu onder de gegeven omstandigheden de in het Verdrag opgenomen indicatie niet gevolgd kan worden is de Nederlandse rechter in volle omvang bevoegd tot berechting over te gaan.

De mening, dat het bestaan van een voorrangsrecht niet inhoudt dat de andere staat geen rechtsmacht kan uitoefenen is ook G. P. Barton toegedaan in zijn artikel „Foreign Armed Forces: Qualified Jurisdictional Immunity” in het tijdschrift „The British Year Book of International Law 1954” pagina 341 tot en met 370 (waarvan p. 365 als bijlage 3):

„The military authorities of the visiting force are declared to have the primary right to exercise jurisdiction over a member of their force in two cases, *without in any way abrogating* the right of the local courts to exercise jurisdiction.”

Daarenboven hebben de Amerikaanse autoriteiten nimmer formeel bezwaar gemaakt tegen de daadwerkelijke vervolging in Nederland door de Nederlandse autoriteiten. Door de Amerikaanse autoriteiten werd zelfs uitdrukkelijk afstand gedaan van hun rechten voortvloeiende uit de Notawisseling tussen de Nederlandse en de Amerikaanse Regering inzake legering van Amerikaanse troepen in Nederland, met bijlagen van 13 augustus 1954. Krachtens de bij punt 4 van vorengenoemde nota behorende bijlage nemen de Verenigde Staten de verantwoordelijkheid op zich voor de bewaring van de aan het verdrag onderworpen personen. In casu echter werd requirant door de Amerikaanse autoriteiten overgedragen aan de Nederlandse autoriteiten.

Conclusie

Gelet op de strekking van het verdrag – het voorkomen van een dubbele vervolging – is de Nederlandse Strafrechter onder de thans bestaande omstandigheden – de onmogelijkheid van de autoriteiten van de Verenigde Staten van Amerika om rechtsmacht uit te oefenen – bevoegd van de onderhavige strafzaak kennis te nemen.

IV. Blijkens de in het arrest opgenomen motivering heeft het Gerechtshof overwogen, dat het vergriep waarvan requirant wordt verdacht aangemerkt dient te worden als „een vergriep dat

„uitsluitend gericht is tegen de persoon van een gezinslid (artikel VII, lid 3 sub a onder 1)”.

Dientengevolge stelt het Gerechtshof dat de Verenigde Staten voorrang hebben rechtsmacht over requirant uit te oefenen en aangezien dit voorrangrecht niet werd afgestaan de Nederlandse rechter geen rechtsmacht kan uitoefenen.

Aan requirant is telastegelegd moord subsidiair doodslag gepleegd op zijn echtgenote. Requirant heeft zich ontdaan van de lichamelijke resten van zijn overleden echtgenote door deze in stukken te snijden en te Monnickendam langs de openbare weg weg te gooien. De door requirant gebruikte gereedschappen bij het misdrijf werden door hem elders begraven.

Door te handelen zoals in casu is geschied pleegde requirant geen vergrijp dat „uitsluitend” gericht is tegen de persoon van een gezinslid zoals bedoeld in artikel VII lid 3 sub a onder 1 Navo Status Verdrag. Immers door te handelen zoals geschied maakte requirant eveneens een ernstige inbreuk op de Nederlandse openbare orde blijkende uit het feit dat door requirant tevens de strafbare feiten van de artikel 151 Wetboek van Strafrecht (onttrekken van lijk aan nasporing), artikel 200 Wetboek van Strafrecht (stukken van overtuiging) en artikel 41 Wet op de Lijkbezorging werden begaan.

De stelling dat in casu geen sprake is van een vergrijp „uitsluitend” gericht tegen een gezinslid wordt gedeeld door de schrijvers van „The exercise of criminal jurisdiction under the Nato Status „Of Forces Agreement” in „The American Journal of International Law”, volume 51, jaargang 1957, pagna 29 tot en met 62 (waarvan de pagina’s 39 en 40 als bijlage 1).

De omstandigheid dat in de dagvaarding volstaan werd met het telasteleggen van moord subsidiair doodslag doet aan het vorenstaande niet af. In het kader van de beoordeling van de bevoegdheid van de Nederlandse rechter kan niet volstaan worden met de beoordeling van de uiteindelijke telastelegging. Immers de formulering en de keuze van de telastelegging is een discretionaire bevoegdheid van de uiteindelijk vervolgende instantie. Alvorens daaraan toe te komen dient de bevoegdheid c.q. ontvankelijkheid van de vervolgende autoriteiten te worden vastgesteld op basis van het gepleegde „vergrijp”. Het in de Nederlandse tekst gehanteerde ruime begrip „vergrijp”, de in de Engelse tekst gebruikte aanduiding „offence” en de in de Franse vertaling genoemde term „infractions” wijzen al evenmin in de richting van een interpretatie welke zich tot de uiteindelijke telastegelegde feiten beperkt.

Conclusie

Aangezien in casu sprake is van „enig ander vergrijp” als bedoeld in artikel VII, lid 3 sub b NATO Status Verdrag hebben in casu de autoriteiten van de Staat van Verblijf – zijnde Nederland – voorrang bij de uitoefening van de rechtsmacht.

3. De conclusie van het Openbaar Ministerie

De Advocaat-Generaal Meijers heeft geconcludeerd tot verwerping van het beroep.

4. Telastelegging

Aan de verdachte is telastegelegd dat:

Primair:

- hij op of omstreeks 25 maart 1988
- te Amersfoort
- opzettelijk en met voorbedachten rade Esin Hasturk van het leven heeft beroofd, hebbende hij, verdachte, toen daar opzettelijk gewelddadig (en met kracht), na kalm beraad en rustig overleg die Esin Hasturk met een hamer, althans met een hard voorwerp, een of meer keren op het hoofd geslagen, waardoor zogenaamde impressiebreuken in het schedeldak ontstonden alsmede een hersenverbrijzeling alsmede een ernstige hersenkneuzing en/of die Hasturk met een mes, althans een scherp voorwerp een of meer malen in de borst gestoken, waardoor steek- en/of snijverwondingen in de borststreek en/of in de rechterlong en/of in het hart ontstonden en/of de keel en/of hals van die Hasturk doorgesneden, althans opengesneden, waardoor een gedeeltelijke doorsnijding van de keel en/of hals ontstond, tengevolge van welke aldus toegebrachte verwondingen en/of letsels, althans een of meer daarvan (een traumatische shock ontstond tengevolge waarvan) die Hasturk is overleden.

Subsidiair:

- hij op of omstreeks 25 maart 1988
- te Amersfoort
- opzettelijk Esin Hasturk van het leven heeft beroofd, hebbende hij, verdachte, toen daar opzettelijk gewelddadig (en met kracht), na kalm beraad en rustig overleg die Esin Hasturk met een hamer, althans met een hard voorwerp, een of meer keren op het hoofd geslagen, waardoor zogenaamde impressiebreuken in het schedeldak ontstonden alsmede een hersenverbrijzeling alsmede een ernstige hersenkneuzing en/of die Hasturk met een mes, althans een scherp voorwerp een of meermalen in de borst gestoken, waardoor steek- en/of snijwonden in de borststreek en/of in de rechterlong en/of in het hart ontstonden en/of de keel en/of hals van die Hasturk doorgesneden, althans opengesneden, waardoor een gedeeltelijke doorsnijding van de keel en/of hals ontstond, tengevolge van welke aldus toegebrachte verwondingen en/of letsels, althans een of meer daarvan (een traumatische shock ontstond tengevolge waarvan) die Hasturk is overleden.

5. Motivering van de bestreden uitspraak

Het Hof heeft zijn beslissing als volgt gemotiveerd:

Artikel VII, lid 3, van het Verdrag tussen de Staten die partij zijn bij het Noord-Atlantisch Verdrag, nopens de rechtspositie van hun krijgsmachten (NAVO-Statusverdrag) bepaalt, dat in gevallen van samenloop van rechtsmacht de militaire autoriteiten van de Staat van herkomst voorrang hebben bij de uitoefening van rechtsmacht over een lid van een krijgsmacht met betrekking tot vergrijpen welke uitsluitend zijn gericht tegen de persoon of eigendommen van een gezinslid.

Verdachte is een in Nederland gelegerde Amerikaanse militair. Hem wordt moord, subsidiair doodslag ten laste gelegd, gepleegd op zijn echtgenote.

De Verenigde Staten hebben niet afgezien van de uit het NAVO-Statusverdrag voortvloeiende voorrang rechtsmacht uit te oefenen over verdachte.

Bij brief van 13 april 1988 heeft de Nederlandse Staatssecretaris van Justitie aan de Amerikaanse autoriteiten onder meer medegedeeld af te zien van een verzoek om voornoemde bevoegdheid op te geven. Op 11 mei 1988 heeft de Staat naar aanleiding van het tegen hem door verdachte aangespannen kort geding alsnog aan de Amerikaanse autoriteiten in een brief verzocht af te zien van het voorraangsrecht, dan wel te waarborgen dat een doodstraf niet ten uitvoer zal worden gelegd. Bij brief van 31 mei 1988 hebben de Amerikaanse autoriteiten de verzoeken van de hand gewezen.

Het Hof is derhalve van oordeel dat, nu Nederland in de onderhavige strafzaak geen rechtsmacht kan uitoefenen, het vonnis waarvan beroep vernietigd dient te worden en het hof zich onbevoegd dient te verklaren van de strafzaak tegen verdachte kennis te nemen.

6. Beoordeling van het middel

6.1. Voor zover het middel blijktens de toelichting onder IV de klacht bevat dat het Hof bij de beoordeling van zijn bevoegdheid tot kennisneming van de zaak uitsluitend acht heeft geslagen op het feit dat de verdachte is telastegelegd, faalt het, aangezien het Hof ingevolge het bepaalde in art. 348 in verbinding met art. 415 Sv die bevoegdheid diende te onderzoeken op de grondslag van de telastelegging.

6.2. Art. VII van het Verdrag tussen de Staten die partij zijn bij het Noord-Atlantisch Verdrag, nopens de rechtspositie van hun krijgsmachten (Trb. 1951 no. 114) – verder te noemen het Verdrag – houdt onder meer in:

1. Subject to the provisions of this Article,

(a) the military authorities of the sending State shall have the right to exercise within the receiving State all criminal and disciplinary jurisdiction conferred on them by the law of the sending State over all persons subject to the military law of that State;

(b) the authorities of the receiving State shall have jurisdiction over the members of a force or civilian component and their dependents with respect to offences committed within the territory of the receiving State and punishable by the law of that State.

...

3. In cases where the right to exercise jurisdiction is concurrent the following rules shall apply:

(a) The military authorities of the sending State shall have the primary right to exercise jurisdiction over a member of a force or of a civilian component in relation to

(i) offences solely against the property or security of that State, or offences solely against the person or property of another member of the force or civilian component of that State or of a dependent:

...

(c) If the State having the primary right decides not to exercise jurisdiction, it shall notify the authorities of the other State as soon as practicable. The authorities of the State having the primary right shall give sympathetic consideration to a request from the authorities of the other State for a waiver of its right in cases where that other State considers such waiver to be of particular importance.

...

Blijkens art. I van dat verdrag is onder „dependent” begrepen de echtgenote van een lid van „a „force”, ten aanzien van welk laatstgenoemd begrip lid I aanhef en onder a van dat artikel behelst:

1. In this Agreement the expression:

(a) „force” means the personal belonging to the land, sea or air armed services of one Contracting Party when in the territory of another Contracting Party in the North Atlantic Treaty area in connexion with their official duties, provided that the two Contracting Parties concerned may agree that certain individuals, units or formations shall not be regarded as constituting or included in a „force” for the purposes of the present Agreement;

6.3.1. In aanmerking genomen dat in de telastelegging wordt gesteld dat het daarin omschreven feit is gepleegd te Amersfoort, komt ingevolge het bepaalde in art. VII, eerste lid, van het Verdrag zowel de militaire autoriteiten van de Verenigde Staten als de Nederlandse autoriteiten te dezen rechtsmacht toe. Voor zover het middel blijkens de toelichting onder I er over klaagt dat het Hof heeft miskend dat voormelde verdragsregeling de toepasselijkheid van art. 2 Sr niet uitsluit en de rechtsmacht van de staat van verblijf in een geval als het onderhavige erkent, mist het feitelijke grondslag, aangezien uit 's Hof's hiervoor onder 5 weergegeven overwegingen van zodanige miskening niet blijkt.

6.3.2. Het derde lid van artikel VII van het verdrag bepaalt dat in geval zowel de militaire autoriteiten van de staat van herkomst als de autoriteiten van de staat van verblijf rechtsmacht toekomt, eerstgenoemden het „primary right to exercise jurisdiction over a member of a force” hebben onder meer in het geval sprake is van „offences solely against a dependent”. Overeenkomstig de strekking van de regeling zal in dat geval de staat van verblijf geen rechtsmacht kunnen uitoefenen zolang de staat van herkomst van de uitoefening van zijn voorrangrecht niet heeft afgezien:

6.3.3. In zijn hiervoren onder 5 weergegeven overwegingen heeft het Hof tot uitdrukking gebracht dat de verdachte deel uitmaakt van een „force” in de zin van art. I van het Verdrag, terwijl in die overwegingen besloten ligt het oordeel dat het aan de verdachte telastegelegde feit – moord, subsidiair doodslag op zijn echtgenote – is een „offence solely against the person of a „dependent”. Dit oordeel wordt in het middel zoals toegelicht onder IV tevergeefs bestreden met een beroep op feiten en omstandigheden die door het Hof niet zijn vastgesteld en waarvan niet blijkt dat zij in feitelijke instantie zijn aangevoerd.

6.3.4. Uitgaande van evengenoemd oordeel en van zijn vaststelling dat de Verenigde Staten niet hebben afgezien van de uit het NAVO-Statusverdrag voortvloeiende voorrang rechtsmacht uit te oefenen over de verdachte heeft het Hof terecht geoordeeld dat Nederland in de onderhavige strafzaak geen rechtsmacht kan uitoefenen.

6.3.5. Aan het vorenstaande doet niet af dat, naar in de toelichting op het middel onder III wordt aangevoerd, gelet op de arresten van de Hoge Raad der Nederlanden van 30 maart 1990 nrs. 13.949 en 13.950, de Staat der Nederlanden „onder de huidige omstandigheden” in de onmogelijkheid verkeert om de verdachte aan de Verenigde Staten over te leveren, aangezien zulks op zichzelf geen afbreuk kan doen aan het voorrangrecht van de militaire autoriteiten van de Verenigde Staten en het uitsluitend aan die autoriteiten is te beslissen of van dat recht al dan

niet afstand zal worden gedaan en daarbij eventueel te betrekken de vraag of alsnog de overlevering van de verdachte kan worden bewerkstelligd.

6.4. Het vorenoverwogene brengt mee dat het middel tevergeefs opkomt tegen het oordeel van het Hof dat de Nederlandse autoriteiten in de onderhavige strafzaak thans geen rechtsmacht kunnen uitoefenen. Dat oordeel had evenwel moeten leiden tot een niet-ontvankelijkverklaring van de Officier van Justitie in zijn vervolging. Voor zover het middel zoals toegelicht onder II er over klaagt dat het Hof zich ten onrechte onbevoegd heeft verklaard, is het derhalve gegrond. De Hoge Raad zal de zaak ten principale kunnen afdoen.

7. *Beslissing*

De Hoge Raad:

Vernietigt het bestreden arrest, behoudens voor zover daarbij het vonnis van de Rechtbank te Utrecht is vernietigd;

Verklaart de Officier van Justitie niet-ontvankelijk in zijn vervolging.

CONCLUSIE VAN DE A.-G. MR MEIJERS

Feiten; civiele procedures; procesgang in de strafzaak

1. Verzoeker is een in Nederland geleverde Amerikaanse militair die ervan wordt verdacht in Nederland zijn vrouw te hebben gedood en in stukken te hebben gesneden. Voor dat feit, dat hij heeft bekend, bevindt verzoeker zich thans in voorlopige hechtenis in een Nederlands huis van bewaring.¹⁾

2. Met betrekking tot het misdrijf waarvan verzoeker wordt verdacht komt naar de kennelijke opvatting van Nederland en de VS en naar het daarmee overeenstemmende oordeel van het gerechtshof te Amsterdam in het bestreden arrest volgens art. VII lid 3 onder a van het Navo Status Verdrag (Trb. 1951, 114; hierna: NSV) aan de „military authorities of the sending State”, in dit geval: de Amerikaanse militaire autoriteiten, „the primary right to exercise jurisdiction” toe, aangezien het feit valt onder de „offences against the person (...) of a dependent”.

3. Onder „dependent” wordt in het NSV volgens art. I onder c verstaan:

„the spouse of a member of a force or of a civilian component, or a child of such member dependent on him or her for support”.

4. Het verdrag legt in art. VII lid 3 onder c onder meer vast dat de autoriteiten van de Staat die voorrang heeft

„shall give sympathetic consideration to a request from the authorities of the other State for a waiver of its right in cases where that other State considers such waiver to be particularly important”.

¹⁾ Op welke titel verzoeker thans vastzit is niet duidelijk. Verzoeker is op 30 maart 1988 door de Amerikaanse MP aangehouden in Camp New Amsterdam te Soesterberg en overgedragen aan de Nederlandse autoriteiten. Dezen hebben hem vervolgens in verzekering gesteld. Op 2 april 1988 heeft de rechter-commissaris te Utrecht een bevel tot bewaring van verzoeker verleend. Het gerechtshof te Amsterdam heeft bij beschikking van 29 mei 1989, in aansluiting op de beslissing waarin het zich onbevoegd heeft verklaard van de strafzaak tegen verzoeker kennis te nemen, de voorlopige hechtenis van verzoeker opgeheven en de onmiddellijke invrijheidstelling van verzoeker gelast (art. 72 lid 1 Sv).

Verzoeker is vervolgens opnieuw vastgenomen. Kennelijk ziet de Nederlandse overheid de wettelijke grondslag van verzoekers detentie vanaf 29 mei 1989 gelegen in (de strekking van) art. 3 van de Wet van 7 augustus 1953, S. 438, houdende goedkeuring en uitvoering van het Navo Status Verdrag (Trb. 1951, 114), in verbinding met art. VII lid 5 van dat verdrag. Art. 3 houdt, voor zover hier van belang, het volgende in: indien de rechtsmacht van de Staat van herkomst van de verdachte voorrang heeft wordt de verdachte, „indien hij „door Nederlandse autoriteiten in arrest wordt (...) gehouden, zo spoedig mogelijk aan de militaire „autoriteiten van de Staat van herkomst overgeleverd”.

Verzoeker heeft tot nu toe de vraag van de rechtmatigheid van zijn detentie niet aan het oordeel van de rechter onderworpen. Dat neemt niet weg dat de vrijheidsbeneming onrechtmatig kan zijn (vgl. EHRM 18 juni 1971, Series A, nr. 12, zaak De Wilde, Ooms en Versyp, § 65: „Detention might violate Article 5 even although the person concerned might have agreed to its”). *In cassatie* zal dit punt, dat een feitelijk onderzoek zou vergen, buiten beoordeling blijven.

5. Bij brief van 13 april 1988 heeft de staatssecretaris van Justitie aan de Amerikaanse autoriteiten laten weten van een dergelijk verzoek af te zien.²⁾

6. Daarop heeft verzoeker bij exploit van 15 april 1988 de Staat gedagvaard voor de president van de rechtbank te 's-Gravenhage**) en – ik volg rechtsoverweging 1.1 van het arrest van de Hoge Raad van 30 maart 1990 in de zaken nrs. 13.349 en 13.950 (gepubliceerd in RW 1990 onder nr. 76) – gevorderd dat de Staat verzoeker niet zal stellen onder de rechtsmacht van de VS, dan wel dat land zal vragen af te zien van zijn „primary right to exercise jurisdiction”, dan wel de VS te vragen onvoorwaardelijk schriftelijk tot uitdrukking te brengen dat verzoeker in deze zaak niet ter dood zal worden veroordeeld of dat een doodvonnis niet zal worden geëxecuteerd.

7. De president van de rechtbank te 's-Gravenhage heeft bij vonnis van 9 mei 1988 (KG 1988, 240) met afwijzing van het meer of anders gevorderde de Staat bevolen

„om – alvorens X over te leveren aan de Amerikaanse autoriteiten – met die autoriteiten in „onderhandeling te treden over een garantie dat een mogelijk op te leggen doodstraf niet ten „uitvoer zal worden gelegd”.

8. De staatssecretaris van Justitie heeft bij brief van 14 juni 1988 aan verzoekers raadsman laten weten dat zij, nu de VS de bedoelde garantie niet wenste te geven en evenmin wenste af te zien van het aan de VS krachtens het Navo Status Verdrag toekomende voorrangrecht, geen enkele mogelijkheid meer zag de uitvoering van de Nederlandse verplichtingen op grond van het NVS achterwege te laten en dat verzoeker op 30 juni 1988 aan de Amerikaanse autoriteiten ter be-rechting zou worden overgedragen.

9. Tegen deze beslissing heeft verzoeker een tweede kort geding aangespannen en, voor zover hier van belang, gevorderd de Staat te gelasten verzoeker niet onder de rechtsmacht van de VS te stellen. Bij vonnis van 29 juni 1988***) heeft de president van de rechtbank te 's-Gravenhage de Staat verboden verzoeker aan de Amerikaanse autoriteiten over te leveren.

10. Tegen beide kort-gedingsvonnissen heeft de Staat hoger beroep ingesteld bij het gerechtshof te 's-Gravenhage.

11. Het gerechtshof te 's-Gravenhage heeft bij arresten van 27 oktober 1988****) de beide vonnissen van de president van de rechtbank vernietigd en, voor zover hier van belang, de vorderingen van verzoeker afgewezen.

12. Op het door verzoeker in beide zaken ingestelde cassatieberoep heeft de Hoge Raad bij het al genoemde arrest van 30 maart 1990, voor zover hier van belang, de arresten van het gerechtshof te 's-Gravenhage vernietigd en het vonnis van de president van de rechtbank aldaar van 29 juni 1988, waarbij de president de Staat had verboden verzoeker aan de VS over te leveren, bekrachtigd.

13. In de *strafzaak* heeft de officier van justitie te Utrecht bij een op 21 juni 1988 gedateerde en op 22 juni 1988 aan verzoeker in persoon betekende dagvaarding hem gedagvaard om te verschijnen op de terechtzitting van de rechtbank te Utrecht van 5 juli 1988 en aldaar terzake van moord, subsidiair doodslag terecht te staan.

14. Nadat de rechtbank de behandeling voor het uitbrengen van een psychiatrisch rapport had aangehouden, heeft de officier van justitie bij de voortzetting van de behandeling van de strafzaak, op 27 september 1988, gevorderd dat de rechtbank de behandeling andermaal zou

---

***) MRT LXXXI (1988) blz. 332.

****) MRT LXXXII (1989) blz. 22.

*****) MRT LXXXII (1989) blz. 20.

---

²⁾ De – overbodige – brief van de staatssecretaris is wellicht geïnspireerd door (de geest van) de op 16 november 1954 in werking getreden nadere overeenkomst die is vervat in de notawisseling tussen de Nederlandse en de Amerikaanse Regering inzake legering van Amerikaanse troepen in Nederland ('s-Gravenhage, 13 augustus 1954, Trb. 1954, 120; S & J 137). In deze nadere overeenkomst doet Nederland bij voorbaat ten gunste van de Amerikaanse autoriteiten afstand van rechtsmacht in alle gevallen waarin het op grond van het NVS voorrang van rechtsmacht heeft, tenzij Nederland meent om bijzondere redenen die voorrang te moeten handhaven. Vgl. A.D. Belinfante, T.v.S. 1955, p. 52-56. De opmerking van Lazareff (Status of military forces under current international law, Leiden, 1971, p. 195) dat door deze aanvullende Overeenkomst het met geduld bereikte systeem van het NSV op zijn kop wordt gezet snijdt m.i. hout.

aanhouden, nu tot na de uitspraak van het gerechtshof te 's-Gravenhage op het door de Staat ingestelde hoger beroep tegen de kort-gedingvonnissen van 9 mei en 29 juni 1988.

15. De rechtbank te Utrecht heeft de vordering van de officier van justitie afgewezen in het bijzonder op grond van de overweging dat in het belang van verzoeker voortzetting van de behandeling van de strafzaak aangewezen was.

16. Bij vonnis van 11 oktober 1988 heeft de rechtbank overeenkomstig de eis van de officier van justitie verzoeker terzake van doodslag veroordeeld tot een gevangenisstraf van zes jaren en hem de maatregel van terbeschikkingstelling opgelegd.

17. De officier van justitie te Utrecht heeft zich van hoger beroep voorzien en in haar appelmemoorie met een beroep op art. 14 Sv naar voren gebracht dat de rechtbank ten onrechte zich niet uitdrukkelijk heeft uitgelaten over de vraag of de Nederlandse rechter bevoegd was van de strafzaak tegen verzoeker kennis te nemen.

18. Bij arrest van 29 mei 1989 heeft het gerechtshof te Amsterdam zich onbevoegd verklaard van de strafzaak tegen verzoeker kennis te nemen.

19. Het hof heeft daartoe overwogen:

„Artikel VII, lid 3, van het Verdrag tussen de Staten die partij zijn bij het Noord-Atlantisch Verdrag, nopens de rechtspositie van hun krijgsmachten (NAVO-Statusverdrag) bepaalt, dat in gevallen van samenloop van rechtsmacht de militaire autoriteiten van de Staat van herkomst voorrang hebben bij de uitoefening van rechtsmacht over een lid van een krijgsmacht met betrekking tot vergrijpen welke uitsluitend zijn gericht tegen de persoon of eigendommen van een gezinslid.

„Verdachte is een in Nederland gelegerde Amerikaanse militair. Hem wordt moord, subsidiair doodslag ten laste gelegd, gepleegd op zijn echtgenote.

„De Verenigde Staten hebben niet afgezien van de uit het NAVO-Statusverdrag voortvloeiende voorrang rechtsmacht uit te oefenen over verdachte.

„Bij brief van 13 april 1988 heeft de Nederlandse Staatssecretaris van Justitie aan de Amerikaanse autoriteiten onder meer medegedeeld af te zien van een verzoek om voornoemde bevoegdheid op te geven. Op 11 mei 1988 heeft de Staat naar aanleiding van het tegen hem door verdachte aangespannen kort geding alsnog de Amerikaanse autoriteiten in een brief verzocht afstand te doen van het voorrangsrecht, dan wel te waarborgen dat een doodstraf niet ten uitvoer zal worden gelegd. Bij brief van 31 mei 1988 hebben de Amerikaanse autoriteiten de verzoeken van de hand gewezen.

„Het hof is derhalve van oordeel dat, nu Nederland in de onderhavige strafzaak geen rechtsmacht kan uitoefenen, het vonnis waarvan beroep vernietigd dient te worden en het hof zich onbevoegd dient te verklaren van de strafzaak tegen verdachte kennis te nemen.”

20. Verzoeker heeft tegen het arrest van het hof te Amsterdam beroep in cassatie ingesteld. Namens hem heeft mr. L.A.M.J. Pütz, advocaat te Utrecht, bij schriftuur één, in vier onderdelen uiteenvallend, middel voorgesteld en uitvoerig toegelicht.

Belang bij het cassatieberoep

21. Verzoekers verzet tegen de beslissing van het hof te Amsterdam vloeit, naar valt aan te nemen, voort zowel uit zijn vermoeden dat hij niet aan berechting zal ontkomen en dat als gevolg van de onbevoegdverklaring door de Nederlandse rechter de kans op zijn overlevering aan de VS op door Nederland gestelde condities is toegenomen als uit zijn vrees dat hij na overlevering aan de VS aldaar tot een zwaardere straf zal worden veroordeeld dan, de uitspraak van de rechtbank te Utrecht in aanmerking genomen, hem in Nederland te wachten staat.³⁾ Dat verzoeker belang heeft bij zijn cassatieberoep is voldoende aannemelijk om hem in dat beroep te ontvangen. Enigszins vergelijkbaar: HR 28 februari 198, NJ 1984, 490, over de verdachte als belanghebbende in de zin van art. 12 Sv.

³⁾ LAZAREFF (in 1971) p. 197: „In fact, experience and statistics prove that in similar cases, the sentences imposed by the courts of the receiving State are generally less severe than those imposed by the military authorities of the sending State”.

De in het middel ingenomen standpunten

22. In het middel worden ter ondersteuning van de klacht dat het hof zich ten onrechte onbevoegd heeft verklaard vier argumenten uitgewerkt. De uitwerking mondt uit in de volgende, hier zakelijk weergegeven, conclusies:

(I) de regeling van het NSV beperkt in deze zaak niet de toepasselijkheid van art. 2 Sr;

(II) de voorrangregeling van het NSV heeft niet een uitsluiting van uitoefening van rechtsmacht door de andere staat tot gevolg;

(III) nu de Amerikaanse autoriteiten in de onmogelijkheid verkeren rechtsmacht uit te oefenen, is, gelet op de strekking van het NSV – het voorkomen van dubbele vervolging –, de Nederlandse rechter bevoegd van de strafzaak tegen verzoeker kennis te nemen;

(IV) het feit waarvan verzoeker wordt verdacht valt onder de categorie van feiten in art. VII lid 3 onder *b* NSV, zodat Nederland als staat van verblijf voorrang bij de uitoefening van rechtsmacht heeft.

Rechtsmachtverdeling in het NSV. Effect van die verdeling

23. Grondregel van de in de NVS overeengekomen verdeling van rechtsmacht is dat zowel de militaire autoriteiten van de staat van herkomst als de autoriteiten van de staat van verblijf rechtsmacht hebben over de leden van een krijgsmacht met betrekking tot door dezen op het grondgebied van de staat van verblijf gepleegde, naar de wetten van beide staten strafbare, feiten. Deze grondregel behelst met de nadere uitwerking ervan in het derde lid van art. VII NSV een compromis tussen de door de VS gewenste, op de leer van „the law of the flag” gebaseerde, uitsluitende bevoegdheid van de VS en de door andere landen verlangde, op de territorialiteitsleer gebaseerde, uitsluitende bevoegdheid van de staat van verblijf. In de travaux préparatoires wordt het compromis gekenschetst als een „working arrangement” (International Law Studies 1961, p. 132).

Over het compromissaire karakter van de regeling van de rechtsmachtverdeling in het NSV: memorie van toelichting op het ontwerp van wet tot goedkeuring en uitvoering van het NSV, kamerstuk 2881, nr. 3, p. 3, r.k.; S. Lazareff, a.w. p. 67-68; J.R. Coker in Bassiouni/-Nanda, A Treatise on international criminal law, Vol. II, p. 119; Rouse/Baldwin in The American Journal of international law, 1957, p. 31; A.D. Belinfante in T.v.S. 1955, p. 50; H.H.A. de Graaff in Le droit pénal international (Van Bemmelenbundel) 1965, p. 160).

24. De grondregel is, voor zover in deze zaak van belang, in het derde lid van art. VII aldus uitgewerkt dat – zoals het hof in zijn bestreden arrest overweegt – in gevallen van samenloop van rechtsmacht de militaire autoriteiten van de Staat van herkomst voorrang hebben bij de uitoefening van rechtsmacht over een lid van de krijgsmacht met betrekking tot vergrijpen welke uitsluitend gericht zijn tegen de persoon of eigendommen van een gezinslid.

25. De gebruikmaking van de in het verdrag toegekende voorrang bij de uitoefening van rechtsmacht heeft tot gevolg dat de samenloop van rechtsmacht wordt opgeheven en de rechtsmacht uitsluitend berust bij de staat die voorrang heeft, zo lang die staat niet van zijn voorrangrecht afziet. H.F. van Panhuys geeft dat in zijn beschouwing over ontwikkelingen van internationaal recht („in respect of the conflicts of jurisdiction resulting from the presence of „foreign armed forces in the territory of a state” (Ned. Tijdschrift voor internationaal recht 1955, p. 253-278) scherp weer (het citaat staat op p. 259):

„Analysing the foregoing rules we find not a system of concurrent jurisdiction – though Article „VII uses that wording – but rather a balanced system of exclusive jurisdiction. For in no case „provided for in Article VII the authorities of both states are equally competent: in cases in „which they are both competent the authorities of one of them have the *primary* right to „exercise jurisdiction, that is to say they have *exclusive* jurisdiction as long as they have not „waived their right to exercise it.”

Vgl. Lazareff, a.w. p. 161 („... the authorities of the State not having the primary right to „exercise jurisdiction must step aside”), p. 166 („... to assure that only one jurisdiction have the „right to proceed in a given case in according with the system of priorities established in „paragraph 3”) en p. 194 („... both the Sending and the Receiving State have a potential right „and jurisdiction is granted on the basis of a system of priorities”).

26. De opvatting dat de rechtsmachtuitoefening door de staat die voorrang heeft tot gevolg heeft dat de andere staat geen rechtsmacht mag uitoefenen vindt bevestiging in de aard en het effect van de beslissing van de voorrangsstaat om van zijn voorrangrecht af te zien. In deze zin Lazareff, a.w. p. 202 in een bespreking van de „Whitley case”, waarin de Franse autoriteiten ten gunste van de Amerikaanse afstand deden van hun voorrangrecht:

„(. . .) the waiver constituted a transfer by the French authority to the American authority of „the right to prosecute (. . .) (. . .) it is quite evident that the drafters of SOFA⁴) considered that „the waiver in and of itself „closed the doors” of the courts of the receiving State”.

Vgl. Coker in Bassiouni/Nanda, p. 160:

„By practice, in the use (door de staat van verblijf, *M.*) of the waiver of jurisdiction provision in „the treaties, the exercise of jurisdiction by the sending state had been expanded until it „approaches an exclusive right.”

Ook Belinfante, a.w., p. 52, met betrekking tot de al genoemde aanvullende overeenkomst tussen Nederland en de VS van 13 augustus 1954 (Trb. 1954, 120):

„Dit betekent dat (door het doen van afstand van voorrang, *M.*) langs administratieve weg de „competentie, zoals die in het tractaat is neergelegd, kan worden gewijzigd. Dit is in algemene „zin geschied ten aanzien van de Amerikaanse troepen in Nederland bij de (. . .) overeenkomst „van 13 augustus 1954”.

Dat Barton in zijn in de schriftuur (p.7) vermelde bijdrage in *The British Yearbook of International Law* 1954, p. 365 een andere mening is toegedaan is niet verwonderlijk: Barton vertolkt het Britse standpunt, inhoudende dat (ik volg de weergave ervan in Bassiouni/Nanda/Coker, p. 116).

„international law subjects the visiting force to the criminal jurisdiction of the receiving state, „unless such jurisdiction is waived in an express manner”.

Dit laatste standpunt is in, wat Coker op p. 119 noemt, het „new scheme of jurisdictional „rules” van het NSV niet overgenomen.

Bespreking van het middel

27. De onderdelen I, II en III van het middel berusten op de opvatting dat ook wanneer de ene staat gebruik maakt van het hem toekomende voorrangrecht de andere staat bevoegd blijft de rechtsmacht die het aan het territorialiteitsbeginsel ontleent *uit te oefenen*. Uit het bovenstaande blijkt dat die opvatting niet kan worden aanvaard, zodat het middel in zoverre ongegrond is.

28. Voor zover het middel in onderdeel III een beroep doet op de strekking van het NSV – het voorkomen van dubbele vervolging – ten betoge dat (ook) de Nederlandse strafrechter bevoegd is van de strafzaak tegen verzoeker kennis te nemen (dus: rechtsmacht *uit te oefenen*), raakt het een punt dat ook naar aanleiding van de uitkomsten van de kort-gedingprocedures naar voren komt. Naast het voorkomen van dubbele vervolging (zie o.m. de trav. prép. p. 104-105) beoogt het NSV te voorkomen – blijkens de verdragsgeschiedenis zelfs: in de eerste plaats⁵) dat een verdachte aan berechting ontkomt. De opstelling van de betrokken staten mag, zoals Lazareff met betrekking tot het hanteren van de waiver beklemtoont (p. 205), niet ertoe leiden dat er een „jurisdictional void” ontstaat,

„as the entire machinery of the Agreement was geared to facilitate the effective and prompt „disposition of criminal charges”.

29. De paradoxale situatie die na het in kort geding gegeven en door de Hoge Raad bekrachtigde verbod van overlevering van verzoeker aan de Amerikaanse militaire autoriteiten en de onbevoegdverklaring door het hof te Amsterdam is ontstaan kan niet, zoals het middel in onderdeel III wil, worden opgelost door – tegen de verdragsregels in – Nederland (de Nederlandse rechter) het recht toe te kennen rechtsmacht uit te oefenen. Er zijn twee wegen uit de paradox, maar beide liggen bij uitsluiting op het terrein van de administratie, niet op dat van de rechter: de Nederlandse overheid moet in onderhandeling treden met de Amerikaanse autoriteiten om te

⁴) Status of Forces Agreement.

⁵) „In this difficult field, the first essential was to apprehend the offender and bring him to trial” (p. 132). Vgl. Lazareff, a.w. p. 205.

bereiken, hetzij dat de VS de garantie geeft dat een aldaar eventueel opgelegde doodstraf niet wordt ten uitvoer gelegd⁶⁾ of garandeert dat aan verzoeker een feit wordt verweten waarop naar Amerikaans recht niet de doodstraf staat, hetzij dat de VS alsnog afstand doet van zijn voorrangrecht, waardoor de bevoegdheid van de Nederlandse rechter zal herleven.

30. Het derde middelonderdeel acht ik in zijn geheel ongegrond.

(31. Uit de stukken van de civiele gedingen blijkt niet dat de Staat, die van meet af aan de hiervoor bedoelde paradox als mogelijkheid moet hebben voorzien, als gedaagde in de kort gedingen of als appelland in hoger beroep de stelling heeft verdedigd dat in het licht van het EVRM aan het nationale strafrecht betekenis toekomt ook als instrument voor de bescherming van grondrechten, hier: het recht op leven van de vrouw van verzoeker, en van de daarmee verbonden belangen van de rechtsgemeenschap. De Hoge Raad pleegt bij de afweging die aan een oordeel over de vraag of de redelijke termijn is geschonden aan het belang dat de gemeenschap ook na overschrijding van de redelijke termijn behoudt bij normhandhaving gewicht toe te kennen: zo o.m. HR 6 juni 1989, NJ 1990, 92. In deze zaak, waarin tegenover de rechten, waarop verzoeker met een beroep op onder meer het EVRM aanspraak heeft gemaakt, evenzeer aan het EVRM te ontleen aanspraken van de gemeenschap (en van eventuele nabestaanden van het slachtoffer) staan, had het op de weg van de Staat gelegen, laatstbedoelde aanspraken aan de rechter ten behoeve van diens afweging voor te leggen. Ik verwijs in dit verband naar de belangrijke beschouwingen van Trechsel in ZstW 1989, p. 819-837.)

32. In onderdeel IV van het middel wordt ten slotte betoogd dat met betrekking tot het feit waarvan verzoeker wordt verdacht niet de VS, maar Nederland voorrang bij de uitoefening van rechtsmacht heeft, omdat dat feit niet valt onder de „offences *solely* against the person of a „dependent”.

33. Het middelonderdeel wijst terecht erop dat elk delict, door een Amerikaanse militair op Nederlands grondgebied gepleegd, tevens inbreuk maakt op de Nederlandse openbare orde. In deze zin ook: Lazareff, p. 165. Dat wordt in het restrictieve bijwoord „solely” niet ontkend. In „solely” komt tot uitdrukking dat het NSV, waar het aan de staat van herkomst voorrang bij de uitoefening van rechtsmacht toekent, een uitzondering maakt op het basisbeginsel van territoriale souvereiniteit: de militaire autoriteiten van de staat van herkomst hebben slechts voorrang wanneer het delict, voor zover hier van belang, valt – ik volg nu de Nederlandse tekst van het NSV in S & J, nr. 137, p. 800 e.v. – onder

„vergrijpen, welke uitsluitend gericht zijn (...) tegen de persoon of eigendommen van een „ander lid van de krijgsmacht of van de civiele dienst van die Staat of van een gezinslid”.

In andere gevallen, dus onder meer wanneer onder de slachtoffers van het delict een „receiving „state national” is (Rouse en Baldwin geven in hun in de schriftuur op p. 8 genoemde bijdrage in *The American Journal of international law*, 1957, dit voorbeeld) of wanneer het delict een eigendom van (een burger van) de staat van herkomst raakt, vervalt de voorrang en herleeft de regel van samenloop van rechtsmacht waarop de aanhef van het derde lid van art. VII NSV doelt. De eerder genoemde memorie van toelichting op de goedkeuringswet (2881, nr. 3) spreekt dan ook, op p. 3, r.k., met verwijzing naar het derde lid van art. VII NSV over de bepalingen „nopens „de voorrang bij de uitoefening van in beginsel erkende wederzijdse bevoegdheden,,

„34. Het feit waarvan verzoeker wordt verdacht – het om het leven brengen van zijn vrouw – valt „onder de in art. VII lid 3 onder a sub 1 NSV bedoelde vergrijpen: het slachtoffer is een „„dependent” in de zin van die bepaling. Vgl. p. 167: „... if a serviceman kills his wife, the sending „State has the primary right to exercise jurisdiction”.

35. Middelonderdeel IV gaat uit van een onjuiste opvatting omtrent de betekenis van het woord „solely”. De aan die opvatting verbonden gevolgtrekking (schriftuur, p. 9) kan niet worden aanvaard.

36. Naar aanleiding van de opmerking in het middelonderdeel dat bij de beoordeling van de

⁶⁾ Zie laatstelijk de brief van de minister van Buitenlandse Zaken aan de voorzitter van de Tweede Kamer van 22 maart 1990, kamerstuk 21 518, nr. 1.

bevoegdheid van de rechter niet kan „volstaan worden met de beoordeling van de beoordeling „van de uiteindelijke telastelegging” (schriftuur, p. 8) behoeft slechts te worden herinnerd aan het bepaalde in art. 348 Sv.

Vgl. D.H. de Jong, De macht van de telastelegging in strafzaken, diss., p. 3, met verwijzing naar HR 30 januari 1933, NJ 1933, p. 588, (ook: HR 20 juni 1950, NJ 1950, 614; HR 23 november 195, NJ 1955, 32):

„...de rechter moet zich afvragen of hij ten aanzien van het *telastegelegde* bevoegd is. Daarbij „dient hij alle ter zitting naar voren komende, voor de beantwoording van de *aldus* gestelde „vraag van belang zijnde omstandigheden in zijn oordeelsvorming te betrekken.”

Conclusie

37. Het middel houd ik in al zijn onderdelen voor ongegrond. Ambtshalve heb ik geen gronden voor cassatie aangetroffen.

Ik concludeer tot verwerping van het beroep.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Wie was de meerdere van de sergeant-majoor?

Deze vraag slaat op de casus die werd berecht door het HMG in zijn sententie van 1 maart 1990 (MRT LXXXIII, blz. 263).

Het betrof een sergeant-majoor die (om in de sententie niet nader vermelde redenen, maar kennelijk niet uit hoofde van een dienstaaengelegenheid of dienstbelang) tijdens de afwezigheid van een marechaussee-patrouille had plaatsgenomen in een patrouilleauto van de Koninklijke Marechaussee; toen de patrouille terugkeerde en de commandant van die patrouille, een marechaussee der 1e klasse, hem verzocht (= gelastte) de auto te verlaten, had hij geweigerd dit dienstbevel op te volgen.

De marechaussee der 1e klasse was, in rang, de mindere van de sergeant-majoor. De patrouille als zodanig was echter, ingevolge artikel 128 WMSr, zijn meerdere en die patrouille werd, bij het geven van het bevel, kennelijk vertegenwoordigd door haar commandant: de marechaussee der 1e klasse.

Een duidelijke zaak: de sergeant-majoor werd dan ook wegens opzettelijke ongehoorzaamheid (artikel 114 WMSr) veroordeeld.

Hoe werd echter de verhouding meerdere-mindere: een wezensbestanddeel van opzettelijke ongehoorzaamheid, ten laste gelegd? Aan de sententie ontleen ik dat die verhouding als volgt werd beschreven: „... beklaagdes meerdere, de marechaussee der 1e klasse W., als commandant „van een patrouille der Koninklijke marechaussee...”.

Naar de bewoordingen van artikel 128 is echter niet de patrouillecommandant de meerdere, maar de patrouille zelf. De woorden „beklaagdes meerdere” dienden dan ook niet vooraan maar achteraan voormeld citaat te staan, aldus: „... de marechaussee der 1e klasse W., als commandant van een patrouille der Koninklijke marechaussee, beklaagdes meerdere...”.

Ook de jurisprudentie stelt zich ondubbelzinnig op het standpunt dat niet een of meer individuele leden van een patrouille de hoedanigheid van „meerdere” hebben maar (uitsluitend) de patrouille als zodanig. De oudste jurisprudentie dateert van onmiddellijk na het in werking treden van het Wetboek van Militair Strafrecht. Ik noem: HMG 8 februari 1924 (MRT XIX, blz. 707), waarbij werd uitgemaakt dat verzet tegen een patrouille, bestaande uit een meerdere en een niet-meerdere van de beklagde, niet oplevert „feitelijke insubordinatie” en „wederspanningheid” (zoals de Krijgsraad had uitgemaakt) maar één complex van handelingen van verzet tegen de patrouille, te kwalificeren als „feitelijke insubordinatie”. Op 4 maart 1924 besliste het HMG dienovereenkomstig met betrekking tot belediging van een patrouille bestaande uit één meerdere en één niet-meerdere van de beklagde (t.a.p., blz. 711).

De laatste tijd zijn er, naar mijn weten, geen uitspraken met betrekking tot artikel 128 gepubliceerd; het jongste geval (behalve het hier besprokene) is de sententie van het HMG (geen datum vermeld, doch behandelend het appel van Arr. Krijgsraad Arnhem, 26 januari 1978) in MRT LXXI, blz. 392. In dat geval luidde de dagvaarding (voor zover hier van belang) „... zijn „meerdere(n), de als patrouille dienstdoende wachtmeester 1e klasse J.S. en de marechaussee 2e „klasse R.A.R. ...” In de bewezenverklaring heeft de Krijgsraad de (door de A.-M. kennelijk veiligheidshalve ingevoegde) letter „(n)” niet overgenomen.

Ook voorafgaande aan deze uitspraak is er lange tijd geen uitspraak terzake van dit artikel gepubliceerd. Ik stoot, in de tijd teruggaande, op het vonnis van de KtV KLu van 2 oktober 1963 (MRT LVII, blz. 179). Ook daar een tenlastelegging die recht doet wedervaren aan de patrouille die, als eenheid, de meerdere is. Ik citeer uit de tenlastelegging: „... zijn meerdere, de planton-„wacht van de Prins Hendrikkazerne ... feitelijk aanrandende en/of van zijn vrijheid van „handelen berovende, de tot genoemde plantonwacht behorende soldaat H.H. heeft vastgegrepen ...”.

Het voorschrift van artikel 128 is in de tekst van 1 januari 1991 gehandhaafd; het verschijnt in de nieuwe tekst onder nummer 124. Kennelijk door verschrijving luidt echter de term „wacht- of „patrouilledienst” thans „wacht- en patrouilledienst”.

Congres International Society for Military Law and the Law of War

Van 27 tot 31 mei 1991 zal genoemde vereniging in het Congres Paleis te Brussel haar (twaalfde) driejaarlijks congres houden. Het hoofdthema zal zijn: Civilians and the military; their legal interrelation in peace and war.

Nadere inlichtingen over het lidmaatschap van de vereniging en/of de deelname aan het congres kunnen worden verkregen bij Generaal-majoor Mr A. J. T. Dörenberg, vice-president van de vereniging (Klaverweide 143, 2272 VZ Voorburg, tel. 070 - 3 27 18 53).

BOEKAANKONDIGINGEN

Zojuist verscheen de 13e druk van de Ambtenarenwet 1929, delen 43 I t/m IV uit de Editie Schuurman en Jordens, Nederlandse Staatswetten.

Alle delen zijn bewerkt door mr H.A.A.G. Vermeulen, lid van de Centrale Raad van Beroep.

Deel I: omvang 397 pag. ISBN 90 271 3222 4, prijs f53,-;

deel II: omvang 412 pag. ISBN 90 271 3223 2, prijs f54,50;

deel III: omvang 368 pag. ISBN 90 271 3224 0, prijs f52,50;

deel IV: omvang 465 pag. ISBN 90 271 3225 9, prijs f58,50.

Bij W. E. J. Tjeenk Willink is verschenen de 7e druk van de Arrestenbundel straf- en strafprocesrecht van Prof. Mr C.P. Rüter en Prof. Mr R.C.P. Haentjes. De prijs bedraagt f47,-.

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *Th. J. Clarenbeek*, Vice-president van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht,
Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst;
Mr *O. van der Wind*, Kolonel van de Militair Juridische Dienst,
Voorzitter-plv van het Ambtenarengerecht te Haarlem;
voor de Koninklijke landmacht: Mr *W. van den Berg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;
voor de Koninklijke luchtmacht: Mr *G. A. Jacobs*, Commodore der Koninklijke luchtmacht;
voor de Koninklijke marine: Mr *H. Segers*, Kapitein-ter-zee van administratie;
Adres van de Redactiecommissie: Gansstraat 18, 2352 EC Leiderdorp.

VASTE MEDEWERKERS:

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, em.-bijzonder Hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, oud-president van het Hoog Militair Gerechtshof, Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;
Mr *N. Keijzer*, Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden;
Prof. Mr *A. K. Koekkoek*, Hoogleraar in het staats- en bestuursrecht aan de Katholieke Universiteit Brabant;
Prof. Mr *G. L. Coolen*, Schout-bij-nacht van administratie, lid van het Hoog Militair Gerechtshof, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam.
Prof. Mr *P. H. Kooijmans*, Hoogleraar in het volkenrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1990 *f* 37,25. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij SDU Uitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn verkrijgbaar tegen de prijs van *f* 4,00.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 1 pagina ontvangen een honorarium van *f* 45,- per pagina tot een maximum van *f* 300,- per aflevering, benevens 5 present-exemplaren van de desbetreffende aflevering van het Tijdschrift. De inhoud van het *M.R.T.* wordt opgenomen in een voor derden toegankelijke juridische databank. Het auteursrecht wordt met de publikatie overgedragen aan de Staat der Nederlanden.

Kennisgeving van adreswijziging (uitsluitend betalende abonnees) te richten tot de SDU uitgeverij, Christoffel Plantijnstraat, Postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage.
Zij die het tijdschrift van rijkswege verstrekt krijgen dienen zich voor kennisgeving van adreswijziging te wenden tot het hoofd van de sectie juridische zaken van het krijgsmachtdeel waartoe zij behoren.

*Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXXIV

februari 1991

Aflevering

2

SDU uitgeverij

INHOUD

Register

Register op de van 1981 tot en met 1989 in het Militair Rechter Tijdschrift aangehaalde artikelen van de herziene wetgeving m.b.t. het militair straf- en strafproces- en tuchtrecht 37

Bijdragen

Prof. Mr G. L. Coolen; Oorlog en vrede 40

Strafrechtspraak

Arrkr AH   Uitvoer van hennep en cocaïne naar Duitsland. 45
25.04.90
HMG 07.11.90

Arrondissementskrijgsraad

Bijzondere bijeenkomst ter gelegenheid van de opheffing van de Arrondissementskrijgsraad. Verslag 50

Militair Rechterlijke Vereniging

Lezing door Mr P.G. Blanken voor de Vereniging, gehouden op 23 november 1990 met als onderwerp: „Defensie en milieuproblematiek”. 68

Militair Justitiële Statistiek

Overzichten over de eerste halfjaren 1989-1990. 77

Opmerkingen en mededelingen

Personalia 84

Annotatoren: G.L.C. – Prof. Mr G. L. Coolen
                          C.   – Mr Th. J. Clarenbeek
                          W.   – Mr O. van der Wind

Huidig artikel- nummer	Nummer Twee- de Kamer	Komt voor op bladzijde... in MRT									
		1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	
123	123	-	-	-	-	-	-	-	132		
125		-	-	-	-	-	-	-	-	237	
125	126	-	160	-	-	2	37				
126	127	472	85	331	-	-	-	271			
		594	336								
127	128	594	85	331	-	-	-	271	132		
		-	290								
131	131	473									
132	132	474									
135 e.v.	136 e.v.	475									
139	140	477									
		595									
140	141	477	-	-	-	126					
141	142		-	-	-	126					
149	151	478									
150	152	-	-	-	-	-	37				
163	166	479									
164	167	479									
165	168	480									
166	169	481									
169	172	481									

Wet Militaire Strafrechtspraak

Huidig artikel- nummer	Nummer Twee- de Kamer	Komt voor op bladzijde... in MRT									
		1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	
2	2	-	-	-	-	-	348				
4	4	-	-	243							
5	5	-	-	244							
		-	-	245							
6	6	-	-	245	-	-	-	-	-	314	
8	9	-	-	245							
9	10	-	-	245							
10		-	-	-	-	-	-	-	-	316	
11	12	-	-	246							
23	24	-	-	247							
24	25	-	-	-	63						
27	28	-	-	-	63						
28	29	-	-	247							
29	30	-	-	248							
29		-	-	-	-	-	-	-	-	316	
59	59	-	-	-	-	246					
60	60	-	-	249	-	246					

BIJDRAGEN

Oorlog en vrede

door

Prof. Mr G. L. Coolen

1. INLEIDING

Tijd van oorlog in volkenrechtelijke zin is aanwezig in geval van oorlog; dus indien – en zolang – Nederland met enig ander land daadwerkelijk in oorlog is. Het Wetboek van Strafrecht breidt dit begrip naar twee kanten uit. In de eerste plaats wordt onder oorlog ook burgeroorlog begrepen (art. 87 lid 2 Sr). In de tweede plaats wordt tijd van oorlog eveneens aanwezig geacht indien (en zolang) een oorlog dreigende is, alsmede „zodra dienstplichtigen buitengewoon in „werkelijke dienst worden opgeroepen en zolang zij buitengewoon in werkelijke dienst worden „gehouden” (art. 87 lid 3 Sr).

Het Wetboek van Militair Strafrecht gaat nog een stap verder. Art. 71 MSr bepaalt dat voor een gedeelte van de krijgsmacht ook tijd van oorlog aanwezig wordt geacht, zodra op een wijze, door de Kroon bepaald, is bekendgemaakt dat het door het militair gezag is aangewezen:

- ter deelneming aan een militaire expeditie;
- ter bestrijding van een vijandelijke macht;
- ter handhaving van de onzijdigheid van de staat;
- tot enig optreden tot collectieve of individuele zelfverdediging danwel tot handhaving of herstel van de internationale orde en veiligheid;
- ter voldoening aan een vordering van het bevoegd gezag in geval van oproerige beweging.

Tijd van oorlog duurt voor het aangewezen gedeelte voort totdat de taak, die is opgedragen, is geëindigd.

Het Wetboek van Militair Strafrecht bevat, wat tijd van oorlog betreft, ook een *beperkende* bepaling. Deze bepaling, vervat in art. 71a, luidt:

„Voor de toepassing van de Titels III-X en de artikelen 156 en 159-162 van het tweede boek zal „de rechter, onverminderd het bepaalde in artikel 71, de aanwezigheid van tijd van oorlog slechts „aannemen, hetzij onder feitelijke oorlogsomstandigheden, hetzij indien Wij zulks bepalen in „verband met het feit dat Wij een oorlog dreigende achten.

„Ons desbetreffende besluit kan betrekking hebben op de gehele krijgsmacht of op een deel „daarvan.”

2. TIJD VAN OORLOG IN VOLKENRECHTELIJKE ZIN

✓ Tijd van oorlog is in de eerste plaats aanwezig indien – en zolang – sprake is van oorlog in volkenrechtelijke zin. „Onder oorlog verstaat men de rechtstoestand tussen Staten, die elkander „– of althans de een de ander – met gebruikmaking van militaire machtsmiddelen bestrijden. Om „van een oorlog in de zuiver technische zin van het woord te kunnen spreken, moet bovendien al „thans een der partijen zich in staat van oorlog beschouwen, de animus belligerendi hebben.” (J. P. A. FRANÇOIS, Grondlijnen van het volkenrecht).

Een oorlog kan op verschillende wijzen beginnen. De ene staat kan de andere staat formeel de oorlog verklaren. Art. 1 Verdrag nopens de opening der vijandelijkheden (bekendgemaakt bij Besluit van 22 februari 1910, Stb. 73) eist een voorafgaande en ondubbelzinnige waarschuwing. Deze kan de vorm hebben van een met redenen omklede oorlogsverklaring, maar ook van een ultimatum met een voorwaardelijke oorlogsverklaring (art. 1).

In de praktijk blijft veelal een formele oorlogsverklaring achterwege. De oorlog tussen twee staten begint eenvoudig doordat de ene staat de andere aanvalt. In de regel zal de andere staat vervolgens verklaren dat hij zich met de aanvaller „in oorlog beschouwt”. Zo geschiedde het op 10 mei 1940, toen Duitsland Nederland binnenviel.

„Ik zelf heb de telefoon opgenomen en het Ministerie van Oorlog in Den Haag aangevraagd. Dat zijn „natuurlijk ogenblikken, die een mens niet meer vergeet, want in die 20 minuten, waarin wij hebben „moeten wachten op het doorkomen van die telefoon, hebben wij etter en bloed gezweet. Maar 20 minuten „daarna is het gesprek doorgelopen en toen kreeg ik aan de telefoon een officier, die ik gelukkig goed „kende, de luitenant ter zee der 1ste klasse Post Uiterweer, thans kapitein ter zee, met wie ik een gesprek „van de volgende inhoud heb gehad. Ik zei: „Post, je kent mijn stem, nietwaar, ik ben Sas in Berlijn. Ik heb „„je nog maar één ding te zeggen, morgenvroeg bij het aanbreken van de dag: Houd je taai! Wil je het even „„herhalen, je begrijpt het natuurlijk wel.” Hij heeft het herhaald en heeft aan het slot gezegd: „Dus brief „„210 ontvangen.” Ik heb dat herhaald en gezegd: „Ja, brief 210 ontvangen.” Dat was een code-afpraak, „die we op het laatste ogenblik nog hadden gemaakt.”
(G. J. Sas, oud-militair attaché, op 16 maart 1948 tegenover Enquêtecommissie Regeringsbeleid 1940-1945, deel 1c, p. 211).

Een oorlog kan ook op verschillende manieren eindigen. Het is mogelijk dat een vredesverdrag wordt gesloten. Het is ook mogelijk dat de ene staat eigener beweging de vijandelijkheden staakt en vervolgens eenzijdig tegenover de andere staat verklaart de oorlogstoestand als geëindigd te beschouwen. Ten slotte is het mogelijk dat een oorlog eindigt door „debellatio”. Onder debellatio verstaat men „de volkomen overwinning van een der belligerenten, gepaard met de „vernietiging van de ander” (J. P. A. FRANÇOIS t.a.p.).

Met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog nam het Hoog Militair Gerechtshof destijds niet aan dat de volledige ineenstorting van eerst Duitsland en daarna Japan aan de oorlog een einde had gemaakt (HMG 18 maart 1952, MRT 1952, p. 393). Naar het oordeel van het Hof duurde de oorlog voort tot 28 mei 1952, op welke dag „de oorlog tussen Nederland en Japan formeel „beëindigd werd en Nederland met geen enkele mogendheid meer in oorlog was” (HMG 21 oktober 1952, MRT 1953, p. 180 m.nt. J. M. v. B.).¹⁾

Niet steeds, indien sprake is van oorlog in volkenrechtelijke zin, is tijd van oorlog aanwezig in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht. Art. 71 a MSr bevat, wat dit punt betreft, een beperkende bepaling: voor de toepassing van de titels III-X en de art. 156 en 159-162 van het tweede boek mag de rechter de aanwezigheid van tijd van oorlog slechts aannemen „onder feitelijke „oorlogsomstandigheden”.

Het begrip „feitelijke oorlogsomstandigheden” is enerzijds ruimer, anderzijds enger dan het begrip „oorlog”, aldus de regering in 1963 in antwoord op Kamervragen. „Vijandelijkheden „welke niet als oorlog kunnen worden aangemerkt vallen wel onder het begrip, terwijl daaronder „niet valt een toestand welke volkenrechtelijk als oorlog moet worden aangemerkt, doch waarin „geen vijandelijkheden plaatsvinden” (Steffen, p. 57).²⁾

3. DE TIJD WAARIN EEN OORLOG DREIGENDE IS

Ingevolge art. 87 lid 3 Sr wordt onder tijd van oorlog mede begrepen „de tijd waarin een oorlog „dreigende is”. Vroeger, vóór de partiële wijziging van 1963, bepaalde de rechter (zelf) of een oorlog dreigde en dus tijd van oorlog aanwezig moest worden geacht. Verwezen wordt bijvoorbeeld naar HMG 14 april 1953, MRT 1953, p. 334:

„Overwegende, dat door tal van omstandigheden – b.v. de intensieve bewapeningswedloop „tussen twee groepen van staten, die reeds in een „koude oorlog” tegenover elkaar staan, de „gewapende conflicten in Oost en Zuid-Oost Azië, de toestand in de z.g. satellietlanden, de „verdeling van Duitsland – zodanige spanningen in de internationale verhoudingen zijn ont- „staan, dat met de mogelijkheid van een algemene oorlog, waarin Nederland wederom zal

¹⁾ De opvatting van het HMG dat op 28 mei 1952 aan de oorlog tussen Nederland en Japan formeel een einde was gekomen, steunde kennelijk op het gegeven dat de Wet van 24 mei 1952 (Stb. 281) tot goedkeuring van het op 8 september 1951 te San Francisco gesloten Vredesverdrag met Japan, op 29 mei 1952 in werking was getreden. Het verdrag zelf (Trb. 1951, 134) trad echter pas op 17 juni 1952 in werking.

De oorlog met Duitsland nam formeel een einde op 26 juli 1951 „te 12 ure” (Besluit-Proclamatie van 23 juli 1951, Stb. 317).

²⁾ Uit de – op zich zelf juiste – opmerking dat vijandelijkheden die niet als oorlog kunnen worden aangemerkt onder het begrip „feitelijke oorlogsomstandigheden” vallen, mag mijns inziens niet worden afgeleid dat de rechter in geval van zodanige vijandelijkheden tijd van oorlog (in strafrechtelijke zin) kan aannemen. Van oorlog kan immers juist niet worden gesproken. Bovendien wijst het woord „slechts” in art. 71a MSr op een beperking, en niet op een uitbreiding, van het begrip tijd van oorlog.

„worden betrokken, thans zo ernstig rekening gehouden moet worden, dat een „tijd waarin „„oorlog dreigende is” geacht moet worden aanwezig te zijn.”

Ook de Krijgsraad voor de Zeemacht in Nederlands Nieuw-Guinea achtte destijds, toen in de jaren '60 het Nieuw-Guineaconflikt zijn hoogtepunt bereikt, ter plaatse tijd van oorlog aanwezig. De krijgsraad overwoog dat de gebeurtenissen die in de tweede helft van 1961 hadden plaatsgevonden niet duiden op vreedstijd, maar – daarentegen – „op een dreigende oorlog van grotere of „kleinere omvang” (vonnis 26 april 1962, niet gepubliceerd). Kort nadien werd dit standpunt overgenomen door de Krijgsraad te Velde voor de Landmacht in Nederlands Nieuw-Guinea (vonnis 25 juli 1962, MRT 1962, p. 717):

De nacht van 15 januari (1962) was helder. De maan ging af en toe schuil achter slierten bewolking, het was windstil en de zee aan de zuidkust was spiegelglad. De Evertsen voer verduisterd en de bemanning liep oorlogswacht. In de schaars verlichte commandocentrale tuurden matrozen op de radarschermen, en de plots waren bezet. De navigatie/gevechtinformatie-officier, luitenant ter zee 2e klasse oudste categorie A. J. van der Hout, leunde tegen de plottafel. De spanning was voelbaar. Er was bekendgemaakt dat de infiltratie-actie door Indonesische motor-torpedoboten verwacht werd vanaf de Aroe-eilanden. Er was een Neptune op patrouille en ook de Kortenaar en de Utrecht waren in de buurt. Het liep tegen halfnegen, de radio kraakte, het vliegtuig gaf een vijandmelding: Radarecho's ten noorden van de Aroe-eilanden met hoge vaart in noordelijke koers! Van der Hout greep de telefoon: „Commandant, de Neptune heeft ze.” Kapitein-luitenant ter zee C. H. van Eeghen stond direct daarna in de commandocentrale. „Ja, dat moeten „ze zijn”, riep hij uit.

„Alarm maken, bemanning op post volgens zeedoel gevechtswacht.”

Drie uur later was de actie achter de rug en had de Indonesische infiltratiepoging een roemloos einde gevonden.

(R. E. van Holst Pellekaan, C. de Regt, J. F. Bastiaans, Patrouilleren voor de Papoea's, deel II. De Bataafse Leeuw, Amsterdam 1990, p. 113).

Bij de partiële herziening van 1963 is in het Wetboek van Militair Strafrecht een nieuw artikel (art. 71a) opgenomen, dat sedert 1 januari 1991 luidt:

„Voor de toepassing van de titels III-X en de artikelen 156 en 159-162 van het tweede boek zal „de rechter, onverminderd het bepaalde in artikel 71, de aanwezigheid van tijd van oorlog slechts „aannemen, hetzij onder feitelijke oorlogsomstandigheden, *hetzij indien Wij zulks bepalen in „verband met het feit dat Wij een oorlog dreigende achten.*

„Ons desbetreffende besluit kan betrekking hebben op de gehele krijgsmacht of op een deel „daarvan.”

Art. 71a geldt niet voor de toepassing van de titels I en II van het tweede boek. De in deze titels omschreven misdrijven zijn in het algemeen zo ernstig van aard, aldus de memorie van toelichting, dat aan een beperking van de bevoegdheden van de rechter geen behoefte bestaat (Steffen, p. 552).³⁾

4. TIJD VAN OORLOG VOOR EEN GEDEELTE VAN DE KRIJGSMACHT

Art. 71 MSr maakt het mogelijk te bepalen dat voor een *gedeelte* van de krijgsmacht, dus voor een detachement, tijd van oorlog aanwezig wordt geacht. Deze mogelijkheid bestaat, indien het detachement is aangewezen voor één van de taken, die in art. 71 zijn genoemd. Tijd van oorlog wordt aanwezig geacht, wanneer de bekendmaking dat het detachement is aangewezen, is geschied op een door de Kroon te bepalen wijze.

Ingevolge art. 8 Besluit uitvoeringsbepalingen militair straf- en tuchtrecht (Besluit van 17 december 1990, Stb 635) dient bekendmaking mondeling te geschieden door of vanwege de militair, die over het aangewezen gedeelte van de krijgsmacht het bevel voert. De bekendmaking mag niet eerder worden gedaan dan korte tijd vóór de vermoedelijke aanvang van de opgedragen taak. Tevens dient de bevelhebber mede te delen dat, onmiddellijk na de bekendmaking, tijd van

³⁾ Men verwarre het in vele noodwetten en noodbepalingen voorkomende begrip *oorlogsgevaar* niet met het (engere) begrip *oorlogsdreiging*. Van oorlogsgevaar is eerder sprake dan van oorlogsdreiging. Indien door de Kroon is bepaald dat oorlogsgevaar aanwezig is, houdt dit niet in dat de Kroon ook een oorlog dreigende acht. Acht de Kroon een oorlog dreigend, dan zal dit steeds bij afzonderlijk Koninklijk besluit bepaald moeten worden.

oorlog aanwezig wordt geacht, alsmede dat de personen, tegen wie het geweld der wapenen wordt of kan worden aangewend, worden gelijkgesteld met de vijand.

In 1963 is de opsomming van gevallen, waarin krachtens art. 71 MSr tijd van oorlog kan worden ingesteld, aangevuld. Toegevoegd is dat het artikel ook toepassing kan vinden indien een gedeelte van de krijgsmacht is aangewezen „*tot enig optreden tot collectieve of individuele zelfverdediging danwel tot handhaving of herstel van de internationale orde en veiligheid*”.

Bij deze aanvulling is blijkens de memorie van toelichting aansluiting gezocht bij art. 107a Sr. Dit artikel luidt:

„De artikelen 100, onder 2e en 101-107 vinden overeenkomstige toepassing in geval van een „gewapend conflict dat niet als oorlog kan worden aangemerkt en waarbij Nederland is „betrokken, hetzij ter individuele of collectieve zelfverdediging, hetzij tot herstel van internationale vrede en veiligheid.”

De term „gewapend conflict” is in art. 71 MSr echter vervangen door het begrip „enig „optreden”. „Aan dit begrip zal een ruime uitleg moeten worden gegeven”, aldus de memorie van toelichting (1963). „Gedacht is niet slechts aan gewapende acties, doch ook aan het betrekken „van verdedigingsstellingen, het bewaken van gebieden om infiltratie te voorkomen e.d.”

5. DE ARTIKELEN 71B EN 72 MSR

Art. 71b MSr luidt:

„Voor de toepassing van de artikelen 122, 123, 142, 156 en 159-162 wordt tijd van oorlog mede „aanwezig geacht indien de in die artikelen omschreven feiten worden begaan aan boord van een „oorlogsvaartuig of luchtvaartuig van de krijgsmacht dat zich ergens bevindt waar geen „onmiddellijke hulp te verkrijgen is.”

Art. 71b is in 1990 in de plaats gekomen van art. 74 MSr, dat is vervallen. Art. 74 luidde:

„Voor de toepassingen van de artikelen 148, 153 en 159-161 wordt de krijgsmacht geacht op „voet van oorlog gebracht te zijn voor zover overeenkomstig de artikelen 71 en 71a de „aanwezigheid van tijd van oorlog moet worden aangenomen.

„Met een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht wordt gelijkgesteld het oorlogsvaartuig of „luchtvaartuig der krijgsmacht, dat zich ergens bevindt waar geen onmiddellijke hulp te „verkrijgen is.”

Sedert de algehele herziening van 1990 komt de aanduiding op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht” niet meer in het Wetboek van Militair Strafrecht voor.

Art. 71b MSr spreekt van feiten, begaan aan boord van een oorlogsvaartuig. „De bepaling „betreffende het oorlogsvaartuig heeft eene algemeene strekking”, aldus destijds bij de totstandkoming van het Wetboek van Militair Strafrecht het Verslag van de Militaire Commissie (Van der Hoeven I, p. 597). „Zij betreft zowel een groot oorlogsschip in volle zee, als een torpedoboot „die op een oefeningstocht enkele uren buitengaats is. Er is geen reden, waarom voor dit geval an- „dere regelen zouden gelden, dan voor een grooter schip, dat zich wat verder van de kust „bevindt.”

Bij de partiële herziening van 1963 is aan de bepaling toegevoegd: „of luchtvaartuig der „krijgsmacht”. Dit is geschied omdat „de ratio van deze bepaling ook geldt ten aanzien van een „luchtvaartuig dat in deze situatie verkeert”.

Art. 72 MSr luidt:

„Waar gesproken wordt van een misdrijf, gepleegd in tijd van oorlog, wordt daaronder mede „begrepen het geval dat de schuldige het misdrijf pleegt met het oog op een door hem aanstaand „geachte oorlog tegen Nederland.”

Het artikel beoogt art. 87 lid 3 Sr „voor het militaire strafrecht nog ietwat uit te breiden en de „toepassing der gestrenge voorschriften, voor het geval van oorlog gegeven, ook mogelijk te „maken, wanneer de dader het misdrijf pleegt, omdat hij een oorlog tegen Nederland voorziet” (Van der Hoeven I, p. 592).

Niet is vereist dat de oorlog die de dader aanstaande acht ook daadwerkelijk uitbreekt. „Zoodanige van den wil des daders geheel onafhankelijke, objectieve omstandigheid behoort in „het algemeen op de strafmate geen invloed te oefenen en zeker niet hier, waar in des daders

„subjectieve verderfelijke en gevaarlijke gezindheid de reden van strafverzwaring gelegen is.”
(Van der Hoeven I, p. 592).⁴⁾

6. TIJD VAN VREDE

De term tijd van vrede komt een aantal keren in het Wetboek van Militair Strafrecht voor. Verwezen wordt bijvoorbeeld naar de art. 96, 98 en 100 MSr. De term wordt niet verklaard, ook niet in het Wetboek van Strafrecht. Aangenomen moet worden dat tijd van vrede aanwezig is indien en zolang tijd van oorlog ontbreekt; zoals ook ingevolge art. 87a Sr onder een bevriende staat wordt verstaan: een buitenlandse mogendheid waarmee Nederland niet in een gewapend conflict is gewikkeld.

---

⁴⁾ Art. 72 MSr zal geen toepassing kunnen vinden met betrekking tot misdrijven die, naast „tijd van oorlog”, „vijand” als element bevatten. Aan deze leemte is uitvoerig aandacht besteed in een briefwisseling tussen M. Krauss en W. Pompe (MRT 1951, p. 728).

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 25 april 1990

President: Jhr Mr P. R. Feith; *Leden:* Majoor A. L. J. Louwinger en majoor T. van der Laan.
Raadsman: Mr A. Volbeda, advocaat te Arnhem.

Uitvoer van ongeveer 839 gram hennep en ongeveer 5,4 gram cocaïne naar Duitsland.

(WMSr art. 4; Opiumwet art. 2, 3, 10 en 11)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak tegen K. T. J. te B., geboren te K. op 8 februari 19... , korporaal ts. thans geschorst in de uitoefening van zijn functie, beklaagde;

Gezien: ... enz.;

Overwegende dat de beklaagde is telastegelegd na wijziging van het hem telastegelegde ter terechtzitting:

1. dat beklaagde op of omstreeks 31 juli 1989 te of nabij Dünebroek (Bondsrepubliek Duitsland), althans elders via de grens tussen Nederland en de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij reizende was vanuit Nederland naar (de omgeving van) Bergen of Meissendorf (Bondsrepubliek Duitsland) opzettelijk ongeveer 839 gram, in elk geval een aanmerkelijke hoeveelheid van meer dan 30 gram, hennep en/of van een gebruikelijk vast mengsel van hennephars en plantaardige elementen van hennep, waaraan geen andere substanties zijn toegevoegd, zijnde (elk) een middel vermeld op lijst II behorende bij de Opiumwet, buiten het grondgebied van Nederland heeft gebracht;

Althans, indien het vorenstaande niet tot een veroordeling leidt,

dat beklaagde op of omstreeks 31 juli 1989 te of nabij Dünebroek (Bondsrepubliek Duitsland), in elk geval in de Bondsrepubliek Duitsland, opzettelijk aanwezig heeft gehad ongeveer 839 gram, althans een hoeveelheid van meer dan 30 gram, hennep en/of van een gebruikelijk vast mengsel van hennephars en plantaardige elementen van hennep, waaraan geen andere substanties zijn toegevoegd, zijnde (elk) een middel vermeld op lijst II behorende bij de Opiumwet;

2. dat beklaagde op of omstreeks 31 juli 1989 te of nabij Dünebroek (Bondsrepubliek Duitsland), in elk geval in de Bondsrepubliek Duitsland, tezamen en in vereniging met een of meer anderen, althans alleen, reizende vanuit Nederland naar de omgeving Bergen of Meissendorf, in ieder geval naar de Bondsrepubliek Duitsland, opzettelijk ongeveer 5,4 gram cocaïne, althans een hoeveelheid cocaïne, zijnde een middel vermeld op de bij de Opiumwet behorende lijst I, buiten het grondgebied van Nederland heeft gebracht, althans heeft vervoerd;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris, d.d. 28 augustus 1989, zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 31 juli 1989 ben ik 's ochtends met H. en R. in een gehuurde VW Corrado naar Groningen gereden om hashish en cocaïne te gaan kopen. R. is meegereden om haar vriend in Groningen te bezoeken. Ik had toen f6200,- bij me. Ik kocht voor dat bedrag van A. in de Irislaan en van ene T. respectievelijk 829 gram hashish en 5,4 gram cocaïne. De hashish zou ik doorverkopen en de cocaïne zou ik aan R. doorverkopen. Zij zou het voor eigen gebruik kopen. Na de aankoop zijn H. en ik R. op gaan halen en toen zijn we gedrieën naar de Bondsrepubliek Duitsland gegaan. De hashish lag op de achterbank en de cocaïne had H. in haar BH verstopt. Om ongeveer 19.00 uur waren we bij de grensovergang Dünebroek en daar werden we gecontroleerd. De douane hoefde niet te zoeken, men pakte de hash meteen;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris, d.d. 12 januari 1990, zakelijk onder meer heeft verklaard:

Bij mijn verklaring d.d. 4 augustus 1989, zoals afgelegd bij de luitenant-kolonel mr L. P. Dietz,

merk ik op dat ik inderdaad wel de grens was gepasseerd met de drugs in mijn bezit en mij dus bevond op Duits grondgebied;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal, ... zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 1 augustus 1989, omstreeks 09.20 uur werd dezerzijds een telefonische melding ontvangen van dhr. Martin Diekman van het Zollfahndungsamt Oldenburg, inhoudende dat zij in de loop van de vorige avond, 31 juli 1989, drie personen, waaronder een Nederlandse militair, hadden aangehouden nabij de Duits-Nederlandse grensovergang Dünebroek (BRD), in verband met de uitvoer, alsmede het aanwezig hebben van een grote hoeveelheid hashish en cocaïne. Diekman verzocht de komst van de Koninklijke Marechaussee, in verband met het verdere onderzoek. Naar aanleiding van deze melding begaf ik, Rosendaal, mij in opdracht van de brigadecommandant, naar het Zollfahndungsamt te 2900 Oldenburg (BRD). Op 1 augustus 1989, omstreeks 11.45 uur arriveerde ik, Rosendaal, op bovengenoemd Zollfahndungsamt en werd ik te woord gestaan door de zollbeambte M. Diekman. Hij deelde mij mede dat op 31 juli 1989, omstreeks 19.15 uur, tijdens een routinecontrole, gehouden door personeel van het Zollfahndungsamt Oldenburg, ter hoogte van de Duits-Nederlandse grensovergang Dünebroek te Bondsrepubliek Duitsland, een personenauto, voorzien van een Duits kenteken, was gecontroleerd. Hij deelde mij tevens mede dat de inzittenden van deze personenauto waren: 1. J., korporaal, 2. H.; 3. R.

Tijdens deze controle werd er in de holle ruimte van de middenconsole van de achterbank een hoeveelheid van ongeveer 839,6 gram op hashish gelijkende substantie aangetroffen. Tijdens de verdere controle werd op het lichaam van H. een hoeveelheid van 5,4 gram op cocaïne gelijkende stof aangetroffen. Vervolgens deelde Diekman mij mede, dat naar aanleiding van bovenstaande de personen J. H. en R. door personeel van het Zollfahndungsamt Oldenburg waren aangehouden en verhoord. Tevens deelde hij mij mede dat tijdens de verhoren bleek dat J. als hoofdverdachte kon worden aangemerkt en dat H. had verklaard dat J. tijdens 7 eerdere ritten/grensoverschrijdingen grote hoeveelheden verdovende middelen vanuit Nederland naar de Bondsrepubliek Duitsland had gebracht. Op 1 augustus 1989, omstreeks 12.15 uur, zag ik, Rosendaal, dat M. Diekman voornoemd mij een enveloppe toonde met als inhoud: 8 zogenaamde plakken op hashish gelijkende substantie en 1 plastic gripzakje, inhoudende een hoeveelheid op cocaïne gelijkende stof. Tevens overhandigde M. Diekman mij een door hem vervaardigde zogenaamde „Polaroid-foto” van de door hun inbeslaggenomen hashish en cocaïne. Tegelijkertijd deelde hij mij mede dat de mij getoonde stoffen ter analyse zullen worden verzonden naar het gerechtelijk laboratorium van de Duitse justitie;

Overwegende, dat een tweetal kennisgevingen van inbeslagname (enz. *Red.*)

Overwegende, dat een tweetal in Duitse taal gestelde onderzoeksrapporten („Untersuchungs-„zeugnis und Gutachten”) nr. SV 0618-WL31-5365/89-5372/89 en nr. SV 0618-WL13-5373/89-5374/89, gedagtekend op 23 augustus 1989 door dr. Brackel, zakelijk onder meer inhoudt dat bovengenoemde inbeslaggenomen hashish en cocaïne na onderzoek, 824,1 gram hashish en 5,1 gram cocaïne blijken te zijn;

Overwegende, dat de kriegsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is telastgelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

1. dat beklaagde op 31 juli 1989 te of nabij Dünebroek (Bondsrepubliek Duitsland), terwijl hij reizende was vanuit Nederland naar de omgeving van Bergen of Meissendorf (Bondsrepubliek Duitsland), opzettelijk ongeveer 839 gram hennep zijnde een middel vermeld op lijst II behorende bij de Opiumwet, buiten het grondgebied van Nederland heeft gebracht;

2. dat beklaagde op 31 juli 1989 te of nabij Dünebroek (Bondsrepubliek Duitsland), tezamen en in vereniging met een ander, reizende vanuit Nederland naar de omgeving Bergen of Meissendorf, opzettelijk ongeveer 5,4 gram cocaïne, zijnde een middel vermeld op de bij de Opiumwet behorende lijst I, buiten het grondgebied van Nederland heeft gebracht;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „opzettelijk handelen in strijd met het in artikel 3, onder A van de Opiumwet gegeven verbod”, strafbaar gesteld bij artikel 11, derde lid van de Opiumwet,

2. „opzettelijk handelen in strijd met het in artikel 2, eerste lid, onder A van de Opiumwet gegeven „verbod”, strafbaar gesteld bij artikel 10, vierde lid van de Opiumwet, juncto artikel 47 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, daar geen feiten of omstandigheden aannemelijk zijn geworden die de strafbaarheid van beklaaide zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad ten aanzien van de strafbaarheid van beklaaide rekening houdt met de inhoud van een omtrent beklaaide onder dagtekening van 11 september 1989 door luitenant-kolonel-arts H. E. M. van Beek opgemaakt psychiatrisch rapport, waarvan de conclusie luidt:

a. dat beklaaide niet lijdende is en ten tijde van het hem telastegelegde niet lijdende was aan een ziekelijke stoornis of gebrekkige ontwikkeling zijner geestvermogens;

b. dat beklaaide de ongeoorloofdheid van het hem telastegelegde heeft kunnen inzien en vergeleken met de gemiddeld normale volwassene zijn wil in vrijheid heeft kunnen bepalen;

c. dat beklaaide normaal dienstgeschikt is;

Overwegende, dat de beklaaide voorlopig arrest heeft ondergaan van 1 augustus 1989 tot 25 april 1990, waarbij het arrest geschorst is geweest sedert 1 september 1989;

Overwegende, dat de raadsman ter terechtzitting namens beklaaide een aanbod dienstverlening heeft gedaan ter vervanging van een eventueel op te leggen onvoorwaardelijke vrijheidsstraf;

Overwegende, dat de krijgsraad de (alternatieve) straf van dienstverlening (onbetaalde arbeid) niet in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de duur van de na te melden vrijheidsbenemende straf;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden vrijheidsbenemende straf, alsmede de duur daarvan, echter gedeeltelijk voorwaardelijk, in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Volgen: Veroordeling tot gevangenisstraf voor de duur van twaalf maanden, met aftrek van voorarrest, waarvan vijf maanden voorwaardelijk, proeftijd twee jaren alsmede beslissingen over de in beslag genomen goederen – [Red.]

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 7 november 1990

President: Mr H. de Groot; *Leden:* Schout-bij-nacht Prof. Mr G. L. Coolen, Generaal-majoor Mr C. Beljaars, *Raden:* Luitenant-generaal b.d. J. J. Singor, Generaal-majoor C. van der Kun, Mr A. B. M. Borgart.

Raadsman: Mr A. Volbeda, advocaat te Arnhem.

(zie het vonnis hiervóór)

SENTENTIE,

op het hoger beroep van het openbaar ministerie tegen het vonnis van de arrondissementskrijgsraad te Arnhem van 25 april 1990, waarbij K. T. J. (enz. – Red.) (thans met ontslag) terzake van 1. „opzettelijk handelen in strijd met het in artikel 3, onder A van de Opiumwet gegeven „verbod” en 2. „opzettelijk handelen in strijd met het artikel 2, eerste lid, onder A van de Opiumwet „gegeven verbod” is veroordeeld tot twaalf maanden gevangenisstraf, waarvan vijf maanden voorwaardelijk, proeftijd twee jaar.

Het onderzoek van de zaak

De beklaagde, bijgestaan door zijn raadsman mr A. Volbeda, is ter terechtzitting in hoger beroep op 24 oktober 1990 verschenen en gehoord.

De waarnemend advocaat-fiscaal voor de krijgsmacht mr Bos heeft gevorderd het vonnis, waarvan hoger beroep, te bevestigen behoudens ten aanzien van de opgelegde straffen in zoverre opnieuw rechtdoende, beklaagde te veroordelen tot een gevangenisstraf voor de tijd van vierentwintig maanden.

Het hof heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek in hoger beroep en in eerste aanleg.

Het bestreden vonnis

Voormeld vonnis moet worden vernietigd omdat het hof tot een andere bewezenverklaring en strafoplegging komt.

De telastelegging

Het hof neemt uit het te vernietigen vonnis over de inhoud van de telastelegging.

De bewezenverklaring

Bewezen is:

1. dat beklaagde op 31 juli 1989 te of nabij Dünebroek (Bondsrepubliek Duitsland), terwijl hij reizende was vanuit Nederland naar Meisendorf (Bondsrepubliek Duitsland), opzettelijk ongeveer 839 gram van een gebruikelijk vast mengsel van hennephars en plantaardige elementen van hennep, waaraan geen andere substanties zijn toegevoegd, zijnde een middel vermeld op lijst II behorende bij de Opiumwet, buiten het grondgebied van Nederland heeft gebracht;

2. dat beklaagde op 31 juli 1989 te of nabij Dünebroek (Bondsrepubliek Duitsland), in elk geval in de Bondsrepubliek Duitsland, tezamen en in vereniging met een ander, reizende vanuit Nederland naar Meisendorf, opzettelijk ongeveer 5,4 gram cocaïne, zijnde een middel vermeld op de bij de Opiumwet behorende lijst I, buiten het grondgebied van Nederland heeft gebracht.

Het hof acht niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklaagde onder 1 en 2 meer of anders is telastegelegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken.

De bewijsmiddelen

...

Strafbaarheid van het bewezenverklarde en kwalificatie

Het bewezenverklarde is strafbaar en levert op:

1. „opzettelijk handelen in strijd met het in artikel 3, onder A van de Opiumwet gegeven verbod”,
2. „opzettelijk handelen in strijd met het in artikel 2, eerste lid, onder A van de Opiumwet gegeven „verbod”.

Strafbaarheid van de beklaagde

Beklaagde is strafbaar voor hetgeen bewezen is verklaard, nu geen omstandigheden die zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten, aannemelijk zijn geworden.

Motivering van de straf

Na te noemen straf is in overeenstemming met de feiten en de omstandigheden, waaronder zij zijn begaan en met de persoon en de persoonlijke omstandigheden van beklaagde, zoals van een en ander uit het onderzoek is gebleken.

Het betreft hier bijzonder ernstige vergrijpen welke beklaagde heeft gepleegd met het enkele doel om daar zelf financieel voordeel aan te behalen. Het is mede aan de instelling en het optreden van beklaagde te wijten dat de handel in verdovende middelen, welke zoveel persoonlijk leed bij derden en maatschappelijk onheil veroorzaakt, kan blijven gedijen. Daarom acht het hof het opleggen van een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van na te noemen duur geboden. De door de raadsman aangevoerde persoonlijke omstandigheden van beklaagde doen daaraan niet af.

Voorts wijst het hof op grond van het vorenstaande het van de zijde van beklaagde gedane aanbod tot dienstverlening af.

Inbeslaggenomen voorwerpen

Het hof acht termen aanwezig om het inbeslaggenomen voorwerp terug te geven aan het Ministerie van Defensie.

Het hof acht zich niet in staat tot het geven van een last tot teruggave aan een bepaald persoon van de overige inbeslaggenomen voorwerpen, welke zich in handen van het Duitse openbare ministerie bevinden.

(Volgen: Vernietiging van het bestreden vonnis en veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van twaalf maanden met aftrek van voorarrest alsmede beslissingen over de in beslag genomen goederen – *Red.*).

ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD

Op 16 november vond op de Koninklijke Militaire Academie een bijzondere bijeenkomst plaats ter gelegenheid van de opheffing van de Arrondissementskrijgsraad. Tijdens die bijeenkomst voerden achtereenvolgens het woord: Mr J. A. L. Brada, defungerend President; Mr F. F. Langemeijer, Raadsheer in het Gerechtshof 's-Hertogenbosch; Mr L. C. J. M. Spigt, Deken van de Nederlandse orde van advocaten en Luitenant-generaal M. J. Wilmink, Bevelhebber der Landstrijdkrachten tevens Commandierend Generaal.

Hieronder volgt het verslag van het gesprokene.

Mr J. A. L. Brada:

Geachte aanwezigen,

Als speciaal genodigden wil ik allereerst verwelkomen: De vice-president van de Hoge Raad mr Bronkhorst en de Procureur-Generaal prof. mr R Emmelink. Zij zullen met mij verheugd zijn dat na 1 januari 1991 ook in militaribus het Wetboek van Strafvordering zal gelden en de Rechtsplegingen bij Land-, Lucht- en Zeemacht en de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van 1814 in het archief kunnen worden opgeborgen, hoewel ik persoonlijk de provoost-geweldige zal missen.

De President van het Hoog Militair Gerechtshof mr De Groot en de Advocaat Fiscaal voor de Krijgsraad prof. mr Heijder, zijn plaatsvervangers, alsmede enkele leden van het Hoog Militair Gerechtshof, wat nog juist de respectabele leeftijd van 175 jaar heeft gehaald.

De President van het Gerechtshof Arnhem mr Van Julsinga, de President van de Rechtbank Arnhem mr Van der Weij – tevens oud secretaris – en de Hoofdofficier van Justitie te Arnhem mr Van Gend, die na 1 januari 1991 de taak van het HMG en de Krijgsraden gaan overnemen, met nieuwe raadsheren en rechters en deels ook met een vernieuwd parket.

De President van de Zeekrijgsraad mr Van Gelder en de Fiscaal mr Nijmeijer, die nu al een beetje geïntegreerd zijn, gebouwelijk althans.

De voorzitter van de Vereniging voor Rechtspraak mr Van Delden.

En tot mijn vreugde zou hier ook aanwezig zijn de oud-President van de Krijgsraad-West mr Van Erk, die mij bij mijn eerste schreden in het militair recht heeft begeleid.

Voorts verwelkom ik de Inspecteur Generaal voor de Krijgsmacht luitenant-generaal Verheijen, die wellicht in het nieuwe tuchtrecht wat eenheid van straffen kan bewerkstelligen ter ontlasting van de militaire kamer.

De Bevelhebber der Landstrijdkrachten luitenant-generaal Wilmink en de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten luitenant-generaal Louwerse, die de Krijgsraad tot de laatste snik van nieuwe leden hebben voorzien.

De Directeur Juridische Zaken van het Ministerie van Defensie mr Ybema, die samen en in vereniging met zijn collega van Justitie mr Demmink, het reeds bejaarde wetsontwerp in sneltreinvaart door het parlement heeft geloodst, daarbij geholpen door schout-bij-nacht b.d. Lindner, hier ook aanwezig, de schutspatroun van de nieuwe wet.

Prof. jhr mr Van den Bosch die nog welwillend aan de wieg van het borelingske stond, doch later zijn bedenkingen kreeg, die hij met 4 anderen kenbaar maakte, oneerbiedig de bende van 5 genaamd, waarvan het jongste bendelid mr Langemeijer raadsheer te Den Bosch – en uiteraard oud-secretaris – hier tot mij genoeg aanwezig is om een voordracht te houden.

De Deken van de Orde van Advocaten mr Spigt, die hier niet alleen als gast, maar ook als spreker mag worden verwelkomd.

Tenslotte de Inspecteur van de Militair Juridische Dienst brigade-generaal mr Van den Berg, de pas aangetreden Commandant van de Koninklijke Marechaussee generaal-majoor Sunter en last but not least onze gastheer de Gouverneur van de KMA generaal-majoor Borst en al degenen die in meer of mindere mate met de krijgsraad verbonden zijn.

Maar bijzonder heet ik welkom u allen, die al die jaren als militair lid, dienstplichtig Secretaris, President en Auditeur-plaatsvervanger uw volle inzet hebt gegeven voor de krijgsraad. Het mag wel eens gezegd: zonder uw bereidwilligheid was de militaire Justitie in eerste aanleg niet mogelijk geweest.

Uw inbreng als militair lid of pas afgestudeerd secretaris gaf nu juist die wisselwerking die het werk voor mij althans zo aardig maakte en ik denk dat ik dit ook namens de Officiieren-Commissaris kan zeggen.

Hoewel ik een voorstander ben van een integratie, verdwijnt met de krijgsraad wel een klein opleidingsinstituutje voor de rechterlijke macht en de advocatuur waar vele secretarissen hun plaats hebben gevonden.

Maar nu genoeg gesproken, een nieuwe tijd wacht en ik geef dan ook gaarne het woord hierover aan mr Langemeijer.

Mr. F. F. Langemeijer:

Het mij toebemeten onderwerp* wil ik „militairement” aanpakken. U allen weet dat wanneer een militair onderdeel onbekend gebied nadert, de voorzichtige commandant nooit zomaar dat onbekende gebied met zijn hoofdmacht zal binnentrekken. Hij zal eerst een verkenners uitsturen om in dat gebied waarnemingen te verrichten. Deze zal moeten letten op mogelijk te verwachten oneffenheden, valstrikken of weerstand. Verder zal de verkenners zijn werkzaamheden uitvoeren in vogelvlucht, of liever: met een helicopterview. Zo ook wil ik voor u de grenzen van 1 januari 1991 overschrijden en aan u verslag uitbrengen van wat daar te zien valt. Ik kan nu reeds verklappen dat er mijne velden liggen.

U allen weet ook dat een verkenners slechts tot taak heeft waar te nemen en rapport uit te brengen. Het is niet zijn taak, maar die van de commandant om op basis van die gegevens beslissingen te nemen. Wat u met de door mij verschaft informatie wilt doen: dat is aan u.

ACTUELE ONTWIKKELINGEN

De herziening, welke naar verwachting op 1 januari a.s. in werking zal treden, omvat de militair-rechterlijke organisatie, het militair strafprocesrecht, het materiële militair strafrecht en het militair tuchtrecht. Ik zal deze onderdelen achtereenvolgens met u doornemen. Alvorens dat te doen, wil ik een actueel probleem met u bespreken. Dat prealabele probleem is dat, ten gevolge van de gewijzigde Oost-West-verhouding in de wereld, de krijgsmacht in de toekomst een andere samenstelling en andere taken zal hebben dan thans. Wat zal de rol van de NAVO worden? Moeten wij bijvoorbeeld in de Golfcrisis in nationaal, in Europees, in V.N.-verband of wellicht helemaal niet optreden?

Het politieke debat hierover is nog maar net begonnen en kan ook nog niet voltooid worden. Wij zijn immers afhankelijk van ontwikkelingen op wereldschaal, die wijzelf niet of nauwelijks in de hand hebben. Het is daarom niet goed mogelijk voorspellingen te doen over de krijgsmacht in de toekomst. Toch laten enkele omtrekken zich al aftekenen: een beperking van de (duur van de) dienstplicht, een afname van de nucleaire dreiging en een toename van kleinere taken en wisselende internationale samenwerkingsverbanden.

Wat betekent dit alles nu voor het militair straf- en tuchtrecht?

In de eerste plaats ligt in de lijn der verwachting dat een inkrimping van het personeel van de krijgsmacht, respectievelijk van de tijd dat de militair in werkelijke dienst is, direct getalsmatig gevolgen voor de toepassing van het militair straf- en tuchtrecht heeft: minder strafzaken, minder tuchtzaken. Dat is niet onbelangrijk voor degenen die feitelijk werkzaam zijn op dit vakgebied, maar het laat de nieuwe militaire straf- en tuchtwetgeving als zodanig onverlet. De nieuwe regeling voorziet in een concentratie van rechtspraak in militaire straf- en tuchtzaken op één punt. Naar gelang het aantal zaken toe- of afneemt kan de personele bezetting worden aangepast.

In de tweede plaats – en dat vormt wellicht weer een compensatie – valt te verwachten dat het aantal conflicten binnen de krijgsmacht toeneemt. Niet langer de ondergeschiktheid is de „ziel „van den militairen dienst”, maar de toewijding aan de taak, de innerlijke motivatie. Bij een eenduidige opvatting over de taak van de krijgsmacht heeft de militair weinig aanleiding zijn persoonlijke bijdrage daarin ter discussie te stellen. Maar wanneer een duidelijk vijand-beeld is weggefallen, slaat de verveling toe. Ook de nieuwe taken zullen niet ieder aanspreken. De directe verdediging van huis en haard spreekt nu eenmaal meer tot de verbeelding dan een abstracte taak

*) Van indaging tot uitdaging. Beschouwingen over de nieuwe militaire straf- en tuchtwetgeving.

op mondiaal niveau. Zoals het 2e kamerlid Burger het bij een voorstel tot wijziging van de Dienstplichtwet uitdrukte: „Het is geenszins vanzelfsprekend dat de zoon van de bakker uit „Winschoten plotseling, ongezoekt en onverlangd, ernstige risico's moet gaan lopen op Cyprus, „vanwege de politieke doeleinden van de heer Makarios”. (Hand. II 1978/'79 blz. 2940).

In de derde plaats staan ons tal van problemen op internationaal terrein te wachten. Was de beoefening van het militaire recht tot 1940 veelal een nationaal beperkte aangelegenheid, reeds de partiële herziening van 1963 liet zien dat ingrijpende wetswijzigingen nodig waren om te voldoen aan de verplichtingen in het verband van het Koninkrijk, de N.A.V.O. en de Verenigde Naties. Inmiddels leert de werkelijkheid ons dat voor oefenterreinen moet worden uitgeweken naar het buitenland, dat door bezuinigingen marine-eenheden van verschillende landen moeten samenwerken, dat leden van de krijgsmacht worden uitgezonden als waarnemers in Namibië en dat wij in de recente Golf-crisis zij aan zij staan met Saoedi-Arabisch en andere niet-NAVO-militairen.

Dit alles eist buigzaamheid in de straf- en tuchtrechtelijke normhandhaving, praktische oplossingen voor de straf- en tuchtrechtelijke procedures (een doelmatige rechtsbijstand daaronder begrepen) en een rechter als een vliegende keeper.

In de militair-juridische opleiding zal meer dan ooit aandacht aan de internationale dimensie moeten worden besteed.

In de vierde plaats signaleer ik voor de toekomst een verschuiving van het praktische belang van het tuchtrecht naar het administratieve recht. Bij een krijgsmacht welke hoofdzakelijk uit vrijwilligers bestaat ligt de drijfveer tot normconform gedrag meer in de gevolgen van een negatieve beoordeling dan in die van een tuchtrechtelijke veroordeling.

RECHTERLIJKE ORGANISATIE

Na deze algemene beschouwingen keer ik terug naar het eigenlijke onderwerp. Ik begin dan met de nieuwe militair-rechterlijke organisatie, omdat die de directe aanleiding tot deze bijeenkomst is.

Zoals u weet, worden door de herziening alle afzonderlijke militair-rechterlijke colleges opgeheven. Dat geldt dus het Hoog Militair Gerechtshof, de permanente krijgsraad voor de zeemacht in Nederland en de arrondissementskrijgsraad in Arnhem (in de wandeling: de „natte” en de „droge” krijgsraad), de mobiele en andere krijgsraden buiten Nederland. Evenzeer houden de functies van advocaat-fiscaal voor de krijgsmacht, fiscaal en auditeur-militair op te bestaan.

Daarvoor in de plaats wordt aan de rechtbank te Arnhem een militaire kamer verbonden. Deze zal zitting houden met twee leden van die rechtbank en een militair jurist; deze laatste wordt benoemd voor een tijdvak van vier jaren. Het merendeel van de strafzaken zal echter worden behandeld door een enkelvoudige kamer: de militaire politierechter en dat is een van de leden van de gewone rechterlijke macht. In een gespecialiseerde officier van justitie heeft de wetgever niet voorzien.

Hoger beroep staat open op een militaire kamer van het gerechtshof te Arnhem. Deze wordt gevormd door twee leden van dat hof en een militair jurist met tenminste de rang van kolonel of kapitein ter zee. Ook hier geen afzonderlijk militair Openbaar Ministerie meer.

Overtredingen komen te vallen onder de bevoegdheid van de militaire kantonrechter. Dat is de kantonrechter te Arnhem en van diens vonnissen staat beroep open op de militaire kamer van de rechtbank. De militaire kantonrechter kwam niet in h et oorspronkelijk wetsontwerp voor en is pas bij nota van wijziging ge introduceerd. Naar het zich laat aanzien, zullen de kantongerechten in de toekomst met de rechtbanken worden samengevoegd en zal deze functionaris dus een kort leven beschoren zijn. In dat korte leven zal hij weinig te doen krijgen. De Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (Stb 1989, 300) maakt in art. 5a alleen een uitzondering voor gedragingen met een militair motorrijtuig. Voor verkeersovertredingen met niet-militaire motorrijtuigen geldt de gewone administratief-rechtelijke afdoening met beroep op de gewone kantonrechter. Wanneer ik dan de vraag stel of de militaire kantonrechter veel bestaansrecht heeft, mag u dat als een retorische vraag beschouwen.

De nieuwe wettelijke regeling voorziet in rechtspraak door mobiele rechtbanken buiten Nederland en in gebieden die in staat van oorlog of in staat van beleg verkeren. Ik laat die verder onbesproken. De rechtspraak over militairen in het Caraïbisch gebied zal worden opgedragen

aan militaire kamers van de gewone gerechten aldaar. Ook daarop ga ik nu niet in. Ik vermeld alleen de opmerkelijke regeling voor overdracht van aanhangige zaken, die bijvoorbeeld mogelijk maakt dat een vonnis van de rechtbank te Arnhem vernietigd of bekrachtigd wordt door het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba.

De afschaffing van de aparte militair-rechterlijke colleges en de integratie in de gewone rechterlijke macht komen niet als een verrassing. In 1966 hebben de ministers van justitie en defensie aan de Tweede Kamer een lijst met vraagpunten aangeboden. Het eerste vraagpunt luidde: in hoeverre moet een afzonderlijke militaire rechter worden gehandhaafd? In 1972 heeft de Tweede Kamer deze vraag aldus beantwoord:

„Rechters gespecialiseerd in militaire zaken – met een overwegend burgerlijk element in de „samenstelling der gerechten, die zoveel mogelijk in commune gerechten geïntegreerd zijn als „militaire strafkamers van deze gerechten – verdienen de voorkeur”.

De wetsontwerper heeft deze wens van de Kamer nauw gevolgd en heeft dan ook gemakkelijk instemming verworven. Hiermede schaarst Nederland zich in de rij van de meeste landen op het West-Europese continent die in vreedstijd geen aparte militaire strafrechter kennen.

Wat zijn nu de bijzonderheden waarop u bedacht moet zijn? Verreweg de belangrijkste materiële wijziging is, dat de vervolgingsbeslissing niet langer ligt bij een militaire autoriteit (in het huidige recht: de vlootvoogd of commandierend generaal), maar uitsluitend bij de commune Officier van Justitie. De nieuwe wet geeft de militaire autoriteiten geen mogelijkheid diens beslissing te beïnvloeden: het is uitermate dubieus of de commandant, tenzij persoonlijk het slachtoffer, als belanghebbende bij een klacht ex art. 12 W.v.Sv. kan gelden.

Niet alleen in individuele gevallen, maar ook op groter schaal verschuift de zeggenschap van defensie naar justitie. De prioriteiten van opsporing en vervolging in militaire strafzaken worden voortaan bepaald vanuit een burger-justitiële invalshoek. Weliswaar ligt het in de bedoeling dat militaire strafzaken bij de werkverdeling ten parkette als specialisme zullen gelden, zoals bijvoorbeeld ook bij jeugdzaken of economische strafzaken het geval is. Dat neemt niet weg dat militaire strafzaken zullen moeten wedijveren met andere belangen waarvoor het commune Openbaar Ministerie zich gesteld ziet.

Bevoegdheid brengt evenwel verantwoordelijkheid met zich mede. Wanneer bijv. jonge rekruten worden mishandeld op de legerplaats, wanneer er aangiften binnenkomen van vandalisme door passagierende militairen, wanneer in oorlogstijd plunderingen plaatsvinden, is het niet langer de commandant, maar is het de Officier van Justitie die op de afdoening aangesproken wordt. Minister Korthals Altes heeft vorig jaar in de Tweede Kamer gezegd dat er „op politiek niveau uiteraard een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de ministers van Defensie en van „Justitie voor de toepassing en de handhaving van de militaire straf- en tuchtwetgeving bestaat” (MRT 1989, p. 178). Voor wat betreft de strafrechtelijke component daarvan, kan justitie zich na 1 januari mijns inziens niet meer achter defensie verschuilen.

Wat wel kan is een actief driehoeksoverleg tussen de betreffende leden van het Openbaar Ministerie, de commandanten van de krijgsmachtonderdelen en van de Kon. Marechaussee. Hoewel tegen zulk overleg bezwaren bestaan, zoals het bezwaar dat de rechtzoekenden hierin niet vertegenwoordigd zijn, meen ik dat het uitblijven van overleg de slechtste keuze is. Het nieuwe recht leidt immers tot grensafbakeningsproblemen tussen straf- en tuchtrecht. Bovendien is het staatkundig gewenst dat de Kon. Marechaussee niet in een gezagsvacuum belandt.

Een tweede punt van aandacht. Tot dusver was – afgezien van de mogelijkheid van cassatie – de hoogste rechter in militaire straf- en tuchtzaken dezelfde: het Hoog Militair Gerechtshof. Met ingang van 1 januari zal de militaire kamer van het Hof in Arnhem de hoogste feitelijke rechter in militaire strafzaken zijn en de militaire kamer van de rechtbank de hoogste rechter in tuchtzaken. Het is te hopen dat deze rechters op één lijn te krijgen zijn. De grensafbakening tussen straf- en tuchtrecht brengt al de nodige problemen met zich. Maar ook principiële kwesties vragen om overeenstemming: men denke aan het geval dat een commandant twijfelt over de verbindendheid van een dienstvoorschrift met een hogere regeling en krachtens art. 80 Wet militair tuchtrecht een praejudiciële vraag voorlegt aan de militaire kamer van de rechtbank. Diezelfde vraag kan voorwerp van een appel in een militaire strafzaak bij het hof zijn.

Een volgend aandachtspunt is, dat in de verdeling van bevoegdheid tussen de gewone rechter

en de bijzondere rechter voor militairen geen belangrijke wijziging is gekomen. Naar huidig recht is de datum waarop het telastegelegde feit is begaan bepalend voor de vraag of de militaire dan wel de commune strafrechter bevoegd is. Dit heeft in de praktijk tot gevolg dat dikwijls personen die reeds lang zijn afgezwaard alsnog voor de militaire rechter terecht moeten staan. Omgekeerd kan het gebeuren dat een militair voor de burgerrechter moet verschijnen wegens strafbare feiten in een vorig leven begaan. De Wet militaire strafrechtspraak brengt in dat opzicht geen verandering. Door overbelasting en door de tijdsduur, welke met het vergeefs aanbieden van transacties gemoeid is, is een ruim tijdsverloop tussen de datum van het feit en de datum van behandeling ter terechtzitting helaas geen zeldzaam verschijnsel. Ik zou me kunnen voorstellen dat bij een volgende herziening een soepele overdrachtsregeling in beeld komt. De nieuwe regels voor overdracht van Antilliaanse zaken kunnen daarbij tot voorbeeld dienen.

Tenslotte wil ik als gevolg van de nieuwe militair-rechterlijke organisatie niet onvermeld laten dat het rechtsgebied van de rechtbank te Arnhem, dat zich nu ergens tussen Tiel en Terborg uitstrekt, met ingang van 1 januari in militaire zaken letterlijk de gehele wereld omvat. Ik hoop voor de betrokken rechterlijke ambtenaren, dat hun bezoldiging dienovereenkomstig zal worden aangepast.

MILITAIR STRAFPROCESRECHT

Ik stap over naar het tweede onderdeel: het militair strafprocesrecht. Dit staat geheel in het teken van de deregulering. De 375 artikelen van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht, de 269 artikelen van de Rechtspleging bij de Zeemacht, de 130 artikelen van de provisionele Instructie voor het H.M.G., de Militaire Cassatiewet, de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht en een ongeteld aantal bepalingen van uitvoeringsregelingen verdwijnen. Daarvoor in de plaats komt de Wet militaire strafrechtspraak van slechts 64 artikelen, exclusief de overgangs-bepalingen.

Blijkens de Memorie van Toelichting op de Wet militaire strafrechtspraak heeft de opzet van de Wet Economische Delicten voor de opzet model gestaan: in beginsel is het gewone Wetboek van Strafvordering toepasselijk; alle afwijkingen daarvan zijn in één wet bijeengeplaatst.

Een aantal bepalingen van het Wetboek van Strafvordering werd door de militaire strafrechter reeds lang analoog toegepast. In het Militair Rechtelijk Tijdschrift verscheen daarvan onlangs een overzicht van mevrouw A. E. Mos-Verstraten (MRT 1990, p. 28). Niet alle bepalingen echter lenen zich voor analoge toepassing en in zoverre is de nieuwe wet winst.

Wat verdwijnt er nu per 1 januari 1991, afgezien van verouderde bepalingen die toch niet meer werden toegepast?

In het huidige militaire strafprocesrecht ligt sterk de nadruk op het gerechtelijk vooronderzoek, de „informatiën”. In alle zaken van enig gewicht wordt de officier-commissaris ingeschakeld, die geacht wordt de zaak „pan-klaar” te maken voor de terechtzitting. Hij kan getuigen onder ede horen, zodat het onderzoek naar de feiten ter terechtzitting beperkt kan blijven. In het commune strafproces daarentegen komt van een instructie in het vooronderzoek weinig terecht. Enerzijds door het onmiddellijkheidsbeginsel, dat inhoudt dat de zittingsrechter zelf het onderzoek moet verrichten en de getuigen moet horen; anderzijds omdat het feitelijk onderzoekswerk veelal door de politie wordt verricht en de rechter-commissaris zich in veel gevallen beperkt tot de toepassing van de wettelijke dwangmiddelen en het toezicht daarop. De leden van de militaire kamers zullen het dus gemiddeld zwaarder krijgen dan hun voorgangers in de krijgsraden.

Verder keert het voorlopig arrest niet in de nieuwe wet terug. Dit is voornamelijk het gevolg van de eisen welke artikel 5 van het Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden stelt. Sinds de uitspraak van het Europese Hof in de zaak-Brogan (NJ 1989, 815) is zelfs het commune strafprocesrecht op dit punt in discussie geraakt. Voor militairen geldt voortaan de gewone regeling van de in verzekeringstelling en voorlopige hechtenis. Wel hebben de militaire aspecten daarbij een bijzonder accent gekregen. Bij verdenking van de meeste militaire misdrijven is preventieve hechtenis toegelaten. Als bijzondere grond voor voorlopige hechtenis kent de wet bovendien de „gewichtige reden van militaire veiligheid, welke de „onverwijldde vrijheidsbeneming vordert”.

De nieuwe wet maakt voor het eerst voeging van de beledigde partij in een militaire strafzaak

mogelijk. Nieuw is ook de mogelijkheid van beklag over niet-vervolgning en het bezwaarschrift tegen de dagvaarding. De regeling van de dwangmiddelen in het commune strafprocesrecht geldt voortaan ook in militaire strafzaken en in het algemeen is de rechtsbescherming toegenomen. Ook voor de praktische toepassing brengt de nieuwe wet voordelen, zoals de eenvoudiger vormvoorschriften bij berechting door de enkelvoudige kamer.

De balans opmakend, rijst de vraag waarin het militaire strafprocesrecht na 1 januari a.s. nog van het commune strafprocesrecht verschilt. Die vraag wordt beantwoord in de Wet militaire strafrechtspraak zelf: de officier der krijgsmacht die in de feitelijke instanties als raadsman kan optreden; de bijzondere grond voor voorlopige hechtenis; enkele bijzondere bepalingen van bewijsrecht; de mogelijkheid van uitreiking van gerechtelijke stukken aan het onderdeel waartoe de betrokkene behoort en het ontbreken van de kinderrechter in militaire zaken.

In Internationaal verband verandert er niets. De uitleveringswet en de voor Nederland geldende rechtshulpverdragen maken veelal een uitzondering voor militaire delicten en delicten in militair verband gepleegd. In de praktijk wordt een groot deel van die lacune overigens opgevuld door de bepalingen van het N.A.V.O.-Statusverdrag omtrent overlevering van verdachten en andere vormen van wederzijdse rechtshulp.

MATERIEEL STRAFRECHT

Van het formele recht nu naar het materiële. Het Wetboek van Militair Strafrecht van 1903 wordt na 1 januari a.s. gehandhaafd, zij het ingrijpend herzien. Dat is in de eerste plaats een compliment aan de ontwerper, prof. Van der Hoeven, die meer dan honderd jaar geleden onder onvergelijkbaar andere omstandigheden het ontwerp voor het wetboek maakte. De opzet van het wetboek ging uit van de toepasselijkheid van het commune strafrecht op militairen. Het oorspronkelijk wetboek hield een eigen straffenstelsel en enkele afwijkende algemene bepalingen in, gevolgd door een omschrijving van de zuiver en de gemengde militaire misdrijven. Die indeling is niet gewijzigd.

Inhoudelijk zijn de wijzigingen in het militair strafrecht hoofdzakelijk te vinden in het straffenstelsel en in de delictsomschrijvingen in het tweede boek.

Wat het straffenstelsel betreft, noemt de toelichting in de eerste plaats de afschaffing van de doodstraf. Nadat de Grondwet in 1983 het opleggen van de doodstraf al had verboden, was de afschaffing van deze sanctie in het Wetboek van Militair Strafrecht nog slechts een kwestie van tijd.

Verder is de bijkomende straf van plaatsing in een strafklasse vervallen. Deze was in onbruik geraakt. De bijkomende straffen van verlaging in rang en van ontslag uit de militaire dienst zijn verdwenen omdat de wetgever zulke maatregelen aan de minister van defensie wilde overlaten met een beroepsmogelijkheid op de ambtenarenrechter. Voorts is het Wetboek van Militair Strafrecht aangepast aan de Wet Vermogenssancties. Op alle delicten wordt nu ook geldboete in een van de geldboetecategorieën van het Wetboek van Strafrecht bedreigd. Deze aanpassing alleen al heeft tot gevolg gehad dat vrijwel geen enkel artikel bij de onderhavige herziening ongewijzigd is gebleven.

Wat de delictsomschrijvingen betreft, is het niet bij een wetstechnische modernisering gebleven. Door de nieuwe wijzen van oorlogvoeren en de gewijzigde maatschappelijke verhoudingen wordt, anders dan in de wet van 1903, de ondergeschiktheid niet langer beschouwd als een als zodanig te beschermen belang. Ik citeer de Memorie van Toelichting: „het komt de ondergetekenden juister voor (...) het uiteindelijke te beschermen rechtsgoed, te weten het zo goed „mogelijk functioneren van de krijgsmacht, aan te duiden. Het verschil in positie tussen „militairen is hier slechts een onderdeel van en heeft rechtens alleen zin als het wordt gezien tegen „de achtergrond van een doelmatige werking van de krijgsmacht”.

Dit veranderde inzicht brengt mee dat alle strafbepalingen, waarin het element ondergeschiktheid een rol speelde, moesten worden uitgesplitst naar het dan wél te beschermen rechtsgoed. Zo komen wij vanaf 1 januari aan 8 nieuwe titels in het boek „misdrijven”, te weten:

- misdrijven waardoor de militair zich aan de vervulling van dienstverplichtingen onttrekt;
- misdrijven waardoor de militair het functioneren van de krijgsmacht belemmert;
- schending van het dienstbevel;
- schending van het dienstvoorschrift;

dienstweigering;
 misdrijven tegen de persoon;
 ambtsmisdrijven;
 misdrijven tegen de openbare orde.

Een voordracht als deze leent zich natuurlijk niet voor een artikelsgewijze bespreking. Ik beperk me daarom tot de twee kwesties die in de jaren zestig en zeventig de meeste aandacht hebben getrokken: het dienstbevel en de uitoefening van grondrechten door militairen.

Ik citeer uit de Nota Militair Tuchtrecht (1971) de destijds bestaande bezwaren tegen de geldende wettelijke regeling van het dienstbevel:

- ten onrechte is elk dienstbevel, belangrijk of onbelangrijk, met een strafrechtelijke sanctie versterkt;
- ten onrechte is de bevoegdheid tot het geven van dienstbevelen gekoppeld aan de rang en niet aan de functie;
- onvoldoende is geregeld wanneer de bevelsontvanger het recht of zelfs de plicht heeft een onrechtmatig bevel niet op te volgen.

De nieuwe wet volgt de Nota op de voet. Welke vraagpunten staan ons onder het nieuwe recht nu in concreto te wachten? In de eerste plaats de vraag of een gegeven bevel enig militair dienstbelang betreft. Een dienstbevel (art. 125-nieuw) wordt omschreven als een bevel dat enig militair dienstbelang betreft en gegeven is door een daartoe bevoegde militaire meerdere. Die eis werd evenwel ook onder het oude recht al door de jurisprudentie gesteld. De doelmatigheid van het bevel kan volgens de Memorie van Toelichting ook in de toekomst slechts marginaal worden getoetst, dat wil zeggen dat „beslissend is de vraag of de meerdere in redelijkheid tot het geven van „het bevel had kunnen komen”. Daarmee moet de praktijk uit de voeten kunnen.

Tot het geven van bevelen zijn volgens de nieuwe wet bevoegd:

de meerdere die ingevolge de organisatie in de krijgsmacht een functie vervult boven die van de bevelsontvanger (de vaste bevelslijn); de meerdere die een bijzondere bevoegdheid ontleent aan een beschikking van het bevoegd gezag (de tijdelijke bevelslijn); daarbuiten kan een meerdere alleen bevelen geven indien optreden door het geven van een bevel noodzakelijk is. Deze beperkte kring van meerderen die dienstbevelen kunnen geven levert evenmin praktische problemen op omdat de functionele bevelslijn in het algemeen duidelijk aan- of afwezig is. Wel zal deze uit de bewijsmiddelen moeten blijken, anders dan voorheen toen met het noemen van de rang volstaan kon worden.

Aan het bezwaar van de ongedifferentieerde strafbaarstelling wordt tegemoet gekomen door de scherpe scheiding tussen straf- en tuchtrecht. Voortaan is het opzettelijk niet opvolgen van een dienstbevel alleen strafbaar indien daarvan gemeen gevaar voor goederen of levensgevaar voor een ander te duchten is of indien als rechtstreeks en onmiddellijk gevolg daarvan schade ontstaat aan of te duchten is voor de gereedheid tot het daadwerkelijk uitvoeren van een operatie of oefening van enig onderdeel van de krijgsmacht.

Ter illustratie van de moeilijkheden die met zo'n criterium kunnen ontstaan, geef ik u het recente voorbeeld (MRT 1988, p. 133) van de soldaat die bevel krijgt mee te doen aan een veldoefening. Hij weigert met het argument dat extreem koud weer verwacht wordt en dat hij slechte ervaringen heeft met de verstrekking van voorzieningen bij zo'n oefening. In zijn noot bespreekt Clarenbeek deze casus naar toekomstig recht. Kun je in zo'n geval nu zeggen dat als rechtstreeks en onmiddellijk gevolg van die weigering schade ontstaat aan of te duchten is voor de gereedheid tot het daadwerkelijk uitvoeren van een oefening? Clarenbeek meent in beginsel van niet, maar nuanceert al naar gelang het gemis van de betrokkene voor het verloop van de oefening verstorend is, bijvoorbeeld bij leidinggevende of unieke functies.

De positie van de bevelsontvanger is nu geregeld in art. 131 e.v. WMSr-nieuw. Het niet opvolgen van een dienstbevel is niet strafbaar indien de bevolen gedraging onrechtmatig is. Ook niet strafbaar is de militair die een dienstbevel niet opvolgt indien hij de bevolen gedraging te goeder trouw als onrechtmatig beschouwde. Achtergrond van deze laatste bepaling is volgens de toelichting dat de positie van een mindere die te goeder trouw weigert niet minder moet zijn dan de (in art. 43, lid 2 W.v.Sr. geregelde) positie van de mindere die te goeder trouw het bevel tot het plegen van een onrechtmatige gedraging opvolgt.

Nu kunnen we onderscheiden naar de mate van onrechtmatigheid: Wanneer de bevolen gedraging in strijd komt met een dienstvoorschrift (bekend voorbeeld is de zaak van de Dikke Daf (MRT 1955, p. 30), waarin een militair het bevel kreeg als 19e passagier plaats te nemen in een voertuig dat volgens dienstvoorschrift maximaal 18 passagiers mocht vervoeren), geldt voortaan art. 138-nieuw, dat zegt dat het dienstbevel altijd boven het dienstvoorschrift gaat.

Wanneer de bevolen gedraging het plegen van een strafbaar feit inhoud (dat kan variëren van het negeren van het bordje „verboden toegang art. 461 W.v.Sr.” tot het plegen van een misdrijf), zijn in de visie van de wetgever in de toekomst gelijkgesteld de militair die te goeder trouw meende dat het bevel rechtmatig was en dit heeft opgevolgd (zie art. 43 W.v.Sr.) en de militair die te goeder trouw meende dat het bevel onrechtmatig was en dit niet heeft opgevolgd (zie art. 132 WMS-nieuw). Vanuit de rechtspositie van de bevelsontvanger is dit toe te juichen. Een praktisch bezwaar is echter dat in veel gevallen de bevelgever door zijn positie in de organisatie beter in staat is de gevolgen te overzien van het wel of niet uitvoeren van het bevel. Wil de meerdere nu zekerheid dat zijn bevel strafrechtelijk gesanctioneerd wordt, dan zal hij met de bevelsontvanger in discussie moeten gaan en moeten aangeven waarom zijn bevel zwaarder moet wegen dan de door uitvoering te schenden norm en waarom het niet op een ander manier kan.

Een laatste vraagpunt rond het dienstbevel is te vinden in art. 28 Wet militaire strafrecht-spraak: het niet opvolgen van een diensbevel is noch strafbaar noch een tuchtrechtelijk vergrijp indien het bevel is gegeven „ingevolge een bij de wet in het belang van strafvordering toegekende „bevoegdheid”. Bij het voorbeeld van het bevel van een wachtmeester der Kon. Marechaussee aan een militair om het identiteitsbewijs ter inzage te geven (MRT 1990, p. 165) laat zich raden of dit gevraagd wordt in het kader van diens strafvorderlijke bevoegdheid, dan wel omdat deze bijvoorbeeld met toegangscontrole tot de vliegbasis belast is.

Ten aanzien van de uitoefening van grondrechten door militairen kan ik korter zijn. Niet omdat dit minder belangrijk zou zijn, maar omdat de nieuwe wetgeving deze materie in feite buiten het strafrecht brengt. De discussie in de jaren '60 en '70 heeft overigens geen statuut opgeleverd, waarin bijvoorbeeld vrijheid van meningsuiting, van vergadering en van betoging voor militairen klip en klaar geregeld wordt.

Het veelvuldig gewraakte artikel 147 WMSr-oud (verspreiding van krijgstuchondermijnende geschriften en afbeeldingen) is vervallen. Voorzover beperking van grondrechten mogelijk is, dient deze bij wet in formele zin te gebeuren. Zulke wettelijke beperkingen van verspreiding van geschriften, van het deelnemen aan en organiseren van betogingen en het ontplooiën van politieke activiteiten in het buitenland zijn te vinden in de artikelen 29 e.v. WMT. Het hoogste forum voor deze conflictstof wordt dus de militaire kamer van de rechtbank in Arnhem.

TUCHTRECHT

Inmiddels ben ik terechtgekomen bij het nieuwe militaire tuchtrecht. De Wet op de Krijgstucht van 1903 zal per 1 januari a.s. in zijn geheel vervallen. In plaats daarvan komt de Wet militair tuchtrecht.

Ik roep in herinnering dat de V.V.D.M. in 1970 ervoor pleitte het militair tuchtrecht als zodanig af te schaffen: Voor zover regels binnen de militaire organisatie nodig waren, zouden deze als overtredingen strafbaar gesteld en door de kantonrechter berecht dienen te worden. Dat was voor de regering onaanvaardbaar. De regering koos in de Nota militair tuchtrecht in 1971 voor een scherpe scheiding tussen tucht- en strafrecht. Het strafrecht behoort zich te richten op de bescherming van het algemeen belang: met vergrijpen binnen de militaire sfeer is het algemeen belang niet gemoeid, tenzij deze vergrijpen inbreuk maken op de primaire taak van de krijgsmacht.

Daarnaast voerde de regering praktische bezwaren tegen het V.V.D.M.-voorstel aan. Ik noem daarvan: de stigmatiserende werking van een strafrechtelijke veroordeling, de overbelasting van de strafrechter en de noodzaak om binnen de militaire gemeenschap adequaat op een verstoring daarvan te kunnen reageren. Al deze argumenten hebben geleid tot aanvaarding van de Nota Militair Tuchtrecht door de Tweede Kamer.

Buiten dat is de keuze voor de scherpe scheiding van militair straf- en tuchtrecht te verklaren door de destijds, in 1971, bestaande onzekerheid of krijgstuuchtelijke afdoening van strafbare

feiten en in het algemeen of de tuchtrechtelijke sancties en procedure wel in overeenstemming waren met de eisen van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden. De regering meende door de afdoening van strafbare feiten uitsluitend aan de strafrechter te laten, door de tuchtrechtelijke normen te beperken tot de interne orde binnen de krijgsmacht en door de beperking van de tuchtrechtelijke sancties naar soort en zwaarte aan die eisen te voldoen. U weet dat het Europese Hof op 8 juni 1976 (NJ 1978, 223; MRT 1976, 385) in de zaak Engel c.s. tegen Nederland die onzekerheid belangrijk heeft verminderd. Of er sprake is van een „criminal charge” in de zin van art. 6 E.V.R.M. hangt af van het wettelijk systeem, van de aard van de verweten feiten, maar vooral van de zwaarte van de op te leggen sancties.

De scherpte van de voorgestelde scheiding tussen straf- en tuchtrecht heeft veel kritiek uitgelokt. De argumenten over en weer zijn in deze kring bekend. Ik zal deze niet herhalen (voor een overzicht: zie o.a. MRT 1984, 186). Wel wil ik enkele vlaggetjes plaatsen in het juridische mijnenveld dat met deze scherpe scheiding is gelegd.

Degene die een regel van militair tuchtrecht wil toepassen dient zich achtereenvolgens af te vragen:

1. Voldoet het feit, waarvoor hij een tuchtrechtelijke sanctie overweegt, aan de delictsom-schrijving van enig strafbaar feit? Zo ja, dan is tuchtrechtelijke afdoening niet mogelijk, tenzij aan de voorwaarden van art. 79 WMT (de uitzonderingsdelicten) is voldaan.

2. Zijn de gedragsregels van de Wet militair tuchtrecht toepasselijk? Behalve het voor de hand liggende vereiste dat de betrokkene militair is, moet het feit naar tijd, plaats of omschrijving voldoen aan tenminste één van de voorwaarden gesteld in art. 3 WMT.

3. Is het feit omschreven in een van de gedragsregels in hoofdstuk II van de Wet militair tuchtrecht?

Ik loop deze vragen met u door. Anders dan in de Wet op de Krijgstucht het geval was bij oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen („van zo lichte aard dat de zaak buiten strafrechtelijke „behandeling kan worden afgedaan”), is niet bepalend of een strafrechtelijke vervolging inderdaad wordt ingesteld of wordt verwacht. Het enkele gegeven dat het feit ergens strafbaar is gesteld, is voldoende om een tuchtrechtelijke afdoening te blokkeren. In de loop van de parlementaire behandeling is alleen een uitzondering gemaakt voor enkele veelvuldig voorkomende commune delicten, kort gezegd: voor belediging van ambtenaren, voor mishandeling, voor diefstal, voor verduistering en voor vernieling. In die gevallen bepaalt de toevallige opsporingsambtenaar, bij wie door de commandant aangifte is gedaan, of tuchtrechtelijke afdoening mogelijk is. De commandant is namelijk verplicht aangifte te doen van hem ter kennis gekomen strafbare feiten. Slechts indien de opsporingsambtenaar binnen 7 dagen nadien geen proces-verbaal terzake opmaakt, staat het de commandant vrij de tuchtprocedure aan te vangen. Aan eventuele aangiften van anderen bij de politie is de commandant niet gebonden.

U treft hier al meteen een zwakke plek in de nieuwe wet. Het beslissende moment is gelegd op het laagste niveau: denkt de Officier van Justitie er anders over en wordt er met het opgemaakte proces-verbaal niets gedaan, dan blijft toch een tuchtrechtelijke vervolging uitgesloten.

Bij strafbare feiten die niet tot de uitzonderingen van art. 79 WMT behoren, kunnen zich diverse varianten voordoen:

1. Het benoemen van feitelijke gebeurtenissen tot strafbare feiten is typisch juridisch werk. Denkt de commandant ten onrechte dat een bepaalde gedraging een strafbaar feit oplevert en doet hij dus aangifte, dan heeft hij de mogelijkheid van tuchtrechtelijke afdoening daarmee verspeeld. Tenzij hij binnen de tuchtrechtelijke verjaringstermijn van 21 dagen op zijn vergissing gewezen wordt.

2. Weet de commandant niet van het bestaan van de toepasselijke strafbepaling en doet hij ten onrechte een strafbaar feit tuchtrechtelijk af, dan blijft in tuchtrechtelijk beroep de door hem opgelegde maatregel niet in stand: de commandant had immers niet mogen afdoen (vgl. art. 78, lid 2 WMT).

3. De commandant kent wel de in aanmerking komende strafbepaling, maar twijfelt wat te doen. Bijvoorbeeld: is een vernieling wel of niet opzettelijk verricht? Is er wel of geen schade te duchten voor de gereedheid tot het daadwerkelijk uitvoeren van een operatie of oefening van enig

onderdeel van de krijgsmacht? Wanneer de commandant het feit qualificeert als tuchtrechtelijk vergrijp en dus disciplinair afdoet, kan de verdediger dan opwerpen dat de commandant zijn boekje te buiten gaat? Moet de militaire kamer van de rechtbank in tuchtrechtelijk beroep de tuchtrechtelijke strafoplegging dan vernietigen indien de rechtbank het met deze qualificatie niet eens is?

Dit zijn lastige vragen. Volgens de Memorie van Antwoord (p. 55) is ook de rechtbank in tuchtrechtelijk beroep gebonden aan de omschrijving van het feit in de uitgereikte beschuldiging. Omvat die alle elementen van een strafbaar feit, dan moet de beslissing van de commandant worden vernietigd (de uitzonderingsdelicten van art. 79 WMT daargelaten). Omvat de beschuldiging niet alle elementen, dan leid ik daaruit af dat tuchtrechtelijke afdoening is toegelaten, ook al is de rechtbank het met die keuze niet eens. Maakt de commandant kennelijk van deze mogelijkheid misbruik om strafbare feiten zelf af te doen, dan is deze detournement de pouvoir naar mijn mening een zelfstandige vernietigingsgrond. Om misverstand te voorkomen: een disciplinaire afdoening staat niet een strafvervolgning in de weg. Indien de Officier van Justitie het gebeuren als strafbaar feit wil vervolgen, is noch hij noch de strafrechter aan de eerdere qualificatie als tuchtvergrijp gebonden. Wel moet dan bij de straftoemeting rekening worden gehouden met de opgelegde tuchtrechtelijke straf (art. 79, derde lid, WMT).

Ik ga door naar de tweede eis voor tuchtrechtelijke afdoening. Het feit moet:

hetzij gepleegd zijn in diensttijd, hetzij op een militaire plaats, hetzij een van de gedragsregels betreffen waarvan de wet de werkingssfeer uitbreidt tot buiten diensttijd en buiten militaire plaatsen (bijv. de geheimhoudingsplicht).

Deze eis vloeit voort uit de wens van de wetgever het tuchtrecht te beperken tot de interne orde binnen de krijgsmacht.

De regeling is tamelijk lacuneus: de militair die buiten militair terrein en buiten diensttijd een onrechtmatig bevel geeft aan een mindere (gedragsregel 28) gaat dus vrij-uit.

De derde eis hangt samen met het aan het strafrecht ontleende legaliteitsbeginsel: geen straf kan worden opgelegd indien niet tevoren in een wettelijke bepaling is voorzien welk gedrag precies strafbaar wordt gesteld. De Wet militair tuchtrecht kent 35 gedragsregels. De door de commandant uit te reiken beschuldiging zal zich op een van die gedragsregels moeten richten. Ook in dit opzicht is juridische vaardigheid nodig.

Daarmee kom ik op het laatste te bespreken punt: de tuchtrechtelijke procedure. Deze vangt aan met een schriftelijke beschuldiging en eindigt met een schriftelijke uitspraak van de commandant. De commandant blijft dus, om met de V.V.D.M. te spreken, rechter in eigen zaak. Juist vanwege die rollenvermening had een oriëntatie op het administratieve recht voor de hand gelegen. De procedure is echter sterk strafprocesrechtelijk gekleurd.

De Wet militair tuchtrecht (art. 97) is streng waar het de termijn van afdoening betreft, maar schrijft bij andere vormverzuimen alleen vernietiging van de beslissing van de commandant voor indien „redelijkerwijs kan worden aangenomen dat de gestrafte daardoor in zijn verdediging is „geschaad”. Aan de omschrijving in de beschuldiging valt evenwel niet te tornen. Wijziging daarvan is (zie art. 51), vanaf het moment van aanvang van het onderzoek door de commandant, niet meer mogelijk.

Het tuchtrechtelijk beroep staat rechtstreeks van de commandant-strafoplegger open op de militaire kamer van de rechtbank in Arnhem. Of bijvoorbeeld een gestrafte matroos in Den Helder met een beroepsinstantie op die afstand gediend is, laat ik aan uw verbeelding over. Elders, in het administratieve recht, wordt juist een bezwaarschrift-procedure ingevoerd, alvorens de rechter kan worden geadieerd. In elk geval heeft de naasthogere commandant van de strafoplegger (of de door de Minister aangewezen militaire gezagsdrager) de bevoegdheid om tuchtrechtelijke straffen (behalve berisping of geldboetes t/m fl. 75,-) te niet te doen of te verzachten indien geen appel is ingesteld. Het zal mij niet verbazen wanneer in niet-principiële tuchtzaken deze mogelijkheid zich zal ontwikkelen tot een oneigenlijke vorm van beroep.

AFSLUITING

Ik ben aan het slot van mijn voordracht gekomen. Als hoofdpunten hiervan breng ik nogmaals onder uw aandacht:

- dat het internationale karakter van het militaire strafrecht sterk is toegenomen;
- dat de beslissing over de strafvervolging bij defensie is weggehaald en is neergelegd bij justitie zonder dat de wet de commandant de gelegenheid biedt daarop invloed uit te oefenen;
- dat in het nieuwe tuchtrecht de commandanten worden belast met juridische problemen die de juristen zelf nauwelijks aankunnen.

Van indaging tot uitdaging. Waar slaat dat eigenlijk op? De insiders zullen onmiddellijk de artikelen 180 e.v. RLLu herkend hebben, waar de indagingsprocedure beschreven staat.

De wet van 1814 gaat ervan uit dat de beklagde militair het strafproces in persoon bijwoont. Daarom moest de wet een aparte voorziening treffen voor het geval de betrokkene voortvluchtig was. Dat is de indagingsprocedure, waarvan het hoogtepunt wordt gevormd door de vierwerf herhaalde oproeping bij openbaar militair exploit. Hoe dat, naar vandaag de dag nog geldend recht, in zijn werk gaat, wordt u straks getoond.

Tot zover de indaging. Wat de uitdaging is, hoop ik u de afgelopen drie kwartier te hebben laten zien.

Mr L. C. J. M. Spigt:

INLEIDING*)

Reeds in 1962 heeft de Algemene Raad een advies uitgebracht over de destijds ingediende wetsontwerpen militair straf- en tuchtrecht. Eén van de uitgangspunten bij dit advies was dat het strafrecht voor militairen in vreedstijd gelijk moest zijn aan het strafrecht voor burgers.

Over bijstand door een raadsman werd destijds opgemerkt dat men titel 3 van boek I, de gewone regeling van het Wetboek van Strafvordering in opzet ongewijzigd kon overnemen. Wel was men zich ervan bewust dat dit in oorlogstijd geen uitkomst zou bieden.

Het heeft bijna 30 jaar geduurd voordat de wetgeving nu eindelijk is ingevoerd. Deze wetgeving is nog een „staartje” van de democratisering golf van de jaren zestig en zeventig, de emancipatiegolf van de minderheden. Vrouwen kregen in dat kader recht op gelijke behandeling, patiënten kregen recht op voorlichting, studenten kregen recht op inspraak, krankzinnigen kregen een rechtspositie en militairen krijgen nu dezelfde rechten als de gewone burger.

Interessant is het dan om te constateren dat de huidige tendens alweer in omgekeerde richting gaat: minister Hirsch Ballin meent in zijn nota *Recht in Beweging* dat de maatschappelijke ontwikkeling zodanig is dat niet alles in strafrechtelijke sfeer afgedaan zou moeten worden, maar dat de verantwoordelijkheid binnen organisaties zelf ligt.

Ik zal u in het kort uiteenzetten hoe de rechtsbijstand aan militairen in het heden, verleden en de toekomst is geregeld, in het militair strafrecht en het militair tuchtrecht. Enkele knelpunten zullen daarbij aan de orde komen.

MILITAIR STRAFRECHT

Historische ontwikkeling

Tot 1965:

Begin van de 19e eeuw was van rechtsbijstand aan de beklagde tijdens het strafproces nauwelijks sprake. Er was de mogelijkheid om met een „praktizijn” te overleggen over de vermeende onbevoegdheid van officieren-commissaris. Dit overleg moest plaatsvinden in hun bijzijn.

Verder kon de beklagde met „dengenen dien hij zal vermeenen nodig te hebben” overleg te plegen over het instellen van hoger beroep. Voorts kon hij de krijgsraad aanbieden „zoodanige „stukken, als zij vermeenen tot bewijs der onschuld te kunnen dienen”.

Van de fiscaal (auditeur-militair) werd min of meer verwacht dat hij aanklager en raadsman tegelijkertijd was.

*) Het onderwerp van mr Spigt luidde: „De rechtsbijstand aan militairen in heden, verleden en toekomst” (red.).

In de periode tussen 1880 en 1913 is door ruime wetsinterpretatie, en vooruitlopend op de wetswijziging van 1913, rechtsbijstand mogelijk gemaakt.

In 1913 werd in de wet opgenomen dat de beklaagde zich bij de behandeling ter terechtzitting van de krijgsraad kon laten bijstaan door een gekozen of een toegevoegd raadsman. De regeling was in grote lijnen gelijk aan het Wetboek van Strafvordering.

Huidig recht

De huidige regeling is neergelegd in art. 21 e.v. van de Rechtspleging bij Land- & Luchtmacht: „De verdachte is te allen tijde bevoegd een of meer raadslieden te kiezen” en „Aan de verdachte „of beklaagde wordt, indien hij daarom verzoekt, onverwijld een raadsman toegevoegd... „Indien de verdachte in de omstandigheden komt te verkeren waarin hij de bevoegdheid heeft om „toevoeging van een raadsman te verzoeken, wordt hem dit onverwijld medegedeeld”.

Art. 23 bepaalt: „Als raadslieden mogen worden gekozen of toegevoegd advocaten, . . . , en „voorts officieren, . . .”. Toevoeging van een officier geschiedt alleen als een advocaat niet beschikbaar is, tenzij de verdachte de uitdrukkelijke wens te kennen geeft dat een officier wordt toegevoegd.

Op de procedure in hoger beroep bij het Hoog Militair Gerechtshof zijn de bepalingen van de RLLu van toepassing en kunnen derhalve zowel officieren als advocaten rechtsbijstand verlenen.

Art. 2 van de Militaire Cassatiewet bepaalt dat: „als raadslieden kunnen worden gekozen „advocaten die binnen het Rijk praktijk uitoefenen”.

Volgens sommigen is deze regeling zelfs „een meer volledige regeling dan in het Wetboek van „Strafvordering”, nu de militair voor elk strafrechtelijk vergrijp, overtreding of misdrijf, ongeacht de hoogte van zijn inkomen, recht op toevoeging van een raadsman heeft. In het nieuwe recht zal dat veranderen.

Toekomst

In de Wet Militaire Strafrechtspraak die op 1 januari 1991 in werking treedt, wordt in artikel 1 bepaald dat het Wetboek van Strafvordering van toepassing is, tenzij daarvan wordt afgeweken.

Als raadslieden kunnen worden toegelaten degenen die worden genoemd in art. 37 WvSv. e.v., „alsmede officieren, met dien verstande dat deze niet worden toegelaten bij beroep in cassatie” (art. 23 WMS).

Dat betekent dat er in de huidige situatie eigenlijk geen verandering komt. Weliswaar staat in art. 23 lid 3 WMS dat „een officier alleen kan worden toegevoegd, indien een advocaat niet „beschikbaar is.” Ook indien deze wel beschikbaar is, kan een officier als raadsman worden toegevoegd, mits de verdachte daarom uitdrukkelijk verzoekt . . . maar zo is de situatie nu ook.

Officier als raadsman

PROF. JHR MR TH. W. VAN DEN BOSCH constateert met zeker genoegen dat de bevoegdheid van officieren om als raadsman op te treden, wordt gecontinueerd. Hij meent dat hiermee in een behoefte voorzien wordt in bepaalde zaken, namelijk:

- als voorlichting van een deskundige uit de krijgsmacht van nut is;
- als sociale factoren rondom de persoon van de verdachte toelichting behoeven;

VAN DEN BOSCH vindt het dan ook niet goed begrijpelijk dat bijstand door een advocaat in het nieuwe recht voorop staat (Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch, Huidig en toekomstig militair strafprocesrecht, Tjeenk Willink 1983, p. 141-142).

Ook MR PH. J. DE KONING GANS (Rechtsbijstand in militaire strafzaken en de toekomst van de rechtshulp, Militair Rechtelijk Tijdschrift 1978, p.257 e.v. en p. 313 e.v.) meent dat het ongewenst is om de officier als raadsman af te schaffen:

- de weg naar rechtsbijstand voor de militair wordt zijns inziens tijdrovender en omslachtiger
  - alleen druk bezette advocaten kunnen dan nog rechtsbijstand verlenen
  - rechtsbijstand aan militairen in het buitenland komt in het gedrang
  - militairen zullen niet meer in alle gevallen het recht hebben op kosteloze rechtsbijstand
- De bezwaren tegen een officier die rechtsbijstand verleent spreken voor zich:
- officieren hoeven niet noodzakelijkerwijs jurist te zijn

- zij zijn niet onafhankelijk, maar zijn in dienstbetrekking in een sterk hiërarchische organisatie
  - de beklaagde is vaak een ondergeschikte van zijn raadsman en de raadsman op zijn beurt is weer ondergeschikte van de militaire leden van de krijgsraad (oude recht)/ het militaire lid van de meervoudige Kamer in de rechtbank (nieuwe recht)
  - zijn optreden is niet onaantastbaar omdat dat getoetst kan worden aan de krijgstucht en die tucht is toch niet te vergelijken met de gedragsregels waaraan advocaten zich gebonden weten.
- Bij berechting van de militair door een militaire rechtbank in het buitenland doen deze bezwaren zich het sterkst gevoelen: de mogelijkheid bestaat dat de mobiele rechtbank geheel zal bestaan uit militairen, de kans is groot dat de verdachte militair zal worden bijgestaan door een officier, waarbij ook nog tot de mogelijkheid behoort dat dit dezelfde persoon is als degeen die de militair voor het vergrijp heeft aangeklaagd. Ik meen dat deze situatie zich niet goed verhoudt tot de vereisten van een deugdelijke en onafhankelijke deskundige verdediging in onze rechtstaat.

Gefinancierde rechtshulp

In de huidige regeling krijgen militairen voor elk strafbaar feit, ongeacht hun inkomen, onbeperkte rechtsbijstand, gefinancierd door de overheid.

In het nieuwe recht kan de militair, als hij niet ambtshalve een raadsman krijgt toegevoegd, toevoeging verzoeken aan het bureau voor rechtshulp, waarbij het van zijn inkomen afhankelijk is of hij in aanmerking komt voor een toevoeging. In oorlogstijd geldt de gewone toevoegingsregeling.

De kop van een artikel in de Telegraaf dd. 25 oktober jl. „militair verliest gratis rechtshulp” is aldus onjuist: de militair krijgt ambtshalve een raadsman toegevoegd voor de duur van de inverzekeringstelling, bij zijn in bewaringstelling ingevolge art. 41 lid 1 Sv, én indien hij, gezien zijn inkomen, in aanmerking komt voor een toevoeging.

Nu heeft de militair, ongeacht zijn inkomen, voor elk strafbaar feit, recht op kosteloze rechtsbijstand. In de toekomst komt de militair onder dezelfde voorwaarden als de gewone burger in aanmerking voor kosteloze rechtsbijstand.

Hoewel het een goede zaak is dat het recht op kosteloze bijstand van de militair gelijkgetrokken is met het recht van de gewone burger op kosteloze bijstand, brengt dit het gevaar met zich mee dat de militair in de toekomst vaker een beroep op een officier zal doen dan in het verleden het geval was. Een officier staat hem immers kosteloos bij, namelijk in diensttijd, terwijl een advocaat vanaf 1 januari 1991 betaald zal moeten worden als de militair niet in aanmerking komt voor een toevoeging.

Piketregeling

Situatie nu:

Als een militair onder voorlopig arrest gesteld wordt, krijgt hij niet ambtshalve een raadsman toegevoegd, zoals in het commune strafrecht gebeurt bij in verzekeringstelling in het kader van de piketregeling. Weliswaar moet er binnen drie dagen besloten worden of de onder-arreststelling gecontinueerd mag worden en daarbij kan de beklaagde hulp van een raadsman verzoeken.

In de praktijk komt het er op neer dat de beklaagde door de commandant in voorlopig arrest wordt gesteld (in het huidige militaire strafrecht wordt geen onderscheid gemaakt tussen in verzekeringstelling, bewaring en gevangenhouding). Binnen 3 dagen moet vervolgens een rechter beslissen of de onder arreststelling gerechtvaardigd is. Dit gebeurt door de krijgsraad.

Aan een verdachte die onder arrest wordt gesteld, wordt niet ambtshalve een raadsman toegevoegd zoals in het commune strafrecht. Met name in de eerste drie dagen tijdens de voorlopige onder-arreststelling, is de beklaagde rechteloos. Wel is er in het kader van de vordering verlenging voorlopig arrest een soort piketregeling, waarbij de raadsman meestal geleverd wordt door het Bureau Militaire Strafzaken.

De toepasselijkheid van het Wetboek van Strafvordering in de nieuwe regeling zal in dit opzicht een aanzienlijke verbetering brengen voor de militair. De eerste drie dagen brengt hij niet in rechteloosheid door, maar dient hem ambtshalve een raadsman toegevoegd te worden. Hij hoeft daar niet meer zelf om te verzoeken.

In het commune recht bestaat hiervoor de zogenaamde piketdienst: de in verzekeringstelling van een verdachte wordt door de politie doorgegeven aan de piketdienst die op hun beurt een advocaat inschakelen die de verdachte zo snel mogelijk bezoekt.

Vraag is hoe deze verplichting in de militaire organisatie ingevuld zal worden. Is het de bedoeling dat in verzekeringstelling van een militaire verdachte door de marechaussee aan de gewone piketdienst wordt doorgegeven, of wordt een speciale militaire piketdienst in het leven geroepen?

Ook organisatorisch kan dit nog problemen opleveren, nu alleen de Rechter-Commissaris van de Rechtbank Arnhem bevoegd is de vordering tot in bewaringstelling te behandelen. Vraag is of de advocaat die in de piketdienst in Den Helder een marineman heeft bijgestaan bereid zal zijn om vóór de voorgeleiding voor de R-C naar Arnhem af te reizen.

Bevoegdheid Kantonrechter/Rechtbank/Gerechtshof Arnhem

Hierboven is al een van de praktische problemen geschetst van de alleen-bevoegdheid van de rechtbank Arnhem. Vraag is of het recht op rechtsbijstand in de praktijk niet illusoir zal zijn door de fysieke afstand tussen de plaats van de rechtbank en de plaats waar de militair zijn raadsman aanzoekt. De vergoeding van de advocaat op basis van de WROM is niet van dien aard dat advocaten bereid zullen zijn om lange afstanden af te leggen om hun cliënten in Arnhem bij te staan.

Er verandert in dat opzicht natuurlijk niet zoveel ten opzichte van de huidige situatie. Ik stel me voor dat dat in de praktijk zal betekenen dat rechtsbijstand vaker door officieren wordt verleend dan mij wenselijk voorkomt.

Mobiele rechtbanken-rechtsbijstand in het buitenland

Voor berechting buiten Nederland, in het gebied dat in staat van beleg of in staat van oorlog verkeert, kunnen mobiele rechtbanken worden ingesteld. In de nieuwe WMS wordt mogelijk gemaakt dat deze rechtbanken geheel bestaan uit militairen en dat ook de taak van het openbaar ministerie wordt waargenomen door een militair.

Buiten Nederland kan een advocaat alleen worden toegevoegd als hij zich daartoe bereid heeft verklaard (art. 23 lid 2 WMS). Rechtsbijstand zal in de meeste gevallen door officieren verleend worden, met alle bezwaren van dien.

Rol van het Bureau Militaire Strafzaken

Bij dit bureau is (in deeltijd) één jurist werkzaam, overste Brand, die ook een advocatenpraktijk heeft. Verder werken er bij het bureau een aantal officieren, niet-juristen, die rechtsbijstand aan militairen verlenen. Het Bureau verricht een soort piketdienst bij de onder-arreststelling voor de krijgsraad.

Dit lijkt me een zeer ongewenste situatie: officieren die bij het bureau werkzaam zijn zouden op zijn minst juristen moeten zijn. Juist in deze tijd dat het strafrecht steeds complexer wordt lijkt het te meer ongewenst dat een niet-juridisch geschoold officier rechtsbijstand verleent.

MILITAIR TUCHTRECHT

Eén van de conclusies van de voordracht van Mr F. F. Langemeijer was dat in het nieuwe tuchtrecht de commandanten zullen worden belast met juridische problemen die de juristen zelf nauwelijks aan kunnen. De materie is er niet eenvoudiger op geworden en dit vereist dan ook een juridische benadering door de raadsman van de militair die tuchtrechtelijk vervolgd wordt. De nieuwe wettelijke regeling, die ik met u zal doornemen, voorziet echter in bijstand door een vertrouwensman, die niet noodzakelijkerwijs juridisch geschoold behoeft te zijn. Hierbij doen zich dezelfde bezwaren voor, die ik u zojuist geschetst heb bij de behandeling van de officier als raadsman in het militaire strafrecht.

Verleden

Tot 1973 was niet voorzien in rechtsbijstand voor militairen in de tuchtrechtelijke procedure.

In 1915 verzocht een officier van de landmacht, die gestraft was met een aantal dagen kamerarrest, aan het HMG om toe te staan dat hij bij de behandeling van zijn zaak zou worden bijgestaan door een raadsman.

De officier had hiervoor als reden opgegeven dat zijn belangen dan beter zouden worden voorgedragen dan hij het zelf zou kunnen doen. Bijstand door een raadsman was van belang nu krijgstuchtelijke straffen van buitengewone invloed konden zijn op de militaire carrière van een officier.

Het HMG liet de beklagde weten dat ter zitting geen pleidooien werden gehouden en dat de raadsman niet zou worden toegelaten. Ook geen bijstand was mogelijk bij het horen van de beklagde. Wel mocht de raadsman de stukken inzien en kon de mondelinge behandeling bij tijd & wijle worden geschorst zodat de raadsman buiten de rechtszaal het proces-verbaal van de zitting kon doornemen en op basis daarvan raad kon geven. Ook mocht een geschreven memorie ter verdediging worden ingediend.

Ook bij de wetwijziging van 1963 werd het recht op bijstand niet in de wet vastgelegd. In 1970 stond het HMG toe, zonder enige motivatie, dat de beklagde werd bijgestaan door een soldaat die de titel van meester in de rechten had behaald. In april 1987, nadat de regeling vertrouwensman al enige tijd gold, werd voor het eerst een advocaat toegelaten bij een tuchtrechtelijke behandeling.

Heden

De krijgstuchtelijke procedure is bijzonder summier geregeld.

Vooruitlopend op de nieuwe militaire tuchtwetgeving heeft de staatssecretaris bij brief van 26 oktober 1973 aan de bevelhebbers der Krijgsmacht de „Regeling Vertrouwensman” voorgeschreven, waarin de in de praktijk grotendeels bestaande vormvereisten werden genormaliseerd.

Totdat deze regeling in werking trad, was niet voorzien in rechtsbijstand voor een militair die tuchtrechtelijk werd aangepakt.

Art. 1 van de regeling bepaalt dat de militair die wordt verdacht van het plegen van een krijgstuchtelijk vergriep zich bij het verhoor door de tot straffen bevoegde meerdere desgewenst kan doen bijstaan door een vertrouwensman.

De vertrouwensman is een militair of een bij defensie aangestelde ambtenaar, gelegerd of te werk gesteld in dezelfde kazerne als de gerapporteerde (art. 2).

Voor bijstand bij de procedure voor het Hoog Militair Gerechthof kan de steun van de eerdere vertrouwensman, een officier of een advocaat worden ingeroepen (art. 18).

Slechts aan een door het HMG toegevoegde advocaat kan een toelage ten laste van het Rijk worden toegekend (art. 18).

De vertrouwensman wordt door de verdachte zelf gekozen of wordt op diens verzoek aan hem toegevoegd door de tsbm (tot straffen bevoegde meerdere). Degene die niet bereid is als vertrouwensman op te treden wordt niet toegevoegd (art. 5).

Toekomst

Art. 56 van de nieuwe Wet Militair Tucht recht bepaalt dat de beschuldigde zich in ieder stadium van het tuchtproces kan doen bijstaan door een vertrouwensman. Dit dient aan hem te worden medegedeeld bij het uitreiken van de beschuldiging.

De vertrouwensman dient in beginsel te worden gekozen uit de „werkomgeving” van de militair, maar in bijzondere gevallen kan de commandant ook andere personen als vertrouwensman toelaten (art. 57 lid 2). Aldus is er de mogelijkheid om een advocaat als vertrouwensman te kiezen. In het huidige recht is die mogelijkheid er ook op basis van een krijgstuchtelijke uitspraak uit 1987.

Voor zover mijn informatie strekt zou de militair de advocaat in dat geval zelf moeten betalen, nu het Bureau voor rechtshulp in principe geen toevoegingen verstrekt voor tuchtrechtelijke zaken. In de wet is hieromtrent niets opgenomen, behalve de bepaling dat optreden als vertrouwensman dienst is (art. 60).

Ook in de beroepsprocedure (bij de militaire kamer van de „gewone” rechterlijke organisatie) kan de militair zich door een vertrouwensman doen bijstaan (art. 92). Als vertrouwensman kan ook een advocaat optreden (lid 3).

De voorzitter kan de gestrafte (op verzoek) in de procedure in hoger beroep een advocaat toevoegen (lid 4). Lid 6 van dit artikel bepaalt dat de volgens lid 4 toegevoegde advocaat een beloning en vergoeding van gemaakte onkosten ontvangt volgens regelen te stellen bij amvb.

De nadelen van een militair als vertrouwensman spreken voor zich en zijn hierboven bij „de „officier als raadsman” ook aan de orde gekomen.

CONCLUSIE

In het algemeen zal er voor de militair weinig veranderen in zijn mogelijkheden om rechtsbijstand te krijgen. De kring van raadslieden op wie hij een beroep kan doen blijft wezenlijk hetzelfde, zij het dat de militair met de gewone burger gelijk wordt getrokken als hij een beroep doet op gefinancierde rechtshulp.

Wèl acht ik de kans aanwezig dat juist doordat het recht op rechtsbijstand wordt gerelateerd aan het inkomen van de militair, hij vaker een beroep zal doen op een officier, nu dit gratis voor hem zal zijn, terwijl hij voor een advocaat wellicht zal moeten betalen (afhankelijk van zijn inkomen).

Dat dit een uiterst ongewenste situatie is, heb ik u reeds voorgehouden. Het recht op onafhankelijke rechtsbijstand is een van de rechtsbeginselen van onze staat. Rechtsbijstand door een officier die niet noodzakelijkerwijs een jurist is, hoogstwaarschijnlijk hoger van rang dan de beklagde is, en geen onafhankelijke positie heeft, is hiervoor geen alternatief. Voor toelichting over de gang van zaken binnen het militaire apparaat kan een deskundige worden opgeroepen, maar een niet-juridisch geschoolde officier-raadsman kan nimmer de juistheid van een telastelegging toetsen. Ik spreek in dit opzicht mijn bezorgdheid uit voor de kwaliteit van de rechtshulp aan de militair.

Een wezenlijke vooruitgang ondervindt de militair die in verzekering gesteld wordt – moet hij het in het huidige recht zonder rechtsbijstand doen gedurende de eerste dagen van zijn voorlopig arrest, in 1991 krijgt hij ambtshalve een raadsman toegevoegd. Hoe deze regeling in de praktijk zal gaan functioneren is mij nog onduidelijk.

Ik constateer dan ook dat het advies van de Nederlandse Orde uit 1962 met betrekking tot de raadsman in het militair strafrecht is opgevolgd. Of het in alle opzichten de verbetering heeft gebracht, die men daar van verwachtte, betwijfel ik.

Luitenant-generaal M. J. Wilink:

Geachte aanwezigen,

Graag heb ik de uitnodiging van de President van de Arrondissementskrijgsraad om hier een afscheidswoord te spreken, aanvaard. Daarvoor zijn talloze redenen aan te voeren.

Het feit dat binnen zeer kort tijd geen afzonderlijke rechtspraak over militairen meer bestaat, is daarbij wel een zeer voor de hand liggende.

Over de vraag of daarmede de belangen van de krijgsmacht het best zijn gediend, is gedurende de vele jaren die dit wetgevingsproces nu eenmaal heeft gevraagd, door velen vaak en met grote kennis van zaken en betrokkenheid, uitvoerig gepubliceerd.

Met name de vraag of onder extreme omstandigheden waaronder die krijgsmacht ook moet kunnen functioneren, die belangen op voldoende wijze tot hun recht zullen kunnen komen, is eveneens vaak ter discussie gesteld.

Een terugrijpen op die gevoerde discussie heeft op dit moment en op deze plaats geen zin meer.

Een tweede reden waarom ik uw uitnodiging graag heb aanvaard, is gelegen in de omstandigheid dat ik als Bevelhebber – en dat geldt uiteraard ook voor de Bevelhebber der Luchtmacht – het lot dat u als President van de Arrondissementskrijgsraad heeft getroffen, tot op zekere hoogte deel.

Ook de Bevelhebber, bij het Besluit Voorzieningen Militaire Justitie in 1965 aangewezen als Commandierend Generaal bij de Landmacht, verliest ingaande 1 januari a.s. deze benoeming en de daaraan verbonden bevoegdheden, die ik in dit gezelschap niet zal behoeven op te sommen.

Als belangrijkste heeft altijd gegolden de verwijzingsbevoegdheid.

Dat deze bevoegdheid veelal werd uitgeoefend door de verwijzingsofficier, doet niet af aan de toch ook vele gevallen waarin door de Bevelhebber kennis kon worden gedragen van de wat bijzondere feiten die door het Openbaar Ministerie na advisering ter beslissing werden voorgelegd en waaromtrent overleg noodzakelijk werd geacht.

Dat slechts in zo weinig gevallen het advies van de Auditeur-Militair niet aanstonds of zelfs in het geheel niet kon worden gevolgd, geeft mij alle vertrouwen dat het Openbaar Ministerie, waar onder vigueur van de nieuwe wetgeving zelfstandige bevoegdheid tot vervolging komt te liggen, evenzeer als in het verleden rekening zal houden met de eisen die een goede tuchthandhaving binnen een krijgsmacht nu eenmaal stelt en waarvoor de Bevelhebbers de verantwoordelijkheid dragen en zullen blijven dragen.

En als derde reden waarom ik uw uitnodiging graag heb aanvaard, noem ik u de omstandigheid dat niet alleen het militaire strafprocesrecht ingrijpend op de helling is gezet, maar dat tevens het militaire tuchtrecht op drastische wijze is herzien.

Hoewel u als defungerend President van de Arrondissementskrijgsraad met het militaire tuchtrecht minder direct te maken hebt gehad dan de militaire Kamer van de Rechtbank dit zal hebben, zijn voor mij als Bevelhebber de strafrechtstoepassing en de tuchthandhaving binnen de Koninklijke Landmacht twee aspecten van eenzelfde zaak.

Immers: de handhaving van een goede discipline dient onder alle omstandigheden te zijn verzekerd.

Onder discipline dan vooral te verstaan de innerlijke bereidheid van de militair om naar beste weten en kunnen de taak waarvoor hij is gesteld, ten uitvoer te brengen, niet vanuit een besef dat hem nu eenmaal geen andere mogelijkheid rest, maar vanuit de overtuiging dat hij daarmee een zaak dient die de moeite van mijn inzet waard is.

De wijze waarop het strafrechtelijke en tuchtrechtelijke handhavingssysteem in de toekomst zullen bijdragen aan de disciplinehandhaving binnen de krijgsmacht, zal het criterium zijn waaraan de Wet Militaire Strafrechtspraak en de Wet Militair Tuchtrecht zullen moeten worden getoetst.

Voor de afzonderlijke militaire rechter is na 1 januari a.s. in dat stelsel geen plaats meer. Van dat instituut nemen wij nu afscheid.

Ongetwijfeld zal het wegvallen van de mogelijkheid om strafbare feiten onder bepaalde omstandigheden tuchtrechtelijk af te doen, het noodzakelijk maken dat een goed overleg tot stand komt tussen het Openbaar Ministerie en de Bevelhebbers als verantwoordelijken voor de tuchthandhaving.

Het verheugt mij dat het inzicht in deze noodzaak van de aanvang af aanwezig is geweest.

De vormen van overleg waarop ook tijdens de behandeling in de Kamers der Staten-Generaal meermalen met nadruk is aangedrongen, t.w. het regionaal driehoeksoverleg en het beleidsoverleg, zullen er toe bijdragen dat de scheiding tussen straf- en tuchtrecht, waarover zo velen hun bezorgdheid hebben geuit, in de praktijk van alle dag zijn scherpe kanten zal kunnen verliezen.

De strafrechtspraak over militairen staat na zo vele jaren van voorbereiding, voor een belangrijke en ingrijpende vernieuwing.

Ik heb met genoegen gemerkt, mijnheer de President, dat zo vele leden van de krijgsraad, secretarissen en oud-secretarissen bij deze afscheidsbijeenkomst aanwezig zijn.

Met hen hebt u, en hebben u en uw voorganger, vele jaren een vorm van strafrechtspraak gepleegd, die de toets der kritiek altijd glansrijk heeft kunnen doorstaan.

Meerdere malen is zowel binnen het parlement als daarbuiten, nadrukkelijk opgemerkt dat het verdwijnen van een afzonderlijke rechtspraak over militairen niet het gevolg is van de wijze waarop de bestaande colleges (waaronder dan mede te verstaan het Hoog Militair Gerechtshof) hebben gefunctioneerd, maar dat daartoe overwegingen van meer rechtstheoretische aard een rol hebben gespeeld.

Dat nu, mijnheer de President, leden, secretarissen en alle anderen die aan de hoge kwaliteit van de uitspraken van onze militairrechterlijke colleges zo veel hebben bijgedragen, zal u ongetwijfeld tot grote voldoening strekken.

En daarvoor ook past het mij u daarvoor mijn dank uit te spreken.

Ik mag deze dank mede uitspreken namens de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten.

Een vernieuwing die voor wat betreft het strafprocesrecht wordt gekenmerkt door een vrijwel volledige integratie van de strafrechtspraak over militairen in de gewone rechterlijke organisatie.

Het spreekt vanzelf dat deze opvatting voor velen aanleiding is geweest om zich af te vragen of daarmee in voldoende mate rekening zal kunnen worden gehouden met de volstrekt unieke doelstellingen van de krijgsmacht en de specifieke taken die daarin door militairen worden vervuld, niet alleen onder normale omstandigheden, maar ook en vooral in crisissituaties. Deze zorg is, begrijpelijk, zowel door parlementariërs als ook door vele anderen op verschillende wijzen onder woorden gebracht.

Ik hecht er aan op deze plaats als mijn voorzichtige verwachting uit te spreken dat deze bezwaren in de praktijk zullen blijken mee te vallen.

Ik heb zojuist al gesproken over het toekomstig overleg met de vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie.

Ik zou daaraan nog willen toevoegen dat ook de leden van de rechterlijke macht die in het bijzonder zullen worden belast met de strafrechtspraak over militairen, altijd welkom zullen zijn wanneer zij de behoefte gevoelen om zich persoonlijk op de hoogte te stellen van omstandigheden of activiteiten die in de Koninklijke landmacht aan de orde zijn. Ik weet dat ik daarmee ook spreek namens de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten.

Ik spreek tenslotte de hoop uit dat diegenen die in de strafrechtspraak over militairen een taak zullen vervullen, rechters, leden van het Openbaar Ministerie en advocatuur, daarin een uitdaging zien die waard is om met veel élan tegemoet te worden getreden. Met eenzelfde élan als waarmee hun voorgangers de hoge kwaliteit hebben weten te bereiken en te handhaven die altijd het kenmerk is geweest van de colleges aan wie de strafrechtspraak over militairen was opgedragen en aan de opheffing waarvan wij bij deze gelegenheid aandacht hebben geschonken.

Ik dank u voor uw aandacht.

MILITAIR RECHTELIJKE VERENIGING

Op 23 november 1990 hield de Militair Rechtelijke Vereniging een vergadering in het Vredespaleis te 's Gravenhage. Na het huishoudelijk gedeelte hield Mr P. G. Blanken (Hoofd van de Afdeling Administratiefrecht van de Directie Juridische Zaken van het Ministerie van Defensie) op persoonlijke titel een lezing met als onderwerp „Defensie en de milieuproblematiek”. De integrale tekst van deze lezing volgt hieronder.

Defensie en de milieuproblematiek

door

MR P. G. BLANKEN

INLEIDING

Veel sprekers over de milieuproblematiek gaan in hun inleidingen om aan te geven hoelang de milieuproblematiek reeds bestaat terug tot de Napoleontische tijd of zelfs naar de middeleeuwen; in navolging van het jaarverslag van het openbaar ministerie van 1989 wil ik de bijbel aanhalen, het boek Deuteronomium om precies te zijn Deuteronomium 23 vers 13, dat zelfs specifiek handelt over de reinheid van de legerplaats.

Een passender citaat valt in dit kader niet te bedenken; het geeft aan dat de relatie tussen Defensie en het milieu een reeds lang bestaande is, niet alleen vanuit de volksgezondsoptiek.

De laatste jaren is de milieuproblematiek actueler geworden. In de Regeringsverklaring van 27 november 1989 is zelfs vastgelegd dat het milieubeleid de derde hoofdpeiler van het regeringsbeleid is. In het Nationaal Milieubeleidsplan (NMP, Kamerstuk 21137 nrs. 1-2), dat is uitgekomen op 25 mei 1989, heeft de Regering haar strategie ontvouwd voor het milieubeleid op middellange termijn, tegen de achtergrond van de wens om binnen de duur van een generatie de milieuproblemen op te lossen dan wel beheersbaar te maken. Deze strategie is het beleidsmatig antwoord op het in 1988 uitgebrachte rapport van het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid en Milieuhygiëne (RIVM) „Zorgen voor Morgen”.

Bij de vorming van het kabinet Lubbers-Kok is geconstateerd, dat het milieubeleid moest worden aangescherpt, met name dat bepaalde maatregelen moesten worden versneld; dit heeft op 14 juni van dit jaar geleid tot het aanbieden, van het NMP-plus, dat beleidsintensivering ten opzichte van het NMP inhoudt (Kamerstuk 21137, nr. 20,21).

Naast deze algemene beleidsontwikkelingen, vastgelegd in het NMP en het NMP-plus is de laatste tijd meer en meer aandacht voor de handhaving van regelgeving in het algemeen en van de milieuwetgeving in het bijzonder. Daarbij denk ik niet alleen aan optreden van politie en justitie of het repressief optreden van het bestuur, maar ook aan:

- het zorgen voor adequate voorlichting aan de betrokken maatschappelijke sector, (doelgroepenbeleid VROM);
- het feitelijk treffen van voorzieningen, waardoor beter aan de gestelde eisen kan worden voldaan (te denken valt daarbij aan de inrichting van inzamelpunten voor olie van schepen);
- de zorg voor een ambtelijk apparaat, dat in staat is tijdig te voorzien in de benodigde vergunningen en in een regelmatig toezicht op de naleving van gestelde eisen.

Met dergelijke maatregelen vanuit de overheid kunnen overtredingen worden voorkomen; daarnaast blijft repressief optreden van belang en is zelfs een versterking van het apparaat dat nodig is voor intensivering van de handhaving op gang gebracht. Minister Alders meldde onlangs aan de Tweede Kamer dat hij gaat onderzoeken of het handhaven van milieuwetten een verplichting moet worden. Op dit moment hebben bestuurlijke autoriteiten het recht handhaving af te dwingen en daarmee tegelijkertijd het recht overtredingen te gedogen. De verantwoordelijke ministers – Alders, Dales, Hirsch Ballin – vinden dat in de toekomst slechts van milieuregels kan worden afgeweken „wanneer op grond van een zorgvuldige afweging van belangen wordt „geconcludeerd, dat strikte naleving van milieuvoorschriften in redelijkheid niet van betrokkene „kan worden verlangd”. Een gedoogverklaring kan slechts in een overmachtssituatie of in een

overgangssituatie worden afgegeven; overigens zijn de – met name procedurele – eisen, die de Nationale Ombudsman aan een dergelijke gedoogverklaring stelt, bijna nog zwaarder dan de eisen, die voor een reguliere vergunningsprocedure gelden.

Naast deze aandacht voor intensievere handhaving door justitie en bestuur is in de praktijk gebleken, dat het voor overheidslichamen alsmede voor omwonenden en/of milieu-organisaties in bepaalde gevallen effectiever is om – ter voorkoming van bijvoorbeeld bodemverontreiniging, een dreigende aantasting van het milieu of handelen in strijd met milieuvergunningen – civielrechtelijke acties te ondernemen; dit gebeurt meestal in kort geding. Handelen in strijd met een Hinderwetvergunning bijvoorbeeld is onrechtmatig jegens de omwonenden, indien deze van de betreffende handelingen hinder ondervinden; handelen overeenkomstig een Hinderwetvergunning is niet altijd rechtmatig volgens vaste jurisprudentie van de Hoge Raad. Het ontwerp nieuw BW kent zelfs risicoaansprakelijkheid van milieuschade.

In dit milieu opereert Defensie en het spreekt voor een ieder, die de Defensie-organisatie kent vanzelf, dat Defensie met zijn omvangrijke en diverse scala aan bedrijfsactiviteiten met deze milieuproblematiek uitgebreid te maken heeft.

Defensie omvat ten eerste bedrijfsactiviteiten, zoals garagebedrijven, verfspuitinrichtingen, opslag van munitie en brandstof, luchtvaartterreinen, transportleidingen, oefenterreinen, grafische bedrijven, zwembaden, laboratoria, horecabedrijven, ziekenhuizen, schietbanen enz. Daarbij worden chemische, huishoudelijke en bedrijfsafvalstoffen geproduceerd, wordt gewerkt met laser- en radarapparatuur (niet-ioniserende straling), worden milieugevaarlijke stoffen en bestrijdingsmiddelen gebruikt, worden instrumenten gebruikt, waarin ioniserende straling wordt toegepast enz. Voorts heeft Defensie 44.000 ha grond in gebruik, waarvan 23.000 ha oefenterrein, vaak in of in nabijheid van natuur- of waterwingebieden dan wel bodem- of grondwaterbeschermingsgebieden. 21% van de Veluwe is bij Defensie in gebruik; soms is er een relatie met stiltegebieden aanwezig.

Vaststaat, dat Defensie als doelstelling ten aanzien van het milieu heeft, dat bij de uitvoering van de taken van de krijgsmacht delen de kwaliteit van het milieu gehandhaafd en zo mogelijk verbeterd moet worden.

De mening, die ooit eens is geuit richting VROM dat Defensie er is om het land te verdedigen en VROM om het schoon te maken, ligt lang achter ons.

Defensie kan zich uiteraard niet permitteren om de milieuregelgeving niet na te leven. Allereerst niet, omdat Defensie een deel is van de rijksoverheid en een voorbeeldfunctie heeft. Overigens doen we het nog niet zo slechts als we ons vergelijken bijv. op het punt van de bodemsanering met andere departementen: Landbouw met fokkerijen en laboratoria, Rijkswaterstaat met zijn slibdèpots, zelfs Justitie met bodemverontreiniging bij gevangnissen en drukkerijen.

Daarnaast kan Defensie het zich niet permitteren de milieuregelgeving niet na te leven in verband met de intensivering van de handhaving; hierdoor kan Defensie oplopen tegen administratiefrechtelijke handhavingsmiddelen van de kant van VROM, gemeenten, provincies, waterschappen, die bestuursdwang kunnen toepassen, inrichtingen kunnen sluiten, vergunningen kunnen intrekken wegens ontoelaatbare hinder of dwangsommen opleggen, oplopend tot max. f10.000,- per dag of per overtreding. Ook in strafrechtelijke zin kunnen we ons in een groeiende belangstelling van het openbaar ministerie voor Defensie-activiteiten verheugen. Per 1 januari 1991, wanneer het nieuwe militair straf- en tuchtrecht in werking treedt, heeft Defensie ook voor wat betreft milieudelicten begaan door militairen niet langer te maken met een officier en één militaire kamer te Arnhem maar met alle officieren van justitie in het land, omdat de Wet economische delicten, die op overtredingen van milieuregels ziet, niet valt onder het militaire strafprocesrecht.

Ook met civielrechtelijke acties heeft Defensie te maken; belangrijk in dat verband is de zaak, die is aangespannen in verband met de activiteiten op de luchtmachtbasis Soesterberg. In een tussenvonnissen heeft de Haagse Rechtbank gesteld dat van onrechtmatigheid sprake is. Tegen dit tussenvonnissen is Defensie in beroep gegaan bij het Hof.

Het moge duidelijk zijn, dat door de handhaving van de milieuregelgeving Defensie in de problemen kan komen, met name indien het met de naleving slecht gesteld is: operatiën kunnen

stagneren, de milieulasten kunnen flink oplopen. Om u een beeld te geven van de milieulasten: voor zonering, geluidisolatie van woningen, bodemsanering, onderzoek enz. zijn we de komende 10 jaar zeker f1 miljard kwijt. Daarbovenop komen de specifieke maatregelen, de milieueffingen en de personele lasten; naar mijn inschatting vele miljoenen op jaarbasis.

In ieder geval bezorgt dit soort problemen Defensie een slecht image; juist in deze tijd van ontspanning en minder wordende maatschappelijke acceptatie extra problematisch.

Het spreekt als vanzelf, dat Defensie de milieuproblematiek serieus moet nemen en het niet kan laten bij op zichzelf waardevolle beleidsuitspraken. Maar, zoals Willem Elsschot het uitdrukte: „Tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren”. Ik wil met u daar nog wat dieper op doorgaan: allereerst de aanpak van Defensie van de milieuproblematiek en de praktische problemen, die daarmee samenhangen en tenslotte de ontwikkeling van de milieuwetgeving, die uitblinkt door complexiteit, omvang en gebrek aan samenhang.

2. De AANPAK VAN DE MILIEUPROBLEMATIEK DOOR DEFENSIE

Defensie heeft een grote milieubelasting; met de beslissing een milieu-beheersplan op te stellen werd een eerste aanzet tot meer een gestructureerde planmatige aanpak gegeven. Tot die tijd was sprake van een ad hoc benadering.

Redenen n.m.m. dat de bewustwording van de milieuproblematiek bij Defensie laat op gang kwam:

- Defensie nam altijd een bijzondere positie in in de regelgeving op milieugebied en het ontbreekt soms aan bijzondere regelgeving en/of interne voorschriften. (Circulaire schietlawaai.)

- Defensie is een complexe matrixorganisatie; de DGM-aanwijzing inzake onroerend-goed-beleid heeft verantwoordelijkheden gelegd bij de gebruiker (de krijgsmachtdelen) en met name bij DGW&T. Mijns inziens heeft deze verantwoordelijkheidsverdeling nooit goed gewerkt.

- Defensie is een intern gerichte organisatie en heeft ook om die reden zich weinig op het ministerie van VROM georiënteerd; en andersom is Defensie geen prioritaire doelgroep voor VROM.

In september 1989 is het Milieubeheersplan Defensie aan het parlement aangeboden (Kamerstuk 21 332, nr. 1,2). Het Defensie-milieubeleid is verwoord in de aanbiedingsbrief van Staatssecretaris Van Houwelingen aan de Tweede Kamer. Daarin kondigt de toenmalige Staatssecretaris aan, dat hij de milieu-belasting door Defensie in tien jaar met 25% beoogt te verminderen. Deze vermindering richt zich vooral op de gevolgen van die activiteiten die het milieu belasten, zoals geluidhinder, het gebruik van de oefenterreinen, de potentiële bodembedreigende activiteiten, het omgaan met ontploffingsgevaarlijke stoffen en het energieverbruik. Ook het materieelaanschaffingsbeleid en het gebruik van simulatoren, alsmede het opzetten van een systeem van milieuzorg binnen Defensie, spelen hierbij een rol.

In het Milieubeheersplan zijn actiepunten opgenomen: het opstellen van jaarlijkse milieu-uitvoeringsprogramma's door de krijgsmachtonderdelen en de Directie Gebouwen, Werken en Terreinen alsmede het opstellen van een handhavingsuitvoeringsprogramma door de Directie Juridische Zaken e.a. De milieu-uitvoeringsprogramma's voor 1990 zijn opgesteld en bevatten een breed pakket aan actiepunten op het gebied van het milieu. In de milieu-uitvoeringsprogramma's van de krijgsmachtdelen is voorrang gegeven aan het opzetten van een milieu-organisatiestructuur, de aanpak van de bodemverontreiniging, de opslag van chemische bedrijfsstoffen en de juiste toepassing van de regelgeving inzake de verwijdering van al dan niet chemische afvalstoffen. Het handhavingsuitvoeringsprogramma wordt opgesteld in overleg met de Koninklijke Marechaussee, de Directie Gebouwen, Werken en Terreinen en de krijgsmachtdelen en zal medio 1991 afgerond zijn.

Praktische problemen bij deze door Defensie voorgestane aanpak zijn er vele; ik wil u noemen het ontbreken van zicht op de totale milieubelasting van Defensie zowel in kwalitatieve als in kwantitatieve zin, hetgeen het beleidsuitgangspunt van de 25% reductie bemoeilijkt en tevens planning onzeker maakt.

Ten tweede blijkt een groot probleem de onduidelijke bevoegdhedenstructuur binnen de Defensie-milieufunctie. De afbakening in verantwoordelijkheden tussen de krijgsmachtdelen en de DGW&T wordt als onduidelijk ervaren. In de komende Defensienota wordt aangekondigd,

dat binnen Defensie een systeem van milieuzorg zal worden ingevoerd en dat bevoegdheden zullen worden verduidelijkt met name op punt van interne toezicht op het milieugebeuren.

In dat kader van het opstellen van het eerder genoemde handavings-uitvoeringsplan zullen concrete voorstellen met name over de meest wenselijke organisatie-opzet worden gedaan aan de ambtelijke en politieke leiding.

Tenslotte wil ik u de praktische problemen schetsen, waar een ieder, die de milieuregelgeving wil naleven voor komt te staan. Allereerst wil ik ingaan op de milieuwetgeving en de positie van Defensie daarin. Daarna wil ik enkele concrete problemen noemen.

3. TOTSTANDKOMING MILIEUWETGEVING

Tot de zeventiger jaren was de Hinderwet (HW; Stb. 1952, nr. 274) de enige milieuhygiënische wet die Nederland kende; de eerste Hinderwet dateert zelfs van 2 juni 1875. De Hinderwet was een integrale milieuwet, die niet was gericht op de bescherming van één specifiek milieuaspect zoals lucht- of bodemverontreiniging, maar die beoogde gevaar, schade of hinder in het algemeen veroorzaakt door inrichtingen tegen te gaan, dat wil zeggen de stationaire bronnen genoemd in het Hinderbesluit (Stb. 1953, nr. 36). Doordat de Hinderwet tekortkomingen had en sommige deelgebieden op korte termijn een meer doelmatige aanpak nodig hadden is een aantal sectoren aan de Hinderwet onttrokken. Dit betekende, dat de milieuwetgeving zich toespitste op problemen, die zich ten aanzien van elke milieu-component, zoals water, lucht, bodem, geluid en stoffen voordeden.

Van de zgn. pioniersfase in de jaren zestig komen we in de zgn. differentiatiefase van de jaren zeventig. Gemeenschappelijke kenmerken van deze sectorale milieuwetten zijn:

- raamwetgeving, waarvan de uitwerking (voor een groot deel) plaatsvindt door middel van amvb's en/of verordeningen van lagere wetgevers;
- veelvuldig gebruik van vergunningstelsels, waarbij aan de decentrale overheden zogenoemde gedecreteerde bevoegdheden werden gegeven.

Het geheel van milieuwetgeving is uit verschillende bronnen ontstaan en deze bronnen zijn steeds herkenbaar in bepaalde eigenschappen van de verschillende wetten.

De eerste milieuwet in moderne zin is de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (WVO, Stb. 1969, nr. 536). Twee eigenschappen zijn kenmerkend:

- de wet kent een ruime plaats toe aan de waterschappen;
- de wet verontreiniging oppervlaktewateren is erg incompleet en regelt slechts onderwerpen, die op rijksniveau moeten worden geregeld; het overige is overgelaten aan provinciën en waterschappen.

Een tweede moderne wet is de wet inzake de luchtverontreiniging (WLV; Stb. 1970, nr. 580). De WLV kent evenals de Hinderwet een vergunningsregime voor stationaire bronnen. Bij de totstandkoming van de WLV had men geleerd van de tekortkomingen van de Hinderwet:

- aandacht voor mobiele bronnen door middel van algemene voorschriften bij amvb te stellen;
- vaststellen van grenswaarden;
- aanwijzing van saneringsgebieden;
- instelling van heffingen;
- instelling van Fonds luchtverontreiniging.

De WLV beoogt een algemeen beleidskader te zijn voor de bestrijding van luchtverontreiniging.

Met de totstandkoming van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren en de Wet inzake de luchtverontreiniging was een principiële keuze gedaan voor de opzet van de milieuwetgeving, bevestigd in de Urgentienota milieuhygiëne 1972 (Kamerstuk 11906).

Men had afgezien van vernieuwing en aanpassing van de Hinderwet en afgezien van een integrale wettelijke regeling: de Hinderwet was te zeer verbonden met gemeentelijk bestuur, een integrale regeling zou te veel tijd vergen. In de jaren zeventig is men doorgegaan met sectoraal opgedeelde wetgeving: vanwege de urgentie van de problematiek van het chemisch afval kwam met voorrang de Wet chemische afvalstoffen (WCA; Stb. 1976, nr. 214) tot stand, een jaar later bereikt de Afvalstoffenwet (AW) het Staatsblad (Stb. 1977, nr. 455).

Van een systematisch wetgevingsbeleid was geen sprake: zo kwamen tot stand de Wet geluidhinder (WGH; Stb. 1979, nr. 99), de Interimwet bodemsanering (IBS; Stb. 1982, nr. 763); een regeling voor de bestrijding van vliegtuiglawaai werd in de Luchtvaartwet (Stb. 1958, nr. 47) opgenomen.

Meer systematiek is gebracht in de tweede generatie van milieuwetten. Enerzijds worden leemten in de sectorale wetgeving opgevuld, Wet milieugevaarlijke stoffen (WMS; Stb. 1985, nr. 639), Wet bodem bescherming (Wbb; Stb. 1986, nr. 404) anderzijds hadden deze wetten een ruimere strekking dan de eerder genoemde wetten; overigens leverde dat laatste weer een belangrijk afbakingsprobleem op. Bij de tweede generatie milieuwetten worden bijv. in het Project Integratie Milieubeleid (Kamerstuk 1982, 17931) begrippen onderscheiden als interne integratie (afstemming binnen de milieuwetgeving zelf) en externe integratie (afstemming met andere wetgevingscomplexen zoals Wet ruimtelijke ordening; (Stb. 1985, nr. 626).

Zo is een verbrokkeld en vaak onsamenhangend geheel van milieuwetgeving ontstaan soms gericht op de bescherming van een milieucompartiment (WVO, WLV), soms gericht op de bestrijding van een fysiek verschijnsel (WGH), soms aangrijpend op stoffen (WCA, AW, WMS), soms tijdelijk voor één activiteit (IBS).

Ordering in de Milieuwetgeving is gestart via de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (WABM; Stb. 1979, nr. 442); in opzet sterk procedureel van karakter, maar bedoeld als aanbouwwet. Met de onlangs bij de Tweede Kamer ingediende wetsontwerpen voor planning en milieukwaliteits-eisen, vergunningsstelsel en algemene regels voor inrichtingen, vergunningsprocedure, handhaving en afvalstoffen krijgt de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne duidelijk een geïntegreerd instrumenteel karakter.

Opvallend is, dat integratie niet op alle aspecten wordt doorgevoerd:

- het waterkwaliteitsaspect blijft buiten integrale milieuvergunning;
- de Wet geluidhinder en de Regeling inzake bodemsanering blijven buiten de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne;
- het accent ligt op inrichtingen en bijv. niet op producten.

Naast de regelgeving op rijksniveau hebben provinciale en gemeentelijke overheden op grond van de Provinciewet resp. de Gemeentewet de bevoegdheid om verordeningen op te stellen; eenzelfde bevoegdheid hebben de waterschappen op het terrein van het kwalitatieve waterbeheer.

4. POSITIE DEFENSIE IN MILIEUWETGEVING

De positie van Defensie is in veel van deze wetten een bijzondere. De Hinderwet heeft naast de gebruikelijke vergunningverlening door gemeentelijke en provinciale besturen een bijzonder regime van vergunningverlening door de Kroon om redenen van algemeen belang, waarbij een afwijkende vergunningverleningsprocedure om redenen van staatsbelang mogelijk is, zoals gehele of gedeeltelijke geheimhouding.

Ook is in het Hinderbesluit (Stb. 1953, nr. 36) rekening gehouden met de krijgsmacht voor wat betreft de mate van detaillering van de vergunningaanvraag. Het toezicht op deze objecten is opgedragen aan de Inspecteur in algemene dienst van de Hoofdinspectie Milieuhygiëne te Leidschendam. In de WLV is artikel 86 opgenomen, op grond waarvan in het belang van de landsverdediging bij amvb vrijstelling kan worden verleend voor de regels die kunnen gelden voor toestellen en voor inrichtingen of ontheffing worden verleend op een daartoe strekkend verzoek; zonodig kunnen aan een vrijstelling of ontheffing die alsdan door de Kroon wordt verleend, voorschriften worden verbonden. De WLV bevat geen bijzondere toezichtbepalingen. In de WVO is uitsluitend geregeld het toezicht op inrichtingen in gebruik bij de krijgsmacht; de daarmee belaste ambtenaren worden door de minister van VROM aangewezen in overeenstemming met de Minister van Defensie. Het meest vergaand is het Vrijstellingsbesluit landsverdediging, dat voor Defensie aparte voorschriften voor ioniserende straling kent.

In de onderscheidene milieuwetten komen overeenkomstige bepalingen voor; de regeling bijv. in de Wet geluidhinder en de WBB ten aanzien van inrichtingen is identiek aan die in de WLV; wat betreft specifieke juridische instrumenten, zoals zonerings-, sanerings-, gebiedsgericht beleid is een bijzonder regime niet aanwezig. In sommige wetten zoals WCA en AW ontbreekt een bijzonder regime waarmee defensiebelangen kunnen worden beschermd. Alsdan zal zonodig het

algemene regime in de WABM ter bescherming van bedrijfsgeheimen moeten worden benut. Een uniforme en sluitende regeling ten aanzien van de Defensiebelangen ontbreekt.

5. TOEKOMSTIGE SITUATIE

Aan de Tweede Kamer is aangeboden wetsontwerp nr. 21.087 tot uitbreiding en wijziging van de WABM met hoofdstukken Vergunningen en algemene regels (VAR). Ten aanzien van Defensie-inrichtingen, die niet onder het normale regime kunnen vallen, is in artikel 7 opgenomen, dat de Minister van VROM in overeenstemming met de Minister van Defensie in het belang van de veiligheid van de Staat kan bepalen, dat hij (= Min. VROM) voor een bij zijn besluit aangewezen inrichting bevoegd is op een aanvraag om een vergunning te beslissen. Dit betreft dan een integrale milieuvergunning, die slechts in het belang van de bescherming van het milieu kan worden geweigerd.

Op verzoek van het Ministerie van VROM is eind 1984 een lijst opgesteld van geclassificeerde inrichtingen, die in gebruik zijn bij de (bondgenootschappelijke) krijgsmacht. Deze lijst omvat:

- a. inrichtingen van de zeemacht,
- b. militaire vliegbases en -kampen,
- c. opslagplaatsen voor mobilisatievoorraden,
- d. inrichtingen voor parate eenheden,
- e. munitiedepots,
- f. brandstofdendepot,
- g. andere inrichtingen voor de (bondgenootschappelijke) landsverdediging, die een geclassificeerd logistiek of operationeel karakter dragen zoals radarinstallaties, verbindings- en commandocentra, wapenopstellingen, werkplaatsen enz.

In artikel 40 van het nieuwe hoofdstuk van de WABM is een procedurele bepaling opgenomen die de Minister van VROM de gelegenheid biedt in overeenstemming met de Minister van Defensie in het belang van de veiligheid van de Staat procedure stappen geheel of gedeeltelijk achterwege te laten. Wat betreft het toezicht maakt artikel 65 het mogelijk dat bij het besluit tot aanwijzing van toezichthoudende ambtenaren de Minister gevallen of categorieën van gevallen kan aanwijzen, waarin bepaalde ambtenaren uitsluitend belast zijn met het toezicht.

De bepalingen in de WABM maken een waterdichte regeling t.a.v. geclassificeerde Defensieobjecten mogelijk, zij het dat per geval de bevoegdheid van de Minister van VROM moet worden vastgesteld.

Hoe over de bijzondere positie van Defensie in de milieuwetgeving wordt gedacht in de Tweede Kamer zal blijken op het moment dat de uitbreiding van de WABM zal worden behandeld.

Op een eerder moment zal de aandacht in de Tweede Kamer hierop ook gefocused worden, nl. bij de komende wijziging van de Wet geluidhinder, waarbij de bevoegdheid tot het vaststellen van saneringsvarianten rond defensie A-inrichtingen wordt overgeheveld van de provincie naar de Minister van VROM; ook de desbetreffende toezichtsbepalingen in de Wet geluidhinder worden in die zin gewijzigd.

6. RELATIE VAN DEFENSIE MET DE BELANGRIJKSTE MILIEUASPECTEN

Hinderwet

Vrijwel alle militaire objecten zijn vergunningplichtig ingevolge de Hinderwet. In de hinderwetvergunningen zijn over het algemeen voorschriften opgenomen met betrekking tot het voorkomen of beperken van luchtverontreiniging (o.m. stookinstallaties); daarnaast zal een Hinderwetvergunning voorschriften omvatten met betrekking tot bodemverontreiniging, voorzover mogelijk in het kader van de afbakening ten opzichte van de Wet bodembescherming, alsmede met betrekking tot te verwachten geluidhinder voorzover de betreffende inrichting niet valt onder het Besluit categorie . . .-inrichtingen Wet geluidhinder; een militaire schietinrichting valt bijv. onder de vigeur van de Hinderwet. Ook bestrijkt de Hinderwet de externe veiligheidsaspecten bijv. rond munitie-opslagen.

Als het gaat om de complexiteit zijn de afbakeningsproblemen tussen de verschillende milieuwetten een goede illustratie.

Deze Hinderwet kent afbakeningsproblemen met de Afvalstoffenwet in de sfeer van het begrip

inrichting. Volgens de AW is een inrichting bestemd tot het bewaren van afval, zoals autowrakken, een AW-plichtige inrichting: een boerderij met een mestplaat zou niet langer onder de HW, maar onder de AW vallen. De huidige jurisprudentie van de Raad van State gaat uit van deze opvatting; voor een kazerne met enkele autowrakken een probleem: niet langer onder de HW met een bijzonder regime, maar onder de AW zonder regeling ten aanzien van de classificatie.

De afbakening tussen de HW en de Wet bodembescherming is zeer actueel en even problematisch. De HW treedt pas terug, wanneer de betreffende wetsartikelen van de WBB de facto in werking zijn getreden en dat gebeurt stapsgewijs. Het is op dit moment de vraag, of een HW-vergunning nog bodembeschermende maatregelen mag bevatten en of sanering van bodemverontreiniging nog via de HW mag worden geregeld.

Wet inzake de luchtverontreiniging

Defensie omvat geen inrichtingen die vergunningplichtig zijn ingevolge het Inrichtingenbesluit gebaseerd op artikel 19 WLv. Wel dienen brandstoffen bij Defensie in gebruik te voldoen aan de eisen gesteld in de Besluit zwavelgehalte brandstoffen (Stb. 1974, nr. 549) en het Besluit loodgehalte benzine (Stb. 1977, nr. 588). Specifiek militair materieel zoals pantservoertuigen en tanks vallen via artikel 86 WLv niet onder deze besluiten.

Wet verontreiniging oppervlaktewateren

Op nagenoeg alle Defensie-objecten wordt afvalwater geproduceerd en geloosd. Er is sprake van verschillende lozingsituaties; voorbeelden zijn:

- lozing via septictanks op zakputten;
- lozing op gemeenteriool;
- lozing op oppervlaktewater;
- lozing via eigen rioolzuiveringsinstallatie op oppervlaktewater.

Er zijn veel Defensiebedrijfsactiviteiten, waarvoor vergunning moet worden verkregen en heffingen moeten worden betaald, zoals garagebedrijven, NBC-ontsmettingsstraten, galvaniseerbedrijven, laboratoria, kazernes enz. De heffingen kunnen fors oplopen; een kazerne met een waterverbruik van 40.000 m³ per jaar betaalt ca. f70.000,- op jaarbasis.

De verhoudingen tussen de WVO en de HW is lang onduidelijk geweest, omdat geen eenduidigheid bestaat over het begrip oppervlaktewater: valt lozen in een droge sloot onder de HW of de WVO?

Ook bestaat in de praktijk een afstemmingsprobleem; om de kwaliteit van het effluent te regelen is een „end of pipe“-voorschrift niet adequaat; de waterbeheerder wil meer doen en doet vaak ook meer in de vorm van eisen aan het productieproces. Dergelijke bronmaatregelen horen in de HW thuis, waar juist een tendens bestaat van doelvoorschriften.

Bodem- en grondwaterbescherming

Defensie heeft een groot ruimtebeslag en het gebruik van de grond vertoont een grote diversiteit; vaak vinden de Defensie-activiteiten plaats in woon-, waterwin- of natuurgebieden, prioritare gebieden in het bodembeschermings- en saneringsbeleid. Ter voorkoming van bodemverontreiniging vinden infrastructurele aanpassingen van bestaande objecten en maatregelen bij nieuwe objecten plaats. In het kader van bodembescherming speelt ook het gebruik van roerend goed een rol. Bij materiaalkeuze en productieprocessen dient het gebruik van zogenaamde zwarte lijststoffen te worden gemeden. Ook krijgt de wijze van opslag, transport en „handling“ van aardolieproducten, bestrijdingsmiddelen en overige chemische bedrijfsstoffen bijzondere aandacht.

De aanpak van de sanering van verontreinigde defensieterreinen is voortvarend te noemen. Door middel van inventarisaties en onderzoek zal in 1990 de bodemsaneringsproblematiek in kaart zijn gebracht. Momenteel wordt ingeschat, dat de bodemsanering in zijn totaliteit ca f500 miljoen zal vergen en tot het einde van de jaren negentig zal voortduren.

In het najaar van 1990 zal een „bodemsaneringsprogramma Defensie 1991“ aan de Tweede Kamer worden aangeboden; daarin zal de problematiek met de oplossingsmethodiek worden uiteengezet als ook projectinformatie van alle (vermoedelijke) bodemverontreinigingsgevallen worden geleverd.

Ik noemde al de verhouding tussen de WBB en de HW t.a.v. bodembescherming. Ook is problematisch het gebiedsgerichte beleid: de provincies kunnen bijv. bodembeschermingsgebieden aanwijzen of grondwaterbeschermingsgebieden en terzake verordeningen vaststellen.

Een Defensie-object, dat toevallig in een dergelijk gebied is gelegen valt onder de werking van deze verordening; de bescherming van geclassificeerde gegevens komt ter discussie, omdat provincie-ambtenaren die niet vallen onder het Rijksbeveiligingsvoorschrift belast zijn met de handhaving en toegang kunnen verlangen.

Geluidhinder

De geluidproblematiek van militaire luchtvaartterreinen wordt beheerst door de Luchtvaartwet en de Wet geluidhinder.

De LVW schrijft voor, dat bij een luchtvaartterrein een geluidszone rond dat terrein wordt vastgesteld. De voorbereiding van de zonerings verloopt volgens plan; in het tweede kwartaal van 1990 zijn de in de Luchtvaartwet voorgeschreven documenten door de betrokken colleges van Gedeputeerde Staten ter visie gelegd. Door de provinciale besturen zijn ter behandeling van bezwaren commissies ingesteld ingevolge art. 21 van de LVW. De geluidszones zullen, met uitzondering van die voor Woensdrecht, waarschijnlijk halverwege 1991 worden vastgesteld.

Binnen deze zones gelden allerlei beperkingen variërend van bouwverboden tot geluidwerende voorzieningen. Door Defensie, is vooruitlopend op de wettelijke vaststelling van de geluidszones rond militaire vliegvelden, in 1982 een aanvang gemaakt met de uitvoering van de isolatie van woningen. Inmiddels zijn ruim 1500 woningen geïsoleerd. Defensie heeft gehoor gegeven aan het verzoek van provincies en gemeenten om het isolatieprogramma te versnellen. Het isolatieproces zal nu in het jaar 2000 in plaats van 2010 zijn voltooid. De uitgaven zijn dan ook op jaarbasis gestegen naar f34.2 miljoen.

De Wet geluidhinder bepaalt dat geluidszones moeten worden vastgesteld rond industrieterreinen waarop inrichtingen zijn gevestigd als bedoeld in het Besluit categorie A-inrichtingen Wet geluidhinder (Stb. 1981, nr. 671). A-inrichtingen bij Defensie zijn de vliegvelden van de Koninklijke Luchtmacht en de Koninklijke Marine, de Rijkswerf te Den Helder en de tankwerkplaats te Leusden. Voor de tankwerkplaats is de geluidszone inmiddels via het ministerie van VROM aangeboden aan de provincie Utrecht; van de overige A-inrichtingen zijn concept-rapporten van het acoustisch onderzoek gereed.

De afbakingsproblemen tussen de Wet geluidhinder en de Hinderwet betreffen voornamelijk recreatie-inrichtingen en dat raakt Defensie niet.

Wat wel een probleem is, is de verhouding terzake van het opstijgen en landen van vliegtuigen. Tot op heden heeft de Voorzitter van de Afdeling Geschillen van Bestuur van de Raad van State tweemaal uitgesproken, dat het starten en landen van helicopters tevens valt onder vigeuer van de HW of WGH, omdat de Luchtvaartwet toepassing van de HW en WGH niet uitsluit. De andere normering voor geluidhinder is db(A) in plaats van Kosteneenheden zal voor Defensie alsdan problemen geven; tot op heden is nog geen uitspraak gedaan in de bodemprocedures.

Afvalstoffen

Huishoudelijke afvalstoffen, autowrakken, bedrijfsafvalstoffen, zoals bouw- en sloopafval, ziekenhuisafval zijn soorten afval, die bij Defensie vrijkomen en onder het regime van de Afvalstoffenwet vallen. Met betrekking tot chemische afvalstoffen dient men rekening te houden met twee categorieën:

1. afgewerkte olie (Besluit aanwijzing afgewerkte olie, Stb. 1988, nr. 145);
2. overige chemische afvalstoffen, waaronder vallen chemische (afval)stoffen zoals aangewezen in het Stoffen- en Processenbesluit WCA (Stb. 1977, nr. 435).

Wanneer sprake is van afgifte aan derden (dat wil zeggen niet-Defensieonderdelen), moet de verwijdering volgens het vergunningregime van de WCA verlopen. Afgifte en verwijdering intern Defensie valt niet onder de vigeuer van de WCA.

Problemen met betrekking tot afvalstoffen laten zich gemakkelijk raden. Is überhaupt sprake van afvalstoffen in een concrete situatie of liggen stoffen te wachten op hergebruik?

Ontdoet men zich van een afvalstof of een grondstof; valt dat te meten aan de hand van de economische waarde?

Daarnaast de vraag, of van chemische afvalstoffen sprake is. Via mengen met andere stoffen kan de WCA worden ontrokken, nog afgezien van ingewikkelde analyses, die voor dergelijke constateringen nodig zijn.

Milieu-effectrapportage

In de WABM is een hoofdstuk milieu-effectrapportage opgenomen, dat op 10 mei 1986 in werking is getreden. De milieu-effectrapportage (m.e.r.) is een instrument om de gevolgen van een voorgenomen activiteit voor het milieu zichtbaar te maken, opdat het milieubelang in de besluitvormingsprocedures een volwaardige plaats inneemt. In een amvb, het Besluit Milieu-effectrapportage, dat in 1987 in werking is getreden (Stb. '87, nr. 278) zijn de activiteiten en besluiten opgenomen, zoals:

- aanleg voor marinehavens, oefenterreinen, vliegbases;
- wijziging in ligging, breedte, lengte van een startbaan;
- aanleg hoofdtransportleiding voor vloeistoffen, gas.

Daarnaast bepaalt artikel 3 van het Besluit m.e.r. dat ook een milieu-effectrapportage wordt opgesteld in gevallen, waarin met het oog op het nemen van beslissingen terzake van de plaats van m.e.r.-plichtige activiteiten, structuurschetsen, structuurschema's, of concrete beleidsbeslissingen, die van belang zijn voor het nationaal ruimtelijk beleid, worden voorbereid.

Daaronder kunnen dus vallen – en dat is hoogst actueel – de voorbereiding van de Defensienota of de herziening cq. verlenging van het Structuurschema Militaire Terreinen (SMT) dat in 1990 vijf jaar van kracht is. Intussen loopt een aantal procedures voor milieu-effectrapportages, zoals voor het COT (Compagnies Oefenterrein) Ginkelse heide, COT Havelte, COT Ermelo-Noord, COT Oirschot, EOT (Eenheids oefenterrein) Groote Veld e.a.

U begrijpt dat Defensie met de m.e.r.-regeling behoorlijk in de problemen kan komen:

- de procedure van een SMT is een zogenaamde planologische kernbeslissing, die zeer veel tijd in beslag neemt;
- daarnaast eventueel een m.e.r.-rapportage voor de beleidsbeslissingen in het SMT, op zich al een experiment, waar vrijwel niemand ervaring mee heeft;
- eventueel daarna nog een locatie-m.e.r. en in ieder geval een m.e.r. over de wijze van inrichten van een locatie;
- daarna inpassen in ruimtelijk beleid van gemeenten door opname in bestemmingsplannen, waar de hele discussie opnieuw op gang komt.

Ook voor degenen, die inspreken in de besluitvormingsprocedures is dit een frustrerende zaak.

Om vóór 2050 een COT of EOT daadwerkelijk in gebruik te nemen na dergelijke langdurige procedures is wellicht een optimistische inschatting; er zal een andere procedure moeten worden gevolgd, wil oefenen in het veld tenminste nog mogelijk blijven voor de krijgsmacht.

7. SLOT

Ik kom tot een afsluiting van mijn voordracht. Ik hoop duidelijk te hebben gemaakt, dat het Milieuprobleem zeer actueel is, een complex probleem, dat Defensie – evenals overigens zeer veel civiele bedrijven! – bepaald nog niet onder controle heeft.

Wel zijn er acties in gang gezet om tot een aanpak te komen en weet men, tot op het hoogste niveau, dat het milieuprobleem voor Defensie ook echt een probleem kan vormen.

We hebben te maken met:

- aanscherping van milieunormen;
- verdere vermindering van de maatschappelijke acceptatie;
- verminderde ruimte voor de bijzondere positie;
- intensievere handhaving van de milieu-wetgeving.

Dit alles kan het stagneren van operaties, hoge milieukosten en een slecht imago met zich brengen.

De komende tijd zal Defensie tijd en aandacht moeten besteden aan het in beeld brengen van de door dit departement veroorzaakte milieubelasting, de invoering van milieuzorg als instrument om de problematiek beheersbaar te maken, goede informatie intern-Defensie, maar vooral ook aan de bijzondere positie die Defensie behoeft in het kader van de landsverdediging.

MILITAIR JUSTITIËLE STATISTIEK

Overzicht over de eerste halfjaren 1989-1990

Van het Centraal Bureau voor de Statistiek ontving de redactie uit de Justitiële Statistiek de statistische gegevens betreffende de militaire rechtspraak in 1990 (eerste halfjaar) met daarnaast de overeenkomstige gegevens over 1989 (eerste halfjaar).

Staat 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof; 1e halfjaar 1989-1990

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrijven		Overtredingen		Misdrijven		Overtredingen	
	1989	1990	1989	1990	1989	1990	1989	1990
A. Onafgedane beroepen op 1 januari.....	20	43	3	11	34	51	10	15
B. Beroepen in de loop van het jaar:								
aangebracht	19	9	8	4	54	46	12	24
ingetrokken.....	1	9	1	6	4	6	2	2
C. Beroepen in de loop van het jaar afgedaan door het H.M.G.....	9	14	4	2	36	39	7	24
D. Onafgedane beroepen op 30 juni.....	29	29	6	13	48	52	13	13

Staat 2. Afdoeningen door het Hoog Militair Gerechtshof naar aard van de uitspraak; 1e halfjaar 1989-1990

			Totaal afgedane beroepen ¹⁾	Beves- tiging vonnis	Veroordeling			Vrij- spraak	Niet- ontvanke- lijkver- klaring
					on- voorw.	voorw.	deels voorw. deels on- voorw.		
Militaire delicten	Misdrijven	1989	9	2	4	—	2	1	—
		1990	9	3	3	—	6	2	—
	Overtredingen	1989	4	1	2	—	—	1	—
		1990	4	1	—	—	1	—	—
Commune delicten	Misdrijven	1989	36	9	11	3	9	4	—
		1990	46	2	20	3	11	3	—
	Overtredingen	1989	7	1	5	—	—	1	—
		1990	24	9	9	—	2	3	1

¹⁾ Inclusief overige afdoeningswijzen.

Staat 3. Omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden; 1e halfjaar 1989-1990

a. Krijgsraden v.d. Zeemacht b. Krijgsraad v.d. Landmacht c. Krijgsraad v.d. Luchtmacht	Aard der delicten								
	Militaire delicten				Commune delicten				
	Misdrijven		Overtredingen		Misdrijven		Overtredingen		
	1989 ¹⁾	1990 ¹⁾	1989 ¹⁾	1990 ¹⁾	1989 ¹⁾	1990 ¹⁾	1989 ¹⁾	1990 ¹⁾	
A. Onafgedane zaken op									
1 januari.....	a.	9	15	13	61	92	96	76	68
	b.	864	471	236	340	1613	1275	1797	1309
	c.	75	20	111	122	139	122	186	129
	Totaal	948	506	360	523	1844	1493	2059	1506
B. Zaken in de loop van het jaar ingeschreven									
	a.	86	87	92	197	296	321	187	138
	b.	2273	2346	1977	2063	2201	2180	3054	2365
	c.	60	62	309	425	189	226	367	289
	Totaal	2419	2495	2378	2685	2686	2727	3608	2792
C. Zaken in de loop van het jaar afgedaan									
1. door de rechter.....	a.	1	1	2	6	50	57	12	13
	b.	342	236	155	160	868	723	343	302
	c.	13	12	31	38	87	49	59	27
	Totaal	356	249	188	204	1005	829	414	342
2. door de auditeur militair.....	a.	85	89	60	180	262	287	187	133
	b.	2052	1897	1793	1858	1546	1564	2874	1891
	c.	66	51	289	356	133	165	359	227
	Totaal	2203	2037	2142	2394	1941	2016	3420	2251
waaronder:									
a. sepot.....	a.	1	3	5	15	168	171	28	35
	b.	702	512	210	163	512	630	232	223
	c.	18	17	31	18	67	66	39	19
	Totaal	721	532	246	196	747	867	299	277
b. instemming met krijgs- tuchtelijke afdoening.....	a.	81	83	—	—	24	27	—	—
	b.	1047	1209	7	5	211	214	13	5
	c.	30	21	—	—	3	2	—	—
	Totaal	1158	1313	7	5	238	243	13	5
c. terugverwijzing naar commanderend officier.....	a.	—	—	—	—	—	—	—	—
	b.	70	65	3	—	17	19	—	6
	c.	12	10	—	—	—	3	—	—
	Totaal	82	75	3	—	17	22	—	6
d. betaalde transacties.....	a.	3	3	55	163	56	65	155	97
	b.	151	103	1572	1689	556	628	2590	1596
	c.	5	3	258	338	43	88	310	200
	Totaal	159	109	1885	2190	655	781	3055	1893
D. Onafgedane zaken op 30 juni.....	a.	9	12	43	72	76	73	64	60
	b.	743	684	265	385	1400	1168	1634	1481
	c.	56	19	100	153	108	134	135	164
	Totaal	808	715	408	610	1584	1375	1833	1705

¹⁾ Exclusief Nederlandse Antillen.

Staat 4. Afdoeningen door het Hoog Militair Gerechtshof en de krijgsraden naar personeelscategorie; 1e halfjaar 1989-1990

		1989 ¹		1990 ¹	
		Officieren	Onder-officieren en manschappen	Officieren	Onder-officieren en manschappen
A. Hoog Militair Gerechtshof					
Militaire delicten	Misdrijven	1	8	–	13
	Overtredingen	–	1	–	2
Commune delicten	Misdrijven	1	35	1	37
	Overtredingen	2	5	3	21
B. Krijgsraden voor de Zeemacht					
Militaire delicten	Misdrijven	–	1	–	1
	Overtredingen	–	1	1	5
Commune delicten	Misdrijven	–	50	2	55
	Overtredingen	2	10	–	13
C. Krijgsraad voor de Landmacht					
Militaire delicten	Misdrijven	1	341	–	236
	Overtredingen	8	147	7	153
Commune delicten	Misdrijven	4	864	5	718
	Overtredingen	6	337	11	291
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht					
Militaire delicten	Misdrijven	–	13	–	12
	Overtredingen	3	28	2	36
Commune delicten	Misdrijven	3	84	–	49
	Overtredingen	7	52	1	26

¹⁾ Exclusief Nederlandse Antillen.

Staat 5. Atdoeningen door de krijgsraad naar aard van de uitspraak; 1e halfjaar 1989-1990

	Veroordeling			Vrijspraak	Onbevoegdverklaring van de rechter	Nietigverklaring van de dagvaarding	Schuldigverklaring zonder straf of maatregel	Oplegging van een krijgstraf
	Voorwaardelijk		Ged. onv., ged. voorw.					
	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk						
A. Krijgsraden voor de Zeemacht								
Misdrijven	1889 ¹⁾ 1990 ¹⁾	1	-	-	-	-	-	-
Overtredingen	1889 ¹⁾ 1990 ¹⁾	6	-	1	-	-	-	-
Misdrijven	1889 ¹⁾ 1990 ¹⁾	24	2	21	-	-	2	-
Overtredingen	1889 ¹⁾ 1990 ¹⁾	9	-	2	-	-	1	-
B. Krijgsraad voor de Landmacht								
Misdrijven	1889 1990	137	11	129	28	10	24	3
Overtredingen	1889 1990	129	6	76	11	5	10	9
Misdrijven	1889 1990	464	30	252	76	35	7	1
Overtredingen	1889 1990	370	33	225	72	7	13	3
Misdrijven	1889 1990	243	1	46	25	16	11	-
Overtredingen	1889 1990	233	2	19	30	4	14	-
C. Krijgsraad voor de Luchtmacht								
Misdrijven	1889 1990	3	3	4	-	-	1	2
Overtredingen	1889 1990	5	-	5	1	-	-	1
Misdrijven	1889 1990	29	-	-	1	1	-	-
Overtredingen	1889 1990	32	-	-	4	-	2	-
Misdrijven	1889 1990	44	1	31	4	6	1	-
Overtredingen	1889 1990	25	-	17	5	-	2	-
Misdrijven	1889 1990	41	-	9	7	1	1	-
Overtredingen	1889 1990	23	-	1	3	-	-	-

1) Exclusief Nederlandse Antillen.

Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten en aard van de straf; 1e halfjaar 1990

Titel	Totaal schuldigverklaringen		Gevangenisstraf			Militaire detentie			Geldboete			Overige schuldigverklaringen
	2	3	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onv. + voorw. vrijheidsstraf	
Aard der delicten												
I	2	3		4	5	6	7	8	9	10		
A. Wetboek van Strafrecht (2e boek)												
V Misdrijven tegen de openbare orde (art. 131-151).....	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VII Misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht (art. 157-176).....	5	-	-	-	-	-	2	-	3	-	-	-
VIII Misdrijven tegen het openbaar gezag (art. 177-206).....	12	-	-	-	-	-	11	-	1	-	-	-
IX Meeneed (art. 207-207a).....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XII Valsheid in geschrifte (art. 225-235).....	5	-	1	1	1	-	2	-	1	-	-	-
XIV Misdrijven tegen de zeden (art. 239-254).....	7	2	1	1	-	-	4	-	-	-	-	-
XVI Belediging (art. 261-271).....	6	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-
XVIII Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid (art. 274-286).....	11	-	-	-	-	-	8	-	3	-	-	-
XIX Misdrijven tegen het leven gericht (art. 287-299).....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XX Mishandeling (art. 300-306).....	70	2	3	3	1	-	45	2	17	-	-	-
XXI Veroorzaken van dood of lichamelijk letsel door schuld (art. 307-309).....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XXII Diefstal en stroperij (art. 310-316).....	134	9	8	8	2	-	84	3	28	-	-	-
XXIII Afpersing en afdreiging (art. 317-320).....	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
XXIV Verduistering (art. 321-325).....	21	1	-	-	-	-	18	-	2	-	-	-
XXV Bedrog (art. 326-339).....	4	-	1	1	1	-	1	-	1	-	-	-
XXVI Benadeling van schuldeisers of rechthebbenden (art. 340-349).....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XXVII Vernieling of beschadiging van goederen (art. 350-354).....	73	-	-	-	-	-	65	7	1	-	-	-
XXVIII Ambtsmisdrijven (art. 355-380).....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XXX Begunstigting (art. 416-420).....	9	1	-	-	-	-	5	-	3	-	-	-
Totaal	361	18	14	14	5	-	251	12	61	-	-	-

	Totaal schuldigverklaringen	Gevangenisstraf			Militaire detentie			Geldboete			Overige schuldigverklaringen
		Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk	Onv. + voorw. vrijheidsstraf		
		3	4	5	6	7	8	9			
Aard der delicten											
I											
B. Bijzondere Wetten											
Wegenverkeerswet	150	7	-	-	-	47	-	-	96	-	-
w.o. rijden onder invloed (art. 26)	110	4	-	-	-	29	-	-	77	-	-
Telegraaf- en telefoonwet	3	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-
Vuurwapenwet	8	-	-	-	-	6	-	-	2	-	-
Opiumwet	5	1	-	1	-	3	-	-	-	-	-
Wet Werkloosheidsvoorziening	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Auteurswet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	166	8	-	1	-	58	-	-	99	-	-
C. Wetboek van Militair Strafrecht (2e boek)											
Titel											
III Misdriften waardoor de militair zich aan zijn dienstverplichting onttrekt (art. 96-107)	44	-	1	7	-	22	-	-	14	-	-
IV Misdriften tegen de ondergeschiktheid (art. 108-128)	29	-	-	2	1	23	-	-	3	-	-
V Schending van verschillende dienstplichten (art. 129-150) ..	71	-	-	1	-	39	-	1	30	-	-
VI Diefstal, verduistering en heling (art. 151-158)	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
VIII Verkeersmisdriften (art. 162-164)	15	-	-	1	-	13	-	-	1	-	-
Totaal	161	-	1	11	1	99	1	1	48	-	-
Totaal rubrieken A, B en C	688	26	15	17	1	408	13	208	-	-	-

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN**Personalia**

Aan Mr H. DE GROOT is op zijn verzoek per 1 januari 1991 eervol ontslag verleend als president van het Hoog Militair Gerechtshof.

Mr E. J. VAN DEN BOEZEM, auditeur-militair bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem is benoemd tot advocaat-generaal bij het Gerechtshof te Arnhem.

Tot militair lid van de militaire kamer van het Gerechtshof te Arnhem zijn benoemd: Generaal-majoor Mr C. BELJAARS, Kolonel Mr G. JACOBS, Kapitein ter Zee Mr A. J. VAANDRAGER en Kolonel Mr J. KLOOTS. Mr Jacobs is bevorderd tot commodore, Mr Vaandrager tot commandeur.

Tot militair lid van de militaire kamer van de arrondissementsrechtbank te Arnhem zijn benoemd Kapitein ter zee van administratie Mr D. J. DEE, Majoor Mr G. M. J. KRUIJTHOF en Luitenant-Kolonel Mr D. B. TEN HOEDT.

Mr J. A. COSTER VAN VOORHOUT, substituut-auditeur-militair bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem is benoemd tot arrondissementsofficier van justitie te Utrecht.

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *Th. J. Clarenbeek*, Vice-president van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht,
Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst;
Mr *O. van der Wind*, Kolonel van de Militair Juridische Dienst,
Voorzitter-plv van het Ambtenarengerecht te Haarlem;
voor de Koninklijke landmacht: Mr *W. van den Berg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;
voor de Koninklijke luchtmacht: Mr *G. A. Jacobs*, Commodore der Koninklijke luchtmacht;
voor de Koninklijke marine: Mr *H. Segers*, Kapitein-ter-zee van administratie;
Adres van de Redactiecommissie: Gansstraat 18, 2352 EC Leiderdorp.

VASTE MEDEWERKERS:

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, em.-bijzonder Hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, oud-president van het Hoog Militair Gerechtshof, Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Mr *N. Keijzer*, Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden;

Prof. Mr *G. L. Coolen*, Schout-bij-nacht van administratie, lid van het Hoog Militair Gerechtshof, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam.

Prof. Mr *P. H. Kooijmans*, Hoogleraar in het volkenrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

Prof. Mr *A. K. Koekkoek*, Hoogleraar in het staats- en bestuursrecht aan de Katholieke Universiteit Brabant;

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1990 f 37,25. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij SDU Uitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,00.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 1 pagina ontvangen een honorarium van f 45,- per pagina tot een maximum van f 300,- per aflevering, benevens 5 present-exemplaren van de desbetreffende aflevering van het Tijdschrift. De inhoud van het *M.R.T.* wordt opgenomen in een voor derden toegankelijke juridische databank. Het auteursrecht wordt met de publikatie overgedragen aan de Staat der Nederlanden.

Kennisgeving van adreswijziging (uitsluitend betalende abonnees) te richten tot de SDU uitgeverij, Christoffel Plantijnstraat, Postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage.

Zij die het tijdschrift van rijkswege verstrekten krijgen dienen zich voor kennisgeving van adreswijziging te wenden tot het hoofd van de sectie juridische zaken van het krijgsmachtdeel waartoe zij behoren.

*Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXXIV

maart 1991

Aflevering

3

SDU uitgeverij

INHOUD

Bijdragen

<i>Mr A. E. Mos-Verstraten</i> ; Een geval van „Lawbook-shopping”	85
---	----

Strafrechtspraak

HR 06.11.90 Niet is vastgesteld dat de in de strafreden genoemde feiten strafbare feiten zijn. Hoge Raad onbevoegd van het beroep kennis te nemen. (Naschrift C.)	92
--	----

Gerechtshof

Installatie van de militaire leden van de militaire kamer van het Gerechtshof te Arnhem op 10 januari 1991	97
--	----

Arrondissementsrechtbank

Installatie van de militaire leden van de militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem op 18 januari 1991	109
--	-----

Administratieve rechtspraak

CRvB 01.03.90 De Franse echtgenote. Na zijn verplaatsing naar de vliegbasis Twente was gedaagde inderdaad niet in de gelegenheid de nacht bij zijn gezin door te brengen, echter niet uitsluitend om redenen van dienst, maar (mede) omdat zijn echtgenote er de voorkeur aan had gegeven in Frankrijk te gaan wonen.	112
---	-----

RvSt 12.09.90 De drie broeders. Een van de twee broers van appellant heeft, als buitengewoon dienstplichtige, niet een voor broederdienst geldende dienst vervuld. (Naschrift G. L. C.)	114
---	-----

Boekaankondigingen

Berechting Japanse oorlogsmisdadigers	116
---	-----

Annotatoren: G.L.C. – Prof. Mr G. L. Coolen
                         C.   – Mr Th. J. Clarenbeek
                         W.   – Mr O. van der Wind

BIJDRAGEN

Een geval van „lawbook-shopping”)

door

MR A. E. MOS-VERSTRATEN*)

1. Inleiding

Bij beschikking van 30 januari 1990 verlengde de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem met 2 jaar de Terbeschikkingstelling (TBS) van een veroordeelde, die ten tijde van het begaan van de te laste gelegde en bewezenverklaarde strafbare handelingen, militair was in de zin van art. 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht (WMSr). Het Gerechtshof te Arnhem heeft de beslissing van de Krijgsraad bevestigd op 9 juli 1990, nadat daartegen door de ter beschikking gestelde beroep was ingesteld. Het onderliggende vonnis, waarbij de militair werd veroordeeld tot 9 mnd. gevangenisstraf en TBR, dateert van jan. 1986; febr. 1988 werd de termijn van terbeschikkingstelling op vordering van de Auditeur-Militair voor de eerste maal verlengd voor een periode van 2 jaren.

Namens de ter beschikking gestelde is door diens advocaat tegen de verlengingsbeschikking van de Krijgsraad van 30 januari 1990 (onder meer) ter zake van de formele aspecten stelling genomen; primair met een beroep op de onbevoegdheid van de Krijgsraad tot kennisneming van de vordering tot verlenging aangezien een wettelijke bepaling die de bevoegdheid vestigt, zou ontbreken; subsidiair door te poneren dat de Auditeur-Militair niet-ontvankelijk diende te worden verklaard in zijn vordering aangezien het militaire recht een verlengingprocedure TBS niet (meer) kent.

Het Gerechtshof was, blijkens een tussenbeschikking van 18 mei 1990, van oordeel dat het betoog van de advocaat niet kon worden gevolgd, daartoe overwegende:

„Op grond van het bepaalde in artikel 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht zijn de „artikelen 38d en 38e van het Wetboek van Strafrecht, die voorzien in de mogelijkheid van „verlenging van de terbeschikkingstelling, van toepassing voor het militair recht. Mede gelet „daarop is het Hof van oordeel, dat de in verband met de artikelen 38d en 38e van het Wetboek „van Strafrecht in het Wetboek van Strafvordering opgenomen procedureregels voor de „verlenging van de terbeschikkingstelling van overeenkomstige toepassing zijn voor het militaire „recht. De krijgsraad heeft derhalve terecht de Auditeur-Militair ontvankelijk geacht in zijn „verlengingsvordering.

„Het hof is van oordeel, dat het van toepassing achten van de artikelen 509o e.v. van het „Wetboek van Strafvordering op de verlenging van een door de krijgsraad gelaste terbeschik- „kingstelling tevens moet worden aangenomen (het Hof zal bedoelen: tevens meebrengt, „AEMV) dat de beroepsregeling (artt. 509v e.v. WvSv) van toepassing is. De ter beschikking ge- „stelde is derhalve ontvankelijk in het tijdig namens hem ingestelde hoger beroep.”

Dit is ondanks de schijn van het tegendeel een opmerkelijke beslissing omdat sedert de wet van 19 november 1986, Stb. 587, welke op 1 september 1988 in werking trad, de regeling van de ter beschikkingstelling zodanig is gewijzigd dat niet aanstonds duidelijk is of de meer genoemde beschikking van de Krijgsraad van 30 januari 1990 een wettelijke basis heeft; enerzijds voor wat betreft de bevoegdheid tot kennisneming van de vordering tot verlenging, anderzijds met betrekking tot de vraag of er een toepasselijke rechtsregel was om op de vordering te beslissen. Dit geldt evenzeer voor de hiervoor afgedrukte tussenbeslissing van de penitentiaire kamer van het Gerechtshof te Arnhem van 18 mei 1990. De gangbare wettelijke appellijn ter zake van een militair liep immers van de Krijgsraad naar het Hoog Militair Gerechtshof en niet naar een „commuun” Gerechtshof, terwijl nu juist het Hof te Arnhem (bij uitsluiting) bevoegd is verklaard kennis te nemen van een ingesteld appel tegen een verlengingsbeschikking TBS (art. 509 v Sv). En

---

*) Mw. Mr Mos-Verstraten is verbonden aan het wetenschappelijk bureau van de Hoge Raad.

ook in deze instantie is het niet op voorhand duidelijk welke procedurele regels van toepassing waren.

De bevoegdheid (in ruime, alledaagse zin) om ter zake van een strafrechtelijk geschilpunt een bindende beslissing te geven (art. 113 GW) omvat drie componenten: 1) het recht van het OM een vordering, zoals tot verlenging van de TBS, aan te brengen bij de bevoegde (absoluut en relatief) Nederlandse strafrechter; 2) de toepassing door de bevoegde rechter van de toepasselijke regels van nationaal recht op de voorliggende zaak; 3) de daadwerkelijke fysieke aanwending van het publieke geweldsmonopolie ter realisering van de gegeven rechterlijke beslissing. En hoewel de term „rechtswinkel” wellicht indicatief is voor de positie van de justitiabele in het rechtsbedrijf in ruime zin, het voorgaande impliceert geenzins dat voor de vervolgende en straffende overheid het (militaire of commune straf- en strafproces) recht een grootwarenhuis is, waar uit verschillende wetboeken bijeen kan worden vergaard hetgeen nodig is om te komen tot de als wenselijk beoordeelde materiële beslissing. Een (voortgezette) vrijheidsbeneming eist binnen het in de Grondwet en de Mensenrechtenverdragen verankerde stelsel een *duidelijke* wettelijke basis. Aan de hand van de eerste twee voornoemde componenten zal daarnaar in het onderstaande worden gezocht. De derde component blijft hier buiten beschouwing: die wordt in het gegeven geval al geëffectueerd.

2. De bevoegdheid van de Krijgsraad

Blijkens de overwegingen van het Hof heeft mede de P-G geopteerd voor een niet-ontvanke-lijkverklaring van de Auditeur-Militair. Dit impliceert dat, aangezien de vraag naar de ontvanke-lijkheid van het OM gemeenlijk pas aan de orde komt nadat is vastgesteld dat er een bevoegde rechter is, de P-G en blijkens zijn beschikking impliciet het Hof, van mening zijn dat de *Krijgsraad* bevoegd was tot kennisneming van de vordering tot verlenging. Dit beslispunt moet bij de Krijgsraad en het Hof ambtshalve aan de orde zijn geweest en het verdient op deze plaats expliciet de aandacht.

Tot 1 september 1988 waren de regeling betreffende de bevoegdheid tot oplegging en verlenging alsmede de procedurele regels met betrekking tot een terbeschikkingstelling opgeno- men in de artt. 37f, 37g en 37h van het WvS. Deze bepalingen van het commune materiële strafrecht waren (en zijn) op grond van art. 1 WvS¹⁾ ook van toepassing op militairen en andere aan de rechtsmacht van de militaire rechter onderworpen personen (art. 76 ev Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht; IMST); het WvS bevat aanvullend recht, dat wil zeggen „dat het „gemene strafrecht in zijn volle omvang voor de militair van kracht is, behoudens afwijkingen bij „het WvS bepaald” (HR NJ 81.209). In materieel en formeel opzicht is hierin bij de wetswijziging met betrekking tot de TBR verandering gekomen:

Allereerst is de tekst van de wet gewijzigd. Art. 37f (oud) Sv bepaalde, voor zover hier van belang, dat het OM een vordering tot verlenging kon indienen, „bij *het gerecht* dat de terbeschikkingstel- „ling heeft bevolen”. Het nu geldende art. 509p Sv luidt: „Tot kennisneming van de vordering is „bij uitsluiting bevoegd de *rechtbank* die in eerste aanleg heeft kennis genomen van het misdrijf „,ter zake waarvan de terbeschikkingstelling is gelast”.

In de IMST was een bepaling waarin aan de militaire rechter de bevoegdheid tot kennisneming van een vordering verlenging TBS was toegekend niet opgenomen. Het „gerecht” omvat taal- kundig mede de Krijgsraad; bij de „rechtbank” is dat niet zo.

Ten tweede is „De regeling van de procedure die moet worden gevolgd wanneer het openbaar „ministerie de verlenging van de ter beschikking vordert (..) overgebracht naar het Wetboek van „Strafvordering, de artt. 509o-509j Sv. Dit leek uit wetsystematisch oogpunt een verbetering, „omdat regels van procesrecht niet in het Wetboek van Strafrecht thuis horen”²⁾. Anders dan bij het materiële strafrecht, was de wettelijke verhouding tussen het voor de militair geldende straf-

¹⁾ M.i.v. 1 januari 1991 is in werking getreden het gewijzigde Wetboek van Militair Strafrecht, 14 juni 1990, Stb. 368, alsmede de Wet Militaire Strafrechtspraak, 14 juni 1990, Stb. 370 welke laatste wet voorziet in de in- tegratie van de militaire gerechten in de burgerlijke. M.i.v. genoemde datum zijn voor degenen die zijn onder- worpen aan laatstgenoemde wet, de bepalingen van het WvS van toepassing behoudens de uitzonderingen bepaald bij de Wet Militaire Strafrechtspraak.

²⁾ MvT, Hand. II, nr. 11.932, '71-'72, p. 11.

procesrecht (i.c.: de Rechtspleging bij de Land en de Luchtmacht; RLLu) en het Wetboek van Strafvordering evenwel van dien aard dat voor de militaire justitiabele de bepalingen van de RLLu van toepassing waren en de bepalingen van het Wsv slechts golden voor zover de RLLu deze nadrukkelijk van toepassing verklaarde door daarnaar te verwijzen. De verlengingsprocedure TBS, zoals thans opgenomen in titel II Boek IV van het Wsv, was ten tijde van de verlengingsbeschikking niet met zoveel woorden van toepassing verklaard voor het militaire strafprocesrecht en dus in beginsel niet toepasselijk in het militaire strafproces.

De vraag naar de bevoegdheid van de Krijgsraad in de gevorderde verlenging scharnierde dus rond het bestaan van enerzijds een bepaling die de absolute competentie van dit Gerecht vestigde, anderzijds een „toepasselijke” (in formele zin) wettelijke regeling ter zake van een verlenging van de TBS. Vanuit een strikt legistisch standpunt bezien dringt zich, gezien het voorgaande, de conclusie op dat er ten tijde van de litigieuze beschikking *geen wettelijke basis* was voor de Krijgsraad om zich bevoegd te achten en stond dit militairrechtelijk college evenmin een toepasselijke formele regel „ter beschikking” ter zake van de gevorderde verlenging.

3. *Nogmaals de bevoegdheid van de Krijgsraad*

Indien niet de wettekst het laatste woord krijgt maar de doelstelling die de wetgever met het vaststellen van de nieuwe regel voor ogen heeft gestaan, ontstaat de mogelijkheid tot de op zich niet onredelijke wetsuitleg dat ter zake de Krijgsraad wel bevoegd was. De tekst van art. 509p Sv sluit aan op het voormalige art. 37f lid 1 Sr, behoudens dat het de competentie ontnemt aan het Gerechtshof³⁾. De nieuwe versie van de betrokken regel beoogt te bewerkstelligen dat steeds de rechter in eerste aanleg over de vordering tot verlenging zal beslissen; voor een militair was dat de Krijgsraad. De kennelijk gepraktiseerde inlegkunde door de Krijgsraad en Hof kreeg alsnog een wettelijke basis door het Besluit van 26 juli 1990, Stb. 442, ter uitvoering van art. 64, lid 2 van de Wet militaire strafrechtspraak, 14 juni 1990, Stb. 370, waardoor met ingang van 1 september 1990, Titel IIB, Boek IV, Wsv van toepassing werd op aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen „met dien verstande dat waar in enige bepaling van die Titel van „rechtbank” wordt gesproken daaronder „krijgsraad” wordt verstaan”⁴⁾. Voor de periode tot 1 september 1990 heeft de wetgever echter verzuimd een wettelijke overgangbepaling vast te stellen.

Aan het voorgaande kan niet afdoen dat de regeling van de competentie tot kennisneming van een vordering tot verlenging is overgeplaatst van het Wsr naar het Wsv. Hoewel de toedeling van onderwerpen aan de onderscheiden wetboeken niet neutraal is gelet op het vigerende legaliteitsbeginsel⁵⁾, is dit met betrekking tot deze component geen stoorzender: (voor zover nog van toepassing op de verplaatste regeling) enerzijds gaat het te dezen niet om een verandering van wetgeving als naar de heersende leer⁶⁾ bedoeld in art. 1 lid 2 Sr aangezien de wijziging niet betreft een verandering aangaande de norm of de bedreiging met straf of maatregel welke berust op een veranderd inzicht van de wetgever omtrent de strafwaardigheid van enig feit⁷⁾, anderzijds bevat art. 1 Sv geen pendant van art. 1 lid 2 Sr.

4. *De bevoegdheid van het Hof te Arnhem*

De gangbare wettelijke appellijn ter zake van een militair liep van de Krijgsraad naar het Hoog Militair Gerechtshof⁸⁾; deze regardeerde evenwel alleen vonnissen. Alleen door „Krijgsraad” in te lezen in art. 509v Sv wordt de competentie van het Hof gelegitimeerd.

³⁾ E. J. HOFSTEE, TBR en TBS, Arnhem, 1987, p. 478-479.

⁴⁾ Art. 64 van de Wet militaire strafrechtspraak luidt:

1. Deze Rijkswet treedt in werking met ingang van een nader bij koninklijk besluit te bepalen datum.
2. Bij koninklijk besluit kan voordien een tijdstip worden bepaald met ingang waarvan Titel IIB van het Vierde Boek van het Wetboek van Strafvordering toepassing vindt op aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, met dien verstande dat waar in enige bepaling van die Titel van „rechtbank” wordt gesproken daaronder „krijgsraad” wordt verstaan.

Eerst nadat de Wet militaire strafrechtspraak „onherroepelijk” was vastgesteld kon aan art. 64 lid 2 voornoemd uitvoering worden gegeven.

⁵⁾ J. F. NIJBOER, De doolhof van de Nederlandse strafwetgeving, Groningen, 1987, p. 123-124.

⁶⁾ G. KNIGGE, Verandering van wetgeving, Arnhem, 1984, p. 501-503.

⁷⁾ HR 3 juli 89, NJ 1990, 194.

⁸⁾ Art. 209 RLLu jo 55 ev Provisionele Instructie voor het HMG.

5. *Het toepasselijke procesrecht*

Hoofdregeel bij verandering van strafprocesrecht is dat de nieuwe regeling onmiddellijk op de lopende procedures van toepassing is, behoudens overgangsbepalingen en behoudens de matiging die kan uitgaan van beginselen van een goede procesorde zoals het vertrouwensbeginsel⁹⁾. Met betrekking tot de vraag naar de toepasselijke procesregels in deze zaak vormt de overplaatsing van de regeling van de verlening van het WSR naar het WSV evenwel een probleem gezien de hiervoor gesignaleerde bijzondere verhouding tussen de, ten tijde van de beschikking geldende, militaire- en commune strafvorderlijke regels. In het navolgende worden op de vraag naar het van toepassing zijnde procesrecht drie mogelijke antwoorden besproken.

Het *eerste antwoord* gaat uit van de hegemonie van het legaliteitsbeginsel over alle procedure-regels ter zake van strafvordering. Uitgangspunt in deze daarbij was, zoals hiervoor al aangegeven, dat de voor de militair geldende rechtplegingen niet in een hiërarchische verhouding stonden tot het WSV en dat bepalingen van dit laatste wetboek slechts in het militaire strafproces recht golden, voor zover nadrukkelijk van toepassing verklaard. In zoverre de militair-rechtelijke college's gedurende een lange reeks van jaren reeds in voorkomende gevallen bij lacunes of andere, wegens de ouderdom van de militaire wetten¹⁰⁾, gesignaleerde onvolkomenheden, de niet van toepassing verklaarde bepalingen uit het WSV analoog pleegden toe te passen, was dat mijns inziens alleen mogelijk wanneer daardoor het militair-strafvorderlijk systeem niet werd doorbroken en de analoge toepassing zich in concreto verdroeg met het legaliteitsbeginsel, voor de militaire rechtspleging neergelegd in art. 1 RLLu¹¹⁾. Naar de huidige meest gangbare exegese van het strafvorderlijk legaliteitsbeginsel in de zin van art. 1 Sv¹²⁾, strekt dit beginsel ertoe grondwettig gewaarborgde rechten van de burger – en dus ook van de militair – te beschermen tegen een overheidsingrijpen daarop, zonder het bestaan van een (formeel) wettelijke grondslag daarvoor. Uitgaande van deze optiek zou de analoge toepassing van de niet van toepassing verklaarde artt. 509o-ij Sv *geen afbreuk* mogen doen aan de rechtspositie van deze militaire ter beschikking gestelde ter zake van zijn recht op vrijheid van fysieke persoonlijkheid. Dit ter zake van de militaire strafrechtspleging, ter normering van de strafrechtstoepassing in concreto, uit het legaliteitsbeginsel voortvloeiende ne-peior criterium kan worden gedistilleerd uit HR MRT 86.166 alsmede uit de conclusie van de (toenmalige) A-G Rummelink vóór HR MRT 83.138 en 88.140.

Het antwoord op de hierboven geformuleerde vraag dat voortvloeit uit de hegemonie van het legaliteitsbeginsel doet principieel het meeste recht aan de kwetsbare positie van de (militaire) justitiabele. De gevolgen van, in deze, onzorgvuldige en in die zin onbehoorlijke wetgeving¹³⁾ mogen niet voor rekening komen van deze ter beschikking gestelde; dit klemmt omdat de op het spel staande periode van vrijheidsbeneming een meer dan aanzienlijke is. Het voorgaande had de Krijgsraad en het Hof tot de conclusie kunnen (moeten) brengen dat de rechter geen rechtsregel ter beschikking stond om over de gevorderde verlenging te beslissen en het OM deswege niet-ontvankelijk was in zijn vordering.

Een *tweede invalshoek* voor een antwoord op de vraag welke procedureregels ter zake van deze verlengingsvordering van toepassing waren, is de stelling dat de in deze toepasselijke bepalingen uit het WSV reeds op het eerste gezicht zo notoir betrekking hebben op de tenuitvoerlegging van de sanctionering in concreto (strafbepaling en -executie) dat zij *niet* tot het strafprocesrecht in enge zin gerekend kunnen worden en dientengevolge niet vallen binnen de protectionistische actieradius van het strafvorderlijk legaliteitsbeginsel nu dit zijn „buitengrens” heeft in de rechtspositie van de verdachte (beklaagde in *militaribus*) in het rechtsgeding¹⁴⁾. Ook het uit voornoemd

⁹⁾ S. A. M. STOLWIJK, Verandering van strafprocesrecht, in: Bij deze stand van zaken, Arnhem, 1983, p. 503-508; G. KNIGGE, a.w., p. 231-234 en 342-344.

¹⁰⁾ De RLLu dateert van 1814; de laatste herziening vond plaats in 1963.

¹¹⁾ Zie MRT 1990, p. 28-46.

¹²⁾ Zie A. E. MOS-VERSTRATEN, Verstek in militaire strafzaken, in de bundel: Grensoverschrijdend strafrecht, Arnhem, 1990, p. 191, noot 37.

¹³⁾ J. J. OOSTENBRINK, Algemene beginselen van behoorlijke wetgeving?, oratie, Deventer, 1973.

¹⁴⁾ J. F. NIJBOER, a.w., p. 94, 147, 208-209.

beginsel afgeleide ne-peior criterium voor wat betreft de analoge toepassing van bepalingen van het WSv in het militaire strafproces kan dientengevolge zijn kop niet opsteken. In dezelfde zin versta ik Van Veen met zijn opmerking: „Al spreekt de wet van een raadsman, die de „terbeschikkinggestelde in de verlengingsprocedure bijstaat, het Hof houdt vast aan de juiste „term advocaat. *Want de terbeschikkinggestelde is geen verdachte*”¹⁵). Het hoeft geen betoog dat met deze optie de Krijgsraad en het Hof tot het oordeel hebben kunnen komen dat ter zake wettelijke van toepassing zijnde procedureregels voor handen waren.

Als *derde antwoord* op de voorliggende vraag is er de motivering van het Hof en die komt er op neer dat de artt. 509o-ij Sv in casu analoog van toepassing zijn omdat de verlengingsprocedure zelf geregeld is in het WSr en doordien van toepassing op de militair op grond van art. 1 WMSr.

Gezien de overweging is het Hof kennelijk uitgegaan van het oordeel dat een rigide onderscheid tussen de strafrechtelijke bevoegdheid tot het opleggen en verlengen van een TBS en de effectuering van die bevoegdheid, in deze niet gemaakt kan worden. Zonder *nadere motivering* is evenwel onduidelijk op grond van welke overwegingen het Hof juridisch-systematisch gezien meent het (militair strafvorderlijk) legaliteitsbeginsel (art. 1 RLLu/Sv) te kunnen passeren; het strafprocesrecht wordt immers door zelfstandige gronden genormeerd die niet eenvoudigweg samenvallen met het toepassen van het materiële recht¹⁶). Het Hof had in dit geval, aannemende dat het over nog meer argumenten voor zijn beslissing beschikte, op zijn minst terdege moeten motiveren waarom het de door het militaire strafprocesrecht beschermde rechtspositie van deze TBS gestelde, kennelijk in het belang van de maatschappelijke veiligheid, meende te kunnen overstijgen. Die mogelijke meerdere argumenten zou het Hof gevonden kunnen hebben in de aard van de TBS. Het gaat om een maatregel die de rechter slechts kan opleggen als is voldaan aan de in art. 37a lid 1 Sr genoemde voorwaarden. Een van die voorwaarden is dat de veiligheid van anderen (enz.) het opleggen van de maatregel eist.

Dezelfde voorwaarde geldt voor de verlenging van de termijn van de terbeschikkingstelling waartoe het WSr in art. 38d lid 2 de rechter machtigt. Deze voorwaarde is zowel van toepassing op de „burger”-verdachte/veroordeelde als op de militaire-beklaagde/veroordeelde (zie onder II). Het Hof kan van oordeel zijn geweest dat, nu door een rechter op basis van een deskundigenrapport (vgl. HR NJ 90.517 en 90.518) is vastgesteld dat er sprake is van bedreiging van de veiligheid van anderen (enz.), het belang van de gemeenschap bij verlenging van de TBS zwaarder moest wegen dan het belang dat de veroordeelde kon ontlenen aan het onder art. 1 RLLu/Sv liggende beginsel. Een dergelijke motivering hoeft in beginsel geen blijk te geven van een onjuiste rechtsopvatting¹⁷). Het Hof heeft, zo kan wellicht worden aangenomen, *voor deze zaak* na afweging van de in het geding zijnde belangen op basis van de kennelijke strekking van de wet (van 19 november 1986, Stb. 587) gemeend dat aan de omissie in de wettelijke regeling¹⁸) geen gevolg met betrekking tot de bevoegdheid van de rechter of de ontvankelijkheid van het OM moest worden verbonden.

6. Art. 5 lid 1 aanhef en onder a EVRM

De principale veroordeling in casu is gedaan door de Krijgsraad, zijnde ten tijde van de veroordeling „a competent court” in de zin van dit artikel. Daarenboven heeft het Gerechtshof te Arnhem nog uitgemaakt dat de Krijgsraad ook „a competent court” was met betrekking tot de vordering tot verlenging van de TBS; dit is van belang indien art. 5 EVRM mede dergelijke vorderingen overvleugelt. Aangezien de Europese Commissie en het Europese Hof van bepalingen van nationaal recht in beginsel geen eigen uitleg geven doch ervan uitgaan dat de interpretatie en toepassing van nationaal recht primair tot de competentie van de nationale rechter behoort zullen de beschikkingen van de Krijgsraad en het Gerechtshof te Arnhem bij een marginale toetsing

¹⁵) Th. W. VAN VEEN, *Eén jaar Arnhem, Sancties 1990*, p. 132-133.

¹⁶) J. F. NIJBOER, a.w., p. 107 ev. en p. 178 ev.

¹⁷) Zie L. C. M. MEIJERS, *RM Themis 1988*, p. 342 onder 9, voor een vergelijkbare benadering met betrekking tot art. 1 lid 1 Sr.

¹⁸) Pres. HMG bij 175-jarig bestaan HMG: de militaire rechter is door de wetgever gewoon vergeten; *MRT 1989*, p. 364.

op evidente rechtsdwaling of willekeur naar het mij voorkomt niet snel leiden tot een „Euro-pees” oordeel dat in dit geval sprake is van een onrechtmatige vrijheidsberoving te weten „not in „accordance with a procedure prescribed by law”¹⁹⁾.

7. Een (on-)herroepelijke beslissing?

Art. 509x Sv, indien analoog van toepassing, bepaalt dat de beslissing van het Gerechtshof niet onderworpen is aan enig gewoon rechtsmiddel, hetgeen betekent dat een beroep in cassatie langs deze weg ontbreekt en de beslissing onherroepelijk is geworden. En het aantasten van onherroepelijke rechterlijke beslissingen is uitzonderlijk moeilijk²⁰⁾. Het buitengewone rechtsmiddel cassatie in het belang der wet biedt, zo het al is geïndiceerd, de ter beschikking gestelde uiteindelijk geen soelaas want zelfs een „vernietigend” oordeel van de HR via deze weg levert waarschijnlijk geen grond op voor een actie uit onrechtmatige overheidsdaad bij de civiele (kort-geding) rechter²¹⁾. Revisie is niet mogelijk aangezien blijkens art. 457. 1 Sv jo art. 1.2 Militaire Cassatiewet de herziening in militaire zaken beperkt is tot in kracht van gewijsde gegane sententiën en vonnissen, dat wil zeggen onherroepelijke einduitspraken, van de militaire rechter houdende een veroordeeling²²⁾; een tussenbeschikking als de onderhavige valt buiten beeld.

Vervolgens is er de (on)mogelijkheid de kort-geding rechter te adiëren ter zake van een executiegeschil omtrent de rechtsgeldigheid van de titel tot voortgezette vrijheidsbeneming, voortvloeiende uit een aan het gewijsde ten grondslag liggende rechtsdwaling. Hoewel de HR uitgaat van het gesloten stelsel van gewone en buitengewone rechtsmiddelen dat er aan in de weg staat dat de burgerlijke rechter een strafvonnis op zijn juistheid zou kunnen toetsen²³⁾ en tevens van oordeel is „dat een rechterlijke beslissing in het algemeen alleen door vernietiging door een hogere rechterlijke beslissing haar kracht kan verliezen en een beslissing waartegen door de wet geen hogere voorziening is toegelaten daarom in het algemeen niet op grond van daaraan mogelijk klevende gebreken van formele en materiële aard als van onwaarde mag worden beschouwd” (HR NJ 89.136), lijkt een uitspraak in kort-geding ter zake van „onrechtmatige rechtspraak” niet helemaal uitgesloten „indien bij de voorbereiding van de bestreden rechterlijke beslissing zo fundamentele rechtsbeginselen zouden zijn veronachtzaamd, dat van een eerlijke en onpartijdige behandeling van de zaak niet meer zou kunnen worden gesproken en tegen die beslissing geen rechtsmiddel openstaat of heeft open gestaan” (HR NJ 79.204)²⁴⁾. Een belangrijk beoordelingscriterium lijkt te zijn het al of niet open staan van een rechtsmiddel dat tot vernietiging van de bestreden uitspraak kan leiden (vgl. HR NJ 88.841); in de voorliggende zaak gaat het juist mede over de vraag of op grond van analoge wetstoepassing of teleologische wetsinterpretatie het bestaan van een rechtsmiddel kan worden aangenomen: het gesloten stelsel van rechtsmiddelen zou daarbij weleens een onoverkomelijk struikelblok kunnen blijken te zijn. Daarenboven gaat het hier niet om de geldigheid van de verlengingsbeschikking, maar om de rechtmatigheid daarvan. Als tegen een rechterlijke beslissing geen rechtsmiddelen (meer) openstaan en deze beslissing flagrant in strijd met de regels van het strafrecht of strafprocesrecht is gegeven, zou ik menen, dat de burgerlijke rechter de strafrechtelijke beslissing weliswaar niet kan vernietigen, maar deze wel als in strijd met de wet, dat wil zeggen onrechtmatig, kan verklaren; daarmee zou het de titel voor de tenuitvoerlegging van de verlengingsbeschikking – wegens het defect der rechtsdwaling – aan rechtsgrond komen te ontbreken²⁵⁾.

¹⁹⁾ P. VAN DIJK, G. J. H. VAN HOOF, De Europese conventie in theorie en praktijk, Nijmegen, 3e druk, 1990, p. 284-285.

²⁰⁾ De moeite die dat zou vragen is beschreven door de A-G Leijten in zijn conclusie voor HR NJ 88.841.

²¹⁾ G. A. M. STRIJARDS, Revisie, Arnhem, 1989, p. 99.

²²⁾ Zie omtrent herziening in militaire zaken, G. A. M. STRIJARDS, a.w., p. 128-131.

²³⁾ HR NJ 90.313; J. DE HULLU, Over rechtsmiddelen in strafzaken, Arnhem, 1989, p. 462-468.

²⁴⁾ Voor de goede orde moet worden opgemerkt dat de aangehaalde overweging van de (civiele kamer van de) Hoge Raad strekte ter beantwoording van de vraag of de Staat ter zake van schending van het recht, gewaarborgd in art. 6 EVRM, voor de daaruit voortvloeiende schade aansprakelijk kan worden gesteld; is er sprake van de overwogen situatie, dan is dit laatste mogelijk, aldus de HR in genoemd arrest.

²⁵⁾ Zie Th. W. VAN VEEN in zijn noot onder HR NJ 74.436 en G. A. M. Strijards, a.w., p. 92. Anders: J. de Hullu, o.c., passim.

8. *Conclusie*

Concluderend kom ik tot de uitkomst dat in gemoede niet kan worden betoogd dat het de terbeschikkinggestelde, uitsluitend door de beslissingswijze van (de Krijgsraad en) het Hof, zou hebben ontbroken aan een eerlijke en onpartijdige behandeling van zijn zaak. Maar aangezien er tegen de beslissing van het Hof geen rechtsmiddel (meer) open stond en „de vraag of door middel „van een kort geding een verbod van executie kan worden verkregen vrijwel altijd ontkennend „wordt beantwoord”²⁶⁾ blijft het intussen wel hoogst onbevredigend dat een „veroordeelde” zonder duidelijke wettelijke basis (langdurig) van zijn vrijheid blijft beroofd doordat het Hof, blijkens zijn motivering, de „vormfout” heeft gerepareerd en het beroep op niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie heeft verworpen op gronden die die beslissing mijns inziens niet kunnen dragen.²⁷⁾

---

²⁶⁾ S. M. WURZER-LEENHOUTS, Kort geding en de tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen; de tot vrijheidsstraf veroordeelde op het snijpunt van drie rechtsgebieden, in: Grensoverschrijdend strafrecht, Arnhem, 1990, p. 258.

²⁷⁾ Met dank aan mr A. D. Kok, advocaat te Ermelo, voor de door hem verstrekte informatie en het terbeschikkingstellen van zijn pleitnotitie's.

STRAFRECHTSPRAAK

Hoge Raad der Nederlanden

Beschikking van 6 november 1990

President: Mr Van den Blink (vice-president); *Raadsheren:* Mrs Beekhuis, Mout, Keijzer en Bleichrodt.

Raadsman: Mr H. J. M. G. M. van der Meijden, advocaat te Ermelo.

Een marinier der tweede klasse wordt gestraft met drie dagen verwaard arrest. Hij gaat in beklag, roept de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof in en stelt vervolgens tegen de beschikking van het Hof beroep in cassatie in. De Hoge Raad komt aan de beoordeling van de voorgestelde middelen tot cassatie niet toe omdat het HMG omtrent de in zijn omschrijving van de strafredenen bedoelde feiten niets heeft vastgesteld op grond waarvan die feiten als strafbare feiten moeten worden aangemerkt. De Hoge Raad verklaart zich onbevoegd kennis te nemen van het beroep.

(MCW art. 1; WK art. 2(2°))

ARREST

op het beroep in cassatie tegen een beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof van 8 november 1989 op een beklag ter zake van een hem opgelegde krijgstuchtelijke straf, ingediend door M.R.G., marinier der tweede klasse algemeen, voorheen ingedeeld bij de marinierskazerne Savaneta.

1. De bestreden beschikking

Het Hof heeft, met wijziging van de omschrijving van de strafredenen, de strafoplegging van drie dagen verwaard arrest, zoals opgelegd bij beschikking van de commandant der Zeemacht in het Caraïbisch gebied van 19 mei 1989, gewijzigd in zes dagen licht arrest. Het Hof heeft strafredenen als volgt omschreven:

„1. Op 25 november, in strijd met het gestelde op de dagelijkse orders van 24 november zich „begeven naar de luchthaven, teneinde de nieuwkomers op Aruba te verwelkomen.

„2. Geen gehoor geven aan de mondelinge opdracht van aldaar ter plaatse aanwezige „kaderleden, zich uit de omgeving van het vliegveld te verwijderen”.

2. Het cassatieberoep

Het beroep is ingesteld door de beklagde. Namens deze heeft Mr H. J. M. G. M. van der Meijden, advocaat te Ermelo, de volgende middelen van cassatie voorgesteld:

Verzuim van vormen en/of schending van het recht, voor zover het betreft de eindbeslissing van het Hof omtrent het strafbare feit als omschreven onder punt 1 resp. 2 van de strafredenen, doordien het Hoog Militair Gerechtshof heeft overwogen en op grond daarvan beslist gelijk door het College gedaan, zulks ten onrechte om een of meer van de navolgende al dan niet in onderlinge samenhang en verband of afzonderlijk te beschouwen redenen:

1. Het namens requirant van cassatie gedaan beroep op de nietigheid van de beschikking van de beklagmeerdere, de Commandant der Zeemacht Caraïbisch gebied d.d. 8 juni 1989, wegens het anders dan voorgeschreven in punt 4311 van het Voorschrift Justitiële Zaken (VVKM 142), op een onaanvaardbare lange termijn (derhalve niet binnen twee maanden doch eerst na zes maanden) afgeven van een beschikking op beklag, werd door het Hof verworpen daartoe overwegende als volgt:

„Het Hof is met de vertrouwensman van oordeel, dat het tuchtrecht snel, slagvaardig en „adequaat moet worden toegepast. Echter, anders dan de vertrouwensman acht het Hof eerder „genoemde termijn niet onaanvaardbaar lang, gelet op de aard, de omvang, de ernst en de „complexiteit van de onderhavige zaak”, welk aldus overwogene naar het inzicht van requirant van cassatie 's-Hofs betreffende beslissing niet vermag te dragen.

Toelichting

Het tuchtrecht onder militairen dient snel, slagvaardig en adequaat te worden toegepast. Het voorschrift, neergelegd in punt 4311 VVKM 142, bevestigt dit uitgangspunt, zodat in beginsel binnen twee maanden uitspraak behoort te worden gedaan op het beklag.

In de onderhavige kwestie komt de uitspraak eerst na 6 maanden alsmede 2 $\frac{1}{2}$ maand nadat een in punt 4321 VVKM genoemde commissie de kwestie feitelijk heeft onderzocht. Het oordeel van het Hof is dus onbegrijpelijk en in flagrante strijd met het uitgangspunt van „boter bij de vis”. Daarnaast stelt punt 4311 VVKM, dat de beklagmeerdere het beklag over een krijgstuuchtelijke straf met voorrang zal behandelen. Door eerst na 6 maanden op het beklag te beschikken, daarbij in aanmerking genomen de 2 $\frac{1}{2}$ maand voormeld, derhalve op een onaanvaardbare lange termijn, na ontvangst van dit rapport van advies, miskent de beklagmeerdere – en in zijn spoor het Hof – het aan het militair tuchtrecht ten grondslag liggende stelsel, dat het tuchtrecht snel, slagvaardig en adequaat dient te worden toegepast. De beslissing is in strijd met de terzake geldende wettelijke bepalingen.

2. Het namens requirant van cassatie gedaan beroep, inhoudend dat de commandant van de marinierskazerne te Savaneta onbevoegd is het recht om zich vrijelijk naar en op de openbare luchthaven van Aruba te begeven en te bevinden, te beperken of te verbieden en mitsdien dat de terzake gegeven mondelinge opdracht ex art. 114 van het W.v.M.Sr. zich uit de omgeving van het vliegveld te verwijderen onbevoegd gegeven is nu het weliswaar betreft militairen, doch buiten dienst, buiten diensturen en daarenboven buiten enig dienstverband heeft het Hof verworpen, daartoe overwegende als volgt:

„Het onderhavige verbod was immers niet gericht tegen het zich vrijelijk verplaatsen naar en „op de luchthaven van Aruba, maar tegen het zich op een bepaald (nachtelijk) tijdstip begeven „naar genoemde plaats om daar op dienstreis vanuit Nederland aankomende mariniers („nieuw-„„komers”) te verwelkomen.

„Dit beperkte verbod werd gegeven om te voorkomen, dat wederom ongeregeldheden zouden „ontstaan, waarbij militairen in dienstverband zouden zijn betrokken.

„Het in dit verband gegeven dienstbevel is bevoegd gegeven”, welk aldus overwogene naar het inzicht van requirant van cassatie 's-Hofs betreffende beslissing niet vermag te dragen.

Toelichting

Artikel 2 lid 1 van het 4e Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, alsmede artikel 12 lid 1 van het Internationale Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, bepalen, dat een ieder die wettig op het grondgebied van een Staat verblijft, het recht heeft binnen dit grondgebied zich vrijelijk te verplaatsen en zijn verblijfplaats vrijelijk te kiezen.

Beide artikelen kennen beperkingen op dit recht, welke beperkingen (1) bij wet voorzien dienen te zijn en (2) dienen ter bescherming van limitatief omschreven doeleinden.

Het Hof stelt dat het onderhavige verbod niet gericht was tegen het zich vrijelijk verplaatsen naar en op de luchthaven van Aruba, maar tegen het zich op een bepaald (nachtelijk) tijdstip begeven naar genoemde plaats om daar op dienstreis vanuit Nederland aankomende mariniers („nieuwkomers”) te verwelkomen. Deze redenering is onbegrijpelijk. Immers, een dergelijk verbod hield in, dat requirant van cassatie op of omstreeks 25 november 1988 rond 03.00 uur, niet aanwezig mocht zijn op de luchthaven, zodat onmiskenbaar het recht zich vrijelijk te verplaatsen en vrijelijk verblijf te houden, is beperkt. Het Hof geeft blijk van een onjuiste uitleg van artikel 1 lid 1, 4e Protocol van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, alsmede van het in artikel 12 lid 1 van het Internationale Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten neergelegd recht. Immers, de voormelde bepalingen staan de door het Hof aangenomen uitzondering op de hoofdregel niet toe, resp. staan niet toe, dat militaire commandanten met een beroep op een beweerdelijk aanwezig dienstbelang aan militairen, in burger gekleed, buiten dienst en buiten diensttijd, beperkingen opleggen, die niet zijn voorzien in de betreffende verdragsbepalingen.

Op grond van deze onjuiste uitleg kan de beschikking, waarvan cassatie niet in stand blijven. Daarenboven is de beslissing van het Hof onbegrijpelijk, nu, zo er al sprake zou zijn van een be-

voegd opgelegde beperking met betrekking tot de bij verdrag gegarandeerde rechten, het Hof verzuimd heeft te onderzoeken op grond van welke *wettelijke* regeling de Commandant bevoegd was tot het opleggen van een dergelijk ingrijpend en met de tekst van de Verdragen strijdig verbod.

3. Requirant van cassatie is voorts en ten overvloede van oordeel, dat er geen wettelijke regeling, op grond waarvan een kazernecommandant anders dan op het militaire (kazerne) terrein bevoegd is tot het opleggen van beperkingen met betrekking tot het zich vrijelijk verplaatsen en vrijelijk verblijf houden van niet-geüniformeerde militairen.

De gegeven dienstopdracht was gebaseerd op een niet-wettelijk „verplaatsingsverbod”, resp. een „verblijfsverbod”.

Door niet aan te geven op welke concrete wettelijke grondslag de opgelegde vrijheidsbeperking en de onderhavige dienstopdracht zou zijn gebaseerd, handelt het Hof onbegrijpelijk en in strijd met de verplichting tot motivering van de bestreden beschikking.

3. *De conclusie van het Openbaar Ministerie*

De Advocaat-Generaal Leijten heeft geconcludeerd primair dat de Hoge Raad zich onbevoegd zal verklaren van het ingestelde beroep kennis te nemen, subsidiair dat de Hoge Raad het beroep zal verwerpen.

4. *Beoordeling van de bevoegdheid van de Hoge Raad*

4.1. Ingevolge het bepaalde in artikel 1, eerste lid, van de Rijkswet van 22 februari 1979 (Stb. 69) tot invoering van de rechtsmiddelen van cassatie, cassatie in het belang der wet en herziening in het militaire strafprocesrecht neemt de Hoge Raad kennis van een beroep in cassatie van beschikkingen van het Hoog Militair Gerechtshof, houdende een eindbeslissing omtrent een strafbaar feit.

4.2. Nu het Hof omtrent de in zijn omschrijving van de strafredenen bedoelde feiten niets heeft vastgesteld op grond waarvan die feiten als strafbare feiten moeten worden aangemerkt, brengt het voorgaande mede, dat de Hoge Raad niet bevoegd is kennis te nemen van het beroep.

5. *Beslissing*

De Hoge Raad verklaart zich onbevoegd van het ingestelde beroep kennis te nemen.

CONCLUSIE VAN DE A.-G. MR LEIJTEN

Het op 20 november 1989 ingestelde beroep in cassatie richt zich tegen de beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof (H.M.G.) van 8 november 1989, rolnummer B 89.12.

Volgens artikel 1 lid 1 van de Rijkswet tot invoering cassatie, cassatie in het belang der wet en herziening in het Militaire Strafprocesrecht (Rijkswet van 22 februari 1979 Stb. 69) neemt de Hoge Raad kennis van een beroep in cassatie ingesteld hetzij door partijen, hetzij „in het belang „der wet” door de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad, van sententiën en vonnissen van de militaire rechter en van

„beschikkingen van het Hoog Militair Gerechtshof, houdende een eindbeslissing omtrent een „strafbaar feit”.

Bij de beschikking, waartegen het cassatieberoep zich richt, werd door het H.M.G. in een eindbeslissing – met wijziging van de beschikking van de commandant der Zeemacht in het Caraïbisch gebied van 19 mei 1989, waarbij de door de commandant van de Marinierskazerne Savaneta aan de verzoeker opgelegde straf van drie dagen verzaamd arrest werd gehandhaafd – aan de verzoeker straf opgelegd (zes dagen licht arrest) terzake

„1. op 25 november, in strijd met het gestelde op de dagelijkse orders van 24 november zich „begeven naar de luchthaven, teneinde de nieuwkomers te verwelkomen.

„2. Geen gehoor geven aan de mondelinge opdracht van aldaar ter plaatse aanwezige „kaderleden, zich uit de omgeving van het vliegveld te verwijderen.”

De vraag is of deze feiten – zo geformuleerd – kunnen worden beschouwd als oneigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen: strafbare feiten waarvan de militaire rechter kennis kan nemen, voorzover zij onverstaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, doch tevens van zo lichte aard,

dat zij buiten strafrechtelijke behandeling kunnen worden afgedaan. Want alleen dan vallen zij onder het bereik van de cassatiemacht van de Hoge Raad. (Zie H.R. 8 november 1988 NJ 1989, 418 en in het bijzonder de daaraan voorafgaande conclusie van mijn ambtgenoot Meijers).

Ik wijs ook op H.R. 30 (lees: 3 (- Red.)) juni 1980 DD 80.292*) waaruit ik citeer:

Nu het H.M.G. omtrent het in zijn omschrijving van de strafreden bedoelde feiten niets heeft vastgesteld op grond waarvan het feit als een strafbaar feit moet worden aangemerkt is de Hoge Raad in zoverre niet bevoegd kennis te nemen van het beroep.

Beide feiten voor welke de straf is opgelegd zouden eventueel onder het bereik van art. 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht kunnen vallen maar het komt mij voor dat het H.M.G. daaromtrent duidelijke vaststellingen had moeten doen, zo bijvoorbeeld in verband met de opzettelijkheid.

Primair concludeer ik dan ook tot onbevoegdheid van de Hoge Raad om van het cassatieberoep kennis te nemen.

Voor het geval de Hoge Raad zich wel bevoegd acht van de zaak kennis te nemen behandel ik de middelen namens de verzoeker voorgesteld door Mr H. J. G. M. van der Meijden, advocaat te Ermelo.

Het eerste middel verzet zich tegen het oordeel van het Hof dat „eerder genoemde termijn (eerst na zes maanden uitspraak doen door de commandant der „Zeemacht in het Caraïbisch gebied) niet onaanvaardbaar lang is”

„gelet op de aard, de omvang, de ernst en de complexiteit van de onderhavige zaak”.

Dat feitelijk oordeel van het Hof, dat niet onbegrijpelijk is, kan in cassatie niet nader worden getoetst.

Ik acht het middel ondeugdelijk.

Het tweede middel betreft de verwerping door het Hof van het verweer, inhoudend dat de commandant van de marinierskazerne te Savaneta onbevoegd was het recht om zich vrijelijk naar en op de openbare luchthaven van Aruba te begeven en te bevinden te beperken of te verbieden, nu het weliswaar betrof militairen maar

„buiten dienst, buiten diensturen en daarenboven buiten enig dienstverband”.

Het hof heeft, dit verweer verwerpend, overwogen:

Het onderhavige verbod was immers niet gericht tegen het zich vrijelijk verplaatsen naar en op de luchthaven van Aruba, maar tegen het zich op een bepaald (nachtelijk) tijdstip begeven naar genoemde plaats *om daar op dienstreis vanuit Nederland aankomende mariniers („nieuwkomers”) te verwelkomen.*

Dit beperkte verbod werd gegeven om te voorkomen dat wederom ongeregdheden zouden ontstaan waarbij militairen in dienstverband zouden zijn betrokken. Het in dat verband gegeven dienstbevel is bevoegd gegeven. Dat klager een dorps- en schoolgenoot ging ophalen doet hieraan niet af, nu laatstgenoemde marinier een „nieuwkomer” was en klager kennelijk heeft nagelaten zijn commandant te vragen voor hem in dit geval een uitzondering te maken.

Daaruit blijkt dat het verbod betrekking had op een concreet geval, waarbij het militair belang duidelijk was betrokken en dat daarom bevoegd kon worden gegeven, zonder dat gezegd kan worden dat het recht van bewegingsvrijheid op ongeoorloofde wijze was aangetast.

Ik acht ook dit middel niet gegrond.

Ook het derde middel, dat ervan uitgaat dat een dienstorder betreffende het zich vrijelijk verplaatsen alleen maar betrekkelijk kan zijn tot het militaire (kazerne) terrein, kan dunkt mij niet slagen. Het uitgangspunt is onjuist, in ieder geval in zijn algemeenheid véél te ruim. Tenzij men onder „het militaire terrein” elk terrein verstaat waar militairen zich al dan niet in dienstverband bevinden.

Mijn conclusie strekt ertoe primair dat de Hoge Raad zich onbevoegd zal verklaren van de zaak kennis te nemen, subsidiair het beroep zal verwerpen.

---

*) Ook in MRT LXXIII (1980) blz. 485.

NASCHRIFT

De Rijkswet van 22 februari 1979, Stb. 69 tot invoering van de rechtsmiddelen van cassatie, cassatie in het belang der wet en herziening in het militaire strafprocesrecht, is in werking getreden op 15 maart 1979. Op 1 januari 1991 trad de herziene wetgeving op het gebied van het militaire straf-, strafproces- en tuchtrecht in werking, waardoor het bestaan van de „Militaire cassatiewet” eindigde. Deze wet stelde in art. 1 onder meer beroep in cassatie open tegen „beschikkingen van het Hoog „Militair Gerechtshof, houdende een eindbeslissing omtrent een strafbaar feit”.

Op het gebied van het tuchtrecht is de Hoge Raad slechts een beperkt aantal malen geadieerd¹). Voor zover kon worden nagegaan heeft een beroep in cassatie in een tuchtzaak nimmer geleid tot een inhoudelijke beslissing van de Hoge Raad over een eindbeslissing van het HMG.

C.

---

¹) Gevonden werden: HR 08.01.80, MRT LXXIII (1980) blz. 401, HR 03.06.80. MRT LXXIII (1980) blz. 485 en HR 8 november 1988, NJ 1989, 418.

GERECHTSHOF

In verband met de invoering van de Wet militaire strafrechtspraak zijn op 10 januari 1991 de militaire leden van de militaire kamer van het gerechtshof te Arnhem geïnstalleerd. Tijdens die zitting is het woord gevoerd door: de President van het Gerechtshof mr J. E. B. van Julsingha; de Vice-president (tevens Voorzitter van de militaire kamer) mr Th. H. A. M. van Eupen; de Procureur-Generaal mr J. H. G. Boekraad en – namens de balie – door mr J. R. Dam.

Hieronder volgt het verslag van het gesprokene zoals dat de redactie welwillend ter hand is gesteld.

Mr J. E. B. van Julsingha:

Wijzigingen van het militaire strafrecht en het militaire strafprocesrecht – het militair tuchtrecht laat ik verder buiten beschouwing – zijn reeds decennia aan de orde.

Juni 1958 werden wetsontwerpen tot partiële wijziging ingediend. In de memorie van toelichting werd opgemerkt dat het militaire strafprocesrecht dringend algehele herziening behoeft. Aan een commissie voorgezeten door de president van het Hoog Militair Gerechtshof mr. Doornbos was opdracht gegeven een daartoe strekkend wetsontwerp voor te bereiden. De geldende regeling van de militaire rechtspleging dateerde immers uit 1814. De ondertekenaars van deze memorie, Samkalden, Staf en Helders, wijzen er evenwel op dat de te verrichten taak zodanig was dat indiening van een wetsontwerp, houdende algehele herziening van de militaire rechtspleging, hoewel bij de voorbereiding spoed wordt betracht, niet op korte termijn kan worden tegemoet gezien. Het zou 25 jaar duren voordat het zover was.

Deze partiële wijziging had voornamelijk betrekking op de overgang van de berechting door de krijgsraden te velde naar die door vredeskrijgsraden en op de aanpassing aan de nieuwe structuur van het koninkrijk. Overgang derhalve naar een vredesrechtspleging.

Bij de beraadslaging over deze partiële herzieningsontwerpen werd er vanuit de Tweede Kamer op aangedrongen om deze uit te breiden. De ministers wezen evenwel dit verzoek van de hand omdat anders het reële gevaar zou bestaan dat de stimulans tot doorzetting van een algehele herziening zou verzwakken. Ook vanuit de kamer werd trouwens met grote klem aangedrongen op een algehele herziening van het militaire strafproces. Voorgesteld werd om op korte termijn een aantal vraagpunten voor te leggen zoals ook bij het nieuwe Burgerlijk Wetboek het geval was.

Aan dit verlangen werd door de regering uitvoering gegeven in augustus 1966. Tevoren was de commissie Doornbos met de voorbereiding van deze vraagpunten belast geweest. Er werden vijf vraagpunten ingediend, voorzien van een toelichting en een voorlopig antwoord.

Twee vraagpunten zou ik nader willen bezien en wel het eerste en het laatste.

Het eerste vraagpunt luidt: In hoeverre moet een afzonderlijke militaire rechter worden gehandhaafd? En het laatste: Hoe dient het Hoog Militair Gerechtshof te zijn samengesteld?

Het voorlopig antwoord op deze vraagpunten van de toenmalige bewindslieden, Samkalden en De Jong hield in dat handhaving van een militaire rechter in oorlogs- en vredetijd de voorkeur verdient. Er werd dus gekozen voor een systeem dat strafbare feiten begaan door militairen worden berecht door een rechterlijk orgaan dat geen deel uitmaakt van de gewone rechterlijke macht. Wel werd benadrukt dat de militaire rechter en het militaire strafprocesrecht zo nauw mogelijk moesten aansluiten bij de gewone rechter en het gewone strafprocesrecht.

Wat de samenstelling van het HMG betreft was het voorlopig antwoord dat het HMG uit vijf leden zou dienen te bestaan. De president en één raadsheer moesten voortkomen uit de zittende magistratuur. De drie overige raadsheren uit de kring van hoge officieren, onderscheidenlijk afkomstig uit de zeemacht, de landmacht en de luchtmacht.

De president en alle raadsheren hebben de status van voor het leven benoemde onafhankelijke rechters. Hun wordt op hun zeventigste jaar ontslag verleend.

Het kwam er derhalve op neer dat wat de organisatie betreft in 1966 sterk aansluiting werd gezocht bij de bestaande situatie.

In het voorlopig verslag dat in mei 1968 werd uitgebracht werd door vele leden van de kamer direct al de vraag gesteld waarom berechting van militairen niet door de gewone rechter zou dienen plaats te vinden. „Zonodig door militaire kamers bij de gewone gerechten.”

De memorie van antwoord werd ruim 2½ jaar nadien ingediend en wel door andere bewindslieden, de ministers Polak van Justitie en Den Toom van Defensie.

Uit deze memorie van antwoord blijkt een enigszins gewijzigde opvatting van de regering. De band met het burgerlijke element in de samenstelling van de gerechten wordt versterkt. Gehandhaafd blijft evenwel de gedachte van afzonderlijke militaire gerechten. Thans wordt bepleit om van het Hoog Militair Gerechtshof niet twee doch drie leden uit de gewone rechterlijke macht te laten voortkomen.

Weer vier jaar later, medio 1972, vindt de beraadslaging over de vraagpunten door de Tweede Kamer plaats. Er worden amendementen ingediend. Er zijn drie standpunten te onderscheiden. Dat van de regering – medio 1972 verwoord door de toenmalige minister van Justitie Van Agt –, dat neergelegd in de motie Stemerink en het standpunt neergelegd in de motie Geelkerken. Het standpunt van de regering was ditmaal ongewijzigd en vermeldde ik reeds. Het standpunt neergelegd in het amendement Stemerink hield in dat het instituut van de afzonderlijke militaire rechter zou dienen te worden afgeschaft. Handhaving ervan werd niet noodzakelijk geacht. De rechtspraak over militairen zou overgeheveld dienen te worden naar de gewone rechter. Deze overheveling zou kunnen geschieden door bij enkele burgerlijke gerechten militaire kamers in te stellen. Het werd niet noodzakelijk geacht dat een tot de krijgsmacht behorend lid mede in deze militaire kamers zitting zou hebben. Op dit voetspoor werd wat het HMG betreft voorgesteld om het betreffende college uit vijf leden te doen bestaan die allen zouden worden benoemd uit de met rechtspraak belaste leden van de gewone rechterlijke macht. Bij de toelichting werd opgemerkt dat de deskundige-inbreng die de raadsheren, afkomstig uit de kring van de hoge officieren geacht worden te hebben binnen het HMG, ook kan worden verkregen door gebruik te maken van een getuige-deskundige. In het amendement Geelkerken c.s. wordt bepleit om zoveel mogelijk integratie tot stand te brengen met de commune gerechten in de vorm van militaire strafkamers van deze gerechten. Deze militaire strafkamers zouden een overwegend – doch niet uitsluitend – burgerlijk element dienen te krijgen.

De amendementen Stemerink werden ernstig ontraden en het amendement Geelkerken ontraden, doch desalniettemin werd het amendement Geelkerken door de Tweede Kamer aanvaard. Daarmee was het pleit beslecht in zoverre dat de afzonderlijke militaire gerechten zouden worden vervangen door militaire kamers bij bestaande commune gerechten. Wat het Militair Gerechtshof betreft – door de aanvaarding van het amendement Geelkerken een militaire kamer bij een gerechtshof – blijft gehandhaafd het ook door de regering voorgestane stelsel: 5 leden, waarvan 3 worden benoemd uit de met rechtspraak belaste leden van de gewone rechterlijke macht en 2 uit de kring van hoge officieren. Alle leden hebben de status van voor het leven benoemde onafhankelijke rechters. De leeftijdsgrens van militaire leden kan lager worden gesteld dan 70 jaar.

Bijna elf jaar later in maart 1983 worden dan eindelijk de lang verbeide wetsontwerpen ingediend tot algehele herziening van de militaire strafrechtspraak en het militaire strafprocesrecht. Er wordt uitdrukkelijk voortgeborduurd op het amendement Geelkerken c.s. dat in de memorie van toelichting aldus wordt uitgelegd: er dient zoveel mogelijk integratie plaats te vinden van de militaire strafrechtspraak – zowel in Nederland als in de Nederlandse Antillen – met de gewone rechterlijke organisatie en het commune strafprocesrecht moet van toepassing zijn behoudens uitzonderingen. Wat de samenstelling van de militaire kamer betreft doet een nieuw element zijn intrede. De militaire kamer van het hof zal, anders dan bij de beantwoording van vraagpunt 5 was voorzien, niet bestaan uit drie leden van de rechterlijke macht en twee militaire leden doch uit twee leden van de rechterlijke macht en één militair lid, dat jurist dient te zijn. Deze niet onaanzienlijke afwijking van de door de Tweede Kamer aanvaarde conclusie op het laatste vraagpunt wordt aldus verklaard dat bij die conclusie toch nog een rol heeft gespeeld dat de militaire rechterlijke organisaties een zekere vorm van zelfstandigheid zouden dienen te bezitten. Ik begrijp die opmerking aldus dat oorspronkelijk nog teveel aansluiting zou zijn gezocht bij het HMG oude stijl. Voorts is van invloed geweest dat nu nieuw opgenomen vereiste dat het militaire lid jurist dient te zijn. Het militaire lid heeft niet de status van voor het leven benoemde onafhankelijke rechter. Hij wordt voor bepaalde tijd benoemd en blijft een functie bekleden in de krijgsmacht. Hem wordt in ieder geval bij het bereiken van de 60-jarige leeftijd

ontslag verleend. In de verdere discussie met de kamer heeft deze wijziging van de oorspronkelijk gedachte regeling merkwaardiger wijze verder geen bijzondere rol meer gespeeld. Ik zou bij deze wijziging een enkele kanttekening willen plaatsen.

Laat ik voorop stellen dat ik de integratie van harte onderschrijf. Deze past ook geheel binnen de nieuwe ontwikkelingen waar immers verdergaande integraties binnen de rechterlijke organisatie in het verschiet liggen. Minder spreekt mij aan dat de kamer van vijf – drie raadsheren en twee niet tot de rechterlijke macht behorende deskundige militaire leden, raden-, heeft moeten plaats maken voor de kamer van drie: twee raadsheren en een niet tot de rechterlijke macht behorend – militair – lid.

De aanvankelijk beoogde structuur zou, wat de rechtspleging in hoger beroep betreft, volledig hebben aangesloten bij andere bij de gerechtshoven bestaande bijzondere kamers. Zo zijn de pachtkamer, de centrale grondkamer en de penitentiaire kamer bij het Arnhemse hof, de ondernemingskamer bij het Amsterdamse hof en de kamer voor het kwekersrecht bij het Haagse hof op die wijze samengesteld. Ik voeg hieraan toe dat het Arnhemse hof juist met deze structuur uitstekende ervaringen heeft en de inbreng van de raden hogelijk waardeert.

De integratie met burgerlijke gerechten zou dan diepgaander zijn verwezenlijkt.

De militaire leden zouden hun inbreng hebben kunnen concentreren op hun specifieke deskundigheid. Waar het uiteindelijk ook om te doen is.

Het karakter van meervoudige strafrechtspraak – uit te oefenen door tenminste drie leden van de rechterlijke macht – zou op die wijze beter tot zijn recht zijn gekomen. Bovendien zou een aantrekkelijk aspect zijn geweest dat het militaire element door twee leden zou zijn ingebracht. Voorts zou het in dat systeem veel passender zijn geweest dat de deskundige militaire leden voor bepaalde tijd worden benoemd, en dat zij een nevenfunctie uitoefenen. Ook de raden van de bijzondere kamers van de gerechtshoven, die ik zoëven opsomde, worden telkens voor een bepaalde termijn benoemd en hebben een – eigenlijke – hoofdfunctie elders.

In plaats van deze voor de hand liggende en oorspronkelijk ook uitdrukkelijk beoogde opzet is nu gekozen voor een driemanschap waarbij één van de drie een afzonderlijke – ook in rechtspositioneel opzicht – positie inneemt, terwijl dat ene lid bovendien dan nog een volstrekt andersoortige werkervaring heeft en zich, anders dan zijn collega's, niet dagelijks met de rechtspraak kan bezig houden. Immers het is nu juist de bedoeling dat het militaire lid voor het overige werkzaam blijft in het militaire apparaat. Kortom: een corpus alienum in de gewone burgerlijke rechtspraak.

Hoe het ook zij er is voor de kamer van drie gekozen. En dat wil zeggen dat de taak van het militaire lid is verzaamd. Hij kan zich niet in hoofdzaak beperken tot een deskundige inbreng op het militaire terrein, om het decor te schetsen tegen de achtergrond waarvan het strafbare feit in het bijzonder dient te worden gezien, neen hij zal daarnaast een zo volwaardig mogelijke inbreng als strafrechter moeten leveren.

Hoewel ik persoonlijk de militaire leden liever als militaire raad dan als militair raadsheer zou hebben gezien, hecht ik er aan om hier nadrukkelijk te verklaren dat ik deze taak de zojuist geïnstalleerde militaire leden wel volledig toevertrouw. U bent bepaald niet minder welkom. Wij zullen u als één van de onzen beschouwen en u ook als zodanig – als collega's – tegemoet treden.

Mr Th. H. A. M. van Eupen:

Zoals ingewijden weten, wordt bij installatie- en afscheidszittingen in het algemeen bij dit hof slechts het woord gevoerd door President, Procureur-generaal en deken. Ik herinner mij één plechtige zitting waarbij ook de griffier het woord voerde, maar een lid van het college heeft bij mijn weten hier bij een dergelijke gelegenheid nog nooit het woord gekregen. Dat dit nu wel geschiedt, beschouw ik niet als een persoonlijke eer, maar als een accentuering van het bijzondere karakter van deze installatie. Ook eerder zijn bij dit hof bijzondere kamers ingesteld en leden daarvan geïnstalleerd, maar onder die kamers is deze kamer toch weer een bijzondere.

Niet alleen omdat zij de taak overneemt van een zeer oud en eerbiedwaardig college als het Hoog Militair Gerechtshof, het HMG, maar ook omdat thans sprake is van een geheel nieuwe wijze van samenstelling, zoals al door de President besproken. De thans geïnstalleerden, behalve de Advocaat-generaal Van den Boezem, behoren volgens art. 9 van de Wet Militaire Strafrecht-

spraak niet tot de rechterlijke macht, maar zij dragen wél de naam „militair lid” (niet „raad”) en zij hebben volgens art. 20 van de wet strafprocesueel gezien in beginsel dezelfde rechten als andere rechters/raadsheren. Deze tegenstelling zet zich ook voort in andere bepalingen: Enerzijds zijn op hen, volgens art. 6, lid 4^j art. 9, lid 4, van de wet de artikelen 10-14e van de Wet R.O. van overeenkomstige toepassing, bepalingen die o.a. het tuchtrechtelijk toezicht van de Hoge Raad regelen, anderzijds gelden volgens art. 40 van de wet voor hen niet de artikelen 510-511 Sv., wat inhoudt dat bij berechting van een door een militair lid gepleegd misdrijf – we kunnen ons dat, zeker vandaag, moeilijk voorstellen! – of een gepleegde overtreding – wat beter voorstelbaar is – geen bijzondere competentieregels bestaan. Bij een misdrijf zouden zij dus in eerste aanleg terechtkomen bij de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem en in hoger beroep ... bij zichzelf, althans hun naaste collega’s. Niet alleen lijkt het consequent om de militaire leden strafrechtelijk over dezelfde kam te scheren als tuchtrechtelijk, wat belangrijker is: het is ook veel praktischer en billijker. Overigens zou hiervoor dan wel, naast schrapping van art. 40, een kleine aanpassing van de competentieregels van art. 2 noodzakelijk zijn.

Hoe dit ook zij, blijktens de memorie van antwoord bij de wet heeft men bewust deze keuze gedaan; de wet is thans duidelijk op dit punt en we zullen ermee moeten leven. Ermee leven zoals, in groter verband, wij allang moeten leven met het veel schrijnender ontbreken van een verwijzingsregeling als in artt. 510-511 Sv. voor civiele en belastingzaken!

De raadsheer die van echt gaat scheiden of die een geschil heeft met de inspecteur over zijn belastingaanslag komt in het algemeen terecht bij zijn eigen collega’s! In het eerste geval pas in hoger beroep, in het tweede geval in eerste en enige feitelijke instantie. Mijns inziens is dit een omstandigheid, die noch voor de betrokkene zelf, noch voor zijn wederpartij, noch voor het aanzien van de rechtspraak in het algemeen gewenst is. Doch dit terzijde!

Graag wil ik bij deze gelegenheid enige aandacht wijden aan enkele knelpunten van de nieuwe regeling, die nu al te voorzien zijn en die met name samenhangen met het slechts mondjesmaat benoemen van leden voor de militaire kamer van het hof. Bij de rechtbank is het, naar ik vernam, iets beter gesteld, hetgeen verband houdt met het veel grotere aanbod van zaken aldaar. Bij het voorbereiden hiervan heb ik mij uiteraard verdiept in het losbladige werk „Militair Straf- en „tuchtrecht” van Van den Bosch, Clarenbeek, Coolen, Langemeijer, Keijzer en Vermeer, een werk dat een onmisbaar hulpmiddel zal zijn bij het werk in deze kamer en waarvan is te hopen dat die onderdelen ervan die nog niet gereed zijn spoedig het boek zullen completeren. In aantekening 2 op artikel 6 wordt de verwachting uitgesproken dat van elk krijgsmachtdeel meer militaire leden zullen worden benoemd en dat is, zoals gebleken, niet geschied. Noch bij het hof, noch naar ik begreep, bij de rechtbank is ten aanzien van marine en luchtmacht meer dan één lid benoemd*, terwijl de verwachting, uitgesproken in aantekening 4 op hetzelfde artikel, dat de aanwezigheid van militaire leden van de Koninklijke Marine en de Koninklijke Luchtmacht slechts bij *zeer hoge* uitzondering noodzakelijk zal zijn, mij wat rooskleurig lijkt. Al binnen circa twee maanden zullen wij beiden nodig hebben!

Er bestaan – in hoofdzaak – twee gevallen, waarin zulks tot problemen leidt. Daar is ten eerste het geval dat vóór de zitting bemoeienis is geweest met de zaak van een militaire kamer die als raadkamer optreedt (art. 21 van de wet). Dat kan zijn i.v.m. toegepaste voorlopige hechtenis (wat ongetwijfeld met enige regelmaat zal voorkomen), i.v.m. een beklag ingevolge art 12 Sv. of met een bezwaarschrift tegen de dagvaarding (appèl van de Officier van Justitie tegen een buitenvervolginstelling: art. 252 Sv.). Er zijn ook nog andere gevallen mogelijk. Men zal het, denk ik, met mij eens zijn dat de onbevangenheid en onpartijdigheid van de rechter erdoor wordt bevorderd als in een dergelijk geval bij de behandeling van de zaak ten gronde het college een andere samenstelling heeft dan bij de raadkamerbehandeling. Als men dat wil realiseren zal het echter in dergelijke gevallen – als het een marine- of luchtmachtzaak betreft – niet mogelijk zijn recht te doen aan de bepaling van art. 5, lid 1 (van toepassing bij het hof krachtens art. 9, lid 1) dat het militaire lid bij voorkeur behoort tot hetzelfde krijgsmachtdeel als waartoe de verdachte behoort.

---

* Nadien vernam ik dat in de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem twee marine-leden zijn benoemd. (*Van Eupen*).

Het hof zal zich over de vraag welk van beide voorkeuren hier het zwaarst moet wegen, nog ernstig moeten beraden, hetzij in het algemeen, hetzij van geval tot geval.

Het andere geval waarin hetzelfde probleem speelt is dat van terugwijzing van een zaak door de Hoge Raad naar de militaire kamer van het hof na cassatie (art. 36 van de wet) of herziening (art. 37). Terugverwijzing van een strafzaak naar hetzelfde college komt thans slechts sporadisch voor, maar is in militaire zaken onvermijdelijk nu er geen ander bevoegd college bestaat. In art. 36 wordt overigens ten onrechte gesproken over verwijzing als bedoeld in art. 441, *derde lid*, Sv., waar wordt bedoeld: tweede lid, tweede volzin, doch dit terzijde.

In beide bepalingen wordt aan het slot gesteld: „Aan de behandeling van de verwezen zaak „nemen bij voorkeur geen leden deel die op enigerlei wijze bij de behandeling van die zaak „betrokken zijn geweest.”

Als het een marine- of luchtmachtzaak betreft is ook hier toepassing van deze bepaling dus niet te rijmen met de voorkeur van art. 5 (militair lid bij voorkeur van hetzelfde krijgsmachtdeel als de verdachte). Als zich beide gevallen voordoen: én een voorafgaande raadkamerbeslissing én verwijzing van de zaak na cassatie, dan doet zich ook ten aanzien van verdachten uit de Koninklijke Landmacht hetzelfde voor!

Een en ander spreekt nog sterker als de Advocaat-generaal Meijers gelijk heeft, in zijn conclusie voor H.R. 8 mei 1990, MRT sept./okt. 1990, als hij zegt: „Verzoekers recht op fair „hearing als bedoeld in art. 6, lid 1, EVRM brengt naar mijn mening met zich mee dat een nieuwe „behandeling van de zaak (na cassatie) zal plaatsvinden voor het HMG in een volledig andere „samenstelling dan bij de behandeling van zijn zaak op 26 april 1989 (dus vóór de cassatie).” Hij verwijst daarbij in het bijzonder naar de uitspraak van het Hof te Straatsburg in de zaak van Hauschildt tegen Denemarken van 25 mei 1989, gepubliceerd (in het kort) in NJB 1989, p. 930. Het hof besliste in dat geval dat berechting door een rechter, die in een eerdere fase (toen het over het voorarrest van de betrokkene ging) al dan niet impliciet had beslist dat er een *bijzonder zware* verdenking op de verdachte rustte dat hij het misdrijf had begaan, schending van art. 6, lid 1, EVRM opleverde. De noot op het arrest – in welk arrest de Hoge Raad zich niet over het onderhavige punt behoefde uit te laten – voegt daaraan toe dat er geen beter bewijs voor is dat een rechter van oordeel is dat de verdachte een strafbaar feit heeft begaan dan dat hij hem daarvoor inderdaad heeft veroordeeld. Dat lijkt op zichzelf nogal duidelijk, maar als het gaat om een collegiale beslissing behoeft het helemaal niet zo te zijn! Ik ben er dus nog niet zo zeker van dat het arrest-Hauschildt met zich meebrengt dat bij verwijzing na cassatie een volledig andere samenstelling van de militaire kamer in alle gevallen verplicht is. Dat neemt echter niet weg dat de beperkte benoeming van militaire leden het in een aantal gevallen onmogelijk maakt de beide hiervoor besproken voorkeuren van de wetgever (hetzelfde krijgsmachtdeel én andere samenstelling na verwijzing) te honoreren.

Met een andere voorkeur van de wetgever heb ik minder problemen in de zojuist geschetste zin. Het gaat hier om de bepaling van art. 22 waarin geregeld wordt de opdracht tot het afnemen van een bepaald verhoor en waarin wordt gezegd dat die bij voorkeur *niet* gegeven wordt aan een lid dat op enigerlei wijze bij de behandeling van de zaak betrokken is geweest. Waarom niet, zo zou ik zeggen, nu het immers, zoals de memorie van toelichting terecht opmerkt, alleen gaat om het afnemen van een verhoor, niet om het deelnemen aan een beslissing. Ik kan mij goed voorstellen dat het in een gecompliceerde zaak juist de voorkeur zou verdienen een nader verhoor te doen plaatsvinden door een rechter die in de zaak is ingewerkt en ik kan mij in redelijkheid geen steekhoudend bezwaar daartegen van de zijde van de verdachte voorstellen.

Ik wil ook nog graag iets zeggen over het instituut van de officier (niet O.v.J.) als raadsman, geregeld in art. 23 van de wet, deze keer niet om een kritische noot te plaatsen, maar juist om waardering te uiten. Al ca. 20 jaar heb ik, zij het in beperkte mate, deelgenomen aan verschillende vormen van militaire rechtspraak en in die jaren heb ik in het algemeen met grote waardering gezien hoe officieren zich van hun taak als raadsman in een strafzaak kweten. Ik denk hier zowel aan (pelotons- of compagnies-)commandanten, als aan de medewerkers van het Bureau Militaire Strafsaken (BMS), ook als laatstbedoelden, zoals vaak het geval was, niet de titel van meester in de rechten voerden. Voor vrees dat zij zaken aanpakten die juridisch hun krachten te boven gingen, bestond m.i. geen grond: bij de zaken waarin zij optraden lag veelal het accent op de

militaire achtergrond van het gebeuren en de persoon van de verdachte (voorheen beklaagde geheten). Ik mag hopen dat op dit punt de praktijk ongewijzigd zal blijven, nu de nieuwe wet niet tot verandering noopt.

Het zal u wellicht opvallen dat ik niets gezegd heb over een van de heetste hangijzers van het nieuwe recht: de scheiding tussen straf- en tuchtrecht. Hier treedt in het materiële recht inderdaad een grote verandering op, waarover ook veel is geschreven. Zij die fundamentele kritiek hadden op het nieuwe recht richtten zich daarbij met name op dit punt. Ik wil mij op deze plaats echter uitdrukkelijk onthouden van het geven van een oordeel hierover. Wij zullen ongetwijfeld over enige tijd, zij het niet direct omdat eerst de militaire kamer van de rechtbank aan bod komt, over problemen die daarmee samenhangen ons moeten buigen, maar welke problemen dat precies zullen zijn is nu niet volledig te overzien. Het lijkt met niet wenselijk nu al met enig, zij het ook voorlopig, standpunt te komen.

Ik wil nog graag wijzen op één punt, een punt dat eigenlijk vooral de doorgewinterde strafrechters en leden van het O.M. onder u als een bijzonderheid zal zijn opgevallen nl. de bevoegdheid van het O.M., neergelegd in art. 68 lid 4 van de wet, om *in elk stadium* van het strafproces – dus niet alleen in eerste aanleg, maar zelfs (volgens de memorie van toelichting) tot aan de Hoge Raad toe, met toestemming van de rechter de telastelegging te wijzigen in verband met de aangebrachte wijzigingen in het materiële strafrecht. Ik denk dat dit een uniek verschijnsel is en dat de bepaling een uitdaging inhoudt aan het O.M. om daarvan een juist gebruik te maken. Zo kan worden voorkomen dat geringe wijzigingen in strafbepalingen tot gevolg zouden hebben dat personen die in eerste aanleg terecht veroordeeld zijn in hoger beroep de dans zouden ontspringen.

Ik heb, in verband met de plechtigheid van vandaag, de laatste weken wat knipsels verzameld uit NRC-Handelsblad, die op een of andere wijze met rechtspraak, al dan niet over militaire, te maken hadden. Nu, dat viel niet mee! Naast een degelijk verslag van de laatste zitting van het HMG stond in dezelfde krant een stukje, getiteld „Adieu HMG”, waarvan ik de schrijver hier maar niet zal noemen, dat zo bol stond van de onjuistheden, dat er nauwelijks beginnen aan was om die te corrigeren, al heeft enige dagen later een officier van justitie/plv. auditeur-militair toch een poging daartoe gewaagd. Rond dezelfde tijd vond ik nog koppen als „Italiaanse advocaten „en rechters een dag in staking” en „Personeel rechtbanken in Parijs op de vuist met politie”. In dezelfde tijd bereikte ons van de zijde van de Ned. Vereniging voor Rechtspraak een brief waarin om steun werd gevraagd voor o.a. de nagelaten betrekkingen van in Colombia vermoorde rechters. Ik kan mij voorstellen dat onder de thans geïnstalleerden mogelijk de gedachte is gerezen: „Waar ben ik aan begonnen?” Maar troost u: in Nederland gaat het, ook in de paleizen van justitie, een stuk rustiger toe. De rechterlijke macht gaat hier alleen in figuurlijke zin en dan nog heel spaarzaam op de barricaden. Ziet u maar hoe beschaafd onze collega’s in Amsterdam actie voeren voor het behoud van hun Paleis, zoals dinsdagavond in NOS-laet te zien was!

Ik ga besluiten. Met groot genoegen neem ik het voorzitterschap van de militaire kamer van dit hof op mij. Ik prijs mij gelukkig dat ik de gelegenheid heb gekregen om gedurende ca. 1 jaar ook nog betrokken te zijn bij de rechtspraak door het HMG, zodat ik – tezamen met u, mijnheer Beljaars – er mede voor kan zorgen dat niet onnodig caesuren worden aangebracht in de rechtspraak over militairen. Ik ben erkentelijk voor de zeer collegiale wijze waarop ik in genoemd college door de President, Mr De Groot, en de leden ben ontvangen. Ik heb er alle vertrouwen in dat de militaire kamer van het hof te Arnhem, deskundig voorgelicht door het O.M., erin zal slagen het vertrouwen van de justitiabelen te verkrijgen en te behouden en met 3 leden niet minder grondig te werken dan het HMG met zes leden deed.

Mr J. H. G. Boekraad:

Stel dat ik bij ongewijzigde wetgeving, nu, op de eerste zitting na nieuwjaar, als Advocaat-Fiscaal zou optreden, dan zou ik ingevolge artikel 94 van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof hier eigenlijk uitdrukkelijk moeten verklaren dat ik, „zoveel ik weet „direct noch indirect heb ontvangen of genoten enige giften, gaven of geschenken, of mij die heb „doen toezeggen van enige personen, die ik wist of vermoedde, onder suspicie van misdaad te „liggen of daarvan door anderen te worden beschuldigd, noch ook van hen, die ik wist of

„geloofde van derzelve nabestaanden, vrienden of begunstigers te zijn, al waren het ook de „geringste geschenken van spijs of drank, zonder, ten aanzien der laatstgemelde, de minste „vermoedens daarbij konden plaatsvinden, dat die, ter contemplatie van bovengenoemde zaken, „gedaan werden“.

Door de intrekking van de Provisionele Instructie van het Hoog Militair Gerechtshof – evenals van de „Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht” en de „Rechtspleging bij de „Zeemacht” bij de nieuwe „Wet Militaire strafrechtspraak” (artikel 65) is met vele andere ook dit, in bloemrijke taal gestelde zuiveringsvoorschrift verleden tijd. Overigens ter geruststelling van het auditorium het afleggen van zo’n persoonlijke verklaring zou bij mij niet op overwegende bezwaren hebben gestuit.

Na de stijlvolle herdenking van zijn 175-jarig bestaan op 17 oktober 1989 heeft het H.M.G. een jaar later, op 5 december j.l. op stille wijze met een gewone zitting zijn werkzaamheden beëindigd. Althans nagenoeg in stilte omdat – zo leert een krantebericht – een ter rechtzitting flitsend fotograferende, althans doen fotograferende „Advocaat-Fiscaal in toga” als een soort vormfout is opgevallen.

Met dit toch historisch moment, van het verscheiden in stilte, is het H.M.G. in de pas gebleven van de militaire gerechten van eerste aanleg – de Krijgsraad en de Zeekrijgsraad – die in het kader van de totale integratie van de militaire en civiele rechtspleging en rechterlijke organisatie eveneens in stilte op 1 januari j.l. hebben opgehouden te bestaan.

Het doek is gevallen, maar daarmee kan en mag het laatste woord nog niet gesproken zijn. Het wil mij immers voorkomen, dat aan het militaire hoofdstuk in onze rechtsgeschiedenis nader en uitdrukkelijk aandacht ware te geven. Gezien bijv. het te verwachten voortbestaan van het inmiddels ruim 80-jarige „Militair Rechtelijk Tijdschrift” (M.R.T.) mag het toch niet uitgesloten worden geacht – en is het in elk geval te hopen – dat daarin of van daaruit een wetenschappelijk historische terugblik en analyse zal worden verricht of bevorderd.

Evenwel zonder daarop te wachten durf ik reeds de stelling aan, dat de bevindingen en het eindoordeel inhoudelijk, in hoge mate positief, zo niet lovend zullen zijn. Na periodes van stormachtige, soms hardnekkig gekleurde maatschappelijke en politieke discussies is – zeker in de laatste jaren – gelukkig het inzicht gerijpt dat de militaire rechterlijke organisatie – zowel in de zittende als in de staande sector te land, ter zee en in de lucht – zich uiterst deskundig, zorgvuldig en gewetensvol van haar taak heeft gekwet en dit toch tot geruststelling en voldoening van zeer velen en vele groeperingen binnen en buiten de krijgsmacht, binnen en buiten de rechterlijke macht, die – terecht – uiterst alert zijn geweest op en een groot vertrouwen hebben gehad in een evenwaardigheid in rechtsgehalte en rechtsbescherming in onze samenleving, voor burger en militair.

Deze positieve conclusie vermag op zich ook niet te verbazen als men weet, dat in een netwerk van personele unies vele leden van onze burgerlijke rechterlijke organisatie, staande en zittende magistratuur inclusief die van de Hoge Raad in en bij de militair rechterlijke colleges belangrijke rechterlijke, zelfs presidiale functies hebben vervuld. Niet verbazingwekkend, wel illustratief voor een evenwichtig kwaliteitsniveau acht ik dan ook de eindscore van de invoering in maart 1979 van de rechtsmiddelen van cassatie, cassatie in het belang der wet en herziening in het militair procesrecht bij de zgn. „Militaire Cassatiewet”. Blijkens mij bereikte opgave zijn in de afgelopen 12 jaren door de Hoge Raad in het totaal 187 militaire zaken afgedaan, waarvan er 27 zijn gecasseerd/vernietigd en 8 zijn verwezen naar het H.M.G.

Wil men aan een totaalwaardering toevoegen dat de taakvervulling onder – zoals dat heet – vaak moeilijke omstandigheden heeft plaatsgevonden dan zou ik hieronder niet willen begrijpen gebrekkige accommodatie of andere werkomstandigheden, personele problemen, of klimatologisch-fysieke benauwenis zoals ik die bijvoorbeeld zelf heb kunnen ervaren op het toenmalige Nederlands Nieuw-Guinea als burgerrechtsgeleerd lid van de krijgsmacht voor de landmacht aldaar – zitting doende in een eenvoudige „quonset” of „nissenhut”, gehuld in een zwarte toga van Nederlandse degelijkheid, slechts extra warme lucht ontvangend van één amechtig draaiende plafondfan.

Neen, ik doel hier, zoals gememoreerd, op de periode van sterke, politieke en maatschappelijke oppositie tegen, zelfs afwijzing van het bestaande militair apparaat en deszelfs militaire rechtsple-

ging met name op punten waarop nagenoeg onverenigbaar maatschappelijke visies ter beoordeling en beslechting van juist de militaire rechter – krijgsraden en H.M.G. – moesten worden voorgelegd.

Ik doel hier ook op het, als taakverzwarende factor te beschouwen werken met weliswaar in amusant bloemrijke taal gegoten maar inmiddels wél bejaarde wetgeving, met uiteraard de daarbij behorende ouderdomsverschijnselen. Op welk een sterk inventieve, soms ook moedige, én steeds verantwoorde wijze de militaire rechter en in het bijzonder het Hoog Militair Gerechtshof de betreffende lacunes en defecten in hoge mate heeft weten op te vangen, is bij de „175-jaar herdenking” nog eens duidelijk naar voren gekomen.

Wat het militaire O.M. betreft zou ik willen memoreren, dat vooral sinds de 70-er jaren onder leiding van de toenmalige Haagse Procureur-Generaal en Advocaat-Fiscaal mr. W. van der Feltz het opsporings- en vervolgingsbeleid werd gekenmerkt door een sterk streven naar rechtszekerheid en rechtsgelijkheid en in dát kader naar een hoge mate van coördinatie, en in de zgn. „commune” zaken bovendien door „concordantie” dat wil zeggen zoveel mogelijk uniformiteit of liever consistentie in en binnen de eigen militaire maar ook en tevens en waar mogelijk aansluiting bij en afstemming van het opsporings- en vervolgingsbeleid op dat in de burgersamenleving, in het burger-O.M. Het zal ingewijden niet verbazen wanneer ik zeg dat ik m.n. de laatste tijd met het oog op de actuele integratie – ook van strafrechtelijk beleid – terug denk aan die periode van sterk gemotiveerd en gericht werken, aan bijvoorbeeld ook de soms bewogen discussies met de militaire autoriteiten over het vervolgings- en sepotbeleid betreffende bepaalde toen sterk ter discussie staande categorieën van delicten.

In het verloop van dit sterke streven naar maximale en optimale beleidsuniformering vormde een logische stap de deelname van de leden van de militaire auditie bij de krijgsraad te Arnhem in de diverse adviescommissies van het burger Openbaar Ministerie in het Arnhemse ressort; met eerbiediging van de formele gezagslijn van AM naar AF, als „assessores” doch in feite als gelijkwaardigen. Dit was ook het geval met de participatie van de auditeur-militair zelf in onze ressortvergadering (het gestructureerde overleg van de pg met zijn hoofdofficieren van justitie in het ressort) een en ander gecompleteerd door een voor de beleidsintegratie noodzakelijke lijn van informatie en communicatie.

Het was voorts van betekenis dat alle leden van de militaire auditie tussentijds konden worden benoemd tot plv. officier van justitie en ook als zodanig hebben gefunctioneerd op de onderscheiden arrondissementsparketten in het ressort, waardoor ook in de persoonlijke justitiële taakuitoefening voor zover nodig een zekere harmonisatie in attitude kon worden bevorderd.

Met deze enkele momenten en aspecten in een korte terugblik hoop ik te hebben aangegeven

- a. dat het passend is om dank en respect te betuigen aan allen, militair en burger, die zich in de loop van jaren hebben ingezet voor een zo optimaal mogelijke militaire strafrechtspleging met een eindresultaat, waarover men zich bepaald niet behoeft te schamen;

- b. dat de modernisering van de formele en materiële militaire strafrechtspleging een zaak van hoge prioriteit is geworden, en derhalve moet worden verwelkomd, zij het dat – zoals met name uit de toespraak van vice-president mr. Van Eupen naar voren is gekomen – in de voorliggende jonge wetten en besluiten nog enkele knel- en vraagpunten nadere rechterlijke aandacht zullen moeten krijgen;

- c. dat de toch in de praktijk gegroeide integratie van de militaire en de civiele rechtspleging en uitdrukkelijke organisatie daarbij van essentiële betekenis is;

- d. dat, wat het Arnhemse O.M. betreft, dit zich gedurende de laatste jaren in toenemende mate zowel op het beleidsvlak als in de personele sector gericht op de nieuwe situatie heeft voorbereid.

Wat de beleidsintegratie betreft, meen ik, dat dit inhoudelijk en wezenlijk aspect van de huidige herziening steeds prioritaire aandacht zal vragen. Op het terrein van de rechtshandhaving zullen de in het geding zijnde algemene én militaire aspecten en belangen in een telkens objectieve waardering en in een evenwichtige samenhang beoordeeld moeten worden en harmonisch moeten worden samengebracht in een consistent opsporings- en vervolgingsbeleid, zulks tevens ter conditionering van een dito tuchtrechtelijk beleid.

Zonder andere, bepaald niet onbelangrijke gevolgen van de herzieningsoperatie te veronachtzamen, acht ik het opportuun hier er aan te herinneren dat een belangrijke verandering die de

invoering van de nieuwe militaire strafwetgeving met zich heeft meegebracht het gezag over de Koninklijke Marechaussee betreft.

De regeling daaromtrent vindt men overigens niet in de Wet militaire strafrechtspraak maar in de Politiewet (art. n. 32 j° 36), waarin sedert de laatste partiële wijziging van 14 december 1988 de positie, taken en bevoegdheden van het Wapen der Koninklijke Marechaussee zijn verankerd.

Een en ander houdt in dat, indien de Koninklijke Marechaussee bij het uitoefenen van haar politietaken ten behoeve van de strijdkrachten optreedt ter strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde, zij steeds onder gezag zal staan van de officier van justitie, terwijl de procureur-generaal, fungerend directeur van politie, in zijn ambtsgebied er toezicht op dient te houden dat de Koninklijke Marechaussee die taak ten dienste van de justitie naar behoren vervult.

Volgens de Wet militaire strafrechtspraak is het Arnhemse openbaar ministerie exclusief en „qua patet orbis” met de opsporing en vervolging van militaire justitiabelen belast, voor zover tenminste de rechtsmacht niet toevalt aan de Antilliaanse of Arubaanse justitie.

De grote verandering is derhalve dat het O.M. zijn bevoegdheid niet meer deelt met de militaire autoriteiten (te weten de Commandierend Officieren, de Commandierend Generaals en de Vlootvoogd), die volgens de oude Rechtsplegingen bij de landmacht, luchtmacht en zeemacht dirigerende bevoegdheden ter zake hadden; hún invloed op de strafrechtelijke handhaving van de (militaire) rechtsorde heeft de wetgever prijsgegeven.

De militaire commandanten zullen na constatering zelf geen afweging meer behoeven te maken over een eventuele strafvervolging maar zij worden geacht op de gebruikelijke wijze aangifte te doen van strafbare feiten door hun onderhebbenden gepleegd. De Koninklijke Marechaussee heeft zodoende aan het begin van het traject van de strafrechtelijke handhaving van de militaire rechtsorde een bredere maar ook zwaardere verantwoordelijkheid toebedeeld gekregen.

Voor de Koninklijke Marechaussee is dit echter niets nieuws: in civilibus heeft zij daarin reeds jarenlange ervaring opgedaan. Zij weet de weg naar het O.M. te vinden, geniet daarvan een groot vertrouwen en kan op alle steun rekenen.

Ook bij de handhaving van het tuchtrecht kan een beroep op de Koninklijke Marechaussee worden gedaan. In dat geval opereert zij onder het militaire gezag. Hier dient zich echter de vraag aan of de wetgever de grens tussen straf- en tuchtrecht wel consequent en duidelijk heeft getrokken.

Bij een aantal militaire delicten kan n.l. een zekere normversluiting worden geconstateerd in die gevallen waarin de wetgever bij een op zich tuchtrechtelijke normschending het strafrecht heeft binnengehaald voor het geval waarin als rechtstreeks (of onmiddellijk) gevolg van de misdrijving tevens schade kan ontstaan voor de gereedheid voor het daadwerkelijk uitvoeren van een operatie of oefening van het krijgsmachtsonderdeel in kwestie. Wat daarbij onder een zodanige „operatie” of „oefening” moet worden verstaan, daarover rept de wetgever echter niet, derhalve aan de opsporingsambtenaar de keuze latend en aan het O.M. en de rechter vervolgens de beslissing. Vanaf heden zal de jurisprudentie hierin dus uitkomst moeten bieden.

Bij een aantal commune delicten is een ander soort grensvervaging aan de orde. In een op de valreep geïmplanteerd artikel in het tuchtrecht (art. 79 WMT) heeft de wetgever zelf een inbreuk op het hierboven geschetste systeem gemaakt door alsnog te bepalen dat (ingeval bij één van de in het artikel genoemde misdrijven tot een politiesepot besloten is), commandanten ter zake niettemin een tuchtrechtelijke sanctie kunnen opleggen. Het wil mij voorkomen, dat in voorkomende gevallen van dreigende samenloop prioriteit moet worden gegeven aan het kiezen van de strafvorderlijke marsroute, zeker als de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde dit dan vergt.

De militaire rechtsorde laat zich overigens niet zo eenvoudig in vakken opdelen. Ook in civilibus is dit ondenkbaar. Waar het takengebied van de handhaving van de openbare orde en dat van de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde elkaar raken of in elkaar overvloeien is, mede ten gevolge van de complexiteit van de hedendaagse samenleving, voor alle betrokken gezagsdragers wederzijds begrip voor en afstemming op ieders verantwoordelijkheden geboden.

Een goed functionerend militair driehoeksoverleg tussen het openbaar ministerie, de Koninklijke Marechaussee en de militaire commandanten kan en moet ertoe bijdragen dat van meet af

aan een duidelijk en evenwichtig beleid in beide sectoren verzekerd is.

Ik heb reeds opgemerkt dat de, tot de vervulling van de nieuwe rechterlijke taken geroepen leden van de Arnhemse magistratuur in beide instanties, zich naar behoren hebben voorbereid. Ten aanzien van het openbaar ministerie kan ik zeggen, dat hierbij de inbreng van kennis en ervaring van de Auditeur-Militair en de leden van zijn parket van onmiskenbare betekenis zijn gebleken. Zij allen verdienen respect voor de loyale bereidheid om met grote inzet mee te werken aan een nieuwe situatie en organisatie, die voor hen toch een voortijdig afscheid van eigen vertrouwde functie, verantwoordelijkheden en relatiepatroon inhoudt.

Zelf wil ik bekennen dat ik mij, ook persoonlijk bij de betekenis van dit moment betrokken voel. Waar ik op 9 december 1976 in Den Haag als advocaat-generaal, wnd. advocaat-fiscaal, wegens mijn ambtelijk vertrek naar Arnhem, mijn laatste zitting van het H.M.G. beëindigde, beschouw ik het als een voorrecht 14 jaar later in mijn Arnhemse functie de lang voorbereide integratie van de militaire rechterlijke organisatie te mogen verwelkomen.

In deze geest wil ik dan ook welkom heten – mede namens de leden van mijn parket – u, eerste, militaire leden van/bij/in de Militaire Kamer van ons Hof, die zojuist op deze zitting als zodanig zijn beëdigd én geïnstalleerd; op zich reeds een unieke procedure, mijnheer de President, (wellicht een suggestie voor een nieuwe Wet RO?) Aan u

generaal-majoor mr C. Beljaars

kolonel mr G. A. Jacobs

kapitein mr A. J. Vaandrager

kolonel mr J. Kloots

mijn oprechte felicitaties en beste wensen voor een vruchtbaar, succesvol rechterlijk functioneren. Het O.M. bij dit Hof ziet uw optreden met vertrouwen tegemoet. Gij zijt door kennis en ervaring terzake zeer gekwalificeerd en – naar ik bij onze kennismaking heb kunnen constateren – ook uiterst gemotiveerd. En juist die motivatie zal u kunnen helpen om in een uitstekend samenwerkingsverband met de leden van het Hof uw militairrechtelijke pioniersfunctie met plezier en resultaat uit te oefenen.

Mijnheer de President, mijn laatste woord heb ik expresselijk gereserveerd voor mr. Van den Boezem die de dag van vandaag waarschijnlijk beleeft met, zoals dat heet, „gemengde gevoelens”. Ik denk daarbij aan een 20-jarige militairrechtelijke loopbaan – van secretaris van de Permanente Krijgsraad voor de Zeemacht, via diverse opklimmende posities in het militaire O.M. ter zee en te land, hier en in de West, tot uiteindelijk in 1984 auditeur-militair bij de Krijgsraad te Arnhem. Ruim 6 jaar waart gij, mr Van den Boezem, hoofd van het parket en hebt gij leiding gegeven aan de leden en medewerkers van het parket, aan de ontwikkeling en uitvoering van opsporings- en vervolgingsbeleid om tenslotte daadwerkelijk, met behoud van eigen overtuiging en inzichten, mee te werken aan de wettelijke en organisatorische integratie. Ook al beleeft u deze dag wellicht met een bloedend hart, dit heeft u er niet van weerhouden om met realiteitszin en plichtsbesef en met veel kennis van zaken aan de nieuwe situatie goede vorm en inhoud te geven.

Gij hebt u voorts bereid en ook geïnteresseerd getoond om bij het overdragen van de leiding van het AM-parket aan uw civiele collega, de Arnhemse hoofdofficier van justitie, als advocaat-generaal toe te treden tot mijn parket. Voor u derhalve een overgang van de eerste-lijns naar de appelrechtspraak. Bij u is komen te berusten een algemeen werkpakket zoals dat voor ieder der advocaten-generaal geldt, met als bijzonder onderdeel, uiteraard de eerste zorg voor de behandeling van militairrechtelijke zaken en de behartiging van de betreffende aangelegenheden.

Aangezien uw toetreding tevens als een – ook broodnodige – algemene versterking van de formatie voor mijn parket is bedoeld, bent gij reeds in november als advocaat-generaal beëdigd en spoedshalve „binnenskamers” inofficieel geïnstalleerd. Ik maak er melding van dat gij aldus in de afgelopen periode mij en de overige bij de operatie-integratie betrokken leden en medewerkers van mijn parket, zoals de advocaat-generaal mr Cremers en de kabinetschef mr Austen bekwaam hebt geadviseerd en gesteund en volhardend hebt gestimuleerd bij onze gezamenlijke arbeid. Voor een dergelijk betoon van karakter, loyaliteit en collegialiteit betuig ik mijn dank en respect.

Joost, ik herhaal hetgeen ik eerder informeel in november j.l. heb gezegd: proficiat en onze beste wensen ook aan het adres van je echtgenote Lyda, die wij met jou van harte verwelkomen.

Wij ervaren jullie reeds als te zijn „van ons”.

Tenslotte dit, het is waardevol op deze wijze, officieel, min of meer feestelijk, vol vertrouwen in elkaar, in de toekomst van start te gaan. Toch ontkom ik niet aan de gedachte dat wij op dit moment bijdragen aan, getuigen zijn van een voor de gehele krijgsmacht belangrijke ontwikkeling, terwijl diezelfde krijgsmacht zich op dit zelfde moment geroepen weet en zich in zekere mate voorbereidt op de vervulling van haar uiterste taak: daadwerkelijk optreden tot herstel en handhaving van de geschonden en bedreigde internationale rechtsorde. Moge het gegeven worden, dat de aanwending van het uiterste middel van internationaal gewapend optreden achterwege kan blijven door een wereldwijde bereidheid en inspanning ten dienste en behoud van de vrede.

Mr R. J. Dam:

Mijnheer de President,

Ik mag tot de installandi spreken namens de Balie. Daarbij zal ik niet van de gelegenheid gebruik maken om inhoudelijk aandacht te besteden aan de wijzigingen van het militaire strafrecht en het militair strafprocesrecht. Het besef dat ieder van de installandi aanzienlijk meer van het militaire straf- en procesrecht weet dan ik noopt tot bescheidenheid in dezen. Dit zal mij er overigens niet van weerhouden een aantal opmerkingen in de marge te maken. Dit overigens niet dan nadat ik alle installandi namens de Arnhemse Balie mijn gelukwensen heb aangeboden.

Het is mij opgevallen dat aan de integratie van de militaire strafrechtspraak met de burgerlijke rechtspraak in juridische tijdschriften die door advocaten veel worden gelezen zoals daar zijn het Nederlands Juristen Blad en het Advocatenblad, weinig of geen aandacht is geschonken. Zulks ten onrechte nu deze integratie met name ook voor de advocatuur betekenis heeft. In de jaargangen 1989 en 1990 heb ik in het Advocatenblad geheel geen verwijzing kunnen aantreffen naar het militair strafrecht en strafprocesrecht. In het NJB tref ik welgeteld één artikel aan van de Oud-President van het HMG, professor Van den Bosch, alsmede een commentaar van de heer Bolkestein daarop en een naschrift. Dit artikel is geschreven naar aanleiding van het 175-jarig bestaan van het HMG.

Mijn oorspronkelijke indruk dat de hierbedoelde wijzigingen van het militair strafrecht en het militair strafprocesrecht de juridische geesten weinig beroerd heeft bleek, na lezing van het artikel van prof. Van den Bosch, onjuist. Professor Van den Bosch besteedt in zijn artikel als gepubliceerd in nummer 36, jaargang 1989 naast de geschiedenis van het HMG ook aandacht aan de wijzigingen in het militair-strafrecht die wij vandaag mogen meemaken. Mr. Van den Bosch heeft deze reactie voorzien van een naschrift en maakt daarin er melding van dat hij op 22 januari 1987, toen de memories van antwoord op de wetsontwerpen waren verschenen, te zamen met mrs. Clarenbeek, Coolen, Langemeijer en Vermeer een brief heeft doen uitgaan aan de voorzitter van de Bijzondere Commissie voor de herziening van het militaire straf- en tuchtrecht, waarin voorstellen werden gedaan zowel betreffende principiële punten als punten van wetstechniek. Eén en ander met kopiën daarvan aan bewindslieden. Deze brief omvat 153 pagina's en verdient als zodanig te worden voorgedragen voor vermelding in het Guinness Book of Records, voor zover dit niet is geschied, ik zal dit nog nagaan.

Om de gedachte te bepalen vergt het voorlezen van 153 pagina's, uitgaande van regelafstand 1 en van A4-formaat, 535 minuten ofwel bijna 9 uur. De stelling dat de wijzigingen aanleiding hebben gegeven tot het maken van opmerkingen door een aantal juristen lijkt mij derhalve niet gewaagd. De lengte van de brief gaf mij aanleiding het Guinness Book of Records te raadplegen. De langste brief aldaar vermeld is geschreven door een zekere Anton van Dam te Arnhem. De heer Van Dam heeft deze brief gedurende de oorlogsjaren opgesteld. De brief was gericht aan een Amerikaanse pen pal en bevat 325.000 woorden. De brief van prof. Van den Bosch blijft steken op een aantal van naar mijn schatting 38.000 woorden. Voor de advocatuur is het militair strafrecht altijd iets bijzonders geweest.

Er zijn er onder ons die straks aan jongere kantoorgenoten nostalgisch zullen verhalen van overtredingen die meervoudig, met bijbehorende toevoegingsvergoeding, al dan niet te velde werden afgedaan. Die situatie komt niet meer terug. De komst van de militaire kantonrechter, een woord waaraan ik nog wennen moet, brengt de overtredingen vrijwel zeker buiten het bereik van de advocatuur.

De behandeling van eenvoudige delicten voor de militaire politierechter blijft wel binnen het bereik van de advocatuur maar zal dienovereenkomstig worden beloond. In zoverre zal de wijziging een besparing voor de Staatskas betekenen.

De integratie neemt echter niet alleen, maar geeft ook.

Arnhem wordt verrijkt met een militaire kamer van het Hof. Ik spreek het vertrouwen uit dat zulks de belangstelling van de Arnhemse Balie voor en de beoefening van de rechtshulp op het gebied van het militair strafrecht zal bevorderen.

Het is aan de Balie om in kringen van militaire rechtszoekenden te laten weten dat zij in staat en ook graag bereid is rechtshulp aan militairen te verlenen. In een tijd waarin de leden van de Balie in toenemende mate van public relations bewust worden, mag dit niet op problemen stuiten.

Voor diegenen onder ons die zich tot op heden wel met strafrecht, maar niet met het militair strafrecht bezig hielden, vergt behandeling van militaire zaken enige aanpassing.

De installatie van vandaag biedt een goede gelegenheid om te wijzen op het bijzondere karakter van het militaire strafrecht. Als ik dit doe dan bevind ik mij in het bijzonder goede gezelschap van de commissie van het gerechtshof, de rechtbank en het kantongerecht te Arnhem, welke commissie is ingesteld ter voldoening aan het verzoek van de minister van justitie tot advies met betrekking tot de integratie van de militaire rechtspraak met de burgerlijke rechtspraak.

De commissie constateert terecht dat voor diegenen die, veelal tegen hun zin in de militaire dienst zijn opgeroepen, een bijzondere zorgplicht dient te bestaan. Het is heel wel mogelijk dat de dienstplichtigen strafbaar gedrag vertonen dat niet los kan worden gezien van het feit dat zij hun militaire dienstplicht vervullen. Het betreft hier jonge mensen die van het ene moment op het andere een ingrijpende verandering van hun omgeving moeten meemaken. Een omgeving waarin ten aanzien van bijvoorbeeld alcoholgebruik mogelijkerwijze heel andere opvattingen heersen dan in de huiselijke omgeving van dienstplichtigen. Daarom zal nog meer dan in het normale geval aandacht dienen te worden geschonken aan de omstandigheden die tot de strafbare gedraging hebben kunnen bijdragen.

Op die aandacht kunnen militairen die strafrechtshulp behoeven waar het de Balie betreft rekenen.

ARRONDISSEMENTSRECHTBANK

Op 18 januari 1991 vond de installatie plaats van 8 leden van de militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem. Bij die gelegenheid sprak de vice-president – tevens voorzitter van de militaire kamer – mr P. R. Feith de volgende woorden.

Mr. P. R. Feith:

President, O.v.J., geïnstalleerden, dames en heren.

Vorige week donderdag vond bij het Gerechtshof hier de beëdiging en installatie plaats van de vier militaire leden die het Hof rijker is geworden. Bij die gelegenheid sprak ook de vice-president mr. Van Eupen, die de militaire kamer van het Hof gaat voorzitten.

Hij memoreerde daarbij dat het, voorzover hem bekend, de eerste keer was dat een vice-president naast de president het woord voerde tijdens de installatie.

Voor ons bij de rechtbank geldt, voorzover ik weet, het zelfde. Het tekent, denk ik, het bijzondere van deze installatie en dan doel ik nog niet eens op het grote aantal geïnstalleerden. Het getal van 8 geïnstalleerden is denk ik, een record voor onze rechtbank en ik vraag mij zelfs af of we er het Guinness Book of Records niet mee zouden halen.

Het gaat echter niet om de aantallen, het gaat erom dat de wijzigingen in militair straf- en tuchtrecht nu daadwerkelijk in werking zijn getreden.

Drie soorten wijzigingen, materieel-rechtelijke, formeelrechtelijke en als derde wijziging die ten aanzien van de bevoegde rechter.

Eerst de materieel-rechtelijke wijzigingen.

Het WvMSr. is van 166 artikelen geslonken tot 131 artikelen (Deregulering heet dat). Weliswaar is er een Wet militair tuchtrecht bijgekomen met 33 gedragsregels die geschonden kunnen worden, maar daar staat weer tegenover de afschaffing van het Reglement op de Krijgstucht.

Wat verdwijnt er zoal? De doodstraf, en 3 bijkomende straffen, te weten het ontslag uit de militaire dienst, de verlaging in rang en de plaatsing in de strafklasse. Niet dat ze ooit nog werden opgelegd. Verder is een aantal delictsomschrijvingen komen te vervallen, waarvoor dan soms in de plaats is gesteld een gedragsregel in de Wet militair tuchtrecht (Decriminalisering heet dat). In zware gevallen resteert dan nog weer soms wel een delictsomschrijving als misdrijf. Ik zal daar hier niet gedetailleerd op ingaan; dit is geen college en ik ben zelf ook nog geen professor in de materie.

En, zoals ook bij het N.B.W. veel moois uit de 19e eeuw verdwijnt (de „gemene secreten” uit 703-705 B.W. b.v.), zo is het ook hier. Wij missen de schildwacht met getrokken zijdgeweer (art. 69 WMS oud). En wat te denken van het vervallen van art. 34 WMS oud? Dat verbood het dragen van ridderorden tijdens het ondergaan van gevangenisstraf. Nu mag dat allemaal maar.

Er is niet alleen geschrapt, er is ook bijgekomen. En dan denk ik met name aan gedragsregels uit de kersverse Wet militair tuchtrecht, waarvan de berechtiging in beroep aan onze militaire kamer is opgedragen. De wetgever heeft gepoogd tot een scherpe scheiding tussen tuchtrecht en strafrecht te komen. Een gedraging valt óf onder een gedragsregel en overtreding daarvan wordt bestraft door de commandant, óf zij betreft een strafbaar feit en dan dient aangifte te worden gedaan bij een opsporingsambtenaar.

Alleen wanneer die – in een beperkt aantal gevallen – niet binnen 7 dagen proces-verbaal opmaakt, kan de commandant alsnog besluiten tot tuchtrechtelijke afdoening.

Het ziet er op het eerste gezicht uit als een eenvoudige, duidelijke regeling. Of het dat is, zal moeten blijken. Vroeger was tuchtrecht eenvoudig. Een militair deed wat hem werd bevolen, en als hij dat niet deed wat 't fout. Voorbeeld. Een recruit bij de Amerikaanse marine kreeg als eerste richtlijn te horen: „If it moves, salute it. If it doesn't move, paint it grey”.

Tertium non datur, zeggen de Latinisten onder ons. Nee, dan nu. Ik neem u mee naar spoor 4b op het NS-station hier in Arnhem. Het is vrijdagmiddag na 17.00 uur. Op het perron staat een militair, een soldaat, blootshoofds en met de knopen van het van dienstwege verstrekte uniformjasje los. Fout dus.

Gedragsregel 38:

1) „In strijd met de militaire tucht gedraagt zich de militair die in uniform nodeloos slordig „gekleed gaat” (we nemen nu even aan dat het inderdaad nodeloos slordig is).

2) „Het eerste lid is mede van toepassing op de militair die geen dienst doet of behoort te doen „en zich niet bevindt op een militaire plaats.”

Op het Perron bevindt zich ook een militair van hogere rang, in dit geval de sergeant-majoor O. P. Treder. Hij treedt op, want hij denkt aan gedragsregel 27:

„In strijd met de militaire tucht gedraagt zich de militair, die, wetende dat een mindere inbreuk „maakt of heeft gemaakt op een gedragsregel van deze wet, nalaat maatregelen te nemen.”

Duidelijke zaak. O. P. Treder stapte op soldaat overtreder af en gelast hem zijn baret op te zetten en zijn uniformjasje dicht te knopen. De soldaat ziet dat niet zitten en hij doet niet wat hem gezegd is. Hij geeft braaf aan O. P. Treder zijn naam, rang, onderdeel en registratienummer op en stapte in zijn trein. O. P. Treder maakt een rapportje terzake van het niet opvolgen van een dienstbevel. De commandant van onze soldaat reikt hem terzake van deze gedraging een beschuldiging uit. Laten wij hem kapitein De Rechter noemen.

Op een paar deskundigen in de zaal na ziet u, hier aanwezigen, nog geen problemen. Immers zegt gedragsregel 15 niet: „In strijd met de militaire tucht gedraagt zich de militair die een „dienstbevel niet opvolgt”?

Maar, in art. 3 WMT wordt de werking van de wet beperkt tot de tijd waarin de militair dienst doet of hoort te doen en alleen op militaire plaatsen, tenzij de wet anders bepaalt.

En art. 15 bepaalt niet anders en heeft geen 2e lid, dat de werking van lid 1 uitstrekt tot de militair die geen dienst doet of heeft te doen en zich niet bevindt op een militaire plaats.

Er rest kapitein De Rechter dus niets anders dan onze soldaat vrij te spreken. Eigen schuld natuurlijk, want hij heeft zelf de beschuldiging zo op dit artikel 15 geformuleerd, in plaats van op 38.

Onze soldaat rapporteert nu de sergeant O. P. Treder, wegens het geven van een onrechtmatig dienstbevel. Ook dat is verboden, en wel in 28 WMT. Maar ook O. P. Treder ontspringt de dans, want 28 heeft evenmin een 2e lid en is dus buiten diensttijd en militaire plaatsen niet toepasselijk. Trouwens, als O. P. Treder zijn naam geen eer had aangedaan en rustig op de 17.21 trein naar Nijmegen had gewacht, dan zou hij het in het begin genoemde 27 WMT ook niet overtreden hebben, om dezelfde reden.

Duizelt het u? Mij soms wel. Maar we komen er wel uit. Het moet mij echter van het hart, dat ik te doen heb met de compagniescommandant, aan wie de uitvoering van dit nieuwe recht is opgedragen. De man heeft namelijk wel meer te doen.

Hij geeft leiding aan meer dan 100 mensen, met bijbehorende wapens, voertuigen, ander materieel. Hij is verantwoordelijk voor de geoefendheid van die mensen en de goede staat van onderhoud van genoemde zaken. En hij is meestal een nog betrekkelijk jonge man, tussen de 25 en 30 jaar.

Overigens, stelt u zich zijn rol in een tuchtproces eens voor. Hij formuleert de beschuldiging, en onderzoekt en beslist vervolgens of hij die bewezen acht en de beschuldigde strafbaar. Daarna legt hij straf op. Als de in de beschuldiging omschreven gedraging door hem zelf is waargenomen, is die waarneming niet alleen bewijsmiddel, maar is zij zelfs op zich al voldoende voor zijn eigen overtuiging. Daarnaast is zijn eigen waarneming tijdens het onderzoek ook een bewijsmiddel. Kortom, onze kapitein De Rechter is getuige, officier van justitie en rechter tegelijk. Hij is alleen niettegelijk ook raadsman, maar het lijkt me zo al moeilijk genoeg.

Ik kom terug op de wijzigingen in het recht en dan nu de proces-rechtelijke. Hier is nog veel meer vervallen. De rechtspleging bij de Zeemacht, de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht. Ze zijn niet meer. Niet meer bestaat de verwijzingsofficier, die een strafzaak verwees naar de krijgsraad. De officier-commissaris, die onderzoek deed, dat informatiën heette, waarbij hij en zijn secretaris gerecuseerd mochten worden, mits met decentie. Op zijn confessie (niet geloof maar bekentenis) kon de beklagde gerecolleerd worden. En wat zal de provoost-geweldige niet gemist worden.

De auditeur-militair en de fiscaal, zij zijn nu Officier van Justitie. Ook niet niks, maar toch. . .

Een beetje nostalgie. Een beetje maar, want het ging om totaal verouderde wetboeken, waarbij

ook vroeger al zoveel mogelijk het Wetboek van Strafvordering naar analogie werd toegepast. Nu geldt het gewoon, met een paar aanpassingen i.v.m. het bijzondere karakter van de militaire strafrechtspraak.

Geheel nieuw is de tuchtrechtprocedure in beroep. Ik zal niet op alle details en vraagpunten daarbij ingaan. Wel wil ik even stilstaan bij het feit, dat door dit beroep voor het eerst in de geschiedenis de krijgsmacht niet meer grip heeft op de uitleg van de bepalingen betreffende de militaire tucht. Het laatste woord (behoudens cassatie in belang der wet) ligt nu bij de overwegend burgerrechtelijk samengestelde militaire kamer van onze rechtbank. Wellicht de belangrijkste wijziging per 1 januari 1991.

Tenslotte, wat ook verdween, is de krijgsraad. De vele woorden, daar al aan gewijd, maken het onnodig er hier en nu nog eens op terug te komen. Wat er voor in de plaats is gekomen is de rechtbank Arnhem en daarin de militaire kamer (door mij wel eens de milka genoemd. Geen reclame voor welke kleur lila dan ook). Twee burgerrechters i.p.v. één zoals vroeger, en nog maar één militair lid, die dan nog jurist moet zijn ook, in de meervoudige kamer. Een versterking van het burgerrechtelijke en juridische aspect, met een bijbehorende verzwakking van het militaire. Een goede zaak uit het oogpunt van vermaatschappelijking van de krijgsmacht en ook uit het oogpunt van de steeds verder gaande juridisering van de samenleving. Navrant is dat dit gebeurt nu net voor een deel van de strijdkrachten op grond van 71a WMS de aanwezigheid van tijd van oorlog aangenomen zal moeten worden.

De krijgsraad is er niet meer, het ambtelijk apparaat is er nog wel. Ik trof bij de voorbereidingen een groep mensen aan die enthousiast meewerkten aan alle aanpassingen per 1 januari. Wij zijn nog steeds bezig daarmee, in regelmatig overleg, niet alleen kamerbreed, maar ook unitbreed. Ik mik erop dat zij, samen met de griffiers en rechters (burger en militair), dus wij met zijn allen, een echte unit zullen vormen, waarin, in een goede sfeer, in goed overleg met het parket, produktief goed gewerkt kan worden en kwalitatief ook. Ik hoop niet alleen, maar verwacht dat wij de uitdagingen, die in al het nieuwe besloten liggen, tezamen aan zullen kunnen.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 1 maart 1990

nr. MAW 1987/30

Voorzitter: mr J. Boesjes; Leden: mr J. Janssen en mr J. O. de Lange

De Franse echtgenote

Een officier van de Koninklijke luchtmacht keerde eind 1984 terug in Nederland na een detachering in de Verenigde Staten. Zijn Franse echtgenote vestigde zich in Frankrijk (bij haar kinderen); hij werd geplaatst op de vliegbasis Twenthe en ondergebracht in de officiersmess. Weliswaar had hij een eigen huis in Uden, doch deze woning had hij reeds vóór zijn vertrek naar de Verenigde Staten verhuurd. Toen op zijn wedde een vermindering werd toegepast van 35% wegens verstrekking van rijkswege van voeding en huisvesting, stelde hij tegen dit besluit beroep in bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage.

Naar zijn mening leefde hij om redenen van dienst gescheiden van zijn gezin. Het Gerecht stelde hem in het gelijk. In hoger beroep oordeelde de Centrale Raad van Beroep echter anders. „Gedaagde „was na zijn verplaatsing naar de vliegbasis Twenthe inderdaad niet in de gelegenheid de nacht bij „zijn gezin of in zijn woning door te brengen resp. verkeerde op de dagen waarop hij na die „verplaatsing zijn normale militaire werkzaamheden verrichtte in de onmogelijkheid bij zijn gezin of „in zijn woning te overnachten”, aldus de Raad, „echter niet (in de regel) uitsluitend om redenen van „dienst, n.l. ten gevolge van die verplaatsing naar de vliegbasis Twenthe, maar (mede) omdat zijn „echtgenote om haar moverende redenen er de voorkeur aan heeft gegeven om na haar terugkeer uit „de Verenigde Staten in Frankrijk te gaan wonen.”

(Art. 70 lid 1 RIM; paragraaf 48 BIM)

UITSPRAAK

in het geding tussen de minister van Defensie, eiser, en E., wonende te G., gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Bij brief van 4 maart 1986 heeft eiser aan gedaagde medegedeeld dat niet kan worden gesteld dat hij na zijn verplaatsing naar de Vliegbasis Twenthe uitsluitend om redenen van dienst gescheiden van zijn gezin leefde, weshalve gedaagde geen aanspraak kon doen gelden op de hieraan verbonden emolumenten.

Een door gedaagde tegen dat besluit ingesteld beroep heeft geleid tot de uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage van 15 mei 1987, nr. MAW 1986/618. Bij die uitspraak werd het bestreden besluit nietig verklaard voorzover dat betrekking heeft op de inhouding op gedaagdes wedde wegens huisvesting en voeding van rijkswege en werd het beroep voor het overige ongegrond verklaard.

Eiser is tegen die uitspraak in hoger beroep gekomen op daartoe bij aanvullend beroepschrift aangevoerde gronden. Namens gedaagde is daarop bij brief van 7 november 1988 gereageerd.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van de Raad van 8 februari 1990. Eiser, ambtshalve opgeroepen, heeft zich doen vertegenwoordigen door Mr J. H. C. van Zanen, werkzaam op eisers ministerie. Gedaagde, eveneens ambtshalve opgeroepen, is verschenen in persoon, bijgestaan door Mr H. J. M. G. M. van der Meijden, advocaat en procureur te Ermelo.

II. Motivering

Gedaagde, destijds kapitein, thans majoor van de Koninklijke luchtmacht, is op 24 december 1984 teruggekeerd van een detachering in de Verenigde Staten, waar hij van zijn uit Frankrijk afkomstige echtgenote was vergezeld. Gedaagde was voordien geplaatst geweest op de vliegbasis Volkel. Hij had een eigen huis in Uden dat hij vóór zijn vertrek naar de Verenigde Staten deels had verhuurd. Na terugkeer uit de Verenigde Staten vestigde gedaagdes echtgenote zich terstond

weer in Frankrijk waar zij een woning huurde en de zorg op zich nam voor haar kinderen die gedurende haar verblijf in de Verenigde Staten in Frankrijk waren achtergebleven. Nadat gedaagde gedurende kortere tijd voor cursussen gedetacheerd was geweest te Soesterberg en Gilze-Rijen, werd gedaagde per 13 februari 1985 – overeenkomstig aan hem eerder officieus gedane mededelingen – geplaatst op de vliegbasis Twenthe. Hij werd ondergebracht in de officiersmess aldaar. Gedurende zijn verlof en bewegingsvrijheid verbleef gedaagde bij zijn echtgenote in Frankrijk. Blijkens gedaagdes mededelingen ter terechtzitting van de Raad heeft gedaagde na zijn terugkeer uit de Verenigde Staten zich wel laten inschrijven in het bevolkingsregister van de gemeente Uden, doch feitelijk heeft hij niet meer in Uden verbleven.

Onder dagtekening 14 augustus 1985 verzocht gedaagde, op aandringen van zijn administrateur, aan eiser voortzetting van de aan hem in verband met zijn verplaatsing toegekende emolumenten. In zijn verzoek deelde gedaagde mede dat hij na zijn terugkeer uit de Verenigde Staten in zijn eigen woning te Uden woonde en dat zijn gezin in het buitenland verbleef.

In het in rubriek I vermelde besluit van 4 maart 1986 heeft eiser dat verzoek afgewezen, doch aan gedaagde wel toegekend de vermindering van 35% van het maandelijks op de wedde ingehouden bedrag wegens verstrekking van voeding en huisvesting van rijkswege, als bedoeld in punt 21 van paragraaf 48 van de Beschikking inkomsten militairen land- en luchtmacht 1969 (BIM).

Gedaagde heeft tegen dat besluit beroep ingesteld, welk beroep voor wat betreft de inhouding wegens verstrekking van huisvesting en voeding van rijkswege kennelijk was gericht tegen het besluit van eiser om gedaagde niet in aanmerking te brengen voor de algehele vrijstelling van die inhouding.

De eerste rechter heeft gedaagdes beroep ongegrond verklaard, echter met uitzondering van dat deel van het bestreden besluit dat betrekking had op vorenbedoelde inhouding.

Alleen eiser is tegen die uitspraak in hoger beroep gekomen.

De Raad neemt daarom aan – en eisers gemachtige heeft zulks ter terechtzitting bevestigd – dat het geding zich nu beperkt tot de vraag of eiser op goede gronden tot het besluit is kunnen komen dat gedaagde niet verkeerde in een geval waarin op een militair als gedaagde de inhouding wegens verstrekking van huisvesting en voeding van rijkswege niet wordt toegepast.

Anders dan de eerste rechter beantwoordt de Raad die vraag bevestigend. De Raad overweegt daartoe als volgt.

Artikel 70, lid 1 van de Regeling inkomsten militairen land- en luchtmacht 1969 (RIM) luidde, ten tijde en voorzover hier van belang:

„Naar door Onze minister te stellen regelen en voorwaarden wordt op de bezoldiging van een „weddegenietende militair die naar het oordeel van Onze minister van rijkswege van huisvesting „en voeding wordt voorzien, alsmede op de bezoldiging van een ongehuwde wedde e.o. - „genietende militair, een inhouding wegens huisvesting en voeding van rijkswege toegepast, doch „niet indien het betreft:

„ (...)

„ b. een gehuwde weddegenietende militair die in de regel uitsluitend om redenen van dienst niet „in de gelegenheid is de nacht bij zijn gezin of in zijn woning door te brengen.”

Paragraaf 48 van de BIM luidde, eveneens ten tijde en voorzover hier van belang:

„2. Voor de toepassing van deze paragraaf wordt verstaan onder:

„ a. gehuwde:

„ 1e. een militair, die naar Nederlands recht als gehuwd wordt beschouwd;

„ b. het gezin van een militair:

„ 1e. voor een militair bedoeld onder a, 1e: de echtgenote van de militair;

„ c. de woning van een militair:

„ de woning van het gezin van een militair.

„ (...)

„ 14. Onverminderd de bepalingen neergelegd in het eerste lid van artikel 70, onder a en b, wordt „de inhouding bovendien niet toegepast ten aanzien van:

„ a. een gehuwde militair die met inachtneming van het bepaalde in punt 15 uitsluitend om „redenen van dienst – waaronder mede te verstaan medische redenen – op de dagen waarop hij

„zijn normale militaire werkzaamheden verricht in de onmogelijkheid verkeert bij zijn gezin of in „zijn woning te overnachten.”

Eiser is blijkens het bestreden besluit van oordeel dat gedaagde niet voor het buiten toepassing laten van vorenbedoelde inhouding in aanmerking kwam omdat niet kan worden gesteld dat hij na zijn verplaatsing naar de vliegbasis Twenthe „uitsluitend om redenen van dienst gescheiden „van het gezin leefde.”

De Raad verstaat dit aldus dat eiser van oordeel was dat gedaagde verkeerde noch in het geval omschreven in artikel 70, lid 1, onder b van de RIM noch in het geval omschreven in paragraaf 48, punt 14, onder a van de BIM.

De Raad meent dat eiser op goede gronden tot dat oordeel is gekomen. Gedaagde immers was na zijn verplaatsing naar de vliegbasis Twenthe inderdaad niet in de gelegenheid de nacht bij zijn gezin of in zijn woning door te brengen resp. verkeerde op de dagen waarop hij na die verplaatsing zijn normale militaire werkzaamheden verrichtte in de onmogelijkheid bij zijn gezin of in zijn woning te overnachten, echter niet (in de regel) uitsluitend om redenen van dienst, n.l. ten gevolge van die verplaatsing naar de vliegbasis Twenthe, maar (mede) omdat zijn echtgenote om haar moverende redenen er de voorkeur aan heeft gegeven om na haar terugkeer uit de Verenigde Staten in Frankrijk te gaan wonen.

Nu ook overigens niet is gebleken dat het bestreden besluit strijdt met enig toepasselijk algemeen verbindend voorschrift noch met enig algemeen rechtsbeginsel of algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, is de Raad van oordeel dat het bestreden besluit niet voor nietigverklaring in aanmerking komt. De aangevallen uitspraak, voorzover daarbij het bestreden besluit werd nietigverklaard, kan derhalve niet in stand blijven.

Beslist wordt als volgt:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de aangevallen uitspraak, voorzover daartegen hoger beroep is ingesteld;

Verklaart het primaire beroep, voorzover dat betrekking heeft op de weigering van eiser om gedaagde in aanmerking te brengen voor algehele vrijstelling van de inhouding op zijn wedde wegens huisvesting en voeding van rijkswege, alsnog ongegrond.

Raad van state

Afdeling voor de geschillen van bestuur

Uitspraak van 12 september 1990

nr G02.90.0073

Enkelvoudige kamer: Mr H. Drop

De drie gebroeders

Een ingeschrevene voor de dienstplicht verzocht de minister van Defensie hem van dienst als gewoon dienstplichtige vrij te stellen wegens broederdienst. Toen dit verzoek werd afgewezen, stelde hij tegen deze beslissing beroep in bij de Afdeling voor de geschillen van bestuur van de Raad van State. De Afdeling verwierp het beroep evenwel. „Op grond van de stukken moet als vaststaand worden „aangenomen”, aldus de Afdeling, „dat de broer van appellant, F. G. B., als buitengewoon dienst- „plichtige niet een voor broederdienst geldende dienst heeft vervuld.” In verband hiermee kon appellant slechts naar één broer verwijzen, die aan de in art. 19 lid 2 Dpl.w. gestelde voorwaarden voldeed, te weten P. A. B.

(Dienstplichtwet, art. 19)

UITSpraak

in het geschil tussen P. J. B., wonende te P., appellant, en de minister van Defensie, verweerder.

Bij beslissing van 5 januari 1990, Directie Dienstplichtzaken, no. 71.12.14.269, heeft verweerder geweigerd om aan appellant vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige wegens broederdienst te verlenen.

De beslissing van verweerder is aan deze uitspraak gehecht. *)

Tegen deze beslissing heeft appellant beroep ingesteld.

Het beroepschrift is aan deze uitspraak gehecht.

Het geschil is behandeld op 3 september 1990 in een openbare vergadering van een enkelvoudige kamer van de Afdeling voor de geschillen van bestuur, waarin appellant in persoon en verweerder bij monde van mr J. K. M. Hensels hun standpunten hebben toegelicht.

In rechte

Krachtens artikel 19, eerste lid, van de Dienstplichtwet wordt vrijstelling wegens broederdienst verleend aan hem die ten minste twee broers heeft of gehad heeft, die dienen of gediend hebben bij de landmacht, de zeemacht of de overzeese krijgsmacht.

Ingevolge het tweede lid van genoemd artikel wordt in een van deze gevallen geacht te verkeren de broer die ten minste dertig dagen in werkelijke dienst is geweest, de broer die ten gevolge van verleend uitstel van eerste oefening nog niet of nog geen dertig dagen in werkelijke dienst is geweest, de broer die in het genot van militair pensioen is gesteld en de broer die gedurende zijn verblijf in werkelijke dienst is overleden.

Appellant P. J. B. heeft op 16 november 1989 vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige wegens broederdienst aangevraagd, waarbij hij heeft verwezen naar zijn broer F. G. B. en P. A. B.

Uit de stukken blijkt dat P. A. B. in 1987 studie-uitstel heeft verkregen en dat F. G. B. op 28 juni 1985 tot buitengewoon dienstplichtige is bestemd.

Verweerder heeft bij zijn bestreden beslissing van 5 januari 1990 de aanvraag van appellant afgewezen, omdat de broer F. G. B. niet verkeert in een der gevallen als bedoeld in artikel 19, tweede lid, van de Dienstplichtwet.

Appellant voert in beroep aan dat hij voldoet aan de normen voor vrijstelling wegens broederdienst, zoals deze staan vermeld in de brochure „De Keuring”, uitgave van Directie Voorlichting van het Ministerie van Defensie van januari 1989.

De Afdeling overweegt het volgende.

Op grond van de stukken moet als vaststaand worden aangenomen dat de broer van appellant F. G. B., als buitengewoon dienstplichtige niet een voor broederdienst geldende dienst heeft vervuld. In verband hiermede kan appellant slechts naar één broer verwijzen, te weten P. A. B., die een voor broederdienst geldende dienst zal vervullen, zodat appellant niet voldoet aan de vereisten waaronder ingevolge artikel 19 van de Dienstplichtwet vrijstelling wegens broederdienst wordt verleend.

Gezien het voorgaande is de Afdeling van oordeel, dat verweerder terecht tot de bestreden beslissing is gekomen.

Appellants verwijzing naar de voorlichtingsbrochure „De Keuring” berust naar het oordeel van de Afdeling op een misvatting omdat in de brochure duidelijk is aangegeven dat de buitengewoon dienstplichtige, indien daarnaar wordt verwezen, deze status uitsluitend dient te ontlenen aan de zogenaamde Koopvaardijregeling en deze in het geval van F. G. B. niet is toegepast.

Aangezien niet is gebleken dat de bestreden beslissing moet worden vernietigd op een der gronden genoemd in artikel 2, eerste lid, van de Tijdelijke wet Kroongeschillen dient het beroep te worden verworpen.

---

*) Niet opgenomen (*Red.*).

Uitspraak

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur;

Gezien de Tijdelijke wet Kroongeschillen, de Wet op de Raad van State en de Dienstplichtwet;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verwerpt het beroep.

NASCHRIFT

1. *Krachtens de Dienstplichtwet worden voor de dienstplicht ingeschreven alle mannelijke Nederlanders, woonachtig in Nederland, die 17 jaar of ouder zijn doch jonger dan 35. Wie is ingeschreven wordt in de regel op 19-jarige leeftijd ingelijfd (tenzij hij is afgekeurd, wegens een veroordeling van de dienst is uitgesloten of op grond van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst van krijgsdienst is vrijgesteld).*

Inlijving kan geschieden als gewoon of als buitengewoon dienstplichtige. Inlijving als gewoon dienstplichtige is regel. Wie als buitengewoon dienstplichtige wordt ingelijfd valt te lezen in art. 24 lid 1 Dpl.w.

Art. 24 lid 1 Dpl.w. noemt o.a.: hen, die van dienst als gewoon dienstplichtige zijn vrijgesteld. Krachtens art. 15 Dpl.w. kan vrijstelling van de dienst als gewoon dienstplichtige worden verleend wegens:

- kostwinnerschap;
- persoonlijke onmisbaarheid;
- het bekleden van een geestelijk of een godsdienstig-menslievend ambt of het volgen van een opleiding tot een zodanig ambt;
- broederdienst;
- aanwezigheid van een bijzonder geval.

Art. 19 lid 1 Dpl.w. bepaalt dat vrijstelling wegens broederdienst wordt verleend aan de ingeschrevene, die ten minste twee broers heeft of heeft gehad, die bij de krijgsmacht dienen of gediend hebben. Wat onder „dienen” of „gediend hebben” moet worden verstaan, valt te lezen in art. 19 lid 2 Dpl.w.

Slechts één van de twee broers van appellant voldeed aan de in de Dienstplichtwet gestelde voorwaarden. De ander had, als buitengewoon dienstplichtige, niet een voor broederdienst geldende dienst vervuld.

2. *Sedert 1 januari 1983, het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet rechtstoestand dienstplichtigen, kunnen ook dienstplichtigen, evenals militaire ambtenaren, tegen besluiten van het bestuur die hen rechtstreeks in hun belang treffen, beroep instellen bij de ambtenarenrechter. Ingevolge art. 3 MAW '31 jo. art. 4 lid 2 WRD staat echter geen beroep open tegen besluiting die (direct of indirect) steunen op de Dienstplichtwet. Tegen dergelijke besluiten kan in een aantal gevallen wel voorziening worden gevraagd bij de Kroon. Voor „Kroon” moet, ingevolge art. 1 Tijdelijke wet Kroongeschillen, sedert 1 januari 1988 worden gelezen: de Afdeling voor de geschillen van bestuur van de Raad van State.*

Voorziening bij de Kroon (lees: Afdeling voor de geschillen van bestuur van de Raad van State) kan o.a. worden gevraagd tegen: besluiten van de minister van Defensie inzake vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige (art. 20 Dpl.w.).

G.L.C.

BOEKAANKONDIGING

Van de hand van Mr L. F. de Groot is verschenen: „Berechting Japanse oorlogsmisdadigers in „Nederlands-Indië 1946-1949 – Temporaire Krijgsraad Batavia”. Het betreft hier een driedelig werk in twee banden, met vouwkaarten, appendix en register (1800 ingangen) 622 pag.

Het boek is te bestellen door overmaking van f 108,50 (inclusief verzendkosten) op bankrekening 67 50 00 009 t.n.v. Boekbinderij P. v.d. Hout te 's-Hertogenbosch onder vermelding: „Berechting Japanse Oorlogsmisdadigers”. ISBN 90-27058-06-2.

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *Th. J. Clarenbeek*, Vice-president van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht,
Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst;
Mr *O. van der Wind*, Kolonel van de Militair Juridische Dienst,
Voorzitter-plv van het Ambtenarengerecht te Haarlem;
voor de Koninklijke landmacht: Mr *W. van den Berg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst
voor de Koninklijke luchtmacht: Mr *H. J. Visser*, Kolonel der Koninklijke luchtmacht;
voor de Koninklijke marine: Mr *H. Segers*, Kapitein-ter-zee van administratie;
Adres van de Redactiecommissie: Gansstraat 18, 2352 EC Leiderdorp.

VASTE MEDEWERKERS:

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, em.-bijzonder Hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, oud-president van het Hoog Militair Gerechtshof, Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Mr *N. Keijzer*, Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden;

Prof. Mr *G. L. Coolen*, Schout-bij-nacht van administratie, lid van het Hoog Militair Gerechtshof, bijzondere hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam.

Prof. Mr *P. H. Kooijmans*, Hoogleraar in het volkenrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

Prof. Mr *A. K. Koekkoek*, Hoogleraar in het staats- en bestuursrecht aan de Katholieke Universiteit Brabant

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1990 f 37,25. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij SDU Uitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,00.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 1 pagina ontvangen een honorarium van f 45,- per pagina tot een maximum van f 300,- per aflevering, benevens 5 present-exemplaren van de desbetreffende aflevering van het Tijdschrift. De inhoud van het *M.R.T.* wordt opgenomen in een voor derden toegankelijke juridische databank. Het auteursrecht wordt met de publikatie overgedragen aan de Staat der Nederlanden.

Kennisgeving van adreswijziging (uitsluitend betalende abonnees) te richten tot de SDU uitgeverij, Christoffe Plantijnstraat, Postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage.

Zij die het tijdschrift van rijkswege verstrekten krijgen dienen zich voor kennisgeving van adreswijziging te wenden tot het hoofd van de sectie juridische zaken van het krijgsmachtdeel waartoe zij behoren.

*Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXXIV

april/mei 1991

Aflevering

4/5

SDU uitgeverij

INHOUD

Bijdragen

<i>Mr Th. J. Clarenbeek</i> ; Bestuurders van militaire motorrijtuigen en de Wet Mulder	117
<i>Prof. Mr G. L. Coolen</i> ; Dwangmiddelen in het militaire tuchtrecht	120

Tuchtrechtspraak

Arrb Ah 08.03.91	1. Roken in strijd met mondeling ingesteld rookverbod. 2. Rokend aangetroffen niet onmiddellijk voldaan aan de opdracht een brandende sigaar te doven	124
Arrb Ah 22.03.91	In strijd met een order van blijvende aard te hard gereden op militair terrein. Deze gedraging houdt een strafbaar feit in. Vrijspraak (Naschrift C.)	126
Arrb Ah 22.03.91	Geldboete. Overwegingen betreffende de draagkracht van de beschuldigde (Naschrift C.)	130
Arrb Ah 22.03.91	Sergeant I zegt tegen soldaten zich niets aan te trekken van aanwijzingen van een sergeant. Gedraging is niet te rangschikken onder enige gedragsregel van de WMT	133
Arrb Ah 22.03.91	Fouten in ziek-thuisprocedure. Gedragingen van vóór 1 januari 1991. Wat is het toepasselijke materiële recht?	135
Arrb Ah 22.03.91	Ontvankelijkheid van het beroep. Strafreden na beklag betreft andere gedraging dan de oorspronkelijke beschuldiging	138
Arrb Ah 22.03.91	Ontvankelijkheid van het beroep. Ontbreken van plaats en tijd in de (van voor 1 januari 1991) daterende beschuldiging	140

Burgerlijke rechtspraak

HR 25.01.91	Oefenende militairen schoten niet te kort in de ten opzichte van de berijder van een dressuurwagentje in acht te nemen zorgvuldigheid	142
-------------	---	-----

Wetgeving

Tot stand gekomen en aanhangige wetgeving	148
---	-----

Boekaankondiging

Maritieme rechtspraak gedurende de Tweede Wereldoorlog	152
Militaire Ambtenarenwet 1931, wet voor het reservepersoneel der krijgsmacht 1985 c.a.	152

Opmerkingen en mededelingen

Personalia	152
------------------	-----

Annotatoren:	G.L.C. – Prof. Mr G. L. Coolen
	C. – Mr Th. J. Clarenbeek
	W. – Mr O. van der Wind

BIJDRAGEN

Bestuurders van militaire motorrijtuigen en de Wet Mulder

door

MR Th. J. CLARENBECK

De Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften¹⁾ (verder te noemen: de Wet AHV of WAHV) heeft ten doel mogelijkheden te scheppen om op zichzelf niet ernstige gedragingen in strijd met de verkeersvoorschriften gesteld bij of krachtens de Wegenverkeerswet, de Provinciewet en de Gemeentewet administratiefrechtelijk in plaats van strafrechtelijk af te doen. De wet is in zijn geheel van toepassing op door militairen begane gedragingen. Er is voorzien in een rechtsgang tegen de oplegging van een administratieve sanctie. Deze procedure vindt voor militairen plaats bij andere gerechten dan die ingevolge art. 2 van de Wet militaire strafrechtspraak rechtsmacht uitoefenen.

De toepassing van de Wet AHV kan worden beperkt tot bij Koninklijk besluit aan te wijzen gedragingen en op dezelfde wijze aan te wijzen (delen van) bepaalde arrondissementen. De bedoeling daarvan was de mogelijkheid te scheppen de wet geleidelijk in te voeren. De wet is met ingang van 1 september 1990, zij het met enige beperkingen²⁾ van toepassing in een deel van het arrondissement Utrecht³⁾.

Art. 5a WAHV bepaalt: „Bij algemene maatregel van bestuur worden regels gesteld met „betrekking tot gedragingen, waarvan is vastgesteld dat zij hebben plaatsgevonden met of door „middel van een militair motorrijtuig. Daarbij kan worden afgeweken van het bepaalde bij of „krachtens deze wet.”

De in art. 5a bedoelde algemene maatregel van bestuur is tot heden niet tot stand gekomen. Bestudering van de wetsgeschiedenis wijst uit dat de algemene maatregel ook niet tot stand zál komen.

Art. 5a WAHV is in de Wet AHV ingevoegd bij de eerste wijziging van die wet⁴⁾. Uit die memorie van toelichting op het voorstel tot deze wijziging⁵⁾ blijkt dat het in de bedoeling heeft gelegen in de aangekondigde algemene maatregel van bestuur te regelen dat een zaak betreffende een gedraging met een militair motorrijtuig zou worden overgedragen aan het openbaar ministerie te Arnhem. Vervolgens zou dan over de zaak eventueel door de militaire kantonrechter kunnen worden beslist. Art. 5a beoogde aan dat voornemen een wettelijke grondslag te geven. In de Tweede Kamer deelde de minister van justitie mede dat uitsluitend om de praktische reden dat de kentekens van militaire voertuigen niet in het register van de Rijksdienst voor het Wegverkeer te Veendam zijn opgenomen, er voor gekozen is voor gedragingen, die met of door middel van een militair voertuig worden begaan een speciale voorziening te treffen⁶⁾.

In de Eerste Kamer bestonden tegen de voorgestelde bepaling van art. 5a WAHV ernstige bezwaren⁷⁾. Men zag in dat de aanleiding tot dit voorgestelde artikel de omstandigheid was dat militaire voertuigen geen in de centrale registratie te Veendam voorkomend kenteken hebben. Men vroeg zich echter af of het niet beter was geweest in artikel 1 van de wet bij de definities het militaire „kenteken” en ook de registratie van militaire kentekens op te nemen. Men maakte ook bezwaar tegen het (voorgenomen) aanwijzen van het militaire openbaar ministerie en de militaire

¹⁾ Wet van 3 juli 1989, Stb. 300.

²⁾ Van de in de bijlage bij de wet genoemde gedragingen zijn er 6 van toepassing uitgezonderd. Van de tot het arrondissement Utrecht behorende gemeenten zijn uitgezonderd de gemeenten Barneveld, Culemborg, Hoevelaken en Scherpenzeel.

³⁾ Besluit van 29 augustus 1990, Stb. 436.

⁴⁾ Wet van 26 juni 1990, Stb. 434.

⁵⁾ Bijl. Hand. II 21612, stuk nr 3, blz. 3 (Onderdeel C).

⁶⁾ Hand. II 1990 blz. 84-4794, tweede kolom.

⁷⁾ Bijl. Hand. I 21612, nr 243a, blz. 2.

kantonrechter als beroepsinstanties. Daarenboven achtte men het bezwaarlijk dat het voorgestelde art. 5a WAHV een bijna blanco mandaat tot afwijking van de Wet AHV zou geven. Tijdens de mondelinge behandeling werd uitgebreid aandacht besteed aan de vraag of de Grondwet een dergelijke – overigens ook nog te ruim bevonden – delegatie van de taak van de wetgever wel toelaat. Tevens werd aandacht besteed aan de uitzonderingssituatie die art. 5a voor de minister van defensie als werkgever tegenover andere werkgevers zou scheppen.

Bij zijn antwoord op deze opmerkingen zei de minister van justitie Hirsch Ballin dat een hoogleraar staats- en bestuursrecht zou zeggen dat een dergelijke blanco delegatie in onze wetgeving onwenselijk is. De minister zei te willen voorkomen dat de algemene maatregel van bestuur, die op grond van art. 5a WAHV tot stand zou komen in strijd zou zijn met art. 112 Gr.w. omdat daarin rechtsmacht zou worden opgedragen aan een andere rechter dan een kantonrechter (de oude militaire wetgeving was immers nog van kracht). Hij zegde toe dat de algemene maatregel van bestuur niet zou gelden voor gedragingen gepleegd voor 1 januari 1991⁸⁾. Tevens zegde hij toe de algemene maatregel van bestuur, zoals die per 1 januari 1991 zou gaan gelden, aan de Kamer te zullen zenden, zodat die daarover van gedachten zou kunnen wisselen. Hij vond het voor de hand liggen dat de algemene maatregel ook aan de Tweede Kamer zou worden toegezonden. De Eerste Kamer bleef echter ook na deze toezeggingen bezwaren tegen het voorgestelde art. 5a WAHV aanvoeren, hetgeen de minister er toe bracht in tweede termijn⁹⁾ toe te zeggen de nadere regeling inzake militaire motorrijtuigen opnieuw aan de orde te stellen in het kader van een nadere leemtetwet. Hij constateerde dat het niet echt bezwaarlijk was dat wat het kenteken betreft geen handhaving van de Wet Mulder inzake militaire motorrijtuigen plaatsvindt.

De minister van justitie zag de onmogelijkheid op te treden met toepassing van de Wet AHV beperkt tot de gevallen, waarin „op kenteken” is geconstateerd. Hij was van oordeel dat de Wet AHV kon worden toegepast als het voertuig werd staande gehouden, terwijl hij ook nog wees op het bestaan van het militair tuchtrecht¹⁰⁾. In de Wet militair tuchtrecht is echter geen gedragsregel te vinden, die op een militair, die op een voor het openbaar verkeer openstaande weg een verkeersovertreding begaat van toepassing kan zijn, ook niet in het geval die militair een *militair* motorrijtuig bestuurt.

Uit de omstandigheid dat de minister van oordeel was dat gedragingen met militaire motorrijtuigen, als het militaire motorrijtuig zou worden staande gehouden, wèl administratiefrechtelijk konden worden afgedaan, valt te concluderen dat de minister art. 5a WAHV kennelijk ziet als een aanvulling of vervolg op art. 5 WAHV. Art. 5a zegt echter dat er een algemene maatregel van bestuur zal komen waarin regels worden gesteld met betrekking tot „gedragingen, „waarvan is vastgesteld dat zij hebben plaatsgevonden met of door middel van een militair motorrijtuig”. In die tekst is geen beperking te lezen tot de gevallen waarin dat vaststellen „op kenteken” is geschied. De Raad van State heeft zo’n beperking in het voorgestelde art. 5a WAHV kennelijk ook niet gelezen. In zijn advies¹¹⁾ zegt de Raad: „In het voorgestelde artikel 5a (...) „wordt de bevoegdheid opgenomen om bij algemene maatregel van bestuur regels te stellen met betrekking tot gedragingen, die hebben plaatsgevonden met of door middel van militaire voertuigen.” De in art. 5a voorkomende woorden: „waarvan is vastgesteld dat” ontbreken in die zin, die woorden achtte de Raad kennelijk niet van doorslaggevend belang, wat ze wel zouden zijn geweest als de Raad art. 5a als een regeling voor militaire motorrijtuigen soortgelijk aan de regeling voor niet-militaire voertuigen in art. 5 WAHV zou hebben gezien. Ook uit de overige tekst van het advies van de Raad van State is niet af te leiden dat de Raad het voorgestelde artikel beperkt zag tot gedragingen, die „op kenteken” zijn geconstateerd, integendeel, de Raad spreekt (blz. 2) – ongeclausuleerd – over „de beoogde toedeling van rechtsmacht voor administratiefrechtelijke „gedragingen in de zin van de Wet administratiefrechtelijke afdoening verkeersvoorschriften

⁸⁾ Hand. I 1990 blz. 32-1397, linker kolom. Op 1 januari 1991 zou de Wet militaire strafrechtspraak in werking treden. De rechtsmacht op grond van art. 5a WAHV zou dan kunnen worden opgedragen aan de militaire kantonrechter.

⁹⁾ Hand. I 1990 blz. 32-1400, linker kolom.

¹⁰⁾ Zie noot 9.

¹¹⁾ Bijl. Hand. II 21 612, stuk B, blz. 1.

„(Stb. 1989, 300) aan de militaire kantonrechter te Arnhem” en – eveneens ongeclausuleerd – over „gedragingen met militaire voertuigen”.

Naar mijn oordeel kunnen, nu de in art. 5a WAHV aangekondigde algemene maatregel van bestuur niet tot stand is gekomen, op bestuurders van militaire motorrijtuigen *in het geheel geen* administratiefrechtelijke sancties worden toegepast.

Kan tegen de bestuurder van een militair motorrijtuig, waartegen niet administratiefrechtelijk kan worden opgetreden met behulp van het strafrecht worden opgetreden?

De slotzin van art. 2, eerste lid, WAHV bepaalt dat ten aanzien van de gedragingen, waarop de Wet AHV ziet, voorzieningen van strafrechtelijke of strafvorderlijke aard zijn uitgesloten. Art. 34, tweede lid, WVV bepaalt dat de gedragingen, die zijn omschreven in de bijlage bedoeld bij art. 2 WAHV niet strafbaar zijn, tenzij daarbij letsel aan personen is ontstaan of schade aan goederen is toegebracht. In de Provinciewet en in de gemeentewet zijn in de art. 87 resp. 195 soortgelijke bepalingen opgenomen. Strafrechtelijke vervolging van de bestuurder van een militair motorrijtuig, waarvan is vastgesteld dat daarmee een gedraging heeft plaatsgevonden als bedoeld in de Wet AHV, is, of die bestuurder nu burger of militair is, dus onmogelijk.

Indien de bestuurder een burger is, op wie de bepalingen van art. 2 Wet militaire strafrecht-spraak slechts in tijd van oorlog toepasselijk kunnen zijn, bestaan geen mogelijkheden tot verdere vervolging. Indien de bestuurder militair is, hetgeen veelal het geval zal zijn, ligt de zaak anders. Op de militair zijn naast de bepalingen gesteld bij of krachtens de Wegenverkeerswet (enz.) ook de art. 167 tot en met 169 van het Wetboek van Militair Strafrecht van toepassing. Deze artikelen zijn *niet* opgenomen in de bijlage bedoeld in art. 2 WAHV. Kan de militair, die optrad als bestuurder van een motorrijtuig waarmee een gedraging als bedoeld in de genoemde bijlage is gepleegd wél strafrechtelijk worden vervolgd en gestraft voor overtreding van één van die bepalingen? Bij de beantwoording van die vraag moet in het oog worden gehouden dat de in het Wetboek van Militair Strafrecht voorkomende bepalingen met betrekking tot het verkeer (kort gezegd) slechts toepasselijk zijn als voor dat verkeer geen normen zijn gesteld in een toepasselijke Nederlandse strafwet¹²). De art. 167 en 168 WMSr geven een eigen en zelfstandige norm. De militaire bestuurder van een militair motorrijtuig kan voor overtreding van één van die artikelen strafrechtelijk worden vervolgd, ook als hij door het plegen van één van die feiten een gedraging verrichtte, die in de bijlage bij de Wet AHV is genoemd.

Met betrekking tot art. 169 WMSr ligt de zaak anders. Dit artikel bevat voor overtredingen gepleegd op een voor het openbaar verkeer openstaande weg geen eigen voorschriften. Het artikel verwijst voor wat betreft op voor het openbaar verkeer openstaande wegen gepleegde overtredingen naar „door of vanwege het bevoegd gezag met betrekking tot het verkeer . . . „gegeven regels en aanwijzingen”. Indien art. 169 WMSr op overtredingen gepleegd op voor het openbaar verkeer openstaande wegen binnen Nederland wordt toegepast zal telkenmale moeten worden vastgesteld welke door het bevoegd gezag gegeven regel niet in acht is genomen. De overtreden regel zal (vrijwel) altijd een regel zijn, die als „gedraging” in de zin van art. 2 WAHV is genoemd en waarvan de slotzin van art. 2, eerste lid, WAHV bepaalt dat voorzieningen van strafrechtelijke of strafvorderlijke aard zijn uitgesloten. Die gedragingen zijn daarenboven in art. 34, tweede lid, WVV niet-strafbaar verklaard. Art. 169 WMSr kan daarom niet worden toegepast op de door het bevoegd gezag (de Nederlandse (besluit-)wetgever) gegeven regels, die een gedraging als bedoeld in art. 2 WAHV inhouden.

¹²) HMG 28 juni 1966, MRT LIX (1966) blz. 412, met naschrift W. H. V.

Dwangmiddelen in het militaire tuchtrecht

door

PROF. MR G. L. COOLEN

1. INLEIDING

Ingevolge art. 27 WMT is elke meerdere verplicht maatregelen te nemen, indien hij weet dat een mindere inbreuk maakt of heeft gemaakt op een gedragsregel van de Wet militair tuchtrecht. „De ratio van de bepaling is de principiële verantwoordelijkheid van de meerdere voor de handhaving van de interne orde van het onderdeel”, aldus de memorie van toelichting. Ten behoeve van deze handhaving staan twee dwangmiddelen ter beschikking:

- aanhouding (art. 102 WMT);
- inneming van voorwerpen (art. 103 WMT).

Art. 102 WMT verleent iedere meerdere de bevoegdheid een mindere, die wordt verdacht van een inbreuk op een gedragsregel van de Wet militair tuchtrecht, in geval van ontdekking op heterdaad aan te houden en naar een plaats van verhoor te leiden.

Art. 103 WMT verleent elke commandant de bevoegdheid een geschrift of, in het algemeen, een voorwerp waarvan hij redelijkerwijs kan aannemen dat het tot bewijs van de schending van een gedragsregel kan dienen, in te nemen en – tijdelijk – onder zich te houden.

2. AANHOUDING

Art. 102 lid 1 WMT luidt:

„In geval van ontdekking op heterdaad is, indien bijzondere omstandigheden dat onverwijld vorderen, iedere meerdere bevoegd degene die wordt verdacht van de schending van een gedragsregel aan te houden en naar een plaats van verhoor te geleiden. Artikel 128 van het Wetboek van Strafvordering is van overeenkomstige toepassing.”

Aanhouding bestaat in het aangrijpen van de mindere en het hem – goedschiks of kwaadschiks – overbrengen naar een plaats van verhoor; hetgeen in de regel betekent: naar een plaats waar rapport van hem kan worden opgemaakt. De wet eist niet dat de meerdere, die tot aanhouding overgaat, dezelfde persoon is als degene die het feit heeft ontdekt.

Aanhouding is mogelijk indien aan drie voorwaarden is voldaan:

- de mindere wordt verdacht van de schending van een gedragsregel van de Wet militair tuchtrecht;
- het feit is – door de meerdere of door een ander – op heterdaad ontdekt;
- bijzondere omstandigheden vorderen dat de mindere onverwijld wordt aangehouden.

Art. 102 lid 1 WMT spreekt van een mindere die wordt *verdacht* van de schending van een gedragsregel. Er dient dus sprake te zijn van een uit feiten of omstandigheden voortvloeiend redelijk vermoeden van schuld (in de zin van art. 27 Sv).

In een aantal gevallen zal, indien een gedragsregel is geschonden, tevens sprake zijn van een strafbaar feit. De mindere bijvoorbeeld, die een dienstbevel niet opvolgt, terwijl daarvan gemeen gevaar voor goederen is te duchten, schendt de gedragsregel, vervat in art. 15 WMT, maar pleegt tevens het strafbare feit, omschreven in art. 126 MSr. Zo kunnen vele voorbeelden worden genoemd.

Ook de mindere die wordt verdacht van een strafbaar feit kan, in geval van ontdekking op heterdaad, worden aangehouden. „In geval van ontdekking op heter daad is ieder bevoegd de „verdachte aan te houden”, aldus art. 53 lid 1 Sv. Indien in een bepaald geval beide artikelen (102 WMT en 53 Sv) van toepassing zijn, gaat art. 53 Sv voor. Dit vloeit voort uit de „scherpe „scheiding” en is in overeenstemming met de gedachte van het primaat van het strafrecht.

De meerdere, die een mindere op grond van art. 53 lid 1 Sv heeft aangehouden, is verplicht hem onverwijld aan een opsporingsambtenaar over te dragen (art. 53 lid 4 Sv).

Ingevolge art. 128 lid 1 Sv heeft ontdekking op heterdaad plaats, wanneer het feit wordt ontdekt, terwijl het wordt begaan of terstond nadat het is begaan. Ontdekking op heterdaad wordt

echter niet langer aanwezig geacht dan kort na het feit der ontdekking (art. 128 lid 2 Sv).¹⁾

Aanhouding is slechts toegestaan indien bijzondere omstandigheden dit onverwijld vorderen. Voor het antwoord op de vraag wanneer aan deze voorwaarde is voldaan, biedt de memorie van toelichting tal van aanknopingspunten. Zo wordt gesteld dat de mogelijkheid van aanhouding in de wet is opgenomen „om degene die een gedragsregel schendt of zojuist heeft geschonden in „sommige gevallen te (kunnen) verwijderen van de plaats waarop en de situatie waarin de „gedraging geschiedde, teneinde de orde te herstellen en escalatie te voorkomen”. Eveneens valt te lezen dat het dwangmiddel „mede dienstbaar kan worden gemaakt aan de beëindiging van een „ongewenste toestand en aan het herstel van, of de bestrijding van het gevaar voor, de interne „orde”.

Ook in de memorie van antwoord wordt gewezen op „de mogelijkheid tot onmiddellijk reage- „ren op openlijke onkrijgstuchtelijke gedragingen die, hoezeer ook licht van aard, toch zeer hin- „derlijk en storend kunnen zijn”, alsmede op „het voorkomen dat een verdere escalatie van „ordeverstoringen of onkrijgstuchtelijkheden optreedt”.

Aanhouding is dus, blijkens de kennelijke bedoeling van de wetgever, niet slechts mogelijk teneinde de mindere terstond te kunnen verhoren, maar ook: ter handhaving van de interne orde. Wel zal, gelet op de wetstekst, de aanhouding in beide gevallen dienen uit te monden in het opmaken van een rapport van de mindere.²⁾

De mindere, die zich met geweld of bedreiging met geweld tegen aanhouding door een meerdere verzet, maakt zich schuldig aan feitelijke insubordinatie (art. 118 MSr) en tevens aan wederspanning (art. 180Sr).

De meerdere, die een mindere heeft aangehouden om hem naar een plaats van verhoor te geleiden, is ingevolge art. 102 lid 2 WMT bevoegd van elke (andere) mindere te vorderen „hem bij de „geleiding bijstand te verlenen”. Art. 102 lid 3 verleent hem bovendien de bevoegdheid, indien hij de plaats van aanhouding niet terstond kan verlaten, van elke (andere) mindere te vorderen „voor de geleiding zorg te dragen”. In beide gevallen is de (andere) mindere verplicht aan de vordering te voldoen. Weigering kan het misdrijf opleveren, omschreven in art. 184 lid 1 Sr (het niet voldoen aan een ambtelijk bevel).

3. INNEMING VAN VOORWERPEN

Art 103 lid 1 WMT luidt:

„De commandant is bevoegd een geschrift als bedoeld in artikel 30 of 31, dan wel een ander „voorwerp waarvan hij redelijkerwijs mag aannemen dat het tot bewijs kan dienen van de „schending van een gedragsregel, in te nemen of te doen innemen.”

Innemen van een voorwerp bestaat in het onder zich nemen en (tijdelijk) onder zich houden van het voorwerp; zoals art. 134 Sv onder inbeslagneming van een voorwerp verstaat: het onder zich nemen of gaan houden van dat voorwerp (ten behoeve van de strafvordering). Art. 103 stelt niet de eis dat sprake is van ontdekking op heterdaad.

Anders dan de letter van art. 103 lid 1 WMT doet vermoeden, kan een geschrift of een voorwerp niet slechts worden ingenomen teneinde bij het tuchtproces tot bewijs te kunnen dienen,

¹⁾ Voor ontdekking op heterdaad is ingevolge vaste jurisprudentie van de Hoge Raad niet vereist dat op hetzelfde ogenblik ook de dader ter plaatse wordt aangetroffen. Verwezen wordt bijvoorbeeld naar HR 17 mei 1960, NJ 1960, 486. Dit betekent dat – indien bijvoorbeeld op een publikatiebord in een kazerne een opruiend geschrift als bedoeld in art. 30 WMT wordt aangetroffen – op dat ogenblik sprake is van ontdekking op heterdaad. Indien korte tijd later de dader wordt aangetroffen, kan hij (dus) door een meerdere worden aangehouden (indien althans bijzondere omstandigheden aanhouding vorderen).

²⁾ Blijkens de memorie van toelichting kan het dwangmiddel „mede dienstbaar worden gemaakt aan de be- „eindiging van een ongewenste toestand en aan het herstel van de interne orde”. De memorie van toelichting stelt echter tevens dat het dwangmiddel niet is bedoeld om te worden aangewend teneinde militairen, die ongeoorloofd afwezig zijn, van huis te halen en onder dwang terug te brengen naar hun eenheid. „Commandan- „ten die militairen van een dergelijke inbreuk verdenken, kunnen doorgaans door op andere wijze op te tre- „den de duur van de afwezigheid zoveel mogelijk beperken”, aldus de memorie van toelichting. Bedoeld is kennelijk dat commandanten in dat geval de mindere de opdracht (het dienstbevel) kunnen (laten) geven terug te keren. Waarom dit niet met zoveel woorden in de memorie van toelichting wordt gezegd, is niet duidelijk.

maar ook: ter handhaving van de interne orde. „In de eerste plaats moet het mogelijk zijn ter „handhaving van de interne orde geschriften als bedoeld in de artikelen 30 en 31 in te nemen”, aldus de memorie van toelichting. „Evenals bij het vorig artikel genoemd, is het noodzakelijk dat „aan een ongewenste toestand een einde kan worden gemaakt.”

Art. 103 lid 2 WMT bepaalt dat in twee gevallen – naast de commandant – ook andere functionarissen, mits aangewezen door de minister van Defensie, geschriften en (andere) voorwerpen kunnen innemen:

- indien de commandant niet aanwezig is en zijn optreden niet kan worden afgewacht;
- indien degene die wordt verdacht van de schending van een tuchtrechtelijke gedragsregel onbekend is.

Ter uitvoering van deze bepaling zijn door de minister aangewezen (art. 4 Uitvoeringsregeling):

- de met wacht-, piket- of basisdienst belaste officieren of onderofficieren;
- opsporingsambtenaren van het Wapen der Koninklijke marechaussee.

Ingevolge art. 18 Uitvoeringsbesluit dienen alle ingenomen geschriften en (andere) voorwerpen „deugdelijk gewaarmerkt” door de commandant van de rechthebbende te worden bewaard „in een goed afgesloten kast of ruimte, welke niet voor derden toegankelijk is”. Indien de rechthebbende niet bekend is, dient bewaring te geschieden:

- bij inneming op een militaire plaats, niet zijnde een militair voertuig: door de commandant van die plaats;
- in alle overige gevallen: door de commandant van de brigade van de Koninklijke marechaussee, in wiens ressort het geschrift of voorwerp in beslag is genomen

Art. 103 lid 3 WMT bepaalt dat geschriften of (andere) voorwerpen die zijn ingenomen, zo spoedig mogelijk weer ter beschikking van de rechthebbende moeten worden gesteld. Teruggave dient in elk geval te geschieden:

- zodra de commandant beslist dat geen beschuldiging zal worden uitgereikt
- zodra blijkt dat geen beschuldiging kan worden uitgereikt op grond van het bepaalde in art.

53 lid 1 of 2 WMT;

- zodra vijf dagen zijn verstreken na de uitspraak in eerste aanleg, tenzij beroep is ingesteld;
- zodra het tuchtproces op een andere wijze is geëindigd;
- zodra een uitspraak in beroep is gedaan.

Indien na zes maanden teruggave niet mogelijk is gebleken, wordt – aldus art. 103 lid 4 WMT – het geschrift of voorwerp vernietigd.

Ingevolge art. 104 WMT kan elke rechthebbende zich over de inneming van een geschrift binnen vijf dagen schriftelijk beklagen bij „de voorzitter van de militaire kamer als bedoeld in artikel 87”³⁾: dus bij de voorzitter van de kamer die, in geval van beroep, tot kennisneming bevoegd zou zijn. „Omdat het uitoefenen van een grondrecht in het geding is, menen de ondergetekenden”, aldus de memorie van toelichting, „dat, los van een eventueel tuchtproces in eerste aanleg „en mogelijk tweede aanleg, een rechterlijke instantie moet kunnen oordelen over het gewettigd „zijn van deze beperking van de vrijheid van meningsuiting.”³⁾)

Met betrekking tot de wijze van indiening van het klaagschrift zijn art. 82-84 WMT van overeenkomstige toepassing (art. 104 lid 2). Dit betekent:

- dat het klaagschrift bij de commandant moet worden ingediend;
- dat als dag van indiening geldt de dag van ontvangst door of namens de commandant;
- de voorzitter van de militaire kamer bevoegd is te verklaren dat een na de termijn van vijf dagen ingediend klaagschrift geacht wordt tijdig te zijn ingekomen, indien de indiener redelijkerwijs niet geacht kan worden in verzuim te zijn geweest.

In aansluiting op art. 104 WMT bepaalt art. 19 lid 1 Uitvoeringsbesluit dat belanghebbenden zich schriftelijk kunnen beklagen: „over het gebruik van de ingenomen *voorwerpen* of geschrif-

³⁾ In art. 104 WMT wordt gesproken van „een geschrift als bedoeld in artikel 103”. Zo gesteld, ziet art. 104 uitsluitend op geschriften als bedoeld in de art. 30 en 31 WMT. Echter ook andere geschriften kunnen worden ingenomen. Art. 103 bevat immers geenszins een limitatieve opsomming. De aanhef van art. 104 zou daarom beter kunnen luiden: Over de inneming van een geschrift op grond van artikel 103 enz.

„ten, over de wijze van bewaring, het voortduren der inneming, (en) over het uitblijven en de wijze van teruggave”. Blijkens de nota van toelichting betekent art. 19 ten opzichte van art. 104 WMT een belangrijke verruiming. „Immers, thans wordt ook voorziening geboden ten aanzien van de in artikel 104 van de Wet militair tuchtrecht niet genoemde *voorwerpen*, terwijl, meer in het algemeen, ook geklaagd kan worden over de wijze van bewaren, het voortduren der inneming en over het uitblijven en de wijze van teruggave.”⁴⁾

Tegen de beslissing op het klaagschrift van de voorzitter staat, aldus art. 104 lid 6 WMT, geen verdere voorziening open. De beslissing is dus een eindbeslissing.

Naast de inneming van voorwerpen op grond van art. 103 WMT, staat de inbeslagneming krachtens art. 95 lid 1 Sv:

„Hij die de verdachte aanhoudt of staande houdt, kan voor inbeslagneming vatbare voorwerpen, door deze met zich gevoerd, in beslag nemen.”

Indien een commandant (of een andere militair) op grond van *deze* bepaling een voorwerp in beslag heeft genomen, is hij verplicht dit voorwerp onverwijld aan een opsporingsambtenaar af te geven (art. 53 lid 4 Sv). Deze plicht bestaat ook in alle gevallen van „samenloop”, indien dus zowel art. 103 WMT als art. 95 lid 1 toepasselijk is.

---

⁴⁾ Art. 19 Uitvoeringsbesluit bepaalt *niet* dat kan worden geklaagd over de inneming als zodanig van voorwerpen. Kennelijk is dit wel de bedoeling.

TUCHTRECHTSPRAAK

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 8 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr H. Eigenberg, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Vertrouwensman: Opperwachtmeester P. J. T. de Ridder.

De beschuldigde werd tuchtrechtelijk gestraft wegens 1. roken in strijd met een mondeling ingesteld rookverbod en 2. rokend aangetroffen zijnde, de opdracht zijn brandende sigaar te doven niet onmiddellijk uitgevoerd.

In de beschuldiging zijn plaats en tijd van de gedragingen, die vermoedelijk de schending van één of meer gedragsregels inhouden, niet vermeld. Redelijkerwijs kan niet worden aangenomen dat de beschuldigde daardoor in zijn verdediging is geschaad daar het voor hem blijkens zijn verklaring ter terechtzitting – gezien de specifieke omstandigheden van het feit – onomstotelijk vast stond om welk feit het handelde.

Het onder 1 in de beschuldiging vermelde is niet strafbaar nu het een mondeling dienstvoorschrift betreft. Het onder 2 bewezen verklaarde levert de schending van een gedragsregel op.

(WMT art. 2, 15, 18, 52 en 81)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 22 januari 1991 van de commandant van APD Kmar, Brig. te Breda, . . . , waarbij S. geboren op . . . juli 19 . . . wachtmeester I, is gestraft met een berisping met als bewezenverklaring:

„Ondanks eerder mondeling ter plaatse ingesteld rookverbod in strijd met dit verbod gerookt.
„Rokend aangetroffen en na opdracht C-APD om brandende sigaar te doven daaraan niet „onmiddellijk voldaan”

De ontvankelijkheid van het beroep:

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen staan dat de in artikel 81, eerste lid Wet militair tuchtrecht genoemde termijn van 5 dagen voor het instellen van beroep door de beschuldigde in acht is genomen en dat het beroep tijdig is ingesteld.

Beschuldigde dient dan ook ontvankelijk in zijn beroep te worden verklaard.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman, opperwachtmeester P. J. T. de Ridder, is ter openbare terechtzitting van 8 maart 1991 in beroep verschenen.

De officier van justitie heeft ter terechtzitting in beroep geconcludeerd tot bevestiging van de opgelegde straf.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en in eerste aanleg.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

De rechtbank verenigt zich niet met de uitspraak, waarvan beroep, zodat deze behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De beschuldiging:

De beschuldiging luidt:

- „1. Ondanks eerder mondeling ter plaatse ingesteld rookverbod in strijd met dit verbod ge-
„rookt.
„ 2. Rokend aangetroffen en na opdracht C-APD om brandende sigaar te doven daaraan niet
„onmiddellijk voldaan.”

Uit het onderzoek ter terechtzitting is komen vast te staan dat de beschuldiging de plaats en
tijd waarop de gedragingen, die de vermoedelijke schending van een of meer gedragsregels inhou-
den, niet vermeldt. Dientengevolge is niet voldaan aan het in artikel 52, aanhef en onder b.
bepaalde.

De rechtbank is echter van oordeel dat redelijkerwijs niet kan worden aangenomen dat de be-
schuldigde daardoor in zijn verdediging is geschaad daar het voor de beschuldigde blijkens zijn
verklaring ter terechtzitting – gezien de specifieke omstandigheden van het feit – onomstotelijk
vast stond om welk feit het handelde.

De bewijsvoering:

De rechtbank bezigt als bewijsmiddelen:

De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting in beroep, voor zover inhoudende zakelijk
weegegeven:

Op 8 januari 1991 bevond ik mij in lokaal 5, van gebouw A, van de brigade der Koninklijke
Marechaussee Breda. Ik zag de mij bekende eerste-luitenant J. Jonker, zijnde C-APD van de bri-
gade Koninklijke Marechaussee Breda, vanuit de hal genoemde ruimte binnen komen. Ik hoorde
dat de eerste-luitenant Jonker tegen mij zei: „hier wordt niet gerookt.” Ik deelde de eerste-luit-
enant Jonker mede dat hier wel gerookt werd. Ik hoorde dat de eerste-luitenant Jonker mij
vervolgens een „dienstbevel” gaf mijn sigaar te doven. Ik deelde hem mede dat ik dat niet deed.

De verklaring van de getuige eerste-luitenant J. Jonker, ter terechtzitting in beroep, voor zover
inhoudende, zakelijk weegegeven:

Op 8 januari 1991, omstreeks 15.00 uur zag ik de wachtmeester I S. in kamer 5 aan een bureau
zitten terwijl hij een sigaar rookte. Ik zei: „... er wordt hier niet gerookt.” waarop hij zei: „Er
„wordt hier wel gerookt, dat zie je toch.” Ik zei vervolgens: „Maak die sigaar uit en kom mee naar
„mijn bureau.” Hij antwoordde: „Ik maak die sigaar niet uit en ga niet mee.”

Het onder 1 in de beschuldiging vermeldde levert niet op de overtreding van artikel 18 Wet mi-
litair tuchtrecht, nu het hier een mondeling dienstvoorschrift betreft.

Het levert ook niet op een overtreding van artikel 15 Wet militair tuchtrecht, nu het kennelijk
de bedoeling was dat een ieder die zich in die ruimte zou bevinden niet zou roken.

Het bewezen verklaarde onder punt 2 levert op:

Schending van de gedragsregel van artikel 15 van de Wet militair tuchtrecht, strafbaar gesteld
bij artikel 2 van die Wet.

De beschuldigde is strafbaar, nu geen omstandigheid is gebleken of aannemelijk geworden die
de beschuldigde niet strafbaar zou doen zijn.

De rechtbank acht na te melden straf in overeenstemming met de aard en de ernst van de
gepleegde strafbare gedraging, de omstandigheden waaronder deze is begaan, mede gelet op de
persoon van de beschuldigde, zoals van een en ander uit het onderzoek ter terechtzitting is geble-
ken.

Behalve de hiervoor vermelde artikelen uit de Wet militair tuchtrecht heeft de rechtbank
voorts gelet op de artikelen 41 en 42 uit die wet.

Beslissing:

De rechtbank, beslissende in beroep:

Verklaart ervan overtuigd te zijn dat de onder punt 1 van de beschuldiging omschreven
gedragingen heeft plaatsgevonden doch het beschuldigde levert niet een schending van een ge-
dragsregel van de Wet militair tuchtrecht op.

Verklaart ervan overtuigd te zijn dat de onder punt 2 van de beschuldiging omschreven
gedraging heeft plaatsgevonden.

Vernietigt de beslissing waarvan beroep en doet opnieuw recht.

Veroordeelt terzake van punt 2 van de beschuldiging de beschuldigde tot de straf van beris-
ping.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem

militaire kamer

Uitspraak in beroep van 22 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr H. Eigenberg, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr D. B. ten Hoedt.

Vertrouwensman: Sergeant-majoor M. Knook.

Een korporaal der eerste klasse wordt tuchtrechtelijk gestraft omdat hij in strijd met een order van blijvende aard op een rolbaan met een bowser te hard heeft gereden. In de beschuldiging in deze zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaats en/of de tijd onvoldoende feitelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat de beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden geschaad nu beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De beschuldigde heeft de hem verweten gedraging begaan, met dien verstande dat hij harder heeft gereden dan de maximaal toegestane snelheid van 50 km per uur. De maximum snelheid is door de commandant van de vliegbasis vastgesteld op grond van de Verkeersregeling militaire terreinen. Het overtreden dienstvoorschrift omvat op grond van art. 169 WMSr strafbare feiten, hetgeen meebrengt dat, nu art. 79 WMT toepassing mist, de commandant niet bevoegd was een beschuldiging uit te reiken en een straf op te leggen. Vernietiging van de beslissing waarvan beroep. Vrijspraak.

(VMT art. 1 en 2; WMSr art. 169; WMT art. 52, 74, 78, 79, 81 en 93)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 15 januari 1991 van de commandant van het Materieel-squadron van de Vliegbasis Volkel, . . . , waarbij J. H. B. geboren op . . . februari 19 . . . , korporaal I, is gestraft met een geldboete van f70,- met als bewezen gedraging: „Te hard gereden .. (± 85 km) op rolbaan met bowser, in strijd met OBA VKL/Alg BV6 pt 17”.

De ontvankelijkheid van het beroep:

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen te staan dat het beroep tijdig en op de juiste wijze is ingesteld. Beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman sergeant-majoor M. Knook, is ter openbare terechtzitting van 8 maart 1991 in beroep verschenen.

De officier van justitie heeft ter terechtzitting in beroep geconcludeerd tot samenloop van een tuchtvergrijp en een strafbaar feit, terwijl artikel 79 van de Wet militair tuchtrecht niet van toepassing is, zodat de uitspraak in eerste aanleg dient te worden vernietigd en beschuldigde terzake dient te worden vrijgesproken.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en in eerste aanleg.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaats en/of de tijd onvoldoende feitelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden geschaad nu beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verenigt zich niet met de uitspraak, waarvan beroep, zodat deze behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De beschuldiging:

De beschuldiging luidt: „Te hard gereden ($\pm$ 85 km) op de rolbaan met bowser, in strijd met „OBA VKL/Alg BV6 pt 17”.

De bewijsvoering:

De rechtbank bezigt als bewijsmiddelen:

– Het rapport van de getuige Majoor N. J. Lieshout, Hoofd Afdeling Luchtverkeersbeveiliging van de Vliegbasis Volkel, als zodanig op grond artikel 24 van de order van blijvende aard VKL/ALG-BV-6 vastgesteld op 21 februari 1981, belast met het toezicht op de naleving van de geldende regels op het landingsterrein, inhoudende:

De chauffeur van voertuig LM-76-68 (bowser), rnr onbekend, behorende tot materieel-squadron, handelde op 4 januari 1991 om 09.05 uur lt. in strijd met het gestelde in OBA VKL/ALG-BV-6 (toegang tot en het verkeer op het landingsterrein). Betrokkene wordt hierbij gerapporteerd wegens overtreding van punt 17 in genoemde OBA.

Bijz.: betrokken voertuig werd door rapporteur om 09.05 opgemerkt toen het N4 intersectie (zie bijlage)*) passeerde in de richting van N1. Inhaalpogingen hadden geen succes, bij een snelheid van $\pm$ 85 km/u (!) liep het voertuig LM-76-68 niet verder uit. Het verdween via N1, rondweg richting Zuidelijke rondweg.

– De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting in beroep voor zover onder meer inhoudende zakelijk weergegeven:

Op 4 januari 1991 reed ik als chauffeur met de bowser LM-76-68 op het landingsterrein.

Door voormelde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat beschuldigde de hem verweten gedraging heeft begaan, met dien verstande, dat beschuldigde harder heeft gereden dan de maximaal toegestane snelheid van 50 km per uur.

De Strafbaarheid:

Artikel 169 van het Wetboek van Militair Strafrecht bepaalt: „Hij die als gebruiker van een „voor . . . het militair verkeer openstaande weg . . . de door of vanwege het bevoegd gezag met „betrekking tot het verkeer . . . gegeven regels en aanwijzingen niet in acht neemt, wordt gestraft „met . . .”. Art. 1.a van de Verkeersregeling militaire terreinen wijst voor een KLu-basis, zoals de Vliegbasis Volkel, de als zodanig door de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten aangewezen commandant, in casu de „basiscommandant”, aan als het ter plaatse bevoegde gezag. Art. 2 van die ministeriële kennisgeving bepaalt onder meer dat de basiscommandant een maximum-snelheid moet aangeven voor het betreffende militaire terrein. Het desbetreffende dienstvoorschrift omvat zo op grond van art. 169 WvMS strafbare feiten, hetgeen meebrengt, nu artikel 79 van de Wet militair tuchtrecht toepassing mist, dat de commandant niet bevoegd was een beschuldiging uit te reiken en een straf op te leggen.

Aangezien de uitspraken van artikel 74, tweede en derde lid, van de Wet militair tuchtrecht derhalve niet in aanmerking komen, dient beschuldigde op voet van artikel 74, vierde lid, juncto artikel 93, tweede lid, van de Wet militair tuchtrecht te worden vrijgesproken.

Beslissing:

De rechtbank, beslissende in beroep:

Vernietigt de beslissing waarvan beroep.

Spreekt beschuldigde vrij.

---

*) *In de uitspraak niet opgenomen (red.).*

NASCHRIFT

1. De beschuldigde overtrad de in de Order van blijvende aard gestelde maximale snelheid van 50 km/u. Hij handelde derhalve in strijd met een dienstvoorschrift (art. 18 WMT). De rechtbank acht die overtreding ook bewezen. De door de commandant opgelegde straf wordt echter vernietigd omdat overtreding van dit dienstvoorschrift tevens een in art. 169 WMSr voorzien strafbaar feit oplevert.

2. Op rolbanen van militaire vliegvelden wordt – naar ik aanneem – slechts zelden door opsporingsambtenaren van de Koninklijke Marechaussee met het oog op daar eventueel gepleegde verkeersovertredingen controlerend opgetreden. Overtredingen van de vaste order als de onderhavige zullen in het verleden dan ook veelal door militaire meerderen zijn gerapporteerd en als overtreding van de vaste order krijgstuuchtelijk zijn afgedaan. Dat een niet-juridisch geschoolde commandant niet meteen bij de invoering van de Wet militair tuchtrecht heeft onderkend dat art. 2, 2° WK niet meer bestaat en dat men zich in elk tuchtproces zal moeten afvragen of de aan de beschuldigde verweten gedraging niet wellicht tevens een strafbaar feit inhoudt, is hem moeilijk aan te rekenen.

3. De herziening van het militair straf- en tuchtrecht beoogde onder andere een scherpe scheiding aan te brengen tussen straf- en tuchtrecht. De scherpste van die scheiding is door de invoering van art. 79 WMT wat afgezwakt, maar overigens in stand gebleven (zie art. 78 WMT). De scherpe scheiding is echter minder scherp dan men zou denken. Uit de onderhavige uitspraak blijkt dat een feit dat is te brengen onder de gedragsregel van art. 18 WMT ook is te brengen onder de strafbepaling van art. 169 WMSr. Er is dan ook niet zo zeer een scherpe scheiding tussen het materiële straf- en het materiële tuchtrecht als wel een – in art. 79 WMT enigszins verzachte – scherpe scheiding in de toedeling van feiten aan de tuchtrechter en aan de strafrechter:

– feiten, die uitsluitend overtreding van een gedragsregel van de Wet militair tuchtrecht inhouden worden door de tuchtrechter afgedaan;

– feiten, die uitsluitend schending van een strafbepaling inhouden worden door de strafrechter afgedaan;

– feiten, die zowel een schending van een gedragsregel van de Wet militair tuchtrecht als van een strafbepaling zijn worden door de strafrechter afgedaan.

De laatste categorie is erg groot. Een militair, die een week opzettelijk ongeoorloofd afwezig is, schendt de gedragsregel van art. 7 WMT – hij is ongeoorloofd afwezig – en overtreedt tevens art. 98 WMSr omdat hij langer dan 4 dagen opzettelijk ongeoorloofd afwezig is. De gedraging „ongeoordloofd afwezig zijn” mag, ondanks de vaststaande schending van een gedragsregel van de Wet militair tuchtrecht, niet door de tuchtrechter worden afgedaan. Dit voorbeeld schetst een duidelijk geval van samenloop. In de hierboven gepubliceerde zaak ligt dat anders, daarover hieronder nader.

4. De Wet militair tuchtrecht houdt er rekening mee dat straf- en tuchtfeit kunnen samenlopen. Art. 78, eerste lid, WMT draagt de commandant op om indien een hem ter kennis gekomen gedraging een strafbaar feit inhoudt, daarvan aangifte te doen. Art. 78, tweede lid, WMT draagt de commandant op om, indien hij na de uitreiking van een beschuldiging en voor de uitspraak ontdekt dat de gedraging een strafbaar feit betreft, de beschuldiging in te trekken. Na die intrekking zal hij moeten voldoen aan art. 78, eerste lid, WMT en van het strafbare feit aangifte doen.

Een commandant, die zijn werk serieus opvat, zal niet vaak tot de ontdekking komen dat een beschuldiging een strafbaar feit inhoudt. Hij heeft zich immers voor het opmaken van de beschuldiging reeds de vraag gesteld of de gedraging een strafbaar feit inhoudt en die vraag negatief beantwoord. De beschuldiging, die hij daarna formuleert zal dus, tenzij de commandant zich eerder heeft vergist, alleen een tuchtvergriep en géén strafbaar feit inhouden. Art. 66 WMT bepaalt dat de commandant het onderzoek houdt op de grondslag van de beschuldiging. Nu die geen strafbaar feit inhoudt en de commandant slechts onderzoek doet naar hetgeen in de beschuldiging is opgenomen, zal de commandant niet aan de toepassing van art. 78, tweede lid, WMT toekomen.

5. Het is ook mogelijk dat door de beschuldigde een strafbaar feit is gepleegd, maar dat de commandant dit of niet onderkent of dat zulks uit de aan de commandant bij het formuleren van de beschuldiging beschikbare bewijsmiddelen niet blijkt, waardoor hij de beschuldiging zodanig formuleert dat daarin slechts een tuchtvergriep voorkomt of dat niet alle bestanddelen van het – door hem niet onderkende – strafbare feit in de beschuldiging worden opgenomen. De commandant zal in dit geval bij het onderzoek geen strafbaar feit ontdekken omdat hij niet weet dat de gedragingen

daadwerkelijk een strafbaar feit inhoudt en omdat hij door art. 66 WMT aan de – geen strafbaar feit inhoudende – beschuldiging is gebonden. Hij legt een tuchtstraf op en de gestrafte gaat in beroep. In art. 93, tweede lid, WMT worden de art. 62 en 67-75 WMT op het onderzoek door de rechtbank van overeenkomstige toepassing verklaard. Art. 66 WMT is bij het onderzoek door de rechtbank niet van overeenkomstige toepassing. De wet lijkt de binding van de rechtbank aan de beschuldiging niet te kennen. Dit procedurele verschil lijkt te zijn ontstaan doordat door de regering bij nota van wijziging¹⁾ de woorden van het toenmalige art. 65 (nu 66) WMT luidende „De commandant houdt het „onderzoek.“ wijzigde in „De commandant houdt het onderzoek op de grondslag van de beschuldiging.“ In de toelichting op deze wijziging²⁾ deelt de regering mede dat naast het bepaalde in art. 72 (nu 73) WMT „hiermee . . . wordt . . . benadrukt dat de beschuldiging het tuchtproces beheerst „(conform de tenlastelegging in het strafproces). Aan de orde is alleen in hoeverre hetgeen in de beschuldiging is omschreven te bewijzen is. Op grond van artikel 90, tweede lid (nu 93, tweede lid, C) „zal ook de militaire kamer bij de behandeling in beroep moeten oordelen op basis van de beschuldiging.“ Men zou zeggen dat de regering dit laatste zeker had kunnen stellen door in art. 93 WMT ook art. 66 WMT op het onderzoek in beroep van overeenkomstige toepassing te verklaren.

6. Als men constateert dat de regering over twee wetsartikelen in een toelichting iets beweert, dat bij bestudering van de wet anders blijkt te zijn dan de regering zegt, gaat men zich afvragen wat de oorzaak kan zijn van het gesignaleerde verschil. Na zoeken en vergelijken blijkt het volgende:

De regering wijzigde art. 65 (nu 66) en deelde mede hetgeen in punt 5 van dit naschrift te lezen is. In het oorspronkelijke ontwerp luidde art. 90 (nu 93):

„1. De voorzitter heeft de leiding bij de behandeling.

„2. De artikelen 61 en 65-74 zijn van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat voor „commandant wordt gelezen militaire kamer.“ In de oorspronkelijke versie van de voorgestelde wetstekst was art. 65 (nu 66) derhalve wél van overeenkomstige toepassing. Waarom dan nu niet meer? Het antwoord is vermoedelijk eenvoudig: Een niet ontdekte (zet?)fout.

Bij dezelfde nota van wijzigingen (stuk nr. 9) heeft de regering onder de letter L opgenomen:

„Artikel 90 komt als volgt te luiden:

„1. De behandeling . . . . .

„2. De artikelen 61 en 66-74 zijn van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat voor „commandant gelezen wordt militaire kamer.“

De toelichting op de wijziging van art. 90 (nu 93) handelt slechts over de wijziging aangebracht in het eerste lid. Zo is art. 90, zij het vernummerd tot 93, met in het tweede lid de tot 62 en 67-75 verummerde van overeenkomstige toepassing verklaarde artikelen, in het Staatsblad terechtgekomen.

7. Men moet zich afvragen welke wegen de rechtbank nu kan bewandelen.

Indien de rechtbank zich aan de in de toelichting op de wijziging van het huidige art. 66 WMT neergelegde bedoeling van de wetgever zou houden, de gesignaleerde fout van de wetgever zou negeren en de beschuldiging – op de wijze als gebruikelijk in het strafprocesrecht – als grondslag voor het onderzoek zou hanteren is de – door de wetgever kennelijk gewilde – situatie ontstaan dat de onafhankelijke rechter gebonden is aan de door de commandant geformuleerde beschuldiging, ook als de beschuldiging slechts een tuchtvergriep omschrijft en de materiële gedraging een strafbaar feit inhoudt³⁾.

Indien de rechtbank zich aan de letterlijke tekst van de wet houdt is de rechtbank niet gebonden aan de door de commandant opgestelde beschuldiging. De rechtbank zal de beschuldiging echter ook niet terzijde kunnen stellen. Het onderzoek zal dan zeker worden gericht op hetgeen in de beschuldi-

¹⁾ Bijl. Hand. II 16 813, stuk nr. 9, punt H.

²⁾ Bijl. Hand. II 16 813, stuk nr. 8, blz. 55.

³⁾ Zie het naschrift van Van Gelder onder HR 08.01.80, MRT LXXIII (1980) blz. 401, die – naar aanleiding van de mogelijkheid beroep in cassatie in te stellen van een beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof houdende een eindbeslissing omtrent een strafbaar feit, met betrekking tot de vraag of een vergriep een eigenlijk of een oneigenlijk krijgstuuchtelijk vergriep is – zegt: „Deze kwestie onderstreept het belang van het „zo scherp mogelijk formuleren van de strafreden. Men kan niet verwachten dat de onafhankelijke rechter „zich laat leiden door de omstandigheid dat de strafoplegger in het gebeurde al dan niet een strafbaar feit „heeft gezien.“

ging is opgenomen, maar het lijkt zo te zijn dat de rechtbank de gedraging van de beschuldigde dan slechts aan de hand van de beschuldiging zal onderzoeken. In dit geval zal de rechtbank bij het onderzoek kunnen blijken dat de gestrafte geen tuchtvergrijp, maar een strafbaar feit heeft gepleegd, hetgeen dan zal leiden tot vernietiging van de opgelegde straf.

Welke weg de rechtbank kiest zal moeten worden afgewacht. De eerste lijkt mij de meest voor de hand liggende.

8. Op grond van de hierboven gepubliceerde zaak zijn geen conclusies te trekken over de weg die de rechtbank zal kiezen. In de beschuldiging in deze zaak is namelijk een gedraging neergelegd, die zowel de overtreding van een dienstvoorschrift als een strafbaar feit inhoudt. Van algemene bekendheid (in ieder geval onder juristen, die met het militair straf- en tuchtrecht wat vertrouwd zijn) is dat op grond van de Verkeersregeling militaire terreinen op elk militair terrein door de plaatselijke commandant een maximumsnelheid moet worden vastgesteld. Dat die maximum-snelheid in een vaste order (een dienstvoorschrift) staat, ontneemt aan de overtreding van die regeling in de vaste order nog niet het karakter van strafbaar feit.

9. Wat moet de commandant doen als hij eerst nadat hij uitspraak heeft gedaan ontdekt dat hij een tuchtrechtelijk strafbare gedraging, die tevens een strafbaar feit inhoudt, heeft bestraft? Hij kan, nadat de beroepstermijn is verstreken, indien de gestrafte niet in beroep is gegaan, gebruik maken van zijn in art. 50, eerste lid, WMT neergelegde bevoegdheid de strafoplegging te niet te doen.

10. Uit de hierboven gepubliceerde uitspraak kunnen commandanten in ieder geval leren dat – kort gezegd – op grond van art. 169 WMSr elke door een militair op militair terrein gepleegde „snelheidsovertreding” een strafbaar feit inhoudt. Overigens geldt deze regel voor alle door militairen op militair terrein gepleegde verkeersovertredingen.

C.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 22 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, Rechter: Mr H. Eigenberg, Militair lid: Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Vertrouwensman: Soldaat G. W. T. Sneltjng.

Een soldaat wordt wegens het niet uitvoeren van een studieopdracht gestraft met de straf van f50,- geldboete. Hij stelt beroep in.

De rechtbank overweegt dat in de beschuldiging in deze zaak de plaats en/of de tijd onvoldoende feitelijk zijn omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat de beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden geschaad nu beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank acht de opgelegde geldboete in overeenstemming met de aard en de ernst van de gepleegde strafbare gedraging, de omstandigheden, waaronder deze is begaan, mede gelet op de persoon en de draagkracht van de beschuldigde, zoals van een en ander bij het onderzoek ter terechtzitting is gebleken.

Beslissing in eerste aanleg bevestigd.

(WMT art. 3, 15, 52, 81 en 97)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 15 januari 1991 van de commandant van de 3e Kadernie OCINT te Bussum, . . . waarbij P. geboren op . . . januari 19 . . . , soldaat, is gestraft met een geldboete van f50,- met als bewezen gedraging:

„De op 8 januari 1991 door de klasse-instructeur aan hem verstrekte opdracht om voor 9 januari 1991 2e lesuur een studieopdracht uit te voeren niet uitgevoerd hetgeen bleek bij toetsing „tijdens de les.”

De ontvankelijkheid van het beroep:

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen staan dat de in artikel 81, eerste lid Wet militair tuchtrecht genoemde termijn van 5 dagen voor het instellen van beroep door de beschuldigde in acht is genomen en dat het beroep tijdig is ingesteld. Beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman soldaat G. W. T. Snelting is ter openbare terechtzitting van 8 maart 1991 verschenen.

De officier van justitie heeft ter terechtzitting in beroep geconcludeerd tot vernietiging van de opgelegde straf en vrijspraak van de beschuldigde.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaats en/of de tijd onvoldoende feitelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden geschaad nu beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De beschuldiging:

De beschuldiging luidt:

„De op 8 januari 1991 door de klasse-instructeur aan hem verstrekte opdracht om voor 9 januari 1991 2e lesuur een studieopdracht uit te voeren niet uitgevoerd hetgeen bleek bij toetsing „tijdens de les.”

De bewijsvoering:

De rechtbank bezigt als bewijsmiddelen:

De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting in beroep, voor zover inhoudende zakelijk weergegeven:

Ik heb op 8 januari 1991 op 17.00 uur aan mij gegeven opdracht om voor 9 januari 1991 tweede lesuur een studieopdracht uit te voeren, niet opgevolgd.

De verklaring van sergeant der eerste klasse A. van der Hulst, zoals weergegeven in bijlage 6 van het beroepschrift, voorzover inhoudende zakelijk weergegeven:

Ik ben de klasse-instructeur van soldaat F. De opdracht om een studieopdracht FAL uit te voeren heb ik op 9 januari gegeven aan het eind van de les FAL en heb hierbij vermeld dat deze opdracht uitgevoerd moest zijn voor aanvang van de eerstvolgende les FAL op 10 januari 1991 het 2e uur. Bij aanvang van de les op 10 januari 1991 heb ik aan de klas gevraagd wie de studieopdracht niet had uitgevoerd. De soldaat F. meldde dat hij dit niet had gedaan.

De door de Commando Opleidingen Koninklijke Landmacht uitgegeven syllabus P-AKO Koninklijke Landmacht bestemd voor de algemene kaderopleiding van dienstplichtigen voor alle wapens en dienstvakken, eerste druk met daarin onder punt 13 vermeld, voor zover inhoudende zakelijk weergegeven:

Zelfstudie

Indien de onderwerpen zich daartoe lenen, dienen de leerlingen zich waar mogelijk de nodige theoretische kennis door middel van zelfstudie eigen te maken. Hiertoe dienen bij voorkeur de avonduren te worden gebruikt.

Door voormelde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat de beschuldigde de hem verweten gedraging heeft begaan.

Het beroep van de beschuldigde en diens raadsman dat de gedraging van beschuldigde geen overtreding kan opleveren van een gedragsregel daar niet is voldaan aan het gestelde in artikel 3, eerste lid Wet militair tuchtrecht wordt door de rechtbank verworpen daar blijkens het bovenvermelde dienstvoorschrift het door de klasse-instructeur gegeven dienstbevel bevoegd was gegeven en als zodanig ook tijdens de avonduren, als dienst, diende te worden nageleefd.

Het bewezen verklaarde levert op:

Schending van de gedragsregel van artikel 15 van de Wet militair tuchtrecht, strafbaar gesteld bij artikel 2 van die Wet.

De beschuldigde is strafbaar, nu geen omstandigheid is gebleken of aannemelijk geworden die de beschuldigde niet strafbaar zou doen zijn.

De rechtbank acht de opgelegde geldboete in overeenstemming met de aard en de ernst van de gepleegde strafbare gedraging, de omstandigheden waaronder deze is begaan, mede gelet op de persoon en de draagkracht van de beschuldigde, zoals van een en ander bij het onderzoek ter terechtzitting is gebleken.

Beslissing:

De rechtbank, beslissende in beroep:

Bevestigt de beslissing in eerste aanleg, waarvan beroep.

NASCHRIFT

Deze tuchtzaak, waarin een op 8 januari 1991 gepleegde gedraging aan de orde is, is geheel behandeld onder de vigeur van de Wet militair tuchtrecht.

In art. 52 WMT wordt voorgeschreven dat de beschuldiging – onder andere – inhoudt „de omschrijving van een of meer gedragingen die vermoedelijk de schending van een of meer gedragsregels inhouden met vermelding van feiten en omstandigheden waarop dat vermoeden is gegrond en met opgave van tijd en plaats waarop die gedraging of gedragingen hebben plaatsgevonden;”. In deze zaak staat in de beschuldiging geen plaatsnaam of andere aanduiding van de plaats waar de gedraging voorviel.

De militaire kamer van de rechtbank is ingevolge art. 97, aanhef en onder a, WMT verplicht een beslissing in eerste aanleg te vernietigen als een in Titel I van Hoofdstuk V van de Wet militair tuchtrecht genoemde termijn is overschreden. Indien andere vormverzuimen dan termijnoverschrijding aan de orde zijn, wordt de beslissing ingevolge art. 97, aanhef en onder b, WMT alleen dan vernietigd als redelijkerwijs kan worden aangenomen dat de gestrafte door dat vormverzuim in zijn verdediging is geschaad. In de hierboven gepubliceerde zaak stelde de rechtbank vast dat redelijkerwijze van schade in de verdediging niet kan worden gesproken. Soms zal het niet vermelden van plaats en tijd van de verweten gedraging er echter toe moeten leiden dat de rechtbank de beslissing in eerste aanleg vernietigt. Van die situatie is een – zij het niet geheel zuiver – voorbeeld in deze aflevering van dit tijdschrift opgenomen.

Het in de beschuldiging vermelden van tijd en plaats van de verweten gedraging is van belang om de beschuldigde in staat te stellen zich tegen de beschuldiging te verweren. De rechtbank zal, telkenmale als een dergelijke vermelding in de beschuldiging ontbreekt, moeten vaststellen of de beschuldigde in dat speciale geval door dat gebrek redelijkerwijze in zijn verdediging is geschaad. In deze aflevering van het tijdschrift komt – naast deze uitspraak – een aantal andere uitspraken voor, waarin de rechtbank tot de conclusie is gekomen dat de beschuldigde door onnauwkeurige vermelding van tijd en/of plaats in de beschuldiging redelijkerwijze niet in zijn verdediging is geschaad. Bedacht moet worden dat een deel van de betreffende uitspraken is gewezen naar aanleiding van beschuldigingen, die zijn opgesteld toen de verplichting plaats en tijd in de beschuldiging op te nemen nog niet gold. Uit deze eerste uitspraken van de rechtbank kunnen reeds daarom nog geen conclusies worden getrokken over de wijze waarop de rechtbank in de toekomst voor wat betreft vermelding van plaats en tijd van de gedraging in de beschuldiging met de bepaling van art. 97, aanhef en onder b, WMT zal omgaan.

De commandant heeft de beschuldigde een geldboete opgelegd van f50,-. De strafoplegging wordt door de rechtbank bevestigd. De rechtbank overweegt daarbij dat de opgelegde geldboete in overeenstemming is met de aard en de ernst van de gepleegde strafbare gedraging, de omstandighe-

den, waaronder deze is begaan, mede gelet op de persoon en de draagkracht van de beschuldigde, zoals van een en ander bij het onderzoek ter terechtzitting is gebleken. De Wet militair tuchtrecht geeft voor de commandant noch voor de rechtbank aan met welke omstandigheden bij de oplegging van straf moet worden rekening gehouden. Een aantal van die omstandigheden is echter wel uit de wet af te leiden. Art. 74, derde lid, WMT bepaalt: „Indien de commandant dit in verband met de ge-,ringe betekenis van de gedraging of gelet op de persoon van de beschuldigde of zijn persoonlijke omstandigheden raadzaam acht, legt hij geen straf op.” Indien de commandant wel straf oplegt zal hij dus tenminste van oordeel moeten zijn dat aan de criteria van art. 74, derde lid, WMT niet is voldaan. De overweging van de rechtbank, die sterke verwantschap toont met overwegingen zoals die in het strafrecht in gebruik zijn, sluit aan bij de in het op grond van art. 93, tweede lid, WMT voor de rechtbank van overeenkomstige toepassing zijnde art. 74, derde lid, WMT genoemde criteria.

Ter vergelijking: Een eerdere zaak betreffende studieverplichtingen werd op 8 november 1989 behandeld door het HMG (MRT LXXXIII (1990) blz. 128 met naschrift W.).

C.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 22 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr H. Eigenberg, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Vertrouwensman: Majoor J. H. Strooij, Bureau militaire strafzaken.

Een sergeant der eerste klasse wordt krijgstuchtelijk gestraft omdat hij tegen een aantal soldaten, die een aanwijzing kregen van een sergeant-sportinstructeur heeft gezegd: „Niets van aantrekken, wij doen het op onze eigen manier”, of woorden van gelijke strekking. Hij beklaagt zich over de bestraffing. De beklagmeerdere handhaaft de straf met wijziging van de strafreden. De gestrafte roept vervolgens de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof in. De zaak was op 1 januari 1991 nog in behandeling bij het hof. Ingevolge art. 107 WMT is de zaak overgedragen aan de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem

De rechtbank overweegt dat de beschuldigde de hem verweten gedraging, zoals omschreven in de strafreden van de beklagbeschikking heeft begaan. De bewezenverklaring valt niet te rangschikken onder enige onder Wet militair tuchtrecht vermelde gedragsregel weshalve de beslissing, waarvan beroep, dient te worden vernietigd en de beschuldigde dient te worden vrijgesproken.

(WK art. 67, e.v.; WMT art. 81 en 107)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de beschikking op beklag d.d. 23 november 1990 van de commandant van 105 T Bat te Nunspeet, . . ., inhoudende handhaving van de aan M. R., geboren op . . april 19 . ., sergeant I, opgelegde straf van een mondelinge berisping, met wijziging van de strafreden, zodat deze komt te luiden:

„Als groepscommandant bij een gehouden onderdeelinzetbaarheidsoefening in het bijzijn van een aantal soldaten op de aanwijzingen van een begeleidend sergeant sportinstructeur „gereageerd met de woorden: „Niets van aantrekken, we doen het op onze eigen manier”, of „woorden van gelijke strekking.”

De bevoegdheid van de rechtbank:

Per 1 januari 1991 is de Wet militair tuchtrecht in werking getreden. Deze beroepzaak was op

dat moment in behandeling bij het Hoog Militair Gerechtshof. Ingevolge het bepaalde in artikel 107, derde lid van de Wet militair tuchtrecht, is de zaak daarna aan de militaire kamer overgedragen, teneinde te worden behandeld en afgedaan. Op grond van voormeld artikel uit de Wet militair tuchtrecht is de militaire kamer bevoegd deze zaak te behandelen en af te doen.

De ontvankelijkheid van het beroep:

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen staan dat het beroep tijdig en op de juiste wijze is ingesteld. De beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman majoor J. H. Strooij, van het Bureau Militaire Strafzaken te Arnhem, is ter openbare terechtzitting van 8 maart 1991 in beroep verschenen.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

De rechtbank verenigt zich niet met de uitspraak, waarvan beroep, zodat deze behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De beschuldiging

In het dossier ontbreekt het straffenformulier van de strafoplegger in eerste aanleg, . . . , C-108 Lichte Transportcompagnie.

Blijkens de beschikking op beklag luidde de oorspronkelijke strafreden:

„Bij een onderdeelinzetbaarheids oefening op de positief, stimulerende en opbouwende „opmerkingen van de begeleidende sergeant sportinstructeur gereageerd door in het bijzijn van „soldaten tegen de sergeant sportinstructeur te roepen: „Je moet je kop houden”, waarna hij de „groep de opdracht gaf: „Niet naar hem luisteren, gewoon rustig doorwerken.”

De strafreden van de beschikking op beklag luidt als volgt:

„Als groepscommandant bij een gehouden onderdeelinzetbaarheids oefening in het bijzijn „van een aantal soldaten op de aanwijzingen van een begeleidend sergeant sportinstructeur „gereageerd met de woorden: „Niets van aantrekken, we doen het op onze eigen manier”, of „woorden van gelijke strekking.”

De rechtbank kan zich in deze wijziging vinden, mede gezien de in de processtukken aanwezige getuigenverklaringen.

De bewijsvoering:

De rechtbank bezigt als bewijsmiddelen:

De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting in beroep, voor zover inhoudende zakelijk weergegeven:

Ik heb op 16 oktober 1990 op de hindernisbaan van de Gen. Winkelbankazerne te Nunspeet als groepscommandant van een groep van 9 personen de hindernisbaan in het kader van de onderdeelinzetbaarheids oefening afgelegd. Nadat de sergeant H. zich bij de uitvoering van een oefening begon te bemoeien heb ik hem toegeroepen: „Niet mee bemoeien want we doen het op „onze eigen manier”. Daarna heb ik tegen mijn eigen groep gezegd: „Rustig aan, eigen tempo”.

De verklaring van de getuige soldaat J. P. van Es, zoals weergegeven in de beklagbeschikking, voor zover inhoudende zakelijk weergegeven:

Als deelnemer van een groep van 9 personen heb ik onder leiding van sergeant der eerste klasse R. op 16 oktober deelgenomen aan de onderdeelinzetbaarheids oefening van 108 Lichte Transportcompagnie. Aangekomen bij de kruipgang met draadhindernis hoorde ik dat de sergeant der eerste klasse R. tegen ons zei: „Niets van aan trekken, gewoon doorgaan in eigen „tempo”. Dit kennelijk naar aanleiding van hieraan voorafgegane opmerkingen van sergeant H. die ons aanwijzingen had gegeven hoe we naar zijn mening de verschillende onderdelen van de hindernisbaan op de beste manier konden nemen.”

Door voormelde bewijsmiddelen, heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat de beschul-

digde de hem verweten gedraging, zoals omschreven in de strafreden van de beklagbeschikking, heeft begaan.

De rechtbank is van oordeel dat de bewezen verklaarde gedraging niet valt te rangschikken onder enige in de Wet militair tuchtrecht vermelde gedragsregel weshalve de beslissing, waarvan beroep, dient te worden vernietigd en de beschuldigde dient te worden vrijgesproken.

Beslissing:

De rechtbank, beslissende in beroep:

Verklaart bewezen hetgeen de beschuldigde is verweten.

Vernietigt de beslissing waarvan beroep en spreekt de gestrafte daarvan vrij.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 22 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr H. Eigenberg, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr D. B. ten Hoedt.

Vertrouwensman: Mr A. D. Kok, advocaat te Ermelo.

Een militair wordt gestraft omdat hij geen maatregelen heeft genomen om bereikbaar te zijn voor een ziektecontrole en niet heeft gehandeld conform art. 92 AMAR. De beklagmeerdere handhaaft de strafoplegging. De gestrafte roept vervolgens de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechthof in. De zaak was op 1 januari 1991 nog in behandeling bij het hof. Ingevolge art. 107 WMT is de zaak overgedragen aan de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem

RECHTBANK: In de beschuldiging in deze zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaats en/of de tijd onvoldoende feitelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat de beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden geschaad nu beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

Niet staat vast naar welk recht het door de rechtbank bewezenverklaarde dient te worden beoordeeld nu de overgangsbepalingen van de art. 106-109 WMT slechts voorschrijven welke processuele regels de rechtbank dient te hanteren. De rechtbank kiest voor een materiële beoordeling naar de bepalingen van de Wet militair tuchtrecht.

Overwegingen betreffende de vraag welke gedragsregel door de gedraging is geschonden.

Niet-toepasselijkheid art. 98 WMT.

(WK art. 67 e.v.; WMSr art. 114; WMT art. 7, 18, 52, 81, 98, 106, 107 en 108; WSR art. 1(2); AMAR art. 92)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de beschikking op beklag d.d. 15 mei 1990 van de Commandant Vliegbasis Twente, . . . , inhoudende handhaving van de aan: K. H. geboren op . . . juli 19 . . . , korporaal I, door de commandant van het Materieel-squadron van de Vliegbasis Twente, . . . , opgelegde straf van drie dagen verzuwaard arrest, met de strafreden:

„a. Geen maatregelen genomen om bereikbaar te zijn voor een ziektecontrole (MP 31-109 „4110-3 art. 2 laatste zin).

„ b. Niet gehandeld conform art. 92 van AMAR.”

De bevoegdheid van de rechtbank:

Per 1 januari 1991 is de Wet militair tuchtrecht in werking getreden. Deze beroepzaak was op

dat moment in behandeling bij het Hoog Militair Gerechtshof. Ingevolge het bepaalde in artikel 107, derde lid van de Wet militair tuchtrecht, is de zaak daarna aan de militaire kamer overgedragen, teneinde te worden behandeld en afgedaan. Op grond van voormeld artikel uit de Wet militair tuchtrecht is de militaire kamer bevoegd deze zaak te behandelen en af te doen.

De ontvankelijkheid van het beroep:

In de onderhavige zaak is ingevolge de tot 1 januari 1991 van kracht zijnde Wet op de Krijgstucht de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof ingeroepen.

De beklagbeschikking d.d. 15 mei 1990 is op die datum aan beschuldigde uitgereikt, waarna beschuldigde op 18 mei 1990, dus binnen de desbetreffende termijn, de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof ingeroepen. Beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman mr A. D. Kok, advocaat te Ermelo, is ter openbare terechtzitting van 8 maart 1991 verschenen.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en het onderzoek in eerdere instanties.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaats en/of de tijd onvoldoende feitelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden geschaad nu beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verenigt zich niet met de uitspraak, waarvan beroep, zodat deze behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De beschuldiging

De beschuldiging luidt: „Nagelaten te handelen volgens de vigerende ziekmeldingsprocedures „en zich vervolgens uit onachtzaamheid niet gehouden aan de plichten zoals omschreven in de „ziek-thuis-voorschriften”.

De bewijsvoering:

De rechtbank bezigt als bewijsmiddelen:

– De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting in beroep, voor zover inhoudende zakelijk weergegeven:

Op 30 maart 1990 kreeg ik een mutatie ziek thuis van de dienstdoende arts. Deze liep tot en met 1 april 1990.

Op 2 april 1990 heb ik mij bij mijn directe chef, de Sergeant-Majoor J., door mijn dochter ziek laten melden. Bij het Materieel-squadron is het gebruikelijk om een ziek thuis melding te doen bij de directe chef. Ik heb, na de beëindiging van de mutatie, geen contact opgenomen met de Militair Geneeskundige Dienst.

De telefonische controle op 3 april 1990 van de dienstdoende arts . . . heb ik niet gehoord. Mijn vrouw, mijn dochter en ik sliepen op het moment van deze controle. Op diezelfde dag was er 's middags controle van een controlerend arts. Ik was op dat moment met mijn vrouw in de sauna.

– De beklagbeschikking, voor zover vermeldende de verklaring van majoor E. P. Morshinkhof, inhoudende:

dat Kpl 1 H. de telefoon niet opnam en niet thuis aanwezig was ten tijde van het bezoek van de controlerend arts d.d. 030490.

– Een controleformulier nr. 4 van de geneeskundige dienst KL, vermeldende dat er op 3 april 1990 op verzoek van de Commandant bij beschuldigde een controle werd uitgevoerd door de

controlerend arts Borggreve, met als bijzonderheden: „517 TNO: Afwezig H.O. Achtergelaten”.

- Een verklaring van een persoon, werkzaam bij sauna . . . te P. waaruit blijkt dat beschuldigde met zijn vrouw op 3 april 1990 deze sauna heeft bezocht.
- Een mutatieformulier van de Militair Geneeskundige Dienst van de vliegbasis Twente, opgemaakt door Eerste-luitenant arts . . . , vermeldende: ziek thuis; aanvang mutatie: 30 maart 1990; tot en met: 1 april 1990.

Door voormelde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat beschuldigde de hem verweten gedragingen heeft begaan.

Toepasselijk recht:

De rechtbank ziet zich thans gesteld voor de vraag naar welk recht het bewezenverklaarde dient te worden beoordeeld. Het antwoord op die vraag is in de overgangsbepalingen van de artikelen 106 - 109 Wet militair tuchtrecht niet rechtstreeks te vinden, in tegenstelling tot de vraag welke processuele regels door de rechtbank gehanteerd dienen te worden, namelijk die van de Wet militair tuchtrecht.

De rechtbank kiest ervoor de onderhavige zaak ook materieel te beoordelen naar de bepalingen van de Wet militair tuchtrecht. Uitgangspunt daarbij is het bepaalde in artikel 106 Wet militair tuchtrecht, luidende:

„De Wet op de Krijgstucht wordt ingetrokken, behoudens het bepaalde in de volgende artikelen.”

Nu uitzonderingen restrictief geïnterpreteerd dienen te worden, is er geen ruimte om bijvoorbeeld uit artikel 107, tweede en derde lid, van de Wet militair tuchtrecht a contrario af te leiden dat materieel het oude recht van toepassing blijft.

Evenmin volgt dit uit het bepaalde in artikel 108, derde lid, van de Wet militair tuchtrecht. Dit artikel behelst niet meer dan de regel dat in zaken, waarin toepassing is gegeven aan artikel 107, derde lid, van de Wet militair tuchtrecht, voor zover deze een strafbaar feit betreffen, cassatie en herziening mogelijk blijven. Het zegt niets over de vraag naar welk recht deze zaken beoordeeld dienen te worden.

Op het voormelde uitgangspunt van de rechtbank dient als uitzondering te worden aangenomen een geval waarin de Wet militair tuchtrecht ongunstiger voor de beschuldigde is dan de vroegere Wet op de Krijgstucht, omdat alsdan naar analogie van artikel 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht de voor de beschuldigde gunstigste bepaling dient te worden toegepast.

Onder de huidige wetgeving zou de in de beschuldiging omschreven gedraging, gelet op artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht, schending van de gedragsregel van artikel 7 van de Wet militair tuchtrecht opleveren. Deze wetsduiding van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht bestond ten tijde van de strafoplegging nog niet. Bij ongeoorloofde afwezigheid kan de straf van uitgaansverbod worden opgelegd en bij schending van een dienstvoorschrift niet.

Op grond van vorenstaande kwalificeert de rechtbank de gedragingen als schending van een dienstvoorschrift, te weten artikel 92 van het AMARen MP 31-109 4110-3, met name ook omdat dit het meest aansluit bij de bedoeling van de opsteller van de beschuldiging.

Door een bezoek te brengen aan de sauna, heeft beschuldigde bewust het risico van het voor de dienst onbereikbaar zijn, genomen. Beschuldigde kan zich dan ook niet verschuilen achter zijn dochter, door te stellen dat zij heeft verzuimd hem in kennis te stellen van het bezoek van de controlerend arts waardoor hij geen gevolg heeft kunnen geven aan de dienstopdracht om zich zo spoedig mogelijk op het onderdeel te melden.

De strafbaarheid:

De beschuldigde is strafbaar, nu geen omstandigheid is gebleken of aannemelijk geworden die de beschuldigde niet strafbaar zou doen zijn.

De rechtbank is van oordeel dat de reeds door beschuldigde ondergane straf van drie dagen verzwaaard arrest zwaarder is dan de nu door de rechtbank op te leggen strafdienst voor de duur van drie uren op drie werkdagen.

Nu in de onderhavige situatie artikel 98 Wet militair tuchtrecht niet van toepassing is, is de

rechtbank niet in staat te bepalen op welke wijze het geleden nadeel zal worden hersteld. De rechtbank acht aangewezen dat de administratie de beschuldigde alsnog een passende compensatie zal aanbieden.

Behalve de hiervoor vermelde artikelen uit de Wet militair tuchtrecht heeft de rechtbank voorts gelet op de artikelen 41 en 47 uit die wet.

Op vorenstaande gronden komt de rechtbank tot de volgende beslissing.

Beslissing:

De rechtbank, beslissende in beroep:

Vernietigt de beslissing, waarvan beroep.

Verklaart ervan overtuigd te zijn dat de in de beschuldiging omschreven gedragingen hebben plaatsgevonden en verstaat dat deze gedragingen een schending van voornoemde gedragsregel 18 inhouden.

Verklaart de beschuldigde deswege strafbaar.

Veroordeelt de beschuldigde tot strafdienst voor de duur van drie uren op drie werkdagen.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 22 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr H. Eigenberg, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr D. B. ten Hoedt.

Vertrouwensman: Mr A. D. Kok, advocaat te Ermelo.

Een officier wordt gestraft wegens het zich te laat melden op een bevolen afspraak. Hij beklagt zich. De beklagmeerdere handhaaft de opgelegde straf en wijzigt de strafreden. De gestrafte roept vervolgens de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof in. De zaak was op 1 januari 1991 nog in behandeling bij het hof. Ingevolge art. 107 WMT is de zaak overgedragen aan de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem.

Overwegingen ten aanzien van de ontvankelijkheid van het beroep.

In de beschuldiging in deze zaak zijn de plaats en/of de tijd onvoldoende feitelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat de beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden geschaad nu beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De strafreden in de uitspraak, waarvan beroep, betreft een andere gedraging dan de oorspronkelijke beschuldiging. De zaak wordt afgedaan op de oorspronkelijke beschuldiging.

Vrijspraak.

(WK art. 66, 67, e.v.; WMT art. 52, 81 en 107)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de beschikking op beklag d.d. 6 augustus 1990 van de Commandant Vliegbasis Soesterberg, . . . , inhoudende handhaving van de aan R. F. J. N. geboren op . . . december 19 . . . , tweede luitenant, door de waarnemend commandant T&E Squadron van de Vliegbasis Soesterberg, . . . , opgelegde straf van berisping en wijziging van de strafreden, zodat deze luidt:

„betrokkene heeft zich ongeveer 30 minuten te laat gemeld bij het Wnd HBPB, ondanks een „strikte afspraak m.b.t. het tijdstip, waardoor het Wnd HBPB gedwongen werd een afspraak „met een ander onderdeel af te zeggen”.

De beschuldiging luidt: „Door zich $\pm$ 30 minuten te laat op een bevolen afspraak te melden bij „de CPD, een vlotte afwikkeling van zijn rechtspositionele positie verwaagd”.

De bevoegdheid van de rechtbank:

Per 1 januari 1991 is de Wet militair tuchtrecht in werking getreden. Deze beroepzaak was op dat moment in behandeling bij het Hoog Militair Gerechtshof. Ingevolge het bepaalde in artikel 107, derde lid van de Wet militair tuchtrecht, is de zaak daarna aan de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem overgedragen, teneinde te worden behandeld en afgedaan. Op grond van voormeld artikel uit de Wet militair tuchtrecht is de militaire kamer bevoegd deze zaak te behandelen en af te doen.

De ontvankelijkheid van het beroep:

In de onderhavige zaak is ingevolge de tot 1 januari 1991 van kracht zijnde Wet op de Krijgstucht, de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof ingeroepen.

De beklagbeschikking d.d. 6 augustus 1990 is op 7 augustus 1990 aan beschuldigde uitgereikt, waarna beschuldigde op 13 augustus 1990, dus één dag te laat, de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof heeft ingeroepen. Uit het onderzoek ter terechtzitting is aannemelijk geworden dat de secretaresse van de beklagmeerdere desgevraagd beschuldigde mededeelde dat hij, om de eindbeslissing in te kunnen roepen, eerst tweemaal vierentwintig uren moest wachten en vervolgens vier werkdagen de tijd had om die eindbeslissing in te roepen. Waar de zaterdag en zondag voor de beschuldigde niet als werkdag konden worden aangemerkt, is de rechtbank van oordeel dat voor beschuldigde, op grond van de hem foutief verstrekte informatie omtrent bedoelde termijn, van volstrekte verhindering sprake was, welke verhindering op maandag 13 augustus 1990 was opgeheven.

Beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman mr A. D. Kok, is ter openbare terechtzitting van 8 maart 1991 in beroep verschenen.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en het onderzoek in eerdere instanties.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaats en/of de tijd onvoldoende feitelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden geschaad nu beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verenigt zich niet met de uitspraak, waarvan beroep, omdat de strafreden een andere gedraging betreft dan de oorspronkelijke beschuldiging. De uitspraak behoort derhalve te worden vernietigd en de zaak tegen de beschuldigde moet opnieuw worden behandeld en afgedaan op basis van de oorspronkelijke beschuldiging

De bewijsvoering

De rechtbank heeft niet de overtuiging verkregen dat de beschuldigde de verweten gedraging heeft begaan, zodat de beschuldigde daarvan behoort te worden vrijgesproken

Beslissing:

De rechtbank, beslissende in beroep:

Vernietigt de beslissing, waarvan beroep.

Spreekt beschuldigde van de in de beschuldiging omschreven gedraging vrij.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem

militaire kamer

Uitspraak in beroep van 22 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr H. Eigenberg, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Vertrouwensman: Majoor J. H. Strooij, Bureau militaire strafzaken.

Een korporaal wordt gestraft wegens het eigendunkelijk verlaten van een wedstrijdterrein, waardoor zijn team werd gediskwalificeerd. Hij beklaat zich. De beklagmeerdere handhaaft de strafoplegging. De gestrafte roept vervolgens de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof in. De zaak was op 1 januari 1991 nog in behandeling bij het hof. Ingevolge art. 107 WMT is de zaak overgedragen aan de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem.

Overwegingen met betrekking tot de ontvankelijkheid van het beroep.

Bij het onderzoek ter terechtzitting is komen vast te staan dat de beschuldiging geen opgave van tijd en plaats vermeldt waarop de gedraging heeft plaatsgevonden. In de stukken is sprake van verschillende gedragingen. De gestrafte is door het weglaten van tijd en plaats in de beschuldiging in zijn verdediging geschaad. Het is de beschuldigde en de rechtbank onmogelijk te beoordelen wat de beschuldigde verweten wordt.

Vernietiging van de beschikking op beklag, vrijspraak.

Overweging met betrekking tot de niet-toepasbaarheid van art. 98 WMT.

(WK art. 66, 67, e.v.; WMT art. 52, 74, 81, 93, 98, en 107)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de ongedateerde beschikking op beklag van de commandant van 13 Painfbat te Schalkhaar, . . . inhoudende handhaving van de aan H. D. A. geboren op . . . mei 19 . . . , korporaal, opgelegde straf van een dag verzuwaard arrest, met de strafreden:

„Eigendunkelijk en zonder toestemming het wedstrijdterrein verlaten, waardoor zijn team – „waarvoor hij gecommandeerd was – incompleet werd en tengevolge hiervan gediskwalificeerd”, hem opgelegd door de Commandant SSVcie 13 Painfbat G.F.P.I., . . .

De bevoegdheid van de rechtbank:

Per 1 januari 1991 is de Wet militair tuchtrecht in werking getreden. Deze beroepzaak was op dat moment in behandeling bij het Hoog Militair Gerechtshof. Ingevolge het bepaalde in artikel 107, derde lid van de Wet militair tuchtrecht, is de zaak daarna aan de militaire kamer overgedragen, teneinde te worden behandeld en afgedaan. Op grond van voormeld artikel uit de Wet militair tuchtrecht is de militaire kamer bevoegd deze zaak te behandelen en af te doen.

De ontvankelijkheid van het beroep:

De onderhavige aan het beroep van de rechtbank onderworpen zaak betreft een beroep waarbij, ingevolge de tot 1 januari 1991 van kracht zijnde Wet op de krijgstucht, de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof is ingeroepen.

Aanvankelijk is de beschuldigde op 23 mei 1990 bestraft door de tot straffen bevoegde meerdere. De beklagmeerdere heeft een beschikking op beklag gegeven, welke beschikking niet gedateerd is. Blijkens een schriftelijke verklaring van de kapitein der fuseliers D. J. Vuijk, gegeven namens de Commandant 13 Painfbat blijkt dat er twee uitreikingen van de ongedateerde beklagbeschikking hebben plaatsgevonden, één op 23 mei 1990 en één op 26 juni 1990. Op laatstgenoemde datum zou J. P. K., Sgt1 der fuseliers, volgens de verklaring van de beschuldigde ter terechtzitting in beroep, tegen beschuldigde hebben gezegd dat hij namens beschuldigde de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof zou inroepen. Op 3 juli 1990 heeft de beschuldigde

uiteindelijk de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof ingeroepen.

De rechtbank is van oordeel dat beschuldigde, gelet op de vele onduidelijkheden in deze zaak met betrekking tot het uitreiken van ongedateerde beklagbeschikkingen en slordigheden die zich daarbij hebben voorgedaan, redelijkerwijs niet geacht kan worden in verzuim te zijn geweest nu niet buiten twijfel kan worden vastgesteld op welke datum de beschikking op beklag aan de beschuldigde is uitgereikt.

Het beroepschrift wordt dan ook geacht tijdig te zijn ingekomen. Een en ander leidt tot het oordeel dat de beschuldigde tijdig het door hem aangewende rechtsmiddel heeft ingesteld en derhalve in zijn beroep kan worden ontvangen.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman, majoor J. H. Strooij van het Bureau Militaire Strafzaken te Arnhem, is ter openbare terechtzitting van deze rechtbank van 8 maart 1991 verschenen.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en het onderzoek in eerdere instanties.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

De rechtbank verenigt zich niet met de uitspraak, waarvan beroep, zodat deze behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De beschuldiging:

Uit het onderzoek ter terechtzitting is komen vast te staan dat de beschuldiging geen opgave van tijd en plaats vermeld waarop de gedraging heeft plaatsgevonden.

In de stukken is sprake van verschillende gedragingen.

De beschuldiging luidt:

„zonder geldige reden niet op tijd verschenen voor de aanvang van de gecommandeerde „sportwedstrijd”.

De strafreden in eerste aanleg luidt:

„Eigendunkelijk en zonder toestemming het wedstrijdterrein verlaten, waardoor zijn team – „waarvoor hij gecommandeerd was – incompleet werd en tengevolge hiervan gediskwalificeerd”,

In de verklaring van de sgt1 der fuseliers is sprake van een bevel:

„Op dinsdag 22-5-1990 moet jij je melden bij de groene bunker op het sportveld.”

Uit het onderzoek ter terechtzitting is komen vast te staan dat de beschuldigde zich om 13.45 uur bij de groene bunker bevond en geprobeerd heeft zijn teamleden te vinden, hetgeen niet lukte, en dat hij om 14.20 uur zich heeft verwijderd en weer aan het werk is gegaan.

In die omstandigheden moet redelijkerwijs worden aangenomen dat de gestrafte door het weglaten van tijd en plaats in de beschuldiging in zijn verdediging is geschaad. Weliswaar geldt pas sinds 1 januari 1991 de verplichting in de beschuldiging tijd en plaats op te nemen, maar nu in deze zaak zoveel onduidelijkheden zijn over waar beschuldigde van wordt beschuldigd maakt het weglaten van nadere bijzonderheden als tijd en plaats het voor zowel de beschuldigde als de rechtbank onmogelijk te beoordelen wat beschuldigde verweten wordt.

De beschikking op beklag zal derhalve vernietigd worden, met, gelet op artikel 74, vierde lid juncto artikel 93, tweede lid Wet militair tuchtrecht, vrijspraak van de beschuldigde.

Nu in de onderhavige situatie artikel 98 Wet militair tuchtrecht niet van toepassing is, is de rechtbank niet in staat te bepalen op welke wijze het geleden nadeel zal worden hersteld.

De rechtbank acht aangewezen dat de administratie de beschuldigde alsnog passende compensatie zal aanbieden.

Beslissing:

De rechtbank, beslissende in beroep:

Vernietigt de beslissing, waarvan beroep.

Spreekt de beschuldigde vrij van de in de beschuldiging omschreven gedraging.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK

Hoge Raad der Nederlanden

Arrest van 25 januari 1991

President: Mr Martens (vice-president); *Raadsheren:* Mrs De Groot, Hermans, Haak en Boekman.

Tijdens een brandweeroefening van het Korps Mobiele Colonnees reed iemand gezeten op een achter een dressuurpaard gespannen dressuurwagentje over een weg waar militairen bezig waren met de uitvoering van de oefening. Door de oefenende militairen waren voorzorgsmaatregelen genomen, een volkswagenbus met alarminstallatie voor een kruising van de weg, pionnen en knipperlichten bij de bruggen over de slangen en brugwachters met felgekleurde vesten. In de nabijheid van de op een weg liggende slangen sloeg het paard op hol. De berijder van het wagentje raakte ernstig gewond. Het paard is enige honderden meters doorgerend en verdronken.

HOGE RAAD: Het Hof heeft kennelijk aangenomen dat de met de brandweeroefening bezig zijnde militairen er van zijn uitgegaan – en er van mochten uitgaan – dat de berijder voldoende was gewaarschuwd en dus wist dat een brandweeroefening aan de gang was en brandslangen waren en werden uitgerold alsmede dat uit het feit dat de berijder niettemin met zijn dressuurwagentje zonder meer de weg opreed mocht worden afgeleid dat hij de overtuiging had dat zijn paard van in het kader van een dergelijke oefening als normaal te beschouwen – en dus te verwachten – handelingen niet zodanig zou schrikken dat hij het niet meester zou blijven. De oefenende militairen zijn niet te kort geschoten in de ten opzichte van de berijder in acht te nemen voorzichtigheid.

Cassatieberoep verworpen.

(BW art. 1401)

ARREST

in de zaak van *J. F. J. M. B.* wonende te Vianen, *eiser* tot cassatie, advocaat Mr R. Laret tegen *De Staat der Nederlanden* (Ministerie van Defensie) waarvan de zetel is gevestigd te 's-Gravenhage, *verweerder* in cassatie, advocaat Mr A. W. Kist.

1. *Het geding in feitelijke instanties*

Eiser tot cassatie – verder te noemen B. – heeft bij exploit van 3 februari 1986 verweerder in cassatie – verder te noemen de Staat – gedagvaard voor de Rechtbank te 's-Gravenhage en gevorderd de Staat te veroordelen om aan B. te betalen een bedrag van f289.140,- met de wettelijke rente vanaf 10 november 1985.

Nadat de Staat tegen de vordering verweer had gevoerd, heeft de Rechtbank bij tussenvonnis van 25 maart 1987 de Staat toegelaten getuigenbewijs te leveren.

Tegen dit tussenvonnis heeft de Staat hoger beroep ingesteld bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage.

Bij arrest van 5 december 1989 heeft het Hof het bestreden vonnis vernietigd en aan B. zijn vorderingen ontzegd.

Het arrest van het Hof is aan dit arrest gehecht.

2. *Het geding in cassatie*

Tegen het arrest van het Hof heeft B. beroep in cassatie ingesteld. De cassatiedagvaarding is aan dit arrest gehecht en maakt daarvan deel uit.

De Staat heeft geconcludeerd tot verwerping van het beroep.

De zaak is voor partijen toegelicht door hun advocaten.

De conclusie van de Advocaat-Generaal Asser strekt tot verwerping van het beroep.

3. *Beoordeling van het middel*

3.1 In cassatie kan worden uitgegaan van het volgende.

Op 12 november 1980 werd door het Korps Mobiele Colonnies een brandweeroefening gehouden in de gemeente Vianen, in de omgeving van de Eendrachtsweg, de Limiet en het Merwedekanaal. Bij deze brandweeroefening waren betrokken een vijftigtal militairen, een tiental voertuigen, slangen en ander materiaal, verspreid over de Eendrachtsweg, de Limiet en de met de Limiet een T-kruising vormende Mijlweg. Vòòr deze kruising stond op de Limiet een militaire Volkswagenbus met alarmverlichting. Terwijl deze brandweeroefening gaande was en verscheidene brandslangen waren en werden uitgerold, zowel op de Limiet als op de Mijlweg, reed B. met zijn paard en wagen – het dressuurpaard Salindra en een dressuurwagentje met daarop B. – op de Limiet en vervolgens na het passeren van de Volkswagenbus rechtsaf de Mijlweg op. Als voorzorgsmaatregelen door de Staat waren, naast de genoemde Volkswagencombi met alarminstallatie, ook pionnen en knipperlichten bij de bruggen over de slangen geplaatst; voorts waren brugwachters met felgekleurde vesten opgesteld. In de nabijheid van dwars over de Mijlweg liggende brandslangen met bruggen sloeg het paard op hol. Voordat zijn paard op hol sloeg, had B. gezien, dat op de Limiet de Volkswagencombi met alarm stond en dat op de Mijlweg slangen lagen en militairen aan het oefenen waren. B. is van het wagentje gevallen en ernstig verwond geraakt. Het paard is enige honderden meters doorgerend en verdronken in het Merwedekanaal.

Het Hof heeft de door B. tegen de Staat ingestelde vorderingen tot vergoeding van materiële schade, inkomenverlies en smartegeld afgewezen. Daartegen komt B. in cassatie op met een middel, dat onder 3 een generale klacht tegen rov. 9 van het bestreden arrest inhoudt, die in de onderdelen 3.2, 3.3, en 3.4 nader is uitgewerkt.

3.2 Onderdeel 3.2 mist feitelijke grondslag, aangezien 's Hofs oordeel dat niet onrechtmatig is gehandeld, niet wordt gedragen door de enkele overweging, „dat de door de militairen verrichte, „in het kader van een brandweeroefening als normaal te beschouwen, handelingen niet als „onvoorzichtig tegenover B. zijn aan te merken.” De gedachtengang welke het Hof tot dit oordeel heeft geleid, moet, integendeel, als volgt worden begrepen. Het Hof heeft tot uitgangspunt genomen dat ten aanzien van B. „bijzondere voorzichtigheid” was geboden omdat hij een door een paard getrokken dressuurwagentje bereed en uit dien hoofde moest worden aangemerkt als een „zwakke weggebruiker”. Voor wat deze bijzondere voorzichtigheid in het gegeven geval inhield, heeft het Hof laten meewegen de van een dergelijke „zwakke weggebruiker” zelf te verwachten voorzichtigheid. Dit gezichtspunt uitwerkend heeft het Hof kennelijk aangenomen dat de met de brandweeroefening bezig zijnde militairen ervan zijn uitgegaan – en ervan mochten uitgaan – dat (1) B. voldoende was gewaarschuwd en dus wist dat op de Mijlweg een brandweeroefening aan de gang was en brandslangen waren en werden uitgerold, alsmede (2) dat uit het feit dat B. niettemin zonder meer met zijn dressuurwagentje de Mijlweg opreed, mocht worden afgeleid dat hij de overtuiging had dat zijn paard van in het kader van een dergelijke oefening als normaal te beschouwen – en dus te verwachten – handelingen niet zodanig zou schrikken dat hij het niet meester zou kunnen blijven. Aldus kwam het Hof tot de slotsom dat de oefenende militairen, nu zij niet meer of anders hebben gedaan dan wat in het kader van een brandweeroefening als normaal is te beschouwen, niet zijn te kort geschoten in de jegens B. in acht te nemen voorzichtigheid.

Deze gedachtengang geeft niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is uit hetgeen het Hof heeft overwogen voldoende duidelijk. De klachten van het middel onder 3.3 en 3.4 stuiten daarop af.

4. *Beslissing*

De Hoge Raad:

verwerpt het beroep;

veroordeelt B. in de kosten van het geding in cassatie, tot op deze uitspraak aan de zijde van de Staat begroot op f456,30 aan verschotten en f2.500,- voor salaris.

CONCLUSIE VAN DE A.-G. MR ASSER

1. *Inleiding*

1.1. In cassatie dienen de volgende door het hof in r.o.1 van zijn arrest vastgestelde feiten tot uitgangspunt.

1.1.1. Op 12 november 1980 werd door het Korps Mobiele Colonne een brandweeroefening gehouden in de gemeente Vianen in de omgeving van de Eendrachtsweg, de Limiet en het Merwedekanaal.

1.1.2. Bij deze brandweeroefening waren betrokken een vijftigtal militairen, een tiental voertuigen, slangen en ander materiaal, verspreid over de Eendrachtsweg, de Limiet en de met de Limiet een T-kruising vormende Mijlweg.

1.1.3. Vóór deze kruising stond op de Limiet een militaire Volkswagenbus met alarmverlichting.

1.1.4. Terwijl de brandweeroefening gaande was en er diverse brandslangen waren en werden uitgerold, zowel op de Limiet als op de Mijlweg, reed eiser tot cassatie – B. – met zijn dressuurpaard Salindra en een dressuurwagentje¹⁾ op de Limiet en vervolgens na het passeren van de Volkswagen rechtsaf de Mijlweg op.

1.1.5. In de nabijheid van dwars over de Mijlweg liggende brandslangen, waarover bruggetjes waren geplaatst, sloeg het paard op hol. B. viel van het wagentje. Het paard holde enige honderden meters door en verdronk in het Merwedekanaal.

1.2. Voorts kan er op grond van wat het hof overweegt in r.o.10 van zijn arrest in cassatie van worden uitgegaan dat als voorzorgsmaatregelen door de Staat zijn genomen – naast de genoemde Volkswagenbus met alarminstallatie en bruggen over de slangen – het plaatsen van pionnen en knipperlichten bij de bruggen over de slangen en het opstellen van bruggewachters met felgekleurde vesten.

1.3. B. heeft verweerder in cassatie – de Staat – in eerste aanleg voor de Haagse Rechtbank gedaagd en gevorderd vergoeding van de door hem als gevolg van dit ongeval geleden materiële en immateriële schade ten bedrage van f289.140,-. Na verweer van de Staat heeft de rechtbank bij vonnis van 25 maart 1987 ten aanzien van de aansprakelijkheidsvraag geoordeeld dat er voorts nog van uitgegaan moet worden dat het ongeval te wijten was aan „onrechtmatig handelen in „de militaire oefening” en dat de Staat voor de door dat ongeval geleden schade aansprakelijk is en de Staat toegelaten tot – kort gezegd – tegenbewijs.

1.4. De Staat is van dit vonnis in appel gegaan bij het Haagse Hof dat bij arrest van 5 december 1989 het vonnis van de rechtbank heeft vernietigd en de vordering van B. heeft afgewezen. Op de daartoe door het hof gebezigde redengeving kom ik nog terug.

1.5. Van dit arrest is B. tijdig in cassatie gekomen met een uit drie genummerde onderdelen opgebouwd middel. De Staat heeft het middel bestreden.

2. *Bespreking van het cassatiemiddel*

2.1. Het middel keert zich tegen r.o.9 van het bestreden arrest, waarin het hof oordeelt dat – kort samengevat – geen sprake is van een onrechtmatige daad van de kant van de militairen.

2.2. In onderdeel 3.2 van het middel wordt betoogd dat het hof de vraag of de militairen onrechtmatig jegens B. hebben gehandeld, in de bestreden overweging ontkennend heeft beantwoord „omdat de betreffende, door de militairen verrichte, handelingen in het kader van „een brandweeroefening als normaal zijn te beschouwen en (derhalve) niet als onvoorzichtig te „genover B. zijn aan te merken”.

2.3. Deze weergave van 's hofs arrest is onvolledig en daarmee onjuist. Immers uit r.o.9 blijkt dat de omstandigheid dat de door de militairen verrichte handelingen naar 's hofs oordeel in het kader van een brandweeroefening als normaal waren te beschouwen, niet de enige maar een van de omstandigheden was waarmee het hof bij de beantwoording van de vraag of die handelingen onvoorzichtig waren tegenover B., heeft rekening gehouden.

¹⁾ Dus geen „sulky”, waarover ook wel in de stukken wordt gesproken, want dat is een wagentje dat wordt voortbewogen door een renpaard en geen dressuurpaard zoals in casu, naar ik begrijp uit de memorie van antwoord in appel onder 20.

2.4. Dit betekent dat de klacht in *subonderdeel 3.3*, dat „aldus” de door het hof aangelegde maatstaf rechtens onjuist is, feitelijke grondslag mist en daarom faalt.

2.5. Ook overigens geeft 's hofs bestreden, naar mijn inzicht, in hoge mate met waarderingen van feitelijke aard verweven en daarom slechts in beperkte mate in cassatie toetsbaar oordeel²⁾ geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is dit niet onbegrijpelijk of onvoldoende gemotiveerd, zodat ook de motiveringsklacht van *subonderdeel 3.4* faalt. Ik moge dat als volgt kort toelichten.

2.6. Het middel is blijkens de toelichting³⁾ gebaseerd op de stelling – ik vat haar samen – dat de militairen extra voorzichtig dienden te zijn ten opzichte van het paard omdat in het verkeer jegens dieren voorzichtigheid in acht moet worden genomen omdat uit hun schrikachtigheid gevaar voor andermans persoon of goed kan voortvloeien.

2.7. Ik meen dat als in het algemeen van zo'n norm sprake is en in een geval als dit ook zou hebben te gelden voor de militairen in kwestie, hetgeen voorwerp van enige twijfel zou kunnen zijn omdat zij weliswaar de veiligheid van het verkeer op de weg ter plaatse (kunnen) beïnvloeden, maar zelf niet als verkeersdeelnemers kunnen worden beschouwd, dan blijkt niet dat het hof die zou hebben geschonden.

2.8. Het hof heeft immers B. beschouwd als „zwakke medewegebruiker” – ongetwijfeld (mede) omdat hij een door een paard getrokken wagentje bereed en dus mede afhankelijk was van de mogelijke onbeheersbare gedragingen als gevolg van de eigen energie van het paard en is er blijkens de bestreden overweging van uitgegaan dat de militairen ten aanzien van B. als „zwakke medewegebruiker” een bijzondere voorzichtigheid hadden te betrachten. Het heeft daarvan uitgaande onderzocht of de militairen in kwestie die bijzondere voorzichtigheid niet in acht hebben genomen en heeft daarbij betrokken de voorzichtigheid die ook van B. kon worden verwacht.

2.9. Het hof heeft bij zijn beoordeling betrokken de in cassatie niet bestreden omstandigheid dat B. gewaarschuwd was door „de bedrijvigheid ter plaatse en door de Volkswagenbus” en daarmee tot uitdrukking gebracht dat B. voorzichtigheid diende te betrachten in verband met mogelijke gevaren die de aan de gang zijnde oefening voor hem als weggebruiker zouden kunnen opleveren. In casu was dat met name het gevaar dat het paard onverwachte en niet of onvoldoende beheersbare reacties zou vertonen op die bedrijvigheid.

2.10. Daaruit blijkt ook dat het hof heeft meegewogen dat tijdens en met het oog op het voorbijrijden van B. de voortgang van de oefening niet werd onderbroken. Kennelijk heeft het hof daarin geen handelen in strijd met de jegens B. betamende zorgvuldigheid gezien. Dat oordeel geeft, naar ik meen, geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting.

2.11. Of de „consideratieplicht” van de militairen ten opzichte van B., waarop de toelichting van het middel⁴⁾ doelt, in het onderhavige geval meebracht dat zij hun in het kader van de oefening verrichte bezigheden staakten in verband met het voorbijrijden van B. of hun bezigheden daaraan hadden moeten aanpassen, zoals van de kant van B. wordt betoogd, kan niet in het algemeen gezegd worden, maar hangt grotendeels van een in cassatie niet op haar juistheid te toetsen waardering van de feitelijke situatie af en met name van de aard van die bezigheden.

2.12. In dit verband heeft het hof, dat kennelijk zo'n plicht in casu niet aannam, laten meewegen dat de handelingen die de militairen verrichtten, waaronder kennelijk zijn begrepen de

²⁾ Vgl. Veegens/Korthals Altes/Groen, 1989, nr. 100, p. 194-195 n.a.v. de onrechtmatige daad, en nr. 101; Asser/Hartkamp III, 1990, nr. 44; conclusie OM (mr Franx) onder 5 voor HR 8 januari 1982, NJ 1982, 614 (natronloog).

³⁾ Zie de schriftelijke toelichting van mr Laret, p. 5 onder 2.4, p. 10 onder 4.6 en in het bijzonder p. 14 onder 5.7.

⁴⁾ Zie de schriftelijke toelichting van mr Laret, p. 15-16 onder 6.3. Zie over het rekening houden met de niet-inachtneming van de vereiste oplettendheid en voorzichtigheid van anderen HR 5 november 1965, NJ 1966, 136 (m. nt. G. J. Scholten) – over het openstaande kelderluik; vgl. HR 8 januari 1982, NJ 1982, 614 (m. nt. C. J. H. Brunner) – over het emmertje natronloog. Zie voorts Van Dam, Zorgvuldigheidsnorm en aansprakelijkheid, diss. 1989, nr. 77-98, i.h.b. nr. 93-94, en verder losbl. Onrechtmatige Daad IV (Brunner), nr. 8; Schut, Onrechtmatige daad volgens BW en NBW, Studiepockets privaatrecht 21, 1990, p. 97-100; Asser/-Hartkamp III, 1990, nrs. 45-46.

handelingen die het hof noemt in de laatste zin van deze overweging, in het kader van een oefening als deze als normaal waren te beschouwen. Het ging daarbij om:

- het in de (inleidende) dagvaarding (sub 2) gestelde plotseling bewegen van een brandweerslang en voorts een van de door de getuigen als mogelijke oorzaak van het schrikken van het paard genoemde handelingen, te weten⁵⁾:
  - het rechtzwiepen onder het paard van een krul in een slang (get. Meijer, vonnis rechtbank. r.o.4);
  - het plotseling strak komen te staan van een slang langs de Mijlweg door waterdruk en het daardoor plotseling krullen uit de slang springen op het moment dat het paard de bruggetjes passeerde (get. Kanters, vonnis rechtbank r.o.4);
  - het uitrollen van een brandweerslang (get. Wigerda, Hamer, Hoeksema, Bult);
  - het ritselend geluid van een uitgegooide en uitrollende brandweerslang (get. De Hamer);
  - het plaatsen van de bruggetjes over de brandslang en de beweging aan de slangen, gekoppeld aan het geluid op het wegdek (get. Van Haren);
  - een vallende koppeling bij het uitrollen van de slangen (get. Janssen);
  - het klappen waarmee de koppelingsstukken van de slangen op het wegdek kwamen (get. Kleine Staarman);
  - het zien door het paard van de bruggen over de slangen, het misschien komen van zijn benen tussen de blokken van de bruggen (get. Vasseur);
  - de militaire drukte of het lawaai dat daardoor werd veroorzaakt (get. Overgoor);
  - hetgeen allemaal op het wegdek lag (get. Van der Ven).

2.13. Het hof heeft met zijn oordeel dat deze handelingen „normaal” waren tot uitdrukking gebracht dat die handelingen niet zo bijzonder gevaarlijk ten opzichte van een zwakke medeweggebruiker als B. – in verband met de mogelijkheid van schrikachtigheid van diens paard en het mogelijk daaraan klevende gevaar voor hem – waren, dat B., bekend met wat er aan de hand was en gewaarschuwd voor mogelijke gevaren als gevolg van de oefening, ze niet behoefde te verwachten en de militairen, buiten de met name door het hof in r.o.10 genoemde voorzorgsmaatregelen die reeds waren getroffen om weggebruikers te waarschuwen, bijzondere maatregelen hadden moeten treffen, zoals tijdelijke staking of aanpassing van hun bezigheden in verband met de oefening, om het zich realiseren van gevaar voor B. ten gevolge van deze „normale” handelingen te voorkomen.

2.14. Daarbij blijkt niet dat het hof geen rekening zou hebben gehouden met de omstandigheid dat een paard „gevoelig is voor plotselinge bewegingen en geluid” als door subonderdeel 3.4 gesteld. Kennelijk en, in aanmerking genomen de aard van de handelingen, niet onbegrijpelijk achtte het hof die omstandigheid niet van zodanig gewicht dat op grond daarvan het (gecontinueerd) handelen van de militairen als onvoorzichtig en onzorgvuldig ten opzichte van B. moest worden beschouwd.

2.15. 's Hof's oordeel is, ik merkte het al op, voor een belangrijk deel feitelijk. Ik meen in ieder geval dat het hof kon oordelen zoals het heeft gedaan. Ik zou niet willen aannemen dat er een norm bestaat die in het algemeen de deelnemers aan een brandweeroefening als deze tot bijzondere oplettendheid verplichtte ten opzichte van een aan het verkeer deelnemend dier als dit paard.

2.16. Daarbij neem ik in aanmerking dat, afgezien van de voorzichtigheid die andere weggebruikers ten aanzien van dieren in het verkeer hebben te betrachten, het in de eerste instantie aan de eigenaar van een dier dat hij in het verkeer gebruikt, is om er voor te zorgen dat hij het dier zodanig onder controle houdt dat het gevaar verbonden aan onverwachte reacties van het dier op zijn omgeving zo klein mogelijk is. Het gaat hier bijvoorbeeld niet om een persoon van jeugdige leeftijd te wiens aanzien andere weggebruikers bijzonder voorzichtig moeten zijn, maar om een door een volwassen persoon begeleid en dus onder controle gehouden dier dat deelneemt aan het verkeer. Deze zal, wanneer hij een hem – door waarschuwingsmaatregelen – bekende, in verband met de eigenschappen van zijn dier mogelijk gevaarlijke situatie, ook en in de eerste plaats zijnerzijds die maatregelen moeten treffen om gevaar redelijkerwijs te voorkomen.

⁵⁾ Het hof doelt hier kennelijk op de weergave van de getuigenverklaringen onder 17 en 18 van de memorie van antwoord.

2.17. De risicoaansprakelijkheid van de bezitter voor door zijn dier⁶⁾ ten aanzien van derden aangerichte schade heeft, naar het mij voorkomt, aldus een zekere terugslag: de bezitter zal in beginsel zelf de door hem ondervonden gevolgen moeten dragen van de uit het „onberekenbare element in de eigen energie” van het dier⁷⁾ voortvloeiende reacties op de omgeving. Dit bepaalt m.i. in niet onbelangrijke mate het antwoord op de vraag in hoeverre die derden zelf maatregelen moeten treffen om te voorkomen dat degenen die het dier in het verkeer gebruikt daarover de controle verliest. Dat wordt niet anders als men aanneemt dat verkeersdeelnemers bij het ontmoeten van dieren op of bij de weg rekening moeten houden met de mogelijkheid van gevaar als gevolg van die onberekenbare reacties van dieren en hun verkeersgedrag daaraan zo nodig moeten aanpassen⁸⁾. De mate van daarbij door die verkeersdeelnemers in acht te nemen voorzichtigheid wordt immers mede bepaald door de omstandigheid dat het dier geleid wordt door een ander.

2.18. Nu de klachten van het middel falen, bereik ik de volgende conclusie.

3. *Conclusie*

Deze strekt tot verwerping van het beroep.

---

⁶⁾ HR 7 maart 1980, NJ 1980, 353 (m. nt. G. J. Scholten); art. 6 : 179 NBW.

⁷⁾ Vgl. HR 24 februari 1984, NJ 1984, 415 (m. nt. Van der Grinten) en HR 23 februari 1990, NJ 1990, 365 met gegevens in de conclusie OM.

⁸⁾ Zie HR 1 november 1943, NJ 1944, 131 en de overige (feitelijke) rechtspraak, genoemd in losbl. Onrechtmatige Daad V (Bouman), nr. 174.

WETGEVING

Deze opgave sluit aan bij de opgave, voorkomend in afleveringen 5 en 6, jaargang 1990.

TOT STAND GEKOMEN WETGEVING

Wetten

- Bij Wetten van 17 april 1990, Stb. 228-230, is in hoofdstuk X (Ministerie van Defensie) van de begroting voor het jaar 1988 een groot aantal wijzigingen aangebracht.
- Bij Wetten van 17 april 1990, Stb. 231-232, is in hoofdstuk X (Ministerie van Defensie) van de begroting voor het jaar 1989 een aantal wijzigingen aangebracht.
- Bij Wet van 27 april 1990, Stb. 233, is hoofdstuk X (Ministerie van Defensie) van de begroting voor het jaar 1990 gewijzigd.
- Bij Wet van 30 mei 1990, Stb. 222, zijn o.a. de Dienstplichtwet en de Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag gewijzigd. Beide wetten zijn aangepast aan de nieuwe Invorderingswet 1990. Van de Dienstplichtwet is art. 39 („Schadevergoeding rijksgoederen”) gewijzigd en art. 40 (verhaal op loon) komen te vervallen; van de Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag art. 26 (Invordering kosten politiedwang).
- Bij Rijkswet van 14 juni 1990, Stb. 367, is – onder intrekking van de Wet op de Krijgstucht – de nieuwe Wet militair tuchtrecht vastgesteld.
- Bij Rijkswetten van 14 juni 1990, Stb. 368 en 371, zijn – in het kader van de algehele herziening van het militaire straf- en tuchtrecht – een groot aantal wijzigingen aangebracht in het Wetboek van Militair Strafrecht.
- Bij Wet van 14 juni 1990, Stb. 369, zijn – eveneens in het kader van de algehele herziening van het militaire straf- en tuchtrecht – het Wetboek van Strafrecht, de Dienstplichtwet, de Wet gewetensbezwaren militaire dienst, de Militaire Ambtenarenwet 1931, het Besluit Buitengewoon Strafrecht, de Wet van 10 juli 1947 (Stb. H 233) en de Wet Oorlogsstrafrecht gewijzigd.
- Bij Rijkswet van 14 juni 1990, Stb. 370, is de nieuwe Wet militaire strafrechtspraak vastgesteld, onder intrekking van o.a.: de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht, de Rechtspleging bij de Zeemacht, de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, de Invorderingswet Militair Straf- en Tuchtrecht en de Militaire Cassatiewet.
- Bij Wet van 14 juni 1990, Stb. 372, zijn – eveneens in het kader van de algehele herziening van het militaire straf- en tuchtrecht – wijzigingen aangebracht in: de Wet op de rechterlijke organisatie, de Wet Oorlogsstrafrecht en de Noodwet rechtspleging.
- Bij Wet van 27 juni 1990, Stb. 324, is de Wet verbetering rechtspositie verzetsmilitairen gewijzigd. In art. 1 is de aanduiding „Buitengewone Pensioenraad” vervangen door: Pensioen- en Uitkeringsraad.
- Bij Wet van 5 september 1990, Stb. 470, zijn in o.a. de Wet regeling bezoldiging militair-rechterlijke ambtenaren (Wet van 3 april 1968, Stb. 180) enkele kleine wijzigingen aangebracht. Inmiddels is ook deze wet in het kader van de algehele herziening van het militaire straf- en tuchtrecht ingetrokken (bij Wet van 14 juni 1990, Stb. 370).
- Bij Rijkswet van 5 december 1990, Stb. 593, zijn in o.a. de Marine-scheepsongevallenwet enkele kleine wijzigingen aangebracht. Zij houden alle verband met de invoering van Boek 8 van het Nederlandse Burgerlijk Wetboek.

Koninklijke besluiten

- Bij Besluit van 24 november 1989, Stb. 14 (1990), is de werking van het Besluit Voorlopige Adviesraad Vrede en Veiligheid (Besluit van 2 augustus 1985, Stb. 484) met zes maanden verlengd.
- Bij Besluit van 15 december 1989, Stb. 24 (1990), zijn enkele wijzigingen aangebracht in art. 26 Besluit uitvoering Algemene militaire pensioenwet (Stb. 1966, 447).
- Bij Besluit van 18 december 1989, Stb. 42 (1990) zijn enkele wijzigingen aangebracht in de Regeling inkomsten militairen land- en luchtmacht 1969. Deze wijzigingen betekenen een verbetering van de financiële rechtspositie van de vrijwilligers van het Korps Nationale Reserve.

– Bij Besluit van 11 januari 1990, Stb. 58, is een wijziging aangebracht in het Besluit van 3 oktober 1987, Stb. 461, tot wijziging van de Premiereregeling en aanvullende voorzieningen beroepsmilitairen 1982. De wijziging houdt een verlenging in van de eerder getroffen WWV-compenserende maatregel met één jaar (tot 1 januari 1991).

- Bij Besluit van 6 maart 1990, Stb. 125, zijn gewijzigd:
- de Bezoldigingsregeling militairen zeemacht 1947;
- het Besluit herziening bezoldiging militairen zeemacht 1954;
- de Regeling opleidingen tot officier bij de zeemacht (1950);
- de Regeling inkomsten militairen land- en luchtmacht 1969.

De wijzigingen houden alle verband met het besluit van het kabinet de financiële rechtspositie van beroepsmilitairen die een initiële opleiding volgen, te wijzigen.

– Bij Besluit van 12 maart 1990, Stb. 136, is een kleine wijziging aangebracht in het Besluit van 26 november 1976, Stb. 642, houdende algemene aanwijzing van ambtenaren der Koninklijke marechaussee als ambtenaar belast met het toezicht op vreemdelingen.

– Bij Besluit van 14 mei 1990, Stb. 308, is geregeld op welke wijze de (militaire) pensioen met ingang van 1 januari 1989 worden aangepast aan de gewijzigde bezoldiging van het rijkspersoneel.

– Bij Besluit van 25 mei 1990, Stb. 323, zijn – in het kader van de vernieuwing van het personeelsbeleid („Van confectie naar maatwerk”) gewijzigd:

- de Premiereregeling en aanvullende voorzieningen beroepsmilitairen 1982;
- de Regeling inkomsten militairen land- en luchtmacht 1969;
- de Bezoldigingsregeling militairen zeemacht 1947;
- de Militaire Wachtgeldregeling 1961;

en zijn ingetrokken:

- het Besluit statusvoorrechten gewezen officieren 1986;
- het Besluit commissie van onderzoek ontslag officieren 1986;
- het Besluit praktische dienstitijden beroepsofficieren 1986;
- het Besluit bevorderingseisen werkelijke dienst reserve-officieren.

– Bij Besluit van 16 mei 1990, Stb. 413, zijn – in het kader van de door het kabinet per 1 januari 1989 getroffen algemene salarismaatregel – gewijzigd:

- de Bezoldigingsregeling militairen zeemacht 1947;
- het Besluit herziening bezoldiging militairen zeemacht 1954;
- het Toelagebesluit officieren-arts/tandarts/apotheker 1965;
- de Regeling inkomsten militairen land- en luchtmacht 1969;
- het Besluit vakantie-uitkering militairen zeemacht;
- het Besluit van 15 september 1968, Stb. 435, houdende wijziging van enige militaire bezoldigingsbesluiten.

– Bij Besluit van 20 juni 1990, Stb. 451, is de uitvoeringsbepaling omtrent toekenning van vacatiegeld aan de Marineraad (Besluit van 9 juni 1936, Stb. 582) gewijzigd. De wijziging betreft een aanpassing aan het Vacatiegeldenbesluiten 1988 (Stb. 205). De Marineraad steunt op de Marinescheepsongevallenwet.

– Bij Besluit van 2 juli 1990, Stb. 415, is – onder intrekking van het Besluit inkomenstoelage 1989 – vastgesteld het Besluit inkomenstoelage 1990. Het nieuwe Besluit regelt de aanspraken van militairen op zowel de (oude) „Dekker-toelage” als de nieuwe „Dekker-toelage”.

– Bij Besluit van 3 juli, Stb. 416, is o.a. het Algemeen militair ambtenarenreglement gewijzigd. De wijziging betreft art. 29 (Bijzondere bepalingen voor de zeemacht).

– Bij Besluit van 26 juli 1990, Stb. 442, is ter uitvoering van art. 64, tweede lid, van de Wet militaire strafrechtspraak, het tijdstip waarop titel II B van het Vierde Boek van het Wetboek van Strafvordering van toepassing is geworden op militairen bepaald op 1 september 1990.

– Bij Besluit van 29 augustus 1990, Stb. 438, is vastgesteld het Besluit administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften Koninklijke Marechaussee. Het Besluit geeft uitvoering aan de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (Stb. 1990, 437) en sluit nauw aan bij het Besluit administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (Stb. 1990, 437).

– Bij Besluit van 27 september 1990, Stb. 536, is de Regeling Verzekering Vliegcrisico's 1969 ingetrokken. „Aangezien het hedendaagse vliegverkeer niet meer risico's met zich meebrengt dan „andere wijzen van vervoer, ontbrak de rechtvaardiging om alleen voor slachtoffers van „vliegongevallen een aanvullende voorziening te handhaven”, aldus de memorie van toelichting.

– Bij Besluit van 25 oktober 1990, Stb. 542, is een aantal wijzigingen aangebracht in het Arbeidsomstandighedenbesluit Defensie (Stb. 1985, 211). De wijzigingen houden verband met de derde (en laatste) fase van invoering van de Arbeidsomstandighedenwet.

– Bij Besluit van 11 oktober 1990, Stb. 566, is per 1 juli 1990 ingesteld de Adviesraad Vrede en Veiligheid. Adviezen aan de Raad kunnen worden gevraagd door de ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie, alsmede – door tussenkomst van beide ministers – door de andere ministers. Voorts kunnen adviezen worden gevraagd door de Tweede Kamer ter zake van bij die Kamer aanhangig gemaakte initiatief-voorstellen van Wet. De Adviesraad kan ook uit eigen beweging adviezen uitbrengen.

– Bij Besluit van 14 november 1990, Stb. 568, is het Besluit tot instelling van de Herinneringsmedaille Multinationale Vredesoperaties hernieuwd vastgesteld.

– Bij Besluit van 30 november 1990, Stb. 582, is de inwerkingtreding van de Wetten van 14 juni 1990, Stb. 369 en 372, bepaald op 1 januari 1991. Beide wetten zijn hiervóór genoemd.

– Bij Besluit van 30 november 1990, Stb. 583, is de inwerkingtreding van de Wetten van 14 juni 1990, Stb. 367-368 en 370-371, bepaald op 1 januari 1991. Ook deze wetten zijn hiervóór genoemd.

– Bij Besluit van 17 december 1990, Stb. 631, is nogmaals een wijziging aangebracht in het Besluit van 3 oktober 1987, Stb. 461, tot wijziging van de Premiereregeling en aanvullende voorzieningen beroepsmilitairen 1982. De wijziging houdt wederom een verlenging in van de eerder getroffen WWV-compenserende maatregel, nu tot 1 april 1991.

– Bij Besluit van 17 december 1990, Stb. 635, is vastgesteld het Besluit uitvoeringsbepalingen militair straf- en tuchtrecht.

Tevens zijn ingetrokken:

- het Besluit van 1 juli 1858, Stb. 57;
- het Besluit van 26 augustus 1913, Stb. 361;
- de Besluiten van 21 april 1922, Stb. 203-204 en 207;
- het Besluit van 26 april 1922, Stb. 228;
- het Besluit van 7 juli 1922, Stb. 437;
- het Besluit van 31 juli 1922, Stb. 476;
- het Besluit van 22 augustus 1922, Stb. 361;
- de Uitvoeringsregeling militair strafprocesrecht (Stb. 1965, 80);
- het Besluit van 18 juni 1965, Stb. 243;
- het Besluit voorzieningen militaire justitie (Stb. 1965, 124);
- het Besluit van 24 juni 1965, Stb. 299;
- het Besluit straf- en tuchtklasse (Stb. 1971, 394);
- de Besluiten van 4 oktober 1974, Stb. 593-595.

AANHANGIGE WETSONTWERPEN

Berechting totaalweigeraars

Met betrekking tot het wetsontwerp 20 334 (Dienstplichtwet) en het wetsontwerp 20 336 (Wetboek van Militair Strafrecht) wordt verwezen naar de vorige rubriek *Wetgeving*. Het wachten is nog steeds op de Memorie van Antwoord.

Militaire Ambtenarenwet 1931 en Wet rechtstoestand dienstplichtigen

Het beklag over een vermeend krenkende of onbillijke behandeling en over een van een meerdere ontvangen bevel zal worden overgebracht van het militaire tuchtrecht naar het militair bestuursrecht. In verband hiermee is op 19 oktober 1989 een voorstel van wet tot wijziging van de Militaire Ambtenarenwet 1931 en de Wet rechtstoestand dienstplichtigen bij koninklijke boodschap aangeboden aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

G.L.C.

BOEKAANKONDIGING

Bij Gouda Quint is verschenen: „*Varen, vechten of berechten*” door MR ANNE-MARIE SMIT. Het boek (bewerking van een proefschrift handelt over de Nederlandse maritieme rechtspraak op het grondgebied van Groot-Brittannië gedurende de Tweede Wereldoorlog. 174 pag. Prijs f25,-. ISBN 909 6000 799 9.

Bij Tjeenk Willink is in de editie Schuurman en Jordens, Nederlandse Staatswetten, verschenen deel 177 (3e druk). Dit deel handelt over de *Militaire Ambtenarenwet 1931*, de *Wet voor het reservepersoneel der krijgsmacht 1985*, alsmede de vele uitvoeringsbesluiten die voor hantering van deze wetten van belang zijn. Beide wetten worden voorafgegaan door een inleiding, die – in grote lijnen – het doel en de strekking van de wet aangeeft. Tevens is, bij beide wetten maar ook bij het Algemeen militair ambtenarenreglement, de belangrijkste jurisprudentie vermeld. Deze druk werd bewerkt door Prof. Mr G. L. COOLEN.

594 pag. Prijs f66,-. ISBN 90 271 3294 1.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Personalia

MR J. A. DE KONING is benoemd tot arrondissementsofficier van justitie eerste klasse te Arnhem. Hij was voordien substituut-auditeur-militair bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem.

MR E. H. VISSER is benoemd tot arrondissementsofficier van justitie te Arnhem. Hij was voordien substituut-auditeur-militair bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem.

MR J. A. WIARDA is benoemd tot arrondissementsofficier van justitie te Arnhem. Hij was voordien substituut-auditeur-militair bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem.

MR J. A. VAN DEN ELSEN, majoor van de militair juridische dienst, is benoemd tot rechter-plaatsvervanger in de Arrondissementsrechtbank te 's-Hertogenbosch.

MR O. VAN DER WIND, kolonel van de militair juridische dienst, lid-secretaris van de redactie-commissie van dit tijdschrift, is benoemd tot rechter-plaatsvervanger in de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage.

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *Th. J. Clarenbeek*, Vice-president van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht,
Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst;

Mr *O. van der Wind*, Kolonel van de Militair Juridische Dienst,
Voorzitter-plv van het Ambtenarengerecht te Haarlem;

voor de Koninklijke landmacht: Mr *W. van den Berg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Koninklijke luchtmacht: Mr *H. J. Visser*, Kolonel der Koninklijke luchtmacht;

voor de Koninklijke marine: Mr *H. Segers*, Kapitein-ter-zee van administratie;

Adres van de Redactiecommissie: Gansstraat 18, 2352 EC Leiderdorp.

VASTE MEDEWERKERS:

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, em.-bijzonder Hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, oud-president van het Hoog Militair Gerechtshof, Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Mr *N. Keijzer*, Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden;

Prof. Mr *G. L. Coolen*, Schout-bij-nacht van administratie, lid van het Hoog Militair Gerechtshof, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam.

Prof. Mr *P. H. Kooijmans*, Hoogleraar in het volkenrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

Prof. Mr *A. K. Koekkoek*, Hoogleraar in het staats- en bestuursrecht aan de Katholieke Universiteit Brabant;

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1990 f 37,25. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij SDU Uitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,00. Nadere informatie omtrent bestellingen: SDU, afdeling bestelling, Postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 1 pagina ontvangen een honorarium van f 45,- per pagina tot een maximum van f 300,- per aflevering, benevens 5 present-exemplaren van de desbetreffende aflevering van het Tijdschrift. De inhoud van het *M.R.T.* wordt opgenomen in een voor derden toegankelijke juridische databank. Het auteursrecht wordt met de publikatie overgedragen aan de Staat der Nederlanden.

Kennisgeving van adreswijziging (uitsluitend betalende abonnees) te richten tot de SDU uitgeverij, afdeling bestellingen, Postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage.

Zij die het tijdschrift van rijkswege verstrekt krijgen dienen zich voor kennisgeving van adreswijziging te wenden tot het hoofd van de sectie juridische zaken van het krijgsmachtdeel waartoe zij behoren.

*Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXXIV

juni 1991

Aflevering

6

SDU uitgeverij

INHOUD

Strafrechtspraak

HR 26.02.91	Een legeringskamer is geen woning in de zin van art. 120 WSV	153
HR 26.03.91	Door strafrechtelijke bestraffing van het aanwezig hebben van drugs binnen een inrichting van de krijgsmacht wordt het gelijkheidsbeginsel niet geschonden ...	159
HR 26.03.91	Het in art. 60 WMSr ontbreken van een verwijzing naar art. 109 WMSr is een kenmerkende vergissing	163
Rb.Ah 29.01.91	Het in art. 60 WMSr ontbreken van een verwijzing naar art. 109 WMSr is een kenmerkende vergissing (Naschrift C.)	166

Tuchtrechtspraak

Rb Ah 19.03.91	I. De bewezenverklarde feiten zijn niet meer strafbaar.	
Rb Ah 19.03.91	Zaak verwezen naar de tuchtrechter.	
	II. De bewezenverklarde feiten houden schendingen in van art. 20 WMT. Het tuchtproces in eerste aanleg is echter van rechtswege geëindigd.	169
Rb Ah 28.03.91	Onvoldoende omschreven opgave in de beschuldiging van de tijd waarop de gedraging plaats vond leidt tot vrijspraak. (Naschrift C.)	171
Rb Ah 28.03.91	Onvoldoende vermelding van tijd en plaats in de beschuldiging. Wijziging van de bewezen gedraging (Naschrift C)	173
Rb Ah 28.03.91	Een beroepsschrift dat door de onmiddellijk boven de commandant gestelde bevelvoerende meerdere rechtstreeks bij de rechtbank wordt ingediend is niet-ontvankelijk	175
Rb Ah 28.03.91	Ontvankelijkheid van het beroep. Niet verwijtbaar nemen van een onjuiste beslissing is geen tuchtvergriep. (Naschrift C)	176
Rb Ah 28.03.91	Het krijgstuchtelijk vergriep is, nu de Wet militair tuchtrecht geldt, geen tuchtvergriep	180
Rb Ah 05.04.91	De rechtbank kan niet oordelen over de wijze waarop een tuchtrechtelijke straf ten uitvoer is of wordt gelegd	182

STRAFRECHTSPRAAK**Hoge Raad der Nederlanden**

Arrest van 26 februari 1991

President: Mr Bronkhorst (vice-president); *Raadsheren:* Mrs Beekhuis, Mout, Govaerts en Neleman.

Raadsman: Mr. A. C. M. Verhoeven, advocaat te Rotterdam.

Een militair wordt vervolgd wegens rijden onder invloed van alcoholhoudende drank en doorrijden na een ongeval. Opsporingsambtenaren traden tijdens het opsporingsonderzoek de legeringskamer waar verdachte met twee andere militairen lag te slapen binnen. Door de raadsman wordt zowel voor de krijgsraad als voor het HMG gesteld dat de legeringskamer is te beschouwen als een woning in de zin van de art. 120 WSV. Er wordt een beroep gedaan op het proportionaliteitsbeginsel, de opsporingsambtenaren stonden andere middelen ter beschikking dan het inbreuk maken op art. 12 Gr.w.

Het HMG verwierp het eerste verweer door vast te stellen dat op de kamer militairen waren geleverd, die de nacht niet thuis in hun woning kunnen doorbrengen, geleverd in die zin, dat zij daar onder verantwoordelijkheid van het militair gezag hun kleding en uitrusting (kunnen) opbergen en de nacht (kunnen) doorbrengen. Op grond van art. 55 WSV mochten de opsporingsambtenaren deze ruimte betreden.

HOGE RAAD: Het Hof heeft zonder miskennis van het recht kunnen oordelen dat het onderhavige vertrek geen woning is in de zin van de art. 120 e.v. WSV.

Ten aanzien van het tweede verweer merkte het HMG op dat het onder de gegeven omstandigheden tot klaarheid brengen van verkeersmisdriven, zonder schending van enig grondrecht, proportioneel acht, met name omdat ook verdenking was ontstaan van overtreding van art. 26 VWW.

HOGE RAAD: Het oordeel van het hof is niet onbegrijpelijk en geeft geen blijk van een verkeerde rechtsopvatting.

Cassatieberoep verworpen.

(MCW art. 1; Gr.w. art. 12; WSV art. 55 en 120 e.v.; VWW art. 26, 30 en 33a)

ARREST

op het beroep in cassatie tegen een bij verstek gewezen sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 25 oktober 1989 in de strafzaak tegen M.A.v.B. geboren te W. op .. juli 19.., wonende te H.

1. De bestreden uitspraak

Het Hof heeft in hoger beroep –met vernietiging van een vonnis van de Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage van 28 april 1989 – de verdachte ter zake van 1. „handelen in strijd met artikel 33a zesde lid van de Wegenverkeerswet” en 2. „handelen in strijd met artikel 30 eerste lid aanhef en onder a van de Wegenverkeerswet”, veroordeeld tot twee weken gevangenisstraf, voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaren, alsmede tot een geldboete van éénuizendvijfhonderd gulden, subsidiair dertig dagen hechtenis, met ten aanzien van feit 2. ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van negen maanden.

2. Het cassatieberoep

Het beroep is ingesteld door de beklaagde. Namens hem heeft Mr. A. C. M. Verhoeven, advocaat te Rotterdam; de volgende middelen van cassatie voorgesteld:

Middel 1

Schending en/of verkeerde toepassing van het Nederlands recht en/of verzuim van op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen, in het bijzonder de artikelen 120-123 van het Wetboek van Strafvordering, doordat het Hof ten onrechte de legeringskamer, waarin requirant, tezamen

met een tweetal andere mannen, ten tijde van het binnentreden van de opsporingsambtenaren lag te slapen niet heeft aangemerkt als een woning in de zin van artt. 120-123 van het Wetboek van Strafvordering.

Toelichting

Zijdens requirant is zowel voor de Zeekrijgsraad als voor het Hof betoogd dat de legeringskamer waarin requirant tezamen met een tweetal overige mariniers lag te slapen tijdens het binnentreden van de opsporingsambtenaren en vervolgens is aangehouden door de opsporingsambtenaren aangemerkt moet worden als een woning in de zin van de artt. 120-123 van het Wetboek van Strafvordering. De twee andere mannen, beiden mariniers, waren voor de periode van een aantal maanden gedetacheerd op het marinevliegkamp „De Kooy” te Den Helder. Gedurende die periode hadden zij de beschikking over de betreffende legeringskamer, die gelegen is in een gebouw, waarin zich meerdere soortgelijke vertrekken bevinden. Requirant was ten behoeve van het volgen van een speciale cursus gedurende enkele weken gedetacheerd op het marinevliegkamp „De Kooy”. Voor deze periode is aan hem een slaappleaats in hetzelfde vertrek ter beschikking gesteld. Een legeringskamer als de onderhavige moet, gelet op het gebruik daarvan, worden aangemerkt als de plaats waar militairen zich na „werktijd” terug kunnen trekken, waar zij de nacht doorbrengen en waar zij hun privacy kunnen vinden.

Als „woning” in de zin van art. 120 Wetboek van Strafvordering kan volgens de doctrine en rechtspraak worden aangemerkt de plaats waar iemand zijn privé-leven leidt, waarin hij zich van de buitenwereld kan afsluiten, waar een slaapgelegenheid aanwezig is, etc. Men vergelijkte:

– Vellinga-Schootstra, „Inbeslagneming en huiszoeking”, Dissertatie Groningen 1982, blz. 114 e.v.;

– Melai, „Wetboek van Strafvordering”, aantekening 5 op de artt. 120-123 Wetboek van Strafvordering;

– Mevis P.A.M., „Binnen zonder kloppen?”, Dissertatie Nijmegen 1989, blz. 8 e.v.

Het Hof heeft overwogen:

Voorts deelt het Hof niet de zienswijze van de raadsman, dat onderhavige slaapvertrek in het legeringsgebouw een woning is in de zin van de artt. 120-123 van het Wetboek van Strafrecht op de bedoelde kamer zijn militairen, die de nacht niet thuis in een woning kunnen doorbrengen, gelegerd in die zin, dat zij daar onder verantwoordelijkheid van het militair gezag hun kleding en uitrusting (kunnen) opbergen en de nacht (kunnen) doorbrengen. Op grond van het gestelde in art. 55 van het Wetboek van Strafrecht mochten de opsporingsambtenaren deze ruimte betreden.

Requirant is van oordeel, dat voornoemde overweging van het Hof een onvoldoende gemotiveerde weerlegging van het zijnerzijds aangevoerde is. Daarnaast leidt de motivering van het Hof gegeven de heersende opvatting omtrent het begrip „woning” niet tot de conclusie dat de onderhavige legeringskamer geen woning is en derhalve is het Hof van een verkeerde rechtsopvatting uitgegaan. Een legeringskamer als de onderhavige is zeer wel te vergelijken met een hotelkamer. Een hotelkamer is naar de heersende rechtsopvatting te beschouwen als een woning in de zin van de artt. 120-123 Wetboek van Strafvordering (vgl. o.m. Arrondissementsrechtbank Dordrecht, 7 december 1981, NJ 1982, 169). In analogie aan de hotelkamer, is een legeringskamer naar aard een plaats voor privé-huiselijk leven en dient aldus als woning te worden beschouwd in de zin van art. 120 Wetboek van Strafvordering (Vgl. Mevis, a.w. blz. 14). Dat een legeringskamer is aan te merken als een woning in de zin van art. 120 van het Wetboek van Strafvordering, komt naar voren uit de conclusie van A.-G. Fokkens in het arrest van uw Raad van 31 januari 1989, zoals gepubliceerd in het MRT, jaargang LXXXII, aflevering 3 blz. 69 e.v. Fokkens stelt daarin onder meer:

Tegen het binnentreden van de kamer is ter zitting van het Hof namens verzoeker geen nader bezwaar gemaakt, dan dat er onvoldoende zou blijken van één het onderzoek rechtvaardigende verdenking. Niet is aangevoerd dat de betreding van de legeringskamer tegen de wil van de op die kamer verblijvende personen, waaronder verzoeker, zou zijn geschied. Derhalve kon het Hof, in het midden latend of er sprake was van een redelijk vermoeden van schuld ten aanzien van verzoeker, tot het oordeel komen dat de betreder van de legeringskamer en het constateren dat er één op hashish gelijkende stof op het bed lag, niet op onrechtmatige wijze waren geschied.

Geconcludeerd moet worden dat een legeringskamer als de onderhavige aangemerkt dient te

worden als een woning in de zin van de artt. 120-123 Wetboek van Strafvordering, en dat aldus het binnentreden c.q. binnentreden daarvan tegen de wil van de bewoner(s) slechts kan geschieden indien de opsporingsambtenaren in het bezit zijn van een bijzondere of algemene last tot binnentreding.

Het binnentreden van de legeringskamer tegen de wil van de bewoner zonder algemene of bijzondere last, maakt dat de opsporingsambtenaren niet in de rechtmatige uitoefening van hun functie waren, waardoor de aldaar verkregen bewijsmiddelen c.q. de verdenking die in die situatie jegens B. gerezen is, niet gebezigd kunnen worden met betrekking tot de bewezen verklaring van het aan B. ten laste gelegde, aangezien dit bewijsmateriaal als onrechtmatig verkregen moet worden beschouwd.

(Post alia)

Middel 3

Schending en/of verkeerde toepassing van het Nederlands recht en/of verzuim van op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen, doordat het Hof ten onrechte de handelwijze van de opsporingsambtenaren c.q. het onderhavige opsporingsonderzoek niet in strijd heeft geacht met de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit.

Toelichting

Gelet op hetgeen in middel 1 en 2 is aangevoerd, is het schenden van het huisrecht van requirant in relatie tot het tot klaarheid brengen van een strafbaar feit ex art. 30 lid 1 sub a WVV alleszins disproportioneel te noemen. Ten onrechte heeft het Hof derhalve het te dien aanzien gevoerde verweer verworpen.

Daarnaast heeft het Hof onvoldoende gemotiveerd weerlegd, dat het optreden van de opsporingsambtenaren in strijd met het beginsel van subsidiariteit is. Immers, nu de opsporingsambtenaren over alle benodigde gegevens beschikten, te weten het kenteken van het voertuig dat de aanrijding had veroorzaakt, de identiteit van de eigenaar, zomede diens verblijfplaats, stonden de opsporingsambtenaren andere middelen ten dienste om het gepleegde strafbaar feit tot klaarheid te brengen. Het Hof is volstrekt ongemotiveerd aan dit verweer voorbij gegaan.

3. De conclusie van het Openbaar Ministerie

De Advocaat-Generaal Fokkens heeft geconcludeerd dat de Hoge Raad – na verbetering van de bestreden sententie voor wat betreft de aangehaalde wetsartikelen – het beroep zal verwerpen.

4. Bewezenverklaring en bewijsvoering

4.1. Ten laste van de verdachte is bewezenverklaard:

1. dat hij op 8 december 1988 in de gemeente Den Helder als bestuurder van een motorrijtuig (personenauto) tegen wie verdenking was gerezen dat voertuig te hebben bestuurd in strijd met artikel 26 van de Wegenverkeerswet en aan wie door een opsporingsambtenaar toestemming was gevraagd tot het verrichten van een bloedonderzoek (zoals bedoeld in genoemd artikel), welke toestemming beklagde niet had verleend, geen gevolg heeft gegeven aan een tot hem beklagde, gericht bevel van een hulpofficier van justitie, zich aan zo'n bloedonderzoek te onderwerpen en geen medewerking daaraan heeft verleend;

2. dat hij op 8 december 1988 in de gemeente Den Helder, als bestuurder van een motorrijtuig (personenauto) na een ongeval op de Prins Hendriklaan, ontstaan als gevolg van een botsing met dat voertuig, waarbij schade was toegebracht aan een verkeerszuil, toebehorende aan de Gemeente Den Helder die geen inzittende van het door hem, beklagde, bestuurder voertuig was, is doorgereden voordat de identiteit van dat voertuig en van degene, die het tijdens dat ongeval bestuurde, behoorlijk kon worden vastgesteld.

4.2. Deze bewezenverklaring steunt op de volgende bewijsmiddelen:

....

5. Beoordeling van het eerste middel

5.1. Blijkens de notulen van de terechtzitting van het Hof heeft de raadsman van de beklagde aldaar onder meer het volgende verweer gevoerd:

Is de legeringskamer in het legeringsgebouw, waarin zich de drie mariniers bevinden aan te merken als een woning in de zin van art. 120 WvSv?

Als woning kan worden aangemerkt de plaats waar iemand zijn privé-leven leidt, waarin hij zich van de buitenwereld kan afsluiten, waar een slaapgelegenheid aanwezig is, etc. (vgl. Vellinga-Schootstra, „Inbeslagneming en huiszoeking” diss. Groningen 1982, blz. 114 e.v., alsmede Melai „Wetboek van strafvordering” aant. 5 op artt. 120-123 WvSv). Eveneens moet er sprake zijn van een enigszins duurzaam karakter. Zo wordt een hotelkamer ook als een woning beschouwd, indien de bewoning daarvan niet een incidenteel karakter heeft (bijv. slechts één nacht).

In casu wordt de legeringskamer door de drie mannen bewoond. Hoewel B. zelf slechts een kortere periode op de Kooij gelegerd is, zijn de andere twee mariniers voor een langere tijd geplaatst op de Kooij, en gedurende hun verblijf daar gebruiken zij de legeringskamer. Naar mijn mening zijn dus de drie mariniers ieder als bewoner van de legeringskamer aan te merken, en als zodanig is ten aanzien van de legeringskamer het in art. 12 van de Grondwet geformuleerde huis-(vrede)recht onverkort op ieder afzonderlijk van toepassing.

5.2. Het Hof heeft dit verweer als volgt verworpen:

Voorts deelt het Hof niet de zienswijze van de raadsman, dat onderhavig slaapvertrek in het legeringsgebouw een woning is in de zin van de artikelen 120-123 van het Wetboek van Strafrecht. Op de bedoelde kamer zijn militairen, die de nacht niet thuis in hun woning kunnen doorbrengen, gelegerd in die zin, dat zij daar onder verantwoordelijkheid van het militair gezag hun kleding en uitrusting (kunnen) opbergen en de nacht (kunnen) doorbrengen. Op grond van het gestelde in artikel 55 van het Wetboek van Strafrecht mochten de opsporingsambtenaren deze ruimte betreden.

(De Hoge Raad leest telkens voor „Wetboek van Strafrecht”: „Wetboek van Strafvordering”).

5.3. Op voormelde gronden heeft het Hof zonder miskennis van het recht kunnen oordelen dat het onderhavige vertrek geen woning is in de zin van de artikelen 120 e.v. van het Wetboek van Strafvordering. Het verweer is verworpen op gronden welke deze verwerping kunnen dragen.

5.4. Het middel faalt mitsdien.

6. *Beoordeling van het tweede middel*

Het middel kan niet tot cassatie leiden, reeds omdat het zich richt tegen een door het Hof ten overvloede gegeven overweging.

7. *Beoordeling van het derde middel*

7.1. Blijkens de notulen van de terechtzitting van het Hof heeft de raadsman van de beklaagde aldaar onder meer het volgende verweer gevoerd:

Immers, het optreden van de verbalisanten is disproportioneel, aangezien zij het tot klaarheid brengen van een verkeersovertreding een zwaarder gewicht hebben toegekend dan het te respecteren grondrecht van art. 12 Gw. Aangezien zulks absoluut niet noodzakelijk was, hetgeen hieronder bij bespreking van het beginsel van subsidiariteit zal blijken, staat de schending van het grondrecht in geen verhouding tot het belang dat zij middels het tot klaarheid brengen van de vermoedelijke verkeersovertreding trachten te dienen.

Er was wel degelijk een andere modus operandi ten aanzien van het oplossen van het strafbaar feit ex art. 30, lid 1 onder a WvW. Zo waren zij in het bezit van het kenteken van de auto waarmee de aanrijding had plaatsgevonden. O.g.v. het al eerder aangevoerde art. 40 WvW zouden zij met betrekkelijk veel eenvoud de volgende morgen de zaak tot klaarheid hebben kunnen brengen. Derhalve stond hen m.i. een veel minder ingrijpende werkwijze ter beschikking, dan degene die zij gebezigd hebben, en mede gelet op de schending van het grondrecht kan m.i. derhalve gesproken worden van handelen in strijd met het beginsel van subsidiariteit.

7.2. Het Hof heeft dit verweer als volgt verworpen:

Tenslotte kan het Hof de raadsman ook niet volgen in zijn stelling dat onderhavig opsporingsonderzoek oplevert een schending van de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit.

Het onder de gegeven omstandigheden tot klaarheid brengen van verkeers*mis*drijven, zonder schending van enig grondrecht, acht het Hof proportioneel, met name omdat tegen beklagde ook verdenking was ontstaan terzake van overtreding van artikel 26 van de Wegenverkeerswet en niet kan worden gezegd dat de door de opsporingsambtenaren gevolgde werkwijze onnodig ingrijpend was. Voor het onderbreken van het opsporingsonderzoek tot de volgende morgen was geen enkele reden, integendeel.

7.3. Blijkens de toelichting op het middel wordt daarin het optreden van de verbalisanten disproportioneel geacht omdat dezen daarmede het huisrecht van de verdachte hebben geschonden. Dit standpunt van het middel moet het lot van het eerste middel delen.

7.4. Voor zover in de toelichting op het middel wordt betoogd dat het Hof ongemotiveerd aan het verweer dat het optreden van de verbalisanten in strijd is met het beginsel van subsidiariteit is voorbijgegaan, mist het feitelijke grondslag. Het oordeel van het Hof dat niet kan worden gezegd dat de door de opsporingsambtenaren gevolgde werkwijze onnodig ingrijpend was en dat voor het onderbreken van het opsporingsonderzoek tot de volgende morgen geen enkele reden was, is niet onbegrijpelijk en geeft geen blijk van een verkeerde rechtsopvatting. Tot nadere motivering van de verwerping van dit verweer was het Hof niet gehouden.

7.5. Het middel faalt mitsdien.

8. *Ambtshalve beoordeling van de bestreden uitspraak*

8.1. Het Hof heeft verzuimd onder de wettelijke voorschriften waarop de opgelegde straffen zijn gegrond te vermelden de artikelen 35 en 39 Wegenverkeerswet.

8.2. De Hoge Raad zal toepassing geven aan art. 442 Sv.

9. *Slotsom*

Nu de Hoge Raad geen andere grond dan de onder 8 vermelde aanwezig oordeelt waarop de bestreden uitspraak ambtshalve zou behoren te worden vernietigd, brengt het vorenoverwogene mee dat als volgt moet worden beslist.

10. *Beslissing*

De Hoge Raad:

Vernietigt de bestreden uitspraak voor zover daarin, onder de wettelijke voorschriften waarop de straf is gegrond, niet zijn vermeld de artikelen 35 en 39 Wegenverkeerswet;

Verstaat dat evenvermelde voorschriften behoren tot de wettelijke voorschriften waarop de strafoplegging is gegrond;

Verwerpt het beroep voor het overige.

CONCLUSIE VAN DE ADVOCaat-GENERAAL MR FOKKENS

1. Verzoeker is veroordeeld wegens het weigeren van de bloedproef en het doorrijden na een aanrijding (artt. 33a en 30 WVV).

In beide instanties is als verweer o.m. aangevoerd dat het bewijs onrechtmatig is verkregen omdat a) zonder de vereiste last tegen de wil van de bewoner is binnentreden in een woning te weten de legeringskamer waarin verzoeker lag te slapen en b) (aldus) bij het optreden van de opsporingsambtenaren sprake was van schending van beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit.

2. Het Hof heeft daaromtrent overwogen:

Voorts deelt het Hof niet de zienswijze van de raadsman, dat onderhavig slaapvertrek in het legeringsgebouw een woning is in de zin van de artikelen 120-123 van het Wetboek van Strafrecht. Op de bedoelde kamer zijn militairen, die de nacht niet thuis in hun woning kunnen doorbrengen, gelegerd in die zin, dat zij daar onder verantwoordelijkheid van het militair gezag hun kleding en uitrusting (kunnen) opbergen en de nacht (kunnen) doorbrengen. Op grond van het gestelde in artikel 55 van het Wetboek van Strafrecht mochten de opsporingsambtenaren deze ruimte betreden.

Terzijde merkt het Hof hierbij nog op dat zo genoemde kamer al als (deel van een) woning zou zijn te beschouwen, (quod non) deze door de opsporingsambtenaren niet tegen de wil van de

daarin aanwezig is betreden. Uit het procesdossier blijkt nergens van bezwaren tegen die aanwezigheid van de opsporingsambtenaren in de legeringskamer, niet toen hun binnenkomst voor de aanwezigen die lagen te slapen, duidelijk werd omdat de opsporingsambtenaren vragen begonnen te stellen, maar ook niet daarna.

Bij het krijgen van de verdenking bij en na binnenkomst van de legeringskamer en na het aanspreken van de beklagde, dat deze artikel 26 van de Wegenverkeerswet zou hebben overtreden, was de uitoefening hunner bediening door de opsporingsambtenaren, gegeven het vorenstaande, niet onrechtmatig.

Tenslotte kan het Hof de raadsman ook niet volgen in zijn stelling dat onderhavig opsporingsonderzoek oplevert een schending van de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit.

Het onder de gegeven omstandigheden tot klaarheid brengen van verkeers*misdriften*, zonder schending van enig grondrecht, acht het Hof proportioneel, met name omdat tegen beklagde ook verdenking was ontstaan terzake van overtreding van artikel 26 van de Wegenverkeerswet en niet kan worden gezegd dat de door de opsporingsambtenaren gevolgde werkwijze onnodig ingrijpend was. Voor het onderbreken van het opsporingsonderzoek tot de volgende morgen was geen enkele reden, integendeel.

3. Volgens het eerste middel is 's Hof's oordeel dat de legeringskamer geen woning was, onjuist.

4. Er is veel geschreven over de vraag wat onder een „woning” moet worden verstaan. Ik volsta met te verwijzen naar de dissertatie van P. A. M. Mevis, *Binnen zonder kloppen?*, die op p. 3-16 de verschillende omschrijvingen en daarbij gehanteerde criteria bespreekt. M.i. geeft de M.v.T. op het ontwerp van de Algemene wet op het binnentreden (TK 19073, p. 20) een juiste omschrijving van het recht dat bij de onschendbaarheid van de woning in het geding is:

Over het begrip woning valt het volgende op te merken. Het grondrecht van de onschendbaarheid van de woning beschermt de huisvrede, dat wil zeggen het ongestoord verblijf in een ruimte die tot exclusief verblijf voor een persoon of voor een beperkt aantal in een gemeenschappelijke huishouding levende personen ingericht en bestemd is. Het huisrecht strekt tot bescherming van dit ongestoorde gebruik van de woning, en dus niet tot bescherming van de eigendom of de huur daarvan;

Om vervolgens bij een bespreking van de betekenis die deze strekking van het huisrecht heeft voor het antwoord op de vraag of een bepaalde ruimte als woning moet worden beschouwd nog op te merken:

Bevindt zich in een bedrijfsruimte een rustplaats, dan behoeft deze geen woning te zijn. Aan kajuiten en roeven in een schip kan bij voorbeeld het voor een woning vereiste private karakter ontbreken (vgl. de memorie van antwoord inzake de Visserijwet 1963, Bijl. Hand. II 1962-1963, 6560, nr. 5, blz. 7), omdat een aantal personen, die niet te zamen een huishouding vormen, afwisselend of tegelijkertijd de ruimte als slaappleaats gebruiken, zonder dat zij deze plaats tot hun woning willen maken.

5. Het Hof stelt vast dat:

- de kamer bestemd is voor de legering van verschillende militairen tegelijkertijd;
- de militairen die in de kamer in het legeringsgebouw vertoeven, elders hun gebruikelijke woning hebben;
- de militairen aldaar hun kleding en uitrusting (kunnen) opbergen onder verantwoordelijkheid van het militair gezag;
- de militairen aldaar onder verantwoordelijkheid van het militair gezag, voor zover zij de nacht niet thuis kunnen doorbrengen, overnachten.

Uit deze omstandigheden kon het Hof concluderen dat het betreffende slaapvertrek niet als een woning in de zin van art. 120 e.v. Sv moet worden aangemerkt (vgl. ook HR NJ 86, 349; cel is geen woning; idem: ECRM, zie Frowein/Peukert, *MenschenRechts Konvention*, p. 209, nr. 32).

Dit oordeel geeft geen blijk van een verkeerde rechtsopvatting (vgl. ook de hierboven geciteerde M.v.T. op de Wet binnentreden), is niet onbegrijpelijk en kan voor het overige vanwege zijn verwevenheid met omstandigheden van feitelijke aard in cassatie niet op zijn juistheid worden beoordeeld.

6. Volledigheidshalve merk ik op dat in NJ 89, 807 m.i. niet aan de orde was of de legeringska-

mer als een woning moest worden beschouwd; vandaar dat de Hoge Raad – nu dat niet vaststond – zich beperkte tot de vaststelling dat aan de voorwaarde van art. 9.1.b Opiumwet was voldaan.

In mijn conclusie, waarnaar de toelichting verwijst, valt evenmin te lezen dat ik die vraag bevestigend beantwoord; daarin ging ik er n.l. vanuit dat het Hof niet had vastgesteld dat er sprake was van een verdenking in de zin van art. 9.1.b Opiumwet, waardoor in mijn visie de in die bepaling toegekende bevoegdheid tot het betreden van plaatsen ontbrak als de rechthebbende daar bezwaar tegen maakte.

Anders Corstens in zijn noot onder 4, die in het arrest leest dat de Hoge Raad impliciet oordeelt dat de legeringskamer geen woning is.

7. Het tweede middel komt erop neer dat 's Hofs oordeel dat geen sprake was van „binnentre-„den tegen de wil” onbegrijpelijk is.

8. Dit middel faalt om twee redenen en wel omdat:

– het zich keert tegen een overweging ten overvloede;

– 's Hofs oordeel niet onbegrijpelijk is en voor het overige – nu het een feitelijke kwestie betreft – in cassatie niet op zijn juistheid beoordeeld kan worden (vgl. nog NJ 79, 434 en NJ 85, 691).

9. Het derde middel klaagt over 's Hofs verwerping van een verweer dat de opsporing i.c. heeft plaatsgevonden met schending van beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit.

10. Blijkens de toelichting gaat het middel voor zover betrekking hebbend op schending van het beginsel van proportionaliteit uit van de gegrondheid van de beide voorgaande middelen („is „het schenden van het huisrecht . . . disproportioneel”). Dit onderdeel faalt derhalve.

11. Voor zover het klaagt over 's Hofs oordeel dat: „niet kan worden gezegd dat het „onderzoek onnodig ingrijpend was. Voor het onderbreken van het onderzoek tot de volgende „morgen was geen enkele reden, intengedeel”, berust het middel op de stelling dat er „ook andere „re” opsporingsmiddelen waren. 's Hofs (kennelijk) oordeel dat de gebezigde opsporingsmethode niet onnodig ingrijpender was dan die andere methoden wordt echter niet bestreden. 's Hofs oordeel is niet onbegrijpelijk zodat ook dit onderdeel niet slaagt.

Ambtshalve merk ik nog op dat het Hof heeft verzuimd bij de bepalingen waarop de straf berust de artt. 35 en 39 WWV te vermelden.

Ik concludeer dat Uw Raad na verbetering van de bestreden sententie op dit punt het beroep zal verwerpen.

Hoge Raad der Nederlanden

Arrest van 26 maart 1991

President: Mr Bronkhorst (vice-president); *Raadsheren:* Mrs Govaerts en Neleman.

Raadsmansman: Mr. L. Ph. J. baron van Utenhove, advocaat te 's-Gravenhage.

Op de legerplaats Harskamp voorhanden hebben van 1,485 gram cocaïne en ongeveer 3 gram hashish.

Het Hoog Militair Gerechtshof overweegt naar aanleiding van het verweer dat er een onrechtvaardige discrepantie bestaat tussen het bestraffen van militairen en burgers: „In het onderhavige „geval is sprake van het aanwezig hebben van drugs binnen een inrichting van de Krijgsmacht, „waarbinnen veel soorten van wapens voorhanden zijn en bovendien talloze verplicht dienende militairen aanwezig zijn, waardoor de aanwezigheid van drugs veel verder-reikende gevolgen kan „hebben dan elders; bij de gevallen waarop de raadsmansman doelt is dat niet het geval”. Het beroep op ongelijke behandeling wordt verworpen. Het Hof vindt in de vorengenoemde omstandigheden ook aanleiding om niet te volstaan met krijgstuuchtelijke bestraffing.

De Hoge Raad acht dit oordeel van het Hof niet onbegrijpelijk, het oordeel geeft geen blijk van

een onjuiste rechtsopvatting en kan wegens zijn feitelijk karakter in cassatie niet verder op zijn juistheid worden getoetst.

(MCW art. 1; Opiumwet art. 2, 3, 10 en 11)

ARREST

op het beroep in cassatie tegen een sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 6 juni 1990 in de strafzaak tegen M.R. de R., geboren te G. op .. mei 19 .., wonende te G.

1. De bestreden uitspraak

Het Hof heeft in hoger beroep bevestigd een vonnis van de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem van 25 mei 1989, waarbij de beklaagde ter zake van 1. „*opzettelijk handelen in strijd met het in „artikel 2, eerste lid a, onder C van de Opiumwet gegeven verbod”* en 2. „*handelen in strijd met een „in artikel 3 van de Opiumwet gegeven verbod”* is veroordeeld ten aanzien van feit 1. tot vier weken gevangenisstraf, voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaren, alsmede tot een geldboete van vijfhonderd gulden, subsidiair tien dagen hechtenis en ten aanzien van feit 2. tot een geldboete van vijfenzeventig gulden, subsidiair twee dagen hechtenis.

2. Het cassatieberoep

Het beroep is ingesteld door de beklaagde. Namens deze heeft Mr. L. Ph. J. baron van Utenhove, advocaat te 's-Gravenhage, de volgende middelen van cassatie voorgesteld:

A. Schending of verkeerde toepassing van het Nederlands recht en/of het niet inacht nemen van op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen doordat het HMG ten onrechte heeft nagelaten artikel 2 lid 2 van de Wet op de Krijgstucht toe te passen.

Toelichting

1. 15 Dagen na opkomst voor de Eerste Oefening werd de kersverse dienstplichtige De R. bij de 4e Rijninstructiecompagnie van de Rijkschool Keizersveer aangehouden (en onder voorlopig arrest geplaatst) wegens het in bezit hebben van een zogenoemde *onderhoudsdosis* cocaïne en hashish.

2. Bezien in het licht van het huidige Nederlandse geschreven en ongeschreven opsporings- en vervolgingsbeleid ten aanzien van overtreding van de Opiumwet voor zover het betreft het voorhanden hebben van onderhoudsdoses, dienen de in casu bewezen-verklaarde strafbare feiten als zó licht van aard te worden gequalificeerd dat zij buiten strafrechtelijke behandeling (krijgstuchtelijk) behoren te worden afgedaan.

3. Het HMG heeft niet kunnen vaststellen dat –zakelijk weergegeven– de Krijgsmacht de dienstplichtigen die instromen voor het vervullen van de Eerste Oefening onmiddellijk en uitdrukkelijk attendeert op het feit dat de Commandierend Officier, de militaire Politie en de militaire Justitie bij de opsporing en vervolging van het op geringe wijze overtreden van de Opiumwet een beleid voeren dat *geheel* afwijkt van het beleid dat in de burger maatschappij door de Politie en Justitie daaromtrent wordt gevoerd.

Onder die omstandigheden is het in strijd met artikel 1 van de Grondwet, artikel 7 lid van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en artikel 26 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten om bij lichte overtredingen van de Opiumwet ten aanzien van militairen een ander opsporings- en vervolgingsbeleid te hanteren dan ten opzichte van burgers, zeker daar waar zonder schending van het recht (het gelijkheidsbeginsel) doch met inachtneming van het proportionaliteitsbeginsel (het specifieke militaire belang) artikel 2 lid 2 van de Wet op de Krijgstucht bij uitstek uitkomst biedt.

4. De geschetste ongewenste en rechtens onjuiste discrepantie tussen enerzijds het militaire opsporings- en vervolgingsbeleid en anderzijds het opsporings- en vervolgingsbeleid dat terzake van lichte overtreding van de Opiumwet ten aanzien van burgers wordt gevoerd treedt nog duidelijker aan het licht zodra de militair zonder toepassing van artikel 2 lid 2 van de Wet op de Krijgstucht wordt veroordeeld. In dat geval krijgt de militair *uitsluitend omdat hij ten tijde van het*

plegen van het feit in actieve dienst is/was justitiële documentatie die hem – indien het een dienstplichtige betreft – parten kan spelen in het daarop volgende burger-bestaan.

5. Indien het in casu niet tot cassatie zal komen ligt het in de lijn der verwachtingen dat De R. in de toekomst niet meer in aanmerking zal komen voor een verklaring van goed gedrag die hij behoeft voor het uitoefenen van zijn beroep van taxichauffeur.

Andermaal de casus van De R. vergelijkende met een burger die een onderhoudsdosis verdovende middelen voorhanden heeft, brengt de te dezen bestreden sententie niet alleen een onevenredig zware straf met zich, doch ook discriminerende en rechtens onaanvaardbare gevolgen voor de toekomst.

De R. heeft het HMG daar uitdrukkelijk op gewezen (vide pleitnota Mr L. Ph. J. baron van Utenhove, alinea 17 en 18) doch het HMG gaat daar, ten onrechte, geheel aan voorbij in de bestreden sententie.

B. Schending of verkeerde toepassing van het Nederlands recht en/of het niet inacht nemen van op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen doordat het HMG in strijd met het recht en niettegenstaande de door requirant De R. gevoerde verweren op een onbegrijpelijke wijze, althans op een volstrekt ontoereikende wijze de sententie heeft gemotiveerd.

Toelichting

5. Door De R. is bij het HMG betoogd dat er een ongerechtvaardigde discrepantie bestaat tussen het militaire en het commune opsporings- en vervolgingsbeleid van lichte overtredingen van de Opiumwet en dat derhalve in casu het HMG de zaak met toepassing van artikel 2 lid 2 van de Wet op de Krijgstucht had behoren af te doen aangezien *alsdan* eerst binnen aanvaardbare grenzen zowel recht wordt gedaan aan het enigszins bijzondere karakter van de militaire samenleving en anderzijds aan het feit dat in de niet-militaire Nederlandse samenleving een gering gebruik van drugs openlijk wordt gedoogd.

6. In het licht van het voorgaande bezien is het onbegrijpelijk dat het HMG het beroep op het gelijkheidsbeginsel verwerpt met de stelling dat De R. drugs aanwezig heeft gehad binnen een inrichting van de Krijgsmacht waarbinnen veel soorten wapens voorhanden zijn.

7. Uit de voorhanden zijnde bewijsmiddelen blijkt in geen enkel opzicht dat de telastegelegde feiten zijn gepleegd in een inrichting waarbinnen vele soorten wapens voorhanden waren. Het tegendeel is waar. De R. diende op het desbetreffende moment bij de 4e Rijninstructiecompagnie (een militaire rijsschool) alwaar, voor zover dat uit het dossier blijkt, geen wapens voorhanden zijn.

8. Voor zover het HMG de verwerping van het verweer voorts motiveert met de stelling dat De R. drugs aanwezig heeft gehad binnen een inrichting van de Krijgsmacht waarbinnen bovendien talloze verplicht dienende militairen aanwezig zijn waardoor de aanwezigheid van drugs veel verderreikende gevolgen kan hebben dan elders, is die motivering onvoldoende om de eerdergestelde fundamentele rechtsongelijkheid mee af te doen. Immers, voor het bewerkstelligen en handhaven van de in militaribus gewenste interne situatie is nu juist het Militaire Tuchtrecht het instrument.

9. Ter illustratie van het feit dat zowel het HMG als de Advocaat-Fiscaal in casu de ogen hebben gesloten voor de maatschappelijke werkelijkheid mag nog worden aangevoerd dat de Nederlandse overheid (het Ministerie van Justitie) openlijk het voorhanden hebben van een onderhoudsdosis drugs gedoogt in onder haar eigen beheer en controle staande inrichtingen zoals Huizen van Bewaring en strafgevangenissen. In dat licht bezien kan bezwaarlijk worden volgehouden dat het rechtens juist is De R. strafrechtelijk te bejegenen in plaats van krijgstuchtelijk.

3. De conclusie van het Openbaar Ministerie

De Procureur-Generaal heeft geconcludeerd tot verwerping van het beroep.

4. Bewezenverklaring en bewijsvoering

4.1. Ten laste van de beklaagde is bewezenverklaard:

1. dat beklaagde op 15 november 1988 te Harskamp, gemeente Ede, opzettelijk aanwezig heeft gehad ongeveer 1,485 gram cocaïne;

2. dat beklaagde op 15 november 1988 te Harskamp, gemeente Ede, aanwezig heeft gehad ongeveer 3 gram hashish.

4.2. Deze bewezenverklaring steunt op de verklaring van de beklaagde ter terechtzitting in hoger beroep, voor zover luidende:

Op 15 november 1988 heb ik te Harskamp, gemeente Ede, opzettelijk ongeveer 1,485 gram cocaïne voorhanden gehad. Tevens had ik toen en daar ongeveer 3 gram hashish voorhanden.

Alsmede op het bewijsmiddel vervat in de volgende overweging van de Krijgsraad:

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal, nummer p. 388/1988, opgemaakt te Harskamp, gedagtekend op 15 november 1988 en ondertekend door Gerardus Antonius Schreuder, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee en Erik ten Broeke, marechaussee der eerste klasse en opsporingsambtenaar, beiden behorende tot de brigade Harskamp, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Naar aanleiding van een getuigeverklaring hebben wij, verbalisanten, op 15 november 1988 een onderzoek ingesteld op de legerplaats Harskamp. Toen en aldaar is aan verdachte M. R. de R. de uitlevering gevorderd van stoffen, genoemd in de Opiumwet. Verdachte De R. overhandigde ons hierop een stukje hashish, wat na weging en de Narcotest No. 9, 3 gram bleek te zijn. Vervolgens is door mij, Schreuder, met zijn toestemming een onderzoek ingesteld in de PSU-kast van verdachte. In de PSU-kast werd 1,0166 gram cocaïne aangetroffen. Vervolgens is met zijn toestemming een onderzoek ingesteld aan de personenauto van verdachte. Tijdens dit onderzoek werd een hoeveelheid cocaïne, wat na weging 0,4688 gram bleek te zijn, gevonden. Deze stof werd door mij, Schreuder, getest met de Narcotest No. 4, hetgeen een positief resultaat opleverde. De hoeveelheid cocaïne vormde tezamen 1,4854 gram.

5. *Beoordeling van de middelen*

5.1. Het Hof heeft een ter terechtzitting in hoger beroep namens de beklaagde gevoerd verweer als volgt weergegeven:

Ter terechtzitting in hoger beroep heeft de raadsman aangevoerd dat er in strijd met artikel 1 van de Grondwet en, zij het extensief geïnterpreteerd, artikel 7 lid 1 van het Europees Verdrag ter bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden een onrechtvaardige discrepantie tussen het bestraffen van militairen en burgers (de Hoge Raad leest: bestaat).

5.2. Het Hof heeft daaromtrent overwogen en beslist:

Het Hof verwerpt dit verweer omdat in de onderhavige zaak niet aannemelijk is geworden dat het zg. gelijkheidsbeginsel is geschonden. Immers: in het onderhavige geval is sprake van het aanwezig hebben van drugs binnen een inrichting van de Krijgsmacht, waarbinnen veel soorten van wapens voorhanden zijn en bovendien talloze verplicht dienende militairen aanwezig zijn, waardoor de aanwezigheid van drugs veel verder-reikende gevolgen kan hebben dan elders; bij de gevallen waarop de raadsman doelt, is dat niet het geval. Van gelijke gevallen waarop de raadsman doelt, is dat niet het geval. Van gelijke gevallen kan dus niet worden gesproken. In de vorengenoemde omstandigheden vindt het Hof ook aanleiding – anders dan de raadsman voorts heeft bepleit – om niet te volstaan met een krijgstuuchtelijke bestraffing. Voor het overige vindt het verweer geen steun in het recht.

5.3. Dit oordeel van het Hof is niet onbegrijpelijk, het geeft geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting en kan wegens zijn feitelijke karakter in cassatie niet verder op zijn juistheid worden getoetst. Het behoefde geen verdere motivering.

5.4. De middelen falen mitsdien.

6. *Slotsom*

Nu geen van beide middelen tot cassatie kan leiden, terwijl de Hoge Raad ook geen grond aanwezig oordeelt waarop de bestreden uitspraak ambtshalve zou behoren te worden vernietigd, moet het beroep worden verworpen.

7. *Beslissing*

De Hoge Raad verwerpt het beroep.

CONCLUSIE VAN DE PROCUREUR-GENERAAL MR REMMELINK

In deze zaak waarin het Hoog Militair Gerechtshof met verbetering van gronden bevestigend het vonnis van de Arrondissementskrijgsraad requirant heeft veroordeeld terzake van (1) opzettelijk handelen in strijd met het in art. 2, eerste lid a, onder C Opiumwet gegeven verbod (cocaine aanwezig hebben); (2) handelen in strijd met een in art. 3 Opiumwet gegeven verbod (hashish aanwezig hebben), t.a.v. feit 1 tot gevangenisstraf voor de tijd van 4 weken voorwaardelijk (proeftijd 2 jaar) en t.a.v. feit 2 tot geldboete van f75,-, subsidiair 2 dagen hechtenis, tegen welke sententie hij zich van beroep in cassatie heeft voorzien, zijn namens hem twee middelen van cassatie voorgesteld.

In middel A wordt aangevoerd, dat het Hof ten onrechte heeft nagelaten art. 2 onder 2° Wet op de Krijgstucht toe te passen. Het komt mij echter voor, dat het niet onbegrijpelijk is, dat het Hoog Militair Gerechtshof deze feiten van zodanige ernst heeft geacht, dat van toepasselijkheid van voormeld artikelonderdeel werd afgezien. Het gebruik van drugs binnen de krijgsmacht moet immers – ik vind dit gewoon evident – als volstrekt onaanvaardbaar en als een in diverse opzichten (potentieel) gevaarlijk gedrag worden aangemerkt. Dat dit vergrijp op strafrechtelijk niveau wordt afgedaan, lijkt mij dan ook normaal. Het Hof heeft dit in zijn sententie in deze zin uiteengezet: Het betreft hier het aanwezig hebben van drugs binnen een inrichting van de krijgsmacht, waar veel (soorten van) wapens voorhanden zijn, en bovendien talloze verplicht dienende militairen. De aanwezigheid van drugs kan hier ver reikende gevolgen hebben.

Onder B klaagt requirant erover dat het Hof het beroep op (kort gezegd) schending van het gelijkheidsbeginsel (militairen worden „strenger” behandeld dan burgers) onvoldoende gemotiveerd heeft verworpen. Uit het voorgaande blijkt echter reeds, dat ik meen, dat het Hof terecht heeft gewezen op het bijzondere karakter van een krijgsmacht (tegenover de gewone maatschappij) hetgeen meebrengt dat hier een krachtiger reactie gelegitimeerd lijkt.

De middelen niet aannemelijk achtend concludeer ik tot verwerping van het beroep.

Hoge Raad der Nederlanden

Arrest van 26 maart 1991

President: Mr Bronkhorst (vice-president); *Raadsheren:* Mrs Neleman en Van Erp Taalman Kip-Nieuwenkamp.

Raadsman: Mr. E. Th. Hummels, advocaat te Utrecht.

Het Hoog Militair Gerechtshof bevestigt in 1990 een vonnis van de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem waarbij een dienstplichtige met groot verlof werd veroordeeld voor „als militair opzettelijk „niet voldoen aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst”. Hij stelt tegen de sententie beroep in cassatie in. De zaak wordt door de Hoge Raad na 1 januari 1991 behandeld.

Als derde middel tot cassatie wordt aangevoerd dat art. 109 WMSr, zoals dat na de herziening van het militair strafrecht sinds 1 januari 1991 luidt, geen strafbaar feit inhoudt nu art. 109 WMSr niet wordt genoemd in art. 60, aanhef en onder 2°, WMSr.

De Hoge Raad stelt vast dat tengevolge van een kennelijke vergissing de aanvankelijk in art. 60 opgenomen verwijzing naar art. 108 WMSr bij een vernumming van de artikelen van het Wetboek van Militair Strafrecht niet is vervangen door een verwijzing naar art. 109 WMSr, welke vergissing in de loop van de verdere parlementaire behandeling onopgemerkt is gebleven.

(MCW art. 1; WMSr (oud) art. 150; WMSr art. 60, 108, 109 en 110)

ARREST

op het beroep in cassatie tegen een sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 14 februari 1990 in de strafzaak tegen A. S., geboren te Alkmaar op .. november 19 .., wonende te D.

1. De bestreden uitspraak

Het Hof heeft in hoger beroep bevestigd een bij verstek gewezen vonnis van de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem van 1 juni 1989, waarbij de beklagde ter zake van „als militair „opzettelijk niet voldoen aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst” is veroordeeld tot twee weken militaire detentie, voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaren, alsmede tot een geldboete van vijfhonderd gulden, subsidiair tien dagen hechtenis.

2. Het cassatieberoep

Het beroep is ingesteld door de beklagde. Namens deze heeft Mr. E. Th. Hummels, advocaat te Utrecht, de volgende middelen van cassatie voorgesteld:

Post alia:

Middel III

Schending en/of verkeerde toepassing van het Nederlandse recht, en/of verzuim van op strafte van nietigheid voorgeschreven vormen, in het bijzonder de artikelen 1, 60 (oud), 60 (nieuw), 109 (nieuw) en 150 (oud) Wetboek van Militair Strafrecht en artikel 1 Wetboek van Strafrecht.

Toelichting

Het Hoog Militair Gerechtshof heeft in de bestreden sententie overtreding van artikel 150 (oud) Wetboek van Militair Strafrecht bewezen verklaard. Met ingang van 1 januari 1991 is het betreffende artikel 150 (oud) gewijzigd. Thans is de betreffende materie geregeld in artikel 109 Wetboek van Militair Strafrecht. Artikel 150 (oud) Wetboek van Militair Strafrecht luidde:

„De militair die opzettelijk niet voldoet aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst, „wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren.

„Indien het feit is gepleegd in tijd van oorlog, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten „hoogste zeven jaren en zes maanden.

„Blijkt niet dat het feit opzettelijk is gepleegd, dan wordt hij gestraft met gevangenisstraf van „ten hoogste negen maanden.”

De culpose vorm van het niet-voldoen aan de oproeping is „verhuisd” naar artikel 110 (nieuw) Wetboek van Militair Strafrecht, de doloze vorm naar artikel 109 (nieuw).

Artikel 109 (nieuw) luidt: „Met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van de „vierde categorie wordt gestraft de militair die opzettelijk niet voldoet aan een wettige oproeping „voor de militaire dienst. Indien het feit wordt gepleegd in tijd van oorlog kan gevangenisstraf „van ten hoogste vijf jaren of geldboete van de vierde categorie worden opgelegd.”

Artikel 109 (nieuw) spreekt over „de militair”. In artikel 60 (nieuw) van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt de nieuwe betekenis van het begrip „de militair” gegeven: „Onder militairen „worden verstaan: 1e. zij wier vrijwillig dienstverband bij de krijgsmacht tot doorlopende „werkelijke dienst verplicht, tijdens de gehele duur van dat dienstverband; 2e alle andere „vrijwilligers bij de krijgsmacht en de dienstplichtigen, zo vaak en zo lang zij in werkelijke dienst „zijn, alsmede wanneer zij buiten werkelijke dienst in het tijdvak gedurende hetwelk zij voor die „dienst kunnen worden opgeroepen, één der feiten plegen omschreven in de artikelen 108 en 110 „van dit Wetboek.”

Artikel 109 wordt dus niet genoemd.

Ingevolge de artikelen 1 Wetboek van Militair Strafrecht juncto 1 lid 2 Wetboek van Strafrecht moeten bij verandering in de wetgeving de voor de verdachte gunstigste bepalingen worden toegepast. Welnu, de artikelen 150 (oud) juncto 60 (oud) Wetboek van Militair Strafrecht zijn met ingang van 1 januari 1990 voor wat betreft het opzettelijk niet-voldoen aan de oproeping gewijzigd in de artikelen 109 (nieuw) juncto 60 (nieuw) Wetboek van Militair Strafrecht. Ingevolge artikel 109 (nieuw) kan rekwirant tot cassatie niet worden veroordeeld, omdat hij geen militair is in de zin van artikel 60 (nieuw). Artikel 110 (nieuw) Wetboek van Militair Strafrecht is niet van toepassing, omdat er geen sprake is van schuld (culpa) maar van opzet.

Artikel 26 Dienstplichtwet is niet van toepassing, omdat er geen sprake is van een oproeping ter inlijving.

Volgens de nieuwe wetgeving dient ten aanzien van het te laste gelegde vrijspraak te volgen.

In het Militair Rechtelijk tijdschrift jaargang LXXXII, november/december 1989 aflevering 9 staat op pagina 377 een publikatie van W. H. Vermeer met als titel „De kwelgeest van de „Wetgever”. Hierin wordt betoogd dat er sprake is van een vergissing van de wetgever. Indien dat zo is, dan heeft de wetgever inmiddels alle tijd gehad om tot reparatie over te gaan.

3. *De conclusie van het Openbaar Ministerie*

De Procureur-Generaal heeft geconcludeerd tot verwerping van het beroep.

4. *Beoordeling van het eerste en tweede middel*

De middelen kunnen niet tot cassatie leiden en nopen niet tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of rechtsontwikkeling.

5. *Beoordeling van het derde middel*

5.1. Uit de geschiedenis van de totstandkoming van de op 1 januari 1991 in werking getreden Wet van 24 juni 1990, Stb. 368, tot wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht in verband met de herziening van het militaire tuchtrecht en ter afschaffing van de doodstraf, blijkt dat de huidige artikelen 109 en 110 – waarbij de voordien in art. 150 omschreven feiten strafbaar zijn gesteld – in het oorspronkelijke ontwerp waren genummerd 108 en 109 en dat een vernummering heeft plaatsgevonden in verband met de vernummering van art. 102a in art. 103. In art. 60, waarin naar de artikelen 108 en 109 verwezen werd, is de verwijzing naar art. 109 vervangen door een verwijzing naar art. 110, doch de verwijzing naar art. 108 bleef ongewijzigd.

5.2. In aanmerking genomen, enerzijds dat een verwijzing naar het huidige art. 108 in art. 60 Wetboek van Militair Strafrecht zinloos is, aangezien bij art. 108 de culpoze vorm van het in art. 107 omschreven delict (opzettelijke onttrekking aan de verplichting inzake waakzaamheid en veiligheid etc.) strafbaar wordt gesteld en dit delict slechts in werkelijke dienst kan worden gepleegd, en anderzijds dat de wetsgeschiedenis geen enkele aanwijzing bevat waaruit zou kunnen worden afgeleid dat het de bedoeling van de wetgever was de strafbaarstelling in het voorgestelde art. 108, dat overeenkwam met de eerste twee leden van het toen geldende art. 150, aan te tasten, moet de conclusie zijn dat ten gevolge van een kennelijke vergissing bij de hiervoor vermelde vernummering de in art. 60 opgenomen verwijzing naar art. 108 niet vervangen is door een verwijzing naar art. 109, welke vergissing in de loop van de verdere parlementaire behandeling van het wetsontwerp onopgemerkt is gebleven. Art. 60 moet derhalve gelezen worden met verbetering van deze misslag.

5.3. Uit het hiervoor overwogene volgt dat de aan het middel ten grondslag liggende opvatting dat er sprake is van een verandering van wetgeving als bedoeld in art. 1, tweede lid, Sr onjuist is, zodat het middel faalt.

6. *Ambtshalve beoordeling van de bestreden uitspraak*

De Krijgsraad heeft verzuimd de artikelen 14a, 14b en 14c Sr te vermelden als de wettelijke voorschriften waarop de strafoplegging is gegrond. Het Hof had, nu die vermelding achterwege is gebleven, het vonnis van de Krijgsraad niet zonder meer mogen bevestigen doch het had, met vernietiging van het vonnis in zoverre, moeten doen wat de Krijgsraad had behoren te doen.

7. *Slotsom*

Nu geen der middelen tot cassatie kan leiden, terwijl de Hoge Raad geen grond aanwezig oordeelt waarop de bestreden uitspraak in meer opzichten zou behoren te worden vernietigd dan hiervoor onder 6 genoemd, moet worden beslist als volgt.

8. *Beslissing*

De Hoge Raad:

Vernietigt de bestreden sententie van het Hof en het daarbij bevestigde vonnis van de Krijgsraad, doch uitsluitend voor zover onder de wettelijke voorschriften waarop de strafoplegging berust de artikelen 14a, 14b en 14c Sr niet zijn vermeld;

Verstaat dat de strafoplegging mede op deze artikelen berust;

Verwerpt het beroep voor het overige.

CONCLUSIE van de PROCUREUR-GENERAAL MR REMMELINK

In deze zaak waarin het Hoog Militair Gerechtshof, bevestigend het vonnis van de Arrondissementskrijgsraad, requirant heeft veroordeeld terzake van „als militair opzettelijk niet voldoen „aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst” (als dienstplichtig militair niet voldoen aan een oproep voor een herhalingsoefening), tot militaire detentie voor de tijd van 2 weken voorwaardelijk (proeftijd 2 jaar) + geldboete van f500,-, subsidiair 10 dagen hechtenis, tegen welke sententie hij zich van beroep in cassatie heeft voorzien, zijn namens hem drie middelen van cassatie voorgesteld.

(*Post alia:*)

Middel III, waarin wordt gesteld, dat sedert 1 januari 1991 het bewezenverklaarde niet meer strafbaar zou zijn aangezien bij de jongste wijziging van dat wetboek (zie Rijkswet van 14 juni 1990, Stb. 368) in art. 60 de verwijzing naar art. 109 is vervallen. Met W. H. Vermeer, Militair Straf- en Tuchtrecht, aant. 1 bij art. 109 WvMS (zie ook MRT 1989, p. 377) zal echter moeten worden aangenomen, dat het hier om een kennelijke misslag gaat: Bij de vernummering van art. 102a tot 103 die tot gevolg had dat alle andere daarna volgende bepalingen ook werden „verhoogd”, is verzuimd in art. 60 art. 108 te vernummeren tot 109. M.a.w. art. 108 in art. 60 moet worden gelezen als art. 109. Ik meen, dat Uw Raad evidente misslagen des wetgevers wel meer heeft gecorrigeerd. Vgl. HR 20 juni 1950, NJ 1950, 646 t.a.v. art. 5 Sr, en HR 27 februari 1990, DD 90.240 inzake art. 37a lid 2 Sr: vervanging van „of” door „en” berust op een misslag, die in de loop van de verdere parlementaire behandeling opgemerkt is gebleven.

Tenslotte attendeer ik op de befaamde arresten HR 29 februari 1972, NJ 1972, 347 en 7 maart 1972, NJ 1972, 348, waar Uw Raad de wat ongelukkig geformuleerde hashishdefinitie van art. 3 Opiumwet bijplamuurde, een oplossing die de annotator, de toenmalige hoogleraar Bronkhorst, thans vice-president van Uw Raad, kon billijken. Zie over deze laatste affaire nader de Hoge Raad Portret-bundel, p. 224.

De middelen niet aannemelijk achtend concludeer ik tot verwerving van het beroep, toepassing van art. 101a RO geïndiceerd achtend. Uw Raad zou aan de aangehaalde wetsartikelen nog kunnen toevoegen: 14a, 14b, 14c en 24Sr.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
Militaire kamer

Vonnis van 29 januari 1991

Voorzitter: Jhr. Mr P. R. Feith; *Rechter:* Mr A. J. Dusamos; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr D. B. ten Hoedt.

Een dienstplichtige met groot verlof wordt gedagvaard omdat hij opzettelijk dan wel nalatig niet is opgekomen voor herhalingsoefeningen.

RECHTBANK: *Art. 109 WMSr, zoals dat na de herziening van het militair strafrecht sinds 1 januari 1991 luidt, wordt niet genoemd in art. 60, aanhef en onder 2°, WMSr. Bij een vernummering van artikelen van het Wetboek van Militair Strafrecht is vergeten de in art. 60 opgenomen verwijzing naar art. 108 WMSr te vervangen door een verwijzing naar art. 109 WMSr.*

De rechtbank acht het in het belang van een redelijke wetstoepassing noodzakelijk om de kennelijke bedoeling van de wetgever te laten prevaleren boven de letterlijke tekst van de wet en leest voor „108 en 110” in art. 60, aanhef en onder 2°, WMSr „109 en 110”.

(WMSr (oud) art. 150; WMSr art. 60, 108, 109 en 110)

De meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, rechtdoende in de zaak van de officier van justitie in het arrondissement Arnhem, aanhangig gemaakt bij dag-

vaarding aan de verdachte in persoon betekend op 19 december 1990 tegen H. W. J. V., geboren te U. op .. oktober 19.. dienstplichtig korporaal, thans met groot verlof, terechtstaande terzake dat:

dat beklaagde op of omstreeks 11 juni 1990 te of nabij Ossendrecht, in elk geval in Nederland, terwijl beklaagde als dienstplichtig militair in het genot van groot verlof dan wel buiten werkelijke dienst was en verkeerde, in het tijdvak gedurende hetwelk beklaagde voor de militaire dienst kon worden opgeroepen, opzettelijk, althans in ernstige mate nalatig, niet heeft voldaan aan een wettige oproeping, afkomstig van het Hoofd van de Afdeling Centrale Personeels Informatieverzorging van de Directie Personeel K.L., om van 11 juni 1990 tot en met 29 juni 1990 te Ossendrecht voor herhalingsoefeningen in werkelijke militaire dienst te komen;

De rechtbank leest in verband met de inwerkingtreding van de nieuwe militaire strafwetgeving in de telastelegging in plaats van beklaagde, verdachte.

Gezien de stukken.

Gelet op het onderzoek ter terechtzitting d.d. 15 januari 1991.

Gelet op het tegen verdachte verleende verstek.

Gehoord de vordering van de officier van justitie, op de terechtzitting van 15 januari 1991, strekkende tot militaire detentie voor de tijd van twee weken, voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar en een geldboete van vijfhonderd gulden, subsidiair tien dagen hechtenis;

Overwegende:

Het telastegelegde feit, ten tijde van het plegen ervan strafbaar gesteld in artikel 150 Wetboek van Militair Strafrecht, is na de per 1 januari 1991 in werking getreden herziening van het Wetboek van Militair Strafrecht bij de wet van 14 juni 1990 (Stb. 368, 1990) gesplitst en thans strafbaar gesteld in de artikelen 109 en 110 van dat wetboek.

Bestanddeel van de artikelen 109 en 110 WvMS is evenals van art. 150 WvMS (oud) „de militair” welk begrip – voor zover hier van belang – in artikel 60, aanhef en sub 2°, WvMS wordt gedefinieerd als de dienstplichtige die buiten werkelijke dienst in het tijdvak gedurende hetwelk hij voor die dienst kan worden opgeroepen, een der feiten pleegt omschreven in de artikelen 108 en 110 van dit Wetboek. De letterlijke tekst van artikel 60, aanhef en sub 2°, WvMS brengt derhalve mee dat de definitie van „de militair” niet van toepassing is op de dienstplichtige die opzettelijk niet voldoet aan een wettige oproeping voor werkelijke dienst, zoals een herhalingsoefening (art. 109 WvMS), maar wel toepasselijk is als het niet voldoen aan zijn schuld te wijten is (art. 110 WvMS). Waar verder geen enkele definitie van het begrip „militair” van toepassing is op voormelde dienstplichtige, zou de conclusie moeten zijn dat art. 109 WvMS niet overtreden kan worden. Dit zou inhouden dat degene die opzettelijk niet aan zijn wettelijke verplichting voldoet vrijuit gaat, terwijl degene aan wiens schuld het niet voldoen aan deze wettelijke verplichting te wijten is, wel strafbaar is.

Een ander gevolg zou zijn dat de verwijzing naar het huidige art. 108 WvMS zinloos is, nu daar een culpoos waakzaamheidsdelict strafbaar wordt gesteld, terwijl dit delict niet kan worden gepleegd door een dienstplichtige die niet in werkelijke dienst is.

Dat een en ander niet de bedoeling van de wetgever is geweest blijkt uit de geschiedenis van de totstandkoming van de wet van 14 juni 1990.

In het oorspronkelijke wetsontwerp was de verwijzing naar art. 150 WvMS (oud) gewijzigd in die naar de artikelen 108 en 109 in de artikelen 56, 58 en 60 van dat wetboek.

Bij de aanbieding van het wetsontwerp aan de Eerste Kamer (vergaderjaar 1988-1989, 16813 (R1165), nr. 177) werd – in verband met de vernummering van artikel 102a tot 103 – in artikel 60 WvMS wel het oorspronkelijke artikel 109 gewijzigd in 110, maar kennelijk is toen vergeten artikel 108 te wijzigen in 109. Dat zulks kennelijk abusievelijk is gebeurd, blijkt naast de zinloze verwijzing naar het culpoze waakzaamheidsdelict ook uit het feit dat de verwijzing wel is gewijzigd in de artikelen 56 en 58 WvMS.

Mede gelet op de uitspraak van de Hoge Raad, van 20 juni 1950, N.J. 1950-646, acht de rechtbank het in het belang van een redelijke wetstoepassing noodzakelijk, gezien hetgeen hierboven werd overwogen, om de kennelijke bedoeling van de wetgever te laten prevaleren boven de letterlijke tekst, en dus in artikel 60, aanhef en sub 2° WvMS voor „108 en 110” te lezen „109 en 110” van dit wetboek.

De rechtbank bezigt tot bewijs ten aanzien van het telastegelegde feit, de inhoud van de navolgende wettige bewijsmiddelen:

Post alia:

Door de inhoud van voormelde bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigt ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het in het bijzonder betrekking heeft – opleverende de redengevende feiten en omstandigheden waarop na te melden beslissing steunt, heeft de rechtbank de overtuiging verkregen en acht zij bewezen, dat verdachte het telastegelegde heeft begaan, met dien verstande dat:

dat verdachte op 11 juni 1990 te Ossendrecht, terwijl verdachte als dienstplichtig militair in het genot van groot verlof was en verkeerde in het tijdvak gedurende hetwelk verdachte voor de militaire dienst kon worden opgeroepen, opzettelijk, niet heeft voldaan aan een wettige oproeping, afkomstig van het Hoofd van de Afdeling Centrale Personeels Informatieverzorging van de Directie Personeel K.L., om van 11 juni 1990 tot en met 29 juni 1990 te Ossendrecht voor herhalingsoefeningen in werkelijke militaire dienst te komen.

Het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als militair opzettelijk niet voldoen aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst”, strafbaar gesteld bij artikel 109, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Verdachte is strafbaar, daar geen feiten of omstandigheden aannemelijk zijn geworden die de strafbaarheid van de verdachte zouden opheffen of uitsluiten.

De rechtbank acht na te melden geldboete in overeenstemming met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan, mede gelet op de persoon en de draagkracht van verdachte.

Ten aanzien van de aard en de duur van de op te leggen vrijheidsbenemende straf overweegt de rechtbank het navolgende. De rechtbank is van oordeel dat gelet op het feit, een vrijheidsbenemende straf van na te melden duur en modaliteit opgelegd dient te worden.

[Volgt: Veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van twee weken voorwaardelijk, proeftijd twee jaar en een geldboete van vijfhonderd gulden, subsidiair tien dagen hechtenis – *Red.*].

NASCHRIFT

In het hiervoor gepubliceerde arrest van de Hoge Raad van 26 maart 1991 en het hierboven gepubliceerde vonnis van de rechtbank te Arnhem wordt een probleem in de tekst van art. 60 WMSr op ongeveer gelijke wijze opgelost.

De manier waarop de rechtbank de kennelijke vergissing van de wetgever tegemoet tegemoet treedt, versterkt mij in de door mij in het naschrift onder Rb. Ah. 22.03.91 (MRT LXXXIV (1991) blz. 126) neergelegde gedachte dat de rechtbank de vergissing, die is gemaakt in de in art. 93 WMT opgenomen verwijzing naar andere artikelen van de Wet militair tuchtrecht, zal oplossen door de bedoeling van de wetgever te laten prevaleren boven de letterlijke tekst van de wet.

C.

TUCHTRECHTSPRAAK

Arrondissementsrechtbank te Arnhem Militaire kamer

Vonnis van 19 maart 1991*)

Voorzitter: Jhr Mr A. J. Dusamos, *Rechter:* Jhr Mr P. R. Feith, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Raadsman: Mr M. A. M. van Dooren, advocaat te Breda.

I. De bewezenverklaarde, in 1990 gepleegde, feiten leveren na de herziening van het militair strafrecht geen strafbare feiten meer op. Deze feiten leveren echter wel schending van een gedragsregel van de Wet militair tuchtrecht op. Ingevolge de Rijkswet van 14 juni 1990 (Stb. 368) dienen deze feiten aan het gerecht, dat ingevolge art. 81 WMT bevoegd is, te worden overgedragen.

II. De onder I genoemde zaak is door de militaire strafkamer van de rechtbank overgedragen aan de militaire kamer van de rechtbank die rechtspreekt in tuchtzaken. De strafkamer heeft om proces-economische redenen aansluitend aan de uitspraak onder I in dezelfde samenstelling beraadslaagd over de naar de tuchtkamer verwezen zaak. De kamer is daarbij aan de terzake geldende procedurevoorschriften voorbij gegaan, zonder de beschuldigde evenwel op enigerlei wijze in zijn belangen te benadelen.

De twee bewezenverklaarde feiten kunnen worden gekwalificeerd als schending van art. 20 WMT. Nu de beschuldigde feitelijk niet meer onder de wapenen verblijft is de rechtbank van oordeel dat het tuchtproces in eerste aanleg op gronden analoog aan het bepaalde in art. 54, eerste lid, aanhef en onder c, WMT van rechtswege is geëindigd.

(WMSr. (oud) art. 108, WMT 20, 54, 81;
Wet van 14 juni 1990, Stb. 368, art. V)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, rechtdoende in de zaken van de officier van justitie in het arrondissement Arnhem, aanhangig gemaakt bij dagvaarding aan de verdachte in persoon betekend op 17 juni 1990, tegen K. J., geboren te S., . . mei 19 . ., wonende te E., dpl. soldaat, terechtstaande terzake:

1. dat beklagde terwijl beklagde als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 20 april 1990 te of nabij 't Harde, gemeente Elburg, in elk geval in Nederland, met een oefenhandgranaat in zijn hand, op korte afstand van beklagdes militaire meerdere, de vaandrig H. J. P. Hamers, die meerdere in het openbaar, in elk geval in diens tegenwoordigheid, mondeling met enig kwaad bedreigend, de volgende of nagenoeg de volgende woorden heeft toegevoegd: „Als je nu nog wat zegt, dan gooi ik”, in elk geval soortgelijke woorden van dreigende strekking en betekenis;

2. dat beklagde terwijl beklagde als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 24 april 1990 te of nabij 't Harde, gemeente Elburg, in elk geval in Nederland, opzettelijk beklagdes militaire meerdere, de vaandrig R. W. Selles, in het openbaar, in elk geval in diens tegenwoordigheid, mondeling met enig kwaad bedreigend, de volgende of nagenoeg de volgende woorden heeft toegevoegd: „Dit wil ik man tot man „uitvechten, desnoods met een bivakmes”, in elk geval soortgelijke woorden van dreigende strekking en betekenis.

De rechtbank leest in verband met de inwerkingtreding van de nieuwe militaire strafwetgeving in de telastelegging in plaats van beklagde, verdachte.

*) Uit de hieronder gepubliceerde zaak lijkt aannemelijk dat dit vonnis is uitgesproken op 5 maart 1991 (– Red.).

Gezien de stukken:

Gelet op het onderzoek ter terechtzitting d.d. 5 maart 1991.

Gelet op hetgeen door verdachte en diens raadsman mr M. A. M. van Dooren, advocaat te Breda te zijner verdediging is aangevoerd.

Gehoord de vordering van de officier van justitie, op de terechtzitting van 5 maart 1991, strekkende tot:

1. een geldboete van Zevenhonderdvijftig gulden, subsidiair Vijftien dagen, voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar;
2. vrijspraak.

Overwegende:

Ten aanzien van de onder 1 en 2 telastegelegde feiten overweegt de rechtbank als volgt:

de telastelegging van die feiten is toegesneden op artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht, zoals dat gold tot 1 januari 1991. Genoemd artikel is echter door inwerkingtreding van de Rijkswet van 14 juni 1990 tot wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht (Stb. 368) komen te vervallen.

Blijkens de toelichting op die wetwijziging, met name die bij titel VIII, misdrijven tegen de persoon, heeft de wetgever zich op het standpunt gesteld dat de zwaardere vormen van hetgeen in artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht (oud) was geregeld, zijn overgebracht naar (en naar het oordeel van de rechtbank mitsdien moet worden beoordeeld op grond van) het commune (straf)recht. De lichtere vormen zoals bijvoorbeeld met enig kwaad bedreigen dienen, aldus de toelichting, voorzover deze niet strafwaardig zijn maar wel de orde binnen de krijgsmacht kunnen verstoren, tuchtrechtelijk te worden behandeld en afgedaan. Tegen die achtergrond heeft de rechtbank de onder 1 en 2 telastegelegde feiten beschouwd.

De rechtbank bezigt tot bewijs ten aanzien van de telastegelegde feiten, de inhoud van de navolgende wettige bewijsmiddelen – telkens ten aanzien van de feiten waarop deze betrekking hebben:

....

Door de inhoud van voormelde bewijsmiddelen opleverende de redengevende feiten en omstandigheden waarop na te melden beslissing steunt, heeft de rechtbank de overtuiging verkregen en acht zij bewezen, dat verdachte het telastegelegde heeft begaan, met dien verstande:

1. dat verdachte terwijl verdachte als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 20 april 1990 te 't Harde, gemeente Elburg, met een oefenhandgranaat in zijn hand, op korte afstand van verdachtes militaire meerdere, de vaandrig H. J. P. Hamers, die meerdere in het openbaar, mondeling met enig kwaad bedreigend, de volgende woorden heeft toegevoegd: „Als je nu nog wat zegt, dan gooi ik”;

2. dat verdachte terwijl verdachte als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 24 april 1990 te 't Harde, gemeente Elburg, opzettelijk verdachtes militaire meerdere, de vaandrig R. W. Selles, in het openbaar, mondeling met enig kwaad bedreigend, nagenoeg de volgende woorden heeft toegevoegd: „Dit wil ik man tot man „uitvechten”.

De onder 1 en 2 bewezen verklaarde feiten leveren thans niet op een in enige strafwet omschreven strafbaar feit, doch wel een schending van een gedragsregel van de Wet militair tuchtrecht. Ingevolge, artikel V van de Rijkswet van 14 januari**) 1990 (Stb. 368), dienen deze feiten te worden overgedragen aan het gerecht dat ingevolge artikel 81 van de Wet militair tuchtrecht bevoegd is.

[Volgt: Verklaring dat de zaak van de verdachte zal worden overgedragen in de stand, waarin zij zich thans bevindt, aan de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, teneinde als tuchtfeit te worden behandeld en afgedaan. – *Red.*].

**) Lees: 14 juni 1990 – (*Red.*).

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
Militaire kamer

Vonnissen van 19 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr A. J. Dusamos, *Rechter:* Jhr Mr P. R. Feith, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

UITSpraak IN EERSTE AANLEG

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, rechtdoende in tuchtzaken, in de zaak met betrekking tot de beschuldigde K. J. (etc. – Red.).

De onderhavige zaak is op grond van een op 5 maart 1991 gewezen vonnis, onder de parketnummers 26.103924.90 en 26.103925.90, door de meervoudige militaire strafkamer van deze rechtbank overgedragen aan deze kamer, teneinde de zaak tegen voornoemde beschuldigde op de voorliggende beschuldiging, voor zover bewezenverklaard, te behandelen en af te doen. De strafkamer heeft namelijk beslist dat het feit waarvoor beschuldigde terecht stond geen strafbaar feit meer is, maar wel een schending van de Wet militair tuchtrecht inhoudt, zodat het feit op grond van het bepaalde in artikel V van de Rijkswet van 14 juni 1990 Stb. 386 in de stand waarin het zich bevindt moet worden overgedragen aan deze kamer.

De kamer heeft daarop aansluitend aan die uitspraak in dezelfde samenstelling als tijdens de behandeling van de strafzaak om proces-economische redenen, beraadslaagd ten aanzien van de overgedragen tuchtzaak, waarbij deze kamer voorbij is gegaan aan de terzake geldende procedu-voorschriften evenwel zonder de beschuldigde op enigerlei wijze in zijn belangen te benadelen.

De rechtbank is van oordeel dat de twee bewezenverklarde feiten gekwalificeerd kunnen worden als schending van de gedragsregel van artikel 20 van de Wet militair tuchtrecht.

De rechtbank is, gezien het feit dat beschuldigde niet meer feitelijk onder de wapenen verblijft, van oordeel dat het tuchtproces in eerste aanleg, analoog op grond van het bepaalde in artikel 54 lid 1 aanhef en onder c van de Wet militair tuchtrecht van rechtswege is geëindigd.

Op vorenstaande gronden komt de rechtbank tot de volgende beslissing.

[Volgt: Verstaan dat het tuchtproces in eerste aanleg inzake voormelde beschuldigde van rechtswege is geëindigd – Red.].

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
Militaire kamer

Uitspraak in beroep van 28 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr A. J. Dusamos, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr H. Eijssenga.

Vertrouwensman: Mr J. C. C. M. Brand, Bureau Militaire Strafzaken.

Een militair wordt tuchtrechtelijk gestraft wegens herhaald te laat bij zijn patrouille aanwezig zijn.

De rechtbank overweegt dat in de beschuldiging in deze zaak de plaats en de tijdsaanduiding onvoldoende feitelijk zijn omschreven. Door dat vormverzuim is de beschuldigde redelijkerwijs in zijn verdediging geschaad, te meer daar de beschuldiging vermeldt dat de beschuldigde tweemaal het functioneren van de eenheid heeft belemmerd door te laat te komen en onder punt 16 van de beschuldiging slechts éénmaal een tijdstip van beëindiging van dat te laat komen is vermeld.

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 31 januari 1991 van de commandant van 424 Infbeveic te Utrecht, . . ., waarbij L. J. R. geboren op . . september 19 . ., dpl. soldaat, is gestraft met een geldboete van f100,- met als bewezen gedraging:

„Tot 2 maal het functioneren van de eenheid belemmerd door te laat (ongeveer 15 min.) bij zijn „patrouille aanwezig te zijn, waardoor het patrouille-schema verstoord werd.”

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen te staan dat het beroep tijdig en op de juiste wijze is ingesteld. Beschuldigde dient dan ook ontvankelijk in zijn beroep te worden verklaard.

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen staan dat de in artikel 81, eerste lid Wet militair tuchtrecht genoemde termijn van 5 dagen voor het instellen van beroep door de beschuldigde in acht is genomen en dat het beroep tijdig is ingesteld. Beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, bijgestaan door mr J. C. C. M. Brand van het Bureau Militaire Strafzaken te Arnhem is ter openbare terechtzitting van 15 maart 1991 in beroep verschenen.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en in eerste aanleg.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

De rechtbank verenigt zich niet met de uitspraak waarvan beroep.

De beschuldiging:

Voor zover in de beschuldiging taal- en of schrijffouten voorkomen, zijn deze verbeterd. De gestrafte is daardoor niet geschaad in zijn verdediging.

De omschrijving van de beschuldiging luidt:

„Tot 23 januari 1991, 03.45 uur op een militaire plaats tot tweemaal toe het functioneren van „de eenheid belemmerd door te laat (ongeveer 15 minuten) bij zijn patrouille aanwezig te zijn, „waardoor het patrouille-schema verstoord werd.”

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedragingen hebben plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaats en de tijd onvoldoende duidelijk omschreven. Door dat vormverzuim is de beschuldigde redelijkerwijs in zijn verdediging geschaad, temeer daar de beschuldiging vermeldt dat de beschuldigde *tweemaal* het functioneren van de eenheid heeft belemmerd door te laat te komen en onder punt 16 van de beschuldiging slechts eenmaal een tijdstip van beëindiging van dat laat komen vermeldt.

Een en ander leidt er toe dat de beslissing in eerste aanleg moet worden vernietigd en de beschuldigde van de in de beschuldiging omschreven gedraging dient te worden vrijgesproken.

Beslissing:

De rechtbank, beslissende in beroep:

Vernietigt de beslissing waarvan beroep.

Spreekt beschuldigde vrij van de in de beschuldiging omschreven gedraging.

NASCHRIFT

De commandant legde de beschuldigde in de beschuldiging twee feiten te laste, maar bepaalde maar van een de juiste tijd. De beschuldiging is daardoor niet duidelijk. Om 3.45 uur kan de beschuldigde nooit twee keer te laat zijn gekomen. Was het om 3.45 uur willicht de tweede keer? De rechtbank is van oordeel dat redelijkerwijs kan worden aangenomen dat de beschuldigde in zijn verdediging is geschaad. Op grond van de bepaling van art. 97, aanhef en onder b, juncto art. 93, tweede lid, en art. 74, vierde lid, WMT wordt de beschuldigde vrijgesproken.

Art. 52, aanhefen onder b, WMT bepaalt dat de beschuldiging (onder andere) vermeldt: „opgave „van tijd en plaats waarop die gedraging of gedragingen hebben plaatsgevonden.” In de beschuldiging in de onderhavige zaak is – evenals in een aantal andere reeds gepubliceerde beschuldigingen – volstaan met de plaatsaanduiding „op een militaire plaats”. Een dergelijk nietszeggende vermelding van de plaats waar een gedraging plaats vond is zeker niet de bedoeling van de wetgever geweest. De plaatsbepaling preciseert immers niet de tijdsaanduiding het onderwerp van het tuchtproces. De commandant behoort de aanduiding van plaats en tijd in de beschuldiging zo duidelijk te doen zijn als hem bij het opmaken van die beschuldiging mogelijk is. Weet de commandant de juiste tijd niet, kan hij de hem ongeveer bekende tijd vermelden met toevoeging van de woorden „op of omstreeks”. Voor de aanduiding van de plaats zal in het algemeen kunnen worden volstaan met de vermelding van de naam van de kazerne, het schip, de oefenlocatie en eventueel de plaatsnaam van de plaats waar een en ander voorviel. Speciaal als de beschuldigde zich – als in de hierboven gepubliceerde zaak – meermalen heeft schuldig gemaakt aan dezelfde schending van een gedragsregel is precieze aanduiding van tijd en plaats van elk van die gedragingen noodzakelijk.

C.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
Militaire kamer

Uitspraak in beroep van 28 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, Rechter: Mr A. J. Dusamos, Militair lid: Luitenant-kolonel Mr H. Eijsenga.

Vertrouwensman: C. van Hoogt.

Een militair wordt tuchtrechtelijk gestraft wegens ongeoorloofde afwezigheid.

De rechtbank overweegt dat in de beschuldiging in deze zaak de plaats en de tijdsaanduiding onvoldoende feitelijk zijn omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat de beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden en is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en ook heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

Strafoplegging bevestigt met wijziging van de omschrijving van de bewezen gedraging.

(WMT art. 52, 66, 81, 93, 96 en 97)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 23 januari 1991 van de commandant van 42 Bevocie te Nunspeet, . . . , waarbij S. H. geboren op . . april 19 . . , soldaat, is gestraft met 5 dagen strafdienst gedurende 2 uur per werkdag, op grond van de bewezen gedraging: „zonder „voorafgaande toestemming zich laten inschrijven op het arbeidsbureau, menende daar BV voor „te krijgen, daardoor 24 uur ongeoorloofd afwezig geweest”.

De ontvankelijkheid van het beroep:

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen te staan dat het beroep tijdig en op de juiste wijze is ingesteld. Beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman de heer C. van 't Hoogt, rnr. . . . , gelegerd te Nunspeet, 42 bevocie, is ter openbare terechtzitting van 15 maart 1991 verschenen.

De officier van justitie heeft ter terechtzitting in beroep niet geconcludeerd.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en in eerste aanleg.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

De beschuldiging luidt als volgt:

„Zonder voorafgaande toestemming zich laten inschrijven op het arbeidsbureau, menende „daar buitengewoon verlof voor te krijgen, daardoor op 14 januari 1991 24 uur ongeoorloofd „afwezig geweest van een militaire plaats.”

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaats en de tijdsaanduiding onvoldoende feitelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden en is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en ook heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verbetert de uitspraak waarvan beroep als volgt:

In plaats van de door de commandant gebezigde bewijsmiddelen bezigt de rechtbank als zodanig:

1. De verklaring van beschuldigde, afgelegd ter terechtzitting van de rechtbank, voorzover inhoudende, zakelijk weergegeven:

Ik had op 14 januari 1991 dienst en had geen toestemming van mijn onderdeel weg te blijven. Ik was derhalve ongeoorloofd afwezig. Ik heb mij die 14e januari 1991 laten inschrijven bij het arbeidsbureau te Leeuwarden en ging ervan uit dat ik daar buitengewoon verlof voor zou kunnen krijgen. Op 15 januari 1991 bij aanvang dienst ging mijn tevoren aangevraagd buitengewoon verlof in.

2. Een aanbiedingsbrief opgemaakt, door A. L. J. Postmus, majoor, commandant van 42 bevoe, te Nunspeet op 28 januari 1991, voorzover inhoudende, zakelijk weergegeven als verklaring van Postmus voornoemd:

Sodaat H. had buitengewoon verlof gevraagd voor de periode van 10 tot en met 14 januari 1991. Het verlof voor de 14e januari 1991 werd afgewezen in verband met het tekort aan dagen. H. is 24 uur ongeoorloofd afwezig geweest, namelijk vanaf 14 januari te 07.45 uur tot 15 januari te 07.45 uur. Na het laatstgenoemde tijdstip ging het tevoren door hem aangevraagde en goedgekeurde buitengewoon verlof in.

Uit de gebezigde bewijsmiddelen blijkt dat beschuldigde op 14 januari 1991 gedurende ongeveer 16 uur ongeoorloofd afwezig is geweest. Dit brengt mee dat de omschrijving van de bewezen gedraging dient te worden aangepast. Deze komt te luiden als volgt:

„Zonder voorafgaande toestemming zich laten inschrijven op het arbeidsbureau, menende „daar buitengewoon verlof voor te krijgen; daardoor ongeveer 16 uur ongeoorloofd afwezig geweest van een militaire plaats.”

Gelet op de aard en de ernst van het feit acht de rechtbank eenzelfde straf als opgelegd door de commandant geboden.

De rechtbank bevestigt de bestreden uitspraak voor het overige.

Beslissing:

De rechtbank, beslissende in beroep:

Bevestigt de beslissing waarvan beroep, met verbetering als boven aangegeven.

NASCHRIFT

De rechtbank constateert in de door de commandant geschreven beschuldiging een onvoldoend feitelijk omschreven tijds- en plaatsaanduiding. Nu de beschuldigde in zijn verdediging niet kon worden geschaad en niet is geschaad vernietigt de rechtbank de opgelegde straf niet.

De rechtbank acht een kleiner aantal uren ongeoorloofde afwezigheid bewezen dan de commandant meende te kunnen bewijzen. Nu de rechtbank iets dat niet in de beschuldiging staat niet bewezen kan verklaren, moest worden volstaan met het in de bewezenverklaring opnemen van de in de beschuldiging voorkomende woorden „van een militaire plaats”, terwijl het feit in werkelijkheid

was gepleegd te Nunspeet¹⁾). In de beschuldiging kwam naast de woorden „van een militaire plaats” ook een tijdsaanduiding voor: „op 14 januari 1991”. Uit de bewijsmiddelen blijkt dat de beschuldigde op 14 januari 1991 ongeoorloofd afwezig is geweest vanaf 07.45 uur tot 24.00 uur, totaal ca 16 uren. Alhoewel een afwezigheid van ca 24 uren bewezen had kunnen worden, was bewezenverklaring onmogelijk omdat de commandant in de beschuldiging als datum slechts 14 januari had opgenomen in plaats van 14 en 15 januari.

De rechtbank nam in de uitspraak in de bewezenverklaring „14 januari 1991” niet op. Het komt – gelet op de bewijsmiddelen en de tekst van de beschuldiging – voor dat dit een misslag is, waaraan geen betekenis moet worden gehecht.

C.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
Militaire kamer

Uitspraak in beroep van 28 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr A. J. Dusamos, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr H. Eijsenga.

Vertrouwensman: Mr J. van der Valk, advocaat te 's-Gravenhage.

Tegen een adjudant-onderofficier wordt door zijn commandant een tuchtproces gevoerd. Dit tuchtproces leidt tot vrijspraak. De onmiddellijk boven de commandant gestelde bevelvoerende meerdere kan zich niet met de uitspraak verenigen en stelt beroep in. Hij zendt zijn beroepschrift rechtstreeks in bij de rechtbank.

RECHTBANK: *Het in strijd met het in de wet bepaalde, rechtstreeks bij de rechtbank indienen van het beroepschrift brengt met zich mede dat degene op wie de uitspraak betrekking heeft niet zo spoedig mogelijk mededeling krijgt van de instelling van het beroep, terwijl ook de dag van indiening van het beroepschrift niet kan worden vastgesteld. De rechtbank acht deze vormfout zodanig substantieel, dat appelland in zijn beroep niet-ontvankelijk dient te worden verklaard.*

(WMT art. 81, 82, 83, 96 en 97)

UITSPRAAK

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de boven de na te noemen commandant gestelde bevelvoerende meerdere, . . ., hierna te noemen appelland, tegen de uitspraak d.d. 11 januari 1991 van de commandant van de Brigade Koninklijke Marechaussee te X, . . ., waarbij J. G. L. geboren op . . . juli 19 . . ., adjudant-onderofficier, hierna te noemen beschuldigde, is vrijgesproken van de in de beschuldiging opgenomen gedraging:

„Op 1 januari 1991 te 00.20 uur buiten een militaire plaats nagelaten voldoende maatregelen te „nemen toen hij als commandant van een bijstandspeloton tijdens terugreis bemerkte dat de „chauffeur van één der voertuigen zich gedroeg in strijd met dienstvoorschrift, door zonder „noodzaak te rijden met veel hogere snelheid dan de ter plaatse maximum toegestane snelheid en „daarbij bovendien gebruik maakte van de optische signalen van dit KMAR-voertuig”.

---

¹⁾ Ongeoorloofde afwezigheid is een zgn. omissiedelict. De plaats waar een omissiedelict geacht wordt te hebben plaats gevonden is de plaats waar de ontbrekende prestatie geleverd had behoren te worden. In de omschrijving in de beschuldiging van een uit een omissie bestaande schending van een gedragsregel zal de commandant de plaats moeten vermelden waar door de beschuldigde had moeten worden gehandeld, in casu dus waar hij *aanwezig* geweest zou moeten zijn: Nunspeet.

Het onderzoek van de zaak:

De appellante en de beschuldigde, die werd bijgestaan door zijn vertrouwensman mr J. van der Valk, advocaat te 's-Gravenhage, zijn ter terechtzitting van 15 maart 1991 verschenen.

De officier van justitie heeft ter terechtzitting in beroep geconcludeerd. Deze conclusie hield, zakelijk weergegeven, onder meer in:

Het beroep is niet-ontvankelijk voor zover dit beroep beoogt gedragingen aan de orde te stellen die gelegen zijn buiten het kader van de beschuldiging. De gronden die in eerste aanleg hebben geleid tot de vrijspraak zijn niet onbegrijpelijk of onredelijk, zodat de beslissing in eerste aanleg kan worden bevestigd. Niet is gebleken dat door het niet via de commandant indienen van het beroep door appellante de beschuldigde in zijn verdediging is geschaad. Het begrip „redelijker-„wijs” in artikel 97 sub b van de Wet militair tuchtrecht wijst er bovendien op dat kennelijk geen genoegen wordt genomen met elke, ook de geringste, inbreuk op dit beginsel. De Memorie van Toelichting van dit artikel wijst ook niet op nietigheid van rechtswege.

De ontvankelijkheid van het beroep:

Door de vertrouwensman is aangevoerd dat appellante, in strijd met het bepaalde in artikel 82, eerste lid van de Wet militair tuchtrecht (WMT), zijn beroepschrift rechtstreeks heeft ingediend bij de rechtbank, zodat appellante in zijn beroep niet ontvankelijk dient te worden verklaard.

De rechtbank overweegt hieromtrent als volgt:

Artikel 82, eerste lid van de WMT houdt in dat een beroepschrift als het onderhavige moet worden ingediend bij de commandant. In de overige leden van genoemd artikel en artikel 83 van de WMT worden de consequenties van het indienen van het beroepschrift bij de commandant nader uitgewerkt. Een en ander wordt gefrustreerd door – zoals in casu is geschied – het beroepschrift rechtstreeks in te dienen bij de rechtbank, aangezien zulks meebrengt dat degene op wie de uitspraak betrekking heeft niet zo spoedig mogelijk mededeling krijgt van de instelling van het beroep, terwijl ook de dag van indiening van het beroepschrift niet kan worden vastgesteld. Daarom acht de rechtbank onderhavige vormfout – anders dan de officier van justitie – zodanig substantieel dat appellante in zijn beroep niet ontvankelijk dient te worden verklaard.

De beslissing in eerste aanleg:

Gelet op het bepaalde in artikel 96 van de WMT zal voorts de beslissing in eerste aanleg worden bevestigd.

Beslissing:

De rechtbank, beslissende in beroep:

Verklaart appellante niet ontvankelijk in zijn beroep.

Bevestigt de beslissing in eerste aanleg, waarvan beroep.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
Militaire kamer

Uitspraak in beroep van 28 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr A. J. Dusamos, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr D. B. ten Hoedt.

Vertrouwensman: Mr H. J. M. G. M. van der Meijden, advocaat te Ermelo.

Een officier nam niet de juiste beslissing bij ontvangst van een telexbericht, waardoor de verhoogde paraatheid van de wacht onnodig werd gehandhaafd. Hij wordt schuldig verklaard zonder strafoplegging. Hij komt in beroep. De boven de commandant gestelde bevelvoerende meerdere komt eveneens in beroep.

De rechtbank overweegt dat in de beschuldiging in deze zaak de plaats en/of de tijd onvoldoende feitelijk is omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat redelijkerwijs aangenomen kan worden dat de beschuldigde door dit vormverzuim niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

RECHTBANK: *De beschuldigde is niet ontvankelijk in zijn beroep nu hij op grond van art. 81, tweede lid, WMT niet kan worden aangemerkt als gestrafte in de zin van art. 81, eerste lid, WMT.*

De zaak wordt behandeld op het beroep van de bevelvoerende meerdere. De beslissing in eerste aanleg wordt vernietigd, de beschuldigde wordt vrijgesproken nu niet is komen vast te staan dat de beschuldigde „bij de ontvangst van het telexbericht met een zodanig gebrek aan inzicht heeft gehandeld dat kan worden gezegd dat hij zijn taak als militair verwijtbaar onzorgvuldig heeft verricht, „zoals in de gedragsregel van artikel 10 van de Wet militair tuchtrecht neergelegd.”

(WMT art. 10, 52, 81 en 97)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 25 januari 1991 van de commandant van het verzorgingssquadron van de LIMOS, waarbij P. L. J. geboren op .. augustus 19 .., eerste-luitenant, schuldig is verklaard zonder strafoplegging met als bewezen gedraging:

„Als O.B.D. niet de juiste beslissing genomen bij ontvangst van een telexbericht, waardoor de „verhoogde paraatheid van de wacht onnodig is gehandhaafd” met als bijzonderheden: „Bij de „bepaling „schuldig zonder strafoplegging” is meegenomen dat betrokkene bij 2 Officieren die „het hadden kunnen weten heeft geïnformeerd hoe te handelen. Tevens de zeer goede staat van „dienst als Officier”, en op het beroep van de boven de commandant gestelde bevelvoerende meerdere kolonel J. F. Roelofs (hierna te noemen appelland) tegen voornoemde uitspraak.

De ontvankelijkheid van het beroep:

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen staan dat de in artikel 81, eerste lid Wet militair tuchtrecht genoemde termijn van 5 dagen voor het instellen van beroep door zowel beschuldigde als appelland in acht is genomen en dat het beroep tijdig is ingesteld. Appelland is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Door beschuldigde is echter beroep ingesteld terwijl hij niet kan worden aangemerkt als gestrafte in de zin van artikel 81, eerste lid, van de Wet militair tuchtrecht op grond van het tweede lid van dat artikel. Beschuldigde is dan ook niet ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, vergezeld van zijn vertrouwensman mr H. J. M. G.M. van der Meijden, advocaat te Ermelo, en appelland zijn ter openbare terechtzitting in beroep van 15 maart 1991 verschenen.

De officier van justitie heeft ter terechtzitting in beroep geconcludeerd.

Deze conclusie hield onder meer in, zakelijk weergegeven, dat er sprake is van incompetentie en niet van het onzorgvuldig verrichten van de taak van officier van basisdienst. Deze incompetentie behoort te worden verwerkt in de beoordeling en behoort niet te worden bestraft via het tuchtrecht. Derhalve dient de beslissing in eerste aanleg te worden vernietigd en beschuldigde te worden vrijgesproken.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en in eerste aanleg.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaats en/of de tijd onvoldoende feitelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat redelijkerwijs aangenomen kan worden dat beschuldigde

door dit vormverzuim niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verenigt zich niet met de uitspraak, waarvan beroep, zodat deze behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De beschuldiging:

De beschuldiging luidt:

„Op 21 januari 1991 te 18.15 uur op een militaire plaats als officier van dienst nagelaten heeft „adequate actie te nemen bij ontvangst van een telexbericht.”

De beschuldiging vindt kennelijk zijn grondslag in een aanwezig geachte overtreding van de gedragsregel van artikel 10 van de Wet militair tuchtrecht.

De bewijsvoering:

De rechtbank bezigt als bewijsmiddelen met betrekking tot voornoemde beschuldiging:

– De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting in beroep, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

Ik deed op 21 januari 1991 dienst als officier van dienst. Ik heb op die dag te 18.15 uur een telexbericht ontvangen met de voorrang „flash” en de classificatie „NATO-secret”. Ik heb dit telexbericht gedecodeerd en een tweetal officieren geraadpleegd. Ik besepte dat dit bericht ook voor LIMOS, alwaar ik als officier van basisdienst dienst deed, bestemd was. Ik ben tot de conclusie gekomen na het raadplegen van de twee officieren, dat ik verder op dat moment geen actie behoefde te ondernemen.

– Het rapport van de kolonel J. F. Roelofs, Commandant Luchtmacht Instructie en Militaire Opleidingen School, gericht aan de Commandant Verzorgingssquadron, onder meer inhoudende, zakelijk weergegeven:

Gerapporteerde P. L., eerste luitenant, LIMOS, heeft op 21 januari 1991, omstreeks 18.15 uur, in de LIMOS-kazerne te Nijmegen, als officier van Basisdienst (OBD) nagelaten adequate actie te nemen bij ontvangst van een telexbericht, als gevolg waarvan omstreeks tien militairen ongeveer 12 uur langer dan noodzakelijk op dienst zijn gehouden.

Door voormelde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat de beschuldigde de hem verweten gedraging heeft begaan.

Op grond van voormelde bewijsmiddelen en hetgeen overigens uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is gebleken, is niet komen vast te staan dat de beschuldigde bij ontvangst van het desbetreffende telexbericht met een zodanig gebrek aan inzicht heeft gehandeld dat kan worden gezegd dat hij zijn taak als militair verwijtbaar onzorgvuldig heeft verricht, zoals in de gedragsregel van artikel 10 van de Wet militair tuchtrecht neergelegd. Derhalve behoort beschuldigde van de hem verweten gedraging te worden vrijgesproken.

In verband met hetgeen hiervoor is overwogen behoeft hetgeen door en namens beschuldigde is aangevoerd, naar het oordeel van de rechtbank geen verdere bespreking.

Op vorenstaande gronden komt de rechtbank tot de volgende beslissing.

Beslissing:

De rechtbank beslissende in beroep:

Ten aanzien van T.Z.nr. T.Z.0023.91:

Verklaart de beschuldigde niet ontvankelijk in zijn beroep.

Ten aanzien van T.Z.nr. T.Z.0024.91:

Vernietigt de beslissing in eerste aanleg, waarvan beroep, en doet opnieuw recht.

Spreekt de beschuldigde vrij van de hem verweten gedraging.

NASCHRIFT

De rechtbank overweegt in deze uitspraak – evenals in vrijwel alle eerder gepubliceerde tuchtuitspraken, zij het dat de motivering niet steeds letterlijk gelijk is – dat in de beschuldiging in deze zaak de plaats en de tijd onvoldoende feitelijk zijn omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat redelijkerwijs aangenomen kon worden dat de beschuldigde door dit

vormverzuim niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

Art. 97, aanhef en onder b, WMT bepaalt dat, indien een andere vorm dan een in de wet genoemde termijn is geschonden, de uitspraak van de commandant moet worden vernietigd als de gestrafte door het vormverzuim in zijn verdediging is geschaad. De rechtbank stelt dan ook telkenmale vast dat de verdediging van de gestrafte, die de rechtbank, overigens consequent de beschuldigde noemt¹⁾, niet is geschaad. Het gevolg van de bepaling van art. 97 WMT is echter dat fouten in de beschuldiging niet snel leiden tot vernietiging van de uitspraak van de commandant. De wetgever heeft niet gekozen voor een systeem waarbij vormen zijn voorgeschreven, welk op straffe van nietigheid moeten worden nageleefd²⁾. Behoudens in een geval, dat niet de hand is gehouden aan een termijn zal de rechtbank van geval tot geval moeten beoordelen of de beschuldigde in zijn verdediging is geschaad.

Een beschuldigde loopt overigens bij een commandant, die – anders dan de wet hem voorschrijft – in de beschuldiging de tijd en/of plaats weglaat of slechts vaag aanduidt groter risico van bestraffing, dan één, die een commandant heeft, die tracht de wet zo nauwkeurig mogelijk te volgen en die de tijd en plaats zo precies mogelijk vermeldt. Een commandant die keurig plaats en tijd vermeldt, loopt het risico dat hij bij zijn onderzoek tot de ontdekking komt dat de door hem vermelde plaats en/of tijd onjuist zijn, hij moet de beschuldigde dan vrijspreken, een commandant, die nalaat datum en/of tijd te vermelden, of dat erg vaag doet, zal, als hij niets vermeldt nooit fouten in de datum en/of tijd tegenkomen en als hij deze vaag vermeldt meestal ontdekken dat het wel klopt. De beschuldigde met een op dit gebied onnauwkeurige commandant mist „het voordeel” van de kans op vergissingen van zijn commandant. Een zaak waarin de commandant de verkeerde datum en/of tijd in de beschuldiging opnam, zal de rechtbank overigens nooit bereiken: De vrijgesprokene heeft geen mogelijkheid van beroep en de boven de commandant gestelde bevelvoerende meerdere zal niet in beroep gaan van een onvermijdelijke en onherstelbare vrijspraak.

Uit de overweging van de rechtbank blijkt dat de beschuldigde bij de ontvangst van het telexbericht heeft gehandeld met gebrek aan inzicht, maar dat dit niet zodanig was dat gezegd kan worden dat hij zijn taak als militair verwijtbaar onzorgvuldig heeft verricht. De rechtbank gebruikt de woorden „onzorgvuldig verricht” omdat die in art. 10 WMT voorkomen. De memorie van toelichting op art. 10 WMT³⁾ zegt: „Deze bepaling beoogt niet elke onvolkomenheid in de taakuitoefening onder de werking van het tuchtrecht te brengen. In veel gevallen immers zal een tekortschieten in de functie-uitoefening van invloed kunnen zijn op de over de militair uit te brengen beoordeling en daarmee slechts een rechtspositioneel aspect hebben. Voor repressie via tuchtmaatregelen komen pas in aanmerking die ernstige slordigheden die verwijtbaar zijn en stórend werken op de gang van zaken”. De memorie van toelichting sluit aan bij de jurisprudentie van het HMG met betrekking tot het als militair bij de uitoefening van de dienst maken van fouten. In een beschikking van 8 juni 1983⁴⁾ zegt het HMG: „dat klager echter door de keuze te maken zoals hij deed, wellicht verkeerde prioriteiten heeft gesteld een beoordelingsfout heeft gemaakt, doch dat het maken van een beoordelingsfout op zich geen krijgstuchtelijk vergrijp oplevert”. Te kort

¹⁾ De Wet militair tuchtrecht spreekt in Titel II van Hoofdstuk V, welke titel handelt over het beroep, over „de gestrafte”. In art. 81, tweede lid, wordt onder „de gestrafte” mede begrepen degene die op grond van art. 74, derde lid, WMT geen straf kreeg opgelegd, terwijl te zijnen laste wel een gedraging als bedoeld in de art. 6 of 30 tot en met 35 WMT is bewezenverklaard. Ook de onmiddellijk boven de commandant gestelde bevelvoerende meerdere kan in beroep komen. In art. 89 WMT wordt de militair, die door de commandant naar het oordeel van de boven de commandant gestelde bevelvoerende meerdere ten onrechte is vrijgesproken, aan wie geen straf is opgelegd, of die onvoldoende is gestraft aangeduid met „degene op wie de uitspraak „betrekking heeft”. De door de commandant opgelegde straf is in beroep nog niet onherroepelijk. Het gemeenschappelijk kenmerk van allen is dat zij door hun commandant beschuldigd zijn.

²⁾ Memorie van toelichting, Bijl. Hand. II 16 813 stuk nr 5, blz. 5 (toelichting op art. 94 (nu 97) WMT).

³⁾ Bijl. Hand. II 16 813 stuk nr 5 blz. 8.

⁴⁾ MRT LXXVI (1983) blz. 377 met naschrift C. In de kop van de beschikking is als datum abusievelijk vermeld 8 juni 1963. In het naschrift wordt nog verwezen naar de uitspraken van C – 43 Pabrigbat van 7 juni 1996 MRT LIX (1966) blz. 494 en HMG 21 juli 1971 MRT LXIV (1971) blz. 503 met naschrift A. F. Steffen.

schieten in kunde maakte onder de vervallen wetgeving geen inbreuk op de krijgstuicht. Onder het regime van de Wet militair tuchtrecht is dat niet anders.

C.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
Militaire kamer

Uitspraak in beroep van 28 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, Rechter: Mr A. J. Dusamos, Militair lid: Mr. H. Eisinga.
Vertrouwensman: Mr J. van der Valk, advocaat te 's-Gravenhage.

Een onderofficier van de Koninklijke Marechaussee wordt in 1990 gestraft met 6 dagen licht arrest. Hij gaat in beklag. Nadat zijn beklag is behandeld roept hij de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof in. De zaak is op 1 januari 1991 nog in behandeling bij het hof en wordt ingevolge art. 107 WMT overgedragen aan de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem.

RECHTBANK: *Overweging betreffende de vermelding van de tijd en de plaatsaanduiding.*

Uit het onderzoek is gebleken dat de onderhavige feiten zich hebben voorgedaan buiten een militaire plaats en buiten de tijd waarin de beschuldigde dienst deed of behoorde te doen en voorts dat zich geen geval voordoet als bedoeld in art. 3, eerste lid onder c, WMT, zodat de beschuldigde dient te worden vrijgesproken.

(WK art. 67 e.v.; WMT art. 3, 52, 81 en 107)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de beschikking op beklag van de waarnemend-Commandant 3e Divisie Koninklijke Marechaussee, . . ., inhoudende handhaving van de aan A. M., geboren op . . februari . ., wachmeester I, door de Commandant District Koninklijke Marechaussee Gelderland opgelegde straf van 6 dagen licht arrest met als strafreden, welke gelijkloidend is aan de beschuldiging:

„Onder onjuiste- en oneigenlijke hantering van zijn legitimatiebewijs Koninklijke marechaussee, getracht gratis openbaar vervoer bij de Gelderse Vervoersmaatschappij te verkrijgen, zulks terwijl hij wist of althans behoorde te weten dat dit bij de desbetreffende maatschappij voor politie en personeel van de Koninklijke marechaussee niet was toegestaan.

„Nadat het betrokkene nogmaals duidelijk werd gemaakt dat dit niet was toegestaan, werd bij de hierna ontstane conflictsituatie met de buschauffeur op zodanige wijze opgetreden – in aanwezigheid van meerdere passagiers – dat er sprake was van verdere escalatie van het conflict, wat uiteindelijk uitmondde in het toepassen van de noodprocedure door de chauffeur. Gelet op het feit dat betrokkene in strijd met de voorschriften slechts ten dele in KMAR-uniform was gekleed, zowel door zijn kleding als door het gebruik van zijn legitimatiebewijs als lid van de Koninklijke marechaussee herkenbaar was, gehandeld in strijd met de tenuevoorschriften alsmede door zijn handelwijze de naam van de Koninklijke marechaussee schade toegebracht en zich daarbij niet gedragen zoals een onderofficier van het Wapen der Koninklijke marechaussee betaamt.”

De bevoegdheid van de rechtbank:

Per 1 januari 1991 is de Wet militair tuchtrecht in werking getreden.

Deze beroepzaak was op dat moment in behandeling bij het Hoog Militair Gerechtshof. Ingevolge het bepaalde in artikel 107, derde lid, van de Wet militair tuchtrecht is de zaak daarna aan de Militaire Kamer van deze rechtbank overgedragen, teneinde te worden behandeld en afgedaan.

Op grond van voormeld artikel uit de Wet militair tuchtrecht is deze Militaire Kamer bevoegd deze zaak te behandelen en af te doen.

De ontvankelijkheid van het beroep:

De onderhavige aan het beroep van de rechtbank onderworpen zaak betreft een beroep waarbij, ingevolge de tot 1 januari 1991 van kracht zijnde Wet op de krijgstucht, de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof is ingeroepen.

De beschuldigde is bestraft door de tot straffen bevoegde meerdere, welke uitspraak hem op 29 januari 1990 is uitgereikt.

Beschuldigde heeft op 2 februari 1990 kenbaar gemaakt zich te beklagen over de hem opgelegde straf, waarna de beklagmeerdere op 23 maart 1990 een beschikking op beklag heeft gegeven, welke op 27 maart 1990 in afschrift aan klager is verstrekt.

Beschuldigde heeft bij verzoekschrift van 29 maart 1990 de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof ingeroepen.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman mr J. van der Valk, advocaat te 's-Gravenhage, is ter openbare terechtzitting van 15 maart 1991 verschenen.

De officier van justitie heeft ter terechtzitting in beroep geconcludeerd. Deze conclusie hield, zakelijk weergegeven, onder meer in:

Op grond van artikel 107, derde lid van de Wet militair tuchtrecht is deze zaak aan de rechtbank overgedragen. De regels van de Wet militair tuchtrecht zijn in deze zaak van toepassing ingevolge het besprokene in de memorie van antwoord op dit voormelde artikel. Dit leidt tot consequenties voor de bewijsmiddelen. Indien het bewijs uitsluitend gebaseerd is op de verklaring van de buschauffeur, dan is dat onvoldoende. Steunbewijs is op grond van artikel 70 juncto artikel 71 Wet militair tuchtrecht noodzakelijk.

Daarnaast is het de vraag of het gedrag ivm. de toepasselijkheid van artikelen 1 en 2 Wetboek van Strafrecht, ook onder het nieuwe recht een schending van het tuchtrecht oplevert.

Alleen al door de algemene beperking naar tijd en plaats in het nieuwe tuchtrecht, is dit niet het geval, althans niet t.a.v. alle elementen van de beschuldiging. Geconcludeerd wordt tot vernietiging van de aangevallen beslissing.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en het onderzoek in eerdere instanties.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

De rechtbank verenigt zich niet met de uitspraak, waarvan beroep.

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In het op deze zaak betrekking hebbend straffenformulier staat in punt 20 vermeld dat het feit is gepleegd op 24 november 1989. De rechtbank beschouwt dit als onderdeel van de beschuldiging. In de beschuldiging in de onderhavige zaak ontbreekt echter de plaatsaanduiding. Uit het onderzoek ter terechtzitting heeft beschuldigde er echter duidelijk blijk van gegeven te weten om welk feit het in casu gaat. De rechtbank is van oordeel dat beschuldigde onder de gegeven omstandigheden door bedoeld vormverzuim niet in zijn verdediging is geschaad.

Uit het onderzoek is gebleken dat onderhavige feiten zich hebben voorgedaan buiten een militaire plaats en buiten de tijd waarin beschuldigde dienst deed of behoorde te doen en voorts dat zich geen geval voordoet als bedoeld in artikel 3, eerste lid onder c van de Wet militair tuchtrecht, zodat beschuldigde dient te worden vrijgesproken.

Nu in de onderhavige situatie artikel 98 Wet militair tuchtrecht niet van toepassing is, is de rechtbank niet in staat te bepalen op welke wijze het geleden nadeel zal worden hersteld.

De rechtbank acht aangewezen dat de administratie de beschuldigde alsnog passende compensatie zal aanbieden.

Beslissing:

De rechtbank, beslissende in beroep:

Vernietigt de beslissing in eerste aanleg, waarvan beroep, en spreekt opnieuw rechtdoende beschuldigde vrij.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
Militaire kamer

Uitspraak in beroep van 5 april 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr H. Eigenberg, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Een militair wordt tuchtrechtelijk gestraft wegens te laat terugkeren van bewegingsvrijheid.

Zaak in beroep met toestemming van beschuldigde behandeld buiten tegenwoordigheid van zijn vertrouwensman. Beschuldigde verklaart dat het beroep zich niet richt tegen de hem opgelegde straf, nu hij immers erkent dat de hem verweten gedraging heeft plaatsgevonden, doch tegen de wijze waarop het hem opgelegde uitgaansverbod is ten uitvoer gelegd.

Beschouwingen van het openbaar ministerie betreffende de wijze van tenuitvoerlegging van de straf van uitgaansverbod.

RECHTBANK: *De rechtbank kan niet oordelen over de wijze waarop een eventuele tuchtrechtelijke straf wordt of is ten uitvoer gelegd. De rechtbank komt niet toe aan de beoordeling van het door de beschuldigde aangevoerde bezwaar.*

(WMT art. 7, 48, 52 en 81)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 29 januari 1991 van de commandant van 120 Rvcie te Ede, . . . , waarbij M.T. geboren op ..juni 19.., dpl. soldaat, is gestraft met een dag uitgaansverbod, met als bewezen gedraging:

Ongeveer 1.45 uur te laat teruggekeerd van bewegingsvrijheid; daardoor ongeveer 1.45 uur ongeoorloofd afwezig geweest.

De ontvankelijkheid van het beroep:

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen te staan dat het beroep tijdig en op de juiste wijze is ingesteld. Beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde is ter openbare terechtzitting in beroep van 22 maart 1991 verschenen.

Zijn vertrouwensman, soldaat der eerste klasse H. Eijkelboom, rnr. 64.12.15.009, ingedeeld bij 121 Rayonvbcie is niet ter terechtzitting aanwezig.

Beschuldigde heeft desgevraagd te kennen gegeven er geen bezwaar tegen te hebben dat de zaak wordt behandeld buiten tegenwoordigheid van zijn vertrouwensman.

Beschuldigde verklaart ter terechtzitting onder meer, zakelijk weergegeven, dat zijn beroep zich niet richt tegen de hem opgelegde straf, nu hij immers erkent dat de hem verweten gedraging heeft plaatsgevonden, doch tegen de wijze waarop het aan hem opgelegde uitgaansverbod is tenuitvoergelegd.

Het werd hem verboden gedurende het uitgaansverbod zijn legeringsgebouw te verlaten. Dit acht beschuldigde een te grote beperking van zijn bewegingsvrijheid, nu immers een uitgaansverbod kan gelden voor het kazerneterrein, dan wel een gedeelte daarvan.

De officier van justitie heeft ter terechtzitting in beroep geconcludeerd.

Deze conclusie hield onder meer in, zakelijk weergegeven: Het beklag richt zich niet tegen de strafoplegging doch tegen de wijze waarop de opgelegde straf tenuitvoer diende te worden gebracht. Zuiver hierop bezien dient klager niet ontvankelijk worden verklaard in zijn beroep, daar het zich niet richt tegen het in eerste aanleg gevoerde tuchtproces, doch tegen de executie. De hiervoor aangewezen weg lijkt mij een klacht via de „Tijdelijke regeling klachtrecht militairen”.

Ambtshalve de mening van het OM terzake de gevoerde executie van de – terecht – opgelegde straf.

– Artikel 48 van de Wet militair tuchtrecht is ruim geredigeerd en geeft de mogelijkheid tot een door klager genoemde beperking, zeker gezien ook artikel 3, tweede lid van de Wet militair tuchtrecht.

– Bij brief van 25 januari 1991 heeft de minister van defensie (in de persoon van de Directeur Personeel Koninklijke Landmacht) enige richting gegeven met betrekking tot onder andere de straf van uitgangsverbod,

- gezien die brief
- gezien de MVT
- gezien de MVA
- gezien de concept handleiding MT

acht het OM dat – vooral gezien de MVT bladzijde 27 – daar de ministers het uitgangsverbod niet aanmerken als een vrijheidsbenemende straf dat de plaats tenuitvoer moet worden gelegd dient te zijn de militaire plaats in de ruimste zin van het woord, derhalve het kazerne terrein c.q. het kampement c.q. het bivakterrein, terwijl beperkingen slecht gelegen kunne zijn in de mogelijkheden tot het aanvaardbaar doen uitvoeren van de noodzakelijke controle.

Gezien de plaats van tenuitvoerlegging lijkt mij het niveau van opleggen van beperkingen te zijn gelegen in handen van de betreffende kazerne/kampements/bivak commandant.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en in eerste aanleg.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

De beschuldiging luidt als volgt:

„Op 21 januari 1991 te 09.34 uur buiten een militaire plaats ongeveer 1.45 uur te laat teruggekeerd van bewegingsvrijheid.”

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden en is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en ook heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verbetert de uitspraak waarvan beroep als volgt:

In plaats van de door de commandant gebezigde bewijsmiddelen bezigt de rechtbank als zodanig:

1. De verklaring van beschuldigde, afgelegd ter terechtzitting van de rechtbank, voorzover inhoudende, zakelijke weergegeven:

Op 21 januari 1991 te omstreeks 09.35 uur kwam ik terug van bewegingsvrijheid. Ik had die dag om 07.45 uur terug moeten zijn. Ik ben derhalve ongeveer 1 uur en 45 minuten ongeoorloofd afwezig geweest.

2. een rapport, gedateerd 21 januari 1990, opgemaakt door eerste-luitenant Fray, rnr. 66.01.20.051, voor zover inhoudende:

Soldaat M. T., rnr. . . ., kwam omstreeks 09.30 uur in het gebouw aanlopen en meldde zich vervolgens op de dagkamer. T. had geen verlof of op andere wijze toestemming gekregen om later dan 07.45 uur aanwezig te zijn.

De rechtbank leest de in voornoemd rapport vermelde datum van 21 januari 1990 als 21

januari 1991. Er is naar haar oordeel sprake van een kennelijke schrijffout, gelet op de inhoud van de overige processtukken.

Uit de gebezigde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat de in de beschuldiging omschreven gedraging van de beschuldigde, zoals hiervoor vermeld, heeft plaatsgevonden.

De rechtbank is van mening dat zij niet kan oordelen over de wijze waarop een eventuele tuchtrechtelijke straf ten uitvoer wordt of is gelegd, derhalve komt de rechtbank niet toe aan de beoordeling van het door beschuldigde aangevoerde bezwaar.

De rechtbank bevestigt de bestreden uitspraak voor het overige.

[Volgt: bevestiging van de beslissing waarvan beroep met verbetering van gronden – *Red.*].

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *Th. J. Clarenbeek*, Vice-president van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht,
Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst;
Mr *O. van der Wind*, Kolonel van de Militair Juridische Dienst,
Voorzitter-plv van het Ambtenarengerecht te Haarlem;
voor de Koninklijke landmacht: Mr *W. van den Berg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;
voor de Koninklijke luchtmacht: Mr *H. J. Visser*, Kolonel der Koninklijke luchtmacht;
voor de Koninklijke marine: Mr *H. Segers*, Kapitein-ter-zee van administratie;
Adres van de Redactiecommissie: Gansstraat 18, 2352 EC Leiderdorp.

VASTE MEDEWERKERS:

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, em.-bijzonder Hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, oud-president van het Hoog Militair Gerechtshof, Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;
Mr *N. Keijzer*, Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden;
Prof. Mr *G. L. Coolen*, Schout-bij-nacht van administratie, lid van het Hoog Militair Gerechtshof, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam.
Prof. Mr *P. H. Kooijmans*, Hoogleraar in het volkenrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden.
Prof. Mr *A. K. Koekkoek*, Hoogleraar in het staats- en bestuursrecht aan de Katholieke Universiteit Brabant

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1990 f 37,25. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij SDU Uitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,00. Nadere informatie omtrent bestellingen: SDU, afdeling bestelling, Postbus 20041, 2500 EA 's-Gravenhage.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 1 pagina ontvangen een honorarium van f 45,- per pagina tot een maximum van f 300,- per aflevering, benevens 5 present-exemplaren van de desbetreffende aflevering van het Tijdschrift. De inhoud van het *M.R.T.* wordt opgenomen in een voor derden toegankelijke juridische databank. Het auteursrecht wordt met de publikatie overgedragen aan de Staat der Nederlanden.

Kennisgeving van adreswijziging (uitsluitend betalende abonnees) te richten tot de SDU uitgeverij, afdeling bestellingen, Postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage.

Zij die het tijdschrift van rijkswege verstrekt krijgen dienen zich voor kennisgeving van adreswijziging te wenden tot het hoofd van de sectie juridische zaken van het krijgsmachtdeel waartoe zij behoren.

Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXXIV

juli/augustus 1991

Aflevering

7

SDU uitgeverij

INHOUD

Strafrechtspraak

Rb Ah 12.02.91	Van de bewezenverklarde feiten zijn er twee niet meer strafbaar. Veroordeling voor het derde feit (Naschrift C.).	185
Rb Ah 05.02.91	De zaak had door het Openbaar Ministerie moeten worden overgedragen aan het ingevolge art. 81 WMT bevoegde gezag.	187
Mobkr-bula. 23.08.90 Hof Ah 27.02.91	Bevoegdheid opsporingsambtenaren Koninklijke Marechaussee in Duitsland.	188

Tuchtrechtspraak

Rb Ah 05.04.91	Toepassing art. 79 eerste lid WMT.	190
Rb Ah 26.04.91	Overweging betreffende plaats en tijd van de gedraging. Tenuitvoerlegging straf van uitgaansverbod.	192
Rb Ah 26.04.91	Toepasselijkheid van art. 10 en 18 WMT. Strafmaat.	194
Rb Ah 26.04.91	Vermelding van tijd en plaats. Handhaving van opgelegde straf ondanks vrij-spraak van een van de beide in de beschuldiging opgenomen feiten (Naschrift C.).	195
Rb Ah 25.04.91	De in de beschuldiging genoemde order bevat niet het verbod dat zou zijn overtreden. Overwegingen ten overvloede	198
Rb Ah 22.03.91	Beroep bij de militaire kamer van de rechtbank tegen een na 1 januari 1991 gegeven beschikking op beklag ontvankelijk.	199

Administratieve rechtspraak

VzAgDenH 04.10.89	De oproep voor herhalingsoefeningen. Er bestaan in casu onvoldoende gronden om bij wege van voorziening te bepalen dat verzoeker niet voor herhalingsoefening behoeft op te komen (Naschrift G. L. C.).	201
CRvB. 01.03.90	Geen invaliditeit met dienstverband. Tussen de aandoening van eisers schouder en de uitoefening van de militaire dienst bestaat noch een oorzakelijk noch een verergerend verband in de zin van art. E11 van de Algemene militaire pensioenwet (Naschrift G. L. C.).	204
CRvB. 01.03.90	De bestreden inbouwregeling. De wetgever kan niet de bevoegdheid worden ontzegd om regelingen te treffen die voor de toekomst wijzigingen tot gevolg hebben in de rechtspositie van een belanghebbende, zelfs niet wanneer dit te zijnen nadele zou zijn (Naschrift G. L. C.).	207
RvSt. 20.09.90	De onmisbare zoon. Door appelants verblijf in werkelijke dienst voor eerste oefening zouden onoverkomelijke bezwaren ontstaan voor de instandhouding van de middelen van bestaan van personen als bedoeld in art. 16 lid 2 van de Dienst-plichtwet zodat sprake is van persoonlijke onmisbaarheid (Naschrift G. L. C.).	209

(vervolg: zie omslag 3)

Annotatoren:	G.L.C. – Prof. Mr G. L. Coolen
	C. – Mr Th. J. Clarenbeek
	W. – Mr O. van der Wind

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
Militaire kamer

Vonnis van 12 februari 1991

Voorzitter: Mr J Barendsen; *Rechter:* Mr J. A. Dusamos; *Militair lid:* Kapitein ter Zee van administratie Mr D. J. Dee.

Een dienstplichtige huzaar wordt vervolgd voor in 1990 gepleegde feiten. Ten laste is gelegd: 1. ongeoorloofde afwezigheid van zijn te Duitsland geleverd onderdeel, 2. opzettelijke ongehoorzaamheid, 3. in de Bondsrepubliek Duitsland voorhanden hebben van soft drugs.

De rechtbank verklaart bewezen hetgeen verdachte onder 1 subsidiair, 2 subsidiair en 3 is ten laste gelegd. Het eerste bewezen verklaarde feit was voor 1 januari 1991 een strafbaar feit, sindsdien is het geen strafbaar feit meer. Het tweede bewezenverklaarde feit wordt door het sinds 1 januari 1991 geldende Wetboek van Militair Strafrecht niet als strafbaar aangemerkt. Verdachte wordt voor het derde feit veroordeeld tot betaling van een geldboete.

(WMSr art. 4, 96 (oud), 114 (oud); WMT art. 15; WMSv art 5; Opiumwet art. 3 en 11)

De meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, rechtdoende in de zaak van de officier van justitie in het arrondissement Arnhem, aanhangig gemaakt bij dagvaarding d.d. 19 december 1990, tegen J. M. van A., geboren te T., . . november 19 . ., wonende te Z., thans met groot verlof, dpl. soldaat, terechtstaande terzake:

1. dat verdachte, terwijl verdachte als militair in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, van verdachtes te of nabij Gemeindefreier Bezirk Osterheide (Bondsrepubliek Duitsland), in elk geval in de Bondsrepubliek Duitsland, gelegen onderdeel opzettelijk, althans in ernstige mate nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest van op of omstreeks 24 januari 1990 tot op of omstreeks 10 februari 1990, althans van genoemd onderdeel in genoemd(e) tijdvak(ken), of een gedeelte daarvan, gedurende een of meer perioden van tenminste een dag (telkens) opzettelijk en/of (telkens) in ernstige mate nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest.;

2. dat verdachte terwijl verdachte als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 29 januari 1990 te of nabij Zoetermeer, in elk geval in Nederland, nadat verdachtes militaire meerdere, de ritmeester J. W. A. J. van den Dungen, per telegram, verdachte de opdracht had gegeven om onmiddellijk terug te keren naar zijn onderdeel, heeft geweigerd en/of opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen;

3. dat verdachte op of omstreeks 8 maart 1990 te of nabij Gemeindefreier Bezirk Osterheide (Bondsrepubliek Duitsland) aanwezig heeft gehad ongeveer 0,88 gram marihuana, althans een hoeveelheid, hennep en/of van een gebruikelijk vast mengsel van hennephars en plantaardige elementen van hennep, waaraan geen andere substanties zijn toegevoegd, zijnde (elk) een middel vermeld op lijst II behorende bij de Opiumwet;

De rechtbank leest in verband met de inwerkingtreding van de nieuwe militaire strafwetgeving in de telastelegging in plaats van beklagde, verdachte.

Gezien de stukken.

Gelet op het onderzoek ter terechtzitting d.d. 29 januari 1991.

Gehoord de vordering van de officier van justitie, op de terechtzitting van 29 januari 1991, strekkende tot feit 1: een geldboete van vierhonderdvijftig gulden, subsidiair negen dagen hechtenis; tot feit 2: ontslag van alle rechtsvervolging; tot feit 3: een geldboete van honderdvijftig gulden, subsidiair drie dagen hechtenis.

Gelet op hetgeen door verdachte te zijner verdediging is aangevoerd.

Overwegende:

De rechtbank heeft niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging verkregen, dat de verdachte de hem onder 1 primair en 1 subsidiair telastegelegde feiten heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

De rechtbank bezigt tot bewijs ten aanzien van de resterende telastegelegde feiten, de inhoud van de navolgende wettige bewijsmiddelen: . . .

Door de inhoud van voormelde bewijsmiddelen opleverende de redengevende feiten en omstandigheden waarop na te melden beslissing steunt, ieder bewijsmiddel steeds gebezigd is voor het feit waarop het in het bijzonder betrekking heeft, heeft de rechtbank de overtuiging verkregen en acht zij bewezen, dat verdachte het onder 1 meer subsidiair, 2 en 3 telastegelegde heeft begaan, met dien verstande:

1. dat verdachte, terwijl verdachte als militair in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, van verdachtes te Gemeindefreier Bezirk Osterheide (Bondsrepubliek Duitsland) gelegen onderdeel van 24 januari 1990 tot 10 februari 1990, in genoemd tijdvak, gedurende een periode van tenminste een dag opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest;

2. dat verdachte terwijl verdachte als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 29 januari 1990 te Zoetermeer, nadat verdachtes militaire meerdere, de ritmeester J. W. A. J. van den Dungen, per telegram, verdachte de opdracht had gegeven om onmiddellijk terug te keren naar zijn onderdeel, opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen;

3. dat verdachte op 8 maart 1990 te of nabij Gemeindefreier Bezirk Osterheide (Bondsrepubliek Duitsland) aanwezig heeft gehad ongeveer 0,88 gram hennep zijnde een middel vermeld op lijst II behorende bij de Opiumwet;

Ten aanzien van het onder 1 meer subsidiair bewezen verklaarde feit:

dit feit was in het vóór 1 januari 1991 geldende Wetboek van Militair Strafrecht strafbaar gesteld bij artikel 96, lid 1. In het na voornoemde datum geldende Wetboek van Militair Strafrecht is het feit zoals telastegelegd en hiervoor bewezen verklaard, geen strafbaar feit meer; evenmin valt dit feit onder een andere wettelijke strafbepaling. Derhalve dient verdachte te dien aanzien te worden ontslagen van alle rechtsvervolging.

Ten aanzien van het onder 2 bewezen verklaarde feit:

het feit zoals telastegelegd en bewezen verklaard is thans geen strafbaar feit meer, daar het sinds 1 januari 1991 geldend Wetboek van Militair Strafrecht dit feit niet als strafbaar aanmerkt. Ook met betrekking tot dit feit dient verdachte te worden ontslagen van alle rechtsvervolging.

Het aldus onder 3 bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„handelen in strijd met een in artikel 3 van de Opiumwet gegeven verbod”, strafbaar gesteld bij artikel 11, eerste lid van de Opiumwet.

De rechtbank acht na te melden geldboete in overeenstemming met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder dezen begaan, mede gelet op de persoon en de draagkracht van de verdachte.

[Volgt: Vrijspraak van het onder 1 primair en 2 primair ten laste gelegde, ontslag van alle rechtsvervolging voor het onder 3 bewezenverklaarde en 2 subsidiair ten laste gelegde. Veroordeling voor het onder 3 bewezenverklaarde feit tot een geldboete van f150,- subsidiair drie dagen hechtenis. – Red.].

NASCHRIFT

In deze zaak, een militair van de Koninklijke Landmacht betreffende, heeft naast de beide leden van de rechterlijke macht als militair lid een militair van de Koninklijke Marine zitting gehad. Uit het vonnis blijkt niet (en hoeft ook niet te blijken) om welke reden dat geschiedde. De Wet militair tuchtrecht bepaalt in art. 5 immers slechts dat het militair lid bij voorkeur behoort tot het krijgsmachtdeel waartoe de verdachte behoort. De reden van die voorkeur van de wetgever is dat het militair lid dat tot hetzelfde krijgsmachtdeel behoort het beste de leef- en werkomstandigheden bij dat krijgsmachtdeel zal kennen. In deze zaak zullen de leef- en werkomstandigheden van de verdachte niet aan de orde zijn gekomen. In zoverre zijn aan de aanwezigheid van een militair lid van de Koninklijke Marine geen bezwaren verbonden.

De rechtbank constateert dat het onder 1 bewezenverklaarde geen strafbaar feit meer is. Onder het oude recht zou het feit kunnen zijn gekwalificeerd als: „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, „in tijd van vrede tenminste één dag en niet langer dan 30 dagen durende.” Onder het nieuwe recht is opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, als er geen bijzondere omstandigheden zijn, eerst strafbaar als de afwezigheid langer dan vier dagen duurt. Nu kennelijk geen bepaalde periode bewezen kon worden (er staat slechts vast dat de afwezigheid langer dan één dag duurde) kan het feit niet worden gekwalificeerd.

Ten aanzien van het tweede feit doet zich iets soortgelijks voor. Onder het oude recht zou het bewezenverklaarde kunnen zijn gekwalificeerd als „opzettelijke ongehoorzaamheid”. In het gewijzigde Wetboek van Militair Strafrecht is geen bepaling voorhanden, die het niet-opvolgen van dit dienstbevel strafbaar stelt. In art. 15 WMT wordt het niet-opvolgen van een dienstbevel bestempeld tot gedraging in strijd met de met de militaire tucht. Dat feit kan in dit geval, reeds omdat de betreffende militair niet langer in werkelijke dienst is, niet tuchtrechtelijk worden afgedaan. Ook indien de militair nog wel in werkelijke dienst zou zijn geweest, zou tuchtrechtelijke vervolging geen zin hebben omdat de betreffende gedragsregel van de Wet militair tuchtrecht niet van toepassing is. Art. 15 WMT ken immers niet de uitbreiding van de toepasselijkheid tot buiten een militaire plaats.

C.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 5 februari 1991

Voorzitter: Mr J. Barendsen, Rechter: Mr A. J. Dusamos, Militair lid: Luitenant-kolonel Mr H. Eijsinga.

Een militair wordt vervolgd omdat hij tijdens een bivakwacht van de voorgeschreven route is afgeweken en/of in slaap is gevallen, in ieder geval niet voortdurend paraat of waakzaam is geweest. Feit vond plaats op 29 maart 1990. De behandeling van de zaak is op 13 september 1990 door de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem aangehouden.

De officier van justitie wordt niet-ontvankelijk verklaard omdat het hier een feit betreft dat op 1 januari 1991 niet meer strafbaar is. Het openbaar ministerie had deze zaak moeten overdragen aan het gerecht dat ingevolge art. 81 WMT bevoegd is.

(WMSr (oud) art. 129; WMT art. 81; Wet van 14 juni 1990, Stb. 368, art. V)

De meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, rechtdoende in de zaak van de officier van justitie in het arrondissement Arnhem, aanhangig gemaakt bij dagvaarding aan de verdachte in persoon betekend op 22 januari 1990 tegen S. R., geboren te M., .. maart 19 .., wonende te M., korporaal TS, terechtstaande terzake dat:

dat beklagde op of omstreeks 29 maart 1990 te of nabij de Leuserheide, gemeente Leusden, in elk geval in Nederland, terwijl beklagde als militair in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, tijdens beklagdes dienst als patrouillelid en/of wachtgebende, behorende tot de bivakwacht, in elk geval behorende tot enige wacht, ronde of patrouille, in strijd met een of meer van de op beklagde als zodanig rustende verplichtingen om de voorgeschreven patrouilleroute te volgen en voortdurend paraat en waakzaam te zijn, van de voorgeschreven patrouilleroute is afgeweken en/of is gaan slapen of in slaap is gevallen, in elk geval niet voortdurend paraat en waakzaam is geweest;

De rechtbank leest in verband met de inwerkingtreding van de nieuwe militaire strafwetgeving in de telastelegging in plaats van beklagde, verdachte.

Gezien de stukken.

Gelet op het onderzoek ter terechtzitting d.d. 22 januari 1991.

Overwegende:

Gehoord de vordering van de officier van justitie, op de terechtzitting van 22 januari 1991, strekkende tot vrijspraak.

Het betreft hier een op 13 september 1990 door de arrondissementskrijgsraad te Arnhem aangehouden en derhalve op het tijdstip van inwerkingtreding van de Rijkswet van 14 juni 1990, Stb. 368 t.w. 1 januari 1991 aanhangige strafzaak. De rechtbank is van oordeel dat het hier een feit betreft dat op laatstgenoemd tijdstip niet langer strafbaar is, doch wel een schending van een gedragsregel van de Wet militair tuchtrecht inhoudt. Derhalve had overeenkomstig artikel V van de wet van 14 juni 1990, Stb. 368, deze zaak door het openbaar ministerie moeten worden overgedragen aan het gerecht dat ingevolge artikel 81 van de Wet militair tuchtrecht bevoegd is, hetgeen niet is geschied. Gezien het vorenstaande is de rechtbank van oordeel dat in casu geen recht tot strafvordering meer aanwezig is, zodat de officier van justitie niet ontvankelijk dient te worden verklaard.

[Volgt: Verklaring dat terzake van het telastegelegde geen recht tot strafvordering aanwezig is. Niet-ontvankelijk-verklaring van de officier van justitie – *Red.*]

Mobiele Krijgsraad Buitenland Landmacht

Vonnis van 23 augustus 1990

President: Mr L. A. J. Brada, *Leden:* Majoors C. J. Recourt en Mr C. H. van der Meij.

Overtreding van de maximum-snelheid in Duitsland. Opsporingshandelingen door opsporingsambtenaren van de Koninklijke Marechaussee. Betekenis van art. VII, tiende lid, onder b, Navo-statusverdrag juncto art. 28 van de aanvullende overeenkomst bij dat verdrag.

(WMSr art. 4 en 169; Navo-statusverdrag art. VII; Aanvullende overeenkomst (Bonn 03.08.59, Stb. 1961, 119) art. 28)

DE MOBIELE KRIJGSRAAD BUITENLAND LANDMACHT;

in de zaak tegen V. S. A. te M., geboren te M. op .. augustus 19 .., dpl. huzaar I, beklaagde;

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is telastegelegd:

dat beklaagde op of omstreeks 12 februari 1990 te Walle, in de gemeente 3108 Winsen/Aller (Bondsrepubliek Duitsland), in elk geval in de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl beklaagde als dienstplichtig militair in werkelijke dienst was, in elk geval als militair in de zin der wet, als bestuurder van een motorrijtuig (personenauto), daarmede in strijd met het bepaalde in paragraaf 3 van de Strassenverkehrsordnung heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Hauptstrasse, binnen de als zodanig aangeduide bebouwde kom, met een snelheid van ongeveer 92 km per uur, in elk geval met een hogere snelheid dan de ter plaatse toegestane maximum snelheid van 50 km per uur;

overwegende, dat het te Walle, op negen kilometer van Bergen, aantreffen van een auto met Nederlands kenteken, waarvan de bestuurder niet was te onderscheiden nu het nacht was (en die niet gekleed was in uniform), niet het vermoeden kan wettigen dat die bestuurder een Nederlandse militair was, zodat de Koninklijke Marechaussee haar bevoegdheid zoals vermeld in artikel 28 van de Aanvullende overeenkomst bij het NATO-statusverdrag van 3 augustus 1959 heeft overschreden, weshalve de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft kunnen putten dat de beklaagde het hem telastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

[Volgt: vrijspraak – *red.*]

Gerechtshof te Arnhem
militaire kamer

Arrest van 27 februari 1991

(*Zie het vonnis hiervóór*)

Voorzitter: Mr van Eupen, *Lid:* Mr Lion, *Militair lid:* Generaal-majoor Mr Beljaars.

ARREST

gewezen op het hoger beroep, ingesteld tegen het vonnis van de Mobiele krijgsraad buitenland landmacht, zitting houdende te Bergen (BRD) van 23 augustus 1990 in de strafzaak tegen V. S. A. (enz. – *Red.*), technisch specialist.

Het hoger beroep:

De auditeur-militair heeft tegen voormeld vonnis hoger beroep ingesteld.

Onderzoek van de zaak:

Dit arrest is gewezen naar aanleiding van het onderzoek op de terechtzitting van het hof van 13 februari 1991 en, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 422 van het Wetboek van Strafvordering, het onderzoek op de terechtzitting in eerste aanleg.

Het hof heeft kennis genomen van de vordering van de procureur-generaal, na voorlezing aan het hof overlegd en van hetgeen door de verdachte naar voren is gebracht.

Het vonnis waarvan beroep:

Het hof verenigt zich niet met het vonnis, waarvan beroep, zodat dit behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De telastelegging:

Aan verdachte is bij inleidende dagvaarding telastegelegd, dat: (zie dagvaarding eerste aanleg).

Door het hof gebezigde bewijsmiddelen:

Het hof is van oordeel, dat onder maatregelen ter handhaving van tucht en orde als bedoeld in artikel VII, tiende lid onder b van het zogenaamde Navo-statusverdrag juncto artikel 28, eerste lid van de Aanvullende overeenkomst bij dat verdrag, ook is begrepen de controle op de naleving door Nederlandse militairen van verkeersvoorschriften in de Bondsrepubliek Duitsland, alsmede het in dat kader verrichten van opsporingshandelingen door opsporingsambtenaren van de Koninklijke Marechaussee, indien en voorzover de betrokken opsporingsambtenaar weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat het een Nederlandse militair betreft.

Anders dan de Krijgsraad en met name gelet op het relaas van de verbalisant W. L. Lenting, zoals weergegeven in het aanvullend proces-verbaal nummer P. 731/90 van 24 augustus 1990, is het hof van oordeel dat in dit geval de betrokken opsporingsambtenaren van de Koninklijke Marechaussee redelijkerwijs konden vermoeden dat de door hen verrichte opsporingshandelingen een Nederlandse militair betroffen.

Bewezenverklaring:

Door voormelde bewijsmiddelen, waarin zijn vervat de redengevende feiten en omstandigheden waarop de bewezenverklaring steunt, heeft het hof de overtuiging verkregen en acht het hof wettig bewezen, dat verdachte het telastegelegde heeft begaan, met dien verstande, dat:

hij op 12 februari 1990 te Walle, in de gemeente 3108 Winsen/Aller (Bondsrepubliek Duitsland), terwijl hij als dienstplichtig militair in werkelijke dienst was, als bestuurder van een motorrijtuig (personenauto), daarmede in strijd met het bepaalde in paragraaf 3 van de Strassenverkehrsordnung heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de

Hauptstrasse, binnen de als zodanig aangeduide bebouwde kom, met een snelheid van ongeveer 92 km per uur.

Strafbaarheid van het bewezenverklaarde:

Het bewezene levert op de overtreding

„als gebruiker van een voor het openbaar verkeer openstaande weg, de door of vanwege het „bevoegd gezag met betrekking tot het verkeer gegeven regels en aanwijzingen niet in acht nemen”; strafbaar gesteld bij artikel 169 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Strafbaarheid van de verdachte:

Verdachte is strafbaar, nu geen omstandigheid is gebleken of aannemelijk geworden die verdachte niet strafbaar zou doen zijn.

Oplegging van straf en/of maatregel:

Het hof acht na te melden straf in overeenstemming met de aard en de ernst van het gepleegde strafbare feit, de omstandigheden waaronder dit is begaan, mede gelet op de persoon van verdachte en zijn draagkracht, zoals van een en ander bij het onderzoek ter terechtzitting is gebleken.

Het hof brengt bij het opleggen van na te melden straf op de voet van artikel 63 van het Wetboek van Strafrecht in rekening de veroordeling bij vonnis van de politierechter te Maastricht van 9 januari 1991 tot een geldboete van f750,-, subsidiair 15 dagen hechtenis, terzake van diefstal in vereniging.

[Volgt: vernietiging van het vonnis, waarvan beroep, veroordeling tot betaling van een geldboete van f150,- subsidiair drie dagen hechtenis – Red.]

TUCHTRECHTSPRAAK

Arrondissementsrechtbank te Arnhem militaire kamer

Uitspraak in beroep van 5 april 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr H. Eigenberg, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Vertrouwensman: dpl. soldaat der eerste klasse Kruijt.

1. *Op een legeringskamer stukgooien van een uit de compagniesbar meegenomen bierglas, 2. met toestemming van de eigenaar vernielen van een geluidbox en rotzooi laten liggen en 3. ongeoorloofde afwezigheid.*

Ten aanzien van feit 1 en 2: toepassing door de commandant van art. 79 WMT.

(WMT art. 7, 79 en 52)

UITSpraak

De meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 29 januari 1991 van de commandant van A-Cie 41 GnBat te Seedorf (BRD), . . . , waarbij H. C. G. F. geboren op . . november 19 . . , dpl. soldaat, is gestraft met een geldboete van eenhonderd gulden (f100,-) op grond van de bewezen misdragingen:

inzake volgnummer 01/020:

„Op 15 januari 1991 om ongeveer 22.00 uur een bierglas meegenomen uit de compagniesbar en „dit op een legeringskamer kapot gegooid.”

inzake volgnummer 01/021:

„Op 28 januari 1991 van 07.00 tot 09.30 uur ongeoorloofd afwezig geweest van het onderdeel.”

De ontvankelijkheid van het beroep:

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen te staan dat het beroep tijdig en op de juiste wijze is ingesteld. Beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman dpl. soldaat der eerste klasse Kruijt, rnr. 69.06.12.256, gelegerd bij 41 GNBAT te Seedorf, (BRD), is ter openbare terechtzitting van 22 maart 1991 verschenen.

Het beklag van beschuldigde houdt in: ontkenning van de verweten gedraging dat hij een bierglas heeft stukgegooid op 15 januari 1991 en bezwaar tegen de strafmaat.

De officier van justitie heeft ter terechtzitting in beroep een conclusie genomen.

De conclusie hield onder meer in, zakelijk weergegeven:

Uit de door de strafoplegger gebezigde bewijsmiddelen was door deze de overtuiging te verkrijgen dat beschuldigde het feit had begaan. De kwalificatie dient artikel 39 van de Wet militair tuchtrecht op te leveren, met uitsluiting van de door strafoplegger genoemde artikelen 36 en 40 van de Wet militair tuchtrecht. De gekozen strafsoort – geldboete – lijkt de juiste bij dit soort zaken die de vermogenssfeer raken. De geldboete lijkt overigens wat aan de hoge kant, maar gelet op de tevens ter beoordeling staande ongeoorloofde afwezigheid is deze wel juist te achten.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en in eerste aanleg.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

De rechtbank verenigt zich niet met de uitspraak, waarvan beroep, zodat deze behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De beschuldiging:

De oorspronkelijke beschuldiging luidt, volgens de desbetreffende straffenformulieren:

inzake volgnummer 01/020:

1. „Op 15 januari 1991 om ongeveer 22.00 binnen een militaire plaats buiten Nederland een „bierglas uit de compagniesbar meegenomen, ondanks terechtwijzing door de barkeeper, en dit „op een legeringskamer kapot gegooid.”

2. „Op 15 januari 1991 om ongeveer 21.00 binnen een militaire plaats buiten Nederland „geluidsboxen vernield op een legeringskamer (met toestemming van de eigenaar) en rotzooi laten liggen.”

inzake volgnummer 01/021:

„Op 28 januari 1991 van 07.00 tot 09.30 binnen een militaire plaats ongeoorloofd afwezig „geweest van het onderdeel.”

De commandant heeft bij de bewezen gedraging inzake volgnummer 01/020 niet bewezen geacht onder 1. de zinsnede „ondanks terechtwijzing door de barkeeper” en het feit onder 2 (de vernieling van de geluidsboxen). Het beroep richt zich kennelijk niet tegen dit oordeel.

Blijkens het op het straffenformulier met volgnummer 01/020 onder het hoofd „bijzonderheden” vermelde is gehandeld conform het bepaalde in artikel 79, eerste lid van de Wet militair tuchtrecht.

De rechtbank heeft uit het onderzoek ter terechtzitting niet de overtuiging verkregen dat de beschuldigde de verweten gedraging hiervoor sub 1 genoemd inzake volgnummer 01/020 heeft begaan, zodat beschuldigde daarvan behoort te worden vrijgesproken.

De bewijsvoering:

In plaats van de door de commandant inzake volgnummer 01/021 gebezigde bewijsmiddelen, bezigt de rechtbank als zodanig:

1. de verklaring van beschuldigde, afgelegd ter terechtzitting van de rechtbank, voorzover inhoudende, zakelijk weergegeven:

„Het is juist dat ik op 28 januari 1991 van 07.00 tot 09.00 uur ongeoorloofd afwezig ben geweest van mijn onderdeel.”

2. een kopie van het model rapport, gedateerd 28 januari 1991, opgemaakt door de vaandrig G. J. van Staalduinen, rnr. 66.02.19.266, van de A-Cie 41 GNBAT te Seedorf (BRD), onder meer inhoudende, zakelijk weergegeven:

„Soldaat F., rnr., is op 28 januari 1991 van 07.00 tot 09.30 uur te Vught ongeoorloofd afwezig geweest van het onderdeel.”

Door voormelde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat de beschuldigde de verweten gedraging inzake volgnummer 01/021 heeft begaan.

De bewezen verklaarde gedraging levert op:

„Schending van de gedragsregel van artikel 7 van de Wet militair tuchtrecht”, strafbaar gesteld bij artikel 2 van die wet.

De beschuldigde is strafbaar, nu geen omstandigheid is gebleken of aannemelijk geworden die de beschuldigde niet strafbaar zou doen zijn.

De rechtbank acht na te vermelden geldboete in overeenstemming met de aard en de ernst van de bewezen strafbare gedraging, de omstandigheden waaronder deze is begaan, mede gelet op de persoon van beschuldigde, zoals van een en ander uit het onderzoek ter terechtzitting is gebleken. [Volgt: Vernietiging van de beslissing in eerste aanleg, vrijspraak van het feit onder volgnummer 01/020 onder 1, bewezenverklaring van het feit onder volgnummer 01/021. Oplegging van een geldboete van vijftenzeventig gulden. – Red.]

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 26 april 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr A. J. Dusamos, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr D. B. ten Hoedt.

Tijdens verhoogde bewaking zonder reden en eigendunkelijk afwijken van opgedragen patrouille-route.

Behandeling in beroep bij afwezigheid van de beschuldigde.

De rechtbank overweegt dat in de beschuldiging onder meer moeten worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging heeft plaats gevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is de plaatsaanduiding onvoldoende feitelijk omschreven. Daarnaast is het tijdstip omstreeks twintig minuten te vroeg omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden en is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en ook heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

Wijze van tenuitvoerlegging van de straf van uitgaansverbod.

(WMT art. 9, 48 en 52)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 8 februari 1991 van de commandant van 40 Squadron van de Vliegbasis Volkel, . . . , waarbij R. W. W. M. geboren op . . september 19 . . , dpl. soldaat, is gestraft wegens schending van artikel 9 van de Wet militair tuchtrecht met drie dagen uitgaansverbod, met als bewezen gedraging: „Op 4 februari 1991 te 13.50 uur op een militaire „plaats eigendunkelijk en zonder reden van de hem opgedragen patrouilleroute afgeweken en „daardoor de hem opgedragen patrouille niet uitgevoerd tijdens verhoogde bewaking”.

De ontvankelijkheid van het beroep:

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen te staan dat het beroep tijdig en op de juiste wijze is ingesteld. Beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde is, hoewel op de bij de wet voorgeschreven wijze opgeroepen, niet ter openbare terechtzitting in beroep van 12 april 1991 verschenen.

De rechtbank acht de aanwezigheid van beschuldigde niet noodzakelijk en zal de zaak verder afhandelen.

Uit het beroepschrift van beschuldigde blijkt dat hij het niet eens is met zowel de strafmaat als de wijze waarop zijn straf is tenuitvoergelegd. De straf van uitgaansverbod mag niet inhouden dat een gestafte gedurende dat uitgaansverbod zijn legeringskamer niet mag verlaten. Dan zou namelijk het uitgaansverbod het karakter krijgen van het door de wetgever afgeschafte verzwaaard arrest.

De officier van justitie heeft ter terechtzitting in beroep geconcludeerd tot bevestiging van het beroep in eerste aanleg.

Deze conclusie hield onder meer in, zakelijk weergegeven:

Het beklag richt zich tegen de uitvoering van de opgelegde straf, in het bijzonder de verplichting om op de kamer te blijven. Zoals reeds eerder geconcludeerd (TZ 0036.91, rol nr. T 26/91) dient een klacht tegen de executie te worden ingediend via de „Tijdelijke regeling „klachtrecht militairen“.

In de deze week ten parkette binnengekomen bundel „Handleiding Militair Tuchtrect“, Hoofdstuk IV Sanctiestelsel, is onder 4460 opgenomen: „De bevoegdheid van de Commandant „om een gedeelte van een militaire plaats aan te wijzen is slechts bedoeld om daarmee controle „mogelijk te maken op de aanwezigheid van de gestrafte indien de militaire plaats b.v. een grote „legerplaats is“. Gezien het voorgaande is het probleem inmiddels geregeld, althans er is een duidelijk richtsnoer voor de commandanten aanwezig.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en in eerste aanleg.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

De beschuldiging luidt als volgt:

„Op 4 februari 1991 te 13.50 uur op een militaire plaats eigendunkelijk en zonder reden van de „hem opgedragen patrouilleroute afgeweken en daardoor de hem opgedragen patrouille niet uit- „gevoerd tijdens verhoogde bewaking“.

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrect schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende omschreven. Daarnaast is het tijdstip omstreeks twintig minuten te vroeg aangegeven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging kon worden geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en ook heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank leest het in het Straffenformulier KM/KL/KLu vermelde tijdstip van 13.50 uur als omstreeks 13.50 uur.

Uit de gebezigde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat de in de beschuldiging omschreven gedraging van de beschuldigde, zoals hiervoor vermeld, heeft plaatsgevonden.

De rechtbank is van mening dat zijn niet kan oordelen over de wijze waarop een eventuele tuchtrechtelijke straf ten uitvoer wordt of is gelegd, derhalve komt de rechtbank niet toe aan de beoordeling van het door beschuldigde aangevoerde bezwaar.

De rechtbank bevestigt de bestreden uitspraak voor het overige, nu zij de opgelegde straf een passende reactie acht op de bewezen gedraging.

[Volgt: bevestiging van de beslissing waarvan beroep – Red.].

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 26 april 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr A. J. Dusamos, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr H. Eijsinga.

Een wachtmeester verschijnt ongeschoren op appel. Ruim 5 uren later heeft hij zich nog steeds niet geschoren.

Onvoldoend duidelijke aanduiding van plaats en tijd van het vergrijp. Op het vergrijp toepasselijke gedragsregel(s).

Verweer van de beschuldigde dat hij zwaarder is gestraft dan gebruikelijk. Verweer verworpen. Aan de beschuldigde moet een hogere straf worden opgelegd aangezien hij kaderlid is en een voorbeeldfunctie heeft. Matiging van de opgelegde straf.

(WMT art. 10, 18 en 52)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 22 februari 1991 van de commandant van de Stcie 41 Pabrig, . . ., waarbij S. A. geboren op . . mei 19 . ., wachtmeester, wegens schending van artikel 18 en 10 van de Wet militair tuchtrecht is gestraft met een geldboete van vijftenzeventig gulden (f75,-) op grond van de bewezen gedraging: „Op 18 februari 1990*) te 07.25 uur „ongeschoren op aanvang dienst binnen een militaire plaats. Te 13.00 uur nog niet hersteld. Al „vaker voorgekomen”.

De ontvankelijkheid van het beroep:

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen te staan dat het beroep tijdig en op de juiste wijze is ingesteld. Beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde is ter openbare terechtzitting van de rechtbank van 12 april 1991 verschenen.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en het onderzoek in eerste aanleg.

Beoordeling van de bestreden uitspraak:

De oorspronkelijke beschuldiging luidt als volgt: „Op 18 februari 1991 te 07.25 uur ongeschoren op aanvang dienst binnen een militaire plaats. Te 13.00 uur nog niet hersteld. Al vaker voorgekomen.”

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verbetert de uitspraak waarvan beroep als volgt.

In plaats van de door de commandant gebezigde bewijsmiddelen bezigt de rechtbank als zodanig:

1. de verklaring van beschuldigde, afgelegd ter terechtzitting in beroep, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

*) lees: 1991 (- Red.).

Op 18 februari 1991 te 07.25 uur heb ik mij ongeschoren gemeld voor de dienst. Ik werd er door de Wmrl L. op gewezen om mij te scheren. Op diezelfde dag te 13.00 uur had ik mij nog steeds niet geschoren, hetgeen door de Elnt R. toen werd geconstateerd.

2. een geschrift, te weten een rapport, opgemaakt door de OCP, de Elnt R., gedateerd 22 februari 1991, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

Op 18 februari 1991 te 07.25 uur constateerde de Wmrl L., dat de wachtmeester A. zich niet had geschoren. L. wees A. op dit feit. Op diezelfde dag te 13.00 uur constateerde ik dat A. zich nog steeds niet had geschoren.

3. een vaste order van de stscie 41 pabrig, onder meer inhoudende dat de militair er altijd verzorgd uit dient te zien.

De bewezen gedraging levert naar het oordeel van de rechtbank op schending van artikel 18, eerste lid van de Wet militair tuchtrecht.

De beschuldigde heeft ter zitting aangevoerd dat andere militairen voor een dergelijke bewezen gedraging slechts f25,- als straf opgelegd krijgen. Hij vindt het dan ook onterecht dat hem een geldboete van f75,- is opgelegd.

De rechtbank is echter van oordeel dat de beschuldigde een hogere geldboete dan f25,- opgelegd moet worden, aangezien hij kaderlid is en een voorbeeldfunctie heeft.

In het feit dat het slechts een gering vergrijp betreft ziet de rechtbank aanleiding om de hoogte van de geldboete te bepalen op vijftig gulden (f50,-).

De rechtbank verenigt zich overigens met de bestreden uitspraak.

[Volgt: Bevestiging van de beslissing waarvan beroep met verbetering als in de uitspraak aangegeven. Bepaling dat de bewezen gedraging oplevert schending van art. 18 WMT. Oplegging van een geldboete van vijftig gulden (f50,-) – Red.].

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 26 april 1991

Voorzitter: Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr A. J. Dusamos, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr H. Eijsenga.

In het eerste deel van de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank onvoldoende duidelijk omschreven wanneer het dienstbevel zou zijn gegeven dan wel niet zijn opgevolgd. Uit het onderzoek ter terechtzitting is gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim zodanig in zijn verdediging is geschaad, dat de rechtbank de uitspraak in eerste aanleg op dit punt zal vernietigen en de beschuldigde vrijspreken. Ten aanzien van het tweede deel van de beschuldiging is uit het onderzoek ter terechtzitting niet gebleken dat beschuldigde door de niet geheel juiste tijds- en plaatsaanduiding in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De opgelegde boete wordt – ondanks het feit dat beschuldigde van de eerste in de beschuldiging omschreven gedraging, waarvoor hij door de commandant was veroordeeld en door de rechtbank wordt vrijgesproken – gehandhaafd.

(WMT art. 13, 15, 41, 52, 66, 81 en 96)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 18 januari 1991 van de commandant van RSV 3 Rij-instr.cie te Venlo, ..., waarbij W. D. adjudant-onderofficier, is gestraft wegens schending van de gedragsregels van de artikelen 15 en 13 van de Wet militair tuchtrecht met een geldboete van vijfenzeventig gulden (f75,-) op grond van de bewezen gedragingen:

„Tot 7 februari 1991 te 08.00 uur binnen een militaire plaats als pelotonscommandant nagelaten om twee nieuwe instructeurs gedurende de gehele eerste week van hun plaatsing zich te laten oriënteren op de omgeving van Venlo en ze niet te confronteren met leerlingen zoals bepaald door zijn compagniescommandant. Tevens uit onwilligheid nagelaten om ze te begeleiden en ze doorgestuurd naar zijn compagniescommandant.”

De ontvankelijkheid van het beroep:

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen te staan dat het beroep tijdig en op de juiste wijze is ingesteld. Beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

In het straffenformulier is in de rubriek 43 vermeld dat de uitspraak is uitgereikt op 18 januari 1991 te 16.25 uur. Gelet op de nadere toelichting van de commandant terzake, is sprake van een kennelijke vergissing en leest de rechtbank hiervoor 18 februari 1991 te 16.25 uur.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde is ter openbare terechtzitting van de rechtbank van 12 april 1991 verschenen.

De officier van justitie heeft ter zitting geconcludeerd tot bevestiging van de bestreden uitspraak, met als motivering, zakelijk weergegeven:

In het straffenformulier is de datum uitreiking uitspraak kennelijk abusievelijk vermeld. Deze moet zijn: 18 februari 1991.

Het beklag richt zich tegen de wijze en inhoud van het gegeven dienstbevel en heeft tevens een beroep op overmacht in zich. De WMT kent geen definitie van het dienstbevel, derhalve zal aansluiting gezocht dienen te worden bij de in het Wetboek Militair Strafrecht gegeven omschrijving: onder een dienstbevel wordt verstaan een bevel dat enig militair dienstbelang betreft en gegeven is door een daartoe bevoegde meerdere aan een mindere.

De onderhavige situatie geeft een perfecte weerspiegeling hiervan, het betreft een dienstbelang (juiste instroming van personeel) en is gegeven door een meerdere (cc) aan een mindere (pc). Het beroep op overmacht is niet op zijn plaats. Beschuldigde had nog vele mogelijkheden om zijn problemen op te lossen cq. in ieder geval ruimschoots de kans om een en ander aan te kaarten. Conclusie tot bevestiging met verbetering.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en het onderzoek in eerste aanleg.

Beoordeling van de bestreden uitspraak:

De oorspronkelijke beschuldiging luidt als volgt:

„Tot 7 februari 1991 te 08.00 uur binnen een militaire plaats als pelotonscommandant uit onwilligheid nagelaten om twee nieuwe instructeurs gedurende de gehele eerste week van hun plaatsing zich te laten oriënteren op de omgeving van Venlo en ze niet te confronteren met leerlingen zoals uitdrukkelijk bepaald door zijn compagniescommandant. Tevens niet alle medewerking verleend aan de instructeurs om een boekje en een auto te bemachtigen maar ze doorverwezen naar de compagniescommandant”.

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In het eerste deel van de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank onvoldoende duidelijk omschreven wanneer het dienstbevel zou zijn gegeven dan wel niet zou zijn opgevolgd. Uit het onderzoek ter terechtzitting is gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim zodanig in zijn verdediging is geschaad, dat de rechtbank de uitspraak in eerste aanleg op dit punt zal vernietigen en opnieuw rechtdoende beschuldigde terzake vrij zal spreken.

Ten aanzien van het tweede deel van de beschuldiging is uit het onderzoek ter terechtzitting niet gebleken dat beschuldigde door de niet geheel juiste tijds- en plaatsaanduiding in zijn verdediging is geschaad, nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verbetert de uitspraak waarvan beroep als volgt:

In plaats van de door de commandant gebezigde bewijsmiddelen bezigt de rechtbank als zodanig:

1. De verklaring van beschuldigde, afgelegd ter terechtzitting in beroep, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

Op 4 februari 1991 werd een aantal rij-instructeurs bij onze compagnie geplaatst. Als pelotonscommandant kreeg ik twee instructeurs toegewezen. Op 5 februari 1991 heb ik, zoals de compagniescommandant het wilde, de instructeurs een Laro ter beschikking gesteld teneinde hen de mogelijkheid te bieden de omgeving te verkennen en zichzelf op die wijze in te werken.

De instructeurs beschikten beide over een ruime ervaring als instructeur zodat het mij, mede gelet op het grote tekort aan rij-instructeurs, gerechtvaardigd leek de instructeurs op woensdag 6 februari al in te zetten in het lesprogramma. Nadat de compagniescommandant dit ter ore was gekomen heeft hij mij bij zich geroepen en medegedeeld dat ik er zorg voor moest dragen dat de instructeurs een week in plaats van een dag de gelegenheid zouden krijgen zich in te werken. Ik was dit absoluut met de kapitein oneens. De volgende dag om 08.00 uur bij het ochtendappèl heb ik de instructeurs toen zij bij mij kwamen niet ingedeeld in het lesprogramma, maar tegen hen gezegd dat zij maar naar de compagniescommandant moesten gaan. Ik heb aan de verdere inwerking van de instructeurs niet meegewerkt en daaraan geen invulling gegeven.

2. Een geschrift, te weten een copie van een verklaring van de korporaals der eerste klasse J. L. M. en H. M. P. M., voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

Wij verklaren dat de adjudant D. ons op 7 februari 1991 niet de gelegenheid heeft gegeven met een landrover de omgeving te verkennen. Hij zei ons: gaan jullie maar naar de kapitein.

Uit de gebezigde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat de tweede in de beschuldiging omschreven gedraging van de beschuldigde heeft plaatsgevonden, met dien verstande dat die dient te worden omschreven als:

„Op 7 februari 1991 te 08.00 uur binnen een militaire plaats anders dan uitdrukkelijk bepaald „(opgedragen in het kader van inwerken) door zijn compagniescommandant, niet alle medewerkers verleend aan twee nieuwe instructeurs bij het verkrijgen van een auto (om de omgeving te „verkennen), maar ze daartoe doorverwezen naar de compagniescommandant”.

In tegenstelling tot de tot straffen bevoegde commandant is de rechtbank van oordeel dat de bewezen gedraging voormeld geen schending oplevert van artikel 13 van de Wet militair tucht-recht, doch schending van artikel 15 van die wet, zodat de beslissing in eerste aanleg ook op dat punt wordt verbeterd.

De rechtbank acht de opgelegde geldboete, ondanks het feit dat beschuldigde van het eerste in de beschuldiging omschreven gedraging wordt vrijgesproken, een passende bestraffing, nu de beschuldigde de dag voor het begaan van de bewezen gedraging nadrukkelijk door zijn compagniescommandant was gewezen op de onjuiste wijze van inwerken van de nieuwe rij-instructeurs.

De rechtbank bevestigt de bestreden uitspraak derhalve voor het overige.

[Volgt: Vernietiging van de beslissing waarvan beroep met betrekking tot de eerste in de beschuldiging omschreven gedraging en vrijspraak. Bevestiging van de beslissing waarvan beroep voor het overige, met verbetering als in de uitspraak aangegeven. – Red.]

NASCHRIFT

De adjudant kreeg bij de rechtbank in beroep voor één feit dezelfde straf als zijn commandant hem voor beide in de beschuldiging opgenomen feiten had opgelegd. Hij is derhalve door de rechtbank voor dat ene feit zwaarder gestraft dan door zijn commandant.

Onder het per 1 januari 1991 vervallen tuchtrecht was het de beklagmeerdere niet toegestaan de in eerste aanleg opgelegde straf te verzoeken. Bij de totstandkoming van de Wet op de Krijgstucht was de regering reeds van oordeel dat de mogelijkheid van zwaardere bestraffing na beklag de militair van beklag zou kunnen afhouden.¹⁾ De bepaling dat de straf in beklag niet mocht worden verzoeken is overigens pas in 1965 uitdrukkelijk in de wet opgenomen.

In de Wet militair tuchtrecht komt een bepaling dat de straf in beroep niet mag worden verzoeken niet voor. Volgens de regering²⁾ was het – nu in de Wet militair tuchtrecht de relatieve zwaarte der straffen niet is bepaald – niet mogelijk voor te schrijven dat geen zwaardere straf mag worden

¹⁾ Zie het naschrift onder HMG 4 december 1985, MRT LXXIX (1986) blz. 149.

²⁾ Memorie van toelichting op art. 93 (nu 96) WMT. (Bijl. Hand. II 16 813, stuk nr 5 blz. 42).

opgelegd. De keuzevrijheid van zowel de commandant als de rechter in beroep komt tot uitdrukking in het achterwege laten van een regeling betreffende de betrekkelijke zwaarte der straffen.³⁾ De rechtbank is bij de beoordeling van de door het instellen van beroep de rechtbank voorgelegde zaak geheel vrij, zowel ten aanzien van de door de commandant bewezen gedragingen als ten aanzien van de bepaling van de strafmaat. In de uitspraak in beroep van 5 april 1991 in deze aflevering van dit Tijdschrift gepubliceerd op blz. 00 blijkt dat de rechtbank – in dat geval – aannam dat het beroep van de beschuldigde zich niet richtte tegen een door de commandant gegeven (deel-)vrijspraak. De rechtbank behandelt een beroep echter – evenals de commandant – op de grondslag van de beschuldiging,⁴⁾ terwijl blijkens art. 96 WMT de rechtbank de zaak kan afdoen met gehele of gedeeltelijke vernietiging van de beslissing van de commandant de beschuldigde (gedeeltelijk) vrij te spreken is van de mogelijkheid tot vernietiging niet uitgezonderd. Dat de beschuldigde in beroep een zwaardere straf kan oplopen volgt – nu een verbod een zwaardere straf op te leggen ontbreekt – eveneens uit de bepaling van art. 96 WMT. Dat het in de praktijk ook kan gebeuren blijkt uit de hierboven gepubliceerde uitspraak.

C.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 25 april 1991

Voorzitter: Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr A. J. Dusamos, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. J. M. Kruijthof.

Vertrouwensman: Tweede luitenant Klok.

Door gebruik van alcoholhoudende drank in een legeringsgebouw op een niet daarvoor bestemde plaats binnen een militaire plaats buiten Nederland overtreden van de Vaste order voor vredeestijd van 41 Tankbataljon.

RECHTBANK: *Deze order bevat geen bepaling volgens welke de verweten gedraging overtreding van een verbod kan opleveren.*

Overwegingen ten overvloede met betrekking tot de inhoud van bij 41 Tkbat geldende orders en de bekendheid met die orders van militairen van de Ssvesk van 41 Tkbat.

(WMT art. 18 en 52)

UITSPRAAK

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 25 februari 1991 van de commandant van Ssvesk 41 Tkbat te Bergen (BRD), . . . , waarbij B. R. F. geboren op . . . mei 19. . , huzaar, wegens schending van artikel 18 van de Wet militair tuchtrecht is bestraft met een geldboete van vijftig gulden op grond van de bewezen gedraging:

„Het nuttigen van alcoholhoudende drank in een legeringsgebouw op een niet daarvoor bestemde plaats op 22 februari 1991 te 21.20 uur binnen een militaire plaats buiten Nederland en „hierdoor enig dienstvoorschrift, te weten VOV 41 Tkbat, overtreden”.

Het onderzoek van de zaak:

Beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman tweede luitenant Klok, is ter openbare terechtzitting van 24 april 1991 verschenen.

---

³⁾ Memorie van toelichting op art. 41 WMT (Bijl. Hand. II 16 813, stuk nr 5 blz. 28). Zie ook de laatste alinea van het naschrift onder de in noot 1 genoemde uitspraak van het HMG.

⁴⁾ Zie het naschrift onder Arr. rb. Ah 22 maart 1991, MRT LXXXIV (1991) blz. 126 met naschrift C.

De officier van justitie heeft geconcludeerd tot bevestiging van de bestreden uitspraak.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De commandant heeft in de beschuldiging alsmede in de bewezen gedraging ten aanzien van het overtreden dienstvoorschrift verwezen naar de vaste orders voor vreedstijd van het 41 Tankbataljon. Uit het onderzoek ter terechtzitting is komen vast te staan dat ten onrechte naar deze vaste order is verwezen, aangezien deze order geen bepaling inhoudt volgens welke de verweten gedraging overtreding van een verbod kan opleveren.

Nu ten onrechte in de beschuldiging verwezen is naar de VOV 41 Tkbat dient de uitspraak, waarvan beroep te worden vernietigd en dient alsnog vrijspraak te volgen.

Ten overvloede overweegt de rechtbank nog het volgende.

Uit het onderzoek ter terechtzitting is komen vast te staan dat de Vaste Order Vreedstijd Legerplaats Hohne in hoofdstuk II, onderwerp 8, voor zover hier van belang onder meer een verbod inhoudt op het gebruik van alcoholhoudende dranken op de legeringskamers en bepaalt dat alcohol slechts mag worden genuttigd in de kantines, messes en onderdeel-kantines.

Tevens is komen vast te staan dat deze vaste order is verspreid over de verschillende onderdelen blijkens de bij de order gevoegde verzendlijst. Onvoldoende is evenwel komen vast te staan dat deze order bij de onderdelen onder de aandacht van de betrokken militairen is gebracht. De rechtbank komt derhalve tot de conclusie dat de order niet op zodanige wijze is verspreid onder de militairen waarvoor de order bestemd is, dat die militairen geacht kunnen worden tijdig van de inhoud op de hoogte te zijn. (zie de Handleiding militair tuchtrect nr. 3540 onder b. (2))

Voorts is uit het onderzoek ter terechtzitting gebleken dat de eskadronsorder – waarvan gebleken is dat de militairen wel op de hoogte zijn van de inhoud daarvan – niet het verbod inhoudt om alcoholhoudende drank te nuttigen op andere plaatsen dan de legeringskamers en kantines.

De rechtbank verenigt zich op grond van het hiervoor overwogene niet met de beslissing waarvan beroep zodat deze behoort te worden vernietigd en de beschuldigde dient te worden vrijgesproken van hetgeen hem wordt verweten.

[Volgt: Vernietiging van de beslissing waarvan beroep. Vrijspraak. – Red.]

Arrondissementsrechtbank te Arnhem

militaire kamer

Uitspraak in beroep van 22 maart 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr H. Eigenberg, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Vertrouwensman: Mr A. D. Kok, advocaat te Ermelo.

Een sergeant-majoor wordt door zijn commandant krijgstuhtelijk gestraft. Het door hem ingediende beklag wordt behandeld door de beklagmeerdere. De beschikking van de beklagmeerdere wordt gegeven na 1 januari 1991. De gestrafte stelt tegen de beschikking van de beklagmeerdere beroep in bij de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem.

De rechtbank overweegt dat de appelmogelijkheid van de Wet op de Krijgstucht niet meer bestaat. De Wet militair tuchtrect bevat geen bepaling of en hoe beroep kan worden ingesteld tegen de uitspraak van de beklagmeerdere. Redelijke wetsuitleg brengt met zich mee dat de gestrafte beroep kan instellen op de wijze als bedoeld in art. 81 e.v. WMT

Wijze van indienen van beroepsschrift.

Beslissing waarvan beroep vernietigd. Vrijspraak van de in de beschuldiging omschreven gedraging.

(WK art. 67 e.v.; WMT art. 81, 98 en 107)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de beschikking op beklag van de waarnemend commandant van de Scholengroep Utrecht van het Opleidingscentrum Technische Dienst, . . . , inhoudende handhaving van de aan K. A. G., geboren op . . februari 19 . . , sergeant-majoor, opgelegde straf van berisping, met de strafreden:

„Ondanks herhaalde waarschuwing tijdens de diensturen niet te werken aan privé-eigendom, „aangetroffen met het maken van een werkschets van privé-eigendom tijdens de diensturen”, hem opgelegd door de Commandant B-Instructie compagnie OCTD, . . .

De bevoegdheid van de rechtbank:

Per 1 januari 1991 is de Wet militair tuchtrecht in werking getreden. Deze beroepzaak was op dat moment in behandeling bij de beklagmeerdere. Deze was ingevolge het bepaalde in artikel 107, eerste lid Wet militair tuchtrecht bevoegd de onderhavige zaak te behandelen en af te doen.

De ontvankelijkheid van het beroep:

Op 13 december 1990 is door de tot straffen bevoegde meerdere aan beschuldigde de straf van berisping opgelegd. De beschuldigde is van deze beslissing in beroep gekomen bij de beklagmeerdere, die op 7 januari 1991 een beschikking op beklag heeft gegeven, die op gelijke datum aan beschuldigde werd uitgereikt

De uitspraak van de beklagmeerdere, waarvan beroep, is gebaseerd op artikel 107, eerste lid van de Wet militair tuchtrecht.

De appelmogelijkheid van de Wet op de krijgstucht bestaat niet meer. De Wet militair tuchtrecht bevat geen bepaling of en hoe beroep kan worden ingesteld tegen de uitspraak van de beklagmeerdere.

Redelijke uitleg van de artikelen 81, eerste lid en artikel 107, eerste en tweede lid Wet militair tuchtrecht brengt met zich mee dat ingeval van toepassing van artikel 107, eerste lid Wet militair tuchtrecht de gestrafte beroep kan instellen op de wijze als in artikel 81 e.v. is bepaald.

Hij is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Uit het onderzoek ter terechtzitting is aannemelijk geworden dat de beschuldigde op 11 januari 1991 aan de beklagmeerdere, de majoor . . . , kenbaar heeft gemaakt dat hij beroep wilde instellen en dat deze de beschuldigde kennelijk niet heeft medegedeeld dat een mondelinge mededeling onvoldoende was. Daarmee is de suggestie gewekt dat die mondelinge mededeling voldoende was om binnen de termijn beroep in te stellen.

Op 16 januari 1991 heeft de beschuldigde een beroepschrift ingediend.

Formeel is hier sprake van een na de beroepstermijn ingediend beroepschrift. Gelet op het hiervoor overwogene moet dit beroepschrift geacht worden tijdig te zijn ingekomen, omdat de gestrafte redelijkerwijs niet geacht kan worden in verzuim te zijn geweest.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman mr. A. D. Kok te Ermelo, is ter openbare terechtzitting van 8 maart 1991 verschenen.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en het onderzoek in eerdere instanties.

Beoordeling van de uitspraak waarvan beroep:

De rechtbank verenigt zich niet met de uitspraak, waarvan beroep, zodat deze behoort te worden vernietigd en de zaak tegen de beschuldigde opnieuw moet worden behandeld en afgedaan.

De beschuldiging:

De beschuldigde wordt ervan beschuldigd dat: hij ondanks herhaalde waarschuwing tijdens de diensturen (om ongeveer 09.00 uur) heeft gewerkt aan privé-eigendom.

De bewijsvoering:

Ter terechtzitting in beroep heeft de beschuldigde zakelijk weergegeven verklaard:

Op 12 december 1990 heb ik tijdens de diensturen een schetsje gemaakt van de wijze waarop een fietsenrek op een auto was gemonteerd. Ik had daartoe geen opdracht. Ik maakte de schets niet ten behoeve van privégebruik. Ik vond het gewoon een interessante constructie, mede gelet op mijn functie als instructeur bij het Opleidingscentrum technische dienst.

Uit de stukken blijkt niet dat de beschuldigde meer heeft gedaan dan het maken van die schets. De scholengroeporder van blijvende aard van 27 september 1990 luidt onder punt 2: Tevens is het ten evenmale (bedoeld zal zijn enenmale) verboden privéwerkzaamheden in diensttijd en in dienstruimten te verrichten. Daarvoor zijn de hobbyclubs.

Het enkele feit dat de beschuldigde een tekening maakte zonder daartoe opdracht te hebben gekregen levert geen overtreding op van bovengenoemde order van blijvende aard, nu het maken van deze tekening mogelijk in te passen is in het kader van de functie die beschuldigde uitoefent. Niet aannemelijk is geworden dat hij anders dan ten behoeve van de dienst werkte.

De rechtbank heeft dan ook niet de overtuiging gekregen dat de in de beschuldiging omschreven gedraging van de beschuldigde: „Ondanks herhaalde waarschuwing tijdens de „diensturen (om ongeveer 09.00 uur) gewerkt aan privé-eigendom”, heeft plaatsgevonden.

De gedraging omschreven in de strafreden: „aangetroffen met het maken van een werkschets „van privé-eigendom tijdens de diensturen” heeft wel plaatsgevonden, maar valt niet onder bovenvermelde order van blijvende aard en levert geen schending op van een gedragsregel.

Op vorenstaande gronden komt de rechtbank tot de volgende beslissing.

Nu in de onderhavige situatie artikel 98 Wet militair tuchtrecht niet van toepassing is, is de rechtbank niet in staat te bepalen op welke wijze het geleden nadeel zal worden hersteld. De rechtbank acht aangewezen dat de administratie de beschuldigde alsnog passende compensatie zal aanbieden.

Beslissing:

De rechtbank, beslissende in beroep:

Vernietigt de beslissing, waarvan beroep.

Spreekt de beschuldigde vrij van de in de beschuldiging omschreven gedraging.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Voorzitter Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage

Beschikking van 4 oktober 1989
nr. MAW 1989/3.0488

Voorzitter: Mr. J. H. Winkler.

De oproep voor herhalingsoefeningen

Een reserve-officier, in het genot van groot verlof, ontving op 7 juli 1989 een waarschuwingsoproep voor herhalingsoefeningen, te vervullen van 9 t/m 27 oktober 1989. Toen zijn verzoek om vrijstelling door de minister van Defensie werd afgewezen, wendde hij zich tot de voorzitter van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage en vroeg om een voorziening bij voorraad. De voorzitter verklaarde hem in zijn verzoek ontvankelijk, maar wees vervolgens de vordering af. Er bestonden naar zijn oordeel onvoldoende gronden om bij wege van voorziening te bepalen dat klager niet voor de onderwerpelijke herhalingsoefeningen behoefde te komen.

BESCHIKKING

op het verzoek van K., wonende te E., verzoeker, en de minister van Defensie te 's-Gravenhage, verweerder.

1. *Feiten*

Naar aanleiding van een door verzoeker op 7 juli 1989 ontvangen Waarschuwing Herhalings-oefeningen voor de periode van 9 oktober 1989 tot en met 27 oktober 1989 heeft verzoeker, reserve-eerste-luitenant der infanterie, verweerder verzocht te worden ontslagen van zijn verplichting tot het deelnemen aan genoemde herhalingsoefeningen.

Bij verweerders besluit van 29 augustus 1989 is dit verzoek afgewezen onder overweging van het volgende:

„Vrijstelling c.q. uitstel van opkomst herhalingsoefeningen kan slechts worden verleend, indien de dienstbelangen zich daartegen niet verzetten of indien er sprake is van bijzondere omstandigheden, op grond waarvan in alle redelijkheid moet worden gesteld dat de dienstbelangen daarvoor dienen te wijken.

„Hoewel ik begrip heb voor de door u naar voren gebrachte bezwaren, acht ik deze niet van zodanig doorslaggevende aard, dat aan u op grond daarvan uitstel van opkomst voor herhalingsoefeningen zou moeten worden verleend.

„De nationaal territoriaal commandant heeft mij bericht dat u van 9 tot en met 27 oktober 1989, de K-cursus bij het OCI moet volgen.

„Het volgen van deze cursus is beslist noodzakelijk om u voor te bereiden op uw toekomstige mobilisabele functie op kapiteinsniveau.

„Aangezien u na 5 juli 1984 geen enkele maal meer werkelijke dienst heeft verricht en ik u bij mijn beschikkingen van 3 maart 1986 nr. KL. 06 en 7 juni 1988 nr. KL. 08 reeds uitstel van opkomst heb verleend, acht ik het uit oogpunt van geoefendheid beslist noodzakelijk dat u aan de onder meer voor u vastgestelde cursus deelneemt.

„Gelet op het vorenstaande zie ik mij genoodzaakt – in dit geval – de militaire belangen te laten prevaleren boven de particuliere belangen.”

Bij als verzoekschrift in de zin van artikel 102, lid 1, van de Ambtenarenwet 1929 aan te merken brief – binnengekomen ter griffie van het Ambtenarengerecht op 12 september 1989 – heeft verzoeker verzocht bij wege van een beslissing bij voorraad verzoeker vrijstelling van deelname aan genoemde oefeningen te doen verlenen en daartoe het volgende aangevoerd:

„Mij is in 1988 n.a.v. een telefonisch contact met één van de vertegenwoordigers van de Minister van Defensie, van het bureau officieren III, met name de luitenant Delahé, toegezegd dat op grond van de toen door mij geschetste omstandigheden in het rekest d.d. 13 april – 1988 (zie bijlage 1,2), er door mij op gerekend kon worden, dat met uitzondering van wijzigingen in de richtlijnen omtrent vrijstelling c.q. uitstel van herhalingsoefeningen, ik bij een hernieuwde oproep voor zo'n herhalingsoefening wederom op grond van de toen omschreven omstandigheden, uitstel c.q. vrijstelling zou krijgen. Naar aanleiding van het telefonisch contact dat ik met bovenstaande luitenant op 30-8-1989 had, kreeg ik niet de indruk dat de richtlijnen veranderd waren.”

Dit verzoek is behandeld in raadkamer op 4 oktober 1989. Verzoeker is aldaar in persoon verschenen.

Verweerder heeft zich aldaar doen vertegenwoordigen door mr. C. H. Blok.

II. *Motivering*

In alle gevallen, waarin beroep op de rechter open staat, doch waarin, ter voorkoming van nadeel, voor de ambtenaar een onverwijld voorziening wenselijk is, kan deze volgens artikel 102, eerste lid, eerste volzin, van de Ambtenarenwet 1929 bij een met redenen omkleed verzoekschrift aan de voorzitter van het gerecht, dat ten aanzien van de hoofdzaak bevoegd is, een beslissing bij voorraad vragen.

Deze bepaling is ingevolge artikel 2, derde lid, van de Militaire Ambtenarenwet 1931 in militaire ambtenarenzaken van overeenkomstige toepassing.

In het algemeen zal voor de gevraagde voorziening eerst aanleiding zijn, indien op grond van de beschikbare gegevens moet worden geoordeeld, dat de uitvoering van het bestreden besluit voor verzoeker een onevenredig nadeel met zich zal brengen in verhouding tot het door de onmiddellijke uitvoering van dat besluit te dienen belang.

Of in het onderhavige geval sprake is van een nadeel, dat behoort te worden voorkomen door het treffen van een voorziening bij voorraad is echter in beslissende mate afhankelijk van een op de bodemprocedure vooruitgrijpend voorlopig oordeel omtrent de vraag of het aangevallen besluit al dan niet voor nietigverklaring in aanmerking komt.

Bij het vormen van een voorlopig oordeel dienaangaande heeft de voorzitter de navolgende overwegingen laten wegen.

Aan de orde is – gelet op de op artikel 4 van de wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht 1985 (wet RP 1985) steunende discretionaire bevoegdheid van verweerder – de vraag of in het onderhavige geval verweerder in redelijkheid heeft kunnen oordelen dat er geen redenen zijn geweest verzoekers belangen te laten prevaleren boven het dienstbelang.

Naast een verwijzing naar de ingezonden contra-memorïe, waarvan een afschrift aan deze beschikking is gehecht, is er in raadkamer van de kant van verweerder onder meer op gewezen dat ten aanzien van reserve-officieren een zeer strict vrijstellingsbeleid wordt gevoerd, welk beleid door het Ambtenarengerecht pleegt te worden goedgekeurd.

Slechts in zeer dringende gevallen – waaronder te verstaan gevallen waarin het voortbestaan van het betrokken bedrijf dan wel de werkgelegenheid zeer nadrukkelijk in gevaar zouden komen indien de gevraagde vrijstelling niet zou worden verleend – wordt uitstel of vrijstelling verleend.

Naar het voorlopige oordeel van de voorzitter kan in het onderhavige geval van dringende omstandigheden als zojuist genoemd niet worden gesproken. Weliswaar zal het door verzoeker ongetwijfeld als hinderlijk worden ervaren dat hij enkele weken aan zijn normale werkzaamheden wordt onttrokken, doch van zijn kant is niet concreet melding gemaakt van gedurende de herhalingsperiode binnen zijn onderneming te verwachten gebeurtenissen van een zodanige importantie dat zijn afwezigheid dan tot het ontstaan van een situatie aanleiding zou geven die als een zeer dringend geval in de door verweerder bedoelde zin zou kunnen worden gekwalificeerd.

Naar het voorlopig oordeel van de voorzitter kan derhalve niet worden staande gehouden dat verweerder niet in redelijkheid heeft kunnen komen tot zijn besluit om, geheel in het kader van de ter zake geldende voorschriften en het door hem gevoerde stringente beleid, de gevraagde vrijstelling aan verzoeker te weigeren. Van schending van enig algemeen beginsel van behoorlijk bestuur is voorts niet gebleken.

Met name niet van schending van het beginsel dat een bevoegdelijk gedane toezegging zo enigszins mogelijk moet worden nagekomen.

Dit leidt tot de conclusie dat er onvoldoende gronden bestaan om bij wege van voorziening te bepalen dat klager niet voor de onderwerpelijke herhalingsoefeningen hoeft op te komen.

III. Beschikking

De voorzitter van het ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken,

Wijst het verzoek om een voorziening bij voorraad af.

NASCHRIFT

1. Verzoeker behoorde tot de categorie verplicht dienende reservisten. Een verplicht dienend reservist is een dienstplichtige die – bijvoorbeeld omdat hij tijdens de eerste oefening een officiersopleiding heeft gevolgd – van rechtswege, krachtens art. 41 Dienstplichtwet, tot het reserve-personeel is komen te behoren.

Bezit een „gewone” dienstplichtige de rechtspositie van dienstplichtige (in de zin van de Wet rechtstoestand dienstplichtigen), een verplicht dienend reservist bezit de rechtspositie van militair ambtenaar. Voor nadere bijzonderheden wordt verwezen naar G. L. Coolen, „Dienstplichtigen en „dienstplichtigen”, MRT 1984, blz. 361-366.

Voor „gewone” dienstplichtigen is de verplichting tot het vervullen van werkelijke dienst geregeld

in de Dienstplichtwet, voor verplicht dienende reservisten, voor alle reservisten, in de Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht 1985.

2. Zowel militaire ambtenaren als dienstplichtigen kunnen, indien zij door een besluit van het bestuur rechtstreeks in hun belang worden getroffen, beroep instellen bij, in eerste aanleg, het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage en, in tweede en laatste aanleg, de Centrale Raad van Beroep. Vatbaar voor bezwaar en/of beroep zijn alle besluiten die de militaire ambtenaar of de dienstplichtige rechtstreeks in zijn belang treffen, echter met uitzondering van besluiten van tuchtrechtelijke aard en besluiten die direct of indirect steunen op de Dienstplichtwet.

Dit betekent dat een „gewone” dienstplichtige, die op grond van de Dienstplichtwet voor herhalingsoefeningen wordt opgeroepen, niet in beroep kan komen bij de ambtenarenrechter en dus niet een voorziening bij voorraad kan verzoeken, terwijl deze mogelijkheid wel bestaat voor een verplicht dienend reservist, die immers op grond van de Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht 1985 wordt opgeroepen.

Aan deze rechtsongelijkheid kan een einde worden gemaakt door de bepaling inzake werkelijke dienst en groot verlof, voorkomende in de Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht 1985, van deze wet over te brengen naar de Dienstplichtwet. Overbrenging heeft bovendien nog enkele andere – grote – voordelen. Verwezen wordt naar G. L. Coolen, „Naar één reglement voor alle militairen”, deel I, MRT 1988, blz. 161-163.

G.L.C.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 1 maart 1990

nr. AMP 1986/30

Voorzitter: Mr A. G. van Galen; Leden: Mr J. G. Treffers en Mr R. C. Schoemaker.

Geen invaliditeit met dienstverband

Een dienstplichtig soldaat kreeg in maart 1982, na deelneming aan de oefening Pantserstorm, last van zijn nek en linkerschouder. Onderzoek leidde tot de diagnose: „neuralgische amyotrofie linker „schouder”. Na een opname in het Militair Hospitaal „Dr. A. Mathijsen” en na een plaatsing bij het Militair Revalidatiecentrum Doorn werd aan de soldaat in april 1983, in afwachting van een nadere beslissing, groot verlof verleend.

Uiteindelijk werd hij ingaande 1 augustus 1984 wegens gebreken uit de militaire dienst ontslagen. Toen de soldaat verzocht hem een invaliditeitspensioen toe te kennen, wees de staatssecretaris van Defensie dit verzoek af. Het tegen deze afwijzing ingestelde beroep werd door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage ongegrond verklaard, welke uitspraak door de Centrale Raad van Beroep werd bevestigd. Het leed voor de Raad geen twijfel dat de aandoening van eisers linker schouder niet in een rechtstreeks, oorzakelijk verband stond met de uitoefening van de militaire dienst. Evenmin was sprake van een „verergerend” verband. „Hoewel die aandoening van eiser zich tijdens zijn ver- „blijf in de militaire dienst in een ernstiger vorm heeft gemanifesteerd dan dat zij dit voordien heeft „gedaan”, aldus de Raad, „laten de medische gegevens en mede de feitelijke gegevens over eisers ge- „zondheid voorafgaande aan en na de militaire dienst niet de conclusie toe dat er ten tijde hier van „belang sprake was van een met pensioen te vergelden blijvende verergering.”

(Algemene militaire pensioenwet, art. E 11)

UITSpraak

in het geding tussen K., wonende te A., eiser, en de staatssecretaris van Defensie, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Gedaagde heeft bij een in fotocopie*) aan deze uitspraak gehechte beslissing een verzoek van eiser om toekenning van een invaliditeitspensioen afgewezen.

*) Niet opgenomen (Red.).

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft bij uitspraak van 12 mei 1986 – waarnaar hierbij wordt verwezen – het beroep dat eiser tegen die beslissing heeft doen instellen, ongegrond verklaard.

Van die uitspraak is Mr M. Huisman, advocaat te Amersfoort, als gemachtigde van eiser bij de Raad in hoger beroep gekomen. In een aanvullend beroepschrift (met bijlagen) is uiteengezet waarom eiser zich met de aangevallen uitspraak niet kan verenigen.

Gedaagde heeft onder dagtekening 9 januari 1987 van contra-memorie gediend en met verwijzing naar het als bijlage ingezonden commentaar d.d. 15 december 1986 van de voorzitter van de Commissie geneeskundig onderzoek militairen te Utrecht aan de Raad verzocht de aangevallen uitspraak te bevestigen.

Onder dagtekening 10 oktober 1989 heeft 's Raads fungerend voorzitter aan gedaagde verzocht nog enige inlichtingen te verstrekken. Aan dat verzoek is voldaan met een brief van 12 december 1989 (met bijlagen).

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 8 februari 1990. Daar is eiser in persoon verschenen, bijgestaan door Mr M. Huisman voornoemd als zijn raadvrouw, terwijl gedaagde zich heeft doen vertegenwoordigen door Mr J. H. W. Dohmen, werkzaam bij het Ministerie van Defensie.

II. *Motivering*

De Raad neemt op grond van de gedingstukken en het verhandelde te zijner terechtzitting de navolgende feiten en omstandigheden als vaststaande aan.

– Eiser, die is geboren op 12 maart 1963, werd na medische keuring op 2 april 1981 voor de militaire dienst goedgekeurd; alle onderdelen van de ABOHZIS werden met één gewaardeerd. Eiser volgde in die tijd onderwijs aan een LTS (metaalbewerken). Na het voltooien van dit onderwijs zou hij nog vier maanden gedurende enige uren per week op free-lance basis als kranteninpakker bij een uitgeverij werken.

– Eiser was in 1973 wegens klachten van pijn en slapte in de rechter arm onder behandeling geweest van de zenuwarts A. C. Schweigmann. Hij had nadien van tijd tot tijd pijn in nu eens de linker dan weer de rechter arm/schouder, zonder medische behandeling te zoeken. In augustus 1981 bezocht eiser zijn huisarts wegens een pijnlijke rechter arm. Zij verwees eiser naar een fysiotherapeut, F. J. W. Rijsssemus te Amersfoort. Deze heeft eiser op 8 en 11 september 1981 behandeld; hij vermeldde onder meer dat eiser pijn had in de bovenarm en dacht – daarbij de nadruk leggende op klachten van de linker schouder – van doen te hebben met een oorzaak in de cervicale wervelkolom en uitstraling naar romp en linker arm.

– Na daartoe op 9 september 1981 te zijn opgeroepen, kwam eiser op 14 september 1981 als gewoon dienstplichtige voor eerste oefening onder de wapenen bij 43 Painfbat, gelegerd te Assen. Niet lang daarna werd hij overgeplaatst naar 47 Painfbat te Havelte. Hij voltooide daar de eerste opleiding met gunstig resultaat.

– Van 8 tot en met 19 maart 1982 nam eiser met zijn compagnie deel aan de oefening „Pantserstorm”. Op maandag 22 maart 1982 kreeg eiser last van zijn nek, linker schouder en – arm; later zou een dienstongeval worden aangenomen. De klachten namen zodanig in ernst toe dat hij zich op 3 april 1982 eigener beweging vervoegde bij het Militair Hospitaal „Dr. A. Mathijssen” te Utrecht. Hij werd opgenomen op de afdeling neurologie, waar na onderzoek de diagnose „neuralgische amyotrofie linker schouder” werd vastgesteld. Op 4 mei 1982 werd eiser uit het hospitaal ontslagen, terwijl hij van 10 mei 1982 tot 20 april 1983 in het M.R.C. te Doorn verder werd gerevalideerd. Eiser werd met ingang van 21 april 1983 in afwachting van een beslissing van de directeur militair geneeskundige diensten groot verlof verleend.

– Onder dagtekening 4 mei 1983 heeft eiser zich tot de Kroon gewend met het verzoek hem een invaliditeitspensioen ingevolge de Algemene militaire pensioenwet (verder te noemen: de Wet) toe te kennen. Hij was van mening dat de aandoening van zijn linker schouder in oorzakelijk dan wel verergerend verband met de uitoefening van de militaire dienst (te weten: zijn deelname aan de oefening „Pantserstorm”) staat.

– Eiser was per 20 april 1983 in het genot gesteld van een ziekengelduitkering ingevolge de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening militairen. Deze uitkering werd ingaande 31 juli 1983

beëindigd aangezien eiser niet meer arbeidsongeschikt werd geacht. In dat verband gold op gezag van de Gemeenschappelijke Medische Dienst dat eiser wegens zijn aandoening van de linker arm moeite heeft met heffen en met tillen van zware voorwerpen, doch met eenvoudig licht werk (er werd een relatie gelegd met eisers vroegere werk als kranteninpakker) ten minste het wettelijk minimumloon moet kunnen verdienen.

– Eiser werd op 21 september 1983 aan een militair geneeskundig onderzoek onderworpen. Blijkens haar rapport van 3 april 1984 kwam de betreffende commissie tot de bevinding dat eiser leed aan de aandoening „neuralgische amyotrofie linker schouder” en concludeerde zij dat deze aandoening in generlei verband met de uitoefening van de militaire dienst staat.

– Gedaagde heeft bij de thans bestreden beslissing het verzoek om een invaliditeitspensioen van eiser, die intussen in de stand van dienstplichtig soldaat ingaande 1 augustus 1984 wegens gebreken eervol uit de militaire dienst was ontslagen afgewezen. In overeenstemming met de overwegingen van de bedoelde commissie is overwogen dat aangezien bij eiser op het tijdstip van zijn ontslag uit de militaire dienst geen invaliditeit met dienstverband als bedoeld in artikel E 11 van de Wet aanwezig is, hij aan artikel E 4 van de Wet geen recht op zulk een pensioen kan ontlenen.

De Raad dient in dit geding ten gronde antwoord te geven op de vraag of gedaagde terecht heeft verstaan dat er ter zake van de aandoening van eisers linker schouder geen invaliditeit met dienstverband bestaat als bedoeld in artikel E 11 van de Wet. De tekst van dit voorschrift is in de bestreden beslissing weergegeven.

De Raad overweegt het volgende.

Tussen partijen is in confesso dat het bij de aandoening van eisers linker schouder gaat om de aandoening neuralgische amyotrofie. De Raad volgt partijen hierin.

In zijn commentaar d.d. 15 december 1986 heeft de voorzitter van de Commissie geneeskundig onderzoek militairen te Utrecht onder meer naar voren gebracht dat aan de aldus medisch geduide aandoening van eiser niet bepaalde bewegingen of inspanningen ten grondslag liggen maar een zenuwontsteking van allergische aard, welke aandoening in de overgrote meerderheid van de gevallen zonder enige aanleiding pleegt te ontstaan. De aandoening treedt, aldus die voorzitter, hoogst zelden acuut op de in aansluiting van een algemene banale infectieziekte of lokale afkoeling van de schouder. Daarvoor acht hij in casu geen aanwijzingen aanwezig.

De Raad stelt vast dat van de zijde van eiser – die ten behoeve van de gedingvoering in eerste aanleg inlichtingen van zijn huisarts en de hem behandeld hebbende fysiotherapeut F. J. W. Rijssenus heeft doen inzenden – het zojuist weergegeven commentaar niet is bestreden. De Raad heeft anderszins geen aanleiding gevonden de juistheid van dat commentaar in twijfel te trekken.

In dit licht lijdt het voor de Raad geen twijfel dat de aandoening van eisers linker schouder niet in een rechtstreeks, oorzakelijk verband met de uitoefening van de militaire dienst kan staan. In deze richting wijst overigens ook de medische status van eiser in de tijd voordat hij in militaire dienst kwam.

Derhalve resteert de vraag of de onderhavige aandoening van eiser in een verergerend verband met de uitoefening van de militaire dienst staat.

De Raad vermag die vraag niet bevestigend te beantwoorden. Hoewel die aandoening van eiser zich tijdens zijn verblijf in de militaire dienst in een ernstiger vorm heeft gemanifesteerd dan dat zij dit voordien heeft gedaan, laten de medische gegevens en mede de feitelijke gegevens over eisers gezondheid voorafgaande aan en na de militaire dienst niet de conclusie toe dat er ten tijde hier van belang sprake was van een met pensioen te vergelden blijvende verergering. Daaraan doet niet af dat eiser in het raam van de toepassing van de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening militairen beperkt geacht werd in heffen en in tillen van zware voorwerpen, aangezien niets er op wijst dat dit in de tijd voordat eiser onder de wapenen kwam anders was.

Tenslotte overweegt de Raad nog dat hij eiser kan volgen in zijn grief dat het rapport d.d. 3 april 1984 van de commissie geneeskundig onderzoek militairen enige feitelijke onjuistheden bevat en dat de eerste rechter bij de aangevallen uitspraak dat rapport met die onjuistheden als bewijsmiddel heeft aangehaald. Eiser doelt met name op de gegevens, dat hij op 9 september 1981 voor eerste oefening onder de wapenen is gekomen en dat hij toen volkomen gezond was. Wat de Raad in dit opzicht aan feiten en omstandigheden acht vast te staan, is hiervoren beschreven. De Raad kan echter niet inzien dat deswege de bestreden beslissing en/of de aangevallen uitspraak

niet in stand gelaten dienen te worden. Dit is, gelet op hetgeen hiervoren aangaande de verbandsvraag is overwogen en beslist, evenmin het geval indien eisers stelling juist is dat hij bij de inkeuring – anders dan het betreffende rapport laat zien – wel gewag heeft gemaakt van klachten van schouders en armen.

Het vorenoverwogene leidt de Raad tot de slotsom dat gedaagde bij de bestreden beslissing terecht en op goede gronden heeft verstaan dat eiser aan de Wet geen recht op een invaliditeitspensioen kan ontlenen.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.–

NASCHRIFT

1. *De militaire pensioenwetgeving onderscheidt tussen invaliditeit met en invaliditeit zonder dienstverband. Van invaliditeit met dienstverband is niet alleen sprake indien de ziekte of het gebrek is veroorzaakt door de uitoefening van de militaire dienst, maar ook indien de ziekte of het gebrek door deze uitoefening is verergerd.*

Volgens vaste jurisprudentie van de Raad is voor het aannemen van een verergerend dienstverband in de zin van art. E 11 Algemene militaire pensioenwet vereist dat een reeds bestaande aandoening door de uitoefening van de militaire dienst blijvend is verergerd.

2. *Verwezen wordt eveneens naar CRvB 29 april 1987, MRT 1988, blz. 28, m.n. G.L.C. In deze uitspraak overwoog de Raad dat voor het aannemen van een verergerend verband (slechts) nodig is dat de uitoefening van de militaire dienst bij het ontstaan, tot uiting komen of verergeren van de ziekte of het gebrek een duidelijk aanwezige factor is geweest. Vroeger eiste de Raad dat de ziekte of het gebrek was ontstaan, tot uiting gekomen of verergerd onder overwegende invloed van de uitoefening van de militaire dienst.*

G.L.C.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 1 maart 1990
nr. AMP 1987/7

Voorzitter: Mr A. G. van Galen; *Leden:* Mr J. G. Treffers en Mr R. C. Schoemaker.

De bestreden inbouwregeling

Op het pensioen van een gewezen militair werd, toen hij bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar aanspraak ging maken op algemeen ouderdomspensioen, de zogenaamde „inbouw algemeen „ouderdomspensioen” toegepast, zulks in overeenstemming met het bepaalde in hoofdstuk M van de Algemene militaire pensioenwet. Toen dit aan de gewezen militair schriftelijk werd medegedeeld, wendde hij zich terstond tot het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, omdat hij zich in het geheel niet met de in de wet neergelegde inbouwregeling kon verenigen. Het Gerecht verklaarde hem echter in zijn beroep niet-ontvankelijk, welke uitspraak door de Centrale Raad van Beroep werd bevestigd. „Naar in de aangevallen uitspraak terecht is overwogen”, aldus de Raad, „dient op grond van artikel 58, vijfde lid, van de Ambtenarenwet 1929 (–) een beroep dat zich tegen algemeen verbindende voorschriften richt, niet-ontvankelijk te worden verklaard.” Met betrekking tot eisers stelling dat hem een militair pensioen was toegekend voordat de Algemene Ouderdomswet in werking was getreden zodat in zijn geval „inbouwen” niet was toegestaan, overwoog de Raad dat de wetgever „niet de bevoegdheid kan worden ontzegd om regelingen te treffen die voor de toekomst wijzigingen „tot gevolg hebben in de rechtspositie van een belanghebbende, zelfs wanneer dit te zijnen nadele zou „zijn”.

(Algemene militaire pensioenwet, hoofdstuk M)

UTSPRAAK

in het geding tussen D., wonende te E., eiser, en de staatssecretaris van Defensie, gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Onder dagtekening 4 augustus 1986 heeft gedaagde ten aanzien van eiser een in afschrift aan deze uitspraak gehechte beslissing genomen.*)

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft bij uitspraak van 12 december 1986 – waarnaar hierbij wordt verwezen – het door eiser tegen deze beslissing ingestelde beroep niet-ontvankelijk verklaard.

Eiser is van deze uitspraak bij de Raad in hoger beroep gekomen. In het beroepschrift met bijlagen heeft eiser uiteengezet waarom hij zich met de aangevallen uitspraak niet kan verenigen.

Eiser heeft zich vervolgens nog met verschillende brieven tot de Raad gewend.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 8 februari 1990. Eiser is daar in persoon verschenen terwijl gedaagde zich heeft doen vertegenwoordigen door Mr J. H. W. Dohmen, werkzaam bij het Ministerie van Defensie.

II. *Motivering*

De Raad verenigt zich geheel met de gronden die de eerste rechter tot een niet-ontvankelijkverklaring van het door eiser ingestelde beroep hebben gebracht. Hetgeen eiser in hoger beroep heeft aangevoerd heeft de Raad dan ook niet tot de overtuiging kunnen brengen dat de aangevallen uitspraak niet in stand kan blijven.

Zowel in het beroepschrift als ter terechtzitting heeft eiser in niet mis te verstane woorden zich gekeerd tegen de in hoofdstuk M van de Algemene militaire pensioenwet neergelegde regeling van de zogenoemde inbouw. Naar in de aangevallen uitspraak terecht is overwogen dient op grond van artikel 58, vijfde lid, van de Ambtenarenwet 1929, welke wet op de onderhavige procedure mede van toepassing is, een beroep dat zich tegen algemeen verbindende voorschriften richt, niet-ontvankelijk te worden verklaard.

Eiser heeft voorts betoogd dat hem een militair pensioen werd toegekend voordat de Algemene Ouderdomswet in werking trad en dat de overheid daarom gehouden is hem in het verleden gedane toezeggingen gestand te doen. Daarbij heeft eiser zich beroepen op de verklaring namens de toenmalige Minister van Oorlog van 19 september 1955 dat eiser in het grootboek der pensioenen is ingeschreven met een jaarlijks pensioen van f950,- verhoogd met een totaal aan toeslagen van f112,-.

Daaromtrent overweegt de Raad dat de wetgever niet de bevoegdheid kan worden ontzegd om regelingen te treffen die voor de toekomst wijzigingen tot gevolg hebben in de rechtspositie van een belanghebbende, zelfs wanneer dit te zijnen nadele zou zijn.

Van dit laatste is overigens, uitgaande van genoemd inschrijvingsbewijs, geen sprake. Blijkens de gedingstukken was eisers militair pensioen, na aftrek van de zogenoemde inbouw, per 1 augustus 1986 inmiddels opgetrokken tot f4953,79 per jaar.

Voor een niet onbelangrijk deel is die verhoging een gevolg van het welvaartvast maken van de pensioenen welke plaats vond in verband met de door eiser bestreden regeling van de inbouw.

Op grond van het vorenstaande wordt beslist als volgt.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.–

NASCHRIFT

De rechtspositie van de militair, zijn verhouding als militair tot de overheid, is publiekrechtelijk van aard. Zij draagt een status-karakter. Dit betekent dat de rechten en plichten van de militair zijn

---

*) Niet opgenomen (*Red.*).

neergelegd in algemeen verbindende voorschriften en algemeen geldende beleidsregels. Deze voorschriften en beleidsregels, deze „regelingen”, worden eenzijdig door de overheid vastgesteld en kunnen ook eenzijdig door de overheid worden gewijzigd. In geval van wijziging is de nieuwe regeling bovendien, tenzij uitdrukkelijk anders is bepaald, onverkort van toepassing op alle militairen, ook dus op hen die onder de oude regeling in dienst zijn gekomen. Dit geldt ook indien de wijziging een achteruitgang inhoudt.

Dit standpunt vindt bevestiging in de uitspraak waarbij dit naschrift is geschreven. Bovendien kan worden verwezen naar: CRvB 31 maart 1988, MRT 1988, blz. 356.

G.L.C.

Raad van State

Afdeling voor de geschillen van bestuur

Uitspraak van 20 september 1990
nr G02.89.0187

Enkelvoudige kamer: Dr. W. A. van den Berg.

De onmisbare zoon

Een ingeschrevene voor de dienstplicht verzocht de minister van Defensie hem van de dienst als gewoon dienstplichtige vrij te stellen wegens persoonlijke onmisbaarheid. Toen dit verzoek werd afgewezen, stelde hij tegen deze afwijzing beroep in bij de Afdeling voor de geschillen van bestuur van de Raad van State, die de beslissing van de minister vernietigde. De Afdeling beantwoordde de vraag of de bezwaren, verbonden aan het vervullen van de eerste oefening, in casu van zodanige aard waren dat de middelen van bestaan van de naaste familieleden van appelland in gevaar kwamen, bevestigend. Appelland vervulde binnen het bedrijf van zijn vader een zodanige belangrijke functie, dat zijn arbeidsinbreng mede bepalend moest worden geacht voor de voortgang van de onderneming. Mede in verband hiermee kon noch intern noch extern in de vervanging van appelland worden voorzien. Dit hield naar het oordeel van de Afdeling in dat kon worden gesproken van persoonlijke onmisbaarheid in de zin van art. 17 Dienstplichtwet, hetgeen betekende dat vrijstelling diende te worden verleend.

(Dienstplichtwet, art. 17)

UITSpraak

in het geschil tussen K. S., wonende te V., appelland, en de minister van Defensie, verweerder.

Bij beslissing van 27 april 1989, Directie Dienstplichtzaken, no. 67..., heeft verweerder geweigerd om aan appelland vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige zowel wegens persoonlijke onmisbaarheid als wegens aanwezigheid van een bijzonder geval te verlenen.

De beslissing van verweerder is aan deze uitspraak gehecht. *)

Tegen deze beslissing heeft G. T. namens appelland beroep ingesteld.

Het beroepschrift is aan deze uitspraak gehecht.

Het geschil is behandeld op 2 juli 1990 in een openbare vergadering van een enkelvoudige kamer van de Afdeling voor de geschillen van bestuur, waarin appelland in persoon, vergezeld van C. S., en verweerder bij monde van J. P. M. Verkoelen hun standpunten hebben toegelicht.

In rechte

Krachtens artikel 17 van de Dienstplichtwet wordt vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige wegens persoonlijke onmisbaarheid verleend aan hem, door wiens bedrijf in werkelijke dienst voor eerste oefening onoverkomelijke bezwaren zouden ontstaan voor de instandhouding van de middelen van bestaan van personen als bedoeld in artikel 16, tweede lid, dier wet.

Krachtens artikel 15, eerste lid, onder e, van de Dienstplichtwet wordt vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige verleend wegens aanwezigheid van een bijzonder geval.

Verweerder heeft zich bij de beoordeling van de aanvraag om vrijstelling mede gebaseerd op de van gemeentewege verstrekte staat van inlichtingen, gedateerd 20 april 1989, met bijlage.

Hieruit blijkt dat de dienstplichtige, appellant, sedert 1 februari 1989 werkzaam is in het metaalconstructiebedrijf van zijn vader. Dit bedrijf houdt zich onder meer bezig met de fabricage van cabines van wegenbouwmachines, tractoren, treinstellen en computerkasten. Behalve appellant zijn in het bedrijf 13 personen werkzaam, onder wie appellants ouders en zuster. De vader van appellant voert de leiding over het bedrijf, terwijl zijn moeder en zuster administratieve functies vervullen. Onder de overige medewerkers bevinden zich lassers, plaatwerkers en constructeurs, terwijl de onderneming bovendien een vertegenwoordiger in de Bondsrepubliek Duitsland heeft. Appellant zou nog in opleiding zijn en alle voorkomende werkzaamheden verrichten.

Verweerder heeft blijkens de bestreden beslissing in de aangevoerde omstandigheden geen aanleiding gevonden de gevraagde vrijstelling te verlenen..

In beroep heeft appellant de bij de aanvraag aangevoerde gronden herhaald en nader uiteengezet.

Vooropgesteld moet worden dat het vervullen van de eerste oefening door een in het ouderlijk bedrijf werkzame zoon altijd enige bezwaren met zich zal brengen, doch dit betekent niet zonder meer dat hij persoonlijk onmisbaar is. Beoordeeld zal moeten worden of de bezwaren van zodanige aard zijn, dat de middelen van bestaan van zijn naaste familieleden in gevaar komen.

Dit kan onder meer het geval zijn indien blijkt dat het onmogelijk zou zijn om in de vervanging van de dienstplichtige te voorzien.

Appellant vervult, blijkens een door de Afdeling ingestelde bezichtiging ter plaatse als bedoeld in artikel 52 van de Wet op de Raad van State, binnen het bedrijf een zodanig belangrijke functie, dat zijn arbeidsinbreng mede bepalend moet worden geacht voor de voortgang van de onderneming.

Mede in verband hiermee moet worden geoordeeld dat noch intern, noch extern in de vervanging van appellant kan worden voorzien.

Gelet hierop komt de Afdeling tot de conclusie dat, anders dan verweerder heeft geoordeeld, door appellants verblijf in werkelijke dienst voor eerste oefening onoverkomelijke bezwaren zouden ontstaan voor de instandhouding van de middelen van bestaan van personen als bedoeld in artikel 16, tweede lid, van de Dienstplichtwet, zodat sprake is van persoonlijke onmisbaarheid in de zin van artikel 17 dier wet.

Aangezien ingevolge de bepalingen der wet in geval van persoonlijke onmisbaarheid vrijstelling wordt verleend, is de bestreden beslissing in strijd met een algemeen verbindend voorschrift, zodat deze moet worden vernietigd op de grond genoemd in artikel 2, eerste lid, onder a, van de Tijdelijke wet Kroongeschillen.

Gelet op het feit dat de hier van toepassing zijnde wetsbepaling niet de mogelijkheid biedt om vrijstelling van militaire dienst te weigeren, indien sprake is van persoonlijke onmisbaarheid, acht de Afdeling termen aanwezig om op grond van het bepaalde in artikel 5, eerste lid, van de Tijdelijke wet Kroongeschillen zelf in de zaak te voorzien.

Ingevolge het bepaalde in artikel 15, derde lid, van de Dienstplichtwet wordt – voor zover te dezen van belang – vrijstelling wegens persoonlijke onmisbaarheid aanvankelijk voor één jaar verleend. Blijkt ook bij de daarna te nemen beslissing nog grond voor vrijstelling aanwezig, dan wordt de vrijstelling voorgoed verleend. Gelet hierop bepaalt de Afdeling dat in het onderwerpelijke geval alsnog vrijstelling wordt verleend voor de duur van één jaar. Aangezien reeds wegens persoonlijke onmisbaarheid vrijstelling behoort te worden verleend behoeft de aanwezigheid van een bijzonder geval als bedoeld in artikel 15, eerste lid, onder e, van de Dienstplichtwet geen verdere bespreking.

UITSpraak

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur;

Gezien de Tijdelijke wet Kroongeschillen, de Wet op de Raad van State en de Dienstplichtwet; Recht doende in naam der Koningin:

I. *vernietigt* de beslissing van de Minister van Defensie van 27 april 1989, directie Dienstplichtzaken, no . . . ;

II. *bepaalt* dat aan K. S. te Vaassen wegens persoonlijke onmisbaarheid vrijstelling van militaire dienst wordt verleend voor de duur van één jaar;

III. *gelast* dat de Staat (Ministerie van Defensie) aan C. S. te V. het door hem gestorte recht, zijnde f 150,- vergoedt.

NASCHRIFT

Krachtens art. 15 Dienstplichtwet kan vrijstelling van de dienst als gewoon dienstplichtige worden verleend wegens:

- *kostwinnerschap;*
- *persoonlijke onmisbaarheid;*
- *het bekleden van een geestelijk of een godsdienstig-menslievend ambt of het volgen van een opleiding tot een zodanig ambt;*
- *broederdienst;*
- *aanwezigheid van een bijzonder geval.*

Art. 17 lid 1 Dienstplichtwet bepaalt dat vrijstelling wegens persoonlijke onmisbaarheid wordt verleend: „aan hem, door wiens verblijf in werkelijke dienst voor eerste oefening onoverkomelijke „bezwaren zouden ontstaan voor de instandhouding der middelen van bestaan van personen als in „artikel 16, tweede lid, bedoeld”. Art. 16, tweede lid, noemt:

- *de echtgenote van de ingeschrevene;*
- *de bloed- en aanverwanten in de rechte linie;*
- *de andere bloed- en aanverwanten in de tweede graad;*
- *de pleegouders;*
- *degenen in wier onderhoud de ingeschrevenen ingevolge rechterlijk vonnis moet voorzien.*

In de onderhavige zaak vervulde de ingeschrevene binnen het bedrijf van zijn vader een zodanige belangrijke functie, dat zijn arbeidsinbreng mede bepalend moest worden geacht voor de voortgang van de onderneming.

G.L.C

BOEKBESPREKING

Varen, vechten of berechten

Nederlandse maritieme rechtspraak op grondgebied van Groot-Brittannië gedurende de Tweede Wereldoorlog.

Mr A. M. G. Smit

Op een proefschrift met als titel de ondertitel van het hier aangekondigde boek, promoveerde op 4 december 1989 aan de KU te Nijmegen A. M. G. Smit. Van dit zwaar in de hand liggend werk is onder de titel „Varen, vechten of berechten” een afgeslankte editie (174 pp.’s) verschenen. (Arnhem, Gouda Quint 1991, f 25,-, ISBN 90-6000-799-9.)

Na de Duitse inval in Nederland ontquam het grootste deel van de Nederlandse koopvaardijvloot aan de bezetter en bleek inzetbaar te zijn voor de geallieerde zaak. Aan de Nederlandse regering in ballingschap was o.a. de taak de juridische kaders en – organen te scheppen om de effectieve inzet van de koopvaardij – en vissersvloot in het Verenigd Koninkrijk te bewerkstelligen.

Op grond van de Engelse Allied Powers (Maritime Courts) Act worden de zogenaamde Nederlandse Maritieme Gerechten op Brits territorium ingesteld: een Nederlandse Rechtbank, een Kantongerecht en een Buitengewone Raad voor de Scheepvaart. Voor wat betreft rechtbank en kantongerecht bepaalt artikel 2 van het Besluit B 79, dat zij de strafbare feiten gepleegd door personen, die niet van Britse nationaliteit zijn, aan boord van een Nederlands koopvaardij- en of vissersschip, zullen afdoen. In de praktijk bleken dit niet zo zeer strafbare feiten uit het Wetboek van strafrecht te zijn maar overtredingen van het Vaarplichtbesluit (Stb. C. 19), dat maart 1942 werd uitgegeven. Dit Besluit verplichtte Nederlandse zeelieden beneden de zestig jaar te blijven varen.

wanneer, waar, zo lang en – last but not least – onder de voorwaarden door of namens de overheid vastgesteld.

Bovendien werden regels gesteld voor de verplichtingen van de zeeman voor de dienst aan boord.

In haar boek behandelt Smit o.m. de inzet van en het beheer over de nederlandse koopvaardijvloot, de vaarplicht voor de Nederlandse zeelieden, en de Buitengewone Raad voor de Scheepvaart. Bovendien wordt aandacht besteed aan de Maritieme Gerechten in Engeland van andere uitgeweken geallieerden. Aan de hand van voorbeelden en citaten wordt een en ander toegelicht. De afwijkingen in de toepassing van bepalen van materieel recht komen eveneens aan de orde.

Uit het boek blijkt o.a. dat een groot aantal feiten werd geseponerd vooral omdat aangifte werd gedaan van feiten die in vreedstijd disciplinair zouden zijn afgedaan.

Uiteindelijk bleek het totaal aantal berechte zeelieden door de Nederlandse gerechten hoger te zijn dan dat van de Maritieme gerechten van de overige geallieerden tezamen. Hierbij moet bedacht worden dat de Noren de grootste koopvaardijvloot met de meeste opvarenden hadden. De Nederlandse rechters blijken ook zwaarder te hebben gestraft. Smit schat het percentage dienstweigeraars en deserteurs onder de zeelieden op nog geen half procent. Een percentage dat volgens andere bronnen aanmerkelijk hoger zou hebben gelegen.

De studie voorziet in een leemte: het feit dat tijdens de Tweede wereldoorlog in Groot Brittanïe Nederlandse civiele straf- en tuchtgerechten hebben gefunctioneerd is velen onbekend. Dat er toen zelfs een reclasseringsinstelling heeft bestaan onder de naam van Centraal Toezicht, zo mogelijk nog minder.

De in Londen gevormde jurisprudentie heeft in de handboeken geen sporen nagelaten. Op zichzelf is dit niet verwonderlijk nu die rechtspraak voornamelijk gebaseerd was op het na de oorlog ingetrokken Vaarplichtbesluit. Na WO II heeft deze maritiem-juridische episode dan ook niet of nauwelijks de aandacht gekregen.

Niet onvermeld mag blijven dat in het boek ook aandacht wordt gegeven aan de taak die de Nederlandse rechtbank in Londen bij Besluit D 33 kreeg opgedragen: n.l. om bij gratieverzoeken betreffende een door de militaire rechter opgelegde doodstraf in plaats van de Hoge Raad de Koningin van advies te dienen.

In dit verband beschrijft Smit de gang van zaken rond het gratieverzoek van de drie in december 1944 in het bevrijde deel van Nederland ter dood veroordeelden – welke vonnissen eerst op 27 juli 1945 voltrokken werden –.

De in 1972 totstandgekomen Vaarplichtwet (Stb. 445) borduurt voort op de Londense Besluiten. Het boek van Smit geeft echter aanleiding deze wet nog eens onder de loep te nemen. Men kan zich immers afvragen, gegeven de feiten zoals die nu in boekvorm voor ons liggen, of dit wel zo verstandig is geweest.

S. W. P. C. Braunius

Militair en recht

Prof. mr G. L. Coolen

De auteur, welbekend in militair rechtelijke kringen, heeft grote verdiensten bij het meer op de voorgrond plaatsen van de militaire rechtspositie in het militair recht. Hij doet zulks met name als professor aan de Universiteit van Amsterdam – men denke slechts aan zijn oratie in 1984 –, maar ook als zeer ijverige annotator in dit tijdschrift en het TAR.

Van zijn hand is nu bij Tjeenk Willink te Zwolle in de serie studiepockets staats- en bestuursrecht verschenen het boek „Militair en recht”. Coolen schrijft vlot en zeer leesbaar, hetgeen een niet onaanzienlijk voordeel is bij de op zichzelf soms gortdroge materie. Hij schroomt ook niet zeer levendig zijn eigen mening te geven, ook al is die niet altijd de gangbare.

Dit eerste handboek bestaat uit twee delen: een algemeen deel en een bijzonder deel. De eerste twaalf hoofdstukken behandelen de plaats van de krijgsmacht in het Koninkrijk en verder de

structuur van de algemene rechtspositie van de militair (beroepsmilitairen, reservisten en dienstplichtigen). In dit eerste deel (129 bladzijden) komen ook onderwerpen als Georganiseerd Overleg, medezeggenschap en vooral de rechtsbescherming uitgebreid aan de orde, veelal met jurisprudentie, die alles helderder maakt maar vooral verlevendigt. Het bijzondere deel van ruim zestig bladzijden behandelt een aantal onderwerpen dat (juridisch) interessant is voor de lezer, zoals aanstelling, opleiding, bevordering, uitzetting en ontslag. Als *caput selectum* wordt elk onderwerp compleet doch beknopt behandeld, ook hier weer gepresenteerd met vele „casus”.

Het boek is kennelijk bedoeld als studiepocket, maar dan rijst de vraag: voor welke student? Stellig zonder meer voor de universitaire student, maar voor hem zijn er – dunkt mij – wat te veel staatsrechtelijke „herhalingen” in het algemene deel.

Het boek zou echter handboek moeten (en kunnen) zijn voor hogere commandanten en hun personeelsfunctionarissen in de krijgsmacht delen alsmede voor de personeelsfunctionarissen ten departemente. Ik vrees dat deze potentiële lezers in het algemene deel ietwat ontmoedigd zullen raken door de veelheid van juridische problemen en feitelijke verwickelingen. Deze potentiële groep zal wat moeten laten schieten. Er zijn immers onderwerpen die niet een ieder regarderen zoals alles rond de Antilliaanse en Arubaanse dienstplichtigen. De studiepocket heeft voor deze grote groep dan meer de waarde van een zeer overzichtelijk naslagwerk in het bijzondere deel met een goede theoretische context.

Een woord van kritiek mag niet ontbreken na het lezen van dit boek, maar ik wil mij beperken tot twee zaken die ik eigenlijk heb gemist, waarbij de tweede omissie de nadruk heeft.

Het College van Advies Koninklijke landmacht behandelde reeds enkele geschillen, daar zijn vervolgens uitspraken van de minister op gevolgd, die ik helaas mis als casus op bladzijde 88, omdat veel commandanten hier zeer geïnteresseerd in zijn.

Zoals gezegd belangrijker is de omstandigheid dat ik de financiële rechtspositie mis, die in de dagelijkse (rechts)praktijk een zeer grote rol speelt, ik hoof slechts te verwijzen naar de vele door Coolen zelf opgevoerde „casus”, waarbij juridische kwesties vaak gewichtiger blijken te zijn dan in algemeen rechtspositionele gedingen. Het komt mij voor dat in een tweede bijgewerkte druk een apart hoofdstuk zou dienen te worden opgenomen met als onderwerp de structuur van de financiële rechtspositie, met korte bondige aandacht voor zaken als wedde, wachtgeld, evt. pensioen en andere *militaire* financiële regelingen.

Het boek moet worden aangeduid als een aanwinst voor de geïnteresseerde in het militaire bestuursrecht, en als een absolute must voor een ieder, die verantwoordelijkheid draagt voor de rechtspositie van de militair.

Mij bekruipt wél de prangende vraag: hoe houdt Coolen dit boek nu verder up-to-date? Het (toekomstig) belang van dit boek valt of staat hier mee, moet ik vrezen.

R. M. R. van der Heide

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht

Ter herinnering aan de laatste zitting van de Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht, welke op 12 december 1990 werd gehouden aan boord van Hr. Ms. Callenburgh ter rede van Texel, is een boekje verschenen, waarin een kort verslag van de zitting en de teksten van aldaar gehouden toespraken zijn opgenomen.

Personalia

Kolonel der mariniers J. M. M. DE BRUIJN en Kapitein-luitenant ter zee van de elektronische dienst B. W. NEUT zijn benoemd tot militair lid van de militaire kamer van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba.

MILITAIR JUSTITIËLE STATISTIEK

Overzicht over 1989-1990

Van het Centraal Bureau voor de Statistiek ontving de redactie uit de Justitiële Statistiek de statistische gegevens over de militaire rechtspraak in 1990 met daarnaast de overeenkomstige gegevens over 1989.

Staat 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrijven		Overtredingen		Misdrijven		Overtredingen	
	1989	1990	1989	1990	1989	1990	1989	1990
A. Onafgedane beroepen op 1 januari.....	20	43	3	11	34	51	10	15
B. Beroepen in de loop van het jaar:								
aangebracht	50	21	15	10	93	87	27	34
ingetrokken.....	1	9	1	-	7	9	2	6
C. Beroepen in de loop van het jaar afgedaan door het H.M.G.....	26	16	6	6	69	65	20	38
D. Onafgedane beroepen 31 december	43	39	11	15	51	64	15	5

Staat 2. Afdoeningen door het Hoog Militair Gerechtshof naar aard van de uitspraak;

			Totaal afgedane beroepen ¹⁾	w.o.			verklaring deels voorw. deels onvoorw.	Vrij- spraak	Niet- ontvanke- lijk
				Beves- tiging vonnis	Veroordeling				
					onvoorw.	voorw.			
Militaire delicten	Misdrijven	1989	26	4	10	-	9	3	-
		1990	16	3	3	-	8	2	-
	Overtredingen	1989	6	2	2	-	-	2	-
		1990	6	2	1	-	1	2	-
Commune delicten	Misdrijven	1989	69	12	26	3	24	4	-
		1990	64	2	33	3	20	6	-
	Overtredingen	1989	20	3	11	-	2	4	-
		1990	38	9	16	-	5	7	1

¹⁾ Inclusief overige afdoeningswijzen.

Staat 3. Omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden

	Aard der delicten								
	Militaire delicten				Commune delicten				
	Misdrifven		Overtredingen		Misdrifven		Overtredingen		
	1989 ¹⁾	1990 ¹⁾	1989 ¹⁾	1990 ¹⁾	1989 ¹⁾	1990 ¹⁾	1989 ¹⁾	1990 ¹⁾	
a. Krijgsraden v.d. Zeemacht									
b. Krijgsraad v.d. Landmacht									
c. Krijgsraad v.d. Luchtmacht									
A. Onafgedane zaken op									
1 januari.....	a.	9	15	13	61	92	96	76	68
	b.	864	471	236	340	1613	1275	1797	1309
	c.	75	20	111	122	139	122	186	129
	Totaal	948	506	360	523	1844	1493	2059	1506
B. Zaken in de loop van het jaar ingeschreven									
	a.	170	155	238	307	575	566	358	299
	b.	4498	4490	3504	4182	4218	3724	5128	4157
	c.	101	108	630	692	388	421	640	491
	Totaal	4769	4753	4372	5181	5181	4711	6126	4947
C. Zaken in de loop van het jaar afgedaan									
1. door de rechter.....									
	a.	2	2	10	16	82	94	27	19
	b.	608	485	416	301	1538	1289	878	516
	c.	26	25	70	55	159	112	100	62
	Totaal	636	512	496	372	1779	1495	901	597
2. door de Auditeur Militair.....									
	a.	162	158	180	329	489	485	358	297
	b.	4283	4092	2984	3394	3018	2681	5011	3967
	c.	130	86	549	626	246	297	622	456
	Totaal	4575	4336	3713	4349	3753	3463	5991	4720
waaronder:									
a. sepot.....									
	a.	4	5	12	31	289	301	54	56
	b.	1414	943	350	298	1107	1043	480	494
	c.	55	26	52	61	108	106	78	46
	Totaal	1473	974	414	390	1504	1450	612	596
b. instemming met krijgstuchtelijke afdoening.....									
	a.	153	149	—	—	52	42	—	—
	b.	2329	2851	8	19	382	430	15	7
	c.	43	39	1	—	9	25	2	1
	Totaal	2525	3039	9	19	443	497	17	8
c. terugverwijzing naar commanderend officier.....									
	a.	—	—	—	—	—	—	—	—
	b.	147	90	4	2	27	40	—	8
	c.	17	12	—	—	—	4	1	2
	Totaal	164	102	4	2	27	44	1	10
d. betaalde transacties.....									
	a.	3	4	168	291	89	112	291	239
	b.	247	197	2620	3054	1109	1071	4235	3373
	c.	7	9	495	563	94	154	497	391
	Totaal	257	210	3283	3908	1292	1337	5023	4003
D. Onafgedane zaken op 31 december.....									
	a.	15	10	61	23	96	83	68	51
	b.	471	384	340	827	1275	1029	1309	983
	c.	20	17	122	133	122	134	129	102
	Totaal	506	411	523	983	1493	1246	1506	1136

¹⁾ Exclusief Nederlandse Antillen.

Staat 4. Afdoeningen door het Hoog Militair Gerechtshof en de krijgsraden naar personeelscategorie

		1989 ¹		1990 ¹	
		Officieren	Onder-officieren en manschappen	Officieren	Onder-officieren en manschappen
A. Hoog Militair Gerechtshof					
Militaire delicten	Misdrijven	3	30	–	23
	Overtredingen	–	3	2	4
Commune delicten	Misdrijven	2	71	2	62
	Overtredingen	3	17	3	21
B. Krijgsraden voor de Zeemacht					
Militaire delicten	Misdrijven	–	2	–	2
	Overtredingen	2	7	4	12
Commune delicten	Misdrijven	–	82	3	91
	Overtredingen	2	25	1	18
C. Krijgsraad voor de Landmacht					
Militaire delicten	Misdrijven	2	606	–	485
	Overtredingen	17	399	14	287
Commune delicten	Misdrijven	7	1531	11	1278
	Overtredingen	15	752	21	495
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht					
Militaire delicten	Misdrijven	–	26	–	25
	Overtredingen	7	63	3	52
Commune delicten	Misdrijven	8	151	8	104
	Overtredingen	13	94	5	57

¹) Exclusief Nederlandse Antillen.

Ten aanzien van de werkzaamheden van de HOGE RAAD DER NEDERLANDEN werden de volgende gegevens verstrekt:

1990:

Aantal cassatieberoepen op 1 januari 1990 nog ter behandeling aanwezig:

11

Aanhangig gemaakte cassatieberoepen in militaire strafzaken:

12

Waarvan ingetrokken:

1

Totaal te behandelen:

22

Aantal afgedane cassatieberoepen:

11

Waarvan verwerping:

8

Overige uitspraken:

3

Waarvan terugverwijzing:

3

Op 31 december 1990 nog ter behandeling aanwezig:

11

¹) Inclusief Nederlandse Antillen.

Staat 5. Afdelingen door de krijgsraad naar aard van de uitspraak

	Veroordeling		Vrijspreek	Onbevoegd- verklaring van de rechter	Nietig- verklaring van de dag- vaarding	Schuldig- verklaring zonder straf of maatregel	Opleg- ging van een krijgst. straf
	Onvoor- waardelijk	Voorwaar- delijk					
A. Krijgsraden voor de Zeemacht	1	-	1	-	-	-	-
	2	-	-	-	-	-	-
Militaire delicten	9	-	-	-	-	1	-
	14	-	-	-	1	-	-
Commune delicten	38	1	34	-	-	2	-
	38	4	44	-	-	3	-
Overtredingen	16	-	3	2	-	2	-
	15	-	1	-	-	1	-
B. Krijgsraad voor de Landmacht	263	15	219	-	22	39	5
	214	24	169	1	9	26	14
Militaire delicten	312	-	3	-	33	20	-
	234	1	12	-	6	17	-
Commune delicten	802	35	463	4	54	20	2
	658	64	385	-	18	23	4
Overtredingen	555	1	80	5	30	30	-
	397	3	33	1	10	16	-
C. Krijgsraad voor de Luchtmacht	7	4	8	-	-	1	2
	14	-	9	-	-	-	1
Militaire delicten	60	-	-	-	3	2	-
	45	-	-	-	-	3	-
Commune delicten	91	1	52	-	6	1	-
	58	1	41	-	-	2	-
Overtredingen	77	-	12	-	2	4	-
	47	-	4	-	-	2	-

1) Exclusief Nederlandse Antillen.

Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten en aard van de straf, 1990

Aard der delicten	Totaal schuldig-verklaringen	Gevangenisstraf			Militaire detentie			Geldboete		
		Onvoor-waar-delijk ²⁾	Voor-waar-delijk	Onvoor-waar-delijk ²⁾	Voor-waar-delijk	Onvoor-waar-delijk ²⁾	Voor-waar-delijk	Onv. + voorw. vrijheidsstraf	Overige schuldig-verklaringen	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
A. Wetboek van Strafrecht (2e boek)										
Titel										
V Misdrijven tegen de openbare orde (art. 131-151).....	14	3	1	-	-	9	-	1	-	
VII Misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht (art. 157-176).....	11	1	3	-	-	3	1	3	-	
VIII Misdrijven tegen het openbaar gezag (art. 177-206).....	20	-	-	-	-	18	-	2	-	
IX Meineed (art. 207-207a).....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
XII Valsheid in geschrifte (art. 225-235).....	9	1	2	1	-	3	-	2	-	
XIV Misdrijven tegen de zeden (art. 239-254).....	13	3	3	1	-	4	-	2	-	
XVI Belediging (art. 261-271).....	8	-	-	-	-	7	-	1	-	
XVIII Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid (art. 274-286).....	20	1	1	-	-	14	-	4	-	
XIX Misdrijven tegen het leven gericht (art. 287-299).....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
XX Mishandeling (art. 300-306).....	111	4	3	1	-	74	6	23	-	
XXI Veroorzaken van dood of lichamelijk letsel door schuld (art. 307-309).....	2	-	-	-	-	1	-	1	-	
XXII Diefstal en stroperij (art. 310-316).....	261	20	15	5	-	156	5	60	-	
XXIII Afpersing en afdreiging (art. 317-320).....	2	-	-	-	-	-	-	2	-	
XXIV Verduistering (art. 321-325).....	47	3	-	-	1	39	-	4	-	
XXV Bedrog (art. 326-339).....	8	1	1	1	-	1	-	4	-	
XXVI Benadeling van schuldeisers of rechthebbenden (art. 340-349).....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
XXVII Vernieling of beschadiging van goederen (art. 350-354).....	141	1	-	1	-	120	16	3	-	
XXVIII Ambtsmisdrijven (art. 355-380).....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
XXX Begunstiging (art. 416-420).....	31	1	1	1	-	20	1	7	-	
Totaal	698	39	30	11	1	469	29	119	-	

1) Inclusief gedeelt. onv./gedeelt. voorw. straffen.

Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten en aard van de straf, 1990 (slot)

	Totaal schuldig- verkla- ringen	Gevangenisstraf				Militaire detentie			Geldboete				
		Onvoor- waar- delijk ²⁾	Voor- waar- delijk	Onvoor- waar- delijk ²⁾	Voor- waar- delijk	Onvoor- waar- delijk ²⁾	Voor- waar- delijk	Onvoor- waar- delijk ²⁾	Voor- waar- delijk	Onv. + voorw. vrijheids- straf	Overige schuldig- verkla- ringen		
												3	4
Aard der delicten													
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10				
B. Bijzondere Wetten													
Wegenverkeerswet	262	10	1	-	-	77	1	173	-				
w.o. tijden onder invloed (art. 26)	192	6	1	-	-	49	1	135	-				
Telegraaf- en telefoonwet	5	-	-	-	-	3	-	2	-				
Vuurwapenwet	18	-	-	-	-	14	-	4	-				
Opiumwet	10	1	-	1	-	8	-	-	-				
Wet Werkloosheidsvoorziening	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
Auteurswet	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
Totaal	295	11	1	1	-	102	1	179	-				
C. Wetboek van Militair Strafrecht (2e boek)													
Titel													
III Misdrijven waardoor de militair zich aan zijn dienstver- plichting onttrekt (art. 96-107)	99	-	1	15	3	48	-	32	-				
IV Misdrijven tegen de onderschiktheid (art. 108-128)	60	-	-	2	2	47	-	9	-				
V Schending van verschillende dienstplichten (art. 129-150) ..	143	-	-	2	1	65	2	73	-				
VI Diefstal, verduistering en heling (art. 151-158)	6	-	-	2	2	2	-	2	-				
VIII Verkeersmisdrijven (art. 162-164)	24	-	-	2	-	20	-	2	-				
Totaal	332	-	1	23	6	182	2	118	-				
Totaal rubrieken A, B en C	1325	50	32	35	7	753	32	416	-				

¹⁾ Exclusief Nederlandse Antillen.

²⁾ Inclusief gedeelt. onv./ gedeelt. voorw. straffen.

Staat 7. Krijgstuchtelijke afdoening van oneigenlijke vergrijpen

	Totaal				Koninklijke Marine				Koninklijke Landmacht				Koninklijke Luchtmacht				
	Militaire		Commune		Militaire		Commune		Militaire		Commune		Militaire		Commune		
	Over-	Misdrijven	Over-	Misdrijven	Over-	Misdrijven	Over-	Misdrijven	Over-	Misdrijven	Over-	Misdrijven	Over-	Misdrijven	Over-	Misdrijven	
	tedingen		tedingen		tedingen		tedingen		tedingen		tedingen		tedingen		tedingen		
Hoofdstraffen																	
Berisping.....	62	-	15	-	8	-	53	-	14	-	1	-	1	-	-	-	-
1989 ¹⁾	79	-	31	-	2	-	74	-	25	-	4	-	3	-	1	-	-
1990 ¹⁾																	
Strafdienst	16	-	11	-	11	-	5	-	9	-	2	-	-	-	-	-	-
1989 ¹⁾	49	-	21	-	17	-	32	-	14	-	7	-	-	-	-	-	-
1990 ¹⁾																	
Geldboete	196	-	105	-	8	-	185	-	100	-	5	-	3	-	-	-	-
1989 ¹⁾	202	-	110	-	1	-	199	-	107	-	2	-	2	-	-	-	-
1990 ¹⁾																	
Licht arrest	551	3	145	-	100	3	448	-	107	-	34	-	3	-	4	-	-
1989 ¹⁾	594	-	113	-	100	-	490	-	92	-	20	-	4	-	-	-	-
1990 ¹⁾																	
Verzwaard arrest	1708	1	207	-	23	1	1640	-	201	-	1	-	45	-	5	-	-
1989 ¹⁾	1892	-	270	1	12	-	1849	-	263	-	3	-	31	-	4	-	1
1990 ¹⁾																	
Totaal	2535	4	484	-	151	-	2332	-	432	-	43	4	52	-	9	-	-
1989 ¹⁾	2817	-	545	1	132	-	2645	-	501	-	36	-	2645	-	1	-	-
1990 ¹⁾																	

¹⁾ Inclusief overige straffen.

Boekbesprekingen

<i>Mr S. W. P. C. Braunius</i> ; „Varen, vechten of berechten” van Mr A. M. G. Smit	211
<i>Mr R. M. R. van der Heide</i> ; „Militair en recht” van Prof. Mr G. L. Coolen	212

Opmerkingen en mededelingen

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht	213
Personalia	213

Militair Justitiële Statistiek

Overzicht statistische gegevens 1989-1990	214
---	-----

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *Th. J. Clarenbeek*, Vice-president van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht,
Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst;

Mr *O. van der Wind*, Kolonel van de Militair Juridische Dienst,
Voorzitter-plv van het Ambtenarengerecht te Haarlem;

voor de Koninklijke landmacht: Mr *W. van den Berg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst

voor de Koninklijke luchtmacht: Mr *H. J. Visser*, Kolonel der Koninklijke luchtmacht;

voor de Koninklijke marine: Mr *H. Segers*, Kapitein-ter-zee van administratie;

Adres van de Redactiecommissie: Gansstraat 18, 2352 EC Leiderdorp.

VASTE MEDEWERKERS:

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, em.-bijzonder Hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, oud-president van het Hoog Militair Gerechtshof, Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Mr *N. Keijzer*, Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden;

Prof. Mr *G. L. Coolen*, Schout-bij-nacht van administratie, lid van het Hoog Militair Gerechtshof, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam.

Prof. Mr *P. H. Kooijmans*, Hoogleraar in het volkenrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

Prof. Mr *A. K. Koekkoek*, Hoogleraar in het staats- en bestuursrecht aan de Katholieke Universiteit Brabant;

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1990 *f* 37,25. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij SDU Uitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn verkrijgbaar tegen de prijs van *f* 4,00. Nadere informatie omtrent bestellingen: SDU, afdeling bestelling, Postbus 20041, 2500 EA 's-Gravenhage.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 1 pagina ontvangen een honorarium van *f* 45,- per pagina tot een maximum van *f* 300,- per aflevering, benevens 5 present-exemplaren van de desbetreffende aflevering van het Tijdschrift. De inhoud van het *M.R.T.* wordt opgenomen in een voor derden toegankelijke juridische databank. Het auteursrecht wordt met de publikatie overgedragen aan de Staat der Nederlanden.

Kennisgeving van adreswijziging (uitsluitend betalende abonnees) te richten tot de SDU uitgeverij, afdeling bestellingen, Postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage.

Zij die het tijdschrift van rijkswege verstrekt krijgen dienen zich voor kennisgeving van adreswijziging te wenden tot het hoofd van de sectie juridische zaken van het krijgsmachtdeel waartoe zij behoren.

*Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXXIV

september 1991

Aflevering

8

SDU uitgeverij

INHOUD

Strafrechtspraak

Rb Ah 19.03.91	Totaalweigeraar. Er bestaat geen aan de datum van plegen van het feit voorafgaande strafbepaling.	221
Rb Ah 19.03.91	Het telastegelegde feit is pas strafbaar sinds 1 januari 1991. De feiten zijn daarvoor gepleegd. Officier van justitie niet-ontvankelijk (Naschrift C.)	222
Hof Ah. 22.05.91	Ongeoorloofde afwezigheid. Toepassing art. 68 WMSv in beroep.	225
Hof Ah 10.04.91	Slapen op wacht. Toepassing art. 68, vierde lid WMSv in beroep (Naschrift C.)	227

Tuchtrechtspraak

Rb Ah 17.05.91	Ziek-thuisprocedure.	230
Rb Ah 31.05.91	Oplegging van meer dan één tuchtstraf op één dag is niet mogelijk (Naschrift C.).	231
Rb Ah 03.05.91	Ongeoorloofde afwezigheid. Beroep van de onmiddellijk boven de commandant gestelde bevelvoerende meerdere.	234
Rb Ah 03.05.91	Ongeoorloofde afwezigheid. Tuchtrechtelijk bestraffing ter zake van het niet houden aan de procedure. Mogelijke samenloop met strafbare feiten (Naschrift W.H.V.).	235

Administratieve rechtspraak

CRvB. 28.06.90	Een C is een C. Een redelijke verdeling van de bewijslast brengt mee dat het bij een waardering BC of lager in beginsel op weg van de beoordelaar ligt de waardering met feiten te onderbouwen, terwijl het bij een waardering C of hoger in beginsel de taak van de beoordeelde is aannemelijk te maken dat hij te laag is gewaardeerd. De Raad sluit evenwel niet uit dat onder omstandigheden een andere bewijslastverdenking is aangewezen (Naschrift G.L.C.).	239
CRvB. 01.03.90	BC is minder dan C. Indien er sprake is van feitelijkheden op grond waarvan wordt vastgesteld dat een beoordeelde niet aan de omschrijving C voldoet, moeten deze feiten worden gekenmerkt als tekortkomingen waarvan aan de beoordeelde mededeling moet worden gedaan (Naschrift G. L. C.).	242
CRvB. 28.06.90	De te korte periode. Indien in een bepaald geval een mededeling achterwege had moeten blijven omdat de periode te kort is om op verantwoorde wijze een oordeel te kunnen vormen, dient de gehele beoordeling nietig te worden verklaard en niet slechts de waarderingen waartegen blijkens het bezwaarschrift de bezwaren zijn gericht (Naschrift G. L. C.).	245

Wetgeving

Tot stand gekomen en aanhangige wetgeving	248
---	-----

Boekbesprekingen

<i>R. C. R. Siekmann</i> ; Juridische Aspecten van de deelname met nationale contingenten aan VN-vredesmachten. <i>R. C. R. Siekmann</i> ; Basic Documents on United Nations and Related Peace-keeping Forces.	251
--	-----

Boekaankondigingen

Met Rechtstoestand Dienstplichtigen. Deel 87 uit de Editie Schuurmans en Jordens, Nederlandse Staatswetten	252
--	-----

Annotatoren:	G.L.C. – Prof. Mr G. L. Coolen
	C. – Mr Th. J. Clarenbeek
	W. – Mr O. van der Wind

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementsrechtbank te Arnhem militaire kamer

Vonnis van 19 maart 1991

Voorzitter: Mr A. J. Dusamos; *Rechter:* Jhr Mr P. R. Feith; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Raadsman: Mr E. Th. Hummels, advocaat te Utrecht.

Een militair (totaalweigeraar) krijgt op 29 oktober 1990 opdracht militaire kleding aan te trekken. Hij volgt dit bevel niet op, ook niet nadat de bevelgevende meerdere hem op zijn strafbaarheid heeft gewezen. De op art. 114 (oud) WMSr gebaseerde telastelegging wordt ter terechtzitting op 5 maart 1991 gewijzigd zodat daarin een feit wordt telastegelegd dat strafbaar is gesteld in art. 139 (nieuw) WMSr.

RECHTBANK: Na de wijziging van de telastelegging houdt deze een feit in dat is strafbaar gesteld bij het bij wet van 14 juni 1990 (Stb. 1990, 369) in het Wetboek van Militair Strafrecht gebrachte art. 139. De wet van 14 juni 1990 is per 1 januari 1991 in werking getreden, een vergelijkbare strafbepaling bestond voordien niet. Er bestond derhalve ten tijde van de ten laste gelegde feiten geen in art. 16 Gr. w. en art. 1, eerste lid, WSr aan de feiten voorafgaande strafbepaling. De officier van justitie is derhalve niet-ontvankelijk.

(GW art. 16; WSr art. 1; WMSr (oud) art. 114; WMSr (nieuw) art. 139; WMSv art 68 (4))

DE MEERVOUDIGE MILITAIRE KAMER VAN DE ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE ARNHEM, rechtdoende in de zaak van de officier van justitie in het arrondissement Arnhem, aanhangig gemaakt bij dagvaarding aan de verdachte in persoon betekend op 31 januari 1991, tegen P.W., geboren te S., .. januari 19.., wonende te U., dpl. soldaat, terechtstaande terzake:

dat beklaagde terwijl beklaagde als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, op of omstreeks 29 oktober 1990 te of nabij Nieuwersluis, gemeente Loenen, in elk geval in Nederland, nadat beklaagdes militaire meerdere, de wachtmeester F. E. P. Kuiper, beklaagde de opdracht had gegeven om (passende) militaire kleding aan te trekken, heeft geweigerd en/of opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen, waarbij geklaagde opzettelijk in beklaagdes ongehoorzaamheid heeft volhard, nadat genoemde meerdere beklaagde uitdrukkelijk op beklaagdes strafbaarheid had gewezen;

De rechtbank leest in verband met de inwerkingtreding van de nieuwe militaire strafwetgeving in de telastelegging in plaats van beklaagde, verdachte.

Gezien de stukken.

Gelet op het onderzoek ter terechtzitting d.d. 5 maart 1991, waarbij de telastelegging is gewijzigd, zodat deze thans luidt:

dat verdachte als militair op of omstreeks 29 oktober 1990 te of nabij Nieuwersluis, gemeente Loenen, in elk geval in Nederland, heeft geweigerd en/of nagelaten om iedere dienst, van welke soort ook, te verrichten, immers heeft hij toen en daar na bekomen opdracht van verdachtes militaire meerdere, de wachtmeester F. E. P. Kuiper, om (passende) militaire kleding aan te trekken geweigerd en/of nagelaten hieraan te gehoorzamen door (onder meer) te zeggen: „Nee” en „Lijkt mij niet zo zinnig”, althans woorden van gelijke aard en/of strekking en ook heeft geweigerd enige dienst te verrichten door (onder meer) te zeggen: „Omdat ik niet mee ga doen aan de „vervulling van de dienstplicht”, althans woorden van gelijke aard en/of strekking.

Gehoord de vordering van de officier van justitie, op de terechtzitting van 5 maart 1991, strekkende tot een gevangenisstraf van twaalf maanden.

Gelet op hetgeen door verdachte en diens raadsman mr. E. Th. Hummels, advocaat te Utrecht, te zijner verdediging is aangevoerd.

Overwegende:

Het telastegelegde, zoals het luidt na de wijziging van de telastelegging, is een feit, strafbaar gesteld bij artikel 139 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Deze strafbepaling is in het Wetboek van Militair Strafrecht gebracht bij de wet van 14 juni 1990 (Stb. 368, 1990), in werking getreden op 1 januari 1991. Een vergelijkbare strafbepaling bestond voordien niet. Weliswaar waren er toen ook al dienstplichtige militairen die iedere dienst weigerden, maar zij konden slechts gestraft worden wegens overtreding van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht (oud), het weigeren een dienstbevel op te volgen. Het telastegelegde is gepleegd vóór 1 januari 1991 en wel op 29 oktober 1990, zodat geconcludeerd moet worden dat er geen aan die datum voorafgegane wettelijke strafbepaling bestond krachtens welke het telastegelegde een strafbaar feit vormde, zoals artikel 16 Grondwet en artikel 1, eerste lid van het Wetboek van Strafrecht eisen. De officier van justitie moet derhalve niet ontvankelijk worden geacht in zijn vervolging.

[Volgt: niet-ontvankelijk-verklaring van de officier van justitie. – *Red.*].

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Vonnis van 19 maart 1991

Voorzitter: Mr A. J. Dusamos; *Rechter:* Jhr Mr P. R. Feith; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Raadsman: Mr P. J. Boef, advocaat te Utrecht.

Een militair wordt vervolgd voor meermalen gepleegde ongeoorloofde afwezigheid en opzettelijke ongehoorzaamheid, welke feiten alle werden gepleegd in oktober 1990. Ter terechtzitting van de militaire kamer wordt de telastelegging gewijzigd. De diverse aanvankelijk in de telastelegging opgenomen feiten worden nu onderdelen van een op art. 115 (nieuw) WMSr toegesneden telastelegging.

RECHTBANK: *Na wijziging van de telastelegging houdt deze een feit in dat is strafbaar gesteld bij het bij wet van 14 juni 1990 (Stb. 1990, 369) in het Wetboek van Militair Strafrecht gebrachte art. 115. De wet van 14 juni 1990 is per 1 januari 1991 in werking getreden, een vergelijkbare strafbepaling bestond voordien niet. Er bestond derhalve ten tijde van de ten laste gelegde feiten geen in art. 16 Gr.w. en art. 1, eerste lid, WSR aan de feiten voorafgaande strafbepaling. De officier van justitie is derhalve niet-ontvankelijk.*

(Gr.w. art. 16; WSR art. 1; WMSr (oud) art. 97, 114; WMSr (nieuw) art. 115; WMSv art. 68 (4))

DE MEERVOUDIGE MILITAIRE KAMER VAN DE ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE ARNHEM rechtdoende in de zaak van de officier van justitie in het arrondissement Arnhem, aanhangig gemaakt bij dagvaarding aan de verdachte in persoon betekend op 2 november 1990, tegen C.O.S., geboren te R., .. februari 19.., wonende te R., dpl. kanonnier, terechtstaande terzake:

1. dat beklaagde, terwijl beklaagde als militair in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, van beklaagdes te of nabij 't-Harde, gemeente Elburg, in elk geval in Nederland, gelegen onderdeel opzettelijk, althans in ernstige mate nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest van op of omstreeks 12 oktober 1990 tot op of omstreeks 15 oktober 1990, althans van genoemd onderdeel in genoemd(e) tijdvak(ken), of een gedeelte daarvan, gedurende een of meer perioden van tenminste een dag (telkens) opzettelijk en/of (telkens) in ernstige mate nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest;

2. dat beklaagde, terwijl beklaagde als militair in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, van beklaagdes te of nabij 't-Harde, gemeente Elburg, in elk geval in Nederland, gelegen onderdeel opzettelijk, althans in ernstige mate nala-

tig ongeoorloofd afwezig is geweest van op of omstreeks 17 oktober 1990 tot op of omstreeks 18 oktober 1990 en van op of omstreeks 18 oktober 1990 tot op of omstreeks 22 oktober 1990, althans van genoemd onderdeel in genoemd(e) tijdvak(ken), of een gedeelte daarvan, gedurende een of meer perioden van tenminste een dag (telkens) opzettelijk en/of (telkens) in ernstige mate nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest; hebbende beklagde, voorts voormeld(e) misdrijf (misdrijven) gepleegd, terwijl beklagde dienstdoende was, immers beklagde onderging op eerstgenoemd(e) tijdstip(pen), toen beklagde vorenbedoeld onderdeel verliet, een krijgstuuchtelijke straf (licht arrest);

3. dat beklagde, terwijl beklagde als militair in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, van beklaagdes te of nabij 't-Harde, gemeente Elburg, in elk geval in Nederland, gelegen onderdeel opzettelijk, althans in ernstige mate nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest van op of omstreeks 30 oktober 1990 tot op of omstreeks 1 november 1990, althans van genoemd onderdeel in genoemd(e) tijdvak(ken), of een gedeelte daarvan, gedurende een of meer perioden van tenminste een dag (telkens) opzettelijk en/of (telkens) in ernstige mate nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest;

4. dat beklagde terwijl beklagde als dienstplichtig kanonnier in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, op of omstreeks 31 oktober 1990 te of nabij Rotterdam, in elk geval in Nederland, nadat beklaagdes militaire meerdere, de Kapitein Smits, beklagde telefonisch de opdracht had gegeven om direct naar zijn onderdeel terug te keren, heeft geweigerd en/of opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen;

De rechtbank leest in verband met de inwerkingtreding van de nieuwe militaire strafwetgeving in de telastelegging in plaats van beklagde, verdachte.

Gezien de stukken.

Gelet op het onderzoek ter terechtzitting d.d. 5 maart 1991, waarbij de telastelegging is gewijzigd in dier voege dat deze thans komt te luiden:

dat verdachte als militair in de periode van op of omstreeks 12 oktober 1990 tot op of omstreeks 1 november 1990 te of nabij 't Harde (gemeente Elburg), in ieder geval in Nederland, door het stelselmatig niet nakomen van dienstverplichtingen, het functioneren van de krijgsmacht heeft belemmerd, immers heeft verdachte:

a. in of omstreeks de periode van 12 tot 15 oktober 1990 zijn onderdeel zonder toestemming verlaten en is daardoor, al dan niet opzettelijk, in die periode ongeoorloofd afwezig geweest;

b. in of omstreeks de periode van 17 tot 18 oktober 1990 en/of de periode van 18 tot 22 oktober 1990 zijn onderdeel zonder toestemming verlaten en is daardoor, al dan niet opzettelijk, in die periode ongeoorloofd afwezig geweest;

c. in of omstreeks de periode van 30 oktober tot 1 november 1990 zijn onderdeel zonder toestemming verlaten en is daardoor, al dan niet opzettelijk, in die periode ongeoorloofd afwezig geweest;

d. op of omstreeks 31 oktober 1990 een opdracht van de kapitein Smits om onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren genegeerd.

Gehoord de vordering van de officier van justitie, op de terechtzitting van 5 maart 1991, strekkende tot militaire detentie voor de tijd van een maand voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar.

Gelet op hetgeen door verdachte en diens raadsman, mr P. J. den Boef, advocaat te Utrecht te zijner verdediging is aangevoerd.

Overwegende:

Het telastegelegde, zoals het luidt na de wijziging van de telastelegging, is een feit, strafbaar gesteld bij artikel 115 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Deze strafbepaling is in het Wetboek van Militair Strafrecht gebracht bij de wet van 14 juni 1990 (Stb. 368, 1990), in werking getreden op 1 januari 1991. Een vergelijkbare strafbepaling bestond voordien niet. Het telastegelegde betreft de periode van 12 oktober 1990 tot 1 november 1990, zodat geconcludeerd moet worden dat er geen aan die periode voorafgegane wettelijke strafbepaling bestond krachtens welke het telastegelegde een strafbaar feit vormde, zoals artikel 16 van de Grondwet en artikel 1 lid 1

van het Wetboek van Strafrecht eisen. De officier van justitie moet derhalve niet ontvankelijk worden geacht in zijn vervolging.

[Volgt: Niet-ontvankelijk-verklaring van de officier van justitie. – Red.]

NASCHRIFT

Twee zaken waarin de militaire kamer van de rechtbank de officier van justitie niet-ontvankelijk heeft verklaard omdat het aan de verdachte telastegelegde strafbare feit op de datum waarop het werd gepleegd nog niet strafbaar was op grond van de strafbepaling waarvoor de verdachte voor de militaire kamer werd vervolgd.

Uit de omstandigheid dat in beide zaken de verdachte in de telastelegging nog beklaagde wordt genoemd blijkt dat deze zaken eerder bij een krijgsraad aanhangig zijn geweest en aldaar niet voor 1 januari 1991 konden worden afgedaan. De tweede zaak zal – nu de dagvaarding op 2 november 1990 aan verdachte is betekend – waarschijnlijk al voor een krijgsraad hebben gediend.

In de Wet militaire strafrechtspraak is in de artikelen 66 tot en met 71 overgangsrecht voorzien. In art. 67 WMSv is bepaald dat zaken als de bovenstaande ter verdere afhandeling worden overgedragen aan uit hoofde van die wet bevoegde gerechten (in dit geval de militaire kamer van de rechtbank in Arnhem) die deze zaken moeten afdoen met inachtneming van de bepalingen van de Wet militaire strafrechtspraak.

Op het gebied van het materiële recht levert deze overgang geen problemen op voor zover het betreft misdrijven en overtredingen voorzien in het commune recht. Met ingang van 1 januari 1991 is echter naast het militaire strafprocesrecht ook het materiële militaire recht ingrijpend gewijzigd. Om te voorkomen dat wegens het ontbreken van een bevoegdheid tot het aanbrengen van aanpassingen aan het nieuwe recht het openbaar ministerie de vervolging van ernstige zaken in hoger beroep of cassatie ziet stuklopen, is in art. 68, vierde lid, WMSv de mogelijkheid gegeven de telastelegging te wijzigen in gevallen waarin art. 313 WSv daarin niet voorziet¹). In elk stadium van het strafproces – dus ook in hoger beroep en zelfs in cassatie – kan de telastelegging worden gewijzigd voorzover dat in verband met het per 1 januari 1991 in werking treden van de wijzigingen in het Wetboek van Militair Strafrecht en de Dienstplichtwet door het openbaar ministerie noodzakelijk wordt geoordeeld²). In art. 68 WMSv is – door de van-overeenkomstige-toepassing-verklaring van art. 313, tweede lid, WSv – de bevoegdheid tot wijzigen uitdrukkelijk beperkt tot de aanpassingen, die het begrip „het-„zelfde feit” in art. 68 WSr niet te buiten gaan.

In de beide hierboven gepubliceerde zaken is door het openbaar ministerie met toepassing van art. 68 WMSv getracht de feiten, die in de aanvankelijke telasteleggingen waren opgenomen, te rubriceren onder het nieuwe recht. Daarin ging men echter naar het oordeel van de rechtbank te ver.

In de eerste zaak is hoger beroep ingesteld.

In de tweede zaak gaat het om een aantal ongeoorloofde afwezigheden en een opzettelijke ongehoorzaamheid. De telastegelegde afwezigheden duurden blijkens de gewijzigde telastelegging – op één na – alle korter dan vier dagen, de grens waarbij sinds 1 januari 1991 ongeoorloofde afwezigheid, bij ontbreken van bijzondere omstandigheden, een strafbaar feit is. Geen van de overige nu in het Wetboek van Militair Strafrecht voorkomende bepalingen betreffende de ongeoorloofde afwezigheid is van toepassing. De opzettelijke ongehoorzaamheid kan onder het nieuwe recht slechts als tuchtvergrijp worden aangemerkt. Eén van de feiten, de afwezigheid van 18 tot 22 oktober 1990 zou in deze zaak wellicht als afzonderlijk strafbaar feit kunnen zijn vervolgd.

Zie ook de beide hierna gepubliceerde uitspraken van het Gerechtshof te Arnhem.

C.

¹) Bijl. Hand. II, 17 804 stuk nr 10, blz. 27.

²) Zie Van Eupen in MRT LXXXIV (1991) blz. 102.

Gerechtshof te Arnhem
militaire kamer

Arrest van 22 mei 1991

Voorzitter: Mr Van Eupen; *Lid:* Mr Lion; *Militair lid:* Generaal-majoor Mr Beljaars.

Een militair is van op of omstreeks 6 november 1988 tot op of omstreeks 22 november 1988 ongeoorloofd afwezig geweest. Hij wordt door de Arrondissementskrijgsraad bij vonnis van 4 april 1989 wegens „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede, tenminste één dag en niet langer „dan dertig dagen durende” veroordeeld tot een geldboete van vijfhonderd gulden. Hij stelt hoger beroep in. De zaak wordt bij het Hoog Militair Gerechtshof behandeld. De behandeling wordt geschorst om de Advocaat-Fiscaal in de gelegenheid te stellen te onderzoeken of de zaak inmiddels al dan niet krijgstuuchtelijk is afgedaan. De behandeling van het hoger beroep wordt op 8 mei 1991 voortgezet door de militaire kamer van het Gerechtshof te Arnhem. Tijdens de behandeling door de militaire kamer wordt – in het hoger beroep – de telastelegging gewijzigd.

(EVRM art. 6; WMSr (oud) art. 97; WMSr (nieuw) art. 98; WMSv art. 68(4))

ARREST

gewezen op het hoger beroep, ingesteld tegen het vonnis van de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem van 4 april 1989 in de strafzaak tegen M.J. de V., geboren te R. op .. oktober 19.., wonende te G. dienstplichtig soldaat, ingedeeld bij . . . , thans buitengewoon dienstplichtig.

Het hoger beroep

De verdachte heeft tegen voormeld vonnis hoger beroep ingesteld.

Onderzoek van de zaak

Dit arrest is gewezen naar aanleiding van het onderzoek op de terechtzitting van het hof van 8 mei 1991 en, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 422 van het Wetboek van Strafvordering, het onderzoek op de terechtzitting in eerste aanleg.

Het hof heeft kennis genomen van de vordering van de procureur-generaal, na voorlezing aan het hof overgelegd, en van hetgeen door en namens de verdachte naar voren is gebracht.

Het vonnis waarvan beroep

Het hof verenigt zich niet met het vonnis, waarvan beroep, zodat dit behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De telastelegging

Aan verdachte is bij inleidende dagvaarding,*) zoals op de terechtzitting in hoger beroep gewijzigd, telastegelegd, dat:**)

Voor zover in de gewijzigde telastelegging taal- en/of schrijffouten voorkomen, zijn deze verbeterd. De verdachte is daardoor niet geschaad in de verdediging.

---

*) Bij de Arrondissementskrijgsraad luidde de telastelegging:

dat beklaagde, terwijl beklaagde als militair in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, van beklaagdes te of nabij Ermelo, in elk geval in Nederland, gelegen onderdeel opzettelijk, althans in ernstige mate nalatig, ongeoorloofd afwezig is geweest van op of omstreeks 6 november 1988 tot op of omstreeks 22 november 1988, althans van genoemd onderdeel in genoemd(e) tijdvak(ken), of een gedeelte daarvan, gedurende een of meer perioden van tenminste een dag (telkens) opzettelijk en/of (telkens) in ernstige mate nalatig ongeoorloofd afwezig is geweest;

***) De tekst van de wijziging is niet in het arrest opgenomen (*Red.*).

*Door het hof gebezigde bewijsmiddelen**Post alia:*

Uit de gebezigde bewijsmiddelen blijkt, dat de commandant van 146 Werktroepencompagnie in zijn verklaring met betrekking tot de aanvang van de periode, waarover de ongeoorloofde afwezigheid zich heeft uitgestrekt, is uitgegaan van de datum waarop hem is gebleken dat de ziekmelding door verdachte onjuist was (9 november 1988).

De verdachte heeft echter in zijn verklaring – opgenomen in het hiervoor als bewijsmiddel gebezigde proces-verbaal nr. P. 943/88 van 22 november 1988 – erkend dat de periode, waarover zijn ongeoorloofde afwezigheid zich heeft uitgestrekt, is aangevangen op 8 november 1988, zijnde de datum waarop hij zich – blijkens die verklaring ten onrechte heeft ziek gemeld.

Deze schijnbare tegenstelling tussen de beide verklaringen brengt het hof echter niet tot het oordeel dat die verklaringen niet tot het bewijs van het telastegelegde mogen worden gebezigd, nu uit beide verklaringen in elk geval genoegzaam blijkt, dat verdachte in een gedeelte van het tijdvak tussen 6 november 1988 en 22 november 1988 gedurende een periode van langer dan vier dagen ongeoorloofd afwezig is geweest.

Bewezenverklaring

Door voormelde bewijsmiddelen, waarin zijn vervat de redengevende feiten en omstandigheden waarop de bewezenverklaring steunt, heeft het hof de overtuiging verkregen en acht het hof wettig bewezen, dat verdachte het telastegelegde heeft begaan, met dien verstande, dat:

verdachte, terwijl verdachte als militair in werkelijke dienst was bij de Koninklijke landmacht, in tijd van vrede, van verdachtes te Ermelo gelegen onderdeel opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest in een gedeelte van het tijdvak van 6 november 1988 tot 22 november 1988 gedurende een periode van langer dan vier dagen.

Het hof acht niet bewezen hetgeen verdachte meer of anders is telastegelegd dan hierboven is bewezenverklaard, zodat deze daarvan behoort te worden vrijgesproken.

Strafbaarheid van het bewezenverklaarde

Het bewezene levert op het misdrijf:

„Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede, terwijl de afwezigheid langer dan vier dagen duurt”.

strafbaar gesteld bij artikel 98 aanhef en sub 2° van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Strafbaarheid van de verdachte

Verdachte is strafbaar, nu geen omstandigheid is gebleken of aannemelijk geworden die verdachte niet strafbaar zou doen zijn.

Oplegging van straf en/of maatregel

Het hof acht na te melden strafoplegging in overeenstemming met de aard en de ernst van het bewezenverklaarde, de omstandigheden waaronder dit is begaan, mede gelet op de persoon van verdachte en zijn draagkracht, zoals van een en ander bij het onderzoek ter terechtzitting is gebleken. Het hof houdt bij de strafoplegging rekening met het gegeven, dat inmiddels geruime tijd is verstreken sinds de verdachte het bewezenverklaarde feit heeft gepleegd.

De raadsman van verdachte heeft ter terechtzitting onder meer betoogd, dat de termijn, gelegen tussen het moment waarop door het Hoog Militair Gerechtshof de behandeling van de zaak tegen verdachte in hoger beroep werd geschorst, teneinde de Advocaat-Fiscaal in de gelegenheid te stellen nader onderzoek te verrichten met betrekking tot de vraag of de onderhavige zaak al dan niet inmiddels krijgstuuchtelijk was afgedaan (6 december 1989), en het moment waarop de dagvaarding in hoger beroep tegen de terechtzitting van dit hof aan verdachte werd betekend (26 april 1991), dusdanig lang moet worden geacht, dat daarmee een redelijke termijn als bedoeld in artikel 6 EVRM in die mate is overschreden, dat met die overschrijding bij de strafoplegging rekening moet worden gehouden.

Het hof verwerpt dit betoog, nu naar het oordeel van het hof de hiervoor genoemde termijn niet is aan te merken als een onredelijke termijn in de zin van artikel 6 EVRM.

De raadsman heeft voorts betoogd dat uit de stukken blijkt, dat het nu telastegelegde feit inmiddels krijgstuuchtelijk is afgedaan en dat met die afdoening bij de strafoplegging door het hof rekening behoort te worden gehouden.

Het hof verwerpt ook dit betoog, nu naar het oordeel van het hof niet aannemelijk is geworden dat het nu telastegelegde en bewezenverklaarde feit krijgstuuchtelijk is afgedaan.

[Volgt: Vernietiging van het vonnis waarvan beroep en veroordeling tot betaling van een geldboete van f250,- subsidiair vijf dagen hechtenis – *Red.*].

Gerechtshof te Arnhem
Militaire kamer

Arrest van 10 april 1991

Voorzitter: Mr Van Eupen; *Lid:* Mr Lion; *Militair lid:* Commandeur Mr Vaandrager.

Slapen op wacht. Feit gepleegd op 8 december 1988. Door Arrondissementskrijgsraad te Arnhem gekwalificeerd als „als ander militair, als bedoeld in het vijfde lid van artikel 129 van het Wetboek „van Militair Strafrecht, behorende tot enige wacht een als zodanig op hem rustende verplichting „niet nakomen”. In hoger beroep wordt de telastelegging gewijzigd zodat art. 108, eerste volzin, van het per 1 januari 1991 gewijzigde Wetboek van Militair Strafrecht op het gepleegde feit kan worden toegepast.

Beroep op overschrijding van de redelijke termijn als bedoeld in art. 6 EVRM verworpen.

(EVRM art. 6; WMSr (oud) art. 129; WMSr (nieuw) art. 108; WMSv art. 68 (4))

ARREST

gewezen op het hoger beroep, ingesteld tegen het vonnis van de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem van 5 april 1988 in de strafzaak tegen A.D. geboren te P., .. augustus 19.., wonende te G., korporaal, thans met groot verlof.

Het hoger beroep

De verdachte en de auditeur-militair hebben tegen voormeld vonnis hoger beroep ingesteld.

Onderzoek van de zaak

Dit arrest is gewezen naar aanleiding van het onderzoek op de terechtzitting van het hof van 27 maart 1991 en, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 422 van het Wetboek van Strafvordering, het onderzoek op de terechtzitting in eerste aanleg.

Het hof heeft kennis genomen van de vordering van de procureur-generaal, na voorlezing aan het hof overgelegd, en van hetgeen door en namens de verdachte naar voren is gebracht.

De raadsman van verdachte heeft ter terechtzitting betoogd dat het openbaar ministerie niet-ontvankelijk behoort te worden verklaard in de strafvervolgning van verdachte, nu het daarbij een redelijke termijn als bedoeld in artikel 6 EVRM heeft overschreden, immers tussen het moment waarop door verdachte hoger beroep werd ingesteld van het vonnis van de krijgsraad (5 april 1989) en de dag waarop zijn zaak in hoger beroep wordt behandeld (27 maart 1991) een termijn is verstreken van ruim 23 maanden.

Het hof verwerpt dit verweer, nu de genoemde termijn – die overigens naar het oordeel van het hof al eerder is geëindigd, te weten op 14 maart 1991, zijnde de dag waarop de dagvaarding in hoger beroep aan verdachte werd betekend – naar het oordeel van het hof niet is aan te merken als een onredelijke termijn in de zin van genoemde verdragsbepaling.

Het vonnis waarvan beroep

Het hof verenigt zich niet met het vonnis, waarvan beroep, zodat dit behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De telastelegging

Aan verdachte is bij inleidende dagvaarding,*) zoals op de terechtzitting in hoger beroep gewijzigd, telastegelegd, dat:**)

*Post alia:**Bewezenverklaring*

Door voormelde bewijsmiddelen, waarin zijn vervat de redengevende feiten en omstandigheden waarop de bewezenverklaring steunt, heeft het hof de overtuiging verkregen en acht het hof wettig bewezen, dat verdachte het telastegelegde heeft begaan, met dien verstande, dat:

Verdachte als militair, in werkelijke dienst bij de Koninklijke luchtmacht, op 8 december 1988 te Woensdrecht, behorende tot enige wacht ten behoeve van de bewaking of veiligheid van de vliegbasis Woensdrecht, in ernstige mate nalatig, zich heeft onttrokken aan een bijzondere verplichting betreffende de waakzaamheid of veiligheid, door toen en daar in ernstige mate nalatig, in strijd met de vorenbedoelde verplichting in slaap te vallen, terwijl als rechtstreeks en onmiddellijk gevolg daarvan toen en daar schade te duchten is geweest voor de veiligheid, aangezien op of omstreeks 8 december 1988 ter plaatse acties van zogenaamde vredesactivisten werden verwacht.

Het hof acht niet bewezen hetgeen verdachte meer of anders is telastegelegd dan hierboven is bewezenverklaard, zodat deze daarvan behoort te worden vrijgesproken.

Strafbaarheid van het bewezenverklaarde

Het bewezene levert op het misdrijf:

„Als militair aan zijn schuld te wijten zijn dat hij een bijzondere verplichting betreffende de waakzaamheid of veiligheid niet vervult, terwijl als rechtstreeks en onmiddellijk gevolg daarvan schade „te duchten is voor de veiligheid”;

strafbaar gesteld bij artikel 108, 1e volzin, van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Strafbaarheid van de verdachte

Verdachte is strafbaar, nu geen omstandigheid is gebleken of aannemelijk geworden die verdachte niet strafbaar zou doen zijn.

Oplegging van straf en/of maatregel

Het hof acht na te melden strafoplegging in overeenstemming met de aard en de ernst van het bewezenverklaarde, de omstandigheden waaronder dit is begaan, mede gelet op de persoon van verdachte en zijn draagkracht, zoals van een en ander bij het onderzoek ter terechtzitting is gebleken.

[Volgt: Vernietiging van het vonnis waarvan beroep en veroordeling tot een geldboete van f500,- subsidiair tien dagen hechtenis – Red.].

*) Bij de Arrondissementskrijgsraad luidde de telastelegging:

dat beklagde op of omstreeks 8 december 1988 te of nabij Woensdrecht, in elk geval in Nederland, terwijl beklagde als militair in werkelijke dienst was bij de Koninklijke luchtmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, tijdens beklagdes dienst als schildwacht dan wel als patrouillelid en/of wachthebbende, behorende tot de wacht over de vliegbasis Woensdrecht, in elk geval behorende tot enige wacht, ronde of patrouille, in strijd met de als zodanig op beklagde rustende verplichting om voortdurend paraat en waakzaam te zijn, is gaan slapen of in slaap is gevallen, in elk geval niet voortdurend paraat en waakzaam is geweest;

**) De tekst van de wijziging is niet in het arrest opgenomen. (Red.).

‘) In de memorie van toelichting (Bijl. Hand. II 16 813, stuk nr. 5, blz. 63) wordt ten aanzien van de art. 106 en 107 (nu 107 en 108) WMSr opgemerkt: „Deze bepalingen vervangen het bestaande artikel 129, dat de z.g. „wachtdelicten betreft. De bijzondere verplichting om waakzaam te zijn, die op bepaalde militairen rust, kan „worden geaccentueerd door... De bijzondere taak wordt... in de voorgestelde artikelen in algemene „termen omschreven en niet wordt – zoals in art. 129 – gesproken van b.v. de schildwacht.”

NASCHRIFT

In de beide hierboven gepubliceerde uitspraken leidde de wijziging van de telastelegging in hoger beroep niet – zoals bij de ook in deze aflevering van dit Tijdschrift gepubliceerde uitspraken van de militaire kamer van de rechtbank in Arnhem van 19 maart 1991 – tot de niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie. In de door het gerechtshof behandelde zaken was het in de telastelegging in eerste aanleg voorkomende feit in het per 1 januari 1991 gewijzigde Wetboek van Militair Strafrecht namelijk nog steeds een strafbaar feit, zij het dat het in de wet op andere wijze dan voorheen was verwoord. De wijzigingen berustten hier niet op een veranderd inzicht van de wetgever omtrent de strafwaardigheid van het feit. Ongeoorloofde afwezigheid van meer dan vier dagen was onder het oude recht een strafbaar feit en is het onder het gewijzigde recht nog steeds. Het andere geval ligt iets anders. Daar zijn de strafbepalingen minder identiek, maar de strekking van de strafbepaling van art. 129, vijfde lid, WMSr (oud) is dezelfde als die van het in de nieuwe telastelegging gebruikte art. 108, eerste volzin, WMSr (nieuw)¹.

C.

TUCHTRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 17 mei 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith; *Rechter:* Mr H. Eigenberg; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr H. Eijsenga.

Vertrouwensman: Mr A. J. Braaf.

Gedurende ongeveer zes uren ten onrechte ziek thuis gebleven, daardoor circa zes uren ongeoorloofd afwezig geweest.

Voor zover de beschuldigde tijdens de terechtzitting een beroep heeft gedaan op het feit dat hij op dinsdagmiddag 19 februari 1991 terecht ziek thuis was en zijn huisarts oordeelde dat hij nog enkele dagen zou kunnen thuisblijven, is de rechtbank van oordeel dat dit verweer niet opgaat, omdat de beschuldigde heeft nagelaten het oordeel van de huisarts dat de ziekte langer zou duren dan aangegeven door de eerste controle-arts, terstond door te geven aan zijn onderdeel.

(WMT art. 7 en 52)

UITSPRAAK

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van V. van H., soldaat, – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure:

Aan beschuldigde werd op 27 februari 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

„Op 21 februari 1991 tot 13.45 uur onterecht ziek thuis gebleven, hetgeen bleek uit de verklaring van de militair controlerend arts; daardoor circa 6 uren ongeoorloofd afwezig”.

Beschuldigde werd op 4 maart 1991 door C-Bevocie 42 Painfbrig, de majoor . . . , wegens schending van de gedragsregel van artikel 7 van de Wet militair tuchtrecht gestraft met een geldboete van f50,- op grond van de bewezen gedraging welke gelijkkluidend is aan de hiervoor vermelde in de beschuldiging opgenomen gedraging.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 3 mei 1991.

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman Mr A.J. Braaf, ombudsman van de AVNM, is daarbij gehoord.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De beoordeling van de bestreden uitspraak

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging heeft plaatsgevonden. In de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verbeterd de bestreden uitspraak als volgt.

Anders dan de commandant bezigt de rechtbank als bewijsmiddelen:

1. De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting, voor zover inhoudende – zakelijk weergegeven:

Ik ben op 21 februari 1991 tot 13.45 uur afwezig geweest van mijn onderdeel. Ik ben toen ik nog thuis was door de controlerend arts gecontroleerd en kreeg een reisopdracht mij direct bij mijn onderdeel te melden. Hieraan heb ik voldaan. Ik ben ongeveer 6 uren afwezig geweest.

2. Het geschrift, te weten een controleformulier van de controlerend arts, onder meer inhoudende, zakelijk weergegeven:

Op 21 februari 1991 heb ik de soldaat Van H. gecontroleerd aangezien deze zich ziek thuis bevond. Ik kwalificeerde het achterblijven als niet terecht en heb een reisopdracht, inhoudende: heden onmiddellijk, verstrekt te 11.00 uur.

Door vermelde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat beschuldigde de in de beschuldiging omschreven gedraging heeft begaan.

De rechtbank verenigt zich overigens met de bestreden uitspraak.

Voor zover beschuldigde tijdens de terechtzitting een beroep heeft gedaan op het feit dat hij op dinsdagmiddag 19 februari 1991 terecht ziek thuis was en zijn huisarts oordeelde dat hij nog enkele dagen zou kunnen thuisblijven, is de rechtbank van oordeel dat dat verweer niet opgaat, omdat beschuldigde heeft nagelaten het oordeel van de huisarts dat de ziekte langer zou duren dan aangegeven door de eerste controlearts, terstond door te geven aan zijn onderdeel.

[Volgt: Bevestiging van de bestreden uitspraak met verbetering van gronden – Red].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 31 mei 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith; *Rechter:* Mr H. Eigenberg; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr H. Eijsenga.

Een militair wordt door zijn commandant gestraft omdat hij zich zonder toestemming naar zijn legeringskamer begaf en gedurende een half uur geen dienst heeft gedaan. De beschuldigde komt tegen de opgelegde straf in beroep.

RECHTBANK: *Deze straf is de beschuldigde opgelegd op 25 februari 1991 te 08.15 uur. Dezelfde strafoplegger legde op 25 februari 1991 aan dezelfde beschuldigde te 08.20 uur ook een andere straf op. Voor beide gedragingen is de beschuldiging op 25 februari 1991 aan de beschuldigde uitgereikt. De beschuldigde is van de tweede straf niet in beroep gekomen. In feite heeft in beide zaken gelijktijdig onderzoek plaatsgevonden. De commandant heeft de beschuldigde in strijd met art. 75 WMT twee straffen opgelegd. Omdat op 28 februari 1991 aan de beschuldigde reeds een, inmiddels onherroepelijk geworden, straf is opgelegd kan de rechtbank thans geen straf meer opleggen. De beschuldigde moet worden vrijgesproken.*

Op grond van art. 17 Besluit uitvoeringsbepalingen militair straf- en tuchtrecht herstelt de rechtbank het nadeel van de reeds ondergane straf. Voor de reeds ondergane twee dagen strafdienst van anderhalf uur per dag wordt de beschuldigde gecompenseerd door omzetting van een halve werkdag in vrije tijd.

(WMT art. 9, 52, en 75; Uitvoeringsbesluit MST art. 17)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van J. H. W. E., rnr. ... – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure:

Beschuldigde werd op 25 februari 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

„binnen een militaire plaats op 21 februari 1991 zich zonder toestemming op zijn legeringskamer begeven en daardoor gedurende ongeveer 30 minuten ten onrechte geen dienst gedaan”.

Op 28 februari 1991 werd beschuldigde wegens schending van de gedragsregel van artikel 9

van de Wet militair tuchtrecht gestraft met twee dagen strafdienst à anderhalf uur op grond van de bewezen gedraging:

„binnen een militaire plaats op 21 februari 1991 zich zonder toestemming op zijn legeringskamer begeven en daardoor gedurende ongeveer 30 minuten ten onrechte geen dienst gedaan”.

Het beroep is behandeld ter openbare terechtzitting op 17 mei 1991.

De beschuldigde is daarbij gehoord.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De rechtbank verenigt zich niet met de bestreden uitspraak zodat deze behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De bestreden uitspraak

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank bezigt als bewijsmiddelen:

1. De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting, voor zover inhoudende zakelijk weergegeven:

Op 21 februari 1991 heb ik mij binnen een militaire plaats na het ochtendappel zonder toestemming op mijn legeringskamer begeven. Daarvoor heb ik gedurende ongeveer 30 minuten ten onrechte geen dienst gedaan.

2. een geschrift, zijnde een rapport van Wmr-I v.d. Krol, voor zover inhoudende – zakelijk weergegeven:

Op 21 februari 1991 te 07.45 uur was het appel. Iedereen krijgt dan van mij opdracht naar de plaats te gaan. Toch moest ik de huzaar om 08.20 uur van zijn kamer halen.

Door vermelde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat de beschuldigde de in de beschuldiging omschreven gedraging heeft begaan.

Het bewezenverklaarde levert op:

Schending van de gedragsregel van artikel 9 van de Wet militair tuchtrecht, strafbaar gesteld bij artikel 2 van die Wet.

Op na te melden gronden komt de rechtbank tot de volgende beslissing.

In de onderhavige zaak heeft de strafoplegger op 25 februari 1991 de beschuldiging uitgereikt en op 28 februari 1991 te 08.00 uur heeft het rapport een aanvang genomen, waarna de strafoplegger op die dag te 08.15 uur de straf van twee dagen strafdienst à anderhalf uur heeft opgelegd.

De beschuldigde kan zich niet verenigen met deze opgelegde straf en is daarvan bij deze rechtbank in beroep gekomen.

De rechtbank heeft kennis genomen van het feit dat dezelfde strafoplegger beschuldigde op diezelfde 25 februari 1991 –terzake van het in incorrect tenue verschijnen op appel– een beschuldiging heeft uitgereikt en op 28 februari 1991 te 08.05 uur het rapport een aanvang heeft doen nemen, waarna deze strafoplegger op 28 februari 1991 te 08.20 uur de beschuldigde heeft gestraft met een geldboete van f25,-.

Tegen de oplegging van deze geldboete is de beschuldigde niet in beroep gekomen en deze straf is derhalve op 6 maart 1991 in kracht van gewijsde gegaan.

De rechtbank constateert dat beide beschuldigingen tegelijk ter kennis kwamen van de strafoplegger, dat er in feite gelijktijdig onderzoek in beide zaken heeft plaatsgevonden en dat de strafoplegger de beschuldigde twee straffen heeft opgelegd, hetgeen in strijd is met het in artikel 75 van de Wet militair tuchtrecht bepaalde, inhoudende dat bij bestraffing van een militair die een of meer in deze wet genoemde gedragsregels heeft geschonden, slechts een straf wordt opgelegd.

Een en ander heeft tot gevolg dat, nu op 28 februari 1991 aan beschuldigde al een onherroepelijk geworden straf is opgelegd, de rechtbank thans geen straf meer kan opleggen en de beschul-

digde ingevolge het in artikel 74, lid 4 bepaalde, dient te worden vrijgesproken.

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 17 van het Besluit uitvoeringsbepalingen militair straf- en tuchtrecht zal het nadeel van de reeds ondergane straf als volgt worden hersteld.

[Volgt: Vernietiging van de bestreden uitspraak en vrijspraak. Bepaling dat een halve werkdag zal worden omgezet in vrije tijd. – Red.].

NASCHRIFT

Deze uitspraak van de militaire kamer is van belang met het oog op de uitleg van art. 75 WMT. Dat artikel luidt: „Bij bestraffing van een militair die één of meer in deze wet genoemde „gedragsregels heeft geschonden, wordt slechts één straf opgelegd.” Het voorschrift van art. 75 WMT is de opvolger in de Wet militair tuchtrecht van art. 38 WK, waarin – zakelijk – hetzelfde werd geregeld.

De memorie van toelichting op art. 75 WMT (toen nog 74 genummerd) zegt: „Indien . . . in de be-, schuldiging meer gedragingen zijn opgenomen, welke meer dan één schending van gedragsregels in-, houden en de commandant besluit tot strafoplegging, kan slechts één straf met inachtneming van „het daaraan verbonden maximum worden opgelegd. In dit verband wijzen de ondergetekenden „naar het bepaalde in art. 78 (nu 80C.), vierde lid.” De memorie gaat er daarbij kennelijk van uit dat de commandant alle hem (ongeveer) gelijktijdig ter kennis gekomen gedragingen in één beschuldiging zal opnemen. Ook in de toelichting op art. 78 (nu 80), vierde lid, WMT wordt rekening gehouden met het vermelden van verschillende gedragingen op één beschuldiging: „Als er nog „andere gedragingen in de beschuldiging zijn vermeld. . .”.

In art. 52, aanhef en onder b, WMT is bepaald dat op een beschuldiging meer dan één gedraging kan worden vermeld. De commandant mag echter, zoals in de hierboven gepubliceerde zaak kennelijk is gebeurd, voor elke hem ter kennis gekomen gedraging die een schending van een gedragsregel inhoudt de beschuldigde een afzonderlijke beschuldiging uitreiken. Als de verschillende gedragingen niets met elkaar te maken hebben kan dat voor wat betreft het houden van het onderzoek, het oproepen van getuigen enz. soms aanbeveling verdienen.

In de zojuist geciteerde memorie van toelichting is niet voorzien dat een commandant een aantal gedragingen op afzonderlijke beschuldigingen vermeldt en vervolgens die beschuldigingen alle afzonderlijk afdoet. Als de commandant zich alsdan bij de afdoening van elke beschuldiging maar beperkt tot de oplegging van één straf lijkt hij aan de letter van de wet te voldoen. De militaire kamer is van oordeel dat de wet deze handelwijze niet toelaat. De commandant mag schendingen van gedragsregels die hem gelijktijdig ter kennis zijn gekomen en waarin hij afzonderlijke beschuldigingen heeft uitgereikt en (ongeveer) gelijktijdig onderzoek heeft gedaan niet bestraffen met meer dan één straf. Deze interpretatie van de tekst van art. 75 WMT lijkt alleszins redelijk. De bedoeling van de wetgever is kennelijk geweest de militair, waarvan de commandant bekend is dat deze meer dan één tuchtvergrijp pleegde, slechts te doen bestraffen met één straf. Het kan niet de bedoeling zijn dat de commandant in staat is de bepaling van art. 75 WMT als het ware buiten werking te stellen door tuchtvergrijpen over verschillende beschuldigingen te verdelen.

In de onderhavige zaak gaat het om twee gedragingen waarvoor de commandant op dezelfde dag een beschuldiging uitreikte. Een van de gedragingen vond plaats op 21 februari, van de tweede is de datum van plegen niet bekend. De vraag rijst in welke andere gevallen dan de in deze uitspraak aan de orde zijnde zaak de commandant verplicht is voor in afzonderlijk uitgereikte beschuldigingen één straf op te leggen. De toekomst zal moeten leren wat de reikwijdte is van art. 75 WMT. Het komt echter voor dat de commandant, wil hij niet in strijd komen met de wet, er – binnen redelijke grenzen – naar behoort te streven zo veel mogelijk tegen een beschuldigde lopende beschuldigingen met één strafoplegging af te doen. Hij zal daarbij wel de in art. 54, eerste lid, aanhef en onder b, WMT genoemde termijnen in het oog moeten houden.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 3 mei 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith; *Rechter:* Mr H. Eigenberg; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Een militair heeft een reisopdracht van een controlerend arts eerst de volgende dag uitgevoerd en is daardoor ongeveer 19 uren ongeoorloofd afwezig geweest. Hij wordt gestraft met een geldboete van f 75,-. Beroep ingesteld door de onmiddellijk boven de commandant gestelde bevelvoerende meerdere.

Overweging betreffende onvoldoende duidelijke omschrijving van de plaats waar de gedraging heeft plaats gevonden.

(WMT art. 7, 52 en 81)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de Commandant Artillerieschool Breda, luitenant-kolonel V., hierna aangeduid als appellant, tegen de uitspraak d.d. 1 maart 1991 van de Commandant Stafstafverzorgingsbatterij Artillerieschool Breda, majoor J. waarbij beschuldigde: kanonnier A.L. rnr . . . ,

wegens schending van artikel 7 van de Wet militair tuchtrecht is gestraft met een geldboete van vijfenzeventig gulden (f75,-) op grond van de bewezen gedraging:

„Een reisopdracht van een controlerend arts eerst de volgende dag, 28 februari 1991, „uitgevoerd en daardoor ongeveer negentien uur ongeoorloofd afwezig geweest buiten een „militaire plaats”.

Het onderzoek van de zaak

De beschuldigde en de appellant zijn ter openbare terechtzitting van 19 april 1991 verschenen. Tevens was aanwezig de majoor J. voornoemd.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

Beoordeling van de bestreden uitspraak

De oorspronkelijke beschuldiging luidt als volgt:

„Tot 28 februari 1991 te 08.00 uur gedurende ongeveer negentien uur ongeoorloofd afwezig „geweest buiten een militaire plaats”.

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verbetert de uitspraak waarvan beroep als volgt.

In plaats van de door de commandant gebezigde bewijsmiddelen bezigt de rechtbank als zodanig:

1. de verklaring van beschuldigde, afgelegd ter terechtzitting, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

Ik had problemen met mijn ouders en ben daarom op 27 februari 1991 niet onmiddellijk naar mijn onderdeel teruggekeerd.

2. een geschrift, te weten een rapport van de adjudant J. Janssen, rnr 44.01.11.175, gedateerd 28 februari 1991, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

de kanonnier L.,rnr. . . . heeft op 27 februari 1991 de opdracht van de controlerend arts om zich na 13.00 uur onmiddellijk te melden bij zijn onderdeel niet opgevolgd, doch was pas de volgende ochtend om 08.00 uur aanwezig op het ochtend-appel.

Gehoord de redenen die tot de strafmaat hebben geleid en ook op hetgeen overigens ter terechtzitting is gebleken is de rechtbank van oordeel dat de strafoplegger niet op onjuiste gronden heeft beslist. De argumenten die door de appellant zijn aangevoerd zijn niet voldoende om tot een ander oordeel te komen.

De rechtbank verenigt zich overigens met de bestreden uitspraak.

[Volgt: Bevestiging van de beslissing waarvan beroep, met verbetering als in de uitspraak aangegeven – *Red.*].

Arrondissementsrechtbank te Arnhem

militaire kamer

Uitspraak in beroep van 3 mei 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith; *Rechter:* Mr H. Eigenberg; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Een soldaat wordt tuchtrechtelijk gestraft omdat hij zich buiten een militaire plaats niet heeft gehouden aan de ziek-thuisprocedure door zich vijftien minuten te laat te melden.

De rechtbank acht de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk; gebleken is echter dat de beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad.

De officier van justitie heeft in zijn conclusie aangevoerd dat de verweten gedraging, gelet op art. 114 WMSr en het feit dat de beschuldigde heeft verklaard langer dan vier dagen te zijn weggebleven, zich aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, zodat de rechtbank zich onbevoegd dient te verklaren.

De rechtbank verenigt zich echter met de bestreden uitspraak, hetgeen de mogelijkheid onverlet laat dat de beschuldigde zich mogelijk schuldig heeft gemaakt aan overtreding van art. 96 of 98 WMSr.

(WMSr art. 96, 98 en 114; WMT art. 18, 66, 93 en 97)

UITSPRAAK

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 21 februari 1991 van de commandant . . . herstelcompagnie van het materieelverzorgingsbataljon te Nieuw Millingen, waarbij M.C.J., geboren op .. augustus 19.. is gestraft met een geldboete van f35,- op grond van de bewezen gedraging: „op 11 februari 1991 zich buiten een militaire plaats niet gehouden aan de ziek-thuisprocedure „door zich vijftien minuten te laat te melden”.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde is ter openbare terechtzitting van de rechtbank van 19 april 1991 verschenen.

De officier van justitie heeft ter terechtzitting in beroep een conclusie genomen.

De conclusie hield onder meer in, zakelijk weergegeven: Naar mijn mening betreft de verweten gedraging een strafbaar feit, gelet op artikel 114 derde lid van het Wetboek van militair strafrecht en de verklaring van gestrafte dat hij langer dan vier dagen weg is gebleven, en dient de rechtbank zich onbevoegd te verklaren.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en het onderzoek in eerste aanleg.

Beoordeling van de bestreden uitspraak:

De oorspronkelijke beschuldiging luidt als volgt:

„Op 11 februari 1991 buiten een militaire plaats zich niet gehouden aan de ziek-thuisprocedure „door zich vijftien minuten te laat te melden”.

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verbetert de uitspraak waarvan beroep als volgt.

In plaats van de door de commandant gebezigde bewijsmiddelen bezigt de rechtbank als zodanig:

1. de verklaring van beschuldigde, afgelegd ter terechtzitting in beroep, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

Ik ben op 11 februari 1991 inderdaad ziek thuis gebleven, ik heb mij daarvoor ziek gemeld. Ik ging er van uit dat de dienst om acht uur zou aanvangen. Als ik geweten had dat dit 7.45 uur zou moeten zijn, dan had ik mijn onderdeel eerder opgebeld. Ik erken dat ik een fout heb gemaakt, ik vind de geldboete die ik voor deze fout gekregen heb echter te hoog.

2. een geschrift, te weten het rapport van de sergeant Seegers, gedateerd 11 februari 1991, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

De soldaat J., rnr . . . heeft zich op 11 februari 1991 om 10.00 uur ziek thuis gemeld.

De rechtbank verenigt zich overigens met de bestreden uitspraak, hetgeen naar het oordeel van de rechtbank de mogelijkheid onverlet laat dat beschuldigde zich, nu hij na vier dagen nog niet terug was op zijn onderdeel, mogelijk schuldig heeft gemaakt aan overtreding van artikel 96 danwel 98 van het Wetboek van militair strafrecht.

[Volgt: Bevestiging van de beslissing waarvan beroep met verbetering van gronden – Red.].

NASCHRIFT

Bovenstaande uitspraak bevat enige belangwekkende aspecten.

(1) In de eerste plaats wil ik wijzen op het door de militaire kamer (ook) in de tuchtrechtelijke beroepsprocedure aanvaarde beginsel van wat wel genoemd wordt: „de tyrannie van de dagvaarding”, d.w.z. dat het feit, zoals dat in de dagvaarding (beschuldiging) is omschreven, de grondslag van het onderzoek oplevert, waar de (tucht-)rechter niet buiten mag gaan.

Dat de rechtbank dit beginsel zou toepassen was geenszins vanzelfsprekend; in tegendeel: de wets-tekst noodt veeleer tot een tegenovergestelde interpretatie.

Voormeld beginsel kwam namelijk in het oorspronkelijke ontwerp voor de WMT niet voor; het werd, voor wat betreft het tuchtproces voor de commandant, ingevoegd bij nota van wijziging van 14 mei 1986 en aangekondigd in de memorie van antwoord van dezelfde datum. Invoeging geschiedde in het eerste lid van artikel 65 (thans genummerd 66) door achter de bestaande tekst „De commandant „houdt het onderzoek” toe te voegen de woorden „op de grondslag van de beschuldiging”.

Artikel 90 van het oorspronkelijke ontwerp (thans 93 van de wetstekst) verklaarde in het tweede lid, door de woorden: „De artikelen 61 en 65-74 zijn van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat voor commandant gelezen wordt militaire kamer”, de procesregels, zoals die voor de commandant golden, tevens van toepassing voor de beroepsprocedure voor de rechtbank.

Men zou nu verwachten dat het beginsel van onderzoek op de grondslag van de beschuldiging óók voor de rechtbank zou gelden. Het vreemde doet zich echter voor dat, zonder enige verklaring of motivering, dezelfde nota van wijziging die het eerste lid van artikel 65 (66) aanvulde, in het tweede lid van artikel 90 (93) artikel 65 wegliet: in plaats van „de artikelen 61 en 65-74” werden nu „de „artikelen 61 en 66-74” van overeenkomstige toepassing verklaard.

Nu deze verandering bij dezelfde nota van wijzigingen (van 14 mei 1986) werd aangebracht, zou zij tot de conclusie moeten leiden dat alléén in eerste instantie, en niet in het beroep voor de militaire kamer van de rechtbank, het onderzoek op de grondslag van de beschuldiging moet plaatsvinden, ware het niet dat in de memorie van antwoord, waarin de aanvulling van het eerste lid van artikel 65 werd aangekondigd, de aanprijzing van de betekenis van het ingevoegde beginsel werd besloten met

de woorden „Op grond van artikel 90, tweede lid, zal ook de militaire kamer bij de behandeling in „beroep moeten oordelen op basis van de beschuldiging.” Uit deze opmerking zal men mogen afleiden dat het wegvallen (in het tweede lid van artikel 90 (thans 93)) van artikel 65 (thans 66) bij vergissing heeft plaatsgevonden.

Deze problematiek is gesignaleerd door CLARENBECK in zijn naschrift onder de uitspraak van 22 maart 1991 (hiervóór, blz. 129) doch kon daar (nog) niet tot een oplossing komen omdat in het daar behandelde geval van samenloop de omschrijving van het feit in de beschuldiging (op de rolbaan van een luchtmachtbasis te hard gereden) zowel het tuchtvergrijp van artikel 18 WMT (niet opvolgen van een dienstvoorschrift, t.w. een Order van Blijvende Aard, houdende voorschrift maximum snelheid) dekte als de overtreding van artikel 169 WMSr (het niet in acht nemen van door het bevoegde gezag gegeven verkeersregels).

Aangezien op grond van het beginsel van de „scherpe scheiding” (artikel 78 WMT) ingeval van samenloop van een strafbaar feit en een tuchtvergrijp (niet de commandant doch) de rechtbank bevoegd is (behoudens de in casu niet aan de orde zijnde uitzonderingen ex artikel 79 WMT) en aangezien de rechtbank in haar bovenbedoelde uitspraak van 22 maart 1991 de overtreding van artikel 169 WMSr bewezen achtte, verklaarde zij de commandant onbevoegd en sprak zij de beschuldigde vrij van de tuchtrechtelijke beschuldiging.

In bovenstaande uitspraak is het anders: de man werd beschuldigd van schending van de gedragsregel van artikel 18 WMT (niet opvolgen van een dienstvoorschrift: de ziek-thuisregeling, door zich 15 minuten te laat te melden). Weliswaar was de officier van justitie van mening dat de man zich tegelijk ook schuldig had gemaakt aan strafbare ongeoorloofde afwezigheid en vorderde hij ook in bovenstaand geval onbevoegdverklaring van de commandant, doch de rechtbank bevestigde de tuchtuitspraak van de commandant, met toevoeging dat dit „de mogelijkheid onverlet laat dat „beschuldigde zich . . . mogelijk schuldig heeft gemaakt aan overtreding van artikel 96 danwel 98 van „het Wetboek van Militair Strafrecht”. Daarvan was de man echter niet beschuldigd; meer in het bijzonder: de voor strafrechtelijke vervolging noodzakelijke duur der afwezigheid van meer dan vier dagen kwam in de beschuldiging niet voor.

Ik meen dat aangenomen kan worden dat de rechtbank niet wilde gaan buiten het feit, zoals dat in de beschuldiging was omschreven; en dat de rechtbank derhalve artikel 66 WMT ook in de beroepsfase van het tuchtproces toepaste, een en ander alsof dat artikel 66 óók was meegenomen in het tweede lid van artikel 93 WMT.

De rechtbank overwoog dat de bevestiging van de uitspraak van de commandant onverlet laat dat de beschuldigde zich mogelijk heeft schuldig gemaakt aan een strafbare ongeoorloofde afwezigheid; het staat de officier van justitie derhalve vrij, de man te dier zake alsnog strafrechtelijk te vervolgen.

(2) Een tweede belangwekkend punt van deze uitspraak ligt verscholen in de conclusie van de officier van justitie, inhoudende dat naar zijn mening „de verweten gedraging een strafbaar feit „(betreft), gelet op artikel 114 derde lid van het Wetboek van militair strafrecht en de verklaring „,van gestrafte dat hij langer dan vier dagen weg is gebleven”.

Artikel 114 is een „verklaringsartikel” dat eigenlijk in de „verklaringstitel” (titel IX van het Eerste Boek) thuis behoort.

Het derde lid bepaalt dat „onder ongeoorloofde afwezigheid mede (wordt) begrepen de afwezigheid van de militair die nalatig is geweest in de uitvoering van de door Ons opgelegde verplichtingen „,of de door Onze Minister vastgestelde regelen voor het geval van verhindering tot dienstverrichting.”

Ik maak uit het voorgaande op dat de officier van justitie dit voorschrift zó opvat, dat zodra de arbeidsongeschikte afwezige militair nalatig is geweest in zijn tijdige ziekmelding, er sprake is en blijft van ongeoorloofde afwezigheid, totdat betrokkene bij zijn onderdeel is teruggekeerd. Dus in casu: 15 minuten te laat gemeld plus meer dan vier dagen ziek thuis geweest is: meer dan vier dagen ongeoorloofd afwezig; opzettelijk als de melding opzettelijk te laat geschiedde; culpoos, als de melding door onzorgvuldigheid te laat geschiedde.

Naar de letter van artikel 114, derde lid, staat deze opvatting sterk. Toch meen ik dat relativering mogelijk moet zijn. Als immers na de te late melding de controlerend geneeskundige constateert dat de man echt ziek en terecht ziek-thuis is, kan ik mij voorstellen dat de commandant vanaf het tijdstip van die constatering de afwezigheid niet meer als ongeoorloofd opvat.

(3) Tenslotte nog de opmerking dat de rechtbank constateert dat de beschuldiging in onvoldoende mate voldoet aan de eis van een duidelijke plaatsaanduiding. Deze vormfout wordt voor gedekt verklaard omdat gebleken is dat de beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd. Een (ruime) toepassing dus van het gestelde in artikel 97 ad b.: vormverzuim leidt (slechts) tot vernietiging van de uitspraak wanneer redelijkerwijs kan worden aangenomen dat de gestrafte daardoor in zijn verdediging is geschaad. Zodanige ruime toepassing lijkt mij in het tuchtrecht op haar plaats. Terzijde de opmerking dat voor de schending van artikel 18 WMT het verpleegadres geldt als plaats waar het feit wordt begaan; voor het (door de officier van justitie bedoelde) afwezigheidsdelict, zijnde een omissiedelict, zou de plaats van 's mans onderdeel moeten gelden.

W.H.V.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 28 juni 1990
nr. MAW 1988/79*Voorzitter:* Mr J. Boesjes; *Leden:* Mr J. Janssen en Mr J. O. de Lange.**Een C is een C**

Over een onderofficier van de Koninklijke marine was een beoordeling opgemaakt die grotendeels waarderingen cd bevatte, met hier en daar een waardering C. Toen hij tegen deze beoordeling bezwaar aantekende bij de minister van Defensie, verklaarde de minister het bezwaar gedeeltelijk gegrond, gedeeltelijk ongegrond. De onderofficier stelde tegen deze beslissing van de minister beroep in bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage. Dit Gerecht verklaarde het beroep weliswaar ongegrond, doch overwoog in de uitspraak tevens dat de regel, dat een waardering C niet nader met feiten behoeft te worden gestaafd, uitzondering leidt indien een beoordeling grotendeels uit waarderingen cd bestaat. De minister kon zich met deze overweging van het Gerecht niet verenigen en wendde zich tot de Centrale Raad van Beroep. Naar het oordeel van de Raad keerde de minister zich terecht tegen de zienswijze van de eerste rechter „voor zover deze de bewijslast met betrekking „tot de waardering op een of meer bepaalde gezichtspunten afhankelijk stelt van de aan de andere „gezichtspunten gegeven waarderingen“. Een redelijke verdeling van de bewijslast bracht mee dat het bij een waardering BC of lager in beginsel op de weg van de beoordelaar lag de in die waardering tot uitdrukking gebrachte tekortkomingen met feiten te onderbouwen, terwijl het bij een waardering C of hoger in beginsel de taak van de beoordeelde was aannemelijk te maken dat hij te laag was gewaardeerd. De Raad sloot evenwel niet uit dat onder omstandigheden een andere bewijslastverdeling aangewezen zou kunnen zijn. „De Raad denkt hierbij onder meer aan de mogelijkheid dat na een „redelijk constant beoordelingsbeeld op CD of D-niveau, een teruggang plaats vindt naar waarde„ringen op C-niveau“, aldus de uitspraak.

(Voorschrift beoordelingen militairen zeemacht)

UITSpraak

in het geding tussen de Minister van Defensie, eiser, en Z., wonende te Z., gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Bij besluit van 20 januari 1988 heeft eiser beslist op het bezwaar van gedaagde, destijds Sergeant-majoor van de technische dienst vliegtuigtechniek bij de Koninklijke marine, tegen de over hem opgemaakte beoordeling over het tijdvak van 1 januari 1986 tot 1 juli 1986. Bij dat besluit heeft eiser het bezwaar gedeeltelijk gegrond verklaard en de beoordeling dienovereenkomstig aangepast en gedeeltelijk ongegrond verklaard.

Bij uitspraak van 16 november 1988, nr. MAW 1988/330, heeft het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage het door gedaagde tegen dat besluit ingestelde beroep ongegrond verklaard.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen. Het beroep is niet gericht tegen het dictum van die uitspraak doch slechts tegen een deel van de hieraan door het Ambtenarengerecht ten grondslag gelegde motivering. Eiser heeft de Raad verzocht de aangevallen uitspraak te bevestigen met gedeeltelijke wijziging van de gronden.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 14 juni 1990. Eiser heeft zich daar doen vertegenwoordigen door Kapitein-luitenant ter zee van speciale diensten Mr Drs J. M. Vos, werkzaam bij gedaagdes ministerie. Gedaagde is ter zitting in persoon verschenen.

II. Motivering

Het beroep is gericht tegen de volgende overweging van de eerste rechter:

„Wat betreft de waardering met „C” van de punten VII. 7, 9 en 16, die door verweerder in de „beoordeling onaangetast zijn gelaten, onderschrijft het gerecht in beginsel het betoog van verweerder in de contra-memorie, dat de waardering „C”, die betekent dat betrokkene in dit opzicht geheel voldeed aan de eisen, niet nader met feiten gestaafd behoefte worden. Daar staat tegenover, dat in een beoordeling, die grotendeels uit waarderingen „cd” bestaat toch aangegeven moet kunnen worden waarom enkele punten met de iets lagere waardering „C” zijn gehonoreerd. In het onderhavige geval heeft het gerecht in de getuigenverklaringen voor de commissie van advies voldoende aanduidingen kunnen vinden voor het oordeel, dat de beoordelaars goede gronden hadden om de hierboven genoemde punten met „C” te waarderen.”

Eiser heeft tegen dit onderdeel van de motivering van de aangevallen uitspraak het volgende aangevoerd:

„3. De hierboven weergegeven overweging van het gerecht komt er op neer dat, indien een beoordeling grotendeels waarderingen „cd” bevat, op beoordelaars een motiveringsplicht zou komen te rusten voor wat betreft toegekende waarderingen „C”. Naar de eisers oordeel worden de zaken hierdoor omgekeerd.

„Een waardering „C” betekent immers dat betrokkene op dat gezichtspunt geheel voldeed aan de eisen die de uitoefening van de functie stelde. Wanneer betrokkene meent dat hij op een hoger niveau functioneerde, zou het aan hem moeten zijn dat door het aanvoeren van feiten en omstandigheden aannemelijk te maken en kan bezwaarlijk van de tweede beoordelaar gevergd worden om aan te geven waarom betrokkene op dat gezichtspunt niet meer-dan voldeed aan de eisen die de functie stelde. Op deze manier moet de beoordelaar gaan bewijzen dat de omstandigheid van het bovenmatige presteren van betrokkene zich niet heeft voorgedaan.”

„Het ligt dan naar eisers inzicht veel meer in de rede degenen die zich op die bovenmatige prestaties beroept ook de bewijslast ervoor te geven, dat deze prestaties geleverd zijn.”

„De constructie van het gerecht, die er op neer komt dat beoordelaars het bewijs moeten leveren dat iets zich niet heeft voorgedaan is naar inzicht van eiser dan ook onjuist en bovendien niet te rijmen met de door het gerecht wel (net als in de tot dan vaste jurisprudentie van het gerecht) aanvaarde stelling dat waarderingen „C”, gezien hun betekenis, niet met feiten en/of omstandigheden gestaafd hoeven te worden.”

„4. In de redenering van het gerecht wordt de motiveringsplicht van beoordelaars afhankelijk gemaakt van de „gelijkmatigheid” van de waarderingen. Aldus verder redenerend zou bij een beoordeling die grotendeels waarderingen „DE” bevat, ook een motiveringsplicht ontstaan door waarderingen van („slechts”) het niveau „D” (vertoonde kwaliteiten die duidelijk uitgingen boven de eisen die de uitoefening van de functie stelt).”

„De redenering gaat kennelijk uit van de vooronderstelling dat tussen alle gezichtspunten van een beoordeling een zodanig verband bestaat, dat afwijkende waarderingen op verschillende gezichtspunten in beginsel onwaarschijnlijk zijn.”

„Dit nu is onjuist. Hiertoe moge eiser verwijzen naar het in bijlage gevoegde beoordelingsformulier voor officieren en onderofficieren. Hoewel tussen sommige gezichtspunten een zeker verband kan bestaan, blijkt uit de beoordelingsformulieren naar eisers oordeel duidelijk dat een algemeen verband als het door het gerecht vooronderstelde, niet bestaat. Als voorbeeld zij genoemd rubriek VII.10 (mondelijke/schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid) van het beoordelingsformulier voor officieren en onderofficieren, welk gezichtspunt geen enkele relatie heeft met rubriek VII.11 (zorg voor het personeel) en VII.12 (zorg voor materiële middelen).”

„5. Naar eisers mening is de motiveringsplicht van beoordelaars afhankelijk van het niveau van de concrete waardering, gezien per gezichtspunt: wanneer een gezichtspunt met „B” of lager is gewaardeerd, wordt daarmee uitgedrukt dat beoordeelde op dat gezichtspunt tekortkomingen vertoonde, echter zonder dat de uitoefening van de functie onaanvaardbaar werd geschaad. Alsdan zal het aan de beoordelaar zijn om desgevraagd deze tekortkomingen met feiten en omstandigheden te onderbouwen.”

„Wanneer een gezichtspunt gewaardeerd is met „BC” of hoger, en zeker wanneer het gewaardeerd is met „C” of hoger, is het naar eisers inzicht om de in punt 3 vermelde redenen precies omgekeerd.”

Ter zitting heeft eisers gemachtigde het gestelde onder punt 5, hierboven aangehaald, onder

invloed van recente jurisprudentie van de Raad gemodificeerd in die voege dat de „bewijslast” bij een waardering met „BC” of lager bij de beoordelaar en bij een waardering „C” of hoger bij de beoordeelde ligt.

De Raad is van oordeel dat eiser zich terecht keert tegen de zienswijze van de eerste rechter voor zover deze de bewijslast met betrekking tot de waardering op een of meer bepaalde gezichtspunten afhankelijk stelt van de aan de andere gezichtspunten gegeven waarderingen.

De Raad kan zich met het hierboven aangehaalde betoog van eiser, zoals dit ter terechtzitting is bijgesteld, verenigen, zij het niet in alle volstrektheid.

Naar 's Raads oordeel brengt een redelijke verdeling van de adstructieplicht mee dat het in geval van een waardering „bc” of lager in beginsel op de weg van de beoordelaar c.q. van eiser ligt de in die waardering tot uitdrukking gebrachte tekortkomingen met feiten te onderbouwen, terwijl het bij een waardering „C” of hoger in beginsel aan de beoordeelde staat aannemelijk te maken dat hij te laag is gewaardeerd. De Raad sluit evenwel niet uit dat onder omstandigheden een andere bewijslastverdeling aangewezen zou kunnen zijn. De Raad denkt hierbij onder meer aan de mogelijkheid dat na een redelijk constant beoordelingsbeeld op CD- of D-niveau, een teruggang op C-niveau plaats vindt naar waardering op C-niveau.

Uit het vorenoverwogene vloeit voort dat de aangevallen uitspraak met gedeeltelijke wijziging van gronden voor bevestiging in aanmerking komt.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.–

NASCHRIFT

1. Het Voorschrift beoordeling militairen zeemacht is per 1 juli 1990 vervangen door de Regeling beoordelingen zeemacht 1990.

2. Aangenomen wordt dat de Centrale Raad van Beroep met de opmerking, dat een andere bewijslastverdeling aangewezen zou kunnen zijn indien na een redelijk constant beoordelingsbeeld op CD- of D-niveau een teruggang zou plaatsvinden naar C-niveau, doelt op beoordelingen die zijn opgemaakt door dezelfde beoordelaar. Verwezen zij in dit verband naar CRvB 6 juni 1975, MRT 1976, blz. 60 („Weliswaar is eiser in de eerdere omtrent hem in de onderhavige functie uitgebrachte „beoordelingen gewaardeerd met CD terwijl het weinig aannemelijk is, dat eisers „denken en doen” „zich tijdens het thans aan de orde zijnde beoordelingstijdvak in ongunstige zin onderscheidde van „zijn „denken en doen” gedurende eerdere beoordelingstijdvakken, maar hierbij mag niet uit het oog „worden verloren, dat de persoon van de eerste beoordelaar die de thans aan de orde zijnde beoordelingslijst heeft opgemaakt, een andere was dan de beoordelaar die eisers voordien had beoordeeld. „Het is nu eenmaal geenszins uitgesloten, dat verschillende beoordelaars ter zake van dezelfde beoordeelde tot (geringe) onderling afwijkende waardering zullen komen, zonder dat – gezien de omschrijvingen boven de gezichtspunten op het beoordelingsformulier – gezegd kan worden dat een „van deze waarderingen op onvoldoende gronden berust”).

Verwezen zij eveneens naar art. 9 lid 2 van de Regeling beoordelingen zeemacht 1990, dat luidt: „Indien door een beoordelaar achteruitgang wordt geconstateerd in een of meer te beoordelen gezichtspunten ten opzichte van de laatstelijk door hem over de militair opgemaakte of vastgestelde „beoordeling, deelt hij dit zo spoedig mogelijk aan hem mede door middel van een functioneringsgesprek, in beginsel in aanwezigheid van de andere beoordelaar.”

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 1 maart 1990
nr. MAW 1988/18

Voorzitter: Mr J. Boesjes; Leden: Mr J. Janssen en Mr J. O. de Lange.

BC is minder dan C

Een onderofficier van de Koninklijke marine maakte middels een bezwaarschrift bij de minister van Defensie bezwaar tegen een over hem opgemaakte beoordeling. Toen dit bezwaar door de minister slechts gedeeltelijk gegrond werd verklaard, stelde hij beroep in bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage. Dit Gerecht verklaarde het beroep ongegrond, waarna de onderofficier zich tot de Centrale Raad van Beroep wendde. Hij had drie grieven:

- hij achtte het onjuist dat de eerste en de tweede beoordelaar ten tijde van het opmaken en vaststellen van de beoordeling niet op de hoogte waren geweest van de gevolgen van de beoordeling voor zijn kansen op bevordering;*
- de waardering BC voor „verantwoordelijkheidsbesef” was zijns inziens onvoldoende op feiten gebaseerd;*
- hij was niet op de voorgeschreven wijze op de hoogte gesteld van de hem verweten tekortkomingen.*

De eerste en de tweede grief troffen naar het oordeel van de Raad geen doel. Met betrekking tot de derde grief was van de zijde van de minister betoogd dat een waardering BC juist betekent dat er geen sprake is van tekortkomingen. De Raad kon zich met deze opvatting echter niet verenigen. De waardering C is ten aanzien van het aspect „verantwoordelijkheidsbesef” in de Leidraad omschreven als: geeft zich rekenschap van wat hij doet, kent zijn verantwoordelijkheden, aldus de Raad. Indien er sprake is van feitelijkheden, op grond waarvan wordt vastgesteld dat een beoordeelde niet aan deze omschrijving voldoet, moeten deze feiten dus worden gekenmerkt als tekortkomingen in de zin van punt 212 van het Voorschrift beoordeling militairen zeemacht.

(Voorschrift beoordeling militairen zeemacht)

UITSpraak

in het geding tussen H., wonende te D., eiser, en de minister van Defensie, gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Bij besluit van 17 maart 1987 heeft gedaagde eisers bezwaarschrift tegen de omtrent hem over het tijdvak van 1 januari 1986 tot 1 juni 1986 opgemaakte beoordeling gedeeltelijk gegrond verklaard en enige wijzigingen in die beoordeling aangebracht.

Eisers tegen dat besluit ingestelde beroep heeft geleid tot de uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage van 21 januari 1988, nr. MAW 1987/681, waarbij het beroep ongegrond werd verklaard.

Eiser heeft tegen die uitspraak hoger beroep ingesteld op daartoe bij aanvullend beroepschrift aangevoerde gronden.

Het beroep is behandeld ter terechtzitting van 8 februari 1990. Eiser is verschenen in persoon. Gedaagde heeft zich doen vertegenwoordigen door Kapitein-luitenant ter zee van speciale diensten Mr. Drs. J. M. Vos, werkzaam op gedaagdes ministerie.

II. *Motivering*

Onder dagtekening 9 juni 1986 werd omtrent eiser in opdracht van gedaagde over de in rubriek I vermelde periode een beoordeling opgemaakt ingevolge de bepalingen van het Voorschrift beoordeling militairen zeemacht. Deze beoordeling werd onder dagtekening 18 juni 1986 door de tweede beoordelaar vastgesteld.

In deze beoordeling werd in rubriek V een viertal door eiser vervulde hoofd- en nevenfuncties vermeld. In rubriek VII werden omtrent eisers vervulling van die onderscheidene functies

waarderingen gegeven, in punt 1 ten aanzien van het aspect „vakkennis” en in punt 2 ten aanzien van het aspect „kwaliteit van het geleverde werk”.

Als een van de vervulde deelfuncties werd in rubriek V onder b vermeld de functie „WM25 „operator”. Met betrekking tot de vervulling van die (deel-)functie werden aan eiser in rubriek VII, punten 1 en 2, toegekend de waarderingen BC resp. C. In rubriek VII, punt 6 werd ten aanzien van „verantwoordelijkheidsbesef” toegekend de waardering BC.

Eisers bezwaar was erop gericht dat hij niet als WM25-operator had mogen worden beoordeeld omdat hij voor die functie nimmer was gekwalificeerd. Ten aanzien van de waardering BC voor het aspect „verantwoordelijkheidsbesef” stelde eiser dat hij slechts éénmaal door de eerste beoordelaar ter zake van een veiligheidsincident was terechtgewezen en dat het onjuist is dat dit feit zo zwaar in de beoordeling doorwerkt.

Gedaagde heeft bij zijn in rubriek I vermelde besluit van 17 maart 1987 eisers bezwaarschrift gedeeltelijk gegrond verklaard en – naast een administratieve correctie – bepaald dat de in rubriek VII gegeven waarderingen die betrekking hebben op de vervulling van de (deel-)functie WM25-operator onleesbaar moeten worden gemaakt.

Eisers bezwaren tegen voormeld besluit zoals hij deze in hoger beroep heeft aangevoerd, zijn:

a. Het is onjuist dat de eerste en de tweede beoordelaar bij het opmaken resp. vaststellen van de beoordeling niet op de hoogte waren van de gevolgen van de in die beoordeling te geven waarderingen voor eisers kansen op bevordering volgens de daarvoor geldende normen (het z.g. „keuze-profiel”), neergelegd in het op 1 augustus 1986 in werking getreden Voorschrift bevordering schepelingen.

b. De waardering BC voor „verantwoordelijkheidsbesef” is onvoldoende op feiten gebaseerd.

c. Hij is niet van de hem verweten gedragingen op de hoogte gesteld op de wijze als omschreven in punt 212 van het Voorschrift beoordeling militairen zeemacht, zodat die feiten in de beoordeling niet hadden mogen worden verwerkt.

Met betrekking tot het bestreden besluit merkt de Raad vooreerst op dat is nagelaten ook in rubriek V de vermelding van de functie WM25-operator bij de door eiser gedurende het beoordelingstijdvak vervulde functies door te halen.

Zoals de beoordeling na het bestreden besluit is komen te luiden lijkt het er op dat eiser die functie wel heeft vervuld maar daarin niet is beoordeeld, terwijl aan het bestreden besluit juist de overweging ten grondslag lag dat eiser die (deel-)functie niet heeft vervuld en daarom ten onrechte in die functie is beoordeeld. De Raad zal dan ook in het dictum bepalen dat de vermelding van die functie in rubriek V alsnog onleesbaar moet worden gemaakt.

Met betrekking tot de door eiser aangevoerde bezwaren kan de Raad eisers onder a. omschreven grief niet delen. De Raad meent dat het ondoenlijk en ook onjuist is te vergen dat beoordelaars ten tijde van het uitbrengen van een beoordeling ook op de hoogte moeten zijn van de gevolgen van de door hen in de beoordeling toe te kennen waarderingen op de bevorderingsmogelijkheden van de betrokken militair in het kader van toekomstige voorschriften of normen die na het uitbrengen van die beoordeling in werking treden.

Ook eisers onder b. weergegeven grief treft geen doel. Blijkens de door de eerste beoordelaar tijdens het administratief beroep afgelegde verklaring is het meerdere malen voorgekomen dat deze eiser er op moest wijzen dat niet gehandeld werd in overeenstemming met de veiligheidsvoorschriften. Aan de Raad is niet gebleken van enige grond om aan de juistheid van deze verklaring te twijfelen.

Deze door de eerste beoordelaar bedoelde feiten hebben geleid tot het toekennen van de waardering BC die het midden houdt tussen de waardering B en C.

Deze waarderingen betekenen blijkens het gestelde in punt 3 van de Leidraad bij het opmaken van beoordelingen over officieren en onderofficieren:

„B: beoordeelde vertoonde op dit gezichtspunt tekortkomingen, echter zonder dat de uitoefening van de functie onaanvaardbaar werd geschaad.

„C: beoordeelde voldeed op dit gezichtspunt geheel aan de eisen die de uitoefening van de „functie stelt.”.

De Raad ziet in de verweten gedragingen voldoende grond voor het oordeel van de eerste be-

oordelaar dat eiser niet geheel voldeed aan de eisen die de uitoefening van de functie stelt.

Eisers onder c. omschreven grief is gebaseerd op punt 212 van voornoemd beoordelingsvoorschrift waarin wordt bepaald dat de eerste beoordelaar, in overleg met en in aanwezigheid van de tweede beoordelaar, gehouden is eventuele minder goede gedragingen of tekortkomingen zo spoedig mogelijk aan de te beoordelen militair mede te delen en deze op te wekken zich te verbeteren.

Eiser stelt dat met betrekking tot de door de eerste beoordelaar bedoelde feiten deze procedure niet is gevolgd zodat deze feiten niet in de beoordeling mogen worden betrokken.

Van de zijde van gedaagde is betoogd dat „met een waardering „BC” juist wordt aangeduid „dat er geen sprake meer is of kan zijn van tekortkomingen.”

De Raad kan zich met die opvatting niet verenigen. De hiervoor weergegeven omschrijving van de waardering C is ten aanzien van het aspect „verantwoordelijkheidsbesef” in punt 4.2.6. van voornoemde Leidraad nader uitgewerkt en omschreven als „geeft zich rekenschap van wat „hij/zij doet, kent zijn/haar verantwoordelijkheden”. De Raad meent dat als er sprake is van feitelijkheden op grond waarvan wordt geconcludeerd dat een militair aan deze omschrijving niet voldoet, deze feitelijkheden moeten worden gekenmerkt als „minder goede gedragingen of „tekortkomingen”.

Het ter zake geldende beoordelingsvoorschrift heeft o.m. tot doel (punt 121, onder b) de militair „de gelegenheid te bieden zijn houding te bepalen naar aanleiding van het oordeel, dat zijn „chefs zich over hem als medewerker hebben gevormd”.

De Raad ziet de bepaling van punt 212 in het verlengde van die doelstelling en (mede) bedoeld om de militair tijdig op de hoogte te stellen van gedragingen of tekortkomingen die ook in het belang van de militair zelf verbetering behoeven. Onder belang van de militair zelf verstaat de Raad tevens het al of niet voldoen aan het beoordelingsniveau waaraan door een militair in beginsel moet zijn voldaan om voor bevordering in aanmerking te kunnen komen.

Aangezien niet van elke beoordelaar kan worden verwacht dat deze voldoende inzicht heeft in de rechtspositionele gevolgen in de onderscheidene rangen van op grond van bepaalde minder goede gedragingen of tekortkomingen toe te kennen waarderingen, ligt het in de rede dat gedaagde ter zake beleidsvoorschriften geeft om tot een juiste toepassing van deze bepaling te komen.

De Raad meent dat op eisers tekortkomingen – in het licht van het vorenstaande – punt 212 ten onrechte niet is toegepast.

De Raad ziet echter vooralsnog onvoldoende aanleiding om op grond hiervan te komen tot eisers standpunt dat aan deze feiten daarom in de uitgebrachte beoordeling geen gevolgen hadden mogen worden verbonden.

Eiser is immers door de eerste beoordelaar wel op deze feiten gewezen, zij het niet in overleg met en in aanwezigheid van de tweede beoordelaar, en eiser is derhalve alleszins in de gelegenheid geweest van de zienswijze van de eerste beoordelaar over die feiten kennis te nemen en daaruit de conclusie te trekken dat hij zich ter zake diende te verbeteren.

Nu ook overigens niet is gebleken dat het bestreden besluit strijdt met enig toepasselijk algemeen verbindend voorschrift noch met enig algemeen rechtsbeginsel of algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, is de Raad van oordeel dat het bestreden besluit niet voor nietigverklaring in aanmerking komt, zodat de aangevallen uitspraak dient te worden bevestigd.

Beslist wordt als volgt:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de aangevallen uitspraak;

Bepaalt dat in de omtrent eiser over het tijdvak van 1 januari 1986 tot 1 juni 1986 opgemaakte beoordeling het gestelde in rubriek V, 1, b onleesbaar zal worden gemaakt.

NASCHRIFT

1. *Vooropgesteld zij dat het Voorschrift beoordeling militairen zeemacht per 1 juli 1990 is vervangen door de Regeling beoordelingen zeemacht 1990. Art. 9, eerste lid, van deze Regeling heeft*

echter dezelfde inhoud als punt 212 van het vervallen Voorschrift. Het bepaalt: „Indien een „beoordelaar ten aanzien van een te beoordelen militair minder goede gedragingen of tekortkomingen constateert deelt hij dit zo spoedig mogelijk aan hem mede door middel van een functioneringsgesprek en wekt hij hem op zich te verbeteren, in beginsel in aanwezigheid van de andere „beoordelaar.”

2. De uitspraak heeft (voor zover eisers derde grief betreffend) uitsluitend betrekking op het aspect „verantwoordelijkheidsbesef”. Toch kan uit de uitspraak de algemene regel worden afgeleid dat – indien een waardering BC wordt gegeven in plaats van C – er gedurende het beoordelingstijdvak sprake moet zijn geweest van minder goede gedragingen en/of tekortkomingen, waarvan bovendien aan de beoordeelde mededeling moet zijn gedaan. Wie naar het oordeel van de beoordelaar de waardering C niet verdient, voldoet immers kennelijk niet geheel aan de eisen die de uitoefening van zijn functie stelt.

3. Met betrekking tot eisers eerste grief zij verwezen naar Ag Den Haag 22 oktober 1987, MRT 1988, blz. 326 (Beoordelaars bevorderen niet).

G. L. C.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 28 juni 1990
nr. MAW 1988/60

Voorzitter: Mr J. Boesjes; Leden: Mr J. Janssen en Mr J. O. de Lange.

De te korte periode

Over een vliegtuigmotormonteur van de Koninklijke luchtmacht was een beoordeling opgemaakt die een aantal zeer lage waarderingen bevatte. Toen hij tegen deze beoordeling middels een bezwaarschrift bezwaar aantekende bij de Minister van Defensie, besliste de minister dat alle waarderingen in de beoordeling vervangen zouden worden door de aanduiding „niet te beoordelen”. Klager was naar de mening van de minister te kort in zijn eigenlijke luchtmachtfunctie te werk gesteld geweest. Toen klager tegen deze, zijns inziens te ver gaande, beslissing beroep instelde bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, verklaarde het Gerecht het beroep gegrond. De minister had naar het oordeel van het Gerecht ten onrechte ook de waarderingen waartegen klager geen bezwaar had gemaakt, in zijn beslissing betrokken. De minister kon dit standpunt van het Gerecht niet delen en wendde zich tot de Centrale Raad van Beroep. De Raad onderschreef de opvatting van de minister dat in casu een beoordeling achterwege had dienen te blijven. Dit behoorde gevolgen te hebben voor de gehele beoordeling, derhalve ook voor de waarderingen waartegen de bezwaren van de beoordeelde niet waren gericht. De beslissing van de minister om de beoordeling in stand te laten, met achter elk gezichtpunt de aanduiding „niet te beoordelen”, was naar het oordeel van de Raad echter in strijd met de letter en de geest van het Voorschrift beoordeling Koninklijke luchtmacht.

(Voorschrift beoordeling Koninklijke luchtmacht)

UITSpraak

in het geding tussen de minister van Defensie, eiser, en K., wonende te O., gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Onder dagtekening 21 april 1987 heeft eiser een besluit genomen naar aanleiding van het door gedaagde ingediende bezwaarschrift tegen de omtrent hem opgemaakte beoordeling van 25 juni 1986.

Het tegen dat besluit door gedaagde ingediende beroep heeft geleid tot de uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage van 27 juni 1988, nr. MAW 1987/849, waarbij het beroep

gegrond en het bestreden besluit nietig werd verklaard met bepaling dat verweerder, thans eiser, terzake opnieuw zal beslissen met inachtneming van hetgeen bij die uitspraak is overwogen.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen op daartoe bij aanvullend beroepschrift aangevoerde gronden.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 14 juni 1990. Eiser heeft zich doen vertegenwoordigen door mevrouw Mr W. F. Bolsenbroek en majoor Mr P. A. van Gassen, beiden werkzaam op eisers ministerie. Gedaagde is verschenen in persoon, bijgestaan door Mr H. H. M. van Dijk, advocaat en procureur te Oss, als zijn raadsman.

II. *Motivering*

Onder dagtekening 25 juni 1986 werd een beoordeling met betrekking tot gedaagde vastgesteld over de periode van 21 maart 1985 tot 15 januari 1986. Blijkens de invulling van het beoordelingsformulier bekleedde gedaagde in die periode de functie van vliegtuigmotormonteur.

Voor de onderscheidene gezichtspunten werd aan gedaagde zesmaal de waardering A, eenmaal de waardering B, zesmaal de waardering BC en tweemaal de waardering C toegekend, terwijl vijfmaal werd ingevuld dat gedaagde op dat gezichtspunt niet was te beoordelen.

Gedaagde diende tegen deze beoordeling een bezwaarschrift in. Eiser won daarop het advies in van de commissie als bedoeld in artikel 27 van het toen vigerende Voorschrift beoordeling Koninklijke luchtmacht (VBKLu).

Uit het door de commissie uitgebrachte rapport bleek dat gedaagde in de beoordelingsperiode, na terugkeer van 3,5 maand ziekteverlof, van 25 maart tot 15 augustus 1985 de in de beoordelingslijst vermelde organieke functie bij het „JOAP”-laboratorium van het Werkcentrum Motoren heeft vervuld, zij het gedurende een week als volle dagtaak en daarna, omdat bleek dat gedaagde nog niet tot het verrichten van een volle dagtaak in staat was, tot 15 juli als halve dagtaak. Daarna heeft gedaagde weer voor hele dagen die functie vervuld. Van 15 augustus 1985 tot het einde van de beoordelingsstermijn werd hij bij het Werkcentrum belast met het beheer van kantinefaciliteiten. De commissie is op grond daarvan tot de overtuiging gekomen dat eisers tewerkstelling in zijn eigenlijke luchtmachtfunctie van „Spec VO-B” te kort is geweest om een gefundeerd oordeel te kunnen geven. De commissie adviseerde op grond daarvan alle waarderungen uit de beoordeling te doen vervallen en te wijzigen in „niet te beoordelen” en in een bijlage bij de beoordelingslijst daaromtrent een uiteenzetting te geven.

Overeenkomstig het advies van de commissie besliste eiser in het in rubriek I vermelde besluit dat gedaagde met de betreffende beoordelingslijst geen recht was gedaan en dat deze werd gewijzigd in die zin dat alle waarderungen als vervallen dienen te worden beschouwd en worden gelezen als „niet te beoordelen” en dat aan de beoordelingslijst een bijlage wordt gevoegd als door de commissie bedoeld.

Tijdens de procedure in eerste aanleg heeft gedaagdes raadsman gesteld zich ertegen te verzetten dat ook de punten waarop gedaagde in de beoordeling positief was gewaardeerd, als niet te beoordelen worden aangemerkt; dat gedaagde bij de commissie alleen bezwaar heeft gemaakt tegen de negatieve punten en niet tegen de positieve; dat het te ver gaat dat die punten waar gedaagde het met de beide beoordelaars eens is, ineens ook als niet te beoordelen zouden moeten worden beschouwd.

De eerste rechter heeft in de aangevochten uitspraak gesteld – kort samengevat – dat aard en bedoeling van het beoordelingsvoorschrift met zich brengen dat in het algemeen de grenzen van de toetsing van een beoordeling naar aanleiding van een daartegen ingediend bezwaarschrift worden bepaald door de begrenzing van de ingebrachte bezwaren; dat, nu gedaagdes bezwaren zich hebben beperkt tot de voor hem negatieve punten van de beoordeling, eiser ten onrechte ook de punten waartegen gedaagde geen bezwaar heeft ingediend, mede in de beschouwing heeft betrokken.

De Raad kan zich met dit standpunt van de eerste rechter niet verenigen.

In het onderhavige geval is gebleken dat de beoordelingsperiode weliswaar strekt van 21 maart 1985 tot 15 januari 1986 doch dat gedaagde de als enige in de beoordeling vermelde organieke functie slechts heeft vervuld van 21 maart 1985 tot 15 augustus 1985. Op de ter terechtzitting gestelde vraag waarom op het beoordelingsformulier niet tevens is vermeld dat gedaagde beheerder

kantinefaciliteiten is geweest, welke werkzaamheden gedaagde gedurende de resterende tijd van de beoordelingsperiode bij het Werkcentrum heeft vervuld, heeft eisers gemachtigde gesteld dat dit geen organieke functie betrof en dat om die reden gedaagde daarin niet kan worden beoordeeld. De Raad neemt van dit beleidsstandpunt kennis en tekent daar slechts bij aan dat in deel A, onder punt 8 van de functiebeoordelingslijst niet alleen sprake is van „functie(s)” maar ook van „werkzaamheden gedurende het beoordelingstijdvak”, hetgeen ook het geval is in de omschrijving van het doel van beoordelen in punt 2, onder a van de Toelichting bij het beoordelen ingevolge het VBKLu.

De Raad heeft al eerder uitgesproken (MAW 1987/9, TAR 1988, 71, MRT 1988, 227 e.v.) dat een beoordeling slechts dan achterwege zou moeten blijven, indien moet worden gezegd, dat op grond van bijzondere omstandigheden niet op verantwoorde wijze een oordeel kan worden gevormd over het functioneren van de beoordeelde over een bepaalde periode. De Raad is met eiser overeenkomstig de mening van de commissie van advies van oordeel dat de tewerkstelling van gedaagde in de functie van vliegtuigmotormonteur – mede gezien het door de commissie gestelde omtrent gedaagdes toenmalige medische achtergrond en zijn daaruit voortvloeiende beperkingen – te kort is geweest om een gefundeerd oordeel te kunnen geven. De Raad meent dan ook dat op grond van die bijzondere omstandigheden een beoordeling over de periode 21 maart 1985 tot 15 augustus 1985 achterwege had moeten blijven.

De Raad onderkent dat dit gevolgen heeft voor de gehele beoordeling, derhalve ook voor die waarderingen waartegen gedaagdes bezwaarschrift destijds niet is gericht geweest. De Raad kan op dit punt het door de eerste rechter overgenomen standpunt van gedaagdes raadsman dat de omvang van de bezwaarschriftenprocedure wordt begrensd door de ingebrachte bezwaren niet volgen. Indien tijdens de behandeling van de ingebrachte klachten blijkt dat de beoordeling in het geheel niet had behoren te worden opgemaakt (bijv. wegens bijzondere omstandigheden zoals in dit geval of omdat de beoordelingsperiode minder dan zes maanden bedraagt), dan treft dit lot de gehele beoordeling, met inbegrip van de daarin voorkomende waarderingen en omschrijvingen waarop de bezwaren niet waren gericht.

Voor wat betreft het resterende deel van de beoordelingsperiode – de Raad neemt aan dat gedaagde onder dezelfde chef Werkplaats is blijven ressorteren – kon gedaagde niet beoordeeld worden omdat hij geen organieke functie vervulde.

Eiser heeft in het bestreden besluit ervoor gekozen de beoordelingslijst als zodanig in stand te laten, doch bij alle gezichtspunten te vermelden „niet te beoordelen”. Ter terechtzitting heeft eisers gemachtigde gesteld dat is gekozen voor het instandhouden van de beoordelingslijst om schriftelijk vast te leggen wat er met betrekking tot gedaagde in de beoordelingsperiode is voorgevallen en waarom hij niet is beoordeeld.

De Raad acht dit standpunt niet overeenkomstig de bepalingen van het VBKLu.

In artikel 1, onder d van het VBKLu wordt onder „beoordeling” verstaan: „de op grond van „dit voorschrift vastgelegde waarderingen en omschrijvingen.” Het standpunt van eiser leidt ertoe dat een beoordelingslijst wordt gehandhaafd juist zonder enige waardering of omschrijving met als enige doel aan te geven waarom geen beoordeling is opgemaakt.

Dit laatste acht de Raad ook niet consistent gezien eisers in punt 13 van voormelde Toelichting gegeven voorschrift omtrent de wijze van vermelding dat geen beoordeling is opgemaakt omdat de bevelsverhouding nog geen zes maanden bestaat.

De Raad meent dat, gelet op de letter en de geest van het VBKLu en gezien de – vooral rechtspositionele – betekenis die aan een beoordeling pleegt te worden toegekend, een beoordelingslijst alleen dan in stand kan worden gelaten als deze waarderingen en omschrijvingen over de wijze van functioneren van de beoordeelde militair bevat. Voor het vastleggen van administratieve gegevens waarom geen beoordeling kan worden opgemaakt, is binnen de grenzen van het VBKLu op het daarbij vastgestelde beoordelingsformulier geen plaats.

Het vorenstaande leidt ertoe dat de Raad de aangevallen uitspraak niet in stand kan laten doch evenmin eisers bestreden besluit.

Beslissing wordt als volgt:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de aangevallen uitspraak;

Verklaart het bestreden besluit alsmede de omtrent gedaagde over het beoordelingstijdvak 21 maart 1985 tot 15 januari 1986 uitgebrachte beoordeling van 25 juni 1986 nietig.

NASCHRIFT

1. *Het Voorschrift beoordeling Koninklijke luchtmacht is per 1 juli 1990 vervangen door de Regeling beoordeling Koninklijke luchtmacht.*

2. *Reeds eerder gaf de Centrale Raad van Beroep te kennen dat naar zijn opvatting een beoordeling achterwege dient te blijven indien op grond van bijzondere omstandigheden niet op een verantwoorde wijze een oordeel over het functioneren van de militair kan worden gevormd. Zie hieromtrent CRvB 28 januari 1988, MRT 1988, blz. 227 (De niet ingewerkte majoor).*

G. L. C.

WETGEVING

Deze opgave sluit aan bij de opgave, voorkomend in aflevering 4/5, jaargang 1991.

TOT STAND GEKOMEN WETGEVING

Koninklijke besluiten

– Bij Besluit van 10 mei 1990, Stcrt. 104, is het Besluit havenvergoeding militairen zeemacht gewijzigd. De wijziging betreft een aanpassing van het Besluit aan art. 5b Besluit herziening bezoldiging militairen zeemacht.

– Bij Besluit van 26 juni 1990, Stcrt. 137, zijn enkele wijzigingen aangebracht in de Bezoldigingsregeling militairen zeemacht 1947. De wijzigingen betreffen een aanpassing van de bedragen, genoemd in art. 70d lid 7 en 8.

– Bij Besluit van 17 september 1990, Stcrt. 213, is het Voorschrift personeel marine-reserve ingetrokken.

– Bij Besluit van 12 oktober 1990, Stcrt. 213, is het Besluit tot instelling van het Ereteken voor Orde en Vrede gewijzigd en hernieuwd vastgesteld.

MINISTERIËLE BESCHIKKINGEN

Algemeen

– Bij beschikking van de Minister van Defensie van 12 maart 1990, Stcrt. 61, zijn de Kostwinners-vergoedingsbeschikking militairen 1956 en de Inkomsten-vergoedingsbeschikking militairen per 1 januari 1990 gewijzigd.

– Bij beschikking van de Minister van Defensie van 12 maart 1990, Stcrt. 65, is vastgesteld de Regeling criteria uitoefening militaire dienst. In de regeling is aangegeven wat voor de toepassing van art. E 11 lid 1 Algemene militaire pensioenwet onder „uitoefening van de militaire dienst” wordt verstaan.

– Bij beschikking van de staatssecretaris van Defensie van 16 mei 1990, Stcrt. 97, zijn enkele ministeriële beschikkingen, gebaseerd op het Reglement ontploffingsgevaarlijke stoffen krijgsmacht (Stb. 1985, 416), herzien.

– Bij beschikking van de Minister van Defensie van 30 mei 1990, Stcrt. 107, is bepaald met welke aangelegenheden staatssecretaris Van Voorst tot Voorst van Defensie in het bijzonder is belast. De beschikking noemt –naast de aangelegenheden, genoemd in de beschikking van 9 november 1989, Stcrt. 222; zie MRT 1990, blz. 175–:

- de bevordering van de doelmatigheid binnen de defensie-organisatie;
- andere aangelegenheden waarvan de behartiging door de Minister aan hem wordt toevertrouwd.
  - Bij beschikking van de Minister van Defensie van 18 juli 1990, Stcrt. 167, is vastgesteld het Reglement klachtenbehandeling inspectie militaire gezondheidszorg.
  - Bij beschikking van de Minister van Defensie van 19 september 1990, Stcrt. 222, zijn in de Kostwinners-vergoedingsbeschikking militairen 1956 per 2 maart 1990 enkele wijzigingen aangebracht. De wijzigingen betreffen in de beschikking genoemde bedragen.
  - Bij beschikking van de Minister van Defensie van 16 oktober 1990, Stcrt. 213, is de Regeling voor het Koninklijk tehuis voor oud-militairen Bronbeek gewijzigd. De wijziging heeft betrekking op de bijdrage in de verzorgingskosten.
  - Bij beschikking van de Minister van Defensie van 13 december 1990, Stcrt. 251, is vastgesteld het Besluit Herinneringsmedaille Multinationale Vredesoperaties.

Militair straf- en tuchtrecht

- Bij beschikking van de Minister van Defensie van 20 november 1990, Stcrt. 246, is vastgesteld het Privacy-reglement strafrechtelijke registratie KL 1990.
- Bij beschikking van de Minister van Defensie van 26 november 1990, DPKL 15. 715 F, is vastgesteld het Privacy-reglement tuchtrechtelijke registratie KL 1990.
- Bij gezamenlijke beschikking van de Minister van Justitie en de staatssecretaris van Defensie van 19 december 1990, Stcrt. 253, zijn bevelvoerende militairen aangewezen, die de bevoegdheden kunnen uitoefenen, bedoeld in art. 59 Wet militaire strafrechtspraak.
- Bij beschikking van de Minister van Defensie van 19 december 1990, CST 90/0117/001, is vastgesteld de Uitvoeringsregeling militair straf- en tuchtrecht.

Rechtspositie militairen

Per 1 januari 1990 is binnen de krijgsmacht het nieuwe personeelsbeleid („Maatwerk”) van kracht geworden. In verband hiermee is een groot aantal nieuwe regelingen op het gebied van de rechtspositie van de militair tot stand gebracht. Deze regelingen zijn of worden alle gepubliceerd in de serie ministeriële Publikaties 31.

Art. 5 Bekendmakingswet schrijft voor dat – indien een ministeriële regeling niet in de Staatscourant wordt geplaatst – in de Staatscourant zal worden medegedeeld op welke andere wijze bekendmaking is geschied of zal geschieden.

Met het oog hierop is in de Staatscourant 1990, nr. 78 medegedeeld dat in de MP 31-serie de volgende nieuwe regelingen zijn opgenomen:

- Regeling commissie van onderzoek ontslag militairen 1990;
- Regeling ontslag KLu-militairen 1990;
- Regeling beoordeling zeemacht 1990;
- Regeling beoordeling beroepspersoneel Koninklijke landmacht;
- Regeling beoordeling Koninklijke luchtmacht.

Dezelfde Staatscourant noemt eveneens enkele regelingen die – eerder opgenomen in de MP 31-serie – in het eerste kwartaal van 1990 zijn gewijzigd. Voor een tweede opgave van regelingen die zijn gewijzigd wordt verwezen naar Staatscourant nr. 61. De Staatscourant 1990, nr. 137, bevat de mededeling dat in de MP 31-serie nieuw zijn opgenomen:

- Bevoegdhedenbeschikking Reglement ontploffingsgevaarlijke stoffen krijgsmacht;
- Regeling deeltijdverlof;
- Arbo-bevoegdhedenregeling Koninklijke marine.

Dezelfde Staatscourant somt een zeer groot aantal regelingen op die – eerder opgenomen in de MP 31-serie – in het eerste halfjaar van 1990 zijn gewijzigd. Voor een opgave van regelingen die zijn gewijzigd wordt eveneens verwezen naar Staatscourant nr. 145. In de Staatscourant 1990, nr. 167, is medegedeeld dat door plaatsing in de MP 31-serie zijn of zullen worden bekendgemaakt:

- Privacy-reglementen MDD/GEPINSKLu/WIS/AGW;
- Regeling herintreding militairen KLu 1990;

- Uitvoeringsbepalingen overgangsbeleid Koninklijke landmacht;
- Regeling wervingspremie militairen zeemacht, aangesteld voor onbepaalde tijd 1990;
- Regeling premie voor militairen der zeemacht, aangesteld voor een bepaalde tijd 1990;
- Regeling inzake het aanmerken van functies als organieke militaire of burgerfuncties;
- Reisbeperkingen burgerpersoneel (aanwijzingen);
- Regeling functioneringsgratificaties 1990;
- Uitvoeringsvoorschriften vermindering van de bezoldiging voor het genot van woning enz.;
- Reisbeschikking militairen 1978;
- Regeling aanstellingspremie KLu-militairen;
- Regeling opleiding militairen KLu;
- Uitvoeringsbepalingen overgangsbeleid Koninklijke landmacht;
- Regeling loopbaanbegeleiding burgerpersoneel ministerie van Defensie;
- Regeling huisvesting en voeding militairen;
- Beschikking inkomsten militairen land- en luchtmacht 1969;
- Regeling gezondheidszorg.

In Staatscourant 1990, nr. 209, is bekendgemaakt dat eveneens in de MP-serie zal worden geplaatst:

- Regeling herintreding Koninklijke landmacht 1990.

Een opsomming bevat eveneens de Staatscourant 1990, nr. 219. Deze luidt:

- Privacy-reglementen AIP/AAIP/AAGIOKL/BIS/PV;
- Regeling herintreding KL 1990;
- Reisbeperkingen burgerpersoneel (aanwijzingen);
- Regelingen voorzieningen militairen; 999;
- Koninklijke marechaussee, gedetacheerd bij Veiligheidsdienst Koninklijk Huis;
- Voorschrift inzake NS-vastrechtkaarten voor militairen der zeemacht.
- Bij beschikking van de Minister van Defensie van 26 oktober 1990, Stert. 235, is de Tariefbasislijst bij de EFC-KLu gewijzigd.

Opgaven van regelingen die –eerder opgenomen in de MP 31-serie– zijn gewijzigd zijn eveneens opgenomen in de Staatscourant 1990, nr. 1991, 219, 240.

G. L. C.

BOEKBESPREKINGEN

R. C. R. Siekmann – **Juridische Aspecten van de deelname met nationale contingenten aan VN-vredesmagten**, T.M.C. Asser Instituut, 's-Gravenhage 1988;

Robert C. R. Siekmann – **Basic Documents on United Nations and Related Peace-Keeping Forces**, Second Enlarged Edition, Nijhoff, Dordrecht-Boston-London 1989.

Indien er iemand in Nederland deskundig is op het gebied van vredebewarende operaties, dan is het wel Dr Siekmann, als wetenschappelijk hoofdamtenaar verbonden aan het T.M.C. Asser Instituut voor Internationaal Recht. Nu de Verenigde Naties opnieuw op verschillende plaatsen in de wereld (Angola, Irak, West-Sahara) met waarnemers dan wel troepenmagten bij de afwikkeling van conflicten worden betrokken, verkrijgen de hier te bespreken boeken nieuwe actualiteitswaarde.

Bij de oprichting van de Verenigde Naties was niet voorzien in vredebewarende operaties. De basisfilosofie van het Handvest is dat bij een bedreiging of verstoring van de vrede de Veiligheidsraad een schuldige aanwijst en vervolgens maatregelen (al dan niet het gebruik van geweld inhoudend) treft tegen deze schuldige die door de internationale gemeenschap dienen te worden geïmplementeerd; de vrede dient derhalve te worden afgedwongen (de gebruikelijke term is dan ook „enforcement action”) en dat is een kwestie van allen tegen één. Deze basisfilosofie is pas tweemaal in praktijk gebracht, voorzover daarbij wapengeweld te pas kwam: in 1950 in Korea en in 1990 in Irak. In alle overige gevallen slaagde de Veiligheidsraad er als gevolg van interne tegenstellingen niet in een schuldige aan te wijzen (m.b.t. Korea was het mogelijk omdat destijds de Sovjet-Unie de bijeenkomsten van de Veiligheidsraad boycotte). Het is de grote verdienste van VN-Secretaris-Generaal Dag Hammerskjöld en zijn uiterst bekwame staf geweest dat men toen met een „next best” oplossing is gekomen die de VN toch in staat stelde effectief bij een verstoring van de vrede op te treden, te weten de instelling van vredebewarende operaties. Deze berusten echter op een geheel andere gedachte: aangezien er geen schuldige is aangewezen en er dus geen vijand is, kunnen de strijdende partijen slechts uit elkaar worden gehouden; de VN-troepen vervullen dus een soort buffer-functie en dienen zich onpartijdig op te stellen. Zij hebben in beginsel geen vechtfunctie (buiten het geval van zelf-verdediging) maar een toezicht-functie, tot op zekere hoogte vergelijkbaar met een politietak; zij kunnen voorts slechts worden gelegerd met toestemming van de desbetreffende staat. In de praktijk zijn VN-vredesmagten ook gebruikt om een regering te helpen de interne orde te herstellen (de Kongo in de zestiger jaren en de Libanon vanaf 1978 tot heden, alhoewel UNIFIL feitelijk ook een buffer vormde met Israël).

Gezien het feit dat dergelijke vredebewarende operaties niet in het Handvest waren voorzien, leidde de instelling ervan tot een groot aantal juridische problemen. Het zijn deze juridische problemen die door Dr Siekmann op uiterst zorgvuldige wijze in zijn dissertatie uit 1988 zijn geanalyseerd. Achtereenvolgens behandelt hij de wijze waarop de nationale contingenten, die deel uitmaken van een VN-vredesmacht, worden gerecrueteerd; de mate waarin de troepenleverende landen toezicht kunnen uitoefenen op de uitvoering van het mandaat van de vredesmacht; de status van de nationale contingenten in het land waar zij gelegerd zijn en in derde landen tijdens verlof; de financiering van de nationale contingenten en tenslotte de vraag onder welke voorwaarden nationale contingenten teruggetrokken kunnen worden uit de vredesmacht. Hij doet dat steeds per operatie, te beginnen met UNEF I (de eerste VN-vredesmacht die gelegerd was in de Sinaï van 1956 tot 1967) tot en met UNIFIL; alhoewel reeds besloten was tot instelling van een vredesmacht in Namibië was deze nog niet operationeel bij het afsluiten van zijn boek. Gezien de deelname door Nederlandse troepen aan UNIFIL besteedt hij telkenmale bijzondere aandacht aan de bij deze deelname gerezen problematiek.

De auteur is van oordeel dat, alhoewel er niet van een algemeen rechtsrégime voor vredebewarende operaties kan worden gesproken omdat per operatie de regels worden opgesteld, er zich toch een zeker gewoonterecht heeft gevormd. Duidelijk is daarbij dat deelname aan een vredesmacht op basis van vrijwilligheid geschiedt, ook indien een land door middel van een stand-by verklaring troepen voor zulk een vredebewarende operatie aan de Secretaris-Generaal ter beschikking stelt, zoals bijv. Nederland sedert 1968 heeft gedaan. Dit blijkt overigens ook uit

de Nederlandse verklaring van 1985, waarbij uitdrukkelijk gestipuleerd wordt dat de Secretaris-Generaal iedere maal dat hij gebruik wenst te maken van het Nederlandse aanbod overleg dient te plegen met de regering. Dergelijke troepen zijn dus niet zonder meer op afroep beschikbaar. Heeft de Nederlandse regering op het verzoek van de Secretaris-Generaal positief gereageerd, dan is er volgens de auteur een volkenrechtelijke overeenkomst tot stand gekomen die Nederland vervolgens verplicht troepen te leveren.

Voorts constateert hij dat volgens een Kamer-uitspraak en een door de regering overgenomen advies van de (inmiddels opgeheven) Adviesraad Defensie Aangelegenheden zulk een toezegging niet kan plaatsvinden dan na vooroverleg met de Tweede Kamer. Heel erg duidelijk is de auteur hier niet. Als de nota-wisseling met de Secretaris-Generaal inderdaad een volkenrechtelijke overeenkomst is, dan zou goedkeuring door de Staten-Generaal (dus ook de Eerste Kamer) nodig zijn, tenzij men haar als een uitvoeringsovereenkomst van het VN-Handvest zou beschouwen; in dat geval is geen parlementaire goedkeuring nodig doch dient zij wel aan het Parlement te worden overgelegd, hetgeen naar het oordeel van de auteur ten onrechte is nagelaten; de raadpleging vooraf van de Tweede Kamer moet dan als een politieke en niet als een juridische verplichting worden gezien. Persoonlijk ben ik van oordeel dat hier niet van een volkenrechtelijke overeenkomst kan worden gesproken, doch, zoals ook door de Minister van Buitenlandse Zaken in 1979 werd gesteld, van een eenzijdige toezegging door de Nederlandse regering troepen te leveren; zulk een eenzijdige toezegging kan overigens evenzeer juridisch bindend zijn als een volkenrechtelijke overeenkomst. Dat lijkt ook meer te sporen met de stelling van de auteur dat een gewoonterechtelijke regel kan worden vastgesteld dat troepenleverende landen te allen tijde eenzijdig hun contingent kunnen terugtrekken zonder beperking van gronden. Zij zijn slechts gebonden aan de regel van de goede trouw dat men de VN tijdig van dit voornemen moet verwittigen om de operatie zelf niet in gevaar te brengen. De eenzijdige terugtrekking van het UNIFIL-contingent door de Nederlandse regering voldeed aan deze voorwaarde.

De door de auteur gekozen methode (in ieder hoofdstuk wordt elke operatie afzonderlijk behandeld, waarna conclusies worden getrokken) maakt de dissertatie tot niet gemakkelijk leesbare stof. Voor deskundigen bevat het evenwel een schat aan informatie die op heldere wijze is geanalyseerd, zeker wanneer men beschikt over de documentenverzameling die Dr Siekmann in 1984 heeft samengesteld en waarvan in 1989 een tweede uitgebreide druk is verschenen. De toevoeging van een bibliografie over vredebewarende operaties en van resoluties en andere documenten over door de VN ingestelde waarnemers-missies, die een zekere verwantschap met vredebewarende operaties hebben, maken deze verzameling nog bruikbaar.

P. H. Kooijmans

BOEKAANKONDIGING

Onlangs verscheen de 1e druk van de Wet rechtstoestand dienstplichtigen, deel 87 uit de Editie Schuurman & Jordens, Nederlandse Staatswetten.

In dit deel zijn opgenomen de Wet rechtstoestand dienstplichtigen en de Wet immunisatie militairen, alsmede de uitvoeringsvoorschriften die voor de hantering van deze wetten van belang zijn. Beide wetten worden voorafgegaan door een inleiding die in grote lijnen het doel en de strekking van de wet weergeeft. Tevens is, bij beide wetten, maar ook bij het (eveneens opgenomen) Reglement rechtstoestand dienstplichtigen, de belangrijkste jurisprudentie vermeld. Het deel wordt afgesloten met een alfabetisch register.

Deze druk werd bewerkt door Prof. Mr G. L. Coolen.

Omvang 293 pag. ISBN 90 271 3350 6, prijs f45,50.

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *Th. J. Clarenbeek*, Vice-president van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht,
Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst;

Mr *O. van der Wind*, Kolonel van de Militair Juridische Dienst,
Voorzitter-plv van het Ambtenarengerecht te Haarlem;

voor de Koninklijke landmacht: Mr *W. van den Berg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Koninklijke luchtmacht: Mr *H. J. Visser*, Kolonel der Koninklijke luchtmacht;

voor de Koninklijke marine: Mr *H. Segers*, Kapitein-ter-zee van administratie;

Adres van de Redactiecommissie: Gansstraat 18, 2352 EC Leiderdorp.

VASTE MEDEWERKERS:

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, em.-bijzonder Hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, oud-president van het Hoog Militair Gerechtshof, Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Mr *N. Keizer*, Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden;

Prof. Mr *G. L. Coolen*, Schout-bij-nacht van administratie, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam.

Prof. Mr *P. H. Kooijmans*, Hoogleraar in het volkenrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

Prof. Mr *A. K. Koekkoek*, Hoogleraar in het staats- en bestuursrecht aan de Katholieke Universiteit Brabant;

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1990 f 37,25. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij SDU Uitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,00. Nadere informatie omtrent bestellingen: SDU, afdeling bestelling, Postbus 20041, 2500 EA 's-Gravenhage.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 1 pagina ontvangen een honorarium van f 45,- per pagina tot een maximum van f 300,- per aflevering, benevens 5 present-exemplaren van de desbetreffende aflevering van het Tijdschrift. De inhoud van het *M.R.T.* wordt opgenomen in een voor derden toegankelijke juridische databank. Het auteursrecht wordt met de publikatie overgedragen aan de Staat der Nederlanden.

Kennisgeving van adreswijziging (uitsluitend betalende abonnees) te richten tot de SDU uitgeverij, afdeling bestellingen, Postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage.

Zij die het tijdschrift van rijkswege verstrekt krijgen dienen zich voor kennisgeving van adreswijziging te wenden tot het hoofd van de sectie juridische zaken van het krijgsmachtdeel waartoe zij behoren.

*Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXXIV

oktober 1991

Aflevering

9

SDU uitgeverij

INHOUD

Strafrechtspraak

Hof Ah 10.04.91	Het bewezen verklaarde feit is niet langer een strafbaar feit. Ontslag van alle rechtsvervolging (Naschrift C.).	253
-----------------	--	-----

Tuchtrechtspraak

Rb Ah 11.04.91	De beschuldigde verzoekt – wegens de hoge reiskosten – behandeling van zijn beroep buiten tegenwoordigheid.	255
Rb Ah 17.05.91	Parkeerperikelen. Onvoldoende plaatsaanduiding leidt tot vrijspraak (Naschrift C.).	256
Rb Ah 17.05.91	Kwalificatie van de bewezen gedraging. Overweging betreffende tijd en plaats.	258
Rb Ah 31.05.91	Behandeling van de zaak buiten aanwezigheid van de beschuldigde. Onjuiste oproeping (Naschrift C.).	260
Rb Ah 14.06.91	Verbetering van de omschrijving van de bewezen gedraging (Naschrift C.).	262
Rb Ah 26.06.91	Onderzoek – zonder verzoek van de beschuldigde – gehouden binnen 24 uur na uitreiking van de beschuldiging. Vernietiging van de uitspraak; vrijspraak.	264
Rb Ah 26.07.91	Onderzoek aangevangen binnen 24 uur na uitreiken van de beschuldiging. Vernietiging bestreden uitspraak. Strafoplegging (Naschrift C.).	265
Rb Ah 28.06.91	Onvoldoend duidelijk omschrijven van een gedraging leidt tot vrijspraak. Handhaving van de opgelegde straf ondanks vrijspraak van één van de in de beschuldiging opgenomen feiten (Naschrift C.).	267
Rb Ah 28.06.91	Uitspraak 5 dagen na het onderzoek. Fundamentele termijn overschreden. Vrijspraak.	269
Rb Ah 28.06.91	De commandant besliste niet op de grondslag van de beschuldiging. Vernietiging van de uitspraak; vrijspraak.	270
Rb Ah 28.06.91	Het bewezenverklaarde levert geen schending op van een gedragsregel van de WMT. Vrijspraak (Naschrift C.).	271
Rb Ah 19.07.91	Tekst bewezenverklaring. Het bewezenverklaarde levert geen schending op van de gedragsregel van de WMT. Vrijspraak (Naschrift C.).	273
Rb Ah 28.06.91	De commandant bestrafte een strafbaar feit. Commandant onbevoegd. WMT kent die uitspraak niet; vrijspraak.	275

Burgelijke rechtspraak

HR 16.10.90	Een militair is door de Politierichter bij verstek veroordeeld. Bevoegdheid (Naschrift C.).	277
-------------	---	-----

Administratieve rechtspraak

CRvB 12.04.90	De onoverkomelijke fout. De tweede beoordelaar heeft in casu een onoverkomelijke fout gemaakt door de beoordeling vast te stellen zonder het einde van de bezwaartermijn bedoeld in punt 263 van het Voorschrift beoordeling militairen zeemacht af te wachten (Naschrift G.L.C.).	280
---------------	---	-----

(vervolg: omslag -3-)

STRAFRECHTSPRAAK

Gerechtshof te Arnhem
militaire kamer

Arrest van 10 april 1991

Voorzitter: Mr Lion; Lid: Mr Van Eupen; Militair lid: Commodore Jacobs.

Een sergeant wordt op 15 februari 1990 door de Mobiele Krijgsraad Buitenland Luchtmacht veroordeeld wegens het misdrijf voorzien en strafbaar gesteld in art. 132, eerste lid, WMSr (oud), het opzettelijk doen van een onjuiste ambtelijke mededeling.

In hoger beroep wordt bewezen verklaard dat verdachte zijn waarnemend squadroncommandant een onjuiste ambtelijke mededeling heeft gedaan. Verdachte wordt ontslagen van alle rechtsvervolging omdat het bewezenverklaarde sedert 1 januari 1991 niet langer als strafbaar feit wordt aange-merkt.

(WMSr (oud) art. 132; WMSr (nieuw) art. 144)

ARREST

gewezen op het hoger beroep, ingesteld tegen het vonnis van de Mobiele Krijgsraad Buitenland Luchtmacht, zitting houdende te Stolzenau (BRD) van 15 februari 1990 in de strafzaak tegen J. A. H. de W. . . januari 19. ., wonende te U., sergeant der eerste klasse.

Het hoger beroep

De verdachte heeft tegen voormeld vonnis hoger beroep ingesteld.

Onderzoek van de zaak

Dit arrest is gewezen naar aanleiding van het onderzoek op de terechtzitting van het hof van 27 maart 1991 en, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 422 van het Wetboek van Strafvordering, het onderzoek op de terechtzitting in eerste aanleg.

Het hof heeft kennis genomen van de vordering van de procureur-generaal, na voorlezing aan het hof overgelegd, en van hetgeen door en namens de verdachte naar voren is gebracht.

Het vonnis waarvan beroep

Het hof verenigt zich niet met het vonnis, waarvan beroep, zodat dit behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De telastelegging

Aan verdachte is bij inleidende dagvaarding telastegelegd, dat: (zie dagvaarding eerste aanleg)*

---

*) De telastelegging luidde:

dat hij, beklagde, als sergeant der eerste klasse bij de Koninklijke Luchtmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, dienende als commandant van de tweede groep lanceerders van . . . squadron van de 3de Groep Geleide Wapens, op of omstreeks 29 september 1989 te 3533 Altenheerse (Willebadessen) in de Bondsrepubliek Duitsland, in elk geval in de Bondsrepubliek Duitsland, met het oogmerk om zich en/of een ander, te weten de sergeant der eerste klasse K., voor bestraffing, terechtwijzing of afkeuring te vrijwaren, een aangelegenheid, te weten dat toen en daar tussen 06.00 en 08.00 uur bedoelde sergeant der eerste klasse K. opzettelijk wederrechtelijk een motorrijtuig, Landrover, bij de krijgsmacht in gebruik, als bestuurder had gebruikt en met dat motorrijtuig een ongeval had veroorzaakt, heeft onthouden aan de kennisneming van zijn, beklagdes bevoegde meerdere, de kapitein in werkelijke dienst bij de Koninklijke Luchtmacht, G., waarnemend commandant van genoemd squadron van de 3de Groep Geleide Wapens;

althans, indien het vorenstaande niet tot een veroordeling leidt, dat hij, beklagde, als sergeant der eerste klasse bij de Koninklijke Luchtmacht, in elk geval als militair in de zin der wet, dienende als commandant van de tweede groep lanceerders van . . . squadron van de 3de Groep Geleide Wapens, op of omstreeks 29 septem-

Vrijspraak

Het hof heeft uit het onderzoek ter terechtzitting niet door de inhoud van wettige bewijsmiddelen de overtuiging bekomen, dat verdachte het primair telastegelegde heeft begaan, zodat verdachte daarvan behoort te worden vrijgesproken.

Door het hof gebezigde bewijsmiddelen

ten aanzien van het subsidiair telastegelegde:

*post alea**Bewezenverklaring*

Door voormelde bewijsmiddelen, waarin zijn vervat de redengevende feiten en omstandigheden waarop de bewezenverklaring steunt, heeft het hof de overtuiging verkregen en acht het hof wettig bewezen, dat verdachte het subsidiair telastegelegde heeft begaan, met dien verstande, dat:

hij als sergeant der eerste klasse bij de Koninklijke Luchtmacht, dienende als commandant van de tweede groep lanceerders van . . . squadron van de 3e Groep Geleide Wapens, op 29 september 1989 te 3533 Altenheerse (Willebadessen) in de Bondsrepubliek Duitsland, opzettelijk aan de overheid een onjuiste ambtelijke mededeling heeft gedaan hebbende hij toen en daar opzettelijk in strijd met de waarheid aan zijn waarnemend squadroncommandant, de kapitein G., medege-deeld dat de tot eerdergenoemde groep lanceerders behorende sergeant der eerste klasse K., als bestuurder van een militair motorrijtuig, Landrover, een aanrijding met dat voertuig had veroorzaakt die dag te omstreeks 03.00 uur, en opzettelijk heeft nagelaten aan die bevoegde overheid een mededeling te doen waarvan de verzwijging het belang van de dienst kon schaden, te weten dat toen en daar voornoemde sergeant K. tussen 06.00 uur en 08.00 uur opzettelijk wederrechtelijk bedoeld motorrijtuig, bij de krijgsmacht in gebruik, als bestuurder had gebruikt en onder die omstandigheid daarmee een ongeval had veroorzaakt.

Het hof acht niet bewezen hetgeen verdachte meer of anders is telastegelegd dan hierboven is bewezenverklaard, zodat deze daarvan behoort te worden vrijgesproken.

Het hof is van oordeel dat verdachte terzake van het subsidiair telastegelegde en bewezenverklaarde feit dient te worden ontslagen van alle rechtsvervolging, nu dat feit in het Wetboek van militair strafrecht – zoals dat luidt sinds 1 januari 1991 – niet langer als een strafbaar feit wordt aangemerkt en derhalve niet kan worden gekwalificeerd.

(Volgt: vernietiging van het bestreden vonnis, vrijspraak van het primair telastegelegde, bewezenverklaring van het subsidiair telastegelegde, ontslag van alle rechtsvervolging. *Red.*).

NASCHRIFT

In art. 144 WMSr (nieuw) is als bestanddeel van het strafbare feit opgenomen: „indien als „rechtstreeks en onmiddellijk gevolg daarvan schade ontstaat aan of te duchten is voor de veiligheid „van de Staat dan wel de gereedheid tot het daadwerkelijk uitvoeren van een operatie of oefening van „enig onderdeel van de krijgsmacht.” De inhoud van de bewezenverklaring liet de kwalificatie van het bewezene als het misdrijf van art. 144 WMSr niet toe omdat daarin (vanzelfsprekend) niets omtrent dat bestanddeel was te vinden. Het door de verdachte gepleegde feit zou onder de sinds 1 januari 1991 geldende wetgeving kunnen worden afgedaan als tuchtvergrijp. In art. 24 WMT wordt strijdig met de militaire tucht verklaard het niet of onjuist doen van een mededeling die een militair uit hoofde van zijn ambt moet doen.

C.

ber 1989 te 3533 Altenheerse (Willebadessen) in de Bondsrepubliek Duitsland, in elk geval in de Bondsrepubliek Duitsland, opzettelijk aan de overheid een onjuiste ambtelijke mededeling heeft gedaan of overgebracht, hebbende hij, beklagde, toen en daar opzettelijk in strijd met de waarheid aan zijn waarnemend squadroncommandant, de kapitein G., medege-deeld dat de tot eerdergenoemde groep lanceerders behorende sergeant der eerste klasse K. als bestuurder van een militair motorrijtuig, Landrover, een aanrijding of botsing met dat voertuig had veroorzaakt die dag te omstreeks 03.00 uur, en/of opzettelijk heeft nagelaten aan die bevoegde overheid een mededeling te doen die hij, beklagde, van dienstwege doen moest of waarvan de verzwijging het belang van de dienst of van de staat kon schaden, te weten dat toen en daar voornoemde sergeant K. tussen 06.00 uur en 08.00 uur opzettelijk wederrechtelijk bedoeld motorrijtuig, bij de krijgsmacht in gebruik, als bestuurder had gebruikt en onder die omstandigheden daarmee een ongeval had veroorzaakt;

TUCHTRECHTSPRAAK

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 11 april 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr A. J. Dusamos, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr H. Eijsenga.

De beschuldigde heeft de rechtbank doen weten dat hij inmiddels is afgezwaaid en er – gezien de hoge reiskosten – er de voorkeur aan geeft dan zijn beroep buiten zijn tegenwoordigheid wordt afgedaan. De rechtbank acht de aanwezigheid van de beschuldigde niet noodzakelijk en handelt de zaak – gelet op de wens van de beschuldigde – verder af.

(WK art. 7, 52, 81 en 88)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van de beschuldigde tegen de uitspraak d.d. 7 februari 1991 van de commandant van 116 Divvbedbedcie te Harderwijk, . . . , waarbij R.H. geboren op .. mei 19.., soldaat, is gestraft wegens schending van artikel 7 van de wet militair tuchtrecht met een geldboete van f100,- op grond van de bewezen gedraging:

„Ongeoorloofde afwezigheid van circa drie dagen tot 21 januari 1991 te 07.45 uur binnen een „militaire plaats”.

De ontvankelijkheid van het beroep:

Uit het onderzoek ter terechtzitting in beroep is vast komen te staan dat het beroep tijdig en op de juiste wijze is ingesteld.

Beschuldigde is dan ook ontvankelijk in zijn beroep.

Het onderzoek van de zaak:

De beschuldigde is, hoewel op de bij wet voorgeschreven wijze opgeroepen, niet ter openbare terechtzitting van de rechtbank van 28 maart 1991 verschenen.

Beschuldigde heeft de rechtbank doen weten dat hij inmiddels is afgezwaaid en gezien de hoge reiskosten er de voorkeur aan geeft dat zijn beroep buiten zijn tegenwoordigheid wordt afgedaan.

De rechtbank acht de aanwezigheid van beschuldigde niet noodzakelijk en zal, gelet op de wens van beschuldigde, de zaak verder afhandelen.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in beroep en het onderzoek in eerste aanleg.

Beoordeling van de bestreden uitspraak:

De oorspronkelijke beschuldiging luidt als volgt:

„Ongeoorloofde afwezigheid van circa 3 dagen tot 21 januari 1991 te 07.45 uur binnen een „militaire plaats”.

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging in de onderhavige zaak is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verbetert de uitspraak waarvan beroep als volgt.

In plaats van de door de commandant gebezigde bewijsmiddelen bezigt de rechtbank als zodanig:

1. een geschrift, te weten een rapport opgemaakt door de kapitein T. Blonk, rnr. . . . , van 116 Divvbdbedcie, gedateerd 4 februari 1991, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

Op 18 januari 1991 is soldaat H., rnr. . . . , na reisopdracht van de controlerend geneesheer niet teruggekeerd naar zijn onderdeel.

2. een geschrift, te weten een schrijven van de Commandant 116 Divvbdbedcie, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

De soldaat H. heeft mondeling tijdens het rapport verklaard:

De gegevens omtrent het gerapporteerde zijn juist, of woorden van gelijke strekking.

De rechtbank verenigt zich overigens met de bestreden uitspraak.

[Volgt: Bevestiging van de beslissing, waarvan beroep met verbetering van gronden – *Red.*].

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 17 mei 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith; *Rechter:* Mr H. Eigenberg; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr H. Eijssenga.

Parkeerperikelen

In strijd met de kazerneorders een particulier motorvoertuig parkeren op een niet voor hem bestemde parkeerplaats.

Onvoldoende omschrijving van de plaats van de gedraging leidt tot vernietiging van de beslissing in eerste aanleg.

Voor het bewijs niet bruikbaar rapport?

(WMT art. 18, 52, 70, 71, 73 en 97; WMSr art. 169)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van S. E., rnr. . . . , sergeant – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure

Aan beschuldigde werd op 13 maart 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

„In strijd met de kazerneorders zijn particulier motorvoertuig geparkeerd op een niet voor hem bestemde parkeerplaats op 11 maart 1991 te 09.15 uur binnen een militaire plaats.”

Beschuldigde werd op 14 maart 1991 door de commandant van Iebob Rij- en Tractieschool, wegens schending van de gedragsregel van artikel 18 van de Wet militair tucht recht gestraft met een geldboete van vijftwintig (25) gulden op grond van de bewezen gedraging welke gelijklopend is aan de hiervoor in de beschuldiging neergelegde gedraging.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 3 mei 1991.

Beschuldigde is daarbij gehoord.

De officier van justitie heeft geconcludeerd tot vernietiging van de bestreden uitspraak, met als motivering, zakelijk weergegeven:

In casu gaat het in de eerste plaats om de vraag of hier sprake is van schending van een gedragsregel uit de WMT of om een verkeersovertreding ingevolge artikel 169 van de Wet militair strafrecht. De in de kazerneorder van de De Constant Rebeque Kazerne betreffende het verkeer op de kazerne neergelegde regeling is uitgevaardigd door het bevoegd gezag. De regeling houdt onder de letter E regels in over het parkeren ter uitwerking van de Ministeriële Beschikking inzake Verkeersregeling Militaire Terreinen. Indien er een overtreding plaatsvindt van hetgeen is vastgelegd onder E dan is er sprake van een verkeersovertreding ex artikel 169 van de Wet militair strafrecht.

Onder de letter F geeft de regeling regels t.a.v. de indeling van parkeerplaatsen. Het parkeren in strijd met deze indeling levert de schending van artikel 18 van de Wet militair tuchtrecht op.

In artikel 71 aanhef en onder b van de WMT is een regeling neergelegd op grond waarvan het rapport op zichzelf voldoende bewijs oplevert voor de in de beschuldiging neergelegde gedraging. In deze zaak is niet bekend wie de ambtenaar was die het rapport heeft opgemaakt, zodat niet beoordeeld kan worden of deze ambtenaar voldeed aan de in voormeld artikel 71 neergelegde eisen. Dit artikel geldt daarom niet in de onderhavige zaak.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De beoordeling van de bestreden uitspraak

Artikel 52, aanhef en onder b van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van de plaats, waarop de gedraging heeft plaatsgevonden.

In de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. In casu is namelijk van belang of beschuldigde buiten de parkeervakken of in de parkeervakken heeft geparkeerd, en als dat laatste het geval is of dat parkeervak al dan niet voor beschuldigde was bestemd. De beschuldiging laat dit geheel in het midden. Uit het onderzoek ter terechtzitting is gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim zodanig ernstig in zijn verdediging is geschaad, dat de bestreden uitspraak dient te worden vernietigd en beschuldigde terzake dient te worden vrijgesproken.

(Volgt: Vernietiging van de bestreden uitspraak. Vrijpraak – Red.).

NASCHRIFT

De rechtbank stelt vast dat in deze zaak van belang is of de beschuldigde buiten de parkeervakken of in de parkeervakken heeft geparkeerd en, zo hij in de vakken parkeerde, of dat parkeervak al dan niet voor hem was bestemd.

In het algemeen kan worden gezegd dat een militair door op de kazerne te handelen in strijd met de in de kazerneorders vastgestelde regels betreffende het verkeer een (militaire) verkeersovertreding pleegt. De commandant is niet bevoegd dat strafbare feit af te doen, ook niet na aangifte bij een opsporingsambtenaar. In art. 79 WMT wordt art. 169 WMSr immers niet genoemd.

Indien in de bovenstaande zaak de militair in de kazerne buiten een parkeervak parkeerde pleegde hij een strafbaar feit. Indien hij daar in een parkeervak parkeerde pleegde hij géén strafbaar feit. Indien hij in het laatste geval echter parkeerde in een vak gelegen op een parkeerplaats die hem bij de kazerneorders niet was aangewezen als plaats waar hij mocht parkeren, gedroeg hij zich in strijd met een dienstvoorschrift. In deze zaak kon door de rechtbank, omdat de beschuldiging daaromtrent niets vermeldde, niet worden vastgesteld op welke van de genoemde verschillende wijzen de militair zijn auto parkeerde.

Het rapport in deze zaak vermeldde niet door wie het was opgemaakt. Naar het oordeel van de officier van justitie kon het rapport daarom niet op de wijze als bedoeld in art. 71 mede werken aan het bewijs van de in de beschuldiging opgenomen gedraging. Dat komt juist voor. Indien de beschuldigde ter terechtzitting van de militaire kamer zou hebben toegegeven op 11 maart 1991 met zijn auto in de kazerne te zijn geweest zou de toepassing van art. 71 overigens niet aan de orde zijn geweest. In dat geval zou – als alles verder in orde was geweest – naar mijn oordeel de overtuiging dat de in de beschuldiging opgenomen gedraging door de beschuldigde is gepleegd kunnen zijn geput uit de verklaring van de beschuldigde ter terechtzitting en het ter terechtzitting aanwezige geschrift houdende constatering van de parkeerfout.

Uit deze zaak blijkt wederom hoe moeilijk de toepassing van de nieuwe tuchtwetgeving voor de commandant kan zijn. Om een correcte beschuldiging te kunnen maken, om precies te kunnen vaststellen wat daarin behoorde te worden opgenomen, had de commandant een goed inzicht moeten hebben in de door de rechtbank in de dragende overweging aan de orde gestelde materie. Op zich is dat niet zo moeilijk, maar voorstelbaar is dat een niet-juridisch geschoolde commandant de door de rechtbank geconstateerde verschillen niet onmiddellijk als relevant verschillend heeft onderkend.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 17 mei 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith; *Rechter:* Mr H. Eigenberg; *Militair lid:* Kapitein ter zee van administratie Mr D. J. Dee.

Een marinier blijft zonder toestemming of kennisgeving weg bij een les. De commandant straft hem wegens schending van art. 18 WMT. De inhoud van de bewezenverklaring is niet geheel in overeenstemming met de inhoud van de beschuldiging.

Overweging betreffende vermelding van tijd en plaats. Anders dan de commandant is de rechtbank van oordeel dat de bewezen gedraging een schending oplevert van art. 9 WMT.

(WMT art. 9, 18, 52, 66 en 81; WMSr art. 135)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van C. E. J., geboren op . . maart 19. ., marinier der eerste klasse, – hierna aangeduid als de beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure

Aan beschuldigde werd op 1 maart 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

„Zonder toestemming of kennisgeving wegblijven van een opgedragen les c.f. bekendmaking „06/91 op 18 februari 1991 te 19.00 uur binnen een militaire plaats buiten Nederland”.

Beschuldigde werd op 2 maart 1991 door de commandant van 1 AGGP. . . , wegens schending van de gedragsregel van artikel 18 van de Wet militair tuchtrecht gestraft met een berisping op grond van de bewezen gedraging: „Tegen beter weten in niet deelnemen aan het theoretisch les-„sen gedeelte van de hem opgedragen AST tijdens WD 91”.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 3 mei 1991.

Beschuldigde is daarbij gehoord.

De officier van justitie heeft geconcludeerd tot bevestiging van de uitspraak in eerste aanleg, met als motivering, zakelijk weergegeven:

De WMT regelt in artikel 61 de wijze waarop het vooronderzoek wordt gehouden. De Handleiding militair tuchtrecht (bundel DP 11-56) vermeldt op bladzijde 600-13 onder Opmerking: „de voorparade bij de Koninklijke Marine”. Deze handleiding is – zoals op het voorblad reeds wordt gesteld – geen dienstvoorschrift als bedoeld in artikel 135 van het Wetboek van militair strafrecht, doch bedoeld als een hulpmiddel voor commandanten. Een afwijking van hetgeen in deze handleiding staat, doch niet in de WMT, kan derhalve nooit een vormfout opleveren die tot nietigheid zou kunnen leiden. Beschuldigde is door de manier waarop dit tuchtproces in eerste aanleg is behandeld niet geschaad in zijn verdediging. De bewezen gedraging levert volgens de commandant een schending van artikel 18 WMT op. De bekendmaking, in strijd waarmee beschuldigde zou hebben gehandeld, is geen algemeen bekend gemaakt voorschrift, doch heeft alleen betrekking tot de daarin genoemde personen. Handelen in strijd met deze bekendmaking levert daarom schending op van een schriftelijk dienstbevel, derhalve een schending van een gedragsregel vervat in de artikelen 9 of 15 van de WMT.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De beoordeling van de bestreden uitspraak

Artikel 52, aanhef en onder b, van de WMT schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat

beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

Voor wat betreft het tijdstip van einde van de gedraging is in de beschuldiging „19.00” vermeld. Aangezien de eerste theorieles pas op dat tijdstip aanvang en beschuldigde die avond in het geheel geen lessen heeft bijgewoond is er naar het oordeel van de rechtbank sprake van een kennelijke verschrijving en zal het tijdstip einde gedraging in ieder geval hebben moeten zijn „een „tijdstip gelegen na 21.00 uur”, aangezien dit het tijdstip was waarop de laatste les begon.

De rechtbank is van oordeel dat de beschuldigde hierdoor evenmin in zijn verdediging is geschaad, temeer niet daar uit het onderzoek ter terechtzitting ondubbelzinnig is gebleken dat beschuldigde heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verbetert de bestreden uitspraak als volgt.

Anders dan de commandant bezigt de rechtbank als bewijsmiddelen:

1. De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting, voor zover van belang, zakelijk weergegeven, inhoudende:

Op 18 februari 1991 om 19.00 uur diende ik een opgedragen les bij te wonen. Deze les maakte deel uit van een programma dat bekend gemaakt was en waarin ik als deelnemer stond vermeld. Deze gedraging vond plaats te Mofjell.

Ik had geen toestemming van die les weg te blijven en ik heb geen kennisgegeven dat ik van de les wegbleef.

2. De navolgende geschriften:

a. een rapport van 19 februari 1991, opgemaakt door de rapporteur luitenant ter zee van vakdiensten der tweede klasse oudste categorie, A. J. M. de Zwart, mrnr. . . . , opvolgend compagniescommandant van de 10e stafverzorgingscompagnie, voor zover van belang, zakelijk weergegeven inhoudende:

De marinier der eerste klasse J., mrnr. . . . , is op 18 februari 1991 te 19.00 uur zonder toestemming of kennisgeving weggebleven van een opgedragen les c.f. bekendmaking 06/91.

b. de bekendmaking locatiecommandant Mofjell Turistgard nr. 06/91, voor zover van belang, zakelijk weergegeven inhoudende:

Alvorens het programma te velde zal worden gevolgd zal de geest worden opgefrist met een aantal theorielessen. Indeling groepen o.a. groep 2 marn 1 alg kv J. Programma: Groep 1 en groep 2 op 18 februari 1991 te 19.00 uur inzake het onderwerp arctic veiligheid, te 20.00 uur inzake het onderwerp noodonderkomens en te 21.00 uur lawinegevaar, telkens in het cafetaria.

Door voormelde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat beschuldigde de in de beschuldiging omschreven gedraging heeft begaan.

De rechtbank acht de omschrijving van de bewezen gedraging niet geheel juist omdat de door de commandant gebezigde terminologie „Tegen beter weten in” in ieder geval een zekere mate van welbewust handelen van de beschuldigde impliceert, terwijl de beschuldiging dit welbewust handelen niet zonder meer inhoudt, doch uitgaat van een aantal feitelijkheden waarbij de intentie van de beschuldigde niet ter zake doet.

Anders dan de commandant is de rechtbank van oordeel dat de bewezen gedraging oplevert schending van artikel 9 van de Wet militair tuchtrecht.

Gezien het vorenstaande dienen de omschrijving van de bewezen gedraging en de kwalificatie van de bewezen gedraging te worden gewijzigd.

Het verweer van beschuldigde dat hij de theoretische lessen niet zou behoeven bij te wonen omdat hij de volgende dag in verband met andere werkzaamheden aan de praktische oefening niet zou kunnen deelnemen wordt door de rechtbank verworpen, omdat uit het onderzoek ter terechtzitting niet aannemelijk is geworden dat beschuldigde er terecht van mocht uitgaan dat de gegeven schriftelijke order in het geheel niet meer op hem van toepassing was.

De rechtbank bevestigt de bestreden uitspraak voor het overige.

(Volgt: bevestiging van de bestreden uitspraak met verbetering, wijziging van de omschreven gedraging zodat die komt te luiden: „Zonder toestemming of kennisgeving wegblijven van een „opgedragen les c.f. bekendmaking 06/91 op 18 februari 1991 binnen een militaire plaats buiten „Nederland”: en met wijziging van de kwalificatie van de omschreven gedraging, zodat die komt te luiden: „schending van artikel 9 van de Wet militair tuchtrecht, te weten: een dienstverplichting zonder toestemming niet vervullen” – Red.).

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 31 mei 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith; *Rechter:* Mr H. Eigenberg; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr H. Eijsenga.

Behandeling van het beroep buiten aanwezigheid van de beschuldigde. Wijze van oproeping van de beschuldigde. Overweging betreffende onduidelijk omschreven plaatsaanduiding.

Behoudens zeer bijzondere omstandigheden, waaromtrent in deze zaak niets is gesteld of gebleken, levert vertraging als gevolg van het staan in een file geen overmacht op.

(WMT art. 10, 52 en 88)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van N. G. J., geboren op 27 september 19... , kanonnier, thans met klein verlof, – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure:

Aan beschuldigde werd op 27 maart 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende: „Op 16 januari 1991 te 07.45 uur binnen een militaire plaats op tijdstip kamerinspectie niet gereed met „zijn werkzaamheden”.

Beschuldigde werd op 17 januari 1991 door de commandant van ststbt 102 Vagp wegens schending van de gedragsregel van artikel 10 van de Wet militair tuchtrecht gestraft met een geldboete van vijftig (50) gulden op grond van de bewezen gedraging, welke gelijklopend is aan de hiervoor vermelde beschuldiging.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 22 maart 1991 en 17 mei 1991.

Beschuldigde is op beide terechtzittingen niet verschenen. Voor de terechtzitting van 17 mei 1991 is beschuldigde blijkens de ter beschikking staande gegevens formeel niet op de juiste wijze opgeroepen, aangezien in verband met het feit dat beschuldigde met klein verlof is, de commandant de oproeping per post heeft doorgezonden aan het huisadres van beschuldigde.

De rechtbank houdt het er echter voor dat de oproeping beschuldigde toch heeft bereikt nu hij telefonisch aan de griffie van deze rechtbank heeft doen weten niet ter terechtzitting te willen verschijnen.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De beoordeling van de bestreden uitspraak

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en blijkens het beroepschrift kennelijk begrepen heeft waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verbetert de bestreden uitspraak als volgt.

Anders dan de commandant bezigt de rechtbank als bewijsmiddelen de navolgende geschriften:

1. het rapport, gedateerd 17 januari 1991, opgemaakt door de sergeant der eerste klasse A. S. van 102 Vagp, voor zover inhoudende zakelijk weergegeven:

De kanonnier J. van 102 Vagp was op 16 januari 1991 te Harderwijk, in de WGF kazerne, niet gereed voor kamerinspectie.

2. het beroepschrift van beschuldigde, gedateerd 17 januari 1991, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

In verband met een file ter hoogte van Utrecht was ik niet in het juiste tenue bij kamerinspectie.

Door vermelde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat beschuldigde de in de beschuldiging omschreven gedraging heeft begaan. Daarbij merkt de rechtbank op dat vertraging als gevolg van het staan in een file geen overmacht oplevert, behoudens zeer bijzondere omstandigheden waaromtrent in deze zaak niets gesteld of gebleken is.

De rechtbank zal de bestreden uitspraak voor het overige bevestigen.

[Volgt: Bevestiging van de uitspraak met verbetering – Red.].

NASCHRIFT

De rechtbank overweegt dat de beschuldigde blijkens de ter beschikking staande gegevens formeel niet op de juiste wijze is opgeroepen, aangezien de commandant de oproeping aan de met klein verlof zijnde beschuldigde per post heeft doorgezonden. Omdat de beschuldigde telefonisch bericht gaf niet te zullen verschijnen neemt de rechtbank aan dat de oproeping hem heeft bereikt. De zaak wordt behandeld.

De Wet militair tuchtrecht bepaalt met betrekking tot de oproeping van de gestrafte voor de behandeling van zijn zaak in beroep in art. 88, eerste lid, dat de oproeping geschiedt door de griffier en in het tweede lid dat de termijn van oproeping tenminste zes dagen is.¹⁾

Buiten het vermelde in art. 88, eerste en tweede lid, WMT geeft de wet geen regels betreffende de wijze van uitreiking van de oproeping aan de gestrafte, terwijl evenmin is voorzien op welke wijze de rechter vaststelt dat de oproeping de gestrafte tijdig heeft bereikt. Toch is het belangrijk dat komt vast te staan dat de oproeping de gestrafte bereikte en dat die oproeping hem tijdig bereikte. De Wet militair tuchtrecht verbindt namelijk aan niet-verschijnen van de gestrafte consequenties: Herhaald niet-verschijnen kan leiden tot vervallen-verklaring van het beroep.²⁾

Naar men ons mededeelde wordt door de griffier van de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem een militair die nog in werkelijke dienst verblijft opgeroepen door tussenkomst van zijn commandant. De commandant wordt verzocht de oproeping aan de gestrafte uit te reiken en schriftelijk mede te delen op welke datum die uitreiking plaats vond. Indien een gestrafte niet meer in werkelijk dienst verblijft, geschiedt de uitreiking van de oproeping door personeel van de Koninklijke Marechaussee. Daarna wordt aan de griffier bericht op welke dag de uitreiking heeft plaatsgevonden. De gestrafte wordt derhalve – in strafrechtelijke termen – steeds „in persoon” opgeroepen. Indien een gestrafte – zoals in deze zaak – op het moment dat de oproeping de commandant bereikt de werkelijke dienst heeft verlaten en de commandant de oproeping per post aan het huisadres van de gestrafte doorstuurt kan niet worden vastgesteld of de oproeping de gestrafte heeft bereikt en evenmin of dat tenminste zes dagen voor de terechtzitting geschiedde. In dergelijke gevallen wordt de gestrafte wederom – nu door tussenkomst van de Koninklijke marechaussee – opgeroepen. In deze zaak was dat, dank zij de telefonische mededeling van de gestrafte, niet nodig.

C.

¹⁾ Indien de boven de commandant gestelde bevelvoerende meerdere beroep instelt wordt blijkens art. 88, eerste lid, WMT degene op wie de uitspraak betrekking heeft eveneens opgeroepen door de griffier. Ook dan is de termijn van oproeping tenminste zes dagen.

²⁾ De rechter zal het beroep vervallen kunnen verklaren als is komen vast te staan dat de voorgeschreven oproeping de gestrafte telkenmale *tijdig* heeft bereikt.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 14 juni 1991

Voorzitter: Jhr Mr H. Eigenberg; *Rechter:* Mr P. Verkade; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr H. Eijsenga.

Een militair houdt zich niet aan de ziek-thuisprocedure en wordt tuchtrechtelijk gestraft wegens ongeveer 40 uur durende ongeoorloofde afwezigheid.

RECHTBANK: Overweging betreffende onvoldoend duidelijk omschreven plaatsaanduiding. De rechtbank acht de omschrijving van de bewezen gedraging niet geheel juist omdat daarin niet tot uitdrukking komt dat het zich niet houden aan de „ziek-thuisprocedure” bestond in het zich niet onder behandeling van een arts stellen. De rechtbank verbetert de omschrijving van de bewezen gedraging.

(WMT art. 7, 52, 66 en 93; WMSr art. 114 (3))

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van M. J. A. O., soldaat, rnr 71... geplaatst bij 116 Divvdbedcie te Harderwijk – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure:

Aan beschuldigde werd op 13 februari 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

„Zich niet aan de Ziek Thuis procedure gehouden en daardoor circa 40 uur ongeoorloofd afwezig geweest tot 12 februari 1991 te 07.45 uur binnen een militaire plaats”.

Beschuldigde werd op 20 februari 1991 door de commandant van 116 Divvdbedcie, . . . , wegens schending van de gedragsregel van artikel 7 van de Wet militair tuchtrecht gestraft met een geldboete van ééhonderd (100) gulden op grond van de bewezen gedraging, welke eensluidend is aan de hiervoor opgenomen beschuldiging.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting van 31 mei 1991.

Beschuldigde is op laatstgenoemde terechtzitting gehoord.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

Beoordeling van de bestreden uitspraak

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verbetert de bestreden uitspraak als volgt.

Anders dan de commandant bezigt de rechtbank als bewijsmiddelen:

1. De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting, voor zover inhoudelijk zakelijk weergegeven:

Ik heb mij niet gehouden aan de ziek thuis procedure toen ik de eerste helft van februari 1991 ziek werd. Mijn moeder heeft mij ziekgemeld. Ik heb mij niet onder behandeling van een arts gesteld. Ik heb mij op 12 februari 1991 om 07.45 uur weer gemeld bij mijn onderdeel en ben tot die tijd ongeveer 40 uur ongeoorloofd afwezig geweest.

2. Het navolgende geschrift, te weten een rapport, opgemaakt door de smi J. van Brenk, van 116 Divvdbedcie, onder meer inhoudende, zakelijk weergegeven:

De soldaat O. van 116 Divvdbedcie heeft zich op 9 februari 1991 te 15.00 uur ziek thuis

gemeld zonder een arts te waarschuwen. Daardoor niet verschenen voor een wachtbeurt in het weekend. Uit telefonisch contact vernomen dat er geen arts was geconsulteerd.

De rechtbank acht de omschrijving van de bewezen gedraging niet geheel juist, omdat daarin niet tot uitdrukking komt dat het zich niet houden aan de „ziek thuis procedure” bestond in het zich niet onder behandeling van een arts stellen.

De rechtbank zal daarom de bewezen gedraging aanpassen.

De rechtbank zal de bestreden uitspraak voor het overige bevestigen met verbetering van de bewezen gedraging.

Het verweer van beschuldigde dat zijn moeder geen arts heeft gebeld, omdat zij niet wist dat dat was voorgescreven, gaat naar het oordeel van de rechtbank niet op omdat het op de weg van beschuldigde had gelegen zijn moeder terzake te instrueren.

(Volgt: Verbetering van de omschrijving van de bewezen gedraging, zodat deze komt te luiden: „zich niet aan de ziek thuis procedure gehouden door zich niet onder behandeling van een arts te stellen en daardoor circa 40 uren ongeoorloofd afwezig geweest tot 12 februari 1991 te 07.45 uur „binnen een militaire plaats”. Bevestiging van de uitspraak voor het overige met verbetering als in de uitspraak aangegeven – Red.).

NASCHRIFT

De rechtbank verbetert de omschrijving van de bewezen gedraging. In de beschuldiging en in de door de commandant bewezen geachte gedraging stond vermeld „Zich niet aan de ziek thuis procedure gehouden en daardoor . . .” In de door de rechtbank bewezen gedraging staat; „zich niet aan de „ziek thuis procedure gehouden door zich niet onder behandeling van een arts te stellen en daardoor . . .”

Deze uitspraak lijkt van belang voor de beantwoording van de vraag in hoeverre een commandant iets kan bewezen verklaren wat niet in de beschuldiging is opgenomen. Art. 66, eerste lid, WMT zegt: „De commandant houdt het onderzoek op de grondslag van de beschuldiging.” In de memorie van antwoord vindt men de toelichting op dit lid van art. 66 dat bij in deze memorie aangekondigde nota van wijziging zijn huidige tekst kreeg. De regering merkte in die toelichting op dat door de vermelding dat het onderzoek wordt gehouden op de grondslag van de beschuldiging wordt benadrukt dat de beschuldiging het tuchtproces beheerst op dezelfde wijze als de telastelegging in het strafproces. De memorie zegt vervolgens: „Aan de orde is alleen in hoeverre hetgeen in de beschuldiging is „omschreven te bewijzen is. Op grond van artikel 90, tweede lid, (nu 93, tweede lid. C.) zal ook de „militaire kamer bij de behandeling in beroep moeten oordelen op basis van de beschuldiging.”

Uit de hierboven gepubliceerde uitspraak blijkt dat het toch mogelijk is iets te bewijzen dat niet in de beschuldiging is omschreven, de woorden „door zich niet onder behandeling van een arts te stellen” kwamen immers in de beschuldiging niet voor. De toevoeging van deze woorden in de telastelegging zou in de strafprocedure onmogelijk zijn geweest, in beginsel kan daar niets worden bewezen geacht wat niet in de telastelegging staat.

De militaire kamer voegde iets toe aan de tekst van de beschuldiging. Verliet de kamer nu ook de grondslag van de beschuldiging? Daar kan men over discussiëren. Indien men een stricte opvatting huldigt van wat „de grondslag van het onderzoek” betekent, is wat de militaire kamer deed onmogelijk, wat er niet staat is niet te bewijzen. In een wat ruimere opvatting van „de grondslag van het onderzoek” is wat de militaire kamer deed acceptabel: nader preciseren wat reeds in de beschuldiging is vermeld. Men kan zich immers op diverse manieren niet aan de ziek-thuisprocedure houden: geen arts waarschuwen, het onderdeel niet inlichten, het onderdeel te laat inlichten, niet onmiddellijk terugkeren na ontvangst van een reisopdracht etc. In deze visie wordt de grondslag van het onderzoek niet verlaten door een in de beschuldiging opgenomen algemene aanduiding nader te specificeren.

Uit deze uitspraak blijkt ook dat op dit gebied kennelijk niet alles kan (of mag). De commandant vermeldde in de beschuldiging als plaatsaanduiding „binnen een militaire plaats”. Een dergelijke nietszeggende vermelding van de plaats waar een gedraging plaats vond is niet de bedoeling van de wetgever geweest. De commandant dient de aanduiding van plaats (en tijd) in de beschuldiging zo duidelijk te doen zijn als hem bij het opmaken van die beschuldiging mogelijk is. Vermelding van – gelet op de locatie van het onderdeel van de beschuldigde – „zijn onderdeel te Harderwijk” zou in

deze zaak een voldoende aanduiding van de plaats van de afwezigheid zijn geweest. De militaire kamer heeft de vermelding van de te vage plaatsaanduiding niet hersteld. Vond men die wijziging te ver gaan of was de wijziging naar het oordeel van de militaire kamer onnodig omdat de beschuldigde door de vage aanduiding niet in zijn verdediging bleek te zijn geschaad of was er nog een andere reden? Op die vragen kan ik geen antwoord geven.

C.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 26 juni 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith; *Rechter:* Mr E. G. Smedema; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr M. J. Kruijthof.

Vertrouwensman: Majoor W. Z. N. Haak (BMS).

Het onderzoek door de commandant is gehouden binnen 24 uur na de uitreiking van de beschuldiging. De beschuldigde heeft niet verzocht om een eerdere behandeling. Hij heeft getracht advies te krijgen van een Humanistisch raadsman, hetgeen hem gezien het feit dat het rapport plaatsvond binnen 24 uren na de uitreiking van de beschuldiging niet is gelukt.

Een waarborg voor een goed tuchtproces is niet nageleefd, de beschuldigde heeft daarvan aantoonbaar nadeel ondervonden.

Bestreden uitspraak vernietigd. Vrijspraak.

(WMT art. 63, 74 en 79)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van E. H. J. v. B., geboren op .. juli 19.., – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden

Verloop van de procedure

Aan beschuldigde werd op 18 februari 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

„Zich niet gehouden aan de sleuteldiscipline door zijn kamersleutels niet in te leveren hetgeen in „strijd is met de vigerende orders, op 17 februari 1991 te 22.00 uur, binnen een militaire plaats”.

Beschuldigde werd op 19 februari 1991 door de commandant van de Ssvcie 42 Painfbat, . . . wegens schending van de gedragsregel van artikel 18 van de Wet militair tuchtrecht gestraft met een geldboete van vijftig (50) gulden, op grond van de bewezen gedraging, welke gelijkluidend is aan de hiervoor vermelde beschuldiging.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 24 juni 1991.

Beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman majoor W. Z. N. Haak van BMS, is daarbij gehoord.

De officier van justitie heeft niet geconcludeerd.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De bestreden uitspraak

De rechtbank is dat oordeel van de bestreden uitspraak moet worden vernietigd, aangezien de in artikel 63, tweede lid, van de Wet militair tuchtrecht voorgeschreven vorm is verzuimd.

Uit het onderzoek ter terechtzitting is aannemelijk geworden dat beschuldigde niet het verzoek als genoemd in het derde lid van voormeld artikel heeft gedaan en integendeel zelfs geprobeerd heeft advies in deze zaak te krijgen van een Humanistisch raadsman, hetgeen hem, gezien het feit

dat het rapport plaatsvond binnen de termijn van 24 uur na het moment van uitreiken van de beschuldiging, niet is gelukt.

De rechtbank is van oordeel dat door deze omstandigheden in dit geval de in de wet vastgelegde waarborg voor een goed tuchtproces, waarbij de wetgever enerzijds het oog heeft gehad op een snelle procedure, doch anderzijds de procedure heeft omgeven met de nodige waarborgen voor een zorgvuldig tuchtproces, niet is nageleefd en beschuldigde daarvan aantoonbaar nadeel heeft ondervonden.

Door dat vormverzuim is beschuldigde zodanig in zijn verdediging geschaad dat de bestreden uitspraak moet worden vernietigd en beschuldigde op grond van het bepaalde in artikel 74, vierde lid, van de WMT van de in de beschuldiging omschreven gedraging dient te worden vrijgesproken.

De rechtbank is van oordeel dat bij gehele vernietiging van de straf van geldboete bij behandeling in beroep, redenen aanwezig zijn, gelet op het feit dat door beschuldigde f50,— aan geldboete is betaald, f50,— wordt terugbetaald.

[Volgt: Vernietiging van de bestreden uitspraak. Vrijpraak van de in de beschuldiging omschreven gedraging. Bepaling dat restitutie van de betaalde geldboete zal plaatsvinden – *Red.*].

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 26 juli 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith; *Rechter:* Mr H. Eigenberg; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Een militair wordt door zijn commandant bestraft wegens ongeoorloofde afwezigheid van vier en een half uur. Het onderzoek is aangevangen 23 uren na het uitreiken van de beschuldiging.

(WMT art. 7, 52, 63, 96 en 97)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van R. B. nr. . . . , – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure:

Aan beschuldigde werd op 6 mei 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

„ongoorloofde afwezigheid van vier en een half uur op 6 mei 1991 tot 13.30 uur binnen een „militaire plaats”

Beschuldigde werd op 7 mei 1991 door de wnd. commandant van . . .-cie Ocmgd, . . . , wegens schending van de gedragsregel van artikel 7 van de Wet militair tuchtrecht gestraft met een geldboete van eenhonderd (100) gulden op grond van de bewezen gedraging welke eensluidend is aan de hiervoor vermelde beschuldiging.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 12 juli 1991.

Beschuldigde is daarbij gehoord.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De bestreden uitspraak

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging heeft plaatsgevonden. In de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaandui-

ding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank zal de bestreden uitspraak vernietigen omdat niet de hand is gehouden aan de termijn van artikel 63, tweede lid, van de Wet militair tuchtrecht, nu het rapport is gehouden na verstrijken van 23 uren na uitreiking van de beschuldiging. Daarnaast zal de rechtbank op grond van het bepaalde in artikel 96 Wet militair tuchtrecht de zaak afdoen, er mee rekening houdende dat het tijdstip van het rapport in overleg met beschuldigde is bepaald en hij ook overigens door de eerdere bepaling niet in enig belang is geschaad.

De rechtbank bezigt als bewijsmiddelen:

1. De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting, voor zover inhoudelijk zakelijk weergegeven:

„Ik ben op 6 mei 1991 viereneenhalf uur ongeoorloofd afwezig geweest van mijn militair on-,derdeel.”

2. De waarneming van de wnd. commandant.

Door voormelde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat beschuldigde de in de beschuldiging omschreven gedraging heeft begaan.

Het bewezen verklaarde levert op:

Schending van de gedragsregel van artikel 7 van de Wet militair tuchtrecht, strafbaar gesteld bij artikel 2 van die Wet.

Beschuldigde is strafbaar, nu geen omstandigheid is gebleken of aannemelijk is geworden die beschuldigde niet strafbaar zou doen zijn.

De rechtbank is van mening dat de commandant overigens op juiste wijze heeft geoordeeld en acht de opgelegde geldboete gelet op de door de rechtbank bewezen geachte gedraging, een passende bestraffing.

(Volgt: Vernietiging van de bestreden uitspraak, verklaring dat de beschuldigde de in de beschuldiging omschreven gedraging heeft begaan, strafbaarverklaring van deze gedraging, benoeming van de gedraging als in de uitspraak vermeld, strafbaarverklaring van de beschuldigde en veroordeling tot een geldboete van f100,- – Red.).

NASCHRIFT

Art. 63, tweede lid, WMT bepaalt dat het onderzoek niet eerder aanvangt dan 24 uur na de uitreiking van de beschuldiging. Deze termijn kan (art. 63, derde lid) op verzoek van de beschuldigde worden verkort.

In de hiervoor gepubliceerde uitspraak van 26 juni 1991 deed zich het geval voor dat de beschuldigde door de verkorting van de termijn in zijn verdediging aantoonbaar nadeel heeft ondervonden. In de tweede zaak, die van 26 juli 1991, ligt de situatie anders. Daar is de termijn van art. 63, tweede lid, WMT verkort met instemming van de beschuldigde. In beide gevallen wordt de uitspraak in eerste instantie op grond van de vormfout vernietigd.

Art. 97, aanhef en onder a, WMT is niet toepasselijk op verkorting van termijnen, maar art. 97, aanhef en onder b, WMT bepaalt dat de vernietiging moet plaatsvinden als enige andere vorm dan die genoemd in art. 97, aanhef en onder a, is verzuimd. Nu in de zaak van 26 juni 1991 de vorm voorgeschreven in art. 63, tweede lid, WMT is geschonden en de beschuldigde door deze schending aantoonbaar in zijn verdediging is geschaad, was vernietiging van de bestreden uitspraak op zijn plaats. Dat lag anders in de zaak van 26 juli, waarin kwam vast te staan dat de beschuldigde door de schending van de norm niet in enig belang was geschaad. Vernietiging van de bestreden uitspraak wordt in dat geval door de wet niet gevorderd. De militaire kamer vindt de voorschriften van art. 63, tweede en derde lid, WMT echter kennelijk van zodanig groot belang voor een goed tuchtproces dat schending daarvan, ook als de beschuldigde geen schade in zijn verdediging heeft ondervonden, behoort te leiden tot vernietiging van de bestreden uitspraak. In de uitspraak van 26 juli wordt weliswaar slechts geconstateerd dat de rechtbank de bestreden wegens vormfout zal vernietigen, doch uit de uitspraak van 26 juni blijkt hoezeer de rechtbank de in art. 63 WMT neergelegde norm van belang acht voor een goed tuchtproces.

Uit deze uitspraken is de – voorlopige – conclusie te trekken dat de rechtbank substantiële

nietigheid verbindt aan schending van de genoemde bepalingen. Indien de beschuldigde in zijn verdediging is geschaad wordt de uitspraak in eerste instantie vernietigd en de beschuldigde vrijgesproken, terwijl de rechtbank zich in gevallen waarin van benadeling in de verdediging geen sprake is, vrij acht de zaak op de voet van art. 96 WMT vervolgens zelf af te doen.

C.

—————

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 28 juni 1991

Voorzitter: Mr H. Eigenberg; *Rechter:* Mr A. J. Dusamos; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Een adjudant-onderofficier wordt door zijn commandant een beschuldiging uitgereikt terzake van twee feiten. De commandant constateert de overtreding van drie gedragsregels en legt de beschuldigde een geldboete op.

De militaire kamer van de rechtbank overweegt dat de beschuldiging onder 1 niet een voldoende duidelijke plaatsaanduiding bevat, maar dat de beschuldigde daardoor niet in zijn verdediging is geschaad. De beschuldiging is voor wat betreft feit 2 onvoldoende duidelijk omschreven zodat de beschuldigde terzake moet worden vrijgesproken. De militaire kamer wijzigt de kwalificatie van de wel bewezen gedraging en bevestigt de bestreden uitspraak voor het overige.

(WMT art. 15, 18, 52, 81 en 96)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van T. V. J. M. geboren op . . januari 19. ., adjudant-onderofficier – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure

Aan beschuldigde werd op 28 maart 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

- „1. het niet lopen van een ronde als OKP op het opgedragen tijdstip;
- „2. het niet handelen conform de taakstelling van de OKP, zoals vermeld in vaste kazerneorders „KWII-kazerne op 15 maart 1991 te 05.15 uur binnen een militaire plaats.”

Beschuldigde werd op 10 april 1991 door de commandant van . . . cie ocaat wegens schending van de gedragsregel van de artikelen 10, 15, 18 eerste lid van de Wet militair tuchtrecht gestraft met f100,- op grond van de bewezen gedragingen:

- „1. het niet lopen van een ronde als OKP op het opgedragen tijdstip;”
- „2. het niet handelen conform de taakstelling van de OKP, zoals vermeld in vaste kazerneorders „ders KWII-kazerne”.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 14 juni 1991.

Beschuldigde is daarbij gehoord.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De bestreden uitspraak

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedragingen hebben plaatsgevonden. In de beschuldiging is onder 1 naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is ge-

schaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd. In de beschuldiging onder 2 is de schending van de gedragsregel onvoldoende duidelijk omschreven zodat daarvoor vrijspraak zal volgen.

Anders dan de commandant bezigt de rechtbank als bewijsmiddelen:

De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting, voor zover inhoudende zakelijk weergegeven:

Op 15 maart 1991 deed ik dienst als OKP. Ik heb die te 05.15 uur in die hoedanigheid geen ronde gelopen, terwijl dit volgens de voorschriften zou moeten.

De navolgende geschriften:

1. rapport van de kapitein G. J. A., voor zover inhoudende zakelijk weergegeven:

Op 15 maart 1991 heb ik als OKD mijn opgedragen ronde aan de OKP gecontroleerd. Om ongeveer 05.25 uur heb ik de OKP gebeld om te vragen of hij niet iets vergat. Ik heb geconstateerd dat de ronde om 05.15 uur niet is uitgevoerd.

2. opdrachten rapportageformulier t.b.v. Kazernedienst KW II kazerne, voor zover inhoudelijk zakelijk weergegeven:

„Opdrachten van de OKD: rondes tussen 24.00 uur en 06.00 uur: 00.30 – 03.30 – 05.15”.

Anders dan de commandant is de rechtbank van oordeel dat de bewezen gedraging oplevert schending van artikel 15 van de Wet militair tuchtrecht.

De rechtbank acht dezelfde straf passend, gelet op de ernst van het feit en de hoedanigheid waaronder beschuldigde optrad.

(Volgt: Vrijspraak van de onder 2 van de beschuldiging verweten gedraging, wijziging van de kwalificatie van de bewezen gedraging, zodat die komt te luiden: schending van artikel 15 van de Wet militair tuchtrecht, bevestiging van de uitspraak voor het overige – *Red.*).

NASCHRIFT

De commandant strafte in deze zaak de beschuldigde voor twee feiten. Hij achtte drie gedragsregels geschonden.

Een gedraging zal in bepaalde gevallen zeer wel kunnen worden opgevat als schending van meer dan één gedragsregel. De commandant is dan – naar ik meen – ook vrij in de beschuldiging voor elk daarin voorkomend feit meer dan één gedragsregel als geschonden aan te wijzen¹⁾. Na het door hem gehouden onderzoek moet hij echter een keuze maken welke van de in de beschuldiging vermelde artikelen hij geschonden acht. Hij moet die keuze maken omdat in de Wet militair tuchtrecht de bepalingen betreffende de samenloop van feiten uit het Wetboek van Strafrecht niet van overeenkomstige toepassing zijn verklaard. Hij mag die keuze, in beginsel²⁾, vrij maken, ook als die keuze gevolgen heeft voor de op te leggen straf, bijvoorbeeld indien bij de keuze voor de ene gedragsregel wèl en bij de keuze voor de andere gedragsregel geen oplegging van een uitgaansverbod mogelijk is³⁾.

De militaire kamer overweegt in deze uitspraak dat de plaatsaanduiding van feit 1 onvoldoende is omschreven, de plaatsaanduiding als bedoeld in art. 52, aanhef en onder b, WMT ontbreekt namelijk geheel. Gelet op de uitleg die de militaire kamer aan art. 97, aanhef en onder b, WMT geeft, leidt onvoldoende aanduiding van plaats of tijd bijna nooit tot vernietiging van de in eerste aanleg gedane uitspraak. De commandant liet overigens in de bewezenverklaring de tijdsaanduiding, die wèl in de beschuldiging voorkwam, achterwege. Uit de bewijsmiddelen blijkt dat de tijdsaanduiding in de beschuldiging in ieder geval op feit 1 betrekking had⁴⁾. Niet duidelijk is waarom de militaire kamer deze fout niet herstelde.

Bij het onder 2 in de beschuldiging opgenomen feit achtte de militaire kamer het feit zodanig onvoldoende duidelijk omschreven dat vrijspraak moet volgen. De commandant zal, omdat hij art. 10 WMT geschonden achtte, van oordeel zijn geweest dat de adjudant zijn taak als OKP., als geheel

¹⁾ VAN DEN BOSCH c.s., Militair straf- en tuchtrecht, losbladige uitgave, bespreking van art. 52 WMT, aant. 7.

²⁾ Zie omtrent de situatie dat de bepalingen, die de beschuldigde heeft overtreden zich verhouden als een algemene tot een bijzondere regel: Militair straf- en tuchtrecht, aant. 4 op de art. 1-5 WMT.

³⁾ LANGEMEIJER in Militair straf- en tuchtrecht, WMT art. 1-5, aant. 4.

⁴⁾ De beschuldiging zou – nu de adjudant drie ronden waren opgedragen – onvoldoende duidelijk zijn omschreven als de tijd er niet bij had gestaan.

genomen, onzorgvuldig heeft verricht. Daarvoor kan ook onder het nieuwe tuchtrecht bestraffing plaatsvinden. De commandant moet dan echter wel zo precies mogelijk aangeven uit welk handelen of nalaten die onzorgvuldige taakverrichting blijkt.

In het naschrift onder de uitspraak van deze rechtbank van 26 april 1991⁵⁾ werd er op gewezen dat de militaire kamer de door de commandant opgelegde straf handhaafde alhoewel de beschuldigde van één van beide in de beschuldiging opgenomen feiten werd vrijgesproken, waardoor de beschuldigde in beroep een in feite zwaardere straf kreeg opgelegd dan in eerste instantie. Dit geschiedde ook in de hier gepubliceerde zaak.

C.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 28 juni 1991

Voorzitter: Mr H. Eigenberg; Rechter: Mr A. J. Dusamos; Militair lid: Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Het onderzoek is door de commandant gehouden op 4 april 1991. De beslissing is door de commandant eerst op 9 april 1991 genomen. Niet is gebleken dat nader onderzoek heeft plaatsgevonden. De in art. 76 WMT voorgeschreven termijn is zodanig fundamenteel dat de beschuldigde van de omschreven gedraging dient te worden vrijgesproken.

(WMT art. 76 en 97)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van H. L. A. v. L. geboren op .. maart 19.., kanonnier, – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden

Verloop van de procedure:

Aan beschuldigde werd op 3 april 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende: „bij aanvang „dienst niet aanwezig op de legeringskamer, maar pas om 07.45 uur daar aanwezig. Dus 15 „minuten ongeoorloofd afwezig op 26 maart 1991 te 07.45 uur binnen een militaire plaats.”

Beschuldigde werd op 9 april 1991 door de commandant van A-Bt 12 Afdva wegens schending van de gedragsregel van artikel 7 van de Wet militair tuchtrecht gestraft met f30,- op grond van de bewezen gedraging: „bij aanvang dienst niet aanwezig op de legeringskamer, maar pas om „07.45 uur daar aanwezig. Dus 15 minuten ongeoorloofd afwezig”.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 14 juni 1991.

Beschuldigde is daarbij gehoord.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De bestreden uitspraak

De rechtbank is van oordeel dat de bestreden uitspraak moet worden vernietigd, aangezien het rapport gehouden is op 4 april 1991 en de commandant zijn beslissing pas op 9 april 1991 heeft genomen, terwijl nergens uit is gebleken dat nader onderzoek heeft plaatsgevonden. De rechtbank is van oordeel dat de in artikel 76 van de Wet militair tuchtrecht voorgeschreven termijn zo fundamenteel is dat de beschuldigde van de in de beschuldiging omschreven gedraging dient te worden vrijgesproken.

[Volgt: Vernietiging van de bestreden uitspraak. Vrijpraak – Red.]

---

⁵⁾ Zie blz. 197 van deze jaargang.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 28 juni 1991

Voorzitter: Mr H. Eigenberg; *Rechter:* Mr A. J. Dusamos; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Strafoplegging voor andere feiten dan het feit dat in de beschuldiging was opgenomen.

RECHTBANK: De commandant heeft niet beslist op de grondslag van de beschuldiging. Dit is een zo fundamentele inbreuk op de procedure dat slechts vrijspraak kan volgen. Vernietiging van de uitspraak van de commandant, vrijspraak.

(WMT art. 66, 73 en 79)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van F. V. rnr. . . ., kanonnier, – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden

Verloop van de procedure:

Aan beschuldigde werd op 8 april 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende: „zich niet „gemeld voor de weekendwacht op 1 april 1991 binnen een militaire plaats”.

Beschuldigde werd op 9 april 1991 door de commandant van C-Bt . . . Afdva wegens schending van de gedragsregel van artikel 18 van de Wet militair tuchtrecht gestraft met f75,- op grond van de bewezen gedragingen:

- „1. zich niet tijdig ziek gemeld toen hij niet kon komen voor de weekendwacht;”
- „2. de ziek-thuis-procedure onjuist toegepast: geen arts geraadpleegd”.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 14 juni 1991.

Beschuldigde is, hoewel op de bij de wet voorgeschreven wijze opgeroepen, niet ter terechtzitting verschenen.

De rechtbank acht de aanwezigheid van beschuldigde niet noodzakelijk en zal de zaak verder afhandelen.

De officier van justitie heeft geconcludeerd tot vrijspraak met als motivering, zakelijk weergegeven: „De gehanteerde procedure is onjuist”.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De bestreden uitspraak

Naar het oordeel van de rechtbank heeft de commandant niet beslist op de grondslag van de beschuldiging. De bewezen gedraging levert een ander feit op. Dat is zo een fundamentele inbreuk op de procedure dat slechts vrijspraak kan volgen met de vernietiging van de uitspraak van de commandant.

[Volgt: Vernietiging van de bestreden uitspraak. Vrijspraak – Red.].

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 28 juni 1991

Voorzitter: Mr H. Eigenberg; *Rechter:* Mr A. J. Dusamos; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Een sergeant wordt door zijn commandant gestraft omdat hij uit onachtzaamheid heeft nagelaten te gidsen bij het achteruitrijden van een militair voertuig.

Onvoldoend duidelijke omschrijving van de plaatsaanduiding.

De in art. 53 WMT genoemde termijn vangt aan te 00.00 uur op de dag na die waarop de gedraging plaats vond. Verweer omtrent overschrijding van de termijn genoemd in art. 53 WMT verworpen.

De in de beschuldiging opgenomen gedraging wordt (ten dele) bewezenverklaard. Het bewezen levert echter geen schending op van art. 18 WMT nu de vaste orders van het onderdeel niet spreken over een verplichting van de bijrijder om in geval van achteruitrijden de bestuurder te gidsen. Dit is niet anders in het geval dat de bijrijder een militaire meerdere is van de bestuurder. Vernietiging van de bestreden uitspraak. Vrijspraak.

(WMT art. 18, 52 en 53)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van A. S. v. d. L., sergeant-titulair, rnr. . . , – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure:

Aan beschuldigde werd op 18 maart 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

„Opzettelijk nagelaten te gidsen als bijrijder in een militair voertuig waardoor schade ontstond „aan een ander militair voertuig, op 25 februari 1991 te 14.25 uur op een militaire plaats”.

Beschuldigde werd op 25 maart 1991 door de commandant van . . . 543 Vdbat, wegens schending van de gedragsregel van artikel 18 van de Wet militair tuchtrecht gestraft met een geldboete van vijfendertig (35) gulden op grond van de bewezen gedraging: „uit onachtzaamheid „nagelaten te gidsen”.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 14 juni 1991.

Beschuldigde is daarbij gehoord.

De officier van justitie heeft geconcludeerd tot bevestiging van de bestreden uitspraak, met als motivering, zakelijk weergeven: beschuldigde was als meerdere gehouden toe te zien op de gidsprocedure. Het opzet/schuld element kan in dit geval buiten beschouwing gelaten worden.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De bestreden uitspraak

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

Het verweer van beschuldigde dat de in artikel 53 van de Wet militair tuchtrecht vermelde termijn is overschreden dient naar het oordeel van de rechtbank te worden verworpen. De verweten gedraging heeft plaatsgevonden op 25 februari 1991 te 14.25 uur. De in artikel 53 WMT vermelde termijn vangt aan op 26 februari 1991 te 00.00 uur en eindigde op 18 maart 1991 te 24.00

uur, zodat de beschuldiging tijdig is uitgereikt, te weten op 18 maart 1991 te 16.00 uur.

De rechtbank zal de bestreden uitspraak vernietigen omdat zij zich daarmee niet verenigt en opnieuw recht zal doen.

De rechtbank bezigt als bewijsmiddelen:

– de verklaring van beschuldigde ter terechtzitting, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

Ik heb op 25 februari 1991 op de parkeerplaats van de Luitenant-generaal Knoopkazerne te Utrecht niet gegidst bij het achteruitrijden. Ik zat als bijrijder in een militair voertuig (combi). Tengevolge van het achteruitrijden ontstond schade aan een ander militair voertuig.

– een geschrift, te weten een verkeers-ongevallen-rapport B, onder meer inhoudende zakelijk weergegeven:

Op 25 februari 1991 vond bij het achteruitrijden op de parkeerplaats van luitenant-generaal Knoopkazerne te Utrecht een aanrijding plaats tussen een militair voertuig, combi, en een KP-wagen.

Door voormelde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat de in de beschuldiging omschreven gedraging heeft plaatsgevonden, met dien verstande dat: beschuldigde op 25 februari 1991 te 14.25 uur binnen een militaire plaats heeft nagelaten te gidsen bij het achteruitrijden.

Het bewezen verklaarde levert in het onderhavige geval geen schending op van artikel 18 van de Wet militair tuchtrecht en met name niet schending van de Vaste orders ...543 Vdbdbat, hoofdstuk 4, onderwerp 4.1-1 Verkeer, punt 10, aangezien dit dienstvoorschrift niet spreekt over een verplichting van de bijrijder om in geval van achteruitrijden de bestuurder te gidsen. Dit is niet anders in het geval dat de bijrijder de militaire meerdere is van de bestuurder.

[Volgt: Vernietiging van de bestreden uitspraak, bewezenverklaring als in de uitspraak in beroep aangegeven, verklaring dat de bewezen gedraging geen schending van een gedragsregel van de Wet Militair Tuchtrecht oplevert. Vrijspraak – Red.].

NASCHRIFT

In deze uitspraak stelt de rechtbank vast dat bij bepaling van de termijn van 21 dagen¹⁾ genoemd in art. 53 WMT niet moet worden gerekend met het ogenblik waarop de gedraging plaats vond, maar met het tijdstip van 00.00 uur gelegen na de gedraging.

De commandant is verplicht aan te geven op grond van welk artikel hij de beschuldiging uitreikt²⁾. Uit de uitspraak blijkt niet welk artikel de commandant in de beschuldiging vermeldde. Waarschijnlijk is dat hij – evenals de uitspraak – art. 18 WMT vermeldde. Nu uit de vaste order van de compagnie niet blijkt van een verplichting van de bijrijder van een militair voertuig de chauffeur van dat voertuig bij het achteruitrijden te gidsen, kon de strafoplegging niet in stand blijven omdat geen dienstvoorschrift was overtreden. De omstandigheid dat de bijrijder de militaire meerdere van de chauffeur was doet daarbij niet terzake.

Men zou tegen deze beslissing kunnen inbrengen dat, nu binnen de krijgsmacht van algemene bekendheid is dat een chauffeur zich bij het achteruitrijden met een auto moet laten gidsen, het vanzelfsprekend is dat een bijrijder – en zeker als die de militaire meerdere van de chauffeur is – als gids bij dat achteruitrijden optreedt. In deze redenering zou de sergeant door de commandant – ondanks het ontbreken van een bepaling in een vaste order – kunnen zijn gestraft, nu echter wegens schending van art. 7 WMT: onzorgvuldig verrichten van zijn taak als militair. Met deze tot bestraffing leidende redenering zou binnen de krijgsmacht voor 1 januari 1991 – naar ik aanneem – (vrijwel) niemand moeilijkheden hebben gehad, terwijl ook heden nog velen de juistheid van deze redenering zullen willen verdedigen. De Wet militair tuchtrecht heeft echter een ander uitgangspunt. De tuchtrechtelijke norm is – anders dan in de Wet op de Krijgstucht – niet langer in algemene bewoordingen geformuleerd. Wil een gedraging tot tuchtrechtelijke bestraffing kunnen leiden zal een gedragsregel uit de Wet militair tuchtrecht moeten kunnen worden aangewezen die de militair door zijn gedraging schond. Blijkens de in deze compagnie geldende vaste orders behoort niet tot de – afdwingbare –

¹⁾ Hetzelfde zal het geval zijn bij de in art. 53 genoemde termijn van 42 dagen.

²⁾ Zie art. 52, aanhef en onder d, WMT.

taak van de bijrijder, militaire meerdere of niet, de chauffeur van een militaire auto waarin hij meerijdt bij het achteruitrijden te gidsen. Niet gidsen kan daarom geen tuchtrechtelijk relevant onzorgvuldig verrichten van de taak als militair opleveren.

Uit deze uitspraak blijkt dat zaken die voor 1 januari 1991 vanzelfsprekend waren, dat na 1 januari 1991 niet meer zijn. Een militair kan sedert 1 januari 1991 slechts worden gestraft voor de schending van een met nummer aan te wijzen gedragsregel van de Wet militaire tuchtrecht. Indien dat nummer 18 is zal ook moeten vaststaan dat de militair heeft gehandeld in strijd met een aanwijsbaar „Bij of „krachtens algemene maatregel van bestuur gegeven schriftelijk besluit van algemene strekking dat „enig militair dienstbelang betreft en een tot de militair gericht ge- of verbod bevat”³⁾

C.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 19 juli 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith; Rechter: Mr H. Eigenberg; Militair lid: Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Een vrouwelijke militair wordt door haar commandant gestraft wegens ondanks herhaalde en uitdrukkelijke waarschuwingen het mannelijke militairen toestaan na 22.30 uur met haar te verblijven op een voor vrouwelijke militairen bestemde en daadwerkelijk bewoonde legeringskamer.

Onvoldoend duidelijke omschrijving van de plaatsaanduiding. De rechtbank verklaart de in de beschuldiging opgenomen gedraging bewezen. De tekst van de bewezenverklaring stemt niet (geheel) overeen met die van de beschuldiging.

Het bewezenverklaarde levert geen schending van art. 18 WMT op. De vaste order bevat geen bepaling waarin het aan vrouwelijke militairen wordt verboden mannelijke soldaten toe te staan met haar te verblijven op – kort gezegd – een vrouwenkamer. Vernietiging van de bestreden uitspraak. Vrijpraak.

(WMT art. 18, 52, 66 en 93)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van O. M. L. rnr. . . . , – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure:

Aan beschuldigde werd op 30 mei 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

„Ondanks herhaalde en uitdrukkelijke waarschuwingen het mannelijke soldaten toegestaan „na 22.30 uur met haar te verblijven op een voor vrouwelijke militairen bestemde en daadwerkelijk bewoonde legeringskamer, gepleegd op 29 mei 1991 te 23.00 uur binnen een militaire „plaats”.

Beschuldigde werd op 31 mei 1991 door de commandant van 2e Rijinstructie RSV, . . . , wegens schending van de gedragsregel van artikel 18 van de Wet militair tuchtrecht gestraft met een geldboete van vijfenzeventig (75) gulden op grond van de bewezen gedraging, conform de hiervoor vermelde beschuldiging.

---

³⁾ Art. 135 WMSr. De term „dienstvoorschrift” heeft blijkens art. 1 WMT in de Wet militair tuchtrecht dezelfde betekenis als in het Wetboek van Militair Strafrecht.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 19 juli 1991.

Beschuldigde is daarbij gehoord.

De officier van justitie heeft geconcludeerd tot vernietiging van de bestreden uitspraak met als motivering, zakelijk weergegeven: Beschuldigde is gestraft, samen met haar collega, terwijl het bewuste voorschrift, waarop de beschuldiging is gegrond, geen gebod inhield. Het gebod gesteld in het voorschrift richt zich slechts op de mannelijke militairen t.a.v. legeringskamers van vrouwelijke militairen en op vrouwelijke militairen t.a.v. legeringskamers van mannelijke militairen.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

Beoordeling van de bestreden uitspraak

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in haar verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan zij werd beschuldigd.

De rechtbank zal de bestreden uitspraak vernietigen.

De rechtbank bezigt als bewijsmiddelen:

1. De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

Op 29 mei 1991 te 23.00 uur bevond ik mij op een legeringskamer van gebouw F van de Frederik Hendrik kazerne te Venlo, welke bewoond wordt door de vrouwelijke militair soldaat M. Tevens bevonden zich een tweetal mannelijke soldaten in deze kamer. De bewoonster van de legeringskamer heeft om 22.30 uur niet tegen de mannelijke soldaten gezegd dat zij zich van de kamer moesten verwijderen. Ik heb dat ook niet gezegd.

2. De navolgende geschriften:

a. een rapport van de sergeant der eerste klasse J. van de 2e cie RSV, gedateerd 30 mei 1991, inhoudende, zakelijk weergegeven:

Op 29 mei 1991 te 23.00 uur trof ik in gebouw F van de Frederik Hendrik kazerne, legeringsgebouw 2e cie, de soldaten A. en P. aan in de legeringskamer van KCV-sters.

b. de toelichting van de kapitein . . . , gedateerd 5 juni 1991, voor zover inhoudende, zakelijk weergegeven:

Vanaf de eerste dag dat soldaat L. is ingedeeld bij de 2e RIC RSV is zij meermalen gewezen op de gedragsregel neergelegd in de Vast Compagniesorders. In een persoonlijke voorlichting door mij aan alle kcv-sters heb ik hen gewezen op de regel en de doelstelling daarvan.

Door voormelde bewijsmiddelen heeft de rechtbank de overtuiging verkregen dat beschuldigde de in de beschuldiging omschreven gedraging heeft begaan, met dien verstande dat zij: „on-,danks herhaalde en uitdrukkelijke waarschuwingen het mannelijke soldaten heeft toegestaan „op 29 mei 1991 na 22.30 uur met haar te verblijven op een voor vrouwelijke militairen bestemde „en daadwerkelijk bewoonde legeringskamer in gebouw F in de Frederik Hendrik kazerne te „Venlo”.

De rechtbank is van oordeel dat het bewezen verklaarde geen schending van artikel 18 van de Wet militair tuchtrecht oplevert en met name niet van het verbod neergelegd onder 3 van de Vaste order 2e Rij-instructiecompagnie Rijsschool Venlo, onderwerp 1.8, aangezien dit verbod luidt: „Gedurende de diensturen en na 22.30 uur is het – behoudens de in punt 7 genoemde functionarissen – verboden aan mannelijke militairen de legeringskamers van de vrouwelijke militairen te „betreden. Hetzelfde geldt voor de vrouwelijke militairen ten opzichte van de kamers van de „mannelijke militairen.”

De Vaste order bevat geen bepaling waarin het aan vrouwelijke militairen wordt verboden mannelijke soldaten toe te staan met haar te verblijven op – kort gezegd – een vrouwenkamer.

Op grond van het vorenstaande en gelet op het bepaalde in artikel 74 van de Wet militair tuchtrecht dient beschuldigde te worden vrijgesproken.

(Volgt: Vernietiging van de bestreden uitspraak, bewezenverklaring als in de uitspraak in beroep aangegeven, verklaring dat de bewezen gedraging geen strafbaar feit (lees: geen schending van een gedragsregel van de Wet militair tuchtrecht – (Red.) oplevert. Vrijspraak – Red.)

NASCHRIFT

De rechtbank wijzigt de omschrijving van de bewezen gedraging. In de beschuldiging en in de door de commandant bewezen geachte gedraging stond vermeld „gepleegd op 29 mei 1991 te 23.00 uur „binnen een militaire plaats”. In de door de rechtbank bewezen gedraging staat: „op 29 mei na 22.30 „uur . . . . in gebouw F in de Frederik Hendrik kazerne te Venlo”.

Verlaat de militaire kamer door zo'n wijziging de in art. 66 WMT genoemde grondslag van de beschuldiging? In het naschrift onder de uitspraak van deze militaire kamer van 14 juni 1991¹⁾ is aan die vraag aandacht besteed. Naar dat naschrift wordt hier verwezen. Opvallend is dat in de uitspraak van 14 juni 1991 de militaire kamer in de bewezenverklaring weliswaar afweek van de tekst van de beschuldiging maar niet de door de commandant in de beschuldiging vermelde plaatsaanduiding „binnen een militaire plaats” wijzigde. Niet duidelijk is waarom in de uitspraak van 14 juni 1991 de woorden „binnen een militaire plaats” niet werden gewijzigd en waarom dat in de hierboven gepubliceerde uitspraak wél geschiedt. In het naschrift onder de uitspraak van 14 juni vroeg ik me af waarom men de plaatsaanduiding niet wijzigde: „Vond men die wijziging te ver gaan of was de wijziging naar het oordeel van de militaire kamer onnodig omdat de beschuldigde door de vage aanduiding niet in zijn verdediging bleek te zijn geschaad of was er nog een andere reden?” Op die vragen kon ik toen geen antwoord geven. De nu gepubliceerde uitspraak heeft het antwoord op die vragen niet dichterbij gebracht.

In het naschrift onder de uitspraak in beroep van 28 juni 1991²⁾ is er op gewezen dat indien de beschuldiging een schending van de gedragsregel van art. 18 WMT betreft, zal moeten vaststaan dat de militair heeft gehandeld in strijd met een aanwijsbaar „bij of krachtens algemene maatregel van „bestuur gegeven schriftelijk besluit van algemene strekking dat enig militair dienstbelang betreft en „een tot de militair gericht ge- of verbod bevat”. In het onderhavige geval richtte het verbod voor wat betreft het verblijven op vrouwenkamers zich uitsluitend tot mannelijke militairen. Nu de vaste order geen bepaling bevat waarin aan vrouwelijke militairen wordt verboden mannelijke militairen toe te staan met haar te verblijven op een vrouwenkamer, kan de vrouwelijke militair die, wetende dat de mannelijke militair niet op haar kamer mag verblijven, een dergelijk verblijf toelaat, niet tuchtrechtelijk worden gestraft. In dit geval zou – anders dan in de uitspraak van 28 juni 1991 – de vrouwelijke militair wél tuchtrechtelijk kunnen worden gestraft als zij de meerdere was van de mannelijke militair die op haar kamer verbleef. Art. 27 WMT bepaalt immers (onder andere) dat de militair die, wetende dat een mindere inbreuk maat op een gedragsregel van de WMT, nalaat maatregelen te nemen, zich in strijd met de militaire tucht gedraagt.

C.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 28 juni 1991

Voorzitter: Mr H. Eigenberg; *Rechter:* Mr A. J. Dusamos; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Aan een militair wordt een beschuldiging uitgereikt terzake van: veel te hard rijden tijdens het achteruit gidsen, een stopteken van de gids negeren en achterop een viertonner rijden, waardoor forse schade ontstond aan zijn Landrover. De commandant verklaart bewezen dat de beschuldigde

¹⁾ Gepubliceerd op blz. 262 van deze jaargang.

²⁾ In deze aflevering van het MRT opgenomen op blz. 271.

tijdens het gidsen te hard achteruit reed en vervolgens tegen een viertonner aanreed waardoor forse schade ontstond aan de Laro.

RECHTBANK: De in de beschuldiging omschreven gedraging betreft een strafbaar feit. Niet is voldaan aan de voorwaarden van art. 79 WMT. De commandant was niet bevoegd een straf op te leggen. De uitspraken genoemd in art. 74, tweede en derde lid, WMT komen niet in aanmerking, zodat de beschuldigde op grond van art. 74, vierde lid, WMT moet worden vrijgesproken.

(WMT art. 10, 52, 78, 79, 93)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van B. J. E., rnr . . . , soldaat, – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure:

Aan beschuldigde werd op 27 maart 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

„tijdens het achteruit gidsen veel te hard gereden ($\pm$ 20 km/u i.p.v. stapvoets) een stopteken „van de gids genegeerd en vervolgens achterop 'n viertonner gereden waardoor forse schade „ontstond aan zijn Laro op 26 maart 1991 binnen een militaire plaats.”

Beschuldigde werd op 4 april 1991 door de commandant van Ssv-cie 48 Painfbat, . . . gestraft tot een geldboete van vijfenzeventig (75) gulden, op grond van de bewezen gedraging:

„Tijdens het achteruit gidsen veel te hard gereden, vervolgens op 'n viertonner gereden „waardoor forse schade ontstond aan zijn Laro”

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 14 juni 1991.

Beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman mr A. J. Braaf, ombudsman AVNM, is daarbij gehoord.

De officier van justitie heeft geconcludeerd, met als motivering, zakelijk weergegeven:

In dit tuchtproces lijkt het erop dat de waarnemend compagniescommandant de tuchtzaak behandelde, echter de compagniescommandant, de kapitein Van Beek is degene die het straffenformulier heeft opgemaakt, dit lijkt formeel niet juist.

Ten onrechte is in de beschuldiging en bewezen gedraging een verkeersstrafrechtelijk aspect van aanrijding en schade opgenomen, dit had zich echter geleend voor een proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee.

Op grond van het onderzoeksresultaat, met name gids Wouters, en het feit dat betrokkene onder omstandigheden niet juist heeft geanticipeerd, acht ik bewezen dat beschuldigde zijn taak als chauffeur onzorgvuldig verricht heeft (artikel 10 WMT).

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De bestreden uitspraak

Uit het onderzoek ter terechtzitting is komen vast te staan dat de in de beschuldiging omschreven gedraging een strafbaar feit betreft, terwijl niet voldaan is aan de voorwaarden van het bepaalde in artikel 79 van de Wet militair tuchtrecht, hetgeen meebrengt, dat de commandant niet bevoegd was een straf op te leggen.

Aangezien de uitspraken van artikel 74, tweede en derde lid, van de Wet militair tuchtrecht derhalve niet in aanmerking komen, dient beschuldigde op de voet van artikel 74, vierde lid, juncto artikel 93, tweede lid, van die Wet te worden vrijgesproken.

Overigens is de rechtbank van oordeel dat in gevallen als het onderhavige, waarbij tijdens de duur van het tuchtproces de feitelijke behandeling geschiedt door een ander dan degene door of namens wie de beschuldiging is uitgereikt, het straffenformulier in rubriek 44 de mogelijkheid biedt een dergelijke wisseling te vermelden.

(Volgt: Vernietiging van de bestreden uitspraak en vrijspraak – Red.).

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK**Hoge Raad der Nederlanden**

Arrest van 16 oktober 1990

President: Mr Bronkhorst (vice-president); *Raadsheren:* Mrs Beekhuis, Keijzer, Govaerts en Neleman.

Een verdachte wordt door de Politierechter te 's-Hertogenbosch voor een overtreding bij verstek veroordeeld tot een geldboete. Ten tijde van het plegen van het feit was hij echter militair. Uit de stukken van het geding bleek dat echter niet. Het namens verdachte aangevoerde middel stelt dat de Politierechter zich onbevoegd had moeten verklaren.

De A.-G. meent dat het middel niet opgaat. Uit niets kon de Politierechter blijken dat verdachte militair was. De met de cassatieschriftuur meegezonden groot-verlofpas toont echter aan dat verdachte ten tijde van het plegen van de overtreding militair was. De A.-G. concludeert dat de Hoge Raad het bestreden vonnis zal vernietigen en de Politierechter onbevoegd zal verklaren.

De Hoge Raad constateert dat verdachte cassatie heeft ingesteld terwijl slechts het rechtsmiddel verzet openstond. De Hoge Raad houdt het ervoor dat de verdachte verzet heeft willen doen. De zaak zal worden gezonden aan de griffier van de betreffende rechtbank, teneinde de Politierechter – tenzij het rechtsmiddel voor de behandeling zou worden ingetrokken – in staat te stellen het verzet te behandelen.

(WSv art. 399; IMST art. 76)

ARREST

op het beroep in cassatie tegen een bij verstek gewezen vonnis van de Politierechter in de Arrondissementsrechtbank te 's-Hertogenbosch van 7 juli 1989 in de strafzaak tegen R.H.T.M., geboren te O. op 20 oktober 1968 wonende te O.

1. De bestreden uitspraak

De Politierechter heeft de verdachte – voor zover in cassatie van belang – ter zake van „overtreding van artikel 9, eerste lid, aanhef en ten 3e, van de Wegenverkeerswet” veroordeeld tot een geldboete van honderdvijftig gulden, subsidiair drie dagen hechtenis.

2. Het cassatieberoep

Het beroep is ingesteld door de verdachte. Namens deze heeft Mr. R. G. F. Lammers, advocaat te Oss, het volgende middel van cassatie voorgesteld:

Verzuim van vormen waarvan de naleving op straffe van nietigheid is voorgeschreven en/of schending van het Nederlandse recht inzonderheid de artikelen 1 en 134 Rechtspleging bij de land- en luchtmacht, doordien de Politierechter zich bevoegd heeft verklaard kennis te nemen van en bewezen en strafbaar heeft verklaard, dat requirant op of omstreeks 4 juni 1988 in de gemeente 's-Hertogenbosch op de voor het verkeer openstaande weg, Pastoor de Kroonstraat en/of Citadellaan als bestuurder van een personenauto daarmee heeft gereden zonder dat aan hem het bij artikel 9, eerste lid sub 3 der Wegenverkeerswet vereiste geldige rijbewijs was afgegeven.

Toelichting:

De Politierechter te 's-Hertogenbosch heeft requirant bij vonnis d.d. 7 juli 1989 veroordeeld terzake van het rijden zonder geldig rijbewijs.

Aan dit cassatie-schriftuur is gehecht een groot verlof pas, waaruit blijkt dat requirant ten tijde van de overtreding zijn militaire dienstplicht vervulde en mitsdien onderworpen was aan de rechtsmacht van de bevoegde krijgsraad.

De Politierechter te 's-Hertogenbosch had zichzelf dan ook aanstonds onbevoegd moeten verklaren c.q. de Officier van Justitie niet ontvankelijk moeten verklaren.

3. *De conclusie van het Openbaar Ministerie*

De Advocaat-Generaal Meijers heeft geconcludeerd dat de Hoge Raad het bestreden vonnis, voor zover aan zijn beoordeling onderworpen, zal vernietigen en de Politierechter ter zake van het onder 3 telastegelegde feit onbevoegd zal verklaren.

4. *Beoordeling van het ingestelde beroep*

Blijkens de desbetreffende door de griffier van de Rechtbank met Mr R. G. F. Lammers, advocaat te Oss, ondertekende akte heeft deze laatste namens de verdachte ter griffie van de Rechtbank verklaard tegen het ten laste van de verdachte door de Politierechter gewezen vonnis van 7 juli 1989, beroep in cassatie in te stellen wat betreft de overtreding.

Tegen dat vonnis heeft echter in zoverre – nu dit bij verstek is gewezen – verzet opengestaan.

Mitsdien houdt de Hoge Raad het ervoor dat verdachte verzet heeft willen doen. De Hoge Raad vindt hierin aanleiding om de namens de verdachte alstoen ter griffie van de Rechtbank afgelegde verklaring dienovereenkomstig te verstaan.

Dit brengt mede dat de zaak op dat verzet door de Politierechter zal dienen te worden behandeld en afgedaan, tenzij dit rechtsmiddel voor die behandeling zou worden ingetrokken.

Derhalve moeten de stukken van het geding ter fine van vorenbedoelde behandeling en afdoening in zoverre worden gezonden aan de Griffier van meergenoemde Rechtbank.

5. *Beslissing*

De Hoge Raad verstaat dat de verdachte tegen het vonnis van de Politierechter te 's-Hertogenbosch van 7 juli 1989 verzet heeft gedaan en bepaalt dat de stukken van het geding ter fine als voormeld zullen worden gezonden aan de Griffier van de Arrondissementsrechtbank te 's-Hertogenbosch.

CONCLUSIE VAN DE A.-G. MR MEIJERS

Het namens verzoeker ingestelde cassatieberoep is gericht tegen het vonnis van de politierechter te 's-Hertogenbosch van 7 juli 1989, voor zover verzoeker daarbij bij verstek ter zake van overtreding van art. 9 lid 1 aanhef en onder 3 WVV tot een geldboete is veroordeeld.

De klacht van het namens verzoeker voorgestelde middel is dat de politierechter ten onrechte zich bevoegd heeft verklaard tot kennisneming van de telastegelegde overtreding. Verzoeker zou ten tijde van het plegen van het feit zijn militaire dienstplicht vervullen en mitsdien aan de rechtsmacht van de militaire rechter zijn onderworpen. Ten bewijze daarvan is aan de cassatieschriftuur een ten name van verzoeker staande „groot verlof pas” gehecht.

Ik meen dat het middel niet opgaat. Verzoeker heeft blijkens de tegen hem opgemaakte processen-verbaal, nr. 88.81221, van de gemeentepolitie te 's-Hertogenbosch tegenover de verbaalisanten op geen enkele wijze op zijn militaire status gezinspeeld, terwijl ook overigens de stukken van het geding niets inhouden wat de politierechter aanleiding had moeten geven tot een onderzoek naar de vraag of verzoeker op het tijdstip waarop hij de telastegelegde feiten beging militair was. Vgl. HR 15 mei 1990, nr. 86.019 (zaak B.P.I.)*.

De bestreden uitspraak zal evenwel niet in stand kunnen blijven. De Hoge Raad neemt immers kennis van de aan de cassatieschriftuur gehechte „groot verlof pas”, zodat in cassatie vaststaat dat verzoeker ten tijde van het begaan van de hem telastegelegde feiten militair was en derhalve óók terzake van het als overtreding gerubriceerde feit de militaire rechter bevoegd was (art. 76 Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht; Van den Bosch, Huidig en toekomstig militair strafprocesrecht, p. 12). Vgl. HR 25 november 1980, NJ 1981, 188 (uit een bij de cassatieschriftuur overgelegd uittreksel uit het bevolkingsregister blijkt dat de appeldagvaarding onjuist is betekend), HR 7 juni 1983, DD 83.414 (uit aan de schriftuur gehechte brief van de griffier van het hof blijkt van niet-naleving art. 51Sv; HR 24 juni 1986, DD 86.544 (wat HR bij zijn onderzoek naar de

*) Gepubliceerd in MRT LXXXIII (1990) blz. 289 (– Red.).

1) In het door Von Brucken Fock/ Van Dorst, t.a.p., genoemde arrest HR 16 februari 1982, NJ 1982, 408 leidden de in het arrest vermelde omstandigheden (in het bijzonder betekening van appeldagvaarding aan het door de verdachte in eerste aanleg opgegeven adres aan de moeder van verdachte) tot een andere uitkomst.

aanzegging van art. 437 Sv blijkt); Krabbe, Verzet en hoger beroep in strafzaken, p. 121; De Hullu, Over rechtsmiddelen in strafzaken, p. 241 en voetnoot 79 op p. 242; Von Brucken Fock-/Van Dorst, 2e dr., p. 144¹).

Volledigheidshalve noteer ik dat, naar uit een mij toegezonden afschrift blijkt, het hof op het door verzoeker aangetekende hoger beroep tegen het vonnis van de politierechter van 7 juli 1989 bij op tegenspraak gewezen arrest van 26 april 1990 (het bedoelde afschrift is aan deze conclusie gehecht) het vonnis van de politierechter heeft vernietigd en de politierechter alsnog onbevoegd heeft verklaard. Uit de begeleidende brief van de griffier van het hof blijkt dat in de desbetreffende zaak beroep in cassatie is ingesteld.

Ik concludeer dat de Hoge Raad het bestreden vonnis, voor zover aan zijn beoordeling onderworpen, zal vernietigen en de politierechter terzake van het onder 3 telastegelegde feit onbevoegd zal verklaren.

NASCHRIFT

De Hoge Raad komt aan de vraag naar de bevoegdheid van de Politierechter niet toe omdat de verdachte het verkeerde rechtsmiddel had ingesteld. De conclusie van de A.-G. is echter duidelijk. De Hoge Raad verstaat dat de verdachte het goede rechtsmiddel had willen instellen en doet de zaak aan de griffier van de betreffende rechtbank zenden. De Politierechter zal, als het verzet wordt behandeld, bij de stukken van het geding nu enig geschrift – de door de raadsman aan de Hoge Raad toegezonden groot-verlofpas – aantreffen waaruit blijkt dat de verdachte ten tijde van het plegen van het feit militair was. Het vonnis, waartegen verzet is gedaan zal dan vernietigd kunnen worden en de Politierechter zal zich alsnog tot kennisneming van de zaak onbevoegd kunnen verklaren.

Zie ook het naschrift onder HR 15 mei 1990 (MRT LXXXIII (1990) blz. 289.

C.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 12 april 1990

nr. MAW 1988/35

Voorzitter: Mr J. Boesjes; *Leden:* Mr J. Janssen en Mr Ch. de Vrey.

De onoverkomelijke fout

Een over een onderofficier van de Koninklijke marine opgemaakte beoordeling werd door de tweede beoordelaar in strijd met de voorschriften vastgesteld meteen na het beoordelingsgesprek van de beoordeelde met de eerste beoordelaar. Toen de onderofficier middels een bezwaarschrift tegen de beoordeling bezwaar aantekende bij de Minister van Defensie en ook dit punt naar voren bracht, stapte de minister over het door de tweede beoordelaar gepleegde vormverzuim heen. Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage en de Centrale Raad van Beroep oordeelden echter anders. „In dit geding gaat het primair om de vraag of de tweede beoordelaar een onoverkomelijke fout heeft gemaakt door de beoordeling vast te stellen zonder het einde van de bezwaartermijn als bedoeld in punt 263 van het beoordelingsvoorschrift af te wachten, dan wel of hier gesproken kan worden van een vormverzuim dat in de bezwaarschriftenprocedure hersteld kon worden”, aldus de Raad. Evenals het Gerecht in eerste aanleg kwam de Raad tot de slotsom dat in casu van een onoverkomelijke fout moest worden gesproken.

(Voorschrift beoordeling militairen zeemacht)

UITSpraak

in het geding tussen de Minister van Defensie, eiser, en R., wonende te D., gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Bij besluit van 5 november 1987 heeft eiser gedaagdes bezwaren tegen een over hem opgemaakte beoordeling ongegrond verklaard.

Bij uitspraak van 6 april 1988, nr. MAW 1987/1870, heeft het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage dat besluit alsmede de daaraan ten grondslag liggende beoordeling nietig verklaard.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 22 maart 1990. Eiser heeft zich daar doen vertegenwoordigen door Kapitein-luitenant ter zee van speciale diensten Mr Drs J. M. Vos, werkzaam bij eisers ministerie. Gedaagde is verschenen in persoon, bijgestaan door Mr J. J. H. van Hulslen, werkzaam bij de Vereniging Belangenbehartiging Militairen, kantoor houdende te Den Helder, als zijn raadsman.

II. Motivering

Ingevolge het Voorschrift beoordeling militairen zeemacht (hierna: het beoordelingsvoorschrift) is over gedaagde, sergeant-majoor van de wapentechnische dienst vliegtuigtechniek der Koninklijke marine, door de eerste beoordelaar op 8 oktober 1986 een beoordeling opgemaakt betreffende het tijdvak van 1 januari 1986 tot 1 juli 1986. Op dezelfde datum is de beoordeling aan gedaagde ter inzage verstrekt, is het beoordelingsgesprek met de eerste beoordelaar gehouden en is aan gedaagde een afschrift van de beoordeling uitgereikt. Eveneens op dezelfde datum is de beoordeling door de tweede beoordelaar vastgesteld.

Bij schrijven van 15 oktober 1986 heeft gedaagde door tussenkomst van zijn divisiechef (zijnde de eerste beoordelaar) zijn bezwaren tegen de beoordeling aan de tweede beoordelaar kenbaar gemaakt. Deze bezwaren betroffen de C-waarderingen voor de gezichtspunten IX.2 (realiteitszin) en IX.3 (overzicht en visie).

In verband met afwezigheid van de tweede beoordelaar heeft de eerste beoordelaar – met

gedaagdes instemming – de door de tweede beoordelaar op 8 oktober 1986 vastgestelde beoordeling met gedaagde doorgesproken, en wel op 28 oktober 1986.

De door gedaagde tegen de vastgestelde beoordeling ingediende bezwaren zijn bij het thans bestreden besluit door eiser, overeenkomstig het advies van de commissie van advies als bedoeld in de Regeling bezwaarschriftenprocedure militairen, ongegrond verklaard.

Bij de aangevallen uitspraak zijn het bestreden besluit en de onderliggende beoordeling nietig verklaard. De eerste rechter heeft daartoe overwogen dat punt 263 van het beoordelingsvoorschrift de beoordeelde militair tot uiterlijk 14 kalenderdagen na het beoordelingsgesprek met de eerste beoordelaar de mogelijkheid biedt zijn bezwaren tegen de door de eerste beoordelaar opge maakte beoordeling schriftelijk kenbaar te maken bij de tweede beoordelaar, en dat punt 265 van het beoordelingsvoorschrift de tweede beoordelaar onder meer voorschrijft in voorkomend geval de door de beoordeelde militair ingebrachte bezwaren als bedoeld in punt 263 te onderzoeken en deze mede in beschouwing te nemen. De tweede beoordelaar heeft deze voorschriften niet in acht genomen door de beoordeling reeds op 8 oktober 1986 vast te stellen. Naar het oordeel van de eerste rechter is gedaagde door dit handelen in strijd met de voorschriften dusdanig in zijn belangen geschaad dat reeds daarom het bestreden besluit en de onderliggende beoordeling niet in stand gelaten kunnen worden.

Eiser is het hiermee niet eens. Naar zijn mening behoeft het in casu gepleegde vormverzuim niet tot nietigheid te leiden, met name omdat gedaagde alle bezwaren die hij tegen de onderhavige beoordeling had, in de bezwaarschriftenprocedure alsnog naar voren heeft kunnen brengen en dit ook gedaan heeft. Subsidiair is eiser van mening dat nietigverklaring van de gehele beoordeling te ver gaat en dat had moeten worden volstaan met een nietigverklaring van de waarderingen van de gezichtspunten waartegen gedaagdes bezwaren waren gericht.

In dit geding gaat het primair om de vraag of de tweede beoordelaar een onoverkomelijke fout heeft gemaakt door de beoordeling vast te stellen zonder het einde van de bezwaartermijn als bedoeld in punt 263 van het beoordelingsvoorschrift af te wachten, dan wel of hier gesproken kan worden van een vormverzuim dat in de bezwaarschriftenprocedure hersteld kon worden.

Evenals de eerste rechter beantwoordt de Raad deze vraag in eerstbedoelde zin. Hij heeft daartoe het volgende overwogen.

De punten 263 en 265 van het beoordelingsvoorschrift beogen te waarborgen dat de tweede beoordelaar zich weloverwogen een oordeel vormt alvorens de beoordeling vast te stellen. De kwaliteit van het vaststellen van een beoordeling wordt in belangrijke mate bepaald door een zorgvuldige meningsvorming door de tweede beoordelaar. Kennisneming van de eventueel bij de beoordeelde bestaande bezwaren tegen de door de eerste beoordelaar gegeven waarderingen is daarbij onontbeerlijk.

Aan eiser kan worden toegegeven dat vormverzuimen in beginsel in de bezwaarschriftenprocedure kunnen worden hersteld. Maar dit beginsel is niet zonder beperkingen. Er zijn procedurevoorschriften die van zodanig cruciale betekenis zijn dat schending daarvan niet kan worden goedge maakt in een bezwaarschriftenprocedure. Daartoe behoort ook het procedurevoorschrift dat in casu door de tweede beoordelaar is geschonden. Dit moet leiden tot een nietigverklaring.

Het vaststellen van een beoordeling op een zo prematuur tijdstip dat de militair wordt beroofd van zijn recht bezwaren in te dienen bij de tweede beoordelaar, is een gebrek dat de vaststelling van de beoordeling als zodanig aankleeft. Er is derhalve geen reden de nietigheid van de beoordeling te beperken tot enkele gezichtspunten zoals eiser subsidiair heeft verzocht.

Beslist moet worden als volgt:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.–

NASCHRIFT

1. *Het Voorschrift beoordeling militairen zeemacht is per 1 juli 1990 vervangen door de Regeling beoordelingen zeemacht 1990. Art. 14, vierde lid, van deze Regeling heeft dezelfde inhoud als punt*

263 van het vervallen Voorschrift. Het bepaalt dat de beoordeelde militair tot uiterlijk veertien dagen na het beoordelingsgesprek met de eerste beoordelaar zijn bezwaren tegen de door de eerste beoordelaar opgemaakte beoordeling kenbaar kan maken bij de tweede beoordelaar.

2. *Vormverzuimen, gepleegd door de eerste of de tweede beoordelaar, kunnen in beginsel tijdens de bezwaarschriftenprocedure worden goedge maakt. Dit beginsel is echter niet zonder beperkingen. Sommige vormverzuimen zijn zo ernstig, dat herstel tijdens de bezwaarschriftenprocedure niet mogelijk moet worden geacht. Tot deze vormverzuimen behoort het handelen in strijd met het bepaalde in art. 14, vierde lid, van de Regeling beoordeling zeemacht 1990.*

G.L.C.

BOEKBESPREKING

Tuchtrecht getoetst

Een onderzoek naar de betekenis van grondrechten voor de wettelijke regeling van tuchtrecht en de tuchtprocedure. Diss. Tilburg. Uitgave Gouda Quint Arnhem 1991. XV + 573 blz.

van
Mr M. J. C. Leijten

Op 7 juni 1991 heeft M. J. C. Leijten, universitair docente bij de vakgroep Staatsrecht, bestuursrecht en bestuurskunde, aan de Katholieke Universiteit Brabant haar proefschrift onder deze titel verdedigd. Promotor was prof. mr A. K. Koekkoek. Haar onderzoek omvat een veertigtal Nederlandse wettelijke regelingen van tuchtrecht, door schrijfster in veertien categorieën ingedeeld, variërend van scheepstuchtrecht tot het tuchtrecht voor rekenplichtigen ingevolge de Comptabiliteitswet 1976. In het hierna volgende zal ik kort de opzet en de resultaten van het onderzoek weergeven en mij verder beperken tot datgene wat de schrijfster over het militaire tuchtrecht te zeggen heeft.

Opzet en resultaten van het onderzoek

Tuchtrecht is reeds vaker onderwerp van onderzoek geweest. Naast dissertaties en beschouwingen over de afzonderlijke vormen van tuchtrecht, zijn regelmatig studies gepubliceerd over de vraag of in de zozeer uiteenlopende regelingen van tuchtrecht en van tuchtprocedures gemeenschappelijke normen te herkennen zijn. Onder andere kunnen worden genoemd de preadviezen van Van Agt en Verpaalen voor de Nederlandse Juristenvereniging in 1971, de dissertatie van De Doelder (Terrein en beginselen van tuchtrecht) uit 1981 en de bundel „Tuchtrecht en fair play” van de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht uit 1984.

Over dat alles is schrijfster betrekkelijk kort: in een eerste hoofdstuk wordt de theorievorming over het tuchtrecht beknopt weergegeven. In de afbakeningsvraag (wat is wel, wat is geen tuchtrecht?) komt zij tot een definitie van het tuchtrecht als „het sanctierecht, waarin leden van een „groep zijn onderworpen en dat de procedure regelt volgens welke een tuchtcollege aan een „tuchtrechtelijk rechtssubject dat een tuchtnorm heeft overtreden een tuchtsanctie kan opleggen” (pag. 31). Tuchtrecht kan zijn grondslag vinden in de wet of in privaatrechtelijke regels, zoals statuten en reglementen van verenigingen. Mevr. Leijten beperkt haar studie uitdrukkelijk tot het wettelijk geregelde tuchtrecht. Een voor de lezers van dit tijdschrift gelukkige omstandigheid is, dat zij ook ten tijde van haar studie aanhangige wetsontwerpen, zoals het voorstel van Wet militair tuchtrecht en het voorstel van Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg, in haar onderzoek heeft meegenomen.

Na het eerste hoofdstuk betreft mevr. Leijten ongebaande paden. In het tweede hoofdstuk („Door de overheid geregeld tuchtrecht en grondrechten”) neemt zij achtereenvolgens aan de hand van de artikelen 1 tot en met 11, 13, 15, 19, 22 en 23 van de Grondwet en de tegenhangers daarvan in het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politie-

ke rechten (IVBP) de voor dit onderwerp relevante grondrechten door. Zij stelt zich daarbij telkens de vraag of wettelijke regelingen van tuchtrecht met die grondrechten in strijd komen. De oogst valt tegen (of beter gezegd: valt gelukkig mee). Voor wat betreft het militaire tuchtrecht kom ik hierop nog terug.

Het derde hoofdstuk („Aan welke eisen moet de wettelijke regeling van de tuchtprocedure „ingevolge de grondrechten voldoen?”, blz. 131 t/m 508) omvat het leeuwendeel van het onderzoek. Hier vindt de toetsing plaats aan de hand van de artikelen 17, 18, 112, 113 en 121 Grondwet, art. 6 en 13 EVRM en art. 14 IVBP, terwijl schrijfster ook de algemene beginselen van behoorlijke rechtspraak in de toetsing betreft. Een dergelijke opzet is niet alleen kwantitatief maar ook inhoudelijk ambitieus: in de eerste plaats is telkens de vraag of er wel sprake is van een „determination of his civil rights and obligations” dan wel een „criminal charge” (art. 6 EVRM) respectievelijk van een „determination of any criminal charge against him or of his „rights and obligations in a suit of law” (art. 14 IVBP), die tot zulke toetsing noodzaakt. In de tweede plaats is de inhoud van het fair trial beginsel en van de algemene beginselen van behoorlijke rechtspraak niet nauwkeurig omlijnd, zodat niet altijd duidelijk is wat het toetsingscriterium is. En voorts wil de schrijfster – dat kan ook niet anders – de tuchtprocedure in abstracto toetsen, terwijl de toetsing door bijvoorbeeld het Europese Hof voor de rechten van de mens doorgaans is toegespitst op de feitelijke gang van zaken in het voorgelegde geval.

Wat die eerste vraag betreft, geeft schrijfster de bestaande rechtspraak weer en komt zij niet tot een eigen, daarvan afwijkende conclusie (blz. 165). De in de parlementaire geschiedenis van de Wet militair tuchtrecht besproken kwestie of het nieuwe militaire tuchtrecht, gelet op de beperkte sancties, in het algemeen al dan niet binnen de reikwijdte van art. 6 EVRM en art. 14 IVBP valt, blijft daarmee in feite steken in de criteria van het arrest Engel e.a. tegen Nederland (MRT 1976 blz. 385). Waar schrijfster conclusies trekt over het nieuwe militaire tuchtrecht, is het dus allerminst zeker dat deze verdragsbepalingen tot de door haar ingenomen standpunten dwingen.

Voor het overige toont schrijfster zich van de bezwaren van toetsing in abstracto en van de soms vaag omlijnde toetsingscriteria bewust. Zij heeft zich dan ook voornamelijk toegelegd op het verschaffen van documentatie over de eisen welke uit (de rechtspraak over) art. 6 EVRM en art. 14 IVBP af te leiden zijn, gerangschikt naar de diverse stadia van een tuchtprocedure. In die documentatie, minder in de daadwerkelijke toetsing van elk van de wettelijk geregelde tuchtprocedures, ligt de kracht van dit boek.

De dissertatie sluit af met een korte nabeschuiving en de gebruikelijke registers. Van die nabeschuiving vermeld ik alleen dat schrijfster het pleidooi van De Doelder (in wiens bovengenoemde dissertatie) voor een algemene kaderwet voor alle tuchtprocedures ondersteunt, zij het gereserveerd. Zulke reserves lijken mij gerechtvaardigd: niet alleen naar doelgroep, ernst van de sancties en aard van de normschending lopen diverse vormen van tuchtrecht sterk uiteen, maar ook verschillen de deelnemers aan de tuchtprocedures. Een belangrijk onderscheid is bijvoorbeeld of er al dan niet een (particuliere) klager optreedt. De meeste bepalingen in een alomvattende kaderwet zullen noodgedwongen zo algemeen moeten worden geformuleerd dat van het waarborgen van grondrechten minder terecht komt dan wanneer in de afzonderlijke wettelijke tuchtrechtregelingen toegespitste procedureregels worden gegeven. Een en ander laat onverlet dat de afzonderlijke wettelijke regelingen op elkaar kunnen worden afgestemd.

Raakpunten met het militair tuchtrecht

Zoals beloofd, kom ik nog terug op wat mevr. Leijten over het nieuwe militaire tuchtrecht te zeggen heeft. Met betrekking tot het recht van petitie, stelt zij op blz. 65 zich de vraag of de gedragsregel van art. 21 WMT (kort gezegd: het verbod om tegen beter weten in een klacht over een andere militair in te dienen) zich verdraagt met art. 5 Grondwet. Haar voorzichtig ontkennende antwoord berust hoofdzakelijk op de stelling dat art. 5, anders dan art. 7 Grondwet, niet de clause „behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet” en daarmee de mogelijkheid van repressief optreden bevat. De strekking van het petitierecht dwingt niet tot zulke verabsolutering. Zelf zou ik menen dat de gedragsregel van art. 21 WMT zich beperkt tot het geval van misbruik van recht en het petitierecht onverlet laat. Ook speelt de privacy van degene op wie de klacht betrekking heeft een rol in de afweging. Ik zou me strijd met dit grondrecht kunnen

voorstellen indien deze gedragsregel de militair zou beletten zich tot de overheidsfunctionaris van zijn keuze te wenden of een zodanig risico (bijvoorbeeld omtrent de juistheid van zijn klacht) op de indiener zou leggen dat ook een indiener te goeder trouw zich weerhouden zou kunnen voelen van het indienen van een klacht. Daarvan is in de redactie van art. 21 WMT geen sprake.

Met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting bespreekt schrijfster art. 31 en 32 WMT (blz. 74 e.v.). Zij stelt een verduidelijking van art. 31 voor. Of de vrijheid van meningsuiting door de gedragsregel van art. 32 in het gedrang komt, hangt volgens schrijfster sterk af van de inhoud van de te geven dienstvoorschriften. De Wet militair tuchtrecht bevat volgens schrijfster geen beperking van de vrijheid van vereniging (blz. 92). Over „het ordelijk verloop van de dienst” als criterium in art. 33, handelend over de vrijheid van betoging, in verhouding tot de formulering van art. 9 Grondwet, heeft schrijfster haar twijfels (blz. 100).

Bij de toetsing aan art. 15 Grondwet, maakt ook schrijfster onderscheid tussen vrijheidsontneming en vrijheidsbeperking. Aldus komt zij tot de conclusie dat noch de straf van strafdienst noch de straf van uitgaansverbod een door art. 15 Grondwet bestreken vrijheidsontneming zijn (blz. 118). Wat in dit verband de status van de voorgeleiding ingevolge art. 102 WMT is, laat schrijfster onbesproken.

Het derde hoofdstuk biedt voor het militaire tuchtrecht betrekkelijk weinig verrassingen. Dat zou ook niet mogen, omdat het militaire tuchtprocesrecht zo recent gecodificeerd is. Ik noteerde haar kritische opvatting over de beperkte mogelijkheid tot wijziging van de beschuldiging (blz. 252); haar mening dat de termijn van 24 uur tussen de uitreiking van de beschuldiging en de aanvang van het onderzoek te kort kan zijn om de verdediging voor te bereiden (blz. 258); haar bezwaar tegen het feit dat het onderzoek door de commandant niet in het openbaar gehouden wordt (blz. 265); haar opmerkingen over het geven van de cautie bij de voorgeleiding krachtens art. 102 WMT (blz. 273); haar stellingname over de te ruime mogelijkheid tot uitsluiting van de vertrouwensman (blz. 286) en over het inzage-recht (blz. 290). Stuk voor stuk opmerkingen die, ook zonder fundament in art. 6 EVRM of art. 14 IVBP, overdenking waard zijn.

F. F. Langemeijer.

BOEKAANKONDIGING

Bij W. E. J. Tjeenk Willink bv is verschenen in de serie Studiepockets Strafrecht de 2e druk (1991) van „Justitiële documentatie en de verklaring omtrent het gedrag” van Prof. Mr H. Singer-Dekker.
ISBN 90 271 3386 7; prijs f44,50.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Errata

Door een niet tijdig opgemerkte zetfout is op blz. 230 en op blz. 231 van deze jaargang boven de uitspraken van 17 mei 1991 en van 31 mei 1991 ten onrechte vermeld „Arrondissementskrijgsraad” in plaats van „Arrondissementsrechtbank”.

Boekbesprekingen

<i>Mr. F. F. Langemeijer: „Tuchtrecht getoetst”</i> door Mr. M. J. C. Leijten.	282
---	-----

Boekaankondigingen

Serie Studiepockets Strafrecht.	284
--------------------------------------	-----

Opmerkingen en mededelingen

Errata.	284
--------------	-----

AANMOEDIGINGSPREMIE

Het bestuur van de Militair Rechtelijk Vereniging heeft besloten met ingang van 1988 jaarlijks een aanmoedigingspremie ter beschikking te stellen, teneinde de belangstelling voor en het bestuderen van het militaire recht in de meest ruime zin van het woord, te bevorderen. Voor deze premie, welke f 500,- bedraagt, kunnen in aanmerking komen studenten aan een instelling voor wetenschappelijk onderwijs – met uitzondering van de voor de juridische studie, van dienstwege aangewezen militairen – op grond van een *scriptie* in het kader van hun studie, *over een militair-rechtelijk onderwerp*, voltooid in het kalenderjaar voorafgaand aan de datum van inzending.

Belangstellenden kunnen zich ter verkrijging van het regelement voor deze aanmoedigingspremie en/of nadere inlichtingen wenden tot het secretariaat van de vereniging, p/a Paleis van Justitie, kamer 242, Jul. van Stolberglaan 2, 2595 CJ 's-Gravenhage.

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *Th. J. Clarenbeek*, Vice-president van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht,
Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst;
Mr *O. van der Wind*, Kolonel van de Militair Juridische Dienst,
Voorzitter-plv van het Ambtenarengerecht te Haarlem;
voor de Koninklijke landmacht: Mr *W. van den Berg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;
voor de Koninklijke luchtmacht: Mr *H. J. Visser*, Kolonel der Koninklijke luchtmacht;
voor de Koninklijke marine: Mr *H. Segers*, Kapitein-ter-zee van administratie;
voor de Centrale Organisatie: Drs *G. J. van Hegelsom*;
Adres van de Redactiecommissie: Gansstraat 18, 2352 EC Leiderdorp.

VASTE MEDEWERKERS:

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, em.-bijzonder Hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, oud-president van het Hoog Militair Gerechtshof, Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;
Mr *N. Keijzer*, Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden;
Prof. Mr *G. L. Coolen*, Schout-bij-nacht van administratie, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam.
Prof. Mr *P. H. Kooijmans*, Hoogleraar in het volkenrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden.
Prof. Mr *A. K. Koekkoek*, Hoogleraar in het staats- en bestuursrecht aan de Katholieke Universiteit Brabant;

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M. R. T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1990 f 37,25. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij SDU Uitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,00. Nadere informatie omtrent bestellingen: SDU, afdeling bestelling, Postbus 20041, 2500 EA 's-Gravenhage.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 1 pagina ontvangen een honorarium van f 45,- per pagina tot een maximum van f 300,- per aflevering, benevens 5 present-exemplaren van de desbetreffende aflevering van het Tijdschrift. De inhoud van het *M. R. T.* wordt opgenomen in een voor derden toegankelijke juridische databank. Het auteursrecht wordt met de publikatie overgedragen aan de Staat der Nederlanden.

Kennisgeving van adreswijziging (uitsluitend betalende abonnees) te richten tot de SDU uitgeverij, afdeling bestellingen, Postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage.

Zij die het tijdschrift van rijkswege verstrekt krijgen dienen zich voor kennisgeving van adreswijziging te wenden tot het hoofd van de sectie juridische zaken van het krijgsmachtdeel waartoe zij behoren.

*Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXXIV

november 1991

Aflevering

10

SDU uitgeverij

INHOUD

Wetgeving

Tot stand gekomen en aanhangige wetgeving.	285
---	-----

Strafrechtspraak

Hof Ah 05.06.91	Totaalweigeraar. Kwalificatie. Strafmaat (Naschrift C).	288
Rb Ah 30.07.91	Desertie door militair die nadien dienstongeschikt is verklaard. Schuldigverklaring zonder toepassing van straf of maatregel.	290

Tuchtrechtspraak

Rb Ah 03.05.91	De WMT kent geen deelnemingsvormen die bestraffing voor uitlokking, medeplichtigheid of mededaderschap van door een ander militair gepleegde schending van de gedragsregel van art. 21 WMT mogelijk maken (Naschrift F. F. Langemijer).	292
Rb Ah 19.07.91	Tegen een schuldigverklaring zonder strafoplegging is, indien de beslissing de schending van art. 24 WMT betreft, geen beroep mogelijk (Naschrift C.).	294
Rb Ah 19.07.91	De beschuldigde verschijnt tweemaal niet op de oproep voor behandeling van zijn beroep. Beroep vervallen verklaard.	296
Rb Ah 02.08.91	Tussen de aanvang van het tuchtproces en de aanvang van het onderzoek in eerste aanleg zijn meer dan 21 dagen verstreken. Tuchtproces van rechtswege geëindigd (Naschrift C.).	296
Rb Ah 30.08.91	De uitspraak mag in geval de beschuldigde na de sluiting van het onderzoek ziek thuis is ook na meer dan één werkdag worden gedaan (Naschrift C).	298

Administratieve rechtspraak

CRvB 31.01.91	Voordrachten kunnen rechtstreeks treffen. Een besluit of een weigering van de minister om een voordracht aan de Koningin te doen wordt thans wel aangemerkt als een besluit waardoor de militair rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen (Naschrift G.L.C.).	301
CRvB 23.05.91	Het niet toetsbare verschil. Het verschil tussen C, CD en D leent zich zo weinig voor objectieve toetsing dat in de regel voor de rechter geen aanleiding zal bestaan om de ene waardering als juist en de andere als onjuist aan te merken (Naschrift G.L.C.).	303
CRvB 05.04.88	Getroffen door suikerziekte. Bij samenloop van de ontslaggronden, genoemd in (thans) art. 39 lid 2 onder f en onder h, dient de keuze, die uiteindelijk wordt gemaakt, de toetsing aan de algemene rechtsbeginselen en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur te kunnen doorstaan (Naschrift G.L.C.).	305
CRvB 17.07.90	Gelet op de integratiegedachte II. De integratiegedachte, die aan het AMAR ten grondslag ligt, impliceert geenszins dat alle ministeriële uitvoeringsbepalingen voor de drie krijgsmacht delen volledig gelijk dienen te zijn.	308
CRvB 14.06.90	Het offer. Het is niet onredelijk van een militair, die gedurende enige tijd noodgedwongen thuis als gezinsverzorger moet optreden, een zeker offer te vragen in de vorm van inlevering van een aantal verlofdagen, mits zijn verlofgoed niet zo zeer wordt aangetast dat hij niet meer van een normale jaarlijkse vakantie kan genieten.	310

(vervolg: omslag -3-)

Annotatoren:	G.L.C. – Prof. Mr G. L. Coolen
	C. – Mr Th. J. Clarenbeek
	W. – Mr O. van der Wind

WETGEVING

Deze opgave sluit aan bij de opgave, voorkomend in aflevering 8, jaargang 1991.

TOT STAND GEKOMEN WETGEVING

Wetten

- Bij Wet van 25 februari 1991, Stb. 157, is hoofdstuk X (Ministerie van Defensie) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk voor het jaar 1989 gewijzigd.
- Bij Wet van 5 december 1990, Stb. 4 (1991) en bij Wet van 25 februari 1991, Stb. 142, is hoofdstuk X (Ministerie van Defensie) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk voor het jaar 1990 gewijzigd.
- Bij Wet van 29 april 1991, Stb. 238, is hoofdstuk X (Ministerie van Defensie) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk voor het jaar 1991 gewijzigd.
- Bij Wet van 26 juni 1991, Stb. 366, is de Uitkeringswet gewezen militairen gewijzigd. De wijziging betreft de artikelen 3 en 9.

Koninklijke besluiten

- Bij Besluit van 20 december 1990, Stb. 14 (1991), is het in artikel 12 van het Besluit uitvoering Algemene militaire pensioenwet (Stb. 1966, 447) opgenomen percentage van 6,1 gewijzigd in 5,6.
  - Bij Besluit van 2 april 1991, Stb. 167, is vastgesteld het Sanctiebesluit financiële dienstenverkeer en betalingsverkeer Irak. Dit besluit vervangt de Sanctiebeschikking betalingsverkeer en financiële dienstenverkeer Irak 1990 en de (tweemaal gewijzigde) Sanctiebeschikking betalingsverkeer en financiële dienstenverkeer Irak en Koeweit 1990-III.
  - Bij Besluit van 8 april 1991, Stb. 168, wordt uitvoering gegeven aan Verordening (EEG) 2390/90, als ook Verordening (EEG) 3155/90, om het handelsverkeer van de Europese Gemeenschap betreffende Irak te verhinderen. Voor Nederland biedt de Sanctiewet 1977 de mogelijkheid om aan onderhavige verbodsbepalingen uitvoering te geven (Sanctiebesluit handels- en dienstenverkeer luchtvaart, scheepvaart en wegverkeer Irak 1990).
  - Bij Besluit van 25 februari 1991, Stb. 169, is het Besluit georganiseerd overleg militairen (Stb. 1974, 828) gewijzigd. Dit besluit voorziet in de wens om voortaan uitsluitend de centrales van ambtenaren toe te laten tot de centrale commissie georganiseerd overleg militairen. Zodoende zal er in plaats van een systeem van vertegenwoordiging door tien belangenverenigingen van militairen sprake zijn van vertegenwoordiging door vier ambtenarencentrales, te weten de Algemene Centrale van Overheidspersoneel (ACOP), de Christelijke Centrale van Overheids- en Onderwijzend personeel (CCOOP), het Ambtenarencentrum (AC) en de Centrale van Middelbare en Hogere Functionarissen bij Overheid en Onderwijs (CMHF).
- De tien belangenverenigingen van militairen dienen zich bij één van de vier ambtenarencentrales aan te sluiten, met een overgangperiode van ongeveer vier jaar om dit te bewerkstelligen.
- Bij Besluit van 17 september 1990, Stb. 184 (1991), is het geheel verouderde Voorschrift personeel marine-reserve ingetrokken.
  - Bij Besluit van 21 maart 1991, Stb. 187, is het Koninklijk besluit van 1 augustus 1966 (Stb. 353) tot vaststelling van leeftijdsgrenzen voor de vervulling van bepaalde functies als bedoeld in artikel 97, eerste lid, van het Algemeen Rijksambtenarenreglement gewijzigd. Artikel 1, lid 15, is komen te luiden: Voor de burgerambtenaren die bij de militaire inlichtingendienst werkzaam zijn in nader door de Minister van Defensie aan te wijzen functies in de operationele sector, geldt een leeftijdsgrens van 60 jaar.
  - Bij Besluit van 27 februari 1991, Stb. 209, is een eenmalige uitkering van f250,- toegekend aan alle militairen die op de peildatum (01-04-1990) in werkelijke dienst zijn (Besluit éénmalige uitkering militairen 1990).
  - Bij Besluit van 27 februari 1991, Stb. 210, zijn wijzigingen aangebracht in:
    - de Bezoldigingsregeling militairen zeemacht 1947
    - het Besluit herziening bezoldiging militairen zeemacht 1954

- het Toelagebesluit officieren-arts, officieren-tandarts en officieren-apothekers 1965
- de Regeling inkomsten militairen land- en luchtmacht
- het Besluit vakantie-uitkering militairen zeemacht
- het Besluit van 15 september 1988 (Stb. 435).

De wijzigingen houden alle verband met de per 1 april 1990 in het kader van het arbeidsvoorwaarden- en werkgelegenheidsoverleg voor het overheidspersoneel voor het jaar 1990 getroffen salarismaatregel.

- Bij Besluit van 11 april 1991, Stb. 225, is de Militaire wachtgeldregeling 1961 gewijzigd. De wijziging betreft de berekeningsgrondslag van de overlijdensuitkering.

- Bij Besluit van 24 april 1991, Stb. 278, zijn het Algemeen militair ambtenarenreglement (AMAR) en het Reglement rechtstoestand dienstplichtigen (RRDpl) gewijzigd op het punt van de uitoefening van grondrechten, alsmede van het ontslag van vlag- en opperofficieren.

- Bij Besluit van 2 mei 1991, Stb. 279, is artikel 50 van het Dienstplichtbesluit (Stb. 1956, 542) gewijzigd. Deze wijziging betreft twee onderwerpen:

- de verkorting van de duur van de eerste oefening van dienstplichtigen met twee maanden;
- de invoering van de mogelijkheid van klein verlof voor dienstplichtigen van de Koninklijke marine en de Koninklijke luchtmacht.

- Bij Besluit van 28 mei 1991, Stb. 320, zijn het Besluit organisatie korpsen officieren der zee-macht en de Regeling organisatie schepelingen ingetrokken.

- Bij Besluit van 17 juni 1991, Stb. 363, zijn de bedragen genoemd in artikel 70d, zevende en achtste lid, van de Bezoldigingsregeling militairen zeemacht 1947 gewijzigd.

- Bij Besluit van 2 juli 1991, Stb. 402, is het Besluit havenvergoeding militairen zeemacht gewijzigd. Met deze wijziging wordt voorzien in een aanpassing van het begrip „arrest”.

Ten gevolge van de herziening van het militair straf-, strafproces- en tuchtrecht is onder meer de mogelijkheid van het door de commandant opleggen van de straffen verzwaard arrest en licht arrest vervallen. Ingevoerd is de tuchtstraf van uitgaansverbod.

Er bestaat geen aanspraak op havenvergoeding indien niet kan worden gepassagierd ten gevolge van in verzekeringstelling (art. 57 Wetboek van Strafvordering), voorlopige hechtenis (art. 63 e.v. Wetboek van Strafvordering) of een uitgaansverbod (art. 48 Wet militair tuchtrecht).

- Bij Besluit van 8 juli 1991, Stb. 412, is vastgesteld het Verplaatsingskostenbesluit militairen. Dit besluit treedt in werking op een nader door de Kroon te bepalen datum. Op die datum houdt het Verplaatsingskostenbesluit 1962 op te gelden voor militairen.

- Bij Besluit van 8 juli 1991, Stb. 413, is vastgesteld het Besluit dienstreizen militairen. Dit Besluit regelt de tegemoetkoming in de reis- en verblijfkosten bij dienstreizen van militairen. Het nieuwe Besluit vervangt het Reisbesluit militairen 1978 (Stb. 284) en de Reisbeschikking militairen 1978.

Ministeriële beschikkingen

- Bij beschikking van de minister van Defensie van 1 maart 1991, Stcrt. 46, zijn de tarieven, gesteld in artikel 8, eerste en tweede lid, van de Inkwartieringsbeschikking 1953 opnieuw geïndexeerd.

- Bij gezamenlijke beschikking van de ministers van Defensie en van Binnenlandse Zaken van 20 maart 1991, Stcrt. 60, zijn per 1 januari 1991 de percentages van de vereveningsbijdrage als bedoeld in het Besluit inhouding overheidspersoneel aangepast aan de wijzigingen op het terrein van de sociale verzekeringen.

Bij beschikking van de minister van Defensie van 13 mei 1991, Stcrt. 96, zijn de contante-waardefactoren vastgesteld die nodig zijn bij de berekening van pensioenen. De vaststelling houdt verband met het Besluit reserve-overdracht beroepsmilitairen (Stb. 1988, 653).

- Bij beschikking van de minister van Defensie van 21 december 1990, Stcrt. 117, is de vliegbasis Volkel aangewezen als experimenteel project in het kader van zelfbeheer en zijn in verband daarmee de bevoegdheden op het gebied van personeelsbeheer gemandateerd (Mandateringsregel zelfbeheer Volkel).

- Bij beschikking van de minister van Defensie van 24 juni 1991, Stcrt. 124, is een aantal kleine wijzigingen aangebracht in de bedragen, genoemd in de Kostwinnersvergoedingsbeschikking militairen 1956 en de Inkomstenvergoedingsbeschikking militairen.

Rechtspositie militairen

Per 1 januari 1990 is binnen de krijgsmacht het nieuwe personeelsbeleid („Maatwerk”) van kracht geworden. In verband hiermee is een groot aantal nieuwe regelingen op het gebied van de rechtspositie van de militair tot stand gebracht. Deze regelingen zijn of worden alle gepubliceerd in de serie Ministeriële Publikaties 31.

Art. 5 Bekendmakingswet schrijft voor dat – indien een ministeriële regeling niet in de Staatscourant wordt geplaatst – in de Staatscourant zal worden medegegeeld op welke andere wijze bekendmaking zal geschieden. Met het oog hierop is in de Staatscourant 1991, 17, medegegeeld dat door plaatsing in de MP 31-serie zullen worden bekendgemaakt:

- de Regeling noodtestamenten, vastgesteld bij beschikking van de minister van Defensie van 16 november 1990;
- het Privacy-reglement tuchtrechtelijke registratie KL 1990, vastgesteld bij beschikking van de minister van Defensie van 26 november 1990;
- het Privacy-reglement strafrechtelijke registratie KL 1990, vastgesteld bij beschikking van de minister van Defensie van 26 november 1990;
- het Privacy-reglement informatiesysteem militair personeel Koninklijke marine, vastgesteld bij beschikking van de minister van Defensie van 6 november 1990;
- het Reglement bescherming persoonlijke levenssfeer registratie persoonsgegevens ingeschreven voor de dienstplicht, vastgesteld bij beschikking van de minister van Defensie van 1 september 1990;
- de Regeling statusvoorrechten gewezen militairen, vastgesteld bij beschikking van de minister van Defensie van 27 november 1990.

In de Staatscourant 1991, 56, is een tweede opsomming verschenen van nieuwe regelingen, die in de MP 31-serie zullen worden geplaatst. Deze opsomming bevatte:

- de Regeling bevordering dienstplichtigen KL 1990, vastgesteld bij beschikking van de minister van Defensie van 22 oktober 1990;
- de Regeling aanwijzingen bij ziekte militairen KL, vastgesteld bij beschikking van de minister van Defensie van 5 oktober 1990;
- de Vergoeding van extra reiskosten i.v.m. het betrekken van een defensiewoning op de Nederlandse Antillen of Aruba, vastgesteld bij beschikking van de minister van Defensie van 11 februari 1991.

De Staatscouranten 1991, nrs. 3, 12, 17, 56, 80, 88, 116 en 146, bevatten opsommingen van regelingen die – eerder opgenomen in de MP 31-serie – in de loop van het jaar zijn gewijzigd.

AANHANGIGE WETSONTWERPEN

Voorstel van Wet op het wetenschappelijk onderwijs voor de krijgsmacht (WWOK)

Met betrekking tot bovengenoemd wetsontwerp (19975) is in de Defensienota 1991 (21991) aangegeven dat de voortzetting van de parlementaire behandeling van het wetsontwerp WWOK zou worden heroverwogen.

De staatssecretaris van Defensie schrijft in een brief aan de Tweede Kamer dat het de bedoeling is dat de Koninklijke Militaire Academie (KMA) en het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM) in de toekomst nauwer gaan samenwerken met de Nederlandse universiteiten.

De staatssecretaris legt uit dat de Tweede Kamer bezwaren heeft geuit tegen voortzetting van de parlementaire behandeling van dit wetsvoorstel, dat tot doel heeft het wetenschappelijk karakter en niveau aan het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM) en de Koninklijke Militaire Academie (KMA) te waarborgen.

De Staatssecretaris komt tot de conclusie dat het zinvoller is door middel van nauwe samenwerking van het KIM en de KMA met de universiteiten het beoogde effect te realiseren en zodoende het pad van de WWOK niet langer te volgen.

De keuze voor samenwerking met de universiteiten betekent dat de parlementaire behandeling van de WWOK niet wordt voortgezet.

STRAFRECHTSPRAAK

Gerechtshof te Arnhem
militaire kamer

Arrest van 5 juni 1991

Voorzitter: Mr Van Eupen; *Lid:* Mr Lion; *Militair lid:* Generaal-majoor Mr Beljaars.

Een militair (totaalweigeraar) wordt door de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem wegens „opzettelijke ongehoorzaamheid, terwijl de schuldige opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhard, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen,“ veroordeeld tot gevangenisstraf voor de duur van zes maanden. Hij staat na 1 januari 1991 in hoger beroep terecht bij de militaire kamer van het Gerechtshof te Arnhem. De aanvankelijke telastelegging wordt in hoger beroep gewijzigd. Het hof kwalificeert het bewezenverklaarde als: „Als militair weigeren en opzettelijk nalaten iedere dienst, van welke soort ook, te verrichten,“ en legt een gevangenisstraf voor de duur van negen maanden op.

(WSr art. 1; WMSr art. 139 (nieuw), 114 (oud); WMSv art. 68)

ARREST

gewezen op het hoger beroep, ingesteld tegen het vonnis van de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem van 26 juni 1990 in de strafzaak tegen A.E.H., geboren te A., 25 mei 19 . ., wonende te B., dpl. soldaat, thans niet in dienst.

Het hoger beroep

De auditeur-militair heeft tegen voormeld vonnis hoger beroep ingesteld.

Onderzoek van de zaak

Dit arrest is gewezen naar aanleiding van het onderzoek op de terechtzitting van het hof van 22 mei 1991 en, overeenkomstig het bepaalde bij artikel 422 van het Wetboek van Strafvordering, het onderzoek op de terechtzitting in eerste aanleg.

Het hof heeft kennis genomen van de vordering van de procureur-generaal, na voorlezing aan het hof overgelegd en van hetgeen door de verdachte naar voren is gebracht.

Het vonnis waarvan beroep

Het hof verenigt zich niet met het vonnis, waarvan beroep, zodat dit behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

De telastelegging

Aan verdachte is bij de inleidende dagvaarding, zoals op de terechtzitting in hoger beroep gewijzigd, telastegelegd, dat:*)

*) De telastelegging luidde:

dat beklaagde terwijl beklaagde als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 23 april 1990 te of nabij Breda, in elk geval in Nederland, nadat beklaagdes militaire meerdere, de kapitein J. Gilde, beklaagde de opdracht had gegeven om een binnengevechtspak aan te trekken, heeft geweigerd en/of opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen, waarbij beklaagde opzettelijk in beklaagdes ongehoorzaamheid heeft volhard, nadat genoemde meerdere beklaagde uitdrukkelijk op beklaagdes strafbaarheid had gewezen;

De telastelegging luidde na wijziging in hoger beroep:

verdachte als dienstplichtig militair in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op of omstreeks 23 april 1990, te of nabij Breda, in elk geval in Nederland, heeft geweigerd en/of opzettelijk heeft nagelaten iedere dienst, van welk soort ook, te verrichten, immers heeft verdachte toen en daar, nadat verdachtes militaire meerdere, de kapitein J. Gilde, verdachte de opdracht (had) gegeven om zich in militair tenue te kleden en daartoe een binnengevechtspak aan te trekken, geweigerd en of opzettelijk nagelaten aan dat

Tengevolge van een kennelijke omissie ontbreekt in de zesde regel van de gewijzigde telastelegging tussen de woorden „opdracht” en „gegeven” het woord „had”.

Het hof leest dit woord in de gewijzigde telastelegging in. De verdachte is daardoor niet geschaad in de verdediging.

Door het hof gebezigde bewijsmiddelen

P.M.

Bewezenverklaring

Door voormelde bewijsmiddelen, waarin zijn vervat de redengevende feiten en omstandigheden waarop de bewezenverklaring steunt, heeft het hof de overtuiging verkregen en acht het hof wettig bewezen, dat verdachte het telastegelegde heeft begaan, met dien verstande, dat:

verdachte als dienstplichtig militair in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 23 april 1990, te Breda, heeft geweigerd en opzettelijk heeft nagelaten iedere dienst, van welke soort ook, te verrichten, immers heeft verdachte toen en daar, nadat verdachtes militaire meerdere, de kapitein J. Gilde, verdachte de opdracht had gegeven om zich in militair tenue te kleden en daartoe een binnengevechtspak aan te trekken, geweigerd en opzettelijk nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen, waarbij verdachte opzettelijk in verdachtes ongehoorzaamheid heeft volhard, nadat genoemde meerdere verdachte uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid had gewezen en verdachte aan genoemde meerdere desgevraagd te kennen heeft gegeven zich niet te willen onderwerpen aan een militaire keuring, noch een verzoek als bedoeld in artikel 3 van de Wet Gewetensbezwaarden militaire dienst te willen doen.

Strafbaarheid van het bewezenverklaarde

Het bewezene levert op het misdrijf

„*Als militair weigeren en opzettelijk nalaten iedere dienst, van welke soort ook, te verrichten;*” strafbaar gesteld bij artikel 139 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Strafbaarheid van de verdachte

Verdachte is strafbaar, nu geen omstandigheid is gebleken of aannemelijk geworden die verdachte niet strafbaar zou doen zijn.

Oplegging van straf en/of maatregel

Het hof acht na te melden strafoplegging in overeenstemming met de aard en de ernst van het bewezenverklaarde, de omstandigheden waaronder dit is begaan, mede gelet op de persoon van verdachte, zoals van een en ander bij het onderzoek ter terechtzitting is gebleken.

Het hof heeft bij zijn straftoemeting in het bijzonder in aanmerking genomen – en vindt daarin de redenen die tot de keuze van een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van na te melden duur leiden – dat het telastegelegde en bewezenverklaarde feit een ernstig strafbaar feit is, ook in vergelijking met andere misdrijven. Verdachte heeft immers niet alleen geweigerd het bewuste dienstbevel op te volgen, doch tevens doen blijken dat hij elk dienstbevel zou hebben geweigerd en ook zal weigeren, omdat hij in het geheel geen militaire dienst wenst te verrichten. Anders dan het overgrote deel van de dienstplichtigen, die voor de werkelijke militaire dienst worden opgeroepen, zal hij die dienst – met alle daaraan verbonden inconveniënten – derhalve niet verrichten, niet in vreedstijd in eerste oefening en voor herhalingsoefeningen, noch in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden.

Daarbij komt, dat verdachte uitdrukkelijk te verstaan heeft gegeven dat hij geen beroep wenst te doen op de Wet gewetensbezwaren militaire dienst, met als gevolg dat hij ook geen vervangen-

---

dienstbevel te gehoorzamen, waarbij verdachte opzettelijk in verdachtes ongehoorzaamheid heeft volhard, nadat genoemde meerdere verdachte uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid had gewezen en verdachte aan genoemde meerdere desgevraagd te kennen heeft gegeven zich niet te willen onderwerpen aan een militaire keuring, noch een verzoek als bedoeld in artikel 3 van de Wet Gewetensbezwaren militaire dienst te willen doen.

de dienst zal doen, waartoe degenen, wier bezwaren tegen de militaire dienst als ernstige gewetensbezwaren zijn erkend, verplicht zijn.

Dat verdachte aldus welbewust niet wenst te voldoen aan de op hem rustende grondwettelijke, nader bij en krachtens de Dienstplichtwet geregelde verplichtingen, en dat hij evenmin gebruik wenst te maken van de mogelijkheid vrijstelling van die verplichtingen overeenkomstig de eveneens uit de Grondwet voortvloeiende Wet gewetensbezwaren militaire dienst te verkrijgen, brengt naar het oordeel van het hof mede, dat een langere gevangenisstraf behoort te worden opgelegd dan de eerste rechter heeft gedaan.

Het hof neemt anderzijds in aanmerking dat onlangs de duur van de eerste oefening voor dienstplichtige militairen met 2 maanden is verkort, terwijl het in artikel 139 van het Wetboek van Militair Strafrecht – zoals gewijzigd per 1 januari 1991, bedreigde strafmaximum lagen is dan dat van artikel 114, lid 1, jo artikel 114, lid 3, aanhef en sub 1° (oud) van dat Wetboek; het hof zal dan ook een gevangenisstraf van kortere duur opleggen dan door de procureur-generaal is gevorderd.

Toepasselijke wettelijke voorschriften

Het hof heeft gelet op artikel 10 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 139 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

[Volgt: vernietiging van het vonnis waarvan beroep en veroordeling tot een gevangenisstraf voor de duur van negen maanden met aftrek van ondergaan voorarrest – *Red.*].

NASCHRIFT

De Arrondissementskrijgsraad veroordeelde de beklaagde tot zes maanden gevangenisstraf. Door het Hoog Militair Gerechtshof werd in soortgelijke gevallen de straf gewijzigd in 12 maanden gevangenisstraf, hetgeen, gelet op art. 15 Sr een effectieve strafduur van 8 maanden betekent. De militaire kamer van het Gerechtshof te Arnhem legt om in de strafmotivering opgesomde redenen een straf op van 9 maanden, hetgeen een effectieve strafduur van 7 maanden inhoudt.

Op 19 maart 1991 werd een totaalweigeraar, die het telastegelegde feit zou hebben gepleegd op of omstreeks 29 oktober 1990 berecht door de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem¹⁾. In die zaak werd de officier van justitie niet-ontvankelijk verklaard in zijn strafvervolging omdat de telastelegging, die na de wijziging ter terechtzitting was toegesneden op art. 139 WMSr (nieuw) het oog had op een strafbepaling, die voor 1 januari 1991 nog niet bestond. Het hof heeft naar uit dit arrest blijkt over hetzelfde onderwerp een ander oordeel.

In een soortgelijke zaak is tegen de beslissing van het hof beroep in cassatie ingesteld.

C.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem militaire kamer

Vonnis van 30 juli 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith; *Rechter:* Mr J. Barendsen; *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Desertie, in tijd van vrede gepleegd. Schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel omdat verdachte nadien dienstongeschikt is verklaard en verdachte, gezien de bevindingen van een forensisch rapport, kennelijk ten onrechte is ingelijfd in de militaire dienst.

(WMSr art. 100, WSr art. 9a)

---

¹⁾ Zie MRT LXXXIV (1991) blz. 221.

De meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, rechtdoende in de zaak van de officier van justitie in het arrondissement Arnhem, aanhangig gemaakt bij dagvaarding aan de verdachte in persoon betekend op 7 juni 1991, tegen V.D.J., geboren te R., . . . mei 19 . . ., wonende te A., dpl. soldaat, thans met groot verlof, terechtstaande terzake:

dat verdachte als militair, in tijd van vrede, van op of omstreeks 21 januari 1991 tot op of omstreeks 25 februari 1991 van verdachtes te of nabij Zuidlaren, in elk geval in Nederland, gelegen onderdeel opzettelijk, althans in ernstige mate nalatig, ongeoorloofd afwezig is geweest gedurende langer dan dertig dagen, in ieder geval langer dan vier dagen, althans in genoemd tijdvak of een gedeelte daarvan gedurende een of meer perioden van langer dan dertig dagen, in elk geval langer dan vier dagen;

Gezien de stukken.

Gelet op het onderzoek ter terechtzitting d.d. 16 juli 1991.

Gehoord de vordering van de officier van justitie, op de terechtzitting van 16 juli 1991, strekkende tot schuldigverklaring zonder straf.

Gelet op hetgeen door verdachte te zijner verdediging is aangevoerd.

De rechtbank bezigt tot bewijs ten aanzien van het telastegelegde feit, de inhoud van de navolgende wettige bewijsmiddelen:

P.M.

Door de inhoud van voormelde bewijsmiddelen opleverende de redengevende feiten en omstandigheden waarop na te melden beslissing steunt, heeft de rechtbank de overtuiging verkregen en acht zij bewezen, dat verdachte het telastegelegde heeft begaan, met dien verstande:

dat verdachte als militair, in tijd van vrede, van 21 januari 1991 tot 25 februari 1991 van verdachtes te Zuidlaren gelegen onderdeel opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest.

Het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„desertie, in tijd van vrede gepleegd”,

strafbaar gesteld bij artikel 100, eerste lid, aanhef en onder ten tweede, juncto artikel 100, tweede lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Verdachte is strafbaar, daar geen feiten of omstandigheden aannemelijk zijn geworden die de strafbaarheid van de verdachte zouden opheffen of uitsluiten.

Omtrent verdachte is een rapport van het Hoofd van de Afdeling Forensische en Sociale Psychiatrie van de Inspectie Geneeskundige Dienst Koninklijke landmacht opgemaakt d.d. 28 februari 1991, waarin onder meer wordt gesteld dat verdachte vanaf zijn vijftiende jaar harddrugs gebruikt, zwak is en geen enkele verantwoordelijkheid voor zijn bestaan neemt. Op grond waarvan wordt geconcludeerd dat verdachte onvoldoende stabiel is voor de militaire dienst en derhalve dienstongeschikt.

De rechtbank neemt die conclusie over en maakt die tot de hare.

Overeenkomstig genoemde conclusie kan niet gezegd worden dat verdachte niet strafbaar is. Omstandigheden welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten, zijn ook anderszins niet aannemelijk geworden.

De rechtbank is van oordeel dat geen straf of maatregel dient te worden opgelegd in verband met het feit dat verdachte dienstongeschikt is verklaard en verdachte, gezien de bevindingen in eerder genoemd rapport, kennelijk ten onrechte is ingelijfd in de militaire dienst.

[Volgt: Bepaling dat geen straf of maatregel zal worden opgelegd – Red].

TUCHTRECHTSPRAAK

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 3 mei 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr H. Eigenberg, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Vertrouwensman: Mr. M. Weststraten (A.V.N.M.)

De commandant heeft bewezen verklaard: „Als vertrouwensman een militair gesteund in zijn beklag wegens onbillijke behandeling, terwijl vermoed kon worden dat het een beklag tegen beter weten in betrof.” Deze bewezenverklaring sluit niet aan bij de gedragsregel, vervat in art. 27 WMT, noch valt het bewezen feit onder enig andere gedragsregel.

De Wet militair tucht recht kent geen deelnemingsvormen die het mogelijk maken de beschuldigde te straffen terzake van een mogelijke uitlokking van, medeplichtigheid aan of mededaderschap van een schending van de gedragsregel in art. 21 WMT door een andere militair.

(WMT art. 1, 21 en 29)

UITSPPRAAK

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van J. H. rnr . . . , – hierna aangeduid als beschuldigde – terzake van een hem opgelegde krijgstucltelijke straf van berisping hem opgelegd door . . . , C – DVbbedcie 541 Vbdat.

Verloop van de procedure:

Beschuldigde werd op 19 februari 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

„Op 4 februari 1991 binnen een militaire plaats een militair overgehaald tot het indienen van een beklag, dan wel wetende dat een militair een beklag tegen beter weten in zou indienen, hem hier niet van weerhouden.”

Op 22 februari 1991 werd beschuldigde wegens schending van de gedragsregel van de artikelen 26 en 1 van de Wet militair tucht recht ges'raft met de straf van berisping op grond van de bewezen gedraging:

„als vertrouwensman, een militair gesteund in zijn beklag wegens onbillijke behandeling, terwijl vermoed kon worden dat het een beklag tegen beter weten in betrof”, met als bewijsmiddel onder meer de eigen waarneming:

„Tijdens de behandeling van het tucht rechtelijke onderzoek naar een vergrijp, gepleegd door de soldaat R. heeft de soldaat H. namens de soldaat R. verklaard te overwegen alsnog wegens onbillijke behandeling in beklag te gaan. Door mij is uitdrukkelijk gesteld dat een beklag wegens onbillijke behandeling op voorhand ongegrond zou zijn omdat rechtmatig is gehandeld.”

Het beroep is behandeld ter openbare terechtzitting op 19 april 1991.

De beschuldigde, bijgestaan door zijn vertrouwensman mr M. Weststraten van de A.V.N.M., is daarbij gehoord.

De officier van justitie heeft geconcludeerd tot vrijspraak met als motivering – zakelijk weergegeven:

de bewezen gedraging levert niet op de schending van de gedragsregel van artikel 26 Wet militair tucht recht, noch van enige andere gedragsregel.

Iemand „steunen”, inherent aan het zijn van vertrouwensman, is geen overhalen etc. etc. als genoemd in de beschuldiging. Zo artikel 21 Wet militair tucht recht al van toepassing zou zijn op gestrafte cliënt, lijkt de wet geen mogelijkheid te bieden voor een deelnemingsvorm. Artikel 1 Wet militair tucht recht biedt geen ruimte, hoewel in de Memorie van Toelichting wel gesproken wordt over algemene leerstukken.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De bestreden uitspraak:

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging(en) heeft (hebben) plaatsgevonden. In de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is gemaakt nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

De rechtbank verenigt zich niet met de bestreden uitspraak zodat deze behoort te worden vernietigd en opnieuw moet worden rechtgedaan.

Als door de commandant bewezen geachte gedraging is vermeld:

„Als vertrouwensman een militair gesteund in zijn beklag wegens onbillijke behandeling, terwijf vermoed kon worden dat het een beklag tegen beter weten in betrof”;

Als overtreden gedragsregel is vermeld artikel 26, eerste lid WMT.

De rechtbank is van oordeel dat de door de commandant bewezen geachte gedraging niet onder art. 26 WMT kan vallen, nu in die gedraging niets terug te vinden is van het door een gift, belofte, bedreiging of misleiding overhalen tot het doen van een beklag. Bij het onderzoek ter terechtzitting – gebaseerd op de beschuldiging waarin het woord „overhalen ” nog wel voorkwam – is daar ook niet van gebleken.

De bewezen gedraging valt evenmin onder enige andere gedragsregel van de WMT. Artikel 27 is niet van toepassing, nu de beschuldigde geen meerdere was van de soldaat R. Artikel 21 is ook niet van toepassing, nu de WMT geen deelnemingsvormen kent die het mogelijk zouden maken de beschuldigde te straffen voor een mogelijke uitlokking aan, of medeplichtigheid dan wel mededaderschap van, een door de soldaat R. gepleegde overtreding van de gedragsregel van artikel 21 WMT.

De beslissing in eerste aanleg dient derhalve vernietigd te worden. De beschuldigde dient alsnog te worden vrijgesproken.

[Volgt: Vernietiging van de bestreden uitspraak. Vrijspraak – Red.].

NASCHRIFT

Het algemeen deel van het Wetboek van Strafrecht kent als deelnemingsvormen, kort gezegd: medeplegen, doen plegen, uitlokken en medeplichtigheid. Het praktisch belang daarvan is dat iemand die op een van die manieren actief betrokken is bij het plegen van een strafbaar feit gestraft kan worden, ook al vervult hij zelf niet alle bestanddelen van de delictsomschrijving. Medeplichtigheid aan overtreding is overigens niet strafbaar (art. 52 Sr.). Onder de werking van de Wet op de Krijgstucht gold een zo algemene omschrijving van het krijgstuchtelijke vergrijp dat aan dergelijke deelnemingsconstructies in het militaire tuchtrecht geen behoefte bestond.

Toen het wetsontwerp voor de Wet militair tuchtrecht ging voorzien in een gesloten stelsel van gespecificeerde gedragsregels, werd de vraag actueel of ook het militair tuchtrecht dergelijke deelnemingsvormen moet omvatten. Die vraag is tijdens de parlementaire behandeling even aan de orde geweest. Ik citeer de memorie van antwoord (blz. 17): „De leden van de P.v.d.A-fractie steunden het voorstel, een poging tot schending van een gedragsregel niet strafbaar te stellen. Zij vroegen zich af of deze overeenstemming met het commune recht ook voor de medeplichtigheid aan schending van de gedragsregels in het tuchtrecht volledig is doorgevoerd. Wij veronderstellen dat met genoemde overeenstemming wordt bedoeld, die met de regeling ter zake van de overtredingen, en antwoorden dat de medeplichtigheid in strafrechtelijke zin aan de schending van een gedragsregel evenals de poging in het militair tuchtrecht niet zal gelden. De feitelijke handeling zelf kan natuurlijk wel de schending van een gedragsregel opleveren en als zodanig worden bestraft.”

De gemaakte vergelijking met de strafrechtelijke overtredingen, ten aanzien waarvan – anders dan bij misdrijven – poging en medeplichtigheid niet strafbaar zijn, zou kunnen doen denken dat a contrario de overige deelnemingsvormen (medeplegen, doen plegen, uitlokken) wel in het militair tuchtrecht gebruikt kunnen worden. Wanneer de commandant echter een militair, die de schending

van een gedragsregel medepleegt, uitlokt of doet plegen, zou willen straffen, stuit de commandant op het gesloten stelsel van gedragsregels. Wie niet zelf de bestanddelen van een van de gedragsregels in de Wet militair tuchtrecht vervult, gaat tuchtrechtelijk vrij-uit. Dat is dan ook wat in de onderhavige zaak gebeurd is.

De officier van justitie heeft hier nog verwezen naar artikel 1 Wet militair tuchtrecht: „De zowel „in deze wet als in het Wetboek van Militair Strafrecht voorkomende uitdrukkingen hebben in beide „dezelfde betekenis“. Die bepaling houdt niet méér in dan dat de terminologie in beide wetten gelijk is. Zij doorbreekt het gesloten stelsel van gedragsregels niet en biedt dus geen basis om deelnemingsvormen uit het strafrecht in het tuchtrecht over te nemen.

Artikel 21 WMT luidt – voor zover hier van belang –: „In strijd met de militaire tucht draagt „zich de militair die tegen beter weten in een aantijging tegen of een klacht over een andere militair „inbrengt of inzendt“. Het steunen van iemand in zijn beklag valt daar uiteraard niet onder. Omdat het onheuse beklag over de onbillijke behandeling in dit geval kennelijk door de andere militair (de soldaat R.) zelf werd ingediend, laat de uitspraak van de Rechtbank de vraag open wie als „inbrenger“ of „inzender“ beschouwd moet worden in het geval dat een militair, bijvoorbeeld een vertrouwensman, namens een andere militair zulk een aantijging of klacht inbrengt of inzendt.

F. F. Langemeijer

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 19 juli 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, Rechter: Mr H. Eigenberg, Militair lid: Luitenant-kolonel Mr D. B. ten Hoedt.

De beschuldigde is wegens overtreding van art. 24 WMT schuldig verklaard zonder strafoplegging. Hij komt bij de militaire kamer in beroep.

RECHTBANK: Daargelaten of het beroep tijdig en op de juiste wijze is ingesteld, de beschuldigde kan in zijn beroep niet worden ontvangen nu op grond van artikel 81, tweede lid, WMT geen beroep tegen de beslissing van de commandant openstaat. De Wet militair tuchtrecht kent niet de niet-ontvankelijk-verklaring als einduitspraak, zodat de rechtbank de bestreden beslissing dient te bevestigen.

(WMT art. 24, 81, 82 en 96)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van K. C. K. rnr . . . , sergeant-majoor, – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure:

De uitspraak is op 18 april 1991 door de commandant MT-SQ Vlbvkl aan beschuldigde uitgereikt zodat de termijn gedurende welke het beroep bij de rechtbank kon worden ingesteld afliep op 23 april 1991.

Op 24 april 1991 heeft de beschuldigde bij de commandant Vliegbasis Volkel/De Peel beroep ingesteld. Daargelaten of beschuldigde zijn beroepschrift bij de juiste commandant als bedoeld in artikel 82, eerste lid Wet militair tuchtrecht en binnen de in de wet gestelde termijn heeft ingediend, is de rechtbank van oordeel dat de beschuldigde niet kan worden ontvangen in zijn beroep, nu hij wegens overtreding van gedragsregel 24 Wet militair tuchtrecht is veroordeeld tot schuldigverklaring zonder strafoplegging en hij ex artikel 81, tweede lid Wet militair tuchtrecht hiertegen geen beroep kan instellen.

Niet-ontvankelijk verklaren, is geen einduitspraak van de Wet militair tuchtrecht. De rechtbank dient derhalve de bestreden uitspraak te bevestigen.

[Volgt: Niet-ontvankelijk-verklaring in het beroep, bevestiging van de bestreden uitspraak – Red.].

NASCHRIFT

Het beroep in militaire tuchtzaken behoort blijkens art. 82 WMT te worden ingesteld door het indienen van een beroepschrift bij de commandant. Ingevolge art. 83 WMT wordt de datum van indiening door of namens de commandant op het beroepschrift vermeld. De sergeant-majoor in deze zaak diende zijn beroepschrift in bij een andere bevelvoerende meerdere dan de commandant. De militaire kamer van de rechtbank stelt echter geen onderzoek in naar de ontvankelijkheid van het beroep. Niet wordt onderzocht of de militair wellicht geacht moet worden zijn beroep toch tijdig te hebben ingesteld (art. 84 WMT). Aangenomen mag worden dat de militaire kamer dit onderzoek om proces-economische overwegingen achterwege heeft gelaten omdat, zelfs als zou blijken dat de beschuldigde in zijn beroep zou kunnen worden ontvangen, hij toch geen inhoudelijke beslissing op zijn beroep zou krijgen nu tegen de door hem bestreden beslissing van zijn commandant geen beroep open staat. Beroep staat voor de beschuldigde immers slechts open:

– als hij is gestraft (art. 82, eerste lid, WMT) of

– als hij is schuldig verklaard zonder oplegging van straf met betrekking tot de schending van een gedragsregel neergelegd in art. 6 of 30 tot en met 35 (art. 81, tweede lid, WMT).

Blijkens de memorie van toelichting¹⁾ achtte de regering het in geval van schuldigverklaring zonder oplegging van straf alleen nodig beroep open te stellen indien de schuldigverklaring betreft de schending van gedragsregels, die in algemene zin beperkingen opleggen aan de grondrechten van vrijheid van meningsuiting en betoging. Daarenboven worden – aldus genoemde memorie – alleen strafopleggingen in de personeelsregistratie vastgelegd, zodat een bewezenverklaring zonder strafoplegging geen rechtspositionele gevolgen zal kunnen hebben.²⁾ In de Tweede Kamer is er bij het eindverslag³⁾ op gewezen dat in alle gevallen waarin schuldig is verklaard zonder oplegging van straf de mogelijkheid van beroep zou moeten open staan. De regering achtte daartoe geen reden aanwezig.⁴⁾ De rechtsgevolgen van de betreffende beslissing werden daarvoor te gering geacht.

De militaire kamer constateert dat de Wet militair tuchtrecht de niet-ontvankelijk-verklaring als einduitspraak niet kent. Art. 96 WMT spreekt slechts over bevestigen en geheel of gedeeltelijk vernietigen. De beslissing van de commandant wordt derhalve – zonder inhoudelijke toetsing – bevestigd⁵⁾.

C.

¹⁾ Bijl. Hand. II 16 813, stuk nr. 5, blz. 41, toelichting op dit (toen nog 79 genummerde) artikel.

²⁾ De bewezen gedraging kan, alhoewel de commandant geen straf oplegde óf in verband met de geringe betekenis van het vergrijp óf gelet op de persoon van de beschuldigde of zijn persoonlijke omstandigheden (art. 74, derde lid, WMT) desondanks wel een rol spelen bij de over de betreffende militair op te maken beoordeling.

³⁾ Bijl. Hand. II 16 813, stuk nr. 24, blz. 22.

⁴⁾ Bijl. Hand. II 16 813, stuk nr. 25, blz. 25.

⁵⁾ In het oude militaire strafrecht (RLLu/RZ) bestond (onder andere) de niet-ontvankelijk-verklaring (van het openbaar ministerie) als einduitspraak evenmin, de beklaagde moest in dat geval worden vrijgesproken. Desniettenstaande werd regelmatig in een einduitspraak deze niet-ontvankelijkheid uitgesproken (zie Arr.Kr.Ah. 07.08.79, MRT LXXIII (1980), met name het naschrift van W.H.V., zie echter ook HMG 19.12.79, MRT LXXIII (1980) blz. 459).

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 19 juli 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr H. Eigenberg, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Een militair dient een beroepschrift in. Hij verschijnt niet op de eerste oproeping. De rechtbank acht de aanwezigheid van de beschuldigde in principe noodzakelijk. De rechtbank stelt de behandeling uit en doet de beschuldigde opnieuw oproepen. De beschuldigde verschijnt niet op de herhaalde oproeping. Beroep vervallen verklaard.

(WMT art. 88)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van P. K., rnr ... – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure:

Beschuldigde heeft beroep ingesteld door een beroepschrift in te dienen.

Beschuldigde is op de eerste oproeping niet verschenen. De rechtbank achtte de aanwezigheid van de beschuldigde in principe noodzakelijk en na uitstel van de behandeling is door de rechtbank hernieuwde oproeping gelast.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 5 juli 1991.

Beschuldigde is wederom niet verschenen.

De rechtbank zal het beroep vervallen verklaren.

[Volgt: Vervallenverklaring van het beroep – Red.].

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 2 augustus 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr H. Eigenberg, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr G. M. J. Kruijthof.

Een militair stelt beroep in tegen de hem opgelegde tuchtrechtelijke straf. Hij verschijnt niet ter terechtzitting van de militaire kamer, hij blijkt niet goed te zijn opgeroepen. De militaire kamer behandelt het beroep om proces-economische redenen desondanks, daar de beschuldigde daardoor niet kan worden geschaad.

De militaire kamer constateert dat tussen de aanvang van het tuchtproces en de aanvang van het onderzoek in eerste aanleg meer dan 21 dagen zijn verlopen. Het tuchtproces is van rechtswege geëindigd. Vernietiging van de bestreden uitspraak.

(WMT art. 54, 88)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van P. A. B., rnr ... – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure:

Aan beschuldigde werd op 21 februari 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende:

„Beledigen van een militaire meerdere, op 1 februari 1991 buiten een militaire plaats buiten „Nederland”.

Beschuldigde werd op 18 maart 1991 door de commandant van 41 Pantserluchtdoelartilleriebatterij, . . . , wegens schending van de gedragsregel van artikel 20 van de Wet militair tuchtrecht gestraft met een geldboete van vijftig (50) gulden, op grond van de bewezen gedraging conform de hiervoor vermelde beschuldiging.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 19 juli 1991.

Beschuldigde is niet verschenen en tevens blijkt hij niet behoorlijk te zijn opgeroepen aangezien hij in verband met vakantie afwezig was.

De rechtbank acht de aanwezigheid van beschuldigde in dit geval niet noodzakelijk en zal in verband met de te nemen beslissing uit een oogpunt van proceseconomie de zaak verder afhandelen, nu beschuldigde daardoor niet kan worden geschaad.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De bestreden uitspraak

Op 21 februari 1991 is aan beschuldigde de beschuldiging uitgereikt, waarmee het tuchtproces is aangevangen. Het rapport is begonnen op 18 maart 1991.

Tussen deze beide data is een periode verstreken van meer dan 21 dagen, terwijl deze termijn niet ingevolge de artikelen 59, tweede lid, 64, tweede of derde lid, of 80, eerste lid, WMT is verlengd.

De rechtbank is van oordeel dat gelet op het bepaalde in artikel 54, eerste lid, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht, het tuchtproces van rechtswege is geëindigd.

Een en ander leidt er toe dat de bestreden uitspraak moet worden vernietigd.

[Volgt: Vernietiging van de bestreden uitspraak en verstaan dat het tuchtproces van rechtswege is geëindigd –Red.].

NASCHRIFT

Artikel 54, eerste lid aanhef en onder b, WMT bepaalt dat het tuchtproces in eerste aanleg van rechtswege eindigt als er na 21 dagen sedert de aanvang van het tuchtproces geen uitspraak is gedaan. De termijn van 21 dagen kan in bepaalde wettelijk voorziene gevallen worden verlengd. In de bovenstaande zaak deed geen van die gevallen zich voor. De uitreiking van de beschuldiging, waarmee ingevolge art. 51, eerste lid, WMT het tuchtproces aanvangt, vond plaats op 21 februari 1991. De uitspraak in eerste aanleg zou in deze zaak derhalve uiterlijk op 14 maart 1991 hebben moeten plaats vinden. Aangezien het onderzoek toen nog niet was aangevangen is de commandant het onderzoek begonnen op een moment dat het tuchtproces reeds van rechtswege geëindigd was.

De wet schrijft voor dat de commandant de beëindiging van rechtswege van het tuchtproces de beschuldigde schriftelijk mededeelt. Wat is rechtens indien een commandant – om welke reden dan ook – de beëindiging van rechtswege negeert?

De militaire kamer vernietigt de uitspraak van de commandant. Een na de van-rechtswegebeëindiging van het tuchtproces aan de beschuldigde opgelegde straf is derhalve naar het oordeel van de militaire kamer niet van rechtswege nietig, omdat de kamer dan met de constatering van die nietigheid zou hebben kunnen volstaan. Alhoewel één uitspraak wat nog weinig is om met stelligheid beweringen te doen, lijkt de militaire kamer van oordeel te zijn dat een beslissing van een commandant, ondanks daaraan eventueel klevende gebreken van kracht blijft totdat deze door een hogere instantie is vernietigd.

Arrondissementsrechtbank te Arnhem
militaire kamer

Uitspraak in beroep van 30 augustus 1991

Voorzitter: Jhr Mr P. R. Feith, *Rechter:* Mr J. Barendsen, *Militair lid:* Luitenant-kolonel Mr H. Eijsenga.

Een militair wordt gestraft wegens: vernielen van een ruit, niet melden van de vernieling en niet-opruimen van de scherven.

Overweging betreffende onvoldoend duidelijke plaatsaanduiding. Vermelding in de uitspraak welke de plaatsaanduiding had moeten zijn, aanpassing van de bewezenverklaring aan de genoemde vermelding.

Niet is beslist op de eerstvolgende werkdag na sluiting van het onderzoek, althans, daarvan blijkt niet. Dit leidt in dit geval niet tot nietigheid van de beslissing omdat de beschuldigde heeft verklaard dat hij in het tijdvak tussen de sluiting van het onderzoek en het moment van de uitspraak ziek thuis bleef.

(WMT art. 39, 52, 66, 76 en 79; WSr art. 350)

UITSpraak

van de meervoudige militaire kamer van de Arrondissementsrechtbank te Arnhem, op het beroep van G. P. J., rijder, rnr . . . , – hierna aangeduid als beschuldigde – waarbij de onderhavige uitspraak wordt bestreden.

Verloop van de procedure:

Aan beschuldigde werd op 26 juni 1991 een beschuldiging uitgereikt, luidende: op 20 juni 1991 te 22.00 uur binnen een militaire plaats zonder recht of toestemming een ruit ingeslagen van een legeringskamer, dit niet gemeld aan de Oovbtdienst en de scherven niet opgeruimd.

Beschuldigde werd op 2 juli 1991 door de commandant van Ssvbt 11 Afdra wegens schending van de gedragsregel van artikel 39 van de Wet militair tuchtrecht gestraft met f75,- op grond van de bewezen gedraging:

„Zonder recht of toestemming een ruit ingeslagen van een legeringskamer, dit niet gemeld aan de Oovbtdienst en de scherven niet opgeruimd”.

De zaak is behandeld ter openbare terechtzitting op 16 augustus 1991.

Beschuldigde is daarbij gehoord.

De rechtbank heeft beraadslaagd naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting en het onderzoek in eerste aanleg.

De bestreden uitspraak

Artikel 52, aanhef en onder b, van de Wet militair tuchtrecht schrijft voor dat in de beschuldiging onder meer moet worden opgenomen een opgave van tijd en plaats waarop de gedraging heeft plaatsgevonden. In de beschuldiging is naar het oordeel van de rechtbank de plaatsaanduiding onvoldoende duidelijk omschreven. Vermeld had moeten zijn: „op de Oranjekazerne te „Schaarsbergen”. Uit het onderzoek ter terechtzitting is echter gebleken dat beschuldigde door dit vormverzuim redelijkerwijs niet in zijn verdediging is geschaad nu beschuldigde kon begrijpen en heeft begrepen waarvan hij werd beschuldigd.

In strijd met het bepaalde in artikel 76, lid 1 Wet militair tuchtrecht is niet uiterlijk op de eerstvolgende werkdag na de sluiting van het onderzoek beslist, althans blijkt daarvan niet omdat punt 45 van het straffenformulier niet is ingevuld. Dat leidt in dit geval niet tot nietigheid van de beslissing, nu de beschuldigde heeft verklaard dat hij in het tijdvak tussen de sluiting van het onderzoek en het moment van de uitspraak ziek thuis verbleef.

Anders dan de commandant bezigt de rechtbank als bewijsmiddelen:

1. De verklaring van beschuldigde ter terechtzitting voor zover inhoudende zakelijk weergegeven:

Ik heb op 20 juni 1991 te 22.00 uur op de Oranjekazerne te Schaarsbergen zonder recht of toestemming een ruit kapot gemaakt van de legeringskamer, dit niet gemeld aan de Oovbtdienst en de scherven niet opgeruimd. Ik wilde alleen maar even op de ruit tikken, maar toen ik dat deed ging deze kapot.

2. Een rapport opgemaakt op 20 juni 1991 door wachtmeester P. M. A. Lennertz, voor zover inhoudende zakelijk weergegeven als verklaring van Lennertz voornoemd dat de rijder J. op 20 juni 1991 te 22.00 uur een ruit heeft ingeslagen, de scherven niet heeft opgeruimd en dit niet op de dagkamer heeft gemeld.

Gezien het vorenstaande dient de omschrijving van de bewezen gedraging te worden gewijzigd.

De rechtbank verenigt zich overigens met de bestreden uitspraak.

[Volgt: Wijziging van de omschrijving van de bewezen gedraging, zodat die komt te luiden: „Op 20 juni 1991 te 20.00 uur zonder recht of toestemming een ruit ingeslagen van een legeringskamer van de Oranjekazerne te Schaarsbergen, dit niet gemeld aan de Oovbtdienst en de „scherven niet opgeruimd”. Bevestiging van de uitspraak voor het overige – Red.]

NASCHRIFT

Zonder recht of toestemming inslaan van een ruit in de kazerne. Inslaan duidt op opzet. Het bestrafte feit vertoont, ondanks de mededeling van de beschuldigde dat hij slechts op de ruit wilde tikken, alle kenmerken van het misdrijf van art. 350 Sr. Uit de uitspraak blijkt – anders dan bij de op blz. 190 van deze jaargang gepubliceerde uitspraak van deze militaire kamer van 5 april 1991 – niet of de commandant toepassing heeft gegeven aan art. 79 WMT.

De commandant moet blijkens art. 76 WMT uiterlijk op de eerstvolgende werkdag na het sluiten van het onderzoek beslissen. De commandant zal aan de beschuldigde bij het sluiten van het onderzoek in het algemeen kunnen aanzeggen wanneer hij zijn beslissing zal nemen (of bekend maken). Veelal zal hij zelfs onmiddellijk na het onderzoek uitspraak kunnen doen. Indien de commandant de uitspraak echter bepaalt op een ogenblik dat enige tijd is gelegen na het sluiten van het onderzoek bestaat de kans dat de beschuldigde op het ogenblik van de uitspraak niet bij het onderdeel aanwezig is, waardoor uitreiking van de uitspraak niet mogelijk is. In hoeverre kan bij afwezigheid van de beschuldigde van het voorschrift van art. 76, eerste lid, WMT worden afgeweken?

Uit deze uitspraak van de militaire kamer kan worden afgeleid dat aan de termijn van art. 76, eerste lid niet strikt de hand behoeft te worden gehouden in het geval de beschuldigde na het sluiten van het onderzoek en voordat de uitspraak door de commandant is gedaan ziek thuis verblijft: „In „strijd met het bepaalde in artikel 76, lid 1 Wet militair tuchtrecht is niet uiterlijk op de eerstvolgende werkdag na de sluiting van het onderzoek beslist, althans blijkt daarvan niet . . . Dat leidt in dit „geval niet tot nietigheid van de beslissing nu de beschuldigde heeft verklaard dat hij in het tijdvak „tussen de sluiting van het onderzoek en het moment van de uitspraak ziek thuis verbleef.”

Kennelijk is de militaire kamer van oordeel dat in geval de beschuldigde na het sluiten van het onderzoek ziek thuis verblijft zich voor de commandant een situatie van overmacht voordoet waardoor uitreiken van de uitspraak meer dan één werkdag na het sluiten van het onderzoek ondanks het voorschrift van art. 76, eerste lid, WMT zonder gevolg blijft.

Hetzelfde moet – a fortiori – gelden voor de omstandigheid dat de beschuldigde in die periode ongeoorloofd afwezig zou zijn. Anders lijkt de zaak te liggen als de militair op de dag van de uitspraak met verlof of bewegingsvrijheid zou blijken te zijn, de commandant had dat kunnen (en moeten) voorzien.

De commandant dient bij de bepaling van het ogenblik waarop hij de uitspraak zal doen er wel op te letten dat de termijn van art. 54, eerste lid, aanhef en onder b, WMT niet wordt overschreden. Ook in het geval dat door overmacht geen uitreiking op de eerste werkdag na het sluiten van het onderzoek heeft kunnen plaatsvinden eindigt het tuchtproces – behoudens in de wet voorziene verlengingen van de termijn – van rechtswege op de 21e dag na de uitreiking van de beschuldiging.

Tenslotte nog een opmerking over de plaatsaanduiding. De militaire kamer heeft zich sedert 1 januari 1991 gedurende enige maanden beperkt tot het constateren dat de commandant in de beschuldiging een onvoldoend duidelijke plaats- en/of tijdaanduiding vermeldde. Sedert ongeveer augustus

1991 is de militaire kamer er toe overgegaan in uitspraken ook te vermelden welke de juiste plaatsaanduiding had moeten zijn. In deze uitspraak is de door de rechtbank vastgestelde juiste plaatsaanduiding – alhoewel die in de beschuldiging niet voorkwam – opgenomen in de bewezenverklaring. De militaire kamer nam ook de door de commandant in de bewezenverklaring weggelaten, in de beschuldiging wèl voorkomende, aanduiding van de tijd waarop de gedragingen hadden plaatsgevonden in de bewezenverklaring op.

C.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 31 januari 1991
nr. MAW 1989/38

Voorzitter: Mr J. Boesjes; *Leden:* Mr J. Janssen en Mr Ch. de Vrey.

Voordrachten kunnen rechtstreeks treffen

Een officier met de rang van kapitein verzocht de minister van Defensie hem bij de Kroon voor te dragen voor bevordering tot majoor. Toen dit verzoek werd afgewezen, stelde hij beroep in bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage. Dit Gerecht verklaarde hem in zijn beroep niet-ontvankelijk, zulks geheel in overeenstemming met de op dat ogenblik bestaande jurisprudentie. In hoger beroep vernietigde de Centrale Raad, die inmiddels was omgegaan, de uitspraak echter. Een besluit of een weigering van een minister een voordracht aan de Koningin te doen wordt thans wel aangemerkt als een besluit waardoor de ambtenaar rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen, aldus de Raad. Vervolgens deed de Raad het geding met toepassing van art. 110a Ambtenarenwet 1929 zelf af. Naar het oordeel van de Raad was niet gebleken dat het bestreden besluit in strijd was met enig algemeen verbindend voorschrift, enig algemeen rechtsbeginsel of enig algemeen beginsel van behoorlijk bestuur.

(MAW '31, art. 2 lid 2)

UITSPPRAAK

in het geding tussen G., wonende te H., eiser, en de minister van Defensie, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Bij besluit van 18 juni 1987 heeft gedaagde afwijzend beschikt op eisers verzoek hem bij Hare Majesteit de Koningin voor te dragen voor een tijdelijke bevordering tot de rang van majoor.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft het door eiser tegen dit besluit ingestelde beroep bij uitspraak van 7 februari 1989, nr. MAW 1987/1117, niet-ontvankelijk verklaard.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen.

Gedaagde heeft van contra-memorie gediend.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 10 januari 1991. Eiser is daar in persoon verschenen met bijstand van Mr E. H. A. Sant te Woudenberg als zijn raadsman. Gedaagde heeft zich doen vertegenwoordigen door Mr J. H. C. van Zanen, werkzaam bij het ministerie van Defensie.

II. Motivering

Eiser, destijds kapitein van de dienstgroep van officieren voor speciale diensten van de Koninklijke luchtmacht, heeft met het oog op de te verwachten plaatsing in de functie van Hoofdofficier toegevoegd aan het Hoofd Sectie Opleidingen bij de Directie Personeel Koninklijke luchtmacht aan gedaagde bij rekest van 15 juli 1986 verzocht hem bij Hare Majesteit de Koningin voor te dragen voor een tijdelijke bevordering tot de rang van majoor.

Bij schrijven van 18 juni 1987 heeft gedaagde eiser bericht dat bovengenoemde functie, waarmee eiser op 20 oktober 1986 werd belast, binnen de richtlijnen als neergelegd in de Nota van de staatssecretaris van Defensie van 25 april 1977, nr. 384.490/2 S, zoals gewijzigd bij nota van 27 december 1983 nr. PZ 83/051/6666, niet kon worden aangemerkt als een functie die een tijdelijke bevordering van de officier die die functie gaat vervullen mogelijk maakte. „Op grond „daarvan kan ik uw verzoek voor een tijdelijke bevordering tot majoor dan ook niet inwilligen”, aldus gedaagde in zijn brief van 18 juni 1987. Gedaagde heeft hieraan volledigheidshalve toegevoegd dat eisers functie in het kader van het per 1 januari 1987 verruimde beleid inzake tijdelijke bevorderingen en het daarbij behorende stappenplan per 1 september 1987 aan de beurt was om te worden aangemerkt als een functie die tijdelijke bevordering mogelijk maakt. Eiser is

met toepassing van het gewijzigde beleid inderdaad per 1 september 1987 tijdelijk bevorderd tot majoor. Hij verlangt echter tijdelijke bevordering met ingang van 20 oktober 1986.

Ofschoon aan eisers raadsman kan worden toegegeven dat de letterlijke tekst van het bestreden besluit zou kunnen worden gelezen als een weigering eiser tijdelijk te bevorderen (hetgeen niet tot de bevoegdheid van gedaagde doch tot die van de Kroon behoort), dient het bestreden besluit, mede bezien in het licht van de formulering van het verzoek waarop het een antwoord vormde, te worden aangemerkt als een weigering eiser voor tijdelijke bevordering voor te dragen bij de Kroon. Overeenkomstig de ter zake bestaande vaste jurisprudentie heeft de eerste rechter het beroep tegen deze weigering niet-ontvankelijk verklaard. Onlangs heeft de Raad bedoelde jurisprudentie echter gewijzigd in dier voege dat een besluit of weigering van een minister (of staatssecretaris) om een voorstel of voordracht aan de Koningin te doen thans wel wordt aangemerkt als een besluit waardoor de ambtenaar rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen (CRvB 9-10-90, TAR 1990, 233 en CRvB 1-11-90, TAR 1990, 244). Dit brengt mee dat de aangevallen uitspraak niet in stand kan blijven. Nu de zaak geen nadere behandeling behoeft en geen van partijen heeft verzocht om terugwijzing naar het ambtenarengerecht, zal de Raad het geding met toepassing van artikel 110a van de Ambtenarenwet 1929 zelf afdoen. Onder het ten tijde als in dit geding van belang geldende beleid inzake tijdelijke bevordering, zoals neergelegd in hogerge-noemde nota's van de staatssecretaris van Defensie, werd een tijdelijke bevordering alleen in overweging genomen, indien dit noodzakelijk was of werd geacht:

a. op grond van de interne (werk)verhoudingen bij of binnen de betrokken organisatorische eenheid en/of

b. in verband met het gewenste optreden naar buiten van de betreffende officier in die functie.

Met inachtneming van vorenstaand criterium kon een officier in aanmerking komen voor een tijdelijke bevordering, indien hij werd bestemd voor – onder andere – een belangrijke functie in een staf waaraan een hogere rang was verbonden dan de door hem beklede. Als belangrijke functies werden in dit verband aangemerkt functies waaraan de rang van kolonel, – bij hoge uitzondering – van luitenant-kolonel, en – bij zeer hoge uitzondering – van majoor was verbonden.

Naar het oordeel van de Raad kon gedaagde zich in alle redelijkheid op het standpunt stellen dat de door eiser sedert 20 oktober 1986 vervulde functie van Hoofdofficier toegevoegd van de sectie Opleidingszaken van de Afdeling Opleidingen van de Directie Personeel Koninklijke luchtmacht niet een van de zeer uitzonderlijke majoorfuncties was die onder het vóór 1 januari 1987 gevoerde beleid tijdelijke bevordering van degene die die functie vervulde mogelijk maakte. De door eiser geschetste gang van zaken rond de door hem niet geambieerde overplaatsing wijst wel uit dat gedaagde er groot belang aan hechtte dat de functie van Hoofdofficier toegevoegd van de sectie Opleidingszaken door eiser werd vervuld, maar dat impliceert geenszins dat die functie een uitzonderlijk belangrijke majoorfunctie in een staf zou zijn in de zin van de richtlijnen van het beleid inzake tijdelijke bevorderingen.

Aangezien ook overigens niet is gebleken dat het bestreden besluit in strijd is met enig algemeen verbindend voorschrift, algemeen rechtsbeginsel of algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, moet worden beslist als volgt:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de aangevallen uitspraak;
Verklaart het primaire beroep alsnog ongegrond.

NASCHRIFT

1. Heel vroeger werden officieren, volgens toen vaste jurisprudentie van de Centrale Raad van Beroep, door een besluit van de minister inzake bevordering geacht nimmer rechtstreeks in hun belang te worden getroffen. Kwam een officier tegen een zodanig besluit in beroep, dan werd hij in

alle gevallen in dit beroep niet-ontvankelijk verklaard. Verwezen wordt bijvoorbeeld naar CRvB 10 september 1976, MRT 1977, blz. 98, m.n. E.H.N. („Niet ontkend kan worden dat het onderhavige „besluit gedaagde in zijn belang heeft getroffen. Door dit besluit is immers bewerkstelligd dat een „bevordering door het daartoe bevoegde orgaan, de Kroon, niet tot stand kwam. In tegenstelling tot „de eerste rechter is de Raad van mening dat eiser uit hoofde van zijn staatsrechtelijke verantwoordelijkheid volledig bevoegd was het bestreden besluit te nemen. De Raad wil echter niet aanvaarden, zulks in overeenstemming met zijn vaste jurisprudentie, dat dit besluit gedaagde rechtstreeks „in zijn belang treft (-). Bedacht moet hierbij worden dat nietigverklaring van een besluit als het „onderhavige, indien gepaard aan een veroordeling een voorstel tot bevordering aan de Kroon te „doen, de Kroon – die geen partij is in het geding – feitelijk geen vrijheid tot zelfstandige „besluitvorming zou laten, terwijl het maken van onderscheid tussen een zodanige situatie en een, „waarbij de nietigverklaring niet met bedoelde veroordeling gepaard gaat, niet in het belang is van de „helderheid van het procesrecht, en daarmee tevens van de rechtszekerheid.”).

2. Later maakte de Raad onderscheid tussen gevallen, waarin de minister in staatsrechtelijke zin bevoegd had gehandeld, en gevallen, waarin van een bevoegd handelen door de minister geen sprake was. In staatsrechtelijke zin bevoegd handelde de minister bijvoorbeeld, indien hij weigerde een officier bij de Kroon voor bevordering voor te dragen. Stelde een officier tegen een zodanige weigering beroep in, dan werd hij door de Raad nog steeds, net als heel vroeger, in dit beroep niet-ontvankelijk verklaard.

Indien de minister echter **onbevoegd** had gehandeld – hij deelde bijvoorbeeld een officier mede dat **hij** hem niet zou bevorderen – , werd het besluit **wel** aangemerkt als een besluit dat de officier rechtstreeks in zijn belang trof. Hij werd in zijn beroep ontvangen, waarna het bestreden besluit, omdat het onbevoegd was genomen, nietig werd verklaard.

Een goed voorbeeld geeft CRvB 18 december 1986, TAR 1987, 56. De minister van Justitie had het verzoek van een officier van de rijkspolitie om à titre personnel te worden bevorderd tot Dirigerend Officier der Rijkspolitie 2e klasse (DO II) afgewezen. Het Ambtenarengerecht te Groningen verklaarde het tegen deze afwijzing ingestelde beroep gegrond, welke uitspraak door de Centrale Raad van Beroep werd bevestigd. De Raad overwoog onder meer: „Eiser is op grond van het bepaald „de in artikel 20, aanhef en onder a, van de Politiewet door de Kroon benoemd. Derhalve is slechts de „Kroon het bevoegde gezag om ten aanzien van de bevordering van eiser besluiten te nemen. Nu het „bestreden besluit, inhoudende de weigering om eiser te bevorderen tot DO II, is genomen niet door „de Kroon, maar door gedaagde zonder daartoe door de Kroon gemachtigd te zijn, is de Raad van „oordeel dat dit besluit moet worden aangemerkt als onbevoegd genomen en dient dit besluit daarom „te worden nietig verklaard.”

3. Thans wordt, zoals de onderhavige uitspraak leert, ook dus een **bevoegd** genomen besluit van de minister inzake bevordering van een officier aangemerkt als een besluit waardoor de officier rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen.

G. L. C.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 23 mei 1991
nr. MAW 1989/11

Voorzitter: Mr J. Janssen; Leden: Mr Ch. de Vrey en Mr A. J. Th. Dörenberg.

Het niet toetsbare verschil

Over een onderofficier was met toepassing van het Voorschrift beoordelingen Koninklijke luchtmacht een beoordeling opgemaakt. De waarderingen in deze beoordeling lagen deels op het niveau C (8 stuks), deels op het niveau CD (11 stuks) en deels op het niveau D (1 stuks). Toen hij tegen de beoordeling een bezwaarschrift indiende bij de minister van Defensie, besliste deze dat de onderofficier met de beoordeling geen onrecht was aangedaan. Het tegen deze beslissing ingestelde beroep

werd door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage ongegrond verklaard, welke uitspraak door de Centrale Raad van Beroep werd bevestigd. Het verschil tussen C, CD en D leent zich zo weinig voor objectieve toetsing, aldus de Raad, dat althans in de regel geen aanleiding voor de rechter zal bestaan om de ene waardering als juist en de andere als onjuist aan te merken. In casu waren van de zijde van de onderofficier onvoldoende argumenten aangevoerd om de stelling te onderbouwen dat de waarderings C en CD te laag waren.

(RBKLu; waarderingsschaal)

UITSPRAAK

in het geding tussen R., wonende te O, eiser, en de minister van Defensie, gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Eiser heeft op de daartoe bij beroepschrift aangevoerde gronden hoger beroep ingesteld tegen de door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage op 9 december 1988 onder nr. MAW 1988/205 tussen partijen gewezen uitspraak.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van de Raad van 2 mei 1991, waar eiser niet is verschenen.

Gedaagde heeft zich laten vertegenwoordigen door luitenant-kolonel mr ing. J. Sons, Hoofd van de Sectie Juridische Personeelszaken van de Afdeling Arbeidsvoorwaarden en Georganiseerd Overleg van de Directie Personeel Koninklijke Luchtmacht.

II. *Motivering*

Over eiser, sergeant-majoor der Koninklijke Luchtmacht, is onder dagtekening 24 november 1986 met toepassing van het op 1 januari 1986 in werking getreden Voorschrift beoordeling Koninklijke Luchtmacht (VBKLu), een beoordeling opgemaakt over de periode 9 juli 1985 tot 6 maart 1986, in welke periode eiser tewerkgesteld was in de functie van Hoofdopzichter Radartechniek Geleide Wapens HAWK, Hoofd van de Technische Vlucht van het 222 Squadron op de Vliegbasis Twente.

Bij het thans bestreden besluit van 6 augustus 1987 heeft gedaagde op het door eiser tegen de vastgestelde beoordeling ingediende bezwaar, overeenkomstig het advies van de Commissie van Onderzoek bedoeld in artikel 27 VBKLu, beslist dat eiser met die beoordeling van 24 november 1986 geen onrecht is aangedaan, doch dat die beoordeling op punt 8 van rubriek A en op punt 5 van rubriek D zal worden gewijzigd.

De Raad moet nu de vraag beantwoorden of dat besluit kan worden aangetast op een van de gronden genoemd in artikel 58 van de Ambtenarenwet 1929.

Met de eerste rechter en op de door die rechter daarvoor aangevoerde gronden is de Raad tot het oordeel gekomen dat die vraag ontkennend moet worden beantwoord.

Met betrekking tot hetgeen door eiser in hoger beroep is aangevoerd merkt de Raad het volgende op.

Eisers bezwaren richten zich met name tegen de zijns inziens te lage waarderingsniveaus in rubriek G.

Eiser is van oordeel dat hij in het licht van eerdere beoordelingen, opgemaakt met toepassing van het vóór 1 januari 1986 vigerende beoordelingsvoorschrift, hoger gewaardeerd had moeten worden.

De vastgestelde waarderingsniveaus, deelt op niveau C (8 stuks), deels op niveau CD (11 stuks) en deels op niveau D (1 maal), liggen naar het oordeel van de Raad duidelijk boven het niveau dat nog minimaal als „goed” kan worden aangemerkt.

De Raad merkt te dezen op dat hij reeds in verschillende uitspraken heeft overwogen dat het verschil tussen „goed” en „zeer goed” (en derhalve ook tussen de in dit geding aan de orde zijnde waarderingsniveaus en de door eiser gewenste) zich zo weinig voor objectieve toetsing leent dat althans in de regel geen aanleiding voor de rechter bestaat om de ene waardering als juist en de andere als onjuist aan te merken.

Ook in dit geding waarin van de zijde van eiser onvoldoende argumenten zijn aangevoerd om de stelling te onderbouwen dat de bestreden waarderingsniveaus op C en CD niveau te laag zouden zijn, is de Raad niet tot dat oordeel kunnen komen.

Waar de Raad niet tot de overtuiging is kunnen komen dat de aan eiser voor de in geding zijnde gezichtspunten gegeven waarderings op onvoldoende gronden berusten, dient te worden beslist als volgt:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.—

NASCHRIFT

Verwezen zij naar CRvB 12 juli 1983, MRT 1984, blz. 238, en het bij die uitspraak geschreven naschrift. Ik schreef toen dat het standpunt van de Raad dat het verschil tussen „goed” en „zeer goed” zich nauwelijks voor objectieve toetsing leende, mij iets te ver ging. Van die opvatting kom ik thans terug.

G.L.C.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 5 april 1990
nr. MAW 1988/43

Voorzitter: Mr J. Boesjes; *Leden:* Mr J. Janssen en Mr J. O. de Lange.

Getroffen door suikerziekte

Een korporaal van de Koninklijke landmacht werd met toepassing van art. 17 AMAR ontheven van de opleiding tot beroepsonderofficier (van het Wapen der cavalerie) aan de Koninklijke militaire school te Weert. Bij hem was suikerziekte geconstateerd, hetgeen had geleid tot het oordeel dat hij in medisch opzicht ongeschikt was de opleiding te voltooien. Tevens werd hij met toepassing van art. 39 lid 2 onder j (thans: h) AMAR uit de dienst ontslagen. Het tegen beide besluiten ingestelde beroep werd door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage ongegrond verklaard. In hoger beroep oordeelde de Centrale Raad van Beroep echter anders. De Raad bevestigde de uitspraak slechts voor zover zij betrekking had op het besluit tot ontheffing van de opleiding. Het ontslagbesluit verklaarde de Raad alsnog nietig. In de eerste plaats, aldus de Raad, kan blijkens de nota van toelichting een ontslag wegens ontheffing van een opleiding als gevolg van het niet kunnen voldoen aan de eisen die bij de opleiding worden gesteld, slechts worden verleend indien aan de militair geen andere bestemming bij het krijgsmachtdeel, waartoe hij behoort, kan worden gegeven. Omtrent deze mogelijkheid was door de minister geen beslissing genomen. In de tweede plaats diende in gevallen als het onderhavige, indien het vermoeden bestond dat zich blijvende ongeschiktheid voor het vervullen van de militaire dienst voordeed, de weg van het militair geneeskundig onderzoek, bedoeld in art. 103 AMAR, te worden gevolgd. Indien blijkens dit onderzoek inderdaad van blijvende ongeschiktheid kon worden gesproken, deed zich (dus) samenloop van twee ontslaggronden voor. Bij de keuze tussen deze twee ontslaggronden, aldus (nog steeds) de Raad, behoorden alle in aanmerking komende belangen te worden afgewogen. En ook overigens diende de keuze de toetsing aan de algemene rechtsbeginselen en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur te kunnen doorstaan.

(Art. 39 lid 2 onder f en onder h AMAR)

UITSpraak

in het geding tussen L. wonende te V., eiser, en de minister van Defensie, gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Bij het besluit van 18 juni 1986 heeft gedaagde eiser met ingang van 1 juli 1986 met toepassing

van artikel 17 van het Algemeen militair ambtenarenreglement (AMAR) ontheven van de opleiding tot onderofficier bij het beroepspersoneel aangesteld voor onbepaalde tijd aan de Koninklijke militaire school en hem met ingang van gelijke datum eervol ontslag verleend met toepassing van artikel 39, tweede lid onder j van het AMAR.

Bij uitspraak van 24 maart 1988, nr. MAW 1986/868, heeft het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage dit besluit nietig verklaard voor zover het de ingangsdatum van het ontslag betreft en het beroep voor het overige ongegrond verklaard.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 15 maart 1990. Eiser is daar in persoon verschenen. Gedaagde heeft zich doen vertegenwoordigen door luitenant-kolonel Mr C. H. Blok, werkzaam bij gedaagdes ministerie.

II. Motivering

Eiser is met ingang van 3 september 1984 met inachtneming van een proeftijd van 12 maanden voor onbepaalde tijd aangesteld bij het beroepspersoneel der Koninklijke landmacht in de rang van korporaal met de bestemming de opleiding tot onderofficier te volgen aan de Koninklijke militaire school (KMS) te Weert en als zodanig dienst te doen na succesvolle beëindiging van de opleiding. Eiser was daarbij aangewezen om te worden opgeleid tot wachmeester-instructeur van het wapen der cavalerie. Na de voltooiing van de algemene militaire opleiding (AMO) aan de KMS te Weert is eiser per 2 januari 1985 gedetacheerd bij het Opleidingscentrum Cavalerie (OCC) te Amersfoort om daar de wapentechnische opleiding (WTO) te volgen.

Tijdens een verblijf van eiser in het Militair Hospitaal Dr. A. Mathijssen (MHAM), dat heeft geduurd van 16 augustus tot 20 oktober 1985, is bij eiser suikerziekte geconstateerd. Bij rekest van 24 oktober 1985 heeft eiser gedaagde verzocht de WTO bij het wapen der cavalerie te beëindigen en hem tegelijkertijd bij een andere Dienstvaktechnische opleiding (DTO) in te delen opdat hij zijn opleiding tot onderofficier zou kunnen voltooien bij het dienstvak der militaire administratie te Middelburg. Op dit verzoek heeft gedaagde nimmer een beslissing genomen.

In maart 1986 heeft de Inspecteur Geneeskundige Dienst Koninklijke landmacht (IGDKL) op grond van de medische gegevens die waren gebleken tijdens eisers opname in het MHAM geconcludeerd dat eiser in medisch opzicht niet in staat was de opleiding te voltooien. Dit oordeel heeft uiteindelijk geleid tot het thans bestreden ontheffings- en ontslagbesluit.

Van de zijde van gedaagde is aangevoerd dat de IGDKL bij zijn conclusie, dat eiser in medisch opzicht ongeschikt is de opleiding te voltooien, met name het oog heeft gehad op de fysieke belasting die de opleiding met zich brengt; een diabetes-patiënt die een dieet moet volgen en twee maal daags een dosis insuline moet spuiten, loopt bij grote lichamelijke inspanning een grote kans ontregeld te raken, waarbij zelfs een hypoglycaemisch coma kan voorkomen.

Gelet op de aan de WTO bij de cavalerie verbonden fysieke inspanning staat op grond van de beschikbare medische gegevens genoegzaam vast dat eisers wegens zijn gezondheidstoestand niet meer kon voldoen aan eisen welke die opleiding stelt. Gedaagdes besluit eiser met toepassing van artikel 17 AMAR van de opleiding voor het wapen der Cavalerie te ontheffen komt dan ook niet voor nietigverklaring in aanmerking.

De omstandigheid dat de ontslaggrond vermeld in artikel 39, tweede lid onder j AMAR zich voordoet, sluit evenwel niet zonder meer in dat gedaagde tot ontslagverlening op die grond mocht overgaan.

De Raad wijst er in de eerste plaats op dat blijkens de nota van toelichting bij artikel 39, tweede lid onder j een ontslag op grond van dat artikelonderdeel pas wordt gegeven als aan de desbetreffende militair geen andere bestemming bij het krijgsmachtdeel, waartoe hij behoort, kan worden gegeven. In dit verband is van belang dat eiser bij zijn rekest van 24 oktober 1985 heeft verzocht de – fysiek minder belastende – DTO bij het dienstvak der militaire administratie te mogen volgen. Naar 's Raads oordeel had gedaagde dat rekest niet alleen niet buiten behandeling mogen laten, maar bovendien had hij daarop een beslissing moeten nemen alvorens tot het nemen van een ontslagbesluit over te gaan.

Gedaagdes betoog dat, wanneer eisers rekest wel in behandeling zou zijn genomen, daarop afwijzend zou zijn beslist omdat de kolonel-arts Zijdeveld (HAGA/IGDKL) van oordeel was dat

eiser „de KMS opleiding” in medisch opzicht niet aankan, kan niet worden aanvaard. Uit de door gedaagde overgelegde stukken blijkt niet of de kolonel-arts Zijdeveld mede een andere opleiding dan de WTO bij de cavalerie op het oog had. Maar zelfs indien hij wel tevens de DTO bij de militaire administratie in zijn beoordeling zou hebben betrokken, dan nog zou dit onvoldoende grond voor afwijzing van eisers rekest zijn geweest. De Raad overweegt daartoe dat – in het voetspoor van de procedures die zijn voorzien in geval van ontheffing van de opleiding om andere dan medische redenen – mag worden geëist dat een medisch oordeel – wanneer dat van doorslaggevende betekenis is voor een cruciale beslissing ten aanzien van de rechtspositie van een militair – tot stand wordt gebracht in een met voldoende waarborgen omringde procedure, waarbij de Raad denkt aan hetgeen in hoofdstuk 9 van het AMAR is bepaald met betrekking tot diverse vormen van geneeskundig onderzoek en hernieuwd onderzoek.

De Raad wijst er in de tweede plaats op dat uit zijn jurisprudentie (met name: CRvB 10-10-1988, MAW 1987/28 + 29, MRT LXXXII nov/dec 1989, blz. 358 e.v. en TAR 1988, 240) naar voren komt dat, wanneer een militair om medische redenen niet blijkt te kunnen voldoen aan de eisen van de opleiding waarvoor hij is aangewezen en er vermoedelijk blijvende ongeschiktheid voor de militaire dienst aan de orde is, de weg van het militair geneeskundig onderzoek bedoeld in artikel 103 AMAR, met inachtneming van de regelen gesteld in het Besluit militair geneeskundig onderzoek, gevolgd dient te worden. Indien dit onderzoek resulteert in het oordeel, dat de militair blijvend ongeschikt is voor het vervullen van de dienst uit hoofde van een ziekte of een gebrek, doet zich samenloop van de ontslaggronden vermeld in artikel 39, tweede lid onder g en j AMAR voor. Bij de keuze tussen deze twee ontslaggronden dienen alle in aanmerking komende belangen afgewogen te worden; die keuze dient ook overigens de toetsing aan de algemene rechtsbeginselen en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur te kunnen doorstaan.

De Raad brengt deze jurisprudentie in herinnering, omdat in het rapport van het (vervroegde) periodiek geneeskundig onderzoek waaraan eiser (op 28 april 1986) is onderworpen in de rubriek „specialistische adviezen; OMSCHRIJVING van de OVERWEGINGEN waarop de classificatie berust, zo deze niet 1 is:” is vermeld:

„A1 → A5 Diabetes mellitus (cf. internist MHAM) (Adv. aan GA: functie wijzigen tot administratieve functie. Dan is hij goed te handhaven. Disp → A2) DIENSTBEPERKING: Geen „zware lichamelijke inspanning. Tewerkstellen in administratieve of daarmee overeenkomende „functie.”

De Raad wijst erop dat zolang plaatsing in een administratieve of overeenkomstige functie – zoals in het onderhavige geval – niet is geëffectueerd, binnen dit advies van dispensatie A2 geen sprake kan zijn, zodat derhalve het advies tot de classificatie A5 blijft staan. En dit betekent dat naar het oordeel van de adviserende internist sprake zou zijn van blijvende ongeschiktheid voor het vervullen van de militaire dienst uit hoofde van een ziekte of gebrek.

Uit het vorenstaande vloeit voort dat het bestreden ontslagbesluit wegens schending van het zorgvuldigheidsbeginsel moet worden nietig verklaard.

Dit brengt tevens mee dat een beoordeling van de in de aangevallen uitspraak neergelegde partiële nietigverklaring van het ontslagbesluit achterwege kan blijven.

Beslist moet worden als volgt:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de aangevallen uitspraak voor zover het ontslagbesluit daarbij slechts ten dele is nietig verklaard;

Verklaart het ontslagbesluit alsnog in zijn geheel nietig;

Bevestigt de aangevallen uitspraak voor het overige.–

NASCHRIFT

1. *De uitspraak leert dat, in geval van ontheffing van een militair ambtenaar van een initiële opleiding om medische redenen:*

– *eerst dient te worden nagegaan of aan de militair wel of niet een andere bestemming binnen het krijgsmachtdeel kan worden gegeven;*

– vervolgens – wanneer dit niet mogelijk is en het vermoeden bestaat van blijvende ongeschiktheid – de militair aan een geneeskundig onderzoek als bedoeld in art. 103 AMAR dient te worden onderworpen;

– daarna – indien inderdaad van blijvende ongeschiktheid kan worden gesproken – een keuze dient te worden gemaakt tussen de ontslaggronden: ontheffing van de opleiding (art. 39 lid 2 onder h AMAR) en blijvende ongeschiktheid uit hoofde van een ziekte of een gebrek (art. 39 lid 2 onder f AMAR).

Het besluit, dat uiteindelijk wordt genomen, dient niet alleen in overeenstemming te zijn met de voorschriften, maar ook met de algemene rechtsbeginselen en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

2. Verwezen zij eveneens naar: Ambtenarengerecht 's-Gravenhage 12 april 1984, TAR 1984, 137 en CRvB 10 oktober 1988, MRT 1989, blz. 358, m.nt. G. L. C. („De onjuiste ontslaggrond”).

G. L. C.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 17 mei 1990
nr. MAW 1988/44

Voorzitter: Mr J. Janssen; Leden: Mr Ch. de Vrey en Mr A. J. Th. Dörenberg.

Gelet op de integratiegedachte II

*Een onderofficier van de Koninklijke marine, woonachtig in Den Helder, volgde in zijn vrije tijd voor eigen rekening een studie te Amsterdam. Hem werd door de minister van Defensie medegedeeld dat hij in aanmerking kwam voor vergoeding van de van de door hem gemaakte studiekosten. Toen hij verzocht hem ook de gemaakte reiskosten te vergoeden, werd dit verzoek afgewezen: de regeling waarop verzoeker zich beriep was uitsluitend van toepassing op militairen van de land- en luchtmacht. Het tegen deze afwijzing ingestelde beroep werd door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage gegrond verklaard. Gelet op de aan het AMAR ten grondslag liggende „integratiegedachte”, aldus het Gerecht, alsmede op de aard van het onderwerp, moet de marineregeling, die – anders dan de land- en luchtmachtregeling – niet de mogelijkheid kent gemaakte reiskosten te vergoeden, als **onverbindend** worden aangemerkt.*

Na deze uitspraak nam de minister een nieuw besluit, waarbij het verzoek van de onderofficier wederom werd afgewezen, nu op grond van het bij de marine gevoerde „vaste beleid”. Toen ook dit tweede besluit door het Ambtenarengerecht – „gelet op de integratiegedachte” – werd nietig verklaard, stelde de minister hoger beroep in. Hij kon de zienswijze van het Gerecht niet delen. De Centrale Raad van Beroep stelde de minister in het gelijk: de integratiegedachte impliceerde geenszins dat alle ministeriële uitvoeringsbepalingen van het AMAR voor de drie krijgsmachtdelen volledig gelijk dienden te zijn. De marineregeling was door de eerste rechter ten onrechte als onverbindend aangemerkt.

(AMAR, art. 115)

UITSpraak

in het geding tussen de minister van Defensie, eiser, en H., wonende te D., gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Eiser heeft op bij aanvullend beroepschrift aangevoerde gronden hoger beroep ingesteld tegen de op 3 februari 1988 onder nr. MAW 1987/1356 door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage gedane uitspraak, waarbij nietig is verklaard eisers besluit van 15 juli 1987, houdende de afwijzing door eiser van gedaagdes verzoek hem – in het kader van een hem door eiser toegekende

tegemoetkoming in de kosten van het op eigen gelegenheid volgen van een studie die (mede) in het belang van de dienst was – de desbetreffende reiskosten te vergoeden.

Ter aanvulling op het aanvullend beroepschrift heeft eiser nadien nog enkele stukken overgelegd.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 3 mei 1990, waar eiser zich heeft doen vertegenwoordigen door kapitein-luitenant ter zee van speciale diensten Mr Drs J. M. Vos, werkzaam bij eisers ministerie, terwijl gedaagde is verschenen bij gemachtigde Mr J. J. H. van Hulsen, werkzaam bij de Vereniging Belangenbehartiging Militairen, gevestigd te 's-Gravenhage.

II. *Motivering*

Eisers besluit van 15 juli 1987 is genomen ter uitvoering van de op 15 april 1987 onder nr. MAW 1986/319 door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage gedane uitspraak, waarbij het gerecht een op 7 februari 1986 door eiser genomen besluit van dezelfde strekking als eisers besluit van 15 juli 1987 nietig heeft verklaard.

In de genoemde uitspraak van 15 april 1987 heeft de eerste rechter overwogen dat eisers besluit van 7 februari 1986 niet in stand kon blijven, omdat dit besluit stoelde op een van 5 oktober 1982 daterende, uitsluitend voor militairen der zeemacht geldende ministeriële regeling (gepubliceerd in de VVKM 184, onder punt 5500), welke regeling door de eerste rechter onverbindend werd geoordeeld wegens strijd met artikel 115, eerste lid van het Algemeen militair ambtenarenreglement (hierna: AMAR).

Laatstgenoemde bepaling dient, naar het oordeel van de eerste rechter, gelet op de aan het AMAR ten grondslag liggende „integratiegedachte”, aldus te worden uitgelegd dat zij ziet op één regeling inzake tegemoetkoming in studiekosten voor de gehele krijgsmacht, als hoedanig door de eerste rechter – naar eiser uit diens uitspraak van 15 april 1987 heeft kunnen opmaken – werd aangemerkt de op 4 november 1982 door eiser vastgestelde „Regeling tegemoetkoming in studie-, en opleidingskosten aan militairen in werkelijke dienst die in hun vrije tijd en voor eigen „rekening een studie of opleiding hebben voltooid”, zijnde een regeling die sedert de inwerking-treding van het AMAR op 1 januari 1983 werd toegepast op de militairen van de landmacht en de luchtmacht.

Eiser heeft tegen de uitspraak van de eerste rechter van 15 april 1987 geen hoger beroep ingesteld, doch heeft bij het thans bestreden besluit van 15 juli 1987 gedaagdes verzoek om vergoeding van reiskosten gemaakt in verband met de door hem gedane studie andermaal afgewezen. Daarbij heeft eiser zich weliswaar alsnog uitdrukkelijk gebaseerd op de genoemde ministeriële regeling van 4 november 1982, doch hij heeft daaraan aldus uitvoering gegeven dat hij de tegemoetkoming voor het in artikel 2, aanhef en onder c van die regeling opgenomen onderdeel reiskosten op nihil heeft gesteld, met de motivering dat zulks geschiedde „naar vast be-, leid”.

De eerste rechter heeft het door gedaagde tegen eisers besluit van 15 juli 1987 ingestelde beroep gegrond verklaard bij de thans aangevallen uitspraak, overwegende dat eisers besluit de bij de desbetreffende discretionaire bevoegdheid van eiser passende beperkte toetsing niet kan doorstaan, op grond van het volgende:

„Daartoe is overwogen, dat het niet met de aan het Algemeen militair ambtenarenreglement „ten grondslag liggende integratiegedachte, noch ook met het gelijkheidsbeginsel te rijmen valt „om, zoals bij het bestreden besluit in feite is geschied, een militair van de zeemacht met een „beroep op een regeling, die daarin niet voorzag, voor wat een tegemoetkoming in reiskosten be-, treft met toepassing van dezelfde regeling anders te behandelen dan een militair van de land- of „luchtmacht.”

De Raad kan de eerste rechter hierin niet volgen en overweegt het volgende.

Blijkens het deel „Algemeen” van de Nota van Toelichting op het AMAR lag aan de totstandbrenging van deze algemene maatregel van bestuur ten grondslag „de opvatting dat het „mogelijk en gewenst is te komen tot één basisregeling betreffende de algemene rechtstoestand „van alle militaire ambtenaren”. Het is deze opvatting die in de Nota van Toelichting wordt aangeduid als de „integratiegedachte”. Zij betreft derhalve de nieuwe uniforme basisregeling (welke overigens ook nog enkele afzonderlijke bepalingen bevat voor de verschillende krijgsmachtsde-

len); deze kwam in de plaats van het oude Reglement rechtstoestand militairen zeemacht en Reglement voor de militaire ambtenaren der KL en der KLu. De integratiegedachte impliceerde echter – zoals ook uit de zijdens eiser nader overgelegde stukken aan de Raad is gebleken – niet dat alle ministeriële uitvoeringsbepalingen van het AMAR voor de drie krijgsmachtdelen bij de inwerkingtreding van het AMAR volledig gelijk dienden te zijn en evenmin dat zulks binnen een bepaalde termijn het geval zou moeten zijn.

Uit de feitelijke gang van zaken rond de inwerkingtreding van het AMAR blijkt dat op tal van onderdelen van de rechtspositie van de militaire ambtenaren ministeriële uitvoeringsbepalingen zijn gehandhaafd of gecreëerd die verschillend zijn voor de zeemacht enerzijds en voor de landmacht en/of de luchtmacht anderzijds. De twee in casu relevante regelingen zijn hiervan een duidelijk voorbeeld, want zij zijn – ondanks inhoudelijke verschillen – omstreeks hetzelfde tijdstip welbewust tot stand gebracht.

Inderdaad is, na de inwerkingtreding van het AMAR, door eiser gedurende enige tijd gestreefd naar verdere integratie van een aantal van de uitvoeringsregelingen van het AMAR, en zelfs is op 28 augustus 1987 een geheel uniforme Regeling studiefaciliteiten voor de drie krijgsmachtdelen in werking getreden, maar dit kan, naar het oordeel van de Raad, niet afdoen aan de verbindendheid van de in de VVKM 184 voor de zeemacht neergelegde tegemoetkomingsregeling, d.d. 5 oktober 1982, op de tijdstippen van het nemen van de door eiser ter zake in eerste en tweede aanleg ten aanzien van gedaagde genomen besluiten.

Gezien het voorgaande is ook de Raad tot de slotsom gekomen dat eisers besluit van 15 juli 1987 niet in stand kan blijven, zij het op andere gronden dan door de eerste rechter in de aangevallen uitspraak overwogen, namelijk omdat naar het oordeel van de Raad het genoemde besluit van eiser ten onrechte – ofschoon begrijpelijk en verontschuldigbaar – niet is gebaseerd op het ter zake toepasselijke algemeen verbindend voorschrift, zijnde de voor de militairen der zeemacht op 5 oktober 1982 vastgestelde ministeriële regeling, die is neergelegd in punt 5500 van de VVKM 184.

Derhalve wordt beslist als volgt:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de aangevallen uitspraak met dien verstande dat eiser een nieuw besluit zal nemen met inachtneming van hetgeen hiervoor door de Raad is overwogen.

Centrale Raad van Beroep

Uitspraak van 14 juni 1990
nr. MAW 1988/57

Voorzitter: Mr J. Boesjes; *Leden:* Mr J. Janssen en Mr Ch. de Vrey.

Het offer

Een militair, wiens echtgenote wegens ziekte gedurende enige tijd geen huishoudelijk werk kon verrichten en niet voor de kinderen kon zorgen, trad noodgedwongen zelf op als gezinsverzorger. Voor de eerste tien dagen werd hem door zijn commandant, met toepassing van art. 86 onder a AMAR, buitengewoon verlof verleend. De resterende zes dagen werden in mindering gebracht op het hem toekomende vakantieverlof. Toen hij zich tot de minister van Defensie wendde met het verzoek deze zes dagen met toepassing van art. 86 onder b AMAR om te zetten in buitengewoon verlof, wees de minister dit verzoek af. Gelet op het aantal dagen vakantieverlof waarover verzoeker nog kon beschikken (te weten: 40) kwam de mogelijkheid jaarlijks een vakantie van redelijke duur te genieten op geen enkele wijze in gevaar, aldus de minister. Het tegen deze afwijzing ingestelde beroep werd door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage gegrond verklaard. Naar de mening van het

Gerecht mocht in gevallen als het onderhavige het aantal resterende verlofdagen geen rol spelen. In hoger beroep oordeelde de Centrale Raad echter anders. „Mede in aanmerking genomen dat de militair in voorkomend geval van de zijde van de dienst reeds tegemoet wordt gekomen met tien dagen buitengewoon verlof op grond van artikel 86 onder a AMAR, kan het niet onredelijk genoemd worden dat van hem voor een aangelegenheid in de privé-sfeer als de onderhavige een zeker offer wordt gevraagd, waarbij gewaarborgd blijft dat zijn verlofgoed niet zo ver wordt aangetast dat hij niet meer van een normale jaarlijkse vakantie zou kunnen genieten”, aldus de Raad.

(AMAR, art. 86)

UITSpraak

in het geding tussen de minister van Defensie, eiser, en W., wonende te V., gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Bij besluit van 26 maart 1987 heeft eiser gedaagdes verzoek om toekenning van buitengewoon verlof afgewezen.

Bij uitspraak van 27 juni 1988 nr. MAW 1987/904, heeft het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage het door gedaagde ingestelde beroep gegrond en het bestreden besluit nietig verklaard en bepaald dat eiser een nieuwe beslissing zal nemen met inachtneming van hetgeen bij die uitspraak is overwogen.

Eiser is van die uitspraak in hoger beroep gekomen.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 31 mei 1990. Eiser, ambtshalve opgeroepen om bij gemachtigde te verschijnen, heeft zich daar doen vertegenwoordigen door Mr P. A. van Gassen, werkzaam bij eisers ministerie. Gedaagde, eveneens ambtshalve opgeroepen, is in persoon verschenen.

II. *Motivering*

De in dit geding van belang zijnde feiten kunnen als volgt worden samengevat.

Wegens ziekte heeft gedaagdes echtgenote van 10 maart 1986 tot en met 4 april 1986 geen huishoudelijk werk kunnen verrichten en de kinderen niet kunnen verzorgen. Blijkens de verklaring van de instelling voor gezinsverzorging was gezinsverzorging geïndiceerd, maar kon deze niet daadwerkelijk worden verleend. Daarom is gedaagde als gezinsverzorger opgetreden. Voor de eerste 10 dagen heeft zijn commandant hem met toepassing van artikel 86, aanhef en onder a, van het Algemeen militair ambtenarenreglement (AMAR) buitengewoon verlof verleend. Voor de resterende 4 hele en 4 halve dagen heeft gedaagde zich tot eiser gewend bij rekest van 16 mei 1986, met het verzoek om (omzetting van vakantieverlof in) buitengewoon verlof met toepassing van artikel 86, aanhef en onder b AMAR. Dit verzoek is bij het bestreden besluit van 26 maart 1987 afgewezen. Eiser heeft daarbij overwogen dat, gelet op het aantal dagen vakantieverlof waarover gedaagde nog kon beschikken (te weten: 40 dagen), de mogelijkheid jaarlijks een vakantie van redelijke duur te genieten op geen enkele wijze in gevaar kwam door het feit dat gedaagde in verband met privé omstandigheden genoodzaakt was nog zes dagen vakantieverlof op te nemen.

In het verleden werd zowel door de commandant op grond van artikel 86 onder a AMAR als door eiser op grond van artikel 86 onder b AMAR zonder meer buitengewoon verlof toegekend indien de militair noodzakelijk als verzorger voor zijn gezin moest optreden vanwege ziekte van zijn echtgenote, mits de militair voldoende moeite had ondernomen om deze situatie te voorkomen (aanvragen van gezinshulp). Aan dit beleid is nimmer schriftelijke bekendheid gegeven doch het is uiteindelijk „vast beleid” geworden.

Door de groeiende verlofgoeden en de daarmee samenhangende overschottenproblematiek zag eiser zich genoodzaakt het beleid inzake het al of niet verlenen van (buitengewoon) verlof te heroverwegen. In dat verband is eiser artikel 86 onder b AMAR met meer terughoudendheid gaan toepassen. De ingangsdatum van het gewijzigde beleid is niet geheel duidelijk geworden. Van de zijde van eiser zijn daaromtrent in de loop van het geding aan het ambtenarengerecht en aan de Raad sterk uiteenlopende mededelingen gedaan. Eisers gemachtigde heeft ter zitting

verklaard dat volgens de informatie waarover hij beschikte, de beleidswijziging in 1985 tot stand is gekomen. Wat hier overigens van zij, vast staat dat aan het nieuwe beleid geen bekendheid is gegeven.

Dit nieuwe beleid houdt in dat het verzorgen van gezinsleden gedurende een korte tijd door eiser op zichzelf geen bijzondere reden wordt geacht. Pas indien de militair door het voor de verzorging van zijn gezin gedwongen aanspreken van zijn verlofgoed niet meer de mogelijkheid heeft om tenminste éénmaal per jaar van een redelijke vakantie te kunnen genieten, vindt eiser dit een bijzondere reden om de betrokken militair buitengewoon verlof op grond van artikel 86 onder b AMAR te verlenen. De noodzaak van gezinsverzorging in relatie tot de draagkracht van de man (in de vorm van eigen verlofdagen) maakt de situatie bijzonder, aldus eiser.

De eerste rechter heeft het bestreden besluit nietig verklaard omdat – kort samengevat – naar zijn oordeel het aantal resterende verlofdagen geen rol mag spelen bij de beoordeling van de vraag of buitengewoon verlof ware toe te kennen.

Tegen dit oordeel van het ambtenarengerecht richt zich eisers hoger beroep. Eiser onderschrijft de aangevallen uitspraak in zoverre daarin is overwogen dat een ingrijpende beleidswijziging een behoorlijke aankondiging behoort te krijgen, maar hij voegt daaraan onmiddellijk toe dat in dit geval niet van een ingrijpende beleidswijziging kan worden gesproken.

De Raad overweegt het volgende.

Anders dan de eerste rechter acht de Raad het bovenomschreven nieuwe beleid te liggen binnen de grenzen van een redelijke beleidsbepaling. Mede in aanmerking genomen dat de militair in voorkomend geval van de zijde van de dienst reeds tegemoet wordt gekomen met tien dagen buitengewoon verlof op grond van artikel 86 onder a AMAR, kan het niet onredelijk genoemd worden dat van hem voor een aangelegenheid in de privé-sfeer als de onderhavige een zeker offer wordt gevraagd, waarbij gewaarborgd blijft dat zijn verlofgoed niet zo ver wordt aangetast dat hij niet meer van een normale jaarlijkse vakantie zou kunnen genieten.

Anders dan eiser is de Raad van oordeel dat redelijkerwijs niet kan worden ontkend dat de onderhavige beleidswijziging een ingrijpend karakter draagt. Door de toepassing van het nieuwe beleid in gedaagdes geval, voordat aan de beleidswijziging op passende wijze bekendheid was gegeven, heeft eiser het vertrouwensbeginsel geschonden. Op die grond komt het bestreden besluit voor nietigverklaring in aanmerking.

Nu de Raad, zij het op andere gronden, tot dezelfde slotsom komt als de eerste rechter, moet worden beslist als volgt:

III. *Bestlissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt de aangevallen uitspraak met dien verstande dat eiser een nieuw besluit dient te nemen met inachtneming van deze 's Raads uitspraak.–

KRONIEK VAN HET MILITAIRE RECHT

1 januari 1990 – 31 december 1990

door

Prof. mr G.L. Coolen

en

mr H. Rijken van Olst

1. INLEIDING

Deze Kroniek beoogt, evenals de vorige (MRT 1990, blz. 243 e.v.), de grote lijn weer te geven van de ontwikkelingen die gedurende het afgelopen jaar in het militaire recht hebben plaatsgevonden. Bovendien wordt ingegaan op de jaarverslagen van een aantal organisaties die onder het Ministerie van Defensie ressorteren of met dat Ministerie banden hebben.

Welke wetten, welke Koninklijke besluiten en welke ministeriële regelingen in de loop van het jaar 1990 tot stand zijn gebracht, kan worden gelezen in de verschillende afleveringen van de rubriek Wetgeving (MRT 1990, blz. 175 t/m 178, MRT 1991, blz. 148 t/m 151 en MRT 1991, blz. 248 t/m 250). In die afleveringen kan tevens worden gelezen welke wetsontwerpen op het gebied van het militaire recht in de Tweede en Eerste Kamer aanhangig zijn.

2. INTERNATIONAAL RECHT

2.1. HET MIDDEN-OOSTEN CONFLICT, TK 21664

Na de inval van Irak in Koeweit nam de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties de resoluties 660, 661 en 662 aan. Deze resoluties waren gericht op het herstel van de status quo ante en bevatten maatregelen om te komen tot een economisch embargo tegen Irak. Ter ondersteuning besloot het kabinet op 13 augustus 1990 twee fregatten van de Koninklijke marine naar de Golf te zenden, teneinde een bijdrage te leveren aan de internationale militaire aanwezigheid in dat gebied. Aangezien de crisis zich niet afspeelde binnen het NAVO-verdragsgebied, was militair optreden in NAVO-verband niet aan de orde. Wel werd gezocht naar de mogelijkheid het optreden te plaatsen in het kader van de West Europese Unie (WEU).

Met het toezicht op de uitvoering van de sancties tegen Irak (en Koeweit) werden in Nederland de controleurs van de Economische controledienst belast. Het toezicht op de naleving buiten de Nederlandse grenzen werd opgedragen aan de commandanten van de Nederlands oorlogsschepen (gezamenlijke beschikking van 24 augustus 1990, Stort. 166, van de ministers van Buitenlandse Zaken, van Financiën, van Verkeer en Waterstaat en van Defensie, en staatssecretaris van Economische Zaken).

2.2. NEDERLANDSE DEELNEMING AAN MULTINATIONAL FORCE AND OBSERVATION (MFO)

Sinds op 25 april 1982 de MFO in de Sinai aanwezig is, vormen militairen van marine, landmacht, luchtmacht en marechaussee het Nederlandse contingent van de MFO.

Op 14 december 1989 en 21 maart 1990 zijn te Rome brieven uitgewisseld tussen de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de MFO, Trb. 1990,83. Hierin wordt besloten tot reductie van het Nederlandse contingent met 14 leden en verlenging met 2 jaar van de deelname van dit contingent aan de MFO van 25 april 1990 tot 25 april 1992.

2.3. OVEREENKOMST INZAKE DE OPLEIDING EENHEDEN NEDERLANDSE STRIJDKRACHTEN IN CANADA

Voor de voorgeschiedenis van de hierboven genoemde overeenkomst, dat de Koninklijke luchtmacht toestemming verleent in Canada laagvlieg oefeningen te houden, wordt verwezen naar de Kroniek van 1988 (MRT 1989, blz. 259).

Bij Wet van 16 maart 1989, Stb. 1989, is het Verdrag goedgekeurd.

In Trb. 1990, 35, staat vermeld dat de bepalingen van de overeenkomst (zie Trb. 1987, 20) op 27 december 1989 in werking zijn getreden met terugwerkende kracht tot 5 december 1986. Wat het Koninkrijk der Nederlanden betreft, geldt de overeenkomst alleen voor Nederland.

3. PRIVACY-REGLEMENTEN DEFENSIE

Op 28 december 1988 is in het Staatsblad verschenen de Wet persoonsregistraties (Stb. 665). Deze wet is in werking getreden met ingang van 1 juli 1990, met uitzondering van de paragrafen 5, 6 en 10, die met ingang van 1 januari 1990 in werking zijn getreden (Stb. 1989, 153). Bij en krachtens deze wet zijn voorschriften gegeven, die ten doel hebben de belangen van geregistreerde of te registreren personen danwel de persoonlijke levenssfeer in verband met persoonsregistraties te beschermen.

Onder een persoonsregistratie wordt verstaan een samenhangende verzameling van op een verschillende personen betrekking hebbende persoonsgegevens die langs automatische weg wordt gevoerd of met het oog op een doeltreffende raadpleging van die gegevens systematisch is aangelegd (art. 1). Onder een persoonsgegeven wordt verstaan een gegeven dat herleidbaar is tot een individuele natuurlijke persoon (art. 1).

Een persoonsregistratie mag slechts worden aangelegd voor een bepaald doel, waartoe het belang van de houder (= degene die zeggenschap heeft over de persoonsregistratie) redelijkerwijs aanleiding kan geven (art. 4 lid 1). Bovendien mag een persoonsregistratie slechts persoonsgegevens bevatten die rechtmatig zijn verkregen en in overeenstemming zijn met het doel waarvoor de registratie is aangelegd (art. 5 lid 1). De opgenomen persoonsgegevens mogen slechts worden gebruikt voor doeleinden die met het doel van de persoonsregistratie verenigbaar zijn (art. 6 lid 1). De houder van de persoonsregistratie is verplicht voorzieningen te treffen ter beveiliging van de persoonsregistratie tegen verlies of aantasting van de gegevens, en tegen onbevoegde kennisneming, wijziging of verstrekking daarvan (art. 8).

Indien iemand schade lijdt of nadeel ondervindt doordat ten opzichte van hem in strijd wordt gehandeld met de bij of krachtens de Wet persoonsregistraties gegeven voorschriften kan de houder van de betreffende persoonsregistratie aansprakelijk worden gesteld (art. 9).

Voor persoonsregistraties ten behoeve van o.a. het Rijk moet een reglement worden vastgesteld (art. 19 jo 17). In dit reglement moet worden opgenomen een beschrijving van de werking van de persoonsregistratie en een duidelijke regeling van onder meer:

- het doel van de registratie;
- de categorieën personen over wie gegevens in de registratie worden opgenomen;
- de soorten van gegevens die in de registratie worden opgenomen, en de wijze waarop deze worden verkregen;
- de categorieën personen en instanties, waaraan gegevens uit de registratie worden verstrekt;
- de soorten gegevens die worden verstrekt;
- de wijze waarop geregistreerde personen kennisneming, verbetering van de over hun opgenomen gegevens en mededeling van verstrekking van de hen betreffende gegevens kunnen verkrijgen (art. 20).

Ter uitvoering van art. 19 en 20 Wet persoonsregistraties zijn de volgende Privacy-reglementen Defensie tot stand gebracht:

- *Privacy-reglement MDD* (in werking getreden op 1 juli 1990).

Dit reglement betreft de administratie van personen die op enigerlei wijze in aanraking zijn gekomen met de Maatschappelijke Dienst Defensie. Doel van de registratie is het ondersteunen van de hulpverlening door deze dienst.

- *Reglement persoonlijke levenssfeer registratie persoonsgegevens ingeschrevenen voor dienstplicht* (in werking getreden op 1 september 1990, met terugwerkende kracht tot en met 1 juli 1990).

Het doel van deze registratie is de bestuurlijke informatieverstrekking ten behoeve van de uitvoering van de Dienstplichtwet en een adequate personeelszorg.

- *Privacy-reglement informatiesysteem militair personeel KM* (in werking getreden op 1 juli 1990).

Deze persoonsregistratie is de geautomatiseerde administratie van persoonsgegevens en bestaat uit twee bestanden, te weten het informatiesysteem militair personeel Koninklijke marine en de gegevens van gewezen militair personeel Koninklijke marine. Het doel van de registratie is het beschikken over numerieke en nominatieve persoonsgegevens ten behoeve van alle niveaus

waar beleids- dan wel uitvoeringsbeslissingen worden genomen met betrekking tot het militaire personeel en ten behoeve van de traceerbaarheid van de dossiers van gewezen militairen.

– *Privacy-reglement tuchtrechtelijke registratie KL 1990* (in werking getreden op 1 juli 1990).

De registratie is de geautomatiseerde verzameling van gegevens met betrekking tot de toepassing van het militaire tuchtrecht bij de Koninklijke landmacht. Het doel van de registratie is het vervaardigen van overzichten ten behoeve van het nemen van rechtspositionele en justitiële beslissingen en het kunnen uitoefenen van controle op een juiste wettoepassing.

– *Privacy-reglement strafrechtelijke registratie KL 1990* (in werking getreden op 1 juli 1990).

Dit reglement betreft de geautomatiseerde verzameling van gegevens met betrekking tot militairen van de Koninklijke landmacht ten aanzien van wie een strafrechtelijke beslissing is genomen. Het doel van de registratie is het vervaardigen van overzichten ten behoeve van het nemen van rechtspositionele en justitiële beslissingen. Het tweede doel is het vervaardigen van niet-nominatieve overzichten ten behoeve van de wettelijke voorziene justitieel-statische rapportages, het kunnen nemen van algemene beleidsbeslissingen door de minister van Defensie en het kunnen verstrekken van inlichtingen aan de Staten-Generaal.

– *Reglement bescherming persoonlijke levenssfeer registratie persoonsgegevens AIPKL* (in werking getreden op 1 juli 1990).

Dit reglement betreft de geautomatiseerde administratie van persoonsgegevens welke bestaat uit het bestand: Geautomatiseerde informatieverzorging op personeelsgebied Koninklijke landmacht (AIPKL). Het doel van de registratie is het vastleggen, opslaan en ter beschikking stellen van persoonsgegevens ten behoeve van elk niveau waar beslissingen worden genomen met betrekking tot het militair personeel van de Koninklijke landmacht en ten behoeve van militair-justitiële doeleinden, personeelszorg en bestandsvergelijking ter voorkoming van dubbele registratie bij meerdere krijgsmachtdelen.

– *Reglement bescherming persoonlijke levenssfeer registratie persoonsgegeven AAIPKL* (in werking getreden op 1 juli 1990).

Dit reglement heeft betrekking op de geautomatiseerde administratie van persoonsgegevens welke bestaat uit het bestand: Aanpassing geautomatiseerde informatieverzorging op personeelsgebied Koninklijke landmacht. Deze registratie heeft tot doel om bij oplopende spanning en in oorlogstijd een ondersteuning te vormen voor de personele informatievoorziening binnen de Koninklijke landmacht en zal worden gebruikt door de ressorts van de BLS met uitzondering van het Eerste Legerkorps (1Lk)

– *Reglement persoonlijke levenssfeer registratie persoonsgegevens AAGIOKL-1 LK* (in werking getreden op 1 juli 1990).

Het bestand: AANvulling, appel en gewonden in oorlogstijd Koninklijke Landmacht Eerste Legerkorps (AAGIOKL-1LK) heeft ten doel bij oplopende spanning en in oorlogstijd een ondersteuning te vormen voor de personele informatievoorziening binnen de Koninklijke landmacht en zal worden gebruikt door het ressort van 1LK.

– *Reglement persoonlijke levenssfeer registratie persoonsgegevens BIS/PV* (inwerking getreden op 1 juli 1990).

De geautomatiseerde administratie van persoonsgegevens bestaat uit het bestand: Bestuurlijk informatiesysteem personeelsvoorziening en betreft personen die zich willen informeren over dan wel solliciteren naar een verbintenis als vrijwillig dienende.

– *Privacy-reglement WIS* (in werking getreden op 1 juli 1990).

Dit reglement betreft de administratie van personen die solliciteren of gesolliciteerd hebben naar een functie bij de Koninklijke luchtmacht en heeft tot doel het ondersteunen van het personeelsvoorzieningsproces binnen de Koninklijke luchtmacht, alsmede het verstrekken van gegevens ten behoeve van het personeelwervingsprocesbeleid binnen de Koninklijke luchtmacht.

– *Privacy-reglement AGW* (in werking getreden op 1 juli 1990).

Dit reglement betreft de administratie van psychologische selectiegegevens van personen die solliciteren of gesolliciteerd hebben naar een functie bij de Koninklijke luchtmacht. De registratie heeft tot doel de afdeling Gedragswetenschappen in staat te stellen om als beklaginstantie op te treden voor kandidaten/sollicitanten die de selectieprocedure hebben ondergaan en zich

wensen te beklagen, dan wel beroep wensen in te stellen. Tevens kan worden nagegaan of kandidaten bij hernieuwde sollicitatie opnieuw de selectieprocedure dienen te ondergaan. Daarnaast heeft de registratie tot doel om een aanstellingsadvies te verstrekken ten behoeve van het personeelsvoorzieningsproces.

– *Privacyreglement GEPINSKLu (in werking getreden op 1 juli 1990).*

Dit reglement betreft het geïntegreerd personeelsinformatiesysteem Koninklijke luchtmacht (GEPINS) en omvat de geautomatiseerde administratie van gegevens betreffende het militair personeel dat tot de Koninklijke luchtmacht behoort of heeft behoord. Het doel van de registratie is het vastleggen, opslaan en ter beschikking stellen van persoonsgegevens ten behoeve van het nemen van rechtspositionele besluiten en het beheer van het militaire personeel, de personeelszorg, het ontwikkelen en uitvoeren van personeelsbeleid, het financieel en economisch beheer van de Koninklijke luchtmacht en het Ministerie van Defensie en de inzetbaarheid van het militair personeel.

Deze Reglementen zijn alle opgenomen in de bundel MP-11-85.

4. MILITAIR STRAF- EN TUCHTRECHT

Op het gebied van het militaire straf- en tuchtrecht is in 1990 een mijlpaal bereikt. De algehele herziening, waarvan vele jaren is gewerkt, is voltooid. Op 14 juni 1990 verscheen een aantal Rijkswetten in het Staatsblad waarbij:

- vele wijzigingen werden aangebracht in het Wetboek van Militair Strafrecht;
- de nieuwe Wet militaire strafrechtspraak werd vastgesteld, onder intrekking van o.a.: de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht, de Rechtspleging bij de Zeemacht, de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht en de Militaire Cassatiewet;
- de nieuwe Wet militair tuchtrecht werd vastgesteld, onder intrekking van de Wet op de Krijgstucht.

Het gewijzigde Wetboek van Militair Strafrecht, de nieuwe Wet militaire tuchtrecht zijn op 1 januari 1991 in werking getreden.

Bovendien verscheen op 17 december 1990 een algemene maatregel van Rijksbestuur in het Staatsblad, waarbij het nieuwe Besluit uitvoeringsbepalingen militair straf- en tuchtrecht werd vastgesteld, onder intrekking van een groot aantal oude regelingen. Ook dit Uitvoeringsbesluit is op 1 januari 1991 in werking getreden.

Aan de algehele herziening van het militair straf- en tuchtrecht is in dit tijdschrift vele malen uitvoerig aandacht besteed: in bijdragen van lezers, in de verschillende Kronieken en ook door opnemng van de volledige mondelinge behandeling van het nieuwe militaire straf- en tuchtrecht in de Tweede en Eerste Kamer.

5. MILITAIR AMBTENARENRECHT

Met ingang van 1 januari 1990 is het herziene Algemeen militair ambtenarenreglement (AMAR) in werking getreden. Met deze inwerkingtreding is – in de woorden van oudstaatssecretaris Van Houwelingen van Defensie – het defensie-personeelsbeleid van confectie tot maatwerk geworden. Voor nadere bijzonderheden wordt verwezen naar de Kroniek 1989 (MRT 1990, blz. 243 t/m 256). In de loop van het jaar 1990 is een groot aantal uitvoeringsvoorschriften met het herziene AMAR in overeenstemming gebracht. Om welke uitvoeringsvoorschriften het gaat, kan worden gelezen in de verschillende afleveringen van de rubriek Wetgeving.

Aan het „nieuwe” AMAR en aan de gewijzigde uitvoeringsvoorschriften liggen twee gedachten ten grondslag: de integratiegedachte en de gelijkstellingsgedachte.

De eerste gedachte houdt in dat de rechten en plichten van beroepsmilitairen, reservisten en dienstplichtigen zo min mogelijk verschillen behoren te vertonen en zoveel mogelijk in één reglement dienen te worden vastgelegd. In deze gedachte past bijvoorbeeld de intrekking van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren 1985 en de wijziging van de Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht 1985.

De tweede gedachte, de gelijkstellingsgedachte, komt voort uit de wens tot vermaatschappelij-

king van de krijgsmacht. Zij houdt in dat bij de regelgeving voor militairen zoveel mogelijk aansluiting dient te worden gezocht met hetgeen op vergelijkbaar terrein is geregeld voor burgerambtenaren. Deze gedachte heeft, zoals lezing van het AMAR en RRDpl leert, geleid tot sterke „verambtelijking” van de rechtspositie van de militair.

6. JAARVERSLAGEN

6.1. MILITAIR PENITENTIAIR CENTRUM NIEUWERSLUIS

Voor de taakstelling van het Militair Penitentiair Centrum (MPC) wordt verwezen naar Kroniek 1987, punt 4.4., MRT 1988, blz. 190.

Aan het Jaarverslag 1990 van het MPC worden de volgende gegevens ontleend:

In 1990 bedroeg het aantal gedetineerden:

militair detentie	34
hechtenis	2
gevangenisstraf	21
voorlopig arrest in afzondering	2
voorlopig arrest	26
	<hr/>
	85

Het jaar 1990 heeft zich voor het MPC in het algemeen gekenmerkt door een zeer matige bezetting, te weten een gemiddelde dagbezetting van 7,5.

Het aantal gedetineerden per krijgsmachtdeel bedroeg in 1990:

	KL	KLu	KM
<i>militaire detentie</i>			
beroepsmilitairen	3	1	5
dienstplichtigen	25	—	—
totaal	<hr/> 28	<hr/> 1	<hr/> 5
<i>hechtenis</i>			
beroepsmilitairen	1	—	1
dienstplichtigen	—	—	—
totaal	<hr/> 1	<hr/> —	<hr/> 1
<i>gevangenisstraf</i>			
beroepsmilitairen	—	—	9
dienstplichtigen	11	1	—
totaal	<hr/> 11	<hr/> 1	<hr/> 9
<i>voorlopig arrest in afzondering</i>			
beroepsmilitairen	1	—	—
dienstplichtigen	1	—	—
totaal	<hr/> 2	<hr/> —	<hr/> —
<i>voorlopig arrest</i>			
beroepsmilitairen	1	2	—
dienstplichtigen	20	3	—
totaal	<hr/> 21	<hr/> 5	<hr/> —

Het aantal disciplinaire straffen ingevolge de Beginselenwet Gevangeniswezen bedroeg in 1990:

– berisping	geen
– cellulair op eigen cel	geen
– cellulair op eigen cel na diensturen:	geen
– cellulair niet op eigen cel	3 × 2 dgn
	1 × 3 dgn
	1 × 4 dgn
	1 × 14 dgn
– plaatsing in afzondering	geen
– waarschuwing	5
– ontzegging bezoek	geen

Opmerking: 1x maatregel opgelegd o.g.v. Gevangenismaatregel.

MPC en Dienstplichtwet

Het MPC is ook aangewezen als plaats waar ingeschrevenen voor de dienstplicht, die – ter inlijving opgeroepen – niet op tijd zijn verschenen, zich alsnog behoren te melden (art. 26 Dienstplichtwet). Tevens dient het MPC als verzamelpunt voor dienstplichtigen, die – buiten hun tegenwoordigheid ingelijfd – niet hebben voldaan aan een oproeping voor werkelijke dienst (art. 38 lid 2 Dienstplichtwet).

Wat deze taken betreft, vermeldt het Jaarverslag 1990:

– Opgeroepen ter vervulling eerste oef./onvervuld gedeelte eerste oefening:

Opgeroepen volgens opkomstlijsten 1988:	237
Voor opkomstdatum uitstel/vrijstelling:	99
Niet opgekomen:	83
Gemeld voor eerste oef./o.g.e.o.:	55

Van deze 55 dpln zijn er:

Afgekeurd:	1
Met uitstel o.g.e.o. i.v.m. beroep Wet Gewetens- bezwaren militaire dienst (WGMD):	35
Uitstel/vrijstelling verleend:	1
Alsnog dienst gaan doen:	16
Met uitstel tot datum dagvaarding (totaalweigeraars):	2

– Nalatigen ter opkomst (art. 150 WvMSr)

Gebracht door Kon. Marechaussee	37
Zelf gemeld:	14
	<hr/>
	51

Van deze 51 zijn er:

Dienst gaan doen:	10
Afgekeurd:	2
Met uitstel o.g.e.o. i.v.m. beroep WGMD:	37
Met uitstel tot datum dagvaarding (totaal weigeraars):	2

6.2. KONINKLIJKE MARECHAUSSEE

Opmerking vooraf

In de Kroniek 1989 bevat het jaaroverzicht Koninklijke marechaussee enkele onjuistheden. Onder narcoticazaken staat vermeld dat tegen Nederlandse en buitenlandse militairen 430 processen-verbaal werden opgemaakt. Dit cijfer heeft echter betrekking op het *totaal* van de processen-verbaal, dus *inclusief* de procesen-verbaal die in het kader van de grensbewaking en het vreemdelingtoezicht werden opgemaakt tegen burgers.

Ook de cijfers van inbeslaggenomen narcotica hebben betrekking op de *totale* hoeveelheid.

Reorganisatieplan:

Het reorganisatieplan: „de Koninklijke marechaussee in de jaren negentig” heeft in 1990 zijn definitieve beslag gekregen.

De nu gemoderniseerde organisatievorm stelt het marechaussee-personeel in staat, meer nog dan voorheen, doelmatig en effectief te werken.

Terrorisme:

In mei werd Nederland geconfronteerd met een IRA-aanslag te Roermond. Hoewel de slachtoffers niet behoorden tot het Britse leger leidde deze aanslag er toch toe dat zeven leden van de Marechaussee de rest van het jaar deel hebben uitgemaakt van het onderzoeksteam.

Om het groot aantal opgedragen persoonsbeveiligingen van aanslaggevoelig geachte Britse militairen te kunnen uitvoeren, moest een groot aantal persoonsleden als persoonsbeveiligers bij de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten worden gedetacheerd.

Golf-crisis:

Ten behoeve van de versterking van de Amerikaanse troepen hebben in november en december 1990 grote verplaatsingen van Amerikaans legermateriaal over Nederlands grondgebied plaatsgevonden.

Marechaussee-personeel is daarbij langdurig en op grote schaal ingezet geweest.

Aan het jaarverslag van 1990 worden de volgende cijfers ontleend:

Processen-verbaal en rapporten:

In totaal werden door personeel van het Wapen in het verslagjaar 1990 71.285 processen-verbaal en 13.839 rapporten opgemaakt.

Transacties:

Het aantal strafbare feiten dat per transactie werd afgedaan bedroeg 8822.

Vrijheidsbenemingen:

In 730 gevallen werd vrijheidsbeneming als dwangmiddel toegepast, voorlopig arrest (rechtsplegingen) 499 maal, inverzekeringstelling (Wetboek van Strafvordering) 231 maal.

Narcoticazaken:

Door de Koninklijke marechaussee werden in de verslagperiode wegens handelen in strijd met de Opiumwet 268 processen-verbaal opgemaakt, 16 in het kader van het vreemdelingtoezicht en 252 tijdens de uitoefening van de grensbewaking.

In totaal werden de volgende hoeveelheden verdovende middelen in beslaggenomen:

In het kader van het vreemdelingtoezicht:

– hennepprodukten	271,06	gram
– heroïne	30.000	gram
– cocaïne	–	gram
– amfetamine	24	gram
– LSD	–	shots/trips

Tijdens de uitoefening van de grensbewaking:

– hennepprodukten	114,41	kg
– heroïne	0,154	kg
– cocaïne	15,29	kg
– amfetamine	0,1	kg
– LSD	114	shots/trips
– methadontabletten	143	stuks

alsmede 1.152,52 gram andere narcotica, voorkomend op lijst 1 van de Opiumwet.

Vreemdelingentoezicht:

Het aantal vreemdelingen dat in het kader van de Vreemdelingen-wetgeving werd gecontroleerd bedroeg in het verslagjaar 1990: 37.811.

Grensbewaking:

In 1990 werden 3508 processen-verbaal opgemaakt ter zake onregelmatigheden in paspoorten (in 1989: 2594). Er werden 222 Nederlandse reisdocumenten in beslaggenomen (in 1989: 87). In totaal werd een bedrag van f1.752.344,50 aan geldboetes aan de grens geïnd.

Uitzettingen:

Het totaal aantal uitzettingen, door de Koninklijke marechaussee verricht, bedroeg 8.814.

Waardetransporten:

Ten behoeve van de Nederlands Bank NV werden 357 waardetransporten uitgevoerd.

Bijstand ter handhaving van de openbare orde:

Acties van anti-militaristische groeperingen hebben in 1990 opnieuw geleid tot extra inzet van personeel. Veelvuldig is, ter handhaving van de openbare- en rechtsorde, met de politie samengewerkt. Zo is op 31 december met 80 man bijstand verleend aan de Gemeentepolitie van Den Haag. Hierbij is daadwerkelijk opgetreden.

6.3 DIRECTIE DIENSTPLICHTZAKEN

Gegevens over 1990:

– ingeschrevenen voor de dienstplicht:		98.151
– gekeurd:		110.404
– ongeschikt:		
tijdelijk	2.723	
voorgoed	32.999	35.722
– geschikt:		74.682
– vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige		8.914
– uitgesloten (art. 22 Dienstplichtwet):		917
– uitstel eerste oefening:		83.072
– opgekomen:		42.589

Nadere gegevens over 1990

– vrijstelling (art. 15 Dienstplichtwet):		
kostwinnerschap		1.776
broederdienst		2.484
geestelijk ambt		59
persoonlijke onmisbaarheid		1.865
bijzonder geval		2.730
totaal		8.914
– uitstel eerste oefening:		
studie		72.875
varend beroep		875
zakelijke omstandigheden		1.312
uitstel in afwachting van nadere beslissing op verzoek		8.010
totaal		83.072

– opgekomen naar krijgsmachtonderdeel:	
Koninklijke landmacht	37.841
Koninklijke luchtmacht	3.362
Koninklijke marine	1.386
totaal	42.589

6.4 GEWETENSBEZWAREN

Binnengekomen verzoeken om toepassing van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst en genomen beslissingen over 1990:

– ingekomen verzoeken	4.050
– ingetrokken verzoeken	247
– ongeschikt verklaard vóór eindbeslissing	33
– in behandeling	2.285
– eindbeslissing op verzoek	1.347
– niet-ontvankelijk verklaard	50
– erkend (enkelvoudige kamer)	1.278
– erkend (meervoudige kamer)	38
– totaal erkend	1.316
– niet erkend	109

6.5 BUREAU MILITAIRE STRAFZAKEN (BMS) 1990

Het kantoor is verplaatst naar de Velperweg 27 in Arnhem.

Ingeboekte zaken:

- 248 (in 1988: 575; in 1989: 386)

De verplaatsing van het kantoor en dientengevolge de tijdelijke onbekendheid hiervan, zijn waarschijnlijk de oorzaak van een wat teruglopend aanbod van zaken in 1990.

Naar het BMS verwezen door:

– kriegsraad	85
– Maatschappelijke Dienst Defensie	4
– reclassering/geestelijke verzorging /SIH BIH	7
– commandant	114
– derden	33

Gerapporteerd door:

– psychiater	20
– Maatschappelijke Dienst Defensie	11
– reclassering/geestelijke verzorging/arts	9
– psycholoog/SIH, BIH	23

Soorten delict

– ongeoorloofde afwezigheid	39
– verkeersdelicten	83
– vermogensdelicten	37
– geweldsdelicten	38
– overige militaire delicten	37
– overige commune delicten	36

Het totaal aantal gevallen is hoger dan het aantal ingeboekte dossiers, aangezien verscheidene personen voor meer dan één delict terechtstaan.

Soorten zaken:

– Hoog Militair Gerechtshof	26
– tuchtzaken	4
– zee krijgsraad	2
– krijgsraad Arnhem/mobiele krijgsraad	206
– overige	10

Verdeling:

– beroepsmilitairen	58
– kortverbandvrijwilligers	34
– dienstplichtigen	156

6.6 NATIONALE OMBUDSMAN

Art. 12 Wet nationale Ombudsman bepaalt dat een ieder het recht heeft de nationale ombudsman schriftelijk te verzoeken onderzoek te doen naar de wijze waarop een administratief orgaan zich in een bepaalde aangelegenheid jegens een persoon heeft gedragen, tenzij sedertdien meer dan een jaar is verstreken. Indien binnen een jaar, nadat de gedraging plaatsvond, die gedraging aan het oordeel van een rechterlijke instantie, dan wel ingevolge een administratiefrechtelijke voorziening aan het oordeel van een andere instantie is onderworpen, eindigt de termijn een jaar na de datum waarop in die procedure een uitspraak is gedaan waartegen geen beroep meer open staat.

Aan het jaarverslag 1990 van de Nationale ombudsman worden de volgende gegevens ontleend:

Ministerie van Defensie

– verzoekschriften		
in behandeling per 01-01-1990	24	
ontvangen in 1990	65	+
te behandelen	89	
niet in onderzoek genomen	40	–
te onderzoeken	49	
in onderzoek genomen	28	–
in behandeling per 01-01-1991	21	
– nadere gegevens in onderzoek genomen zaken:		
ingetrokken	1	
rapport opgemaakt	27	+
	28	

6.7. DIENST ZORG POSTAKTIEVE MILITAIRES

Het jaar 1990 stond in het teken van een verhoogde aandacht voor veteranen. De specifieke problematiek van deze groep is de afgelopen jaren meer en meer naar voren gekomen.

In maart 1990 bood de minister van Defensie de nota „Zorg voor Veteranen in Samenhang” aan, waarin de overheid verantwoordelijkheid aanvaardde voor de gevolgen die veteranen ondervinden van hun oorlogservaringen. De minister onderscheidt daarbij drie aspecten, te weten de behoefte aan erkenning alsmede specifieke materiële en immateriële problemen.

Voor de afdeling pensioenzaken van de Dienst Zorg Postactieve Militairen (DZPM) betekende de verhoogde aandacht voor veteranen een toename van het aantal verzoeken om (hoger) invaliditeitspensioen en zogenaamde uitgesteld diensttijdpensioen. Tevens werd besloten om compensatie van achterstallige soldij te verlenen aan een bepaalde groep gewezen militairen. De mogelijkheid tot het verruimen van de toekenning van het Ereteken voor Orde en Vrede, alsmede de instelling van het Draaginsigne Gewonden brachten aan het einde van het jaar een aantal voorbereidende werkzaamheden met zich mee.

Te beginnen in 1990 is gedurende de eerstkomende jaren bijna een verdubbeling te verwachten van het aantal mensen dat 65 jaar wordt. Dit brengt met zich mee dat met name op het vlak van de inbouw van het algemeen ouderdomspensioen in het militair pensioen veel extra activiteiten verricht moeten worden. Hierbij wordt gedoeld op de korting op grond van het feit dat naast het militair pensioen een algemeen ouderdomspensioen wordt genoten. Dit doet zich met name voor bij de invalideitpensioenen van het beroeps- en verlof personeel, alsmede bij overgang van uitkering (ingevoelge de Uitkeringswet gewezen militairen) naar pensioen.

In 1990 wordt voortgegaan met de uitvoering van de in de Algemene militaire pensioenwet opgenomen regeling inzake overdracht en overname van opgebouwde pensioenaanspraken (zie Kroniek 1989). Om de uitvoering te vergemakkelijken werd door de minister van Defensie een contract gesloten met de Stichting Dienstverlening Samenwerkingsverband (SDS). Dit samenwerkingsverband tussen werkgevers, levensverzekeraars en pensioenfondsen beoogt via het middel van waardeoverdracht bij verandering van werkkring pensioenverlies zoveel mogelijk te beperken. Eenzelfde contract met de Stichting Pensioenfonds voor de Gezondheid en Maatschappelijke Belangen (PGGM) werd nagenoeg afgerond.

Tot 1 januari 1987 werden aan militairen en gewezen militairen, die tengevolge van ziekte of gebrek, veroorzaakt door de uitoefening van de militaire dienst, op autovervoer zijn aangewezen, vervoervoorzieningen toegekend zonder dat het genoten inkomen een rol speelde. Sedert genoemd tijdstip speelt het inkomen wel een rol. Met het oog hierop is een inkomensschaal met glijdend verloop ontwikkeld, zodat vanaf een bepaald inkomen de tegemoetkoming in de vervoerkosten kan worden verminderd, al naar gelang het inkomen hoger is.

Voor degenen aan wie reeds voor 1 januari 1987 een vervoervoorziening is toegekend, wordt een ruime gewenningsperiode van 4 jaar in acht genomen. Om op 1 januari 1991 daadwerkelijk een toets op het inkomen te kunnen toepassen, zijn eind 1990 aan de betreffende doelgroep (1560 gevallen) enquêteformulieren toegezonden en (grotendeels) verwerkt.

Met ingang van het jaar 1988 is in het kader van de Uitkeringswet gewezen militairen en de Militaire wachtgeldregelingen gekozen voor een andere wijze van verificatie van de door een uitkeringsgerechtigde genoten neveninkomsten. Voorheen vond toetsing plaats aan de hand van een gewaarmerkte opgave van inkomsten door de werkgever en aan de hand van een opgave van de fiscus. Thans wordt uitsluitend afgegaan op informatie, verstrekt door laatstgenoemde instantie. Deze toetsing vindt achteraf plaats. Primair wordt rekening gehouden met gegevens verstrekt door de uitkeringsgerechtigde zelf. Kenmerkend daarbij is dat uitdrukkelijk wordt gevraagd een loonspecificatie te voegen bij de inkomstenverklaring (maandformulier).

Gedurende het jaar 1990 is voor het eerst de nieuwe afdoeningsmethodiek beproefd. Voorts werd het aantal door de accountantsdienst behandelde gevallen zeer sterk teruggebracht.

Geconstateerd kan worden dat zaken nu veel sneller dan in het verleden afgedaan kunnen worden. Hiermee is een eind gekomen aan de jarenlang bestaande achterstanden op het gebied van de uitvoering van de verminderingbepalingen.

BOEKAANKONDIGING

Onlangs verscheen de 3e druk van het deel Militair straf-, strafproces- en tuchtrecht, uit de editie Schuurman en Jordens, Nederlandse Staatswetten.

Nieuw in dit deel is de opname van de Wet Militair Tuchtrecht. Voorts zijn de wijzigingen per 1 januari 1991 van het Wetboek van Militair Strafrecht verwerkt. Opgenomen is eveneens de Wet Militaire Strafrechtspraak.

Deze druk werd bewerkt door Mr J. J. Buirma.

ISBN 90 271 3381 6; omvang 300 pag.; prijs f45,50.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Militair Juridische Vorming

De Chef Landmachtstaf heeft het brevet Militair Juridische Vorming verleend aan Luitenant-kolonel Mr A. P. J. M. Kempnaars, Majoor Mr A. M. van Gorp en Majoor Mr H. A. van Garmen.

Personalia

Mr H. J. Deuring, majoor van de Militair Juridische Dienst, is benoemd tot rechter-plaatsvervanger in de Arrondissementsrechtbank te Zwolle.

Kroniek

Kroniek van het militaire recht 1 januari 1990-31 december 1990 door Prof. mr G.L. Coolen en mr. H. Rijken van Olst.	313
---	-----

Boekaankondiging

Militair straf-, strafproces- en tuchtrecht. Editie Schuurmans en Jordens.	324
---	-----

Opmerkingen en mededelingen

Militair Juridische Vorming.	324
Personalia.	324

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *Th. J. Clarenbeek*, Vice-president van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht,
Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst;
Mr *O. van der Wind*, Kolonel van de Militair Juridische Dienst,
Voorzitter-plv van het Ambtenarengerecht te Haarlem;
voor de Koninklijke landmacht: Mr *W. van den Berg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;
voor de Koninklijke luchtmacht: Mr *H. J. Visser*, Kolonel der Koninklijke luchtmacht;
voor de Koninklijke marine: Mr *H. Segers*, Kapitein-ter-zee van administratie;
voor de Centrale Organisatie: Drs *G. J. van Hegelsom*;
Adres van de Redactiecommissie: Gansstraat 18, 2352 EC Leiderdorp.

VASTE MEDEWERKERS:

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, em.-bijzonder Hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, oud-president van het Hoog Militair Gerechtshof, Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;
Mr *N. Keijzer*, Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden;
Prof. Mr *G. L. Coolen*, Schout-bij-nacht van administratie b.d., bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam.
Prof. Mr *P. H. Kooijmans*, Hoogleraar in het volkenrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden.
Prof. Mr *A. K. Koekoek*, Hoogleraar in het staats- en bestuursrecht aan de Katholieke Universiteit Brabant;

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1990 f 37,25. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij SDU Uitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,00. Nadere informatie omtrent bestellingen: SDU, afdeling bestelling, Postbus 20041, 2500 EA 's-Gravenhage.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 1 pagina ontvangen een honorarium van f 45,- per pagina tot een maximum van f 300,- per aflevering, benevens 5 present-exemplaren van de desbetreffende aflevering van het Tijdschrift. De inhoud van het *M.R.T.* wordt opgenomen in een voor derden toegankelijke juridische databank. Het auteursrecht wordt met de publikatie overgedragen aan de Staat der Nederlanden.

Kennisgeving van adreswijziging (uitsluitend betalende abonnees) te richten tot de SDU uitgeverij, afdeling bestellingen, Postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage.
Zij die het tijdschrift van rijkswege verstrekten krijgen dienen zich voor kennisgeving van adreswijziging te wenden tot het hoofd van de sectie juridische zaken van het krijgsmachtdeel waartoe zij behoren.

*Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXXIV

december 1991

Aflevering

11

SDU uitgeverij

INHOUD

Bijdragen

<i>Mr G. L. Lindner</i> ; De krijgstucht van 1978 tot en met 1990, feiten en achtergronden.	325
--	-----

Registers

Register 1991.	369
---------------------	-----

BIJDRAGEN

DE KRIJGSTUCHT VAN 1978 TOT EN MET 1990: feiten en achtergronden

door

Schout-bij-Nacht van Administratie tit. b.d. Mr G.L. Lindner*

VOORWOORD

In 1978 werd in overleg met de Tweede Kamer der Staten-Generaal de rapportering van krijgsmachtelijke gegevens onderbroken omdat er eerst een systeem moest worden ontwikkeld dat exacte en betrouwbare gegevens kon opleveren. Naar aanleiding van deze stopzetting werd met de redactie van het Militair Rechtelijk Tijdschrift afgesproken dat er een artikel zou worden geschreven over de periode 1978 tot de hervatting van de rapportering in 1991. Gedurende deze periode werd omtrent deze materie incidenteel contact gehouden met de redactie. In overleg met de Staatssecretaris van Defensie en met toestemming van de Secretaris-Generaal vindt thans publicatie van het navolgende artikel plaats. Daarmee wordt aldus een oude belofte ingelost.

1 HERZIENING VAN HET MILITAIR TUCHTRECHT

1.1 ALGEMEEN

De maatschappelijke noodzaak tot regelgeving.

De mens functioneert in velerlei structuren en organisaties. Ieder mens heeft daarbij allerlei contacten met andere mensen en maakt deel uit van vele groepen en subgroepen, vaak zonder dit te beseffen. Al die groepen hebben hun eigen structuur en hun eigen sociale normen, waarvan ze zich in sommige gevallen nauwelijks bewust zullen zijn.

Deze eigen normen zijn noodzakelijk om de groep of de organisatie te laten functioneren. De normen zijn nodig om aan de groepsleden aan te geven wat ze van elkaar in bepaalde situaties mogen en kunnen verwachten, terwijl de normen aan buitenstaanders duidelijk maken wat ze kunnen verwachten van hun contacten met de leden van de groep. Een zekere voorspelbaarheid in de reactie van de een op een gedraging van de ander is niet alleen geruststellend – men weet waar men aan toe is – maar vaak ook noodzakelijk.

Regelgeving behoeft een flexibele toepassing.

De onderlinge afstemming van het menselijk gedrag is niet een statisch gegeven, dat op een bepaald moment gerealiseerd is en daarna nooit meer bijgesteld hoeft te worden. De onderlinge afstemming zal veranderen als de omstandigheden veranderen of wanneer de samenstelling van de groep zich wijzigt. In een dynamische samenleving zijn alle normenstelsels continu in beweging en zijn dientengevolge nimmer volledig te vangen in regelgeving. De regelgeving dient dan ook met een zekere mate van flexibiliteit te worden toegepast. Zo kan immers rekening worden gehouden met ontwikkelingen in de maatschappij, terwijl strikte handhaving deze ontwikkelingen zou kunnen belemmeren. Het hangt van de groep en van de veranderingen in die groep af, of en hoe snel haar normenpatroon verandert. J.F. Glastra van Loon zegt het zo: „Het komt erop neer, „dat we onze verwachtingen omtrent elkaars gedrag in de omgang met elkaar ontwikkelen (en „corrigeren)“ (zie J.F. Glastra van Loon: „Enkele notities over de vraag: Berust het huidige volkenrecht nog op universele grondslagen?“, NJB 1964, pag. 162). Er is derhalve een wisselwerking: het individu richt zich naar de geldende normen. Zijn gedrag vertoont een zekere gebondenheid aan, of – zo men wil – een zekere afhankelijkheid van die normen. Anderzijds bepaalt het individu door zijn gedrag ook weer mede de inhoud van die normen: door normconform gedrag bevestigt hij de norm, door afwijkend gedrag beïnvloedt hij de norm.

---

*) Adviseur van de Minister van Defensie inzake Militair Straf-, Strafproces- en Tuchtrecht.

Normenstelsels kunnen zich in vele gedaanten voordoen. Ze kunnen op stilzwijgende afspraken berusten of ze kunnen worden gevormd door geëxpliceerde normen. Ze kunnen formeel zijn of informeel. De normenstelsels kunnen al of niet deel uitmaken van het rechtssstelsel. De vastlegging van een normenstelsel in een geformaliseerd systeem heeft twee kanten. Aan de ene kant is het een codificatie van het bestaande systeem, een statische weergave van de sociale gedragsregels op een bepaald moment. Aan de andere kant dient de vastlegging als referentiekader voor toekomstig gedrag. Dit gedrag moet worden afgestemd op de vastgelegde normen, opdat er een noodzakelijk geachte mate van voorspelbaar en gewenst gedrag ontstaat.

Hoewel niet al het recht voortkomt uit al bestaande gedragsregels wordt wel al het recht beïnvloed door het gedrag van de rechtssubjecten. Deze beïnvloeding, onder inwerking van (veranderingen in) de maatschappelijke opvattingen, kan plaatsvinden door wettelijke wijziging van de regels, maar ook door een wijziging in de toepassing van de regels. Dit geldt ook voor het militair tuchtrecht.

1.2 HET TUCHTRECHT BINNEN DE KRIJGSMACHT

Inleiding.

De krijgsmacht heeft als organisatie tot doel een bijdrage te leveren aan de voorkoming van gewapende conflicten en om, in tijden van crisis, in samenwerking met de bondgenoten, de vrijheid en de territoriale integriteit van de bij het bondgenootschap aangesloten landen te waarborgen.

De structuur en de ordening van de krijgsmacht dienen dan ook zodanig te zijn dat beide doelstellingen ten volle verwezenlijkt kunnen worden. In vreedstijd is dat op paraatheid gestoelde afschrikking en in tijden van gewapende conflicten optimale gevechtskracht.

De krijgsmacht als organisatie moet, om optimaal te kunnen functioneren, inspelen op zowel veranderingen in de taak en functie van de krijgsmacht als veranderingen in de opvattingen van de mensen die de krijgsmacht vormen. Een regelmatige bezinning op haar structuur en functie moet, indien nodig, kunnen leiden tot aanpassing aan veranderde omstandigheden.

De noodzaak tot wijziging van het militaire tuchtrecht.

Eén van de instrumenten die de militaire organisatie bij haar inrichting ten dienste staan is het tuchtrecht. Doel van het tuchtrecht is de militaire samenleving zó te ordenen dat de uiteindelijke doelstellingen bereikt kunnen worden. Dan is het echter ook noodzaak dat het tuchtrecht rekening houdt met de ontwikkelingen binnen de krijgsmacht en de wijzigingen in de werkwijze en werksfeer. Sinds de invoering in 1923 van de oude – tot 1 januari 1991 geldende – militaire wetgeving hebben zich echter verschillende ontwikkelingen voorgedaan, die tot gevolg hebben gehad dat het oude militaire tuchtrecht niet meer voldeed aan de eisen die tegenwoordig aan zijn werking mogen en moeten gesteld. Hierdoor werd een goede vervulling van de doeleinden van de krijgsmacht onnodig belemmerd.

De eerste ontwikkeling die hierbij van belang is, is de veranderde technische uitrusting van de krijgsmacht. De wijze van oorlogvoering heeft, beginnend in de Tweede Wereldoorlog, stormachtige ontwikkelingen doorgemaakt. De nadruk is meer en meer komen te liggen op technologisch hoogwaardige wapensystemen, terwijl ook de ontwikkeling van de conventionele en niet-conventionele wapensystemen veel sneller verloopt dan ooit tevoren. Het toenemende belang van de techniek brengt met zich mee dat de commandanten meer dan ooit afhankelijk zijn geworden van de inbreng en kennis van hun ondergeschikten. De soldaat is in deze tijd duidelijk méér dan alleen instrument. Lijdelijke gehoorzaamheid past niet in een systeem dat door de meerderen alleen niet meer beheersbaar is. Eigen initiatief en creatief (mee-)denken krijgen steeds meer nadruk.

Niet alleen de zeer grote technologische ontwikkelingen nopen tot een aanpassing van het tuchtrecht, ook de ontwikkelingen in de menswetenschappen pleiten voor een andere benadering. Het accent dient niet op de gezagsverhouding te liggen, maar op de onderlinge samenwerking waarin de motivatie tot actie gelegen is. Immers, waar het door de technologische ontwikkelingen onmogelijk is geworden dat de leider op alle gebieden de deskundige is, is samenwerking noodzakelijk.

Een grotere aandacht voor de motivatie is ook geboden door de derde verandering binnen de krijgsmacht waardoor aanpassing van het tuchtrecht noodzakelijk was geworden. Deze verandering betreft de taak, en daarmee ook de wijze van functioneren, van de krijgsmacht in vreedstijd. Vóór de Tweede Wereldoorlog was het leger nog vrijwel geheel een opleidings- en trainingsinstituut. Het oude leiderschapsidee kon daarin nog wel voldoen. Na de oorlog is de opleidingsfunctie blijven bestaan, maar is er, aldus een deelrapport uit 1977 van de Stuurgroep maatschappelijke invloeden in de krijgsmacht (Stumik-deelrapport), een andere taak bijgekomen, namelijk die van continue paraatheid. Hoe langer de vrede duurt, hoe moeilijker het wordt om paraatheid in vreedstijd aannemelijk te maken. In hoeverre na de eenwording van de beide Duitslanden en de opheffing van het Warschau-pact hier nog een zwaar accent op ligt, valt niet te voorzien. Slechts zingeving aan bezigheden en zinvolheid van taken, alsmede een functioneel leiderschap kunnen de samenwerking optimaliseren, en daarmee de motivatie van het personeel doen toenemen. De veranderde functie van de krijgsmacht in vreedstijd brengt een geheel andere manier van benaderen van personen met zich mee. Steeds meer zullen onderdelen van de krijgsmacht worden ingezet in zogenaamde Peace-keeping-operaties, al dan niet in het kader van de Verenigde Naties. Dit optreden stelt vaak specifieke (mentale) eisen.

Het vierde argument voor een herbezinning op het tuchtrecht werd gevormd door de democratiseringstendens die sinds het midden van de jaren zestig onze maatschappij grondig heeft gewijzigd. Dit is een continu-proces. De legerleiding werd hierdoor in sterkere mate dan voorheen geconfronteerd met mondige en eisenstellende militairen.

Als vijfde argument kan nog – recentelijk – worden toegevoegd dat in NAVO-verband zogenaamde gemengde eenheden zullen optreden waarbij een tot straffen bevoegde meerdere militairen van andere nationaliteiten moet kunnen corrigeren. Hiervoor is een modern tuchtrecht nodig, dat als een gemene deler via een verdrag met directe werking zou moeten worden ingevoerd. Hopelijk wordt op korte termijn middels internationaal overleg aan dit aspect aandacht besteed. Door deze ontwikkelingen is de in Nederland toch al niet zo sterk gesloten militaire samenleving verder opengebrouwen en vermaatschappelijkt. De krijgsmacht moest meer rekening gaan houden met in de maatschappij levende opvattingen, onder andere in haar benadering van de steeds beter geschoolde dienstplichtigen, terwijl ook de aandacht vanuit de maatschappij voor de krijgsmacht toenam.

Het instrumentele karakter van het militair tuchtrecht.

De vijf hierboven beschreven ontwikkelingen staan niet los van elkaar. Integendeel, zij zijn nauw verweven. Waar het toegenomen belang van de techniek de meerdere meer afhankelijk heeft gemaakt van de ondergeschikte, dient autoritair leiderschap plaats te maken voor samenwerking en functioneel leiderschap op basis van erkenning van de vaardigheden van anderen. Functionaliteit is een dwingende eis voor tuchtwetgeving als ordenings-instrument. Eisen die in het verleden functioneel waren, kunnen thans dat karakter verloren hebben. Daarom is regelmatige herbezinning en – indien daartoe termen zijn – eventuele wijziging in de zin van aanpassingen van het tuchtrecht gewenst. Kortom: de toepassing van het tuchtrecht dient onderwerp van permanente studie te zijn.

Een verantwoord gebruik van dit tuchtrecht dient om de krijgstuucht te optimaliseren. Onder krijgstuucht wordt in dit verband verstaan: het gedrag, dat nodig is voor het vervullen van de taak, die de krijgsmacht is opgedragen en de instelling die vereist is om dat gedrag te bewerkstelligen. Gebruik van het militair tuchtrecht is noodzakelijk voor een goed functioneren van de krijgsmacht als organisatie. De oplegging van sancties moet functioneel zijn voor de organisatie, nuttig voor de persoon en rechtvaardig.

1.3 DE REGISTRATIE VAN KRIJGSTUCHELIJKE GEGEVENS

De noodzaak tot registratie van krijgstuuchtelijke gegevens.

Zoals uit de vorige paragraaf is gebleken kunnen ontwikkelingen in de militaire samenleving het nodig maken dat het militaire tuchtrecht wordt aangepast. Om te kunnen komen tot een beleid inzake de toepassing van het militair tuchtrecht en tijdig tot eventueel noodzakelijke

aanpassingen c.q. bijstellingen, is een optimaal inzicht in het krijgstuchtelijk gebeuren binnen de krijgsmacht vereist. Dit is eerst dan mogelijk wanneer wordt beschikt over zoveel mogelijk tuchtrechtelijk relevante gegevens. Deze beschikbaarheid van het cijfermateriaal is het grootst wanneer de gegevens centraal geautomatiseerd geregistreerd worden. Vandaar dat vanuit deze gedachte een dergelijk centraal geautomatiseerd registratiesysteem is ontwikkeld.

Het vroegere registratiesysteem.

Vóór de invoering van het geautomatiseerd registratiesysteem was het inzicht in het krijgstuchtelijk gebeuren binnen de krijgsmacht zeer gebrekkig. Bij de krijgsmacht werden op onvolkomen wijze gegevens verzameld via de zogenaamde „turfmethode”. Er rezen vragen of er wel juist werd geturfd, of de gegevens, na eenmaal geturfd te zijn, wel correct werden samengevoegd en of het aantal tot straffen bevoegde meerderen wel bekend was. Voorts duurde het geruime tijd voordat de krijgsmachtdelen enigszins geïnformeerd werden over aard en aantal bestraffingen in een bepaald jaar.

De ontwikkeling van een geautomatiseerd registratiesysteem.

De problematiek inzake het verkrijgen van inzicht in het krijgstuchtelijk gebeuren werd voor het eerst aangepakt als onderwerp voor wetenschappelijk onderzoek op het Koninklijk Instituut voor de Marine. Dit geschiedde volgens de ideeën van de auteur.

In juli 1971 werd door de Hoofdintendant der Zeemacht en de Vlagofficier Personeel opdracht gegeven aan het Hoofd van het bureau militair-juridische zaken van de Hoofdintendant der Zeemacht om een onderzoek in te stellen naar de toepassing van krijgstuchtelijke sancties. Dit onder verwijzing naar de notulen van de 508e vergadering van de Admiraliteitsraad, de vergadering van de politieke raad van 7 oktober 1970 en het schrijven van de voorzitter van de Adviesraad wetenschappelijk onderzoek van 1 juli 1971, (nr. ARWO/71/10) en in samenwerking met het bureau sociaal-wetenschappelijk onderzoek van de Vlagofficier Personeel. Dit onderzoek betrof een archiefstudie en diende mede om aan te tonen dat geschreven tekst via codering gerubriceerd reproduceerbaar was. Klare tekst ineens in een geautomatiseerd bestand opnemen was niet goed mogelijk en bracht teveel kosten met zich mee. Dit probleem deed zich vooral bij de strafreden. Met het ontwerpen en beproeven van een codeerlijst werd de zojuist genoemde problematiek opgelost.

Het onderzoek werd geïnitieerd door de Koninklijke Marine, waarbij de andere krijgsmachtdelen werden uitgenodigd tot deelname. De Koninklijke Landmacht kon helaas geen medewerking aan het onderzoek verlenen, mede in verband met de aldaar gehanteerde wijze van registreren. Door de Koninklijke Luchtmacht kon over een beperkte periode wel medewerking worden verleend. In nauwe samenwerking met de juridische dienst van dit krijgsmachtdeel werden de gegevens met betrekking tot de krijgstuchtelijke vergrijpen over de jaren 1969 en 1970 gecodeerd en aan de onderzoeksjaren 1961/70 van de Koninklijke Marine toegevoegd. Het onderzoek werd geleid door KLTZA Mr G.L. Lindner en zou een deel van het inzicht opleveren dat onmisbaar bleek voor het ontwerpen van een vernieuwd en verbeterd systeem van registratie van krijgstuchtelijke bestraffingen.

De „Werkgroep centrale registratie van krijgstuchtelijke gegevens” van de Koninklijke Marine heeft in een tweetal rapporten in 1974 en 1975 aangegeven hoe de verwerking van krijgstuchtelijke gegevens moest worden omgezet in een gecentraliseerde automatische registratie, zodanig dat zonder nodeloze overlaf van commandanten toch veel informatie tijdig beschikbaar zou komen. Deze geautomatiseerde registratie leverde bij de strafopleggers een belangrijke tijdsbesparing op omdat daarmee een eind werd gemaakt aan het handmatig turven van gegevens. Enige jaren later is ook bij de Koninklijke Land- en Luchtmacht om dezelfde reden tot automatisering besloten. Hierbij werd gebruik gemaakt van de ervaringen opgedaan bij de Koninklijke Marine en bij de zogenaamde „Proefneming krijgstuchtelijk sanctiepakket” in de jaren 1978/79 (zie paragraaf 1.7).

Om te voorkomen dat deze registratiesystemen uit elkaar zouden groeien, werd aan de Stuurgroep Militair Straf- en Tucht recht als een van haar taken opgedragen:

- „– draagt zorg voor het totstandkomen van een informatiesysteem ten behoeve van de krijgsmachtdelen betreffende de toepassing van het militair tuchtrecht;
- „– begeleidt-coördineert de werking van dat systeem;
- „– analyseert de via dat systeem verkregen gegevens ten behoeve van de uitvoering van de taken „alsmede voor wetenschappelijk onderzoek.”

Deze taak is naderhand overgegaan op de Afdeling Militair Straf- en Tuchtrecht van de Directie Juridische Zaken van het Ministerie van Defensie.

1.4 DE GEAUTOMATISEERDE VERWERKING VAN KRIJGSTUCHTELIJKE GEGEVENS

De procedure.

Bij het geautomatiseerde registratiesysteem volstaat de commandant, de tot straffen bevoegde meerdere (tsbm), met de eenmalige invulling en verzending van één formulier (de informatiedrager). Bij de Koninklijke Marine zijn het twee informatiedragers indien er een vertrouwensman wordt gekozen (in 4% van de gevallen). Een doordruk van het formulier wordt naar een centrale afdeling binnen een krijgsmachtdeel verzonden alwaar, nadat de geschreven strafreden en beschuldiging zijn gecodeerd, de gegevens worden ingevoerd in een computer. Een doordruk van de informatiedrager wordt tevens gebruikt om de gegevens op compagniesniveau te bewaren en te voegen in de personeelsbescheiden van de betreffende militair. Via de roulering van een doordrukformulier wordt de informatie aan hogere commandanten verstrekt. Deze benadering heeft een enorme besparing opgeleverd in het administratieve werk op compagniesniveau en tevens op de daarboven gelegen niveaus. Bovendien kunnen door het systeem zonder de commandanten te belasten zeer snel en op efficiënte wijze straflijsten worden vervaardigd. Via een terminal kan men bij de militaire kamer van de arrondissementsrechtbank rechtstreeks gegevens verkrijgen. Het geautomatiseerde registratiesysteem maakt de bevoegdheid van de naasthogere commandanten – zoals geregeld in de per 1 januari 1991 ingevoerde tuchtwetgeving – om in beroep te gaan reëel omdat zij via een doordruk van het straffenformulier snel op de hoogte zijn van de door de commandant opgelegde bestraffing. De beroepsprocedure van de gestrafte zelf kan eveneens vlot worden doorlopen. Alle benodigde gegevens voor de raadkamer van de militaire kamer van de arrondissementsrechtbank om tot een oordeel te komen, staan – voor zover al niet reeds in het beroepsschrift aangegeven – immers op het straffenformulier vermeld.

1.5 DE RESULTATEN

Het geautomatiseerd registratiesysteem heeft tot resultaat dat:

- de gegevens nauwkeuriger worden verzameld en geordend;
- het tijdrovende systeem van het met de hand (turfstysteem) verzamelen van gegevens (halfjaarlijks en vaak ook tussentijds) om te rapporteren op compagniesniveau overbodig wordt;
- het overbodig wordt, incidenteel relevante tuchtrechtelijke gegevens handmatig te verzamelen in het kader van voordrachten voor rechtspositionele aangelegenheden van een individueel militair zoals plaatsingen, bevorderingen, voordrachten voor onderscheidingen etc;
- ellenlange staten met alle tuchtstraffen en strafredenen in het verleden aan een militair opgelegd niet meer behoeven te worden getikt wanneer een militair wordt verwezen naar de militaire kamer van de arrondissementsrechtbank. Deze gegevens kunnen thans door het registratiesysteem worden geproduceerd;
- er onderzoek mogelijk is naar het straffenbeleid.

Naast de reeds eerder genoemde tijdsbesparing maken de in het geautomatiseerde systeem opgenomen gegevensbestanden het mogelijk overzichten van zeer uiteenlopende aard te produceren. Hierop zal later in hoofdstuk twee worden teruggekomen.

Met betrekking tot de ontwikkeling van het geautomatiseerd registratiesysteem en de verdere uitbouw daarvan, bestaat een evaluatierapport waarin op continu-basis het functioneren van het systeem wordt geëvalueerd.

1.6 GEGEVENSBESTANDEN EN PRIVACYREGELING

Het onderscheid tussen historisch en actueel bestand.

Er kunnen bij de gegevensbestanden van het krijgstuuchtelijk systeem twee soorten bestanden worden onderscheiden: het actuele bestand en het historische bestand. Elk krijgsmachtdeel heeft zijn eigen actuele bestand. De gegevens in dit actuele bestand zijn op individuele personen herleidbaar en kunnen worden aangewend voor rechtspositionele doeleinden. Deze gegevens zijn privacygevoelig.

Naast het actuele bestand is er een historisch bestand voor alle krijgsmachtdelen samen. De gegevens in dit bestand zijn niet op individuele personen herleidbaar en niet privacygevoelig. Het historisch bestand dient voornamelijk voor de controle op de wetstoepassing, voor (wetenschappelijk) onderzoek en voor zuiver statistische doeleinden zoals het produceren van getalsmatige overzichten. Het bestand heeft een in principe oneindige bewaartermijn.

De toegankelijkheid van het historisch bestand ten behoeve van onderzoeksdoeleinden zal nader worden gereglementeerd.

De privacyregeling.

Aangezien het actuele bestand een geautomatiseerd bestand met op personen herleidbare gegevens is, dient dit te worden afgeschermd met een privacyregeling. Dit volgens Aanwijzing van de Minister-President van 7 maart 1975, (Staatscourant 1975, 50) en van 16 juli 1982, (Staatscourant 1982, 156) inzake de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in verband met geautomatiseerde systemen waarin persoonsgegevens zijn opgenomen bij de Rijksoverheid. De bewaartermijnen van de in de persoonsregisters opgenomen gegevens maakten een einde aan het „eeuwig nadragen van tuchtrechtelijke gegevens bij rechtspositionele aangelegenheden”.

De regeling, welke na langdurige onderhandelingen en studie tot stand kwam, is op de wijze zoals hieronder vermeld, vastgelegd in de privacyregelingen en is in overeenstemming met de Wet persoonsregistratie.

„Artikel 5: Verwijdering van gegevens

„1. De gegevens worden in ieder geval na zes jaren – nadat zij zijn opgenomen – uit de registratie „verwijderd.

„2. De gegevens worden op onderdeelniveau in ieder geval na vier jaren verwijderd.

„3. Op het bepaalde in het eerste en tweede lid gelden de volgende uitzonderingen:

„a. De gegevens worden verwijderd bij vertrek met groot verlof, ontslag uit de militaire dienst of „bij overlijden;

„b. De gegevens worden verwijderd bij het al dan niet met goed gevolg hebben beëindigd van de „opleiding tot de functie waarvoor de vrijwillig dienende militair bij zijn aanstelling is bestemd „(initiële opleiding);

„c. De gegevens worden eveneens verwijderd bij een effectieve bevordering van een vrijwillig die- „nend militair, uitgezonderd tijdens de initiële opleiding.”

1.7 HALFJAARLIJKSE RAPPORTERING VAN KRIJGSTUCHTELIJKE GEGEVENS

De behoefte aan informatie.

In de discussie over de tussentijdse wetgeving, waarbij onder andere de geldboete werd ingevoerd (Rijkswet van 12 september 1974 (Stb. 537)), vroeg de Tweede Kamer de toenmalige Minister van Defensie om een halfjaarlijkse rapportering. Gerapporteerd zou moeten worden over de aard en het aantal krijgstuuchtelijke bestraffingen opgelegd bij respectievelijk de KM, de KL (inclusief de Koninklijke Marechaussee) en de KLu en de rol die de geldboete daarbij speelde. Een soortgelijk verzoek kwam wederom aan de orde in de discussie omtrent de vertrouwensman. Uiteindelijk werd de halfjaarlijkse rapportering ingevoerd. Tot 1978 werd halfjaarlijks gerapporteerd door middel van de Minister van Defensie aan de voorzitters van de Vaste Commissies van zowel de Eerste Kamer als de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Naar aanleiding van de al eerder genoemde „Proefneming tuchtrechtelijk sanctiepakket” werd de halfjaarlijkse rapportering onderbroken. Bovendien was de rapportering onnauwkeurig en onvolledig.

De Proefneming tuchtrechtelijk sanctiepakket.

Tot genoemde Proefneming tuchtrechtelijk sanctiepakket werd op 2 augustus 1977 opdracht gegeven door de toenmalige Minister van Defensie. Doel van de proefneming was het verzamelen van feitelijke gegevens voor het kunnen vaststellen van een definitief voorstel met betrekking tot het toekomstig tuchtrechtelijk sanctiepakket. De opzet van de proefneming was de effecten te bestuderen van het voeren van een ander straffenbeleid bij tuchthandhaving, in die zin dat in beginsel geen vrijheidsbeperkende straffen werden opgelegd.

De tot straffen bevoegde meerdere werd verzocht gedurende een bepaalde periode voor vergrijpen, die tot het militair tuchtrecht behoren, zo min mogelijk vrijheidsbenemende sancties op te leggen. Van alle tuchtprocessen binnen de krijgsmacht werden gegevens verzameld in het geautomatiseerd registratiesysteem. Deze gegevens werden ingevoerd aan de hand van een informatiedrager, het straffenformulier. Bij de Koninklijke Marine leverde dit geen problemen op aangezien het nogal ingewikkelde en tijdrovende systeem van registreren van krijgstuchtelijke bestraffingen aldaar reeds was vervangen door een geautomatiseerd registratiesysteem. In juni 1982 verscheen het eindrapport van deze proefneming.

Er werd toegezegd dat de halfjaarlijkse rapportering zou worden hervat zodra het geautomatiseerd registratiesysteem voor de gehele krijgsmacht volledig operationeel zou zijn en er aldus gerapporteerd kon worden. De gegevens over de krijgstuchtelijke bestraffingen uit de periode liggend tussen de stopzetting van de rapportering en de hervatting hiervan zouden alsnog worden verstrekt door middel van een rapportering van de Minister van Defensie aan de Staten-Generaal. Verder werd toegezegd dat er een publicatie zou worden verzorgd door de auteur, destijds voorzitter van eerder genoemde stuurgroep en thans Adviseur van de Minister inzake het Militaire Straf-, Strafproces- en Tucht recht. In beide stukken zou tevens een uitgebreide toelichting op de automatisering zelf worden opgenomen.

De Staatssecretaris van Defensie heeft besloten de Staten-Generaal te informeren middels een brief en de rapportering met ingang van 1991 te hervatten waar het de werking van de per 1 januari 1991 ingevoerde Wet Militair Tucht recht betreft.

1.8 DE TERUGKOPPELING

Instrument voor een optimaal functionerend tuchtrecht.

Het geautomatiseerd registratiesysteem biedt bij uitstek de mogelijkheid om te realiseren dat sancties slechts als ultimum remedium worden gehanteerd. Dit wordt mede mogelijk gemaakt door de zogenaamde periodieke terugkoppeling, waardoor onder andere de strafoplegger kennis en inzicht omtrent effecten en effectiviteit van de sancties wordt verschaft. Onder de terugkoppeling wordt verstaan het ordenen en reproduceren van de op geautomatiseerde wijze verzamelde gegevens in iedere gewenste vorm. De terugkoppeling van krijgstuchtelijke gegevens laat zich onderscheiden in een incidentele terugkoppeling en een periodieke terugkoppeling.

Voorbeelden van vragen die met behulp van een incidentele terugkoppeling kunnen worden beantwoord zijn:

- Een inspecterend officier wil weten hoe de stand van zaken is ten aanzien van het tuchtstraffenbeleid bij een eenheid waarbij hij een inspectie gaat uitvoeren;
- De Minister wil weten of bij een legereenheid ongeoorloofde afwezigheid een probleem is;
- Een cadet van de KMA wil in zijn scriptie omtrent militair tucht recht weten of er bij een bepaald onderdeel van de krijgsmacht in een bepaalde periode sprake is geweest van krijgstuchtelijke straffen die verband houden met geweld. Hij kan dit via de Minister opvragen.
- enz.

Overigens wordt de toegang tot de krijgstuchtelijke gegevens onderworpen aan een reglement (zie Hoofdstuk 1.6).

De periodieke terugkoppeling „oude stijl” hield in dat halfjaarlijks een overzicht betreffende de krijgstuchtelijke gegevens wordt verstrekt aan onder meer een commandant (de Tot Straffen Bevoegde Meerdere). Deze terugkoppeling aan de commandant (de tsm) houdt in dat iedere eenheid onder bevel van een tsm wordt voorzien van een halfjaarlijks overzicht betreffende de

eigen eenheid en eenzelfde halfjaarlijks overzicht betreffende de naasthogere eenheid waartoe zij behoort. Deze wijze van informatieverstrekking kwam tot stand in samenwerking met vertegenwoordigers van de bevelhebbers. De bevelhebber van het krijgsmachtdeel zelf krijgt uiteindelijk een terugkoppeling van de krijgstuuchtelijke gegevens van het gehele krijgsmachtdeel.

Hoe deze terugkoppeling eruit zou moeten zien is in een langdurig, intensief overleg met de vertegenwoordigers van de bevelhebbers vastgesteld. Hierbij trad de voorzitter van de voormalige Stuurgroep Militair Straf- en Tuchtrect op als coördinator namens de Minister.

De inhoud van de terugkoppeling.

De terugkoppeling bevat het volgende:

- 1) een staat van tuchtrecttelijk afgedane (on-)eigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen per opgelegde strafssoort in absolute aantallen;
- 2) een staat van tuchtrecttelijk afgedane (on-)eigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen per opgelegde strafssoort in relatieve aantallen, d.w.z. de absolute aantallen gerelateerd aan de werkelijke sterkte van de eenheid;
- 3) een staat met statistische achtergrondgegevens van de gerapporteerden;
- 4) een toelichting en een enquête, waarin wordt gevraagd naar de mening van commandanten betreffende de terugkoppeling. Dit laatste maakt alleen deel uit van de terugkoppeling op commandantsniveau.

De vermelde toelichting is voor deze rapportage verwerkt in de tekst bij de statistische gegevens en grafieken (zie hoofdstuk 3).

De gegevens van de enquêtes worden centraal verwerkt en zullen worden gebruikt bij eventuele aanpassingen die periodiek zullen plaatsvinden bijvoorbeeld om de drie jaar. Om administratieve overlast te voorkomen behoeven de tsbm's niet nog eens een enquêteformulier in te sturen wanneer hun mening niet is gewijzigd ten opzichte van een voorgaand ingezonden enquêteformulier.

Het verslag van de terugkoppeling inzake krijgstuuchtelijke gegevens van de Koninklijke Landmacht over de periode juli 1990 tot en met december 1990 is als bijlage (nr. 4) aan deze rapportage toegevoegd.

N.B.: in bijlage 4 is als voorbeeld een enquête gevoegd als hiervoor aangegeven.*)

Onder de per 1 januari 1991 ingevoerde wetgeving zal de terugkoppeling dienstbaar worden gemaakt aan de controle op de wettelijk voorgeschreven termijnen en dergelijke. Deze controle zal „volautomatisch” kunnen geschieden. Bij de evaluatie van de nieuwe wetgeving kunnen automatisch geregistreerde en verzamelde gegevens een belangrijke rol spelen.

2 EEN CIJFERMATIGE ANALYSE VAN DE WERKING VAN DE WET OP DE KRIJGSTUCHT: 1978 TOT 31 DECEMBER 1990

2.1 INLEIDING

Het doel van de analyse.

Dit verslag heeft als doel het verstrekken van de gegevens over verschillende aspecten van de krijgstuuch over de periode van 1978 tot 31 december 1990. Dit verslag werd als rapportage werd aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal toegezegd toen in 1978 de halfjaarlijkse rapportage werd stopgezet wegens onvoldoende kwaliteit. Dit verslag gaat vooraf aan het hervatten van de nieuwe halfjaarlijkse rapportage met betrekking tot de krijgstuuch. De verzamelde gegevens in dit verslag hebben betrekking op de tuchtrectwetgeving zoals die gold tot 1 januari 1991.

De inhoud.

Allereerst zal er in het kort worden teruggekomen op het eerder besproken geautomatiseerde registratiesysteem met behulp waarvan dit verslag kon worden opgesteld. Hierbij zal tevens kort worden ingegaan op de in dit verslag gehanteerde statistische hulpmiddelen. In hoofdstuk 3 zullen de gegevens met betrekking tot de krijgstuuch over de periode 1978 tot 31 december 1990 worden gepresenteerd en geanalyseerd. Hierbij zal een grafische weergave van de cijfers worden

*) Deze bijlage is te verkrijgen bij de Directie Juridische Zaken van het Ministerie van Defensie.

gehanteerd. De volledige cijfers, geordend per krijgsmachtdeel, zijn opgenomen in de bijlagen 1 tot en met 3.*

2.2 HET BEHEERINSTRUMENT

Algemeen.

Een adequate bewaking van de werking van de krijgstuuchtelijke wetgeving vereist een juiste en tijdige verwerking van een grote hoeveelheid gegevens waarbij de hulp van een computer onontbeerlijk is.

Het geautomatiseerde registratiesysteem, zoals ontworpen door Mr G.L. Lindner, Adviseur van de Minister van Defensie inzake het militair straf-, strafproces- en tuchtrecht, maakt het mogelijk een instrument te ontwerpen waarmee de wetstoepassing en de effectiviteit van de bestraffingen kunnen worden bewaakt: het zogenaamde Beheerinstrument. Tevens maakt dit geautomatiseerd registratiesysteem het mogelijk om een beheer te voeren ten aanzien van aanpassing van de wet en van de uitvoeringsvoorschriften daarvan. Ook kan signalering plaatsvinden van groepen personen, die bijvoorbeeld meer dan „normaal” bestraft worden en kunnen de geconstateerde verschijnselen een indicatie geven dat nader onderzoek noodzakelijk is. De bevelhebbers kunnen zo zelf initiatieven nemen om verschijnselen te bestuderen zonder dat dit wordt afgedwongen door prikkels van buitenaf. Zij worden zo een actief element in de bestudering van de problemen binnen de tuchthandhaving.

Doordat in een historisch bestand de gegevens lang bewaard blijven, is het onder andere mogelijk om trends in de tijd te onderzoeken. Zo kan bijvoorbeeld worden onderzocht of ongeoorloofde afwezigheid thans vaker voorkomt dan vijf jaar geleden en of dit toeval is, of wellicht deel uitmaakt van een trend.

2.3 STATISTISCHE HULPMIDDELEN

De gebruikte methoden en technieken.

Het bewaken van de wetstoepassing vindt plaats met behulp van statistische methoden en technieken. Hieronder zal globaal op één van deze technieken worden ingegaan.

De statistische techniek die hier zal worden behandeld staat bekend als de chi-kwadraattoets voor kruistabellen. De werking van deze toets zal aan de hand van een voorbeeld worden uitgelegd. Dit voorbeeld is afkomstig uit het proefschrift „Arreststraf of geldboete” van Mr G.L. Lindner. Hierin werd onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de arreststraf en de geldboete in het militair tuchtrecht. Uit dit onderzoek kwamen onder meer de volgende cijfers naar voren.

Strafsoort	Recidive		totaal
	ja	nee	
1: geldboete	1450	3766	5216
2: arrest	327	642	969
totaal	1777	4408	6185

Tabel 1: Strafsoort uitgesplitst naar recidive (waargenomen)

Getracht wordt te onderzoeken of er sprake is van een verband tussen strafsoort en recidive. Uitgangspunt bij een dergelijke toetsing is de situatie waarin er geen verband aanwezig is. Dit uitgangspunt wordt de „nulhypothese” genoemd. In het voorbeeld kan deze nulhypothese als volgt worden geformuleerd:

„de variabelen strafsoort en recidive zijn onderling onafhankelijk”.

Voor het geval dat de nulhypothese verworpen wordt, dient er een zogenaamde „alternatieve hypothese” te worden geformuleerd. Deze luidt in casu:

„de variabelen strafsoort en recidive zijn onderling afhankelijk”.

* Deze bijlagen zijn te verkrijgen bij de Directie Juridische Zaken van het Ministerie van Defensie.

Indien de variabelen onderling onafhankelijk zijn, zal de getalsmatige verhouding tussen de strafsoorten „geldboete” en „arrest” zowel bij „recidive ja” (1450 : 327) als bij „recidive nee” (3766 : 642) gelijk dienen te zijn aan de getalsmatige verhouding tussen de totalen van de genoemde strafsoorten (5216 : 969). Indien deze verhoudingen niet gelijk zijn, zal er sprake kunnen zijn van afhankelijkheid tussen strafsoort en recidive. De waarden die deze verhoudingen bij volledige onafhankelijkheid zouden moeten vertonen worden de „verwachte frequenties” genoemd. Deze waarden zijn weergegeven in de onderstaande tabel.

Strafsoort	Recidive		totaal
	ja	nee	
1: geldboete	1450,6	3717,4	5216
2: arrest	278,4	690,6	969
totaal	1777	4408	6185

Tabel 2: Strafsoort uitgesplitst naar recidive (verwacht)

Er dient een maat te worden opgesteld om te kunnen bepalen hoe groot voor de gehele tabel het verschil tussen de waargenomen frequentie en de verwachte frequentie is. Hiervoor wordt in dit artikel gebruik gemaakt van de zogenaamde „Pearson chi-kwadraat” toetsingsgrootte (vanaf nu zal hieraan korthedshalve worden gerefereerd als „toetsingsgrootte”). Deze grootte bepaalt voor elke cel in de tabel het verschil tussen de waargenomen en de verwachte frequentie, kwadrateert dat verschil en deelt dat door de verwachte frequentie. Deze waarden worden dan over alle cellen in de tabel opgeteld tot de totale toetsingsgrootte.

Het bepalen van deze toetsingsgrootte voor deze tabel is nu vrij eenvoudig:

$$\frac{(1450 - 1498,6)^2}{1498,6} + \frac{(3766 - 3717,4)^2}{3717,4} + \frac{(327 - 278,4)^2}{278,4} + \frac{(642 - 690,6)^2}{690,6} =$$

$$1,58 + 0,64 + 8,48 + 3,42 = 14,12$$

Hoe groter deze toetsingsgrootte, des te groter is het verschil tussen de verwachte frequentie en de waargenomen frequentie. Met behulp van de chi-kwadraatverdeling is het mogelijk exact die waarde te bepalen die de toetsingsgrootte dient te overschrijden om de nulhypothese te verwerpen. Deze waarde is onder meer afhankelijk van de gekozen betrouwbaarheid. Deze betrouwbaarheid geeft aan welk risico men bereid is te nemen om de nulhypothese ten onrechte te verwerpen en dient van te voren te worden gekozen. Gebruikelijk is in de statistiek een betrouwbaarheid van 95%, hetgeen wil zeggen dat de nulhypothese in 1 op 20 gevallen ten onrechte wordt verworpen. Voor dit voorbeeld is uitgegaan van een betrouwbaarheid van 95%. De grenswaarde voor het verwerpen van de nulhypothese is op te zoeken in een standaardtabel van de chi-kwadraatverdeling en bedraagt in dit geval: 3,84. De nulhypothese zal in dit geval derhalve worden verworpen, hetgeen leidt tot de conclusie dat er statistisch gezien een verband bestaat tussen strafsoort en recidive.

3 DE KRIJGSTUCHT: TOELICHTING EN ANALYSES

3.1 ALGEMENE TOELICHTING OP DE CIJFERS

Een feitelijke weergave.

De cijfers die in de tabellen en de grafieken worden gepresenteerd hebben betrekking op de periode van 1 januari 1978 tot 31 december 1990. De cijfers en analyses geven uitsluitend weer wat de strafpleggers doen onder de inmiddels afgeschafte tuchtwetgeving. Met nadruk wordt gesteld dat deze gegevens niet als maatstaf kunnen dienen voor de situatie onder de per 1 januari 1991 ingevoerde wetgeving. Het betreft een weergave van feiten: er worden dezerzijds geen waardeoordelen aan verbonden. Bij het bepalen van het jaar waartoe een specifieke beschuldiging behoort, is uitgegaan van de datum van de uitspraak van de commandant. De gegevens over

1990 zijn in dit artikel opgenomen voorzover ze vóór 1 april 1991 in het registratiesysteem waren verwerkt. De vertraging bij de invoer is ongeveer één maand. Het aantal ontbrekende gegevens is derhalve gering.

Voor het vervaardigen van de tabellen en de grafieken is gebruik gemaakt van het geautomatiseerde registratiesysteem van krijgstuchtelijke gegevens. De gegevens van de KL en de KLu werden in de jaren 1978 en 1979 geregistreerd in een systeem dat uitsluitend was opgezet ten behoeve van de „Proefneming Krijgstuchtelijk Sanctiepakket”. Deze krijgsmachtdelen waren toen nog niet verplicht een straffenformulier op te maken wanneer een beschuldiging niet leidde tot een bestraffing. Tevens werden de in deze periode geregistreerde gegevens verwijderd indien bleek dat het formulier een fout bevatte. Door bovengenoemde proefneming, die inhield dat er in bepaalde perioden in principe geen arreststraffen werden opgelegd, zijn de gegevens over de jaren 1978 en 1979 ten aanzien van de opgelegde strafsoort niet vergelijkbaar met de overige jaren. Zij zijn daarom bij de daarop betrekking hebbende grafieken buiten beschouwing gelaten.

Over de jaren 1978 en 1979 zijn er geen gegevens beschikbaar voor de KL ten aanzien van het optreden van de vertrouwensman. Bij de KLu zijn er wel cijfers over het aantal keren dat een vertrouwensman optrad. Het is echter niet bekend of de vertrouwensman werd gekozen of werd toegevoegd. Evenmin is het aantal gevallen bekend waarin een vertrouwensman door de commandant werd geweigerd en de reden hiervoor. Tevens zijn de gegevens over de leeftijden van de gerapporteerden bij de KLu over de jaren 1978 en 1979 niet bekend.

De krijgstuchtelijke gegevens worden door de krijgsmachtdelen zelf verzameld, gecodeerd en vastgelegd. Interpretatieverschillen bij de codering worden zo klein mogelijk gehouden door te coderen volgens een strak voorgeschreven codeerschema. Daarnaast vindt regelmatig overleg plaats tussen de codeurs van de krijgsmachtdelen en de Afdeling Militair Straf- en Tucht recht van de centrale organisatie.

Bij de codering van de strafreden worden de eerste drie vergrijpen die in de omschrijving van de strafoplegger zijn opgenomen volgens het bovengenoemde schema gecodeerd. Dit schema is per 1 januari 1980 gewijzigd. Hierdoor is geen enkele categorie van de strafreden uit de periode tot 1 januari 1980 direct vergelijkbaar met een categorie uit de periode daarna. Per 1 juli 1985 heeft er nog een kleine bijstelling plaatsgevonden. Enige weinig voorkomende delicten die vóór 1 juli 1985 werden ondergebracht in de categorie „Overige delicten”, zijn thans geplaatst in andere categorieën. Hierdoor is de categorie „Overige delicten” komen te vervallen. Deze bijstelling staat echter vergelijking van de cijfers niet in de weg.

De cijfers die in de tabellen en grafieken zijn weergegeven zijn gebaseerd op de op het straffenformulier vermelde gegevens. Eventuele latere wijzigingen in die gegevens zijn niet verwerkt in de tabellen en grafieken. Wanneer er voor één beschuldiging meerdere straffenformulieren zijn opgemaakt, is er voor het opstellen van de tabellen en grafieken slechts gebruik gemaakt van het formulier waarop de opgelegde straf staat vermeld. Aangezien de operationele taken van de krijgsmachtdelen wezenlijk verschillen, is een vergelijking van de tabellen en grafieken voor de verschillende krijgsmachtdelen niet mogelijk.

In verband met de grote hoeveelheid cijfers is er voor gekozen om deze zo veel mogelijk in grafische vorm te presenteren. Hierdoor kan de lezer een indruk krijgen van de ontwikkeling van bepaalde verschijnselen. De vermelde percentages zijn afgerond op gehele getallen. Door afrondingsverschillen is het mogelijk dat percentages niet exact sommeren tot 100%. De gegevens hebben betrekking op de tuchtwetgeving zoals die gold tot 1 januari 1991.

3.2 UITGANGSPUNTEN VAN DE ANALYSES

De tabellen en grafieken geven relatieve cijfers weer, aangezien hierdoor ontwikkelingen van bepaalde verschijnselen in de tijd beter waargenomen kunnen worden dan wanneer er gebruik gemaakt zou worden van absolute aantallen.

Tabel 6 is niet geschikt om een verschuiving in de tijd statistisch te onderzoeken. Wel is het mogelijk een verband te onderzoeken tussen de persoonsvariabelen (leeftijd, rang, burgerlijke staat e.d.) en het al dan niet gestraft zijn van de gerapporteerde. In verband met de ruimte zal dit verband alleen worden onderzocht voor het jaar 1990.

Bij de analyse van het cijfermateriaal is er voor gekozen om de volgende vragen te beantwoorden:

- wat zijn de belangrijkste verschuivingen in de verschillende aspecten van het militair tuchtrecht zoals strafredenen, strafsoorten, (on-)eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen, beklag e.d. die zich in de afgelopen 11^{1/2} jaar hebben voorgedaan;
- zijn er persoonsfactoren zoals rang, opleiding, burgerlijke staat e.d. die van invloed zijn op de uitslag van een tuchtproces (alleen voor 1990).

Bij het uitvoeren van de analyses is uitgegaan van een statistische betrouwbaarheid van 99,9 procent. Deze waarde is gekozen gezien de grote omvang van het beschikbare cijfermateriaal.

Hieronder volgt een bespreking van de analyses per figuur c.q. tabel. Bij elke analyse is telkens de waarde van de toetsingsgroottheid vermeld en de chi-kwadraat (grens)waarde. Indien de waarde van de toetsingsgroottheid groter is dan de chi-kwadraat-waarde, is er sprake van een significant verband (vgl. § 2.2).

N.B.: Daar waar in de navolgende analyses wordt gesproken over „significante verschuiving(-en) in de tijd” wordt een statistisch significante samenhang bedoeld tussen de variabele „tijd” en de onderzochte variabele. Omwille van de beknoptheid en de leesbaarheid is gekozen voor de formulering „verschuiving(-en) in de tijd”. Bij het lezen van de navolgende analyses dient dan ook met deze formulering rekening te worden gehouden.

Figuur 1: afhandeling van de beschuldigingen

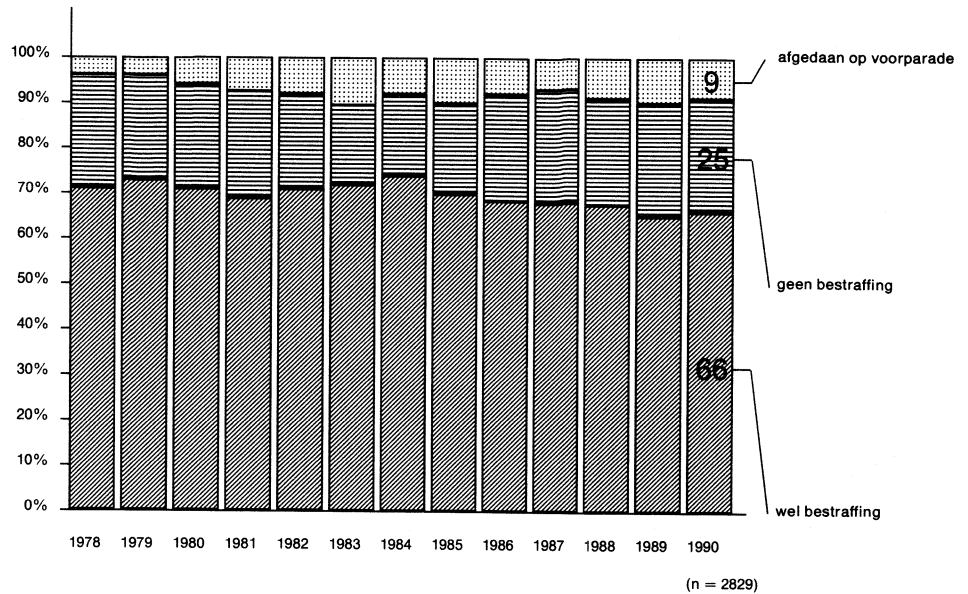
Bij iedere beschuldiging van een krijgstuchtelijk vergrijp moet er een straffenformulier worden opgemaakt (met uitzondering van de KL en de KLu in de jaren 1978 en 1979, zie algemene toelichting). Uit deze grafiek is af te lezen in welke mate deze beschuldigingen ook hebben geleid tot een bestraffing. Bij de KM kan een beschuldiging, na overleg met de commandant, ook worden afgedaan op voorparade (= vooronderzoek) – dus niet met een bestraffing – door de divisiechef van de gerapporteerde. Wanneer wordt bepaald dat de beschuldiging onvoldoende gegrond is, hoeft de gerapporteerde niet meer voor de commandant te verschijnen.

Koninklijke Marine

Toetsingsgroottheid : 481.58
Chi-kwadraat : 32.09

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het blijkt dat een groter percentage van de beschuldigingen wordt afgedaan op voorparade (4% in 1978, 9% in 1990). Het percentage niet bestrafte gevallen is vanaf 1978 aanvankelijk gedaald van 24% tot het laagste punt in 1984, 17%, om vervolgens weer te stijgen naar het oude niveau, 25%, in 1990. Het percentage wel bestrafte gevallen is na eerst te zijn gestegen van 72% in 1978 tot 75% in 1984 daarna gedaald tot 66% in 1990.

Figuur 1a: Koninklijke Marine

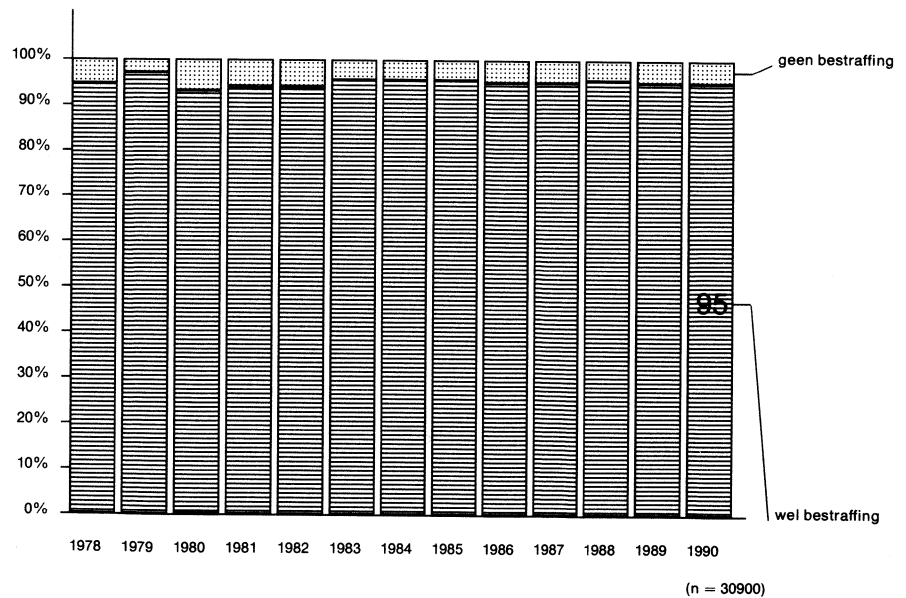
Koninklijke Landmacht

Toetsingsgroottheid : 696.17

Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant, de verschillen zijn gering.

Figuur 1b: Koninklijke Landmacht

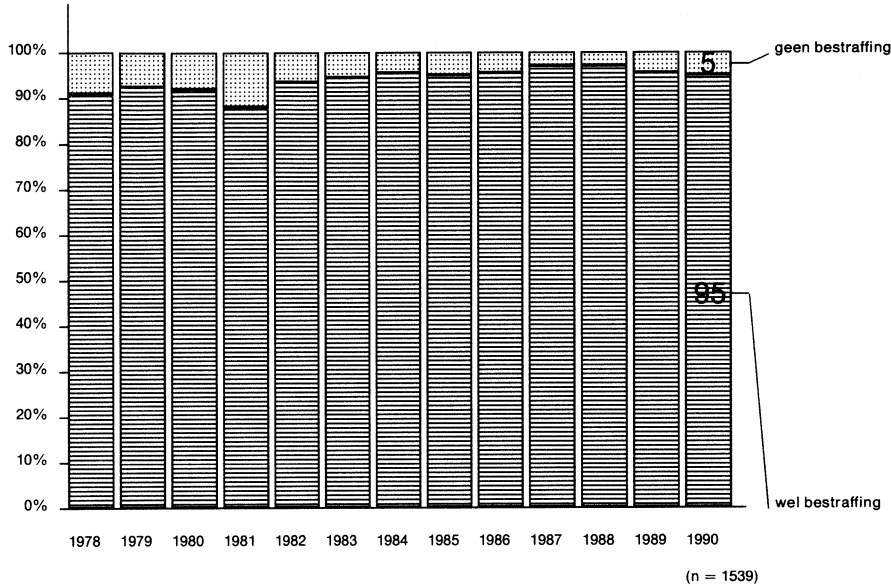
Koninklijke Luchtmacht

Toetsingsgroottheid : 295.42
 Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. De niet bestrafte beschuldigingen zijn na een piek van 12% in 1981 afgenomen tot 5% in 1990. De wel bestrafte gevallen vormen uiteraard het complement.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmachtdelen is niet mogelijk.

Figuur 1c: Koninklijke Luchtmacht

Figuur 2: Uitsplitsing van de beschuldigde militairen naar het aantal malen dat deze binnen één jaar worden beschuldigd van een krijgstuchtelijk vergrijp.

Deze grafiek is gebaseerd op een telling van het aantal malen dat eenzelfde (gedepersonificeerde) militair als beschuldigde voorkomt in het historisch krijgstuchtelijk bestand van een kalenderjaar, ongeacht het feit of deze al dan niet is bestraft. Hierbij moet worden benadrukt dat de telling zich beperkt tot beschuldigingen binnen een kalenderjaar. Daarna wordt opnieuw met de telling begonnen. De op deze wijze verkregen telling vormt een maatstaf voor het krijgstuchtelijk gedrag van militairen.

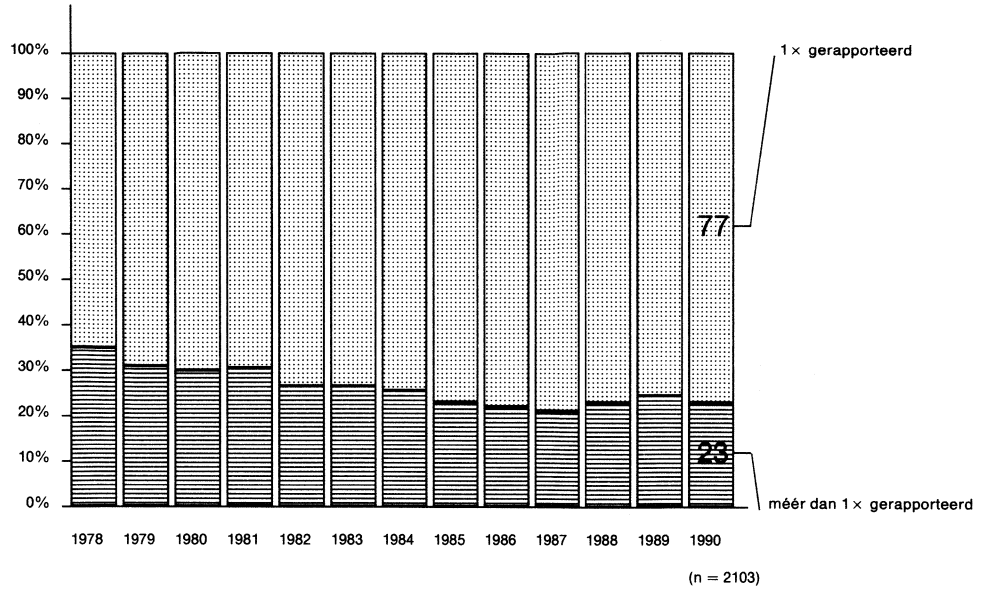
Koninklijke Marine

Toetsingsgroottheid : 317.62
 Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het percentage militairen dat binnen één jaar meer dan één keer werd gerapporteerd is gedaald van 35% in 1978 naar 23% in 1990.

Figuur 2a: Koninklijke Marine

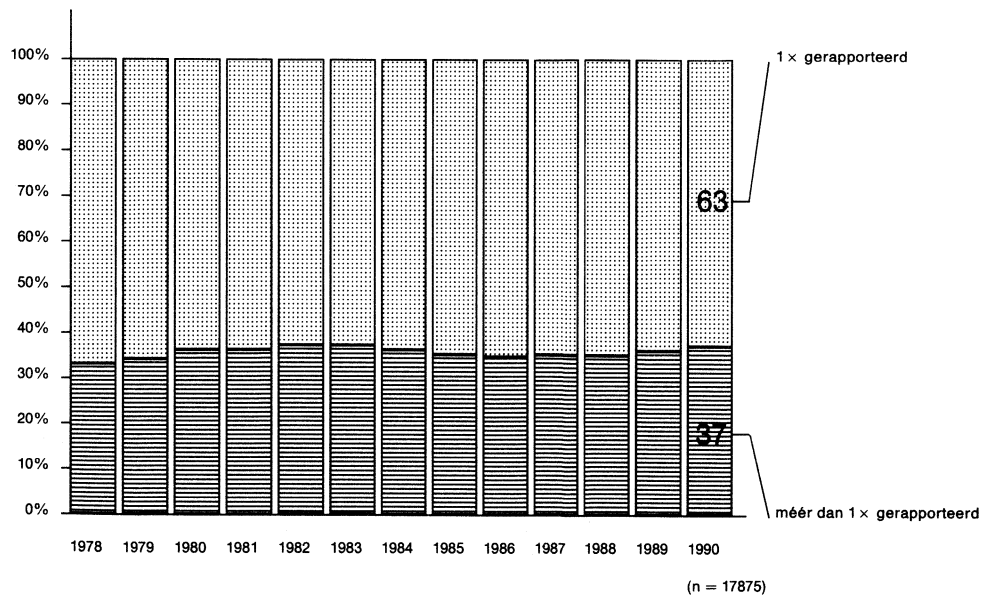
Koninklijke Landmacht

Toetsingsgrootheid : 174.28

Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant, de verschillen zijn gering.

Figuur 2b: Koninklijke Landmacht

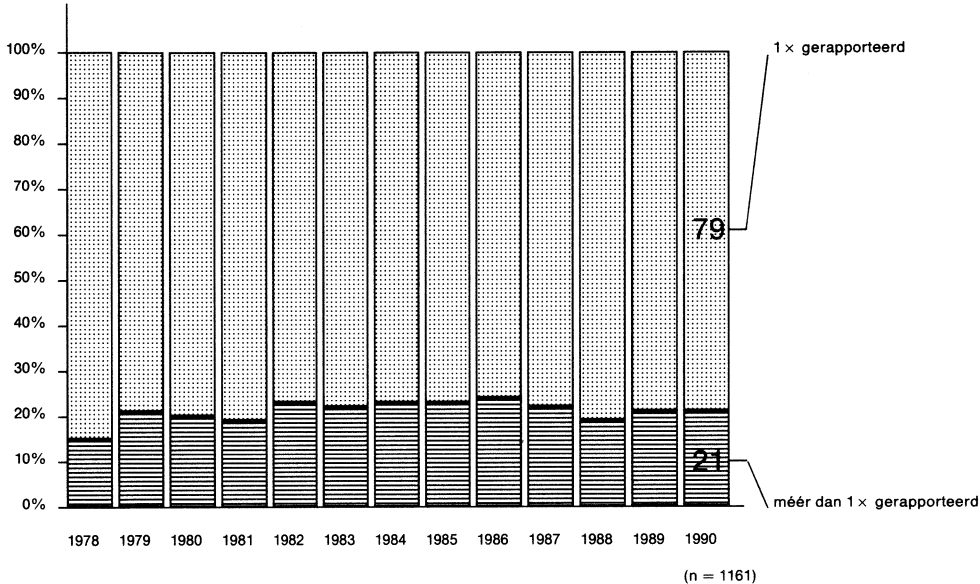
Koninklijke Luchtmacht

Toetsingsgrootheid : 53.33
 Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het percentage militairen dat meer dan één keer van een krijgstuchtelijk vergrijp werd beschuldigd is aanvankelijk gestegen van 15% in 1978 naar 25% in 1986. Daarna nam dit af tot 21% in 1990.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmachtdelen is niet mogelijk.

Figuur 2c: Koninklijke Luchtmacht

Figuur 3: opgelegde straffen uitgesplitst naar strafsoort

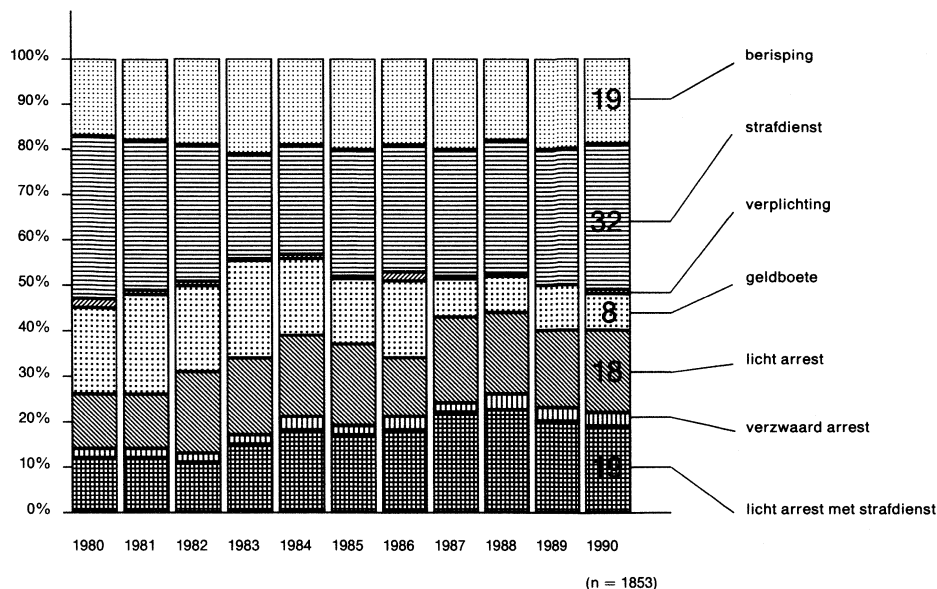
In deze grafiek is weergegeven in welke mate de strafopleggers gebruik maken van de verschillende strafsoorten. In verband met de „Proefneming Krijgstuchtelijk Sanctiepakket” zijn de jaren 1978 en 1979 bij de analyse buiten beschouwing gelaten, daar deze proefneming een sterke invloed had op de opgelegde straffen.

Koninklijke Marine

Toetsingsgrootheid : 1049.82
 Chi-kwadraat : 83.40

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. De meest duidelijke verschuiving is de daling van het gebruik van de geldboete van 19% in 1980 tot 8% in 1990. Het gebruik van strafdienst neemt aanvankelijk af (36% in 1980), tot een dieptepunt in 1983 (24%), om vervolgens weer te stijgen tot 32% in 1990. Ten opzichte van 1980 is er echter nog steeds sprake van een daling. Het gebruik van licht arrest met strafdienst is tijdens de rapportagejaren toegenomen van 12% in 1980 naar 19% in 1990.

Figuur 3a: Koninklijke Marine

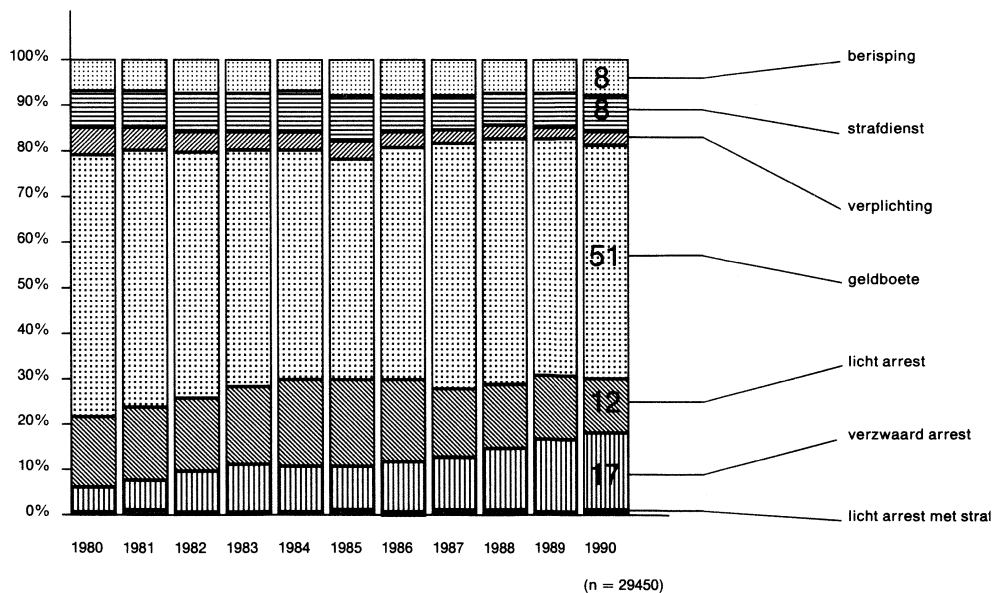
Koninklijke Landmacht

Toetsingsgroottheid : 6981.41

Chi-kwadraat : 83.40

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het gebruik van de straf van „verplichting” is gedaald van 5% in 1980 tot 2% in 1990. Het gebruik van de geldboete is afgenomen van 59% in 1980 tot 49% in 1985, om vervolgens te stijgen tot 51% in 1990. Verzaard arrest wordt in 1990 in 17% van de gevallen gebruikt tegenover 5% in 1980.

Figuur 3b: Koninklijke Marine

Koninklijke Luchtmacht

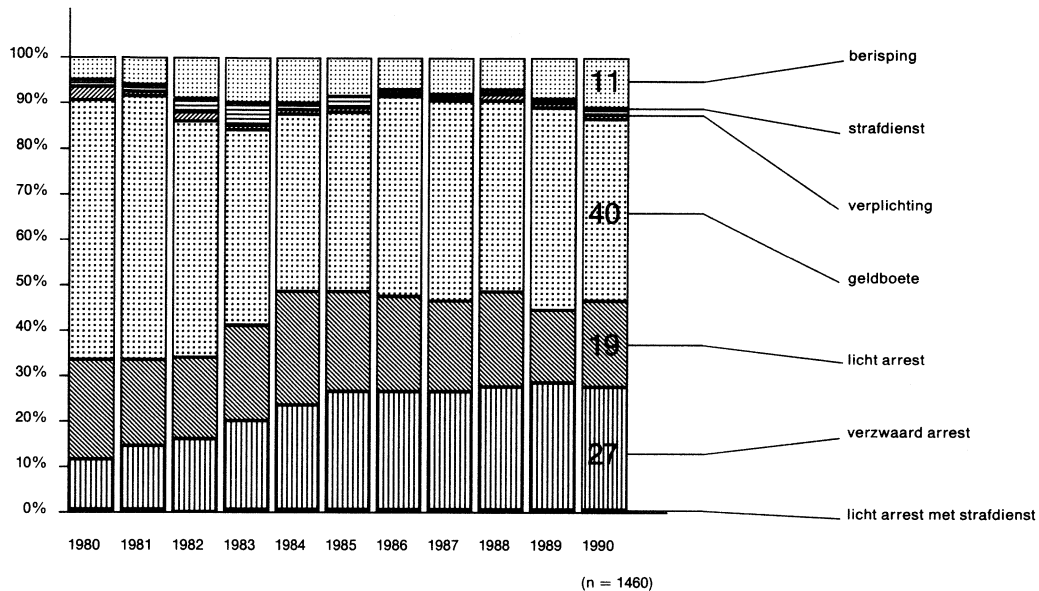
Toetsingsgroottheid : 830.32

Chi-kwadraat : 83.40

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het gebruik van de geldboete is afgenomen van 57% in 1980 naar 40% in 1990. Het gebruik van verzwaard arrest is toegenomen van 11% in 1980 tot 27% in 1990.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmachtdelen is niet mogelijk.

Figuur 3c: Koninklijke Luchtmacht

Tabel 4: gemiddeld opgelegde straf

In deze tabel is de gemiddelde zwaarte van de straffen terug te vinden. Grafische weergave van alle jaren zou teveel ruimte in beslag nemen, zodat hier is gekozen voor een tabel betreffende de jaren 1988, 1989 en 1990.

Bij de straf „Licht arrest met strafdienst” is het gemiddeld aantal dagen van de licht arrest-component vermeld. Het gemiddeld aantal uren van de strafdienstcomponent is in deze tabel buiten beschouwing gelaten. Bij de straf „Strafdienst” is het totaal aantal uren strafdienst over alle dagen vermeld.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmachtdelen is niet mogelijk.

Tabel 4a

Koninklijke Marine

	1988 dagen/gulden	1989 dagen/gulden	1990 dagen/gulden
strafdienst	3,3 uren	1,7 uren	1,8 uren
verplichting	3,0 dagen	5,7 dagen	3,8 dagen
geldboete	f27,69	f30,40	f30,10
licht arrest	2,9 dagen	2,9 dagen	3,0 dagen
verzwaard arrest	4,0 dagen	3,6 dagen	4,2 dagen
licht arrest met strafdienst	3,0 dagen	2,9 dagen	2,7 dagen

Tabel 4b

Koninklijke Landmacht

	1988 dagen/gulden	1989 dagen/gulden	1990 dagen/gulden
strafdienst	4,4 uren	2,4 uren	2,4 uren
verplichting	3,5 dagen	3,6 dagen	3,6 dagen
geldboete	f31,70	f32,50	f33,04
licht arrest	3,5 dagen	3,4 dagen	3,3 dagen
verzwaard arrest	4,8 dagen	4,6 dagen	4,4 dagen
licht arrest met strafdienst	2,8 dagen	3,6 dagen	3,5 dagen

Tabel 4c

Koninklijke Luchtmacht

	1988 dagen/gulden	1989 dagen/gulden	1990 dagen/gulden
strafdienst	4,0 uren	3,5 uren	2,8 uren
verplichting	2,6 dagen	3,4 dagen	2,9 dagen
geldboete	f29,72	f32,26	f28,81
licht arrest	3,4 dagen	3,4 dagen	3,0 dagen
verzwaard arrest	4,5 dagen	4,4 dagen	4,1 dagen
licht arrest met strafdienst	5,3 dagen	3,1 dagen	1,9 dagen

Figuur 5: overzicht van de strafredenen

Deze grafiek geeft de hoofdcategorieën van de strafredenen die als eerste door de strafoplegger is vermeld op het formulier weer. Zoals in de algemene toelichting reeds is beschreven worden de eerste drie elementen gecodeerd. Na 1985 was er, zoals vermeld, geen categorie „overige delicten” meer.

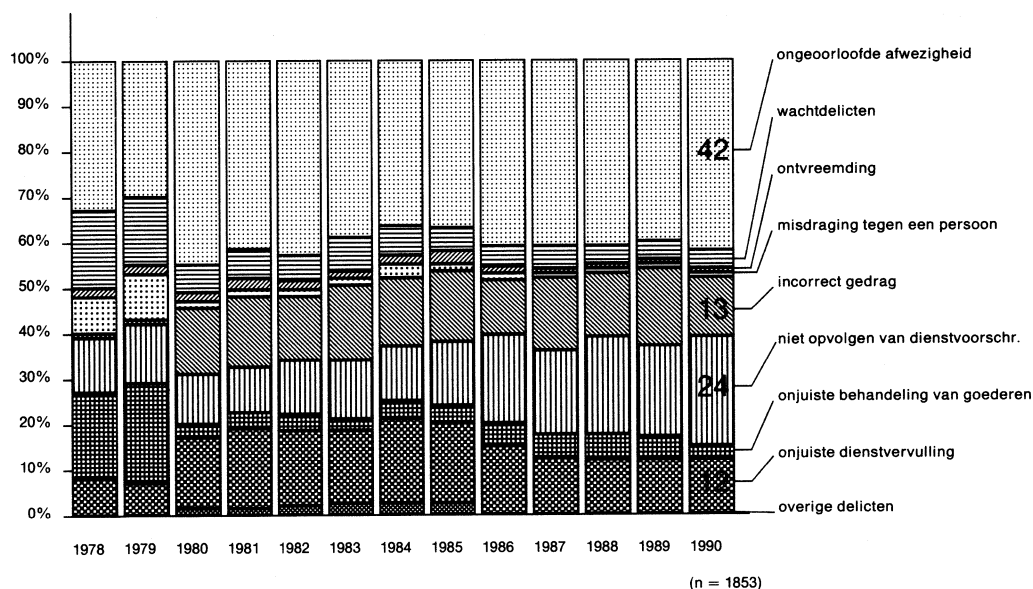
Koninklijke Marine

Toetsingsgroottheid : 7013.81

Chi-kwadraat : 144.34

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het gebruik van de strafredenen „niet opvolgen van „dienstvoorschriften” is van 1980 tot en met 1990 gestegen van 11% naar 24%. „Wachtdelicten” zijn afgenomen, terwijl „ongeoorloofde afwezigheid”, na een daling rond 1984 tot 37% op het niveau van 43% in 1990 is terecht gekomen.

Figuur 5a: Koninklijke Marine

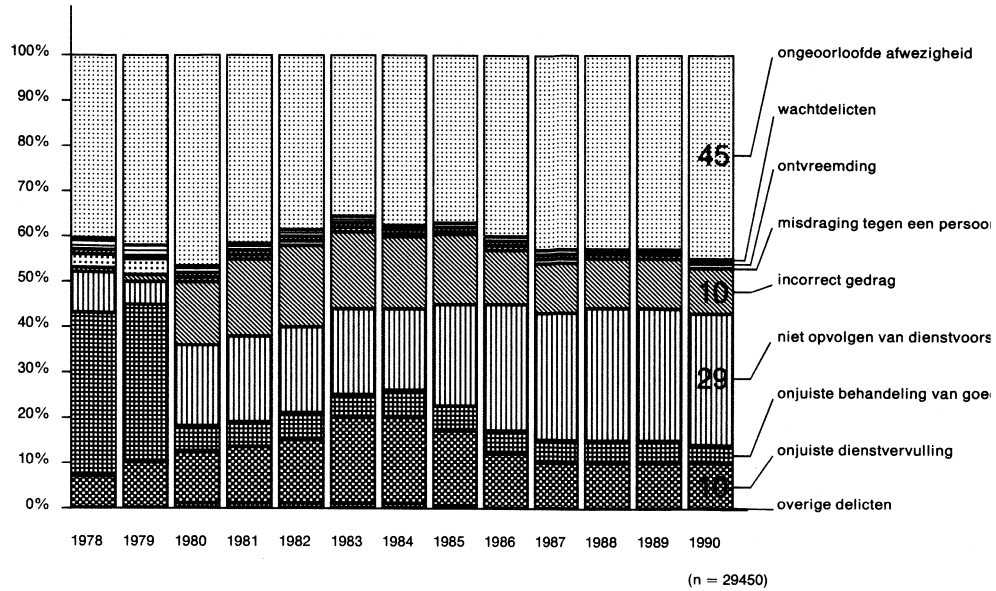
Koninklijke Landmacht

Toetsingsgroottheid : 82003.13

Chi-kwadraat : 144.34

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. „Ongoorloofde afwezigheid” is na een daling tot rond de 36% in het midden van de jaren '80 weer gestegen naar het oude niveau (45% in 1990). De strafredenen „niet opvolgen dienstvoorschriften” is gestegen van 19% in 1980 tot 29% in 1990.

Figuur 5b: Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

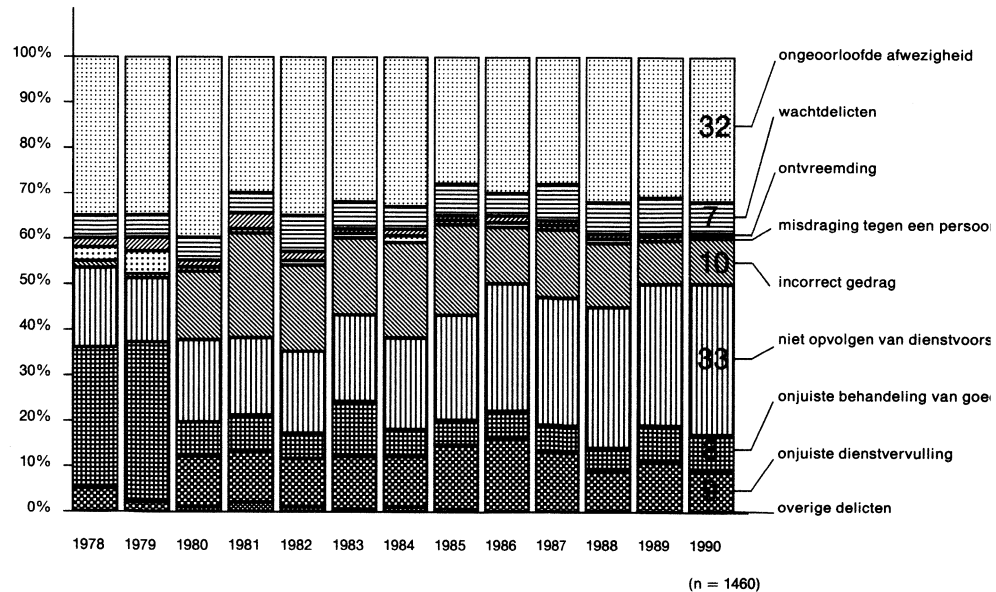
Toetsingsgroottheid : 3540.47

Chi-kwadraat : 144.34

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. „Onoorloofde afwezigheid” is gedaald van 41% in 1980 naar 32% in 1990. De strafreden „niet opvolgen dienstvoorschriften” steeg van 18% in 1980 tot 33% in 1990.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmacht delen is niet mogelijk.

Figuur 5c: Koninklijke Luchtmacht

Tabel 6: overzicht van de persoonsgegevens van de gerapporteerden in het jaar 1990

In deze tabel zijn een aantal persoonskenmerken gerelateerd aan het al dan niet gestraft worden van de gerapporteerde. Ten aanzien van de „rang” geldt dat voor deze tabel bij de Koninklijke Marine matroos der derde klasse en matroos der tweede klasse zijn opgenomen in de categorie „soldaat”, en matroos der eerste klasse in de categorie „soldaat 1”.

Bij de analyses zijn dit keer, in verband met de ruimte, geen getallen ten aanzien van de toetsingsgrootte opgenomen, daar dit per persoonskenmerk (dus zes keer per krijgsmachtdeel) zou moeten gebeuren. Alleen het jaar 1990 is in de tabel opgenomen en alleen dat jaar is geanalyseerd.

Koninklijke Marine

Er is een significant verband tussen enerzijds de opleidingssituatie, de rang, de leeftijd, de woonsituatie, de burgerlijke staat en of het feit in binnen- of buitenland is begaan en anderzijds het feit of de gerapporteerde al dan niet is gestraft. Van de gestraften is 22% in opleiding, van de niet gestraften daarentegen 16%. Van de gestraften bestaat 85% uit matrozen der derde, tweede en eerste klasse, van de niet gestraften is dat 75%. Een aan boord geplaatste gerapporteerde wordt in 69% van de gevallen gestraft, een walplaatser in 54%. Van de gestraften bestaat 82% uit aan boord geplaatsten, van de niet gestraften is 69% aan boord geplaatst. Van de gestraften is 8% gehuwd, van de niet gestraften 18%.

Koninklijke Landmacht

Alle verbanden tussen de persoonsgegevens en het al dan niet worden gestraft zijn significant. Van de gestraften is 88% soldaat (der eerste klasse), van de niet gestraften 77%. Van de gestraften is 10% vrijwillig dienend, van de niet gestraften 20%.

Koninklijke Luchtmacht

Behalve het begaan van het feit in binnen- of buitenland, is er een significant verband tussen de overige persoonsgegevens en het al dan niet worden gestraft. Van de gestraften is 27% vrijwillig dienend, van de niet gestraften is 44% vrijwillig dienend. Van de gestraften is 30% in opleiding, van de niet gestraften 60%.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmacht delen is niet mogelijk.

Tabel 6: Overzicht van de persoonsgegevens van de gerapporteerden in het jaar 1990

		Koninklijke Marine		Koninklijke Landmacht		Koninklijke Luchtmacht	
		bestraft		bestraft		bestraft	
		ja	nee	ja	nee	ja	nee
vrijwillig dienend		87%	86%	10%	20%	27%	44%
dienstplichtig		13%	14%	90%	80%	73%	66%
wel in opleiding		22%	16%	19%	19%	30%	60%
niet in opleiding		78%	84%	81%	81%	70%	40%
rang:	soldaat	24%	20%	81%	70%	65%	60%
	soldaat 1	61%	54%	7%	7%	9%	6%
	korporaal/ korporaal 1	11%	18%	9%	12%	11%	10%
	overige OOff	4%	7%	3%	9%	13%	23%
	officieren	0%	1%	0%	1%	2%	1%
leeftijd:	t/m 18 jr	6%	4%	12%	9%	14%	6%
	19-20 jr	31%	25%	52%	47%	47%	51%
	21-23 jr	42%	35%	29%	31%	26%	23%
	> 23 jr	22%	37%	6%	14%	13%	20%
uitwonend		18%	31%	29%	34%	33%	27%
inwonend		82%	69%	71%	66%	68%	73%
gehuwd		8%	18%	2%	5%	7%	13%
ongehuwd		92%	82%	98%	95%	93%	87%
feit begaan	ja	25%	16%	16%	14%	17%	13%
	nee	75%	84%	84%	86%	83%	87%
in buitenland							
totaal (absoluut)		1853	976	29450	1450	1460	79

Figuur 7: overzicht van de beoogde strafdoelen

Uit deze grafiek is af te lezen welk strafdoel (ten aanzien van respectievelijk de dader en de daad) de strafoplegger voor ogen stond bij het opleggen van een straf. Er worden vier strafdoelen met een preventieve werking onderscheiden te weten generaal-generale preventie, generaal-speciale preventie, speciaal-generale preventie en speciaal-speciale preventie. Bij generaal-generale preventie staat het de strafoplegger voor ogen om ook anderen dan de dader te beïnvloeden zich niet meer schuldig te maken aan krijgstuuchtelijke vergrijpen in het algemeen. Generaal-speciale preventie houdt in dat ook anderen dan de dader moeten worden bewogen zich niet meer schuldig te maken aan eenzelfde specifiek vergrijp. Speciaal-generale preventie wil zeggen dat de strafoplegger de dader zelf zodanig wil beïnvloeden dat deze zich niet meer schuldig zal maken aan krijgstuuchtelijke vergrijpen in het algemeen. Bij speciaal-speciale preventie staat het de strafoplegger voor ogen de dader zelf zodanig te beïnvloeden dat deze zich niet meer schuldig zal maken aan eenzelfde specifiek vergrijp. De term „overige strafdoelen” verklaart zichzelf.

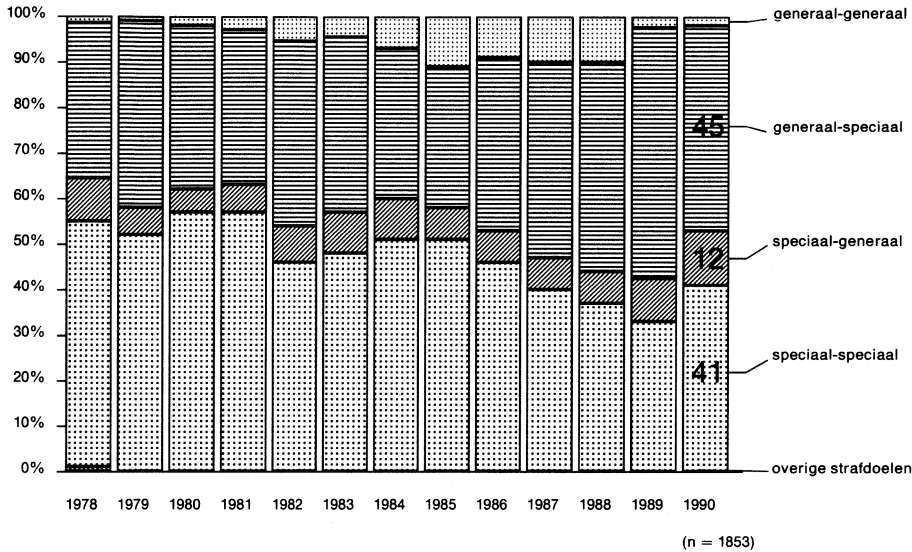
Koninklijke Marine

Toetsingsgrootheid : 1927.18

Chi-kwadraat : 83.40

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. De verschuivingen zijn opgetreden in de strafdoelen *generaal-generaal* en *speciaal-speciaal*. Het eerste is toegenomen van 1% in 1978 tot 11% in 1988 en vervolgens weer gedaald tot 2% in 1990. Het tweede is gedaald van 54% in 1978 tot 41% in 1990. De strafopleggers lijken dus meer nadruk te leggen op algemene verbetering van het krijgstuuchtelijk gedrag, dan op het corrigeren van één militair ten aanzien van een specifiek vergrijp.

Figuur 7a: Koninklijke Marine

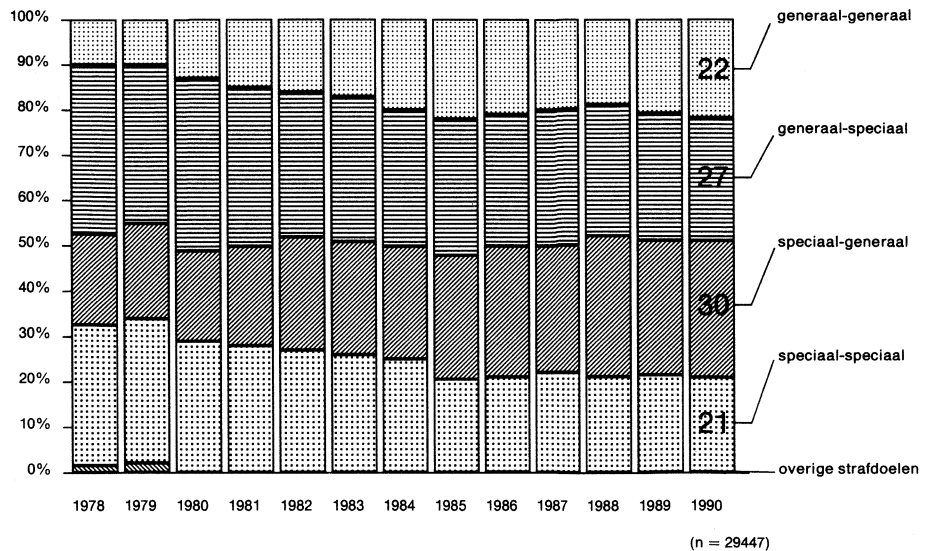
Koninklijke Landmacht

Toetsingsgrootheid : 14893.20

Chi-kwadraat : 83.40

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het strafdoel *generaal-generaal* is gestegen van 10% in 1978 tot 22% in 1990. *Generaal-speciaal* is gedaald van 38% in 1978 tot 27% in 1990. *Speciaal-generaal* begon in 1978 met 20% en steeg tot 30% in 1990. *Speciaal-speciaal* tenslotte daalde van 31% in 1978 tot 21% in 1990. Samengevat geldt dat de strafdoelen die zijn gericht op de preventie van een specifieke daad zijn gedaald en die welke zijn gericht op handhaving van de tucht in het algemeen zijn gestegen.

Figuur 7b: Koninklijke Luchtmacht

Koninklijke Luchtmacht

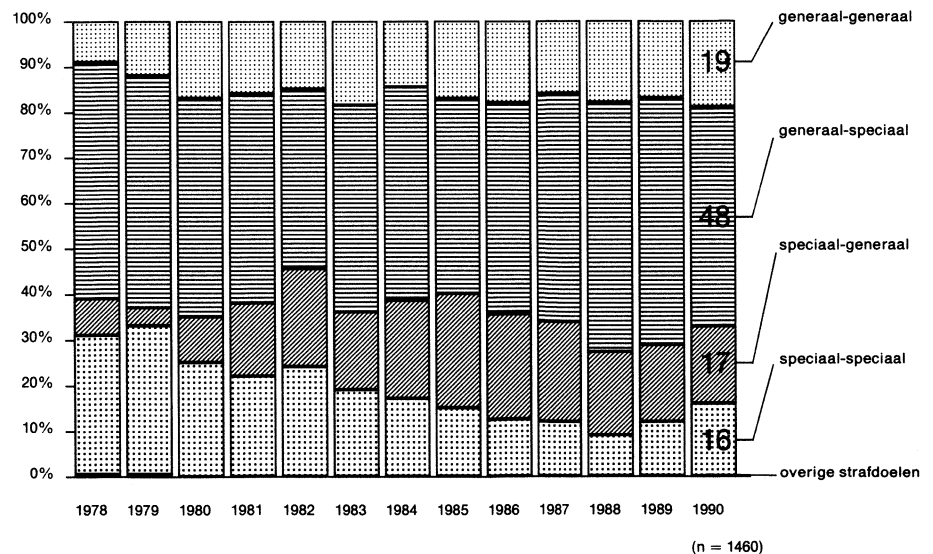
Toetsingsgroottheid : 1228.89

Chi-kwadraat : 83.40

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het strafdoel generaal-generaal is gestegen van 9% in 1978 naar 19% in 1990. Het gebruik van speciaal-generaal is toegenomen van 8% in 1978 tot 25% in 1985, om vervolgens weer te dalen naar 17% in 1990. Een duidelijke ontwikkeling komt naar voren bij het strafdoel speciaal-speciaal, waar zich een daling heeft voorgedaan van 30% in 1978 naar 16% in 1990.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmacht delen is niet mogelijk.

Figuur 7c: Koninklijke Luchtmacht

Figuur 8: duur van de afwezigheidsvergrijpen

Deze grafiek geeft aan hoe lang militairen gemiddeld ongeoorloofd afwezig zijn geweest. Om te bepalen of een militair werd bestraft voor ongeoorloofde afwezigheid is voor deze tabel uitgegaan van alle drie de gecodeerde strafredenen en dus niet alleen van de eerste (zie algemene toelichting).

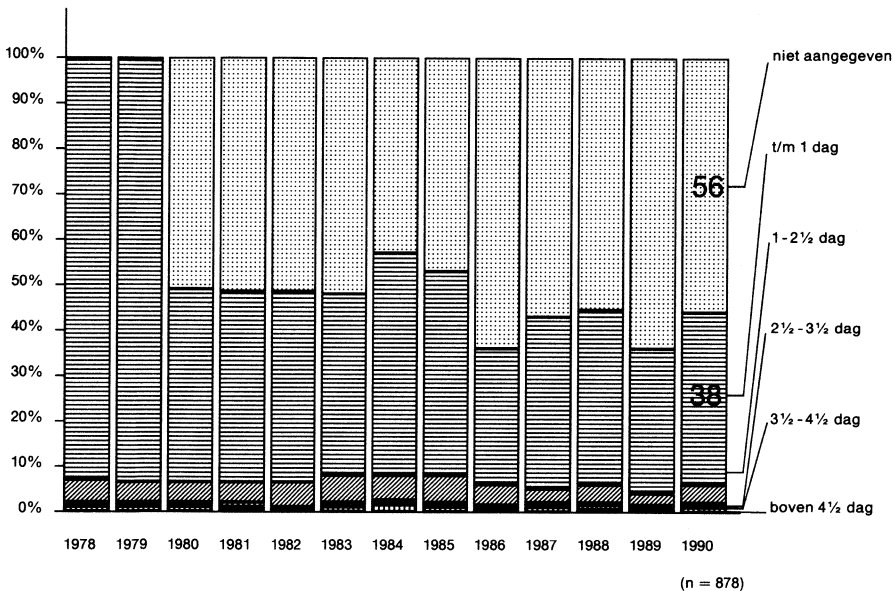
Koninklijke Marine

Toetsingsgroottheid : 3071.27

Chi-kwadraat : 99.61

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Er is sprake van een stijging van de categorie „t/m „1 dag” in 1984 en 1985 tot resp. 49% en 45% waarna er een daling tot onder het oorspronkelijke niveau van 1980 (43%) is te zien in 1990, nl. 38%.

Figuur 8a: Koninklijke Marine

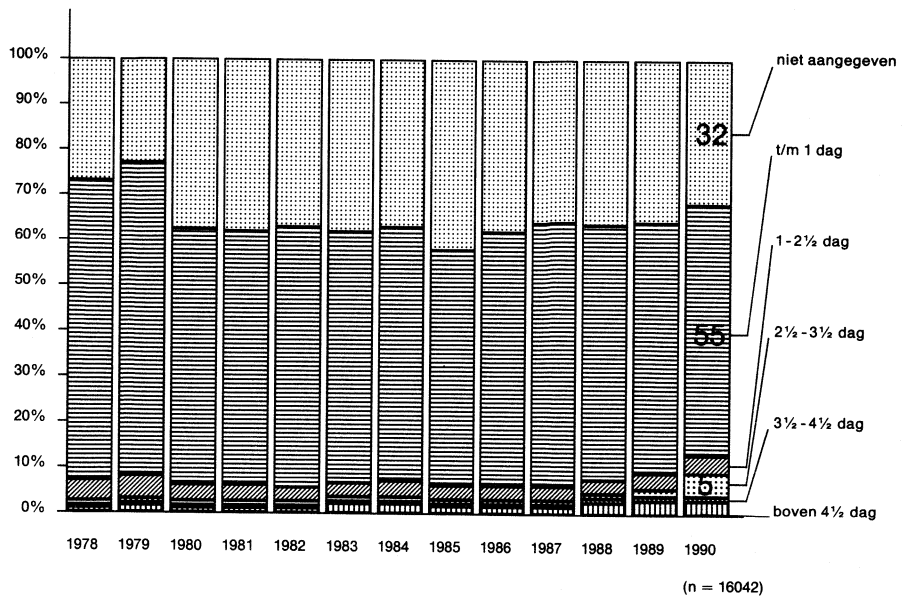
Koninklijke Landmacht

Toetsingsgroottheid : 4657.38

Chi-kwadraat : 99.61

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Er is sprake van een stijging bij de vergrijpen van wat langere duur. Het aandeel van de vergrijpen langer dan 2 1/2 dag is gering gestegen van 2% in 1980 naar 10% in 1990.

Figuur 8b: Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

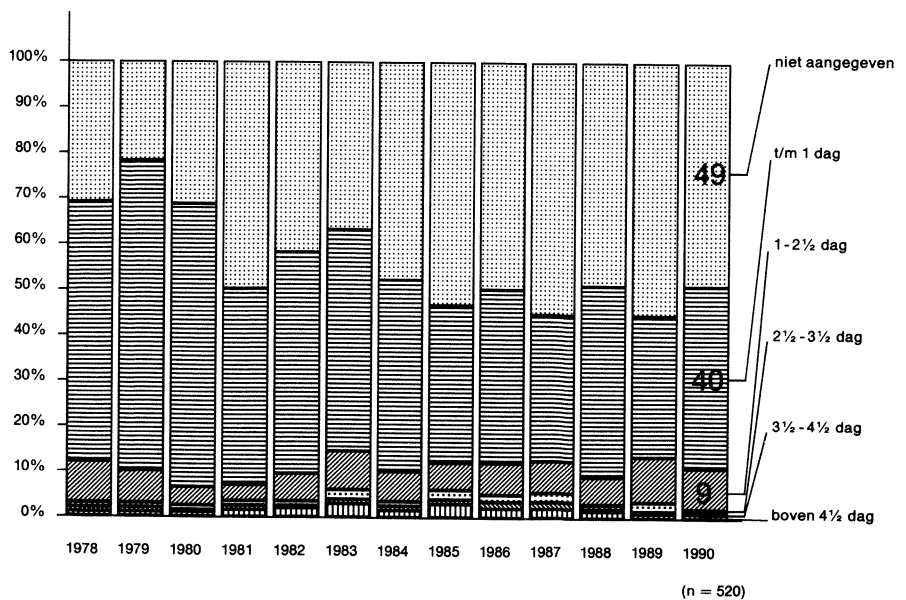
Toetsingsgroottheid : 496.81

Chi-kwadraat : 99.61

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het aandeel van de categorie „Geen duur aangegeven” is gestegen van 31% in 1978 naar 49% in 1990. Hierdoor wordt het moeilijk uitspraken over de andere categorieën te doen, omdat verschuivingen aldaar het gevolg kunnen zijn van wijzigingen in de categorie „Geen duur aangegeven”.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmachtdelen is niet mogelijk.

Figuur 8c: Koninklijke Luchtmacht

Figuur 9: afhandeling van de vermoedelijk oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen

Voor deze grafiek is uitgegaan van alle beschuldigingen van een oneigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp waarvoor toestemming is verkregen voor krijgstuchtelijke afdoening. Ingevolge art 2, sub 2 WK kunnen alle strafbare feiten, waarvan de militaire rechter kan kennisnemen, krijgstuchtelijk worden afgedaan indien zij onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde en tevens van zó lichte aard zijn dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan blijven. Dit zijn de zogenaamde oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen.

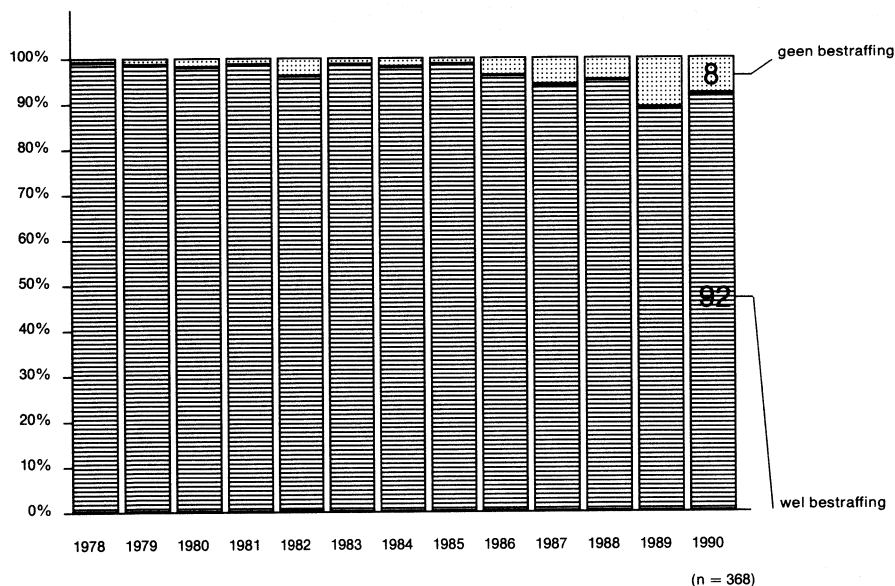
Koninklijke Marine

Toetsingsgroottheid : 153.87

Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant, de verschillen zijn gering.

Figuur 9a: Koninklijke Marine

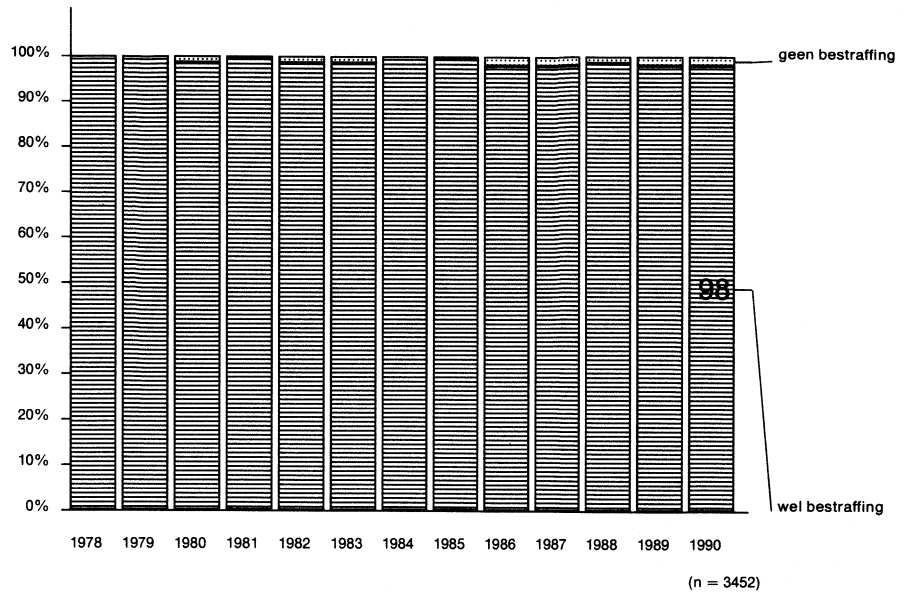
Koninklijke Landmacht

Toetsingsgroottheid : 69.90

Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) is significant, maar er is geen duidelijke tendens te ontdekken.

Figuur 9b: Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

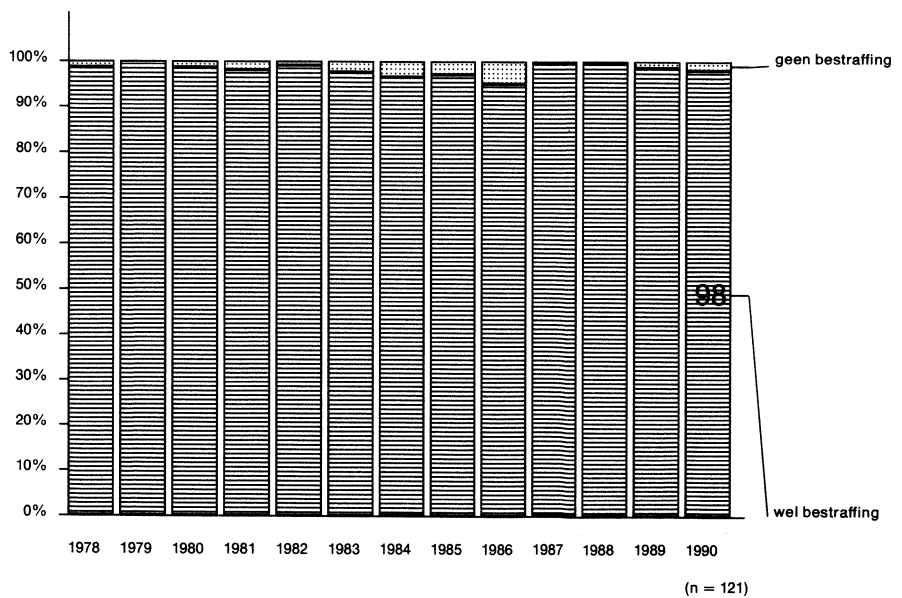
Toetsingsgroottheid : 33.48

Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant, de verschillen zijn gering.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmacht delen is niet mogelijk.

Figuur 9c: Koninklijke Luchtmacht

Figuur 10: percentage bestraffingen oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen uitgesplitst naar strafsoort

In deze grafiek is voor alle bestrafte gevallen van oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen waarvoor toestemming voor krijgstuchtelijke afdoening is verkregen, weergegeven in welke mate de strafopleggers gebruik maken van de verschillende strafsoorten.

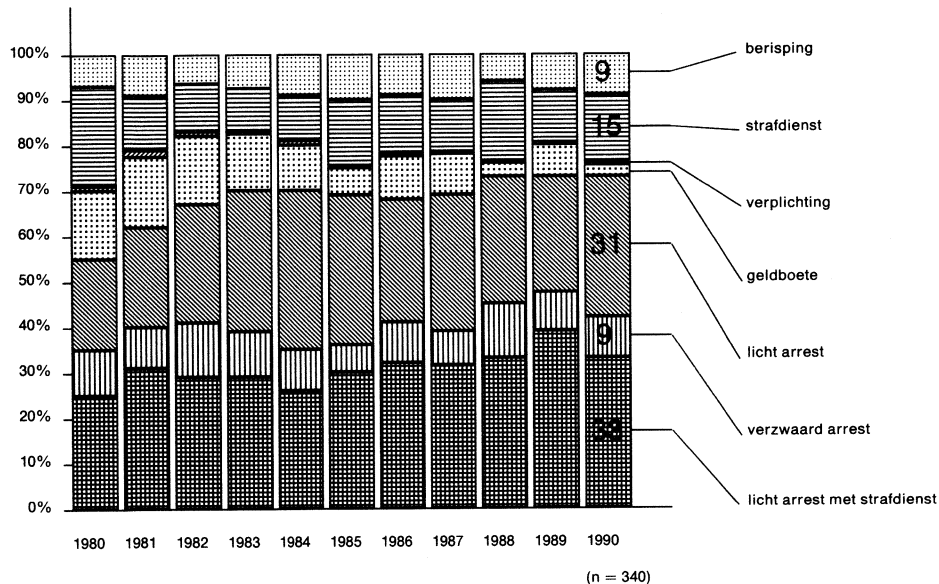
Koninklijke Marine

Toetsingsgrootheid : 267.18

Chi-kwadraat : 83.40

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. De meest in het oog springende verandering is de daling van het gebruik van de geldboete van 16% in 1980 tot 3% in 1990.

Figuur 10a: Koninklijke Marine

Koninklijke Landmacht

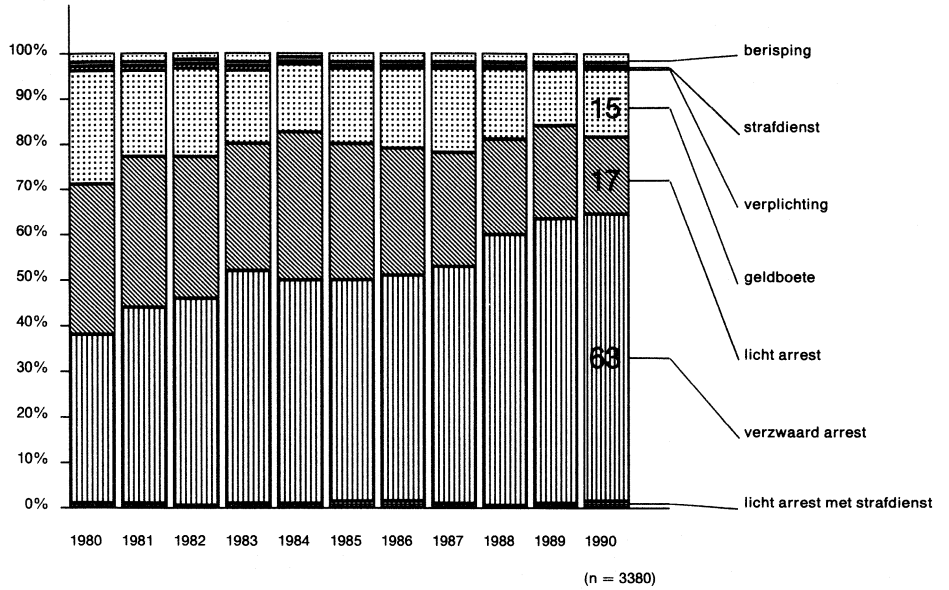
Toetsingsgrootheid : 1064.54

Chi-kwadraat : 83.40

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het gebruik van de geldboete is afgenomen van 24% in 1980 tot 15% in 1990. Ook licht arrest is gedaald van 34% in 1980 naar 17% in 1990. Verzaard arrest is gestegen van 37% in 1980 naar 63% in 1990.

Figuur 10b: Koninklijke Landmacht

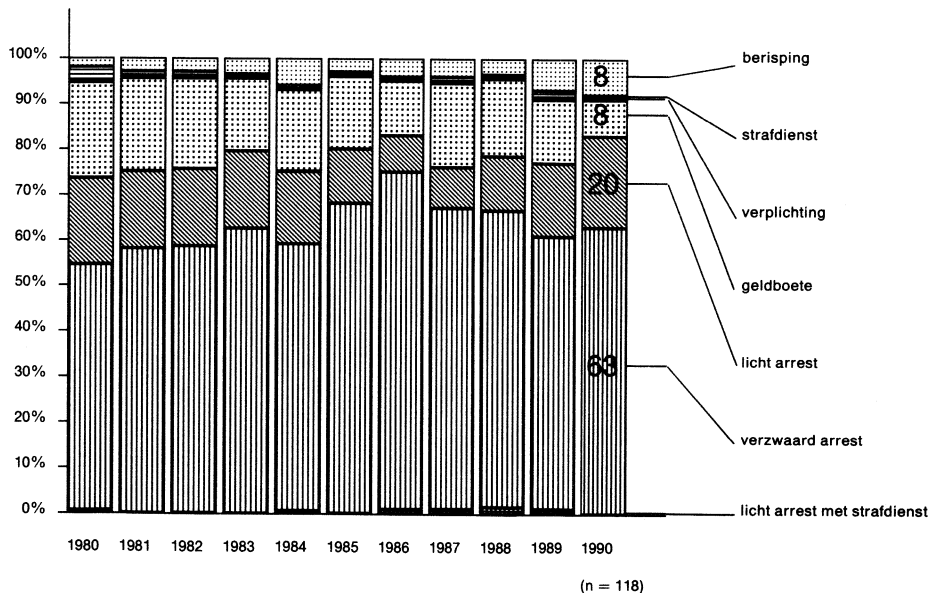
Koninklijke Luchtmacht

Toetsingsgroottheid : 131.21
 Chi-kwadraat : 83.40

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het gebruik van de geldboete is afgenomen van 21% in 1980 tot 9% in 1990. Het gebruik van licht arrest daalde van 19% in 1980 naar 7% in 1986 om vervolgens weer te stijgen tot 20% in 1990. Verzuwaard arrest werd in 1980 in 53% van de gevallen opgelegd en steeg daarna tot 75% in 1986. Daarna daalde het gebruik van deze strafsoort tot 63% in 1990.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmachtdelen is niet mogelijk.

Figuur 10c: Koninklijke Luchtmacht

Figuur 11: het aantal malen dat in beklag is gegaan ten opzichte van het totaal aantal bestraffingen

In deze grafiek is aangegeven in welk percentage van alle bestrafte gevallen de gestrafte in beklag is gegaan.

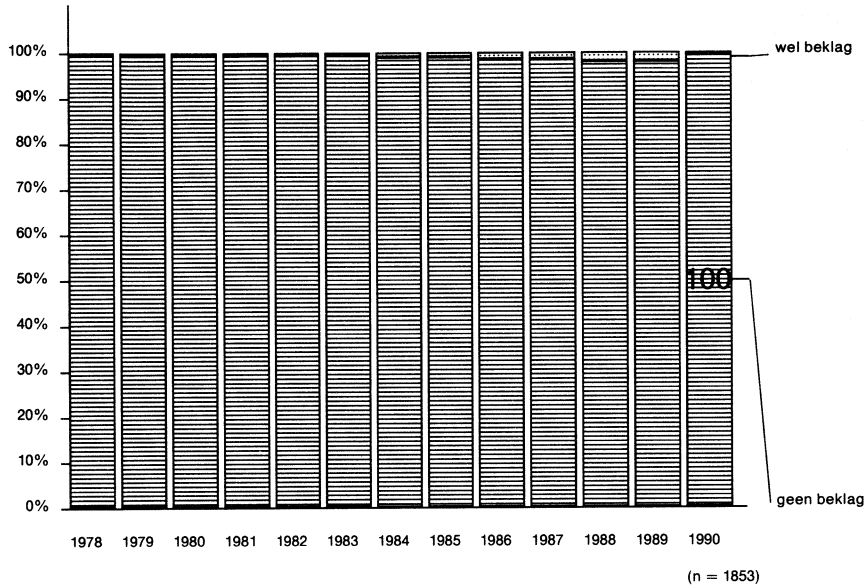
Koninklijke Marine

Toetsingsgroottheid : 158.26

Chi-kwadraat : 32.909

Het verband is significant, de verschillen zijn gering.

Figuur 11a: Koninklijke Marine

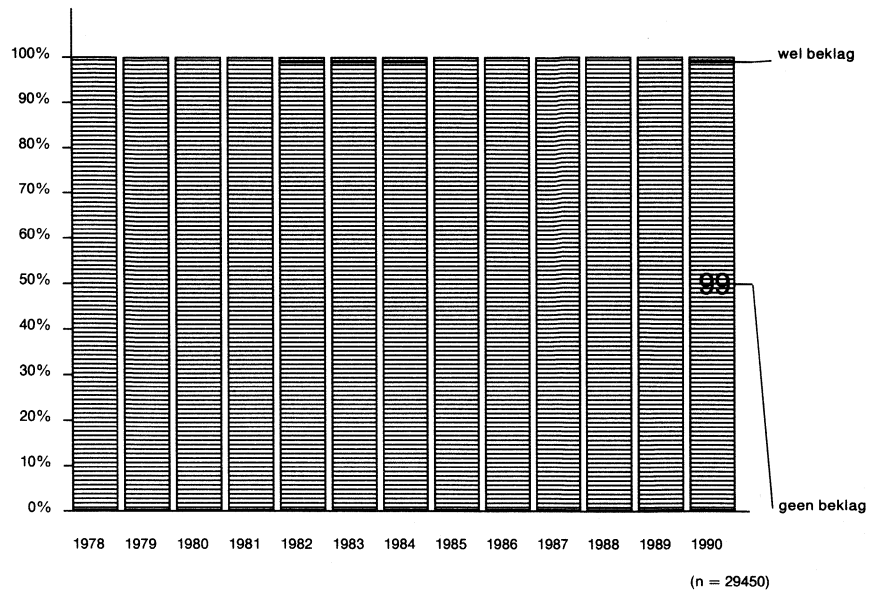
Koninklijke Landmacht

Toetsingsgroottheid : 119.34

Chi-kwadraat : 32.909

Zie opmerking Koninklijke Marine.

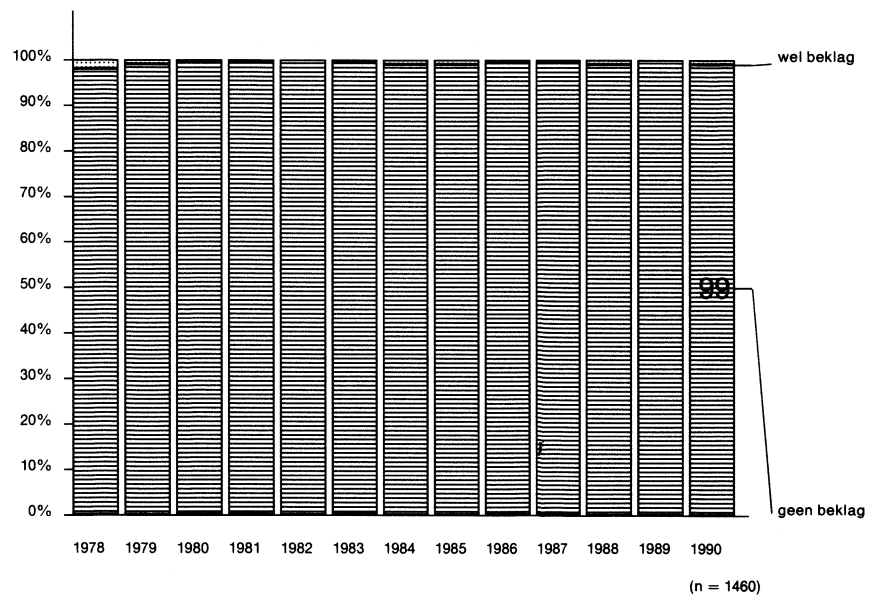
Figuur 11b: Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

Toetsingsgroottheid : 44.17
 Chi-kwadraat : 32.909
 Zie opmerking Koninklijke Marine.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmacht delen is niet mogelijk.

Figuur 11c: Koninklijke Luchtmacht

Figuur 12: het percentage gevallen waarin meerdere krijgstuuchtelijke vergrijpen van één beschuldigde in één procedure door de commandant worden afgedaan.

De commandant dient meerdere onbestrafte vergrijpen waarvan hij kennis draagt in één krijgstuuchtelijke procedure af te doen. In deze grafiek wordt aangegeven in welke mate er bij tuuchprocessen meer dan één vergrijp tegelijk wordt afgedaan.

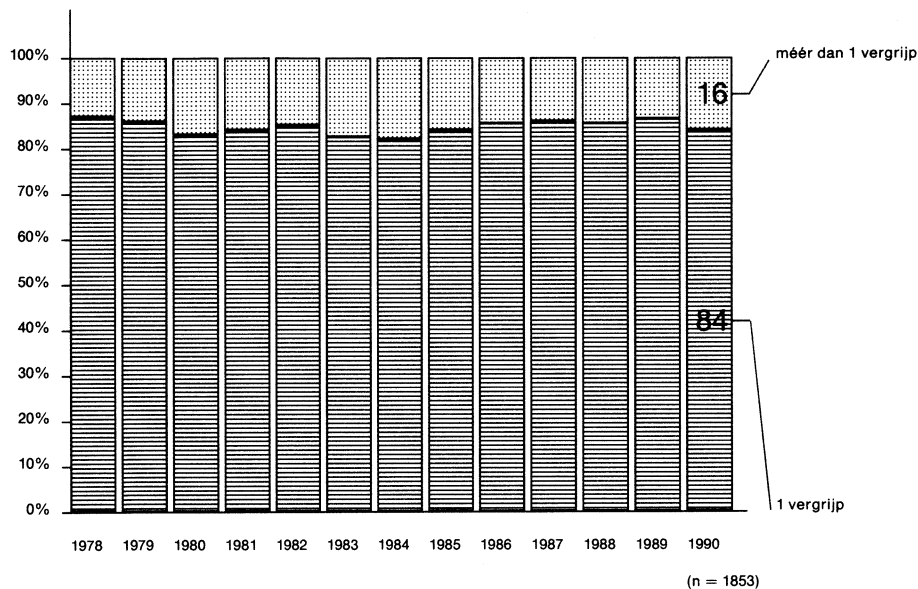
Koninklijke Marine

Toetsingsgroottheid : 58.87

Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant, de verschillen zijn gering.

Figuur 12a: Koninklijke Marine

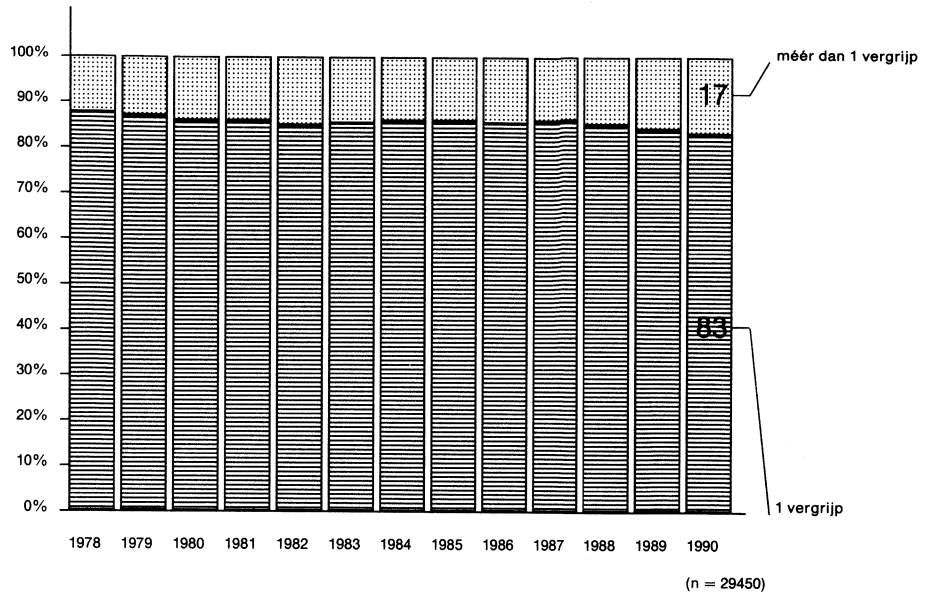
Koninklijke Landmacht

Toetsingsgroottheid : 418.36

Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant, de verschillen zijn gering.

Figuur 12b: Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

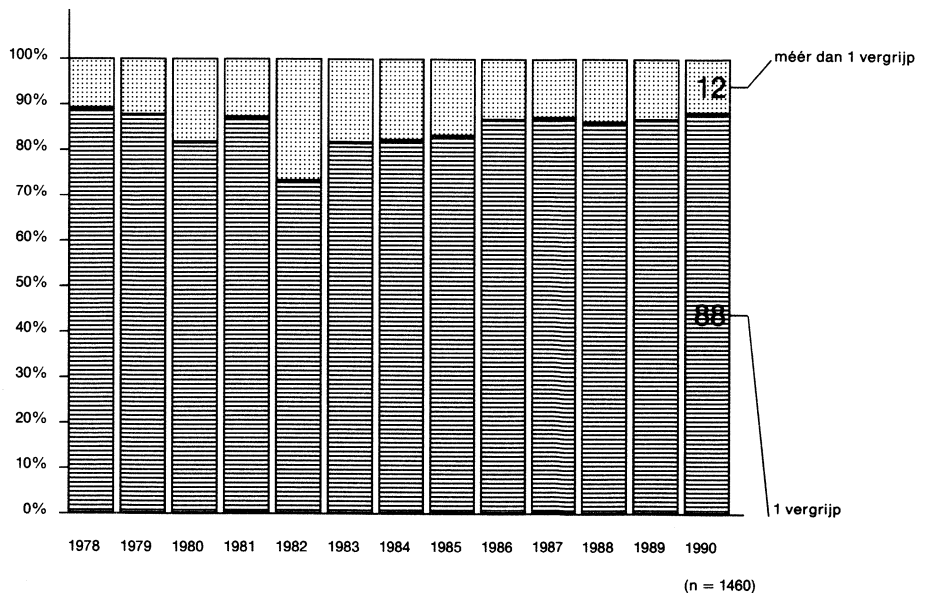
Toetsingsgroottheid : 346.82

Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het aantal malen dat meer dan één vergrijp werd afgedaan steeg aanvankelijk van 11% in 1978 naar 27% in 1982. Vervolgens zette echter een daling in tot 12% in 1990.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmachtdelen is niet mogelijk.

Figuur 12c: Koninklijke Luchtmacht

Figuur 13: de beschuldiging uitgesplitst naar het al dan niet verlenen van bijstand door een vertrouwensman.

In deze grafiek is het aantal beschuldigingen waarbij bijstand is verleend door een vertrouwensman gerelateerd aan het totale aantal gerapporteerden, inclusief de niet-bestaften.

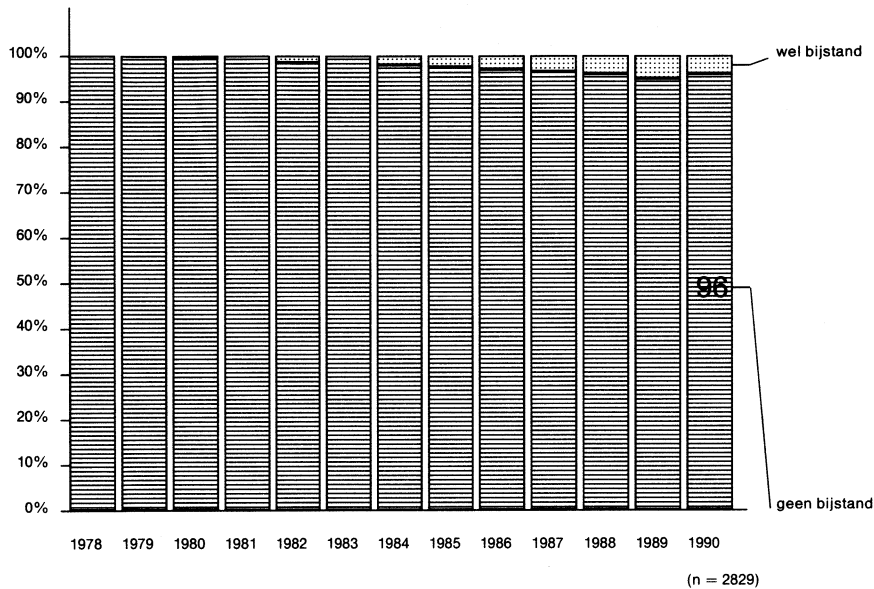
Koninklijke Marine

Toetsingsgroottheid : 413.82

Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant, de verschillen zijn gering.

Figuur 13a: Koninklijke Marine

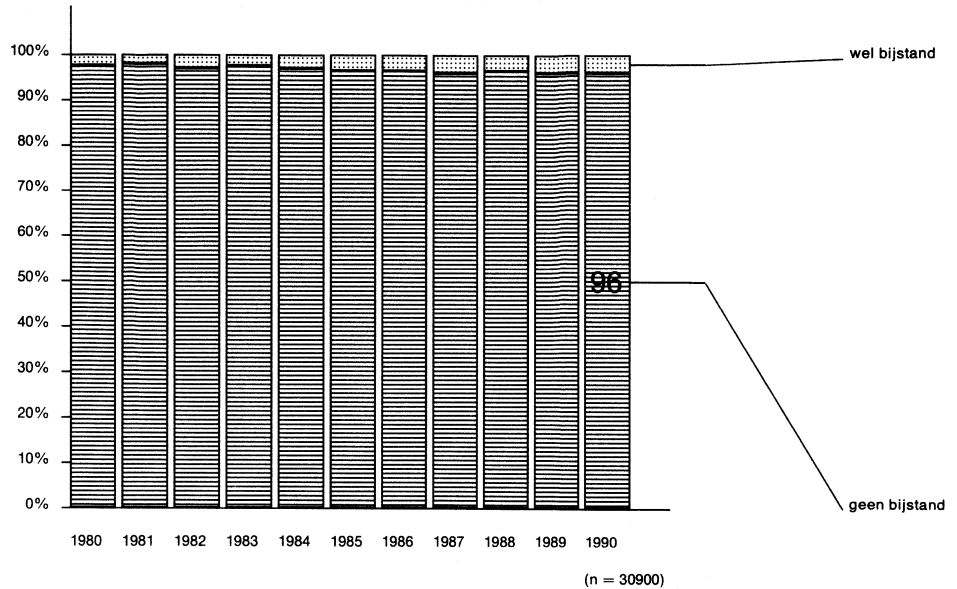
Koninklijke Landmacht

Toetsingsgroottheid : 459.84

Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant, de verschillen zijn gering.

Figuur 13b: Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

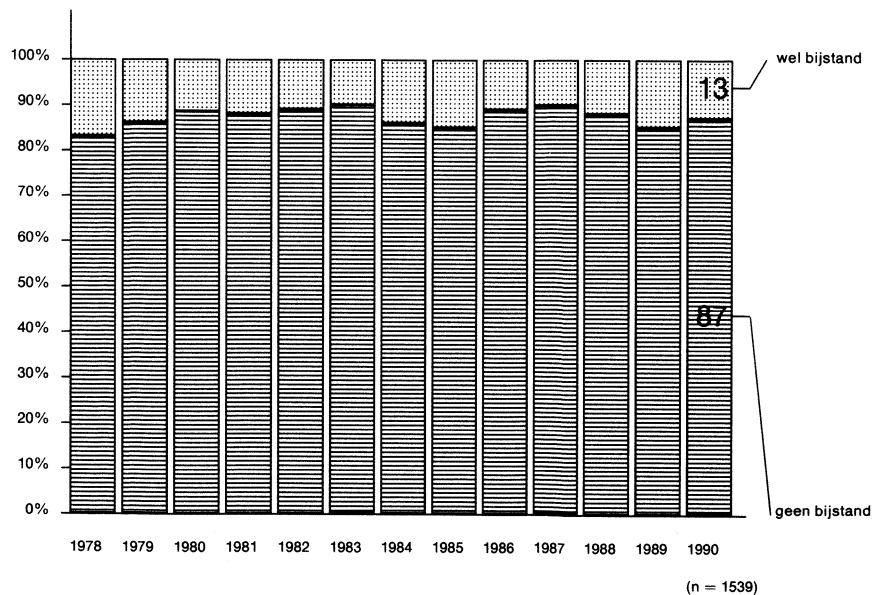
Toetsingsgroottheid : 89.80

Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het percentage gevallen waarin bijstand is verleend door een vertrouwensman is aanvankelijk gedaald van 17% naar 10% in 1983. Na een aantal schommelingen kwam het aandeel van de gevallen waarin bijstand werd verleend uit op 13% in 1990.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmachtdelen is niet mogelijk.

Figuur 13c: Koninklijke Luchtmacht

Figuur 14: de afhandeling van de beschuldigingen waarbij bijstand is verleend door een vertrouwensman.

In deze grafiek wordt aangegeven in welke mate een door een vertrouwensman bijgestane gerapporteerde wordt bestraft.

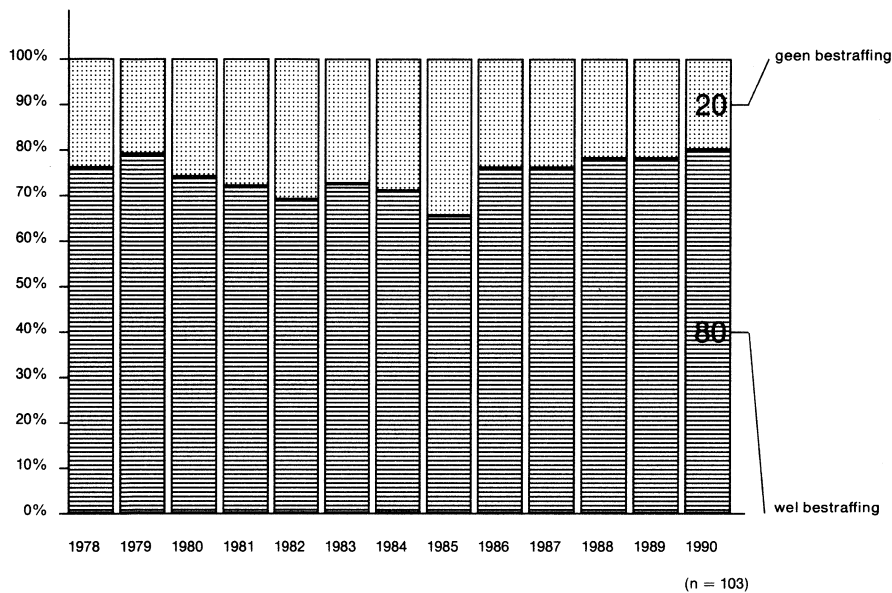
Koninklijke Marine

Toetsingsgroottheid : 14.22

Chi-kwadraat : 32.909

Er is geen significante verschuiving in de tijd te constateren.

Figuur 14a: Koninklijke Marine

Koninklijke Landmacht

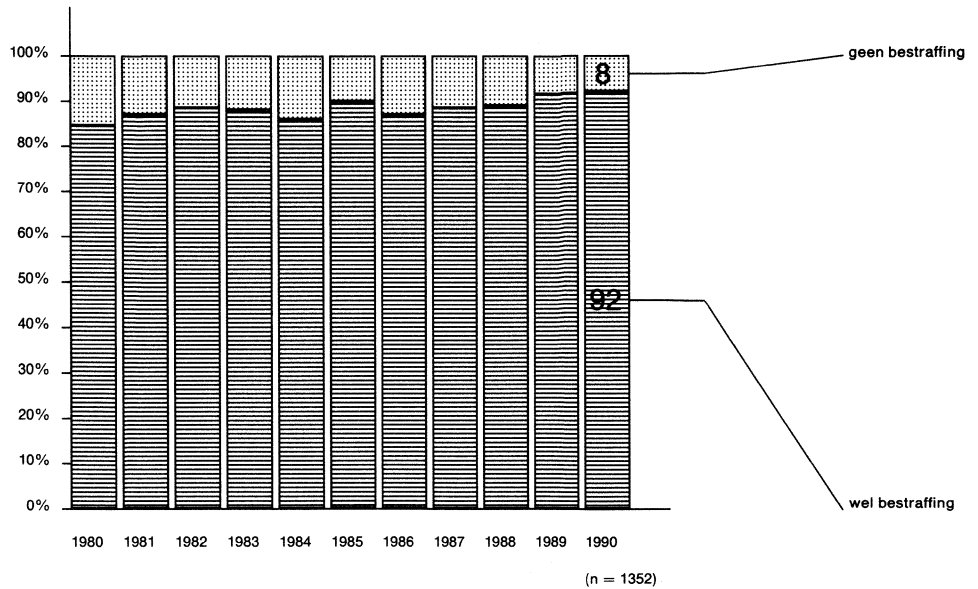
Toetsingsgroottheid : 62.79

Chi-kwadraat : 32.588

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Het aandeel bestrafte beschuldigingen waarin bijstand werd verleend door een vertrouwensman neemt geleidelijk toe van 85% tot 92% in 1990.

Figuur 14b: Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

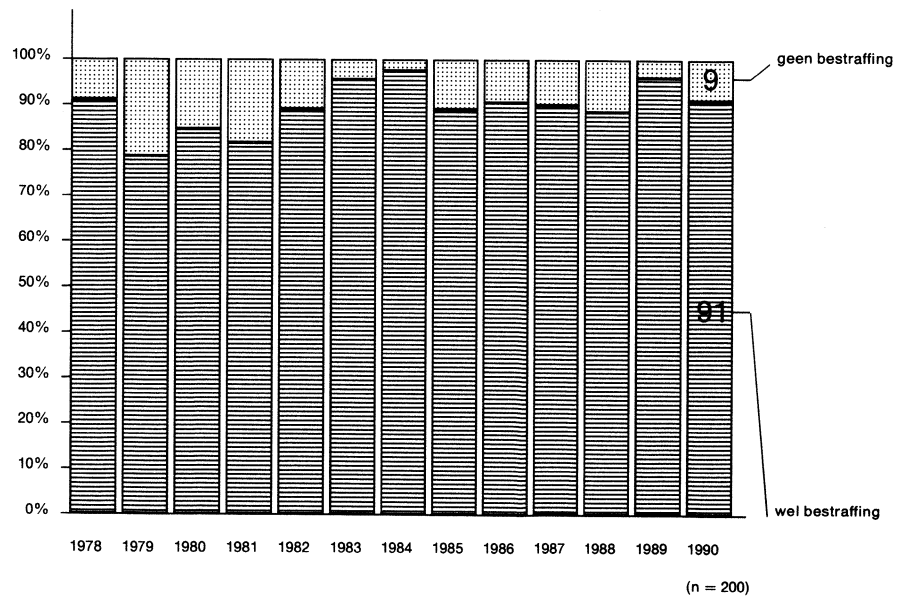
Toetsingsgroottheid : 98.72

Chi-kwadraat : 32.909

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. Er is geen sprake van enige duidelijke ontwikkeling.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmacht delen is niet mogelijk.

Figuur 14c: Koninklijke Luchtmacht

Figuur 15: vertrouwensman: toegevoegd door de commandant of gekozen door de gerapporteerde.

Op grond van VS 27-1 (KL en KLu) en VVKM-142 (KM) kan een gerapporteerde zich doen bijstaan door een vertrouwensman. Hij kan deze zelf kiezen of toegevoegd krijgen door zijn commandant.

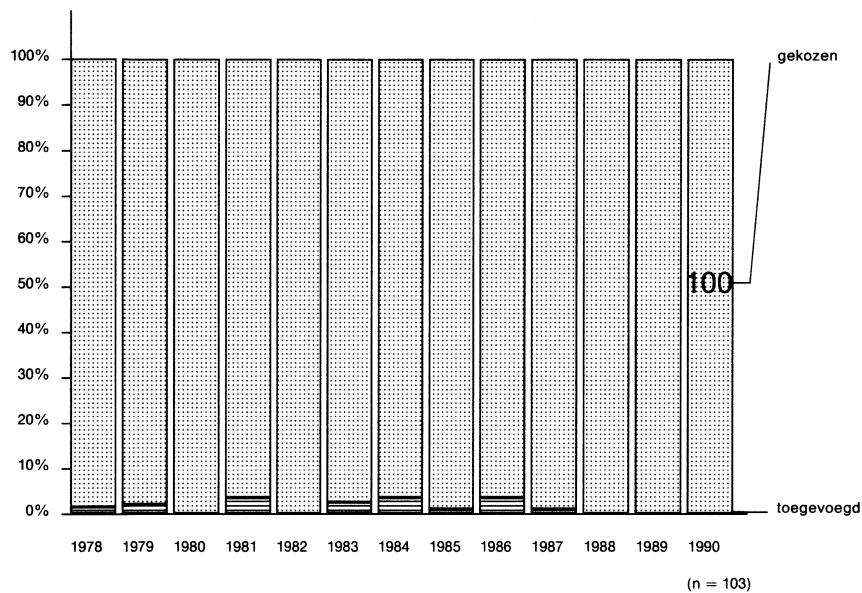
Koninklijke Marine

Toetsingsgroottheid : 15.42

Chi-kwadraat : 32.909

Er is geen significante verschuiving in de tijd.

Figuur 15a: Koninklijke Marine

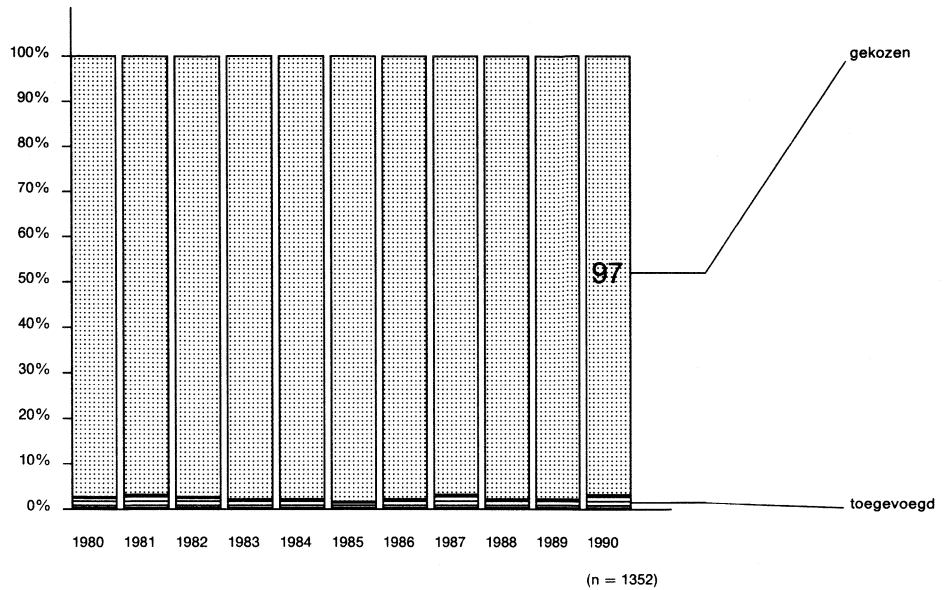
Koninklijke Landmacht

Toetsingsgroottheid : 11.15

Chi-kwadraat : 29.588

Er is geen significante verschuiving in de tijd.

Figuur 15b: Koninklijke Landmacht

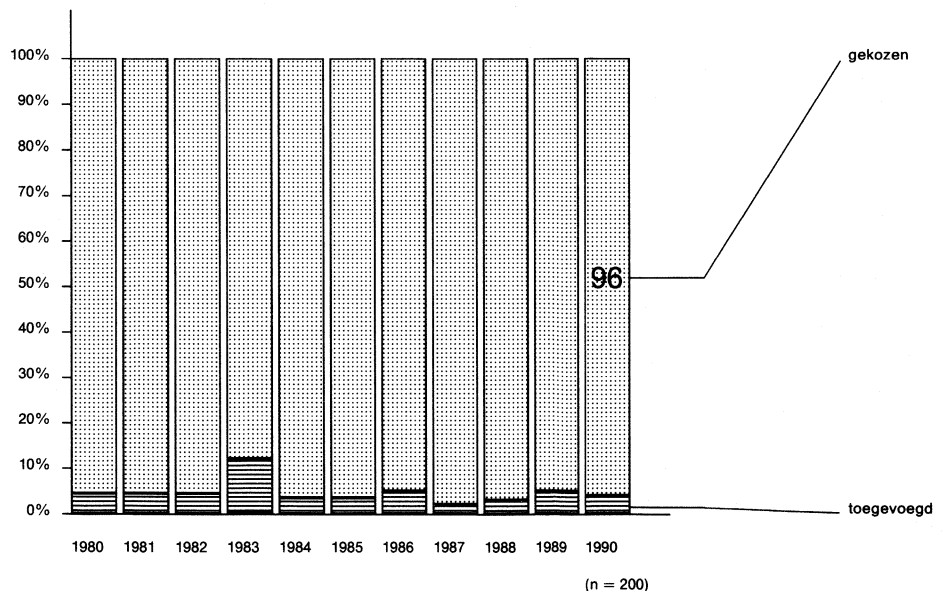
Koninklijke Luchtmacht

Toetsingsgroottheid : 33.15
 Chi-kwadraat : 29.588

De verschuiving(-en) in de tijd is significant. De significantie wordt echter vrijwel geheel verklaard door het jaar 1983 (bijdrage aan de toetsingsgroottheid van 27.43), waarin het percentage toegevoegde vertrouwensmannen stijgt van 4% in 1982 naar 12% in 1983 om vervolgens weer te dalen naar 3% in 1984. Deze daling stabiliseerde zich, waarna het percentage toegevoegde vertrouwensmannen in 1990 op 3% kwam. Het jaar 1983 kan als uitzondering worden gezien. Daarnaast zijn er geen ontwikkelingen van betekenis.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmachtdelen is niet mogelijk.

Figuur 15c: Koninklijke Luchtmacht

Analyse 16: reden waarom een vertrouwensman is geweigerd

Een strafoplegger kan een vertrouwensman weigeren wanneer deze mede gerapporteerd is of indien deze de orde tijdens de procedure verstoort. Dit komt bij de verschillende krijgsmachtdelen slechts sporadisch voor. Hieronder worden de absolute cijfers over alle rapportagejaren tezamen weergegeven. Deze cijfers zijn niet voorhanden voor de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht met betrekking tot de jaren 1978 en 1979.

Aantal geweigerde vertrouwensmannen:

Koninklijke Marine	(1978-1990)	: 0
Koninklijke Landmacht	(1980-1990)	: 30, waarvan:
– wegens medeverdacht zijn		: 18
– wegens verstoring van de orde		: 12
Koninklijke Luchtmacht	(1980-1990)	: 11, waarvan:
– wegens medeverdacht zijn		: 4
– wegens verstoring van de orde		: 7

Het is niet mogelijk om op basis van deze geringe hoeveelheid gegevens een analyse uit te voeren.

N.B.: het vergelijken van de krijgsmachtdelen is niet mogelijk.

3.3 SAMENVATTING ANALYSES

De gestelde vragen

In § 3.2 werd aangegeven dat er bij de analyse van het cijfermateriaal voor is gekozen om een tweetal vragen te beantwoorden, te weten:

1. Wat zijn de belangrijkste verschuivingen in de verschillende aspecten van het militair tucht-recht zoals strafredenen, strafsoorten, oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen, beklagen e.d. die zich in de afgelopen tien jaar hebben voorgedaan?
2. Zijn er persoonsfactoren zoals rang, leeftijd en burgerlijke staat die van invloed zijn op de uitkomst van het tuchtproces?

De verkregen antwoorden

In het onderstaande zullen deze vragen summier worden beantwoord. Daarbij zal uitsluitend aandacht worden besteed aan de meest in het oog springende ontwikkelingen.

ad 1. In de laatste 12 jaar hebben zich ten aanzien van de verschillende aspecten van het militair tucht-recht onder meer de volgende ontwikkelingen voorgedaan:

- het gebruik van de geldboete is bij alle krijgsmachtdelen afgenomen, terwijl het gebruik van „verzwaard arrest” bij de KL en de KLu is toegenomen. Bij de KM is dit vrijwel gelijk gebleven;
- het relatieve aandeel van de strafreden „niet opvolgen van dienstvoorschriften” is bij alle krijgsmachtdelen gestegen;
- met betrekking tot de strafdoelen is bij alle krijgsmachtdelen een ontwikkeling te zien ten gunste van die strafdoelen die een preventie ten aanzien van de krijgstuchtelijke vergrijpen in het algemeen nastreven zoals generaal-generale preventie en speciaal-generale preventie (zie toelichting bij figuur 7).

Door afschaffing in het nieuwe tucht-recht van het oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijp zullen de opmerkingen ten aanzien van het gebruik van de geldboete en de strafdoelen in de toekomst minder valide zijn, aangezien door de inwerkingstreding van de nieuwe straf- en tucht-wetgeving een breuk zal ontstaan in de dataverzameling zodat de gegevens van vóór en ná de toekomstige wetswijzigingen niet goed vergelijkbaar zullen zijn.

ad 2. Uit de onderzochte gegevens kan worden afgeleid dat er persoonsfactoren zijn die van invloed zijn op de uitkomst van de tucht-procedure. Het betreft hier bij alle krijgsmachtdelen de volgende persoonsfactoren:

- rang: gerapporteerden die lager in rang zijn worden vaker bestraft;
- leeftijd: jongere gerapporteerden worden vaker bestraft;
- burgerlijke staat: ongehuwde gerapporteerden worden vaker bestraft.

3.4 SLOTOPMERKINGEN

In het voorgaande is een overzicht gegeven van enige feiten en omstandigheden met betrekking tot de toepassing van het tot 1 januari 1991 geldende militair tuchtrecht in de periode 1978 tot en met 1990. Nogmaals wordt met nadruk gesteld dat deze gegevens betrekking hebben op de tuchtrechthandhaving in de oude wetgeving en kunnen niet als maatstaf dienen voor de situatie onder de per 1 januari 1991 ingevoerde wetgeving. Er is onder meer aandacht besteed aan de geautomatiseerde verwerking van krijgstuchtelijke gegevens en het daarmee samenhangende beheersinstrument. Zoals reeds hiervoor werd aangegeven zal dit beheersinstrument verder moeten worden ontwikkeld teneinde in het toekomstig tuchtrecht het beheer mogelijk te maken van de toepassing van de wettelijke regelingen met betrekking tot dit nieuwe tuchtrecht. Hierbij dient onder meer te worden gedacht aan:

- het opsporen van afwijkend bestraffingsgedrag door de tot straffen bevoegde meerderen;
- het bewaken van de effectiviteit van de bestraffingen.

Inzicht in deze materie kan informatie verschaffen omtrent eventueel noodzakelijke bijstellingen van de tuchtwetgeving.

Alvorens tot het opsporen van afwijkend bestraffingsgedrag kan worden overgegaan, dienen echter eerst de criteria te worden geformuleerd teneinde te bepalen welk bestraffingsgedrag als „normaal” kan worden aangemerkt. Anders: welk bestraffingsgedrag als „afwijkend” kan worden aangemerkt. Bij dit proces zal gebruik worden gemaakt van de zogenaamde homogeniteitsanalyse. Deze techniek laat zien hoe homogeen een groep is en signaleert afwijkingen binnen die groep. Binnen een krijgsmachtdeel kunnen op basis van deze analyse verschillende homogene groepen worden onderscheiden. Binnen zo’n homogene groep kunnen eenheden worden gesignaleerd waarvan het bestraffingspatroon afwijkt. Deze afwijkingen kunnen een indicatie geven dat nader onderzoek noodzakelijk is.

De geautomatiseerde registratie van krijgstuchtelijke gegevens maakt het ook mogelijk onderzoek te doen naar de effectiviteit van de bestraffingen. Indien blijkt dat de opgelegde straffen niet het gewenste effect sorteren kan worden nagegaan of andere straffen dat wellicht wel doen. Vervolgens kan worden overgegaan tot eventueel noodzakelijke bijstellingen van de militaire tuchtwetgeving dan wel adviezen voor wat betreft het te voeren tuchtbeleid. Al met al is er nog een lange, uitdagende weg te gaan voordat alle wensen zijn gerealiseerd. In de nabije toekomst zal het in dit artikel ter sprake gebracht beheersinstrument worden opgezet en uitgebouwd door de auteur en zijn medewerkers. Het resultaat van deze automatisering welke werd ontworpen, uitgewerkt en gebruikt voor de initiële onderzoeken op krijgstuchtelijk terrein door de auteur, zal zijn dat meer recht wordt gedaan aan de twee adagia die in het Nederlandse sanctierecht als eisen van rechtvaardigheid worden gesteld: de straf als „ultimum remedium” en „het optimale is het minimale”.

Met de afronding van de bouw van het beheersinstrument als boven geschetst is een aanvang gemaakt. Indien de werking ervan aan de verwachtingen zal beantwoorden, wordt daarmee bereikt dat de militaire tuchtwetgeving en tuchttoepassing, indien nodig, steeds kan worden aangepast en tot een eigentijds instrument kan verworden om het optimaal functioneren van de krijgsmacht in vredes- en oorlogstijd te bevorderen.

Aan dit artikel werden bijdragen geleverd door de volgende personen:

TInt Mr Drs Th.J. van der Heijden

Kpl Mr J. van Bergen en Henegouwen

TInt Mr M. Brand

TInt G.J. Grafhorst bc.

LTZSD2KMR Drs J.J.H.M. van Oort

TInt Mr P.W.J. van de Spek

Kpl Mr M.W.L. Tromm
Tlnt Drs P.Ph.A. Dekkers
LTZSD2KMR Mr Drs R.R. Crinice Le Roy
Tlnt Mr H.F. van Druten
Kpl Mr W. Hemstede
LTZSD3KMR Mr J.G. Ruhaak
Drs L.J.J. Verhaegen

De auteur is dank verschuldigd aan de volgende personen voor hun kritische opmerkingen ten aanzien van dit artikel:

Ir E. Köllner, Hoofd van het Rekenbureau van de Juridische faculteit van de Rijksuniversiteit te Leiden.

Drs A.C.E. van Zelst, voormalig medewerkster van de Stuurgroep Militair Straf-, Strafproces- en Tucht recht.

REGISTERS 1991

TREFWOORDEN

Administratieve rechtspraak

- *Het ambtsbericht*. Een nog niet geverifieerd ambtsbericht als bedoeld in Bekendmaking Zeemacht raakt de militair niet rechtstreeks in zijn belang. De bezwaarschriftenprocedure van art. 153a AMAR staat derhalve niet open (Naschrift G.L.C.) 9
- *Onbevoegd omdat gedelegeerd*. Niet de minister maar de Commandant van het Eerste Legerkorps was in casu bevoegd tot terugstelling. Noch de eerste rechter noch de Raad ziet redenen van algemeen belang die een gedektverklaring van de nietigheid van het bestreden besluit eisen (Naschrift G.L.C.) 13
- *Een ton te veel*. In casu verzette zich het beginsel van de rechtszekerheid niet tegen terugvordering van het bedrag (van ruim een ton) dat de gewezen militair over de periode 1 januari 1980 - 1 oktober 1983 teveel aan uitkering had ontvangen (Naschrift G.L.C.) 16
- *Wegens ziekte verhinderd*. Naar 's Raads oordeel is van "wegens ziekte verhinderd" (art. 19 lid 1 RIM) sprake wanneer de ziekte het meest kenmerkende is van een situatie waarin een militair, hoewel medisch geschikt voor andere werkzaamheden, toch niet kan worden tewerkgesteld omdat er geen passend werk voorhanden is 19
- *De Franse echtgenote*. Na zijn verplaatsing naar de vliegbasis Twente was gedaagde inderdaad niet in de gelegenheid de nacht bij zijn gezin door te brengen, echter niet uitsluitend om redenen van dienst, maar (mede) omdat zijn echtgenote er de voorkeur aan had gegeven in Frankrijk te gaan wonen ... 112
- *De drie gebroeders*. Een van de twee broers van appellant heeft, als buitengewoon dienstplichtige, niet een voor broederdienst geldende dienst vervuld (Naschrift G.L.C.) 114
- *De oproep voor herhalingsoefeningen*. Er bestaan in casu onvoldoende gronden om bij wege van voorziening te bepalen dat verzoeker niet voor herhalingsoefening behoeft op te komen (Naschrift G.L.C.) 201
- *Geen invaliditeit met dienstverband*. Tussen de aandoening van eisers schouder en de uitoefening van de militaire dienst bestaat noch een oorzakelijk noch een verergerend verband. 204
- *De bestreden inbouwregeling*. De wetgever kan de bevoegdheid niet worden ontegd om regelingen te treffen die voor de toekomst wijzigingen tot gevolg hebben in de rechtspositie van een belanghebbende, zelfs niet wanneer dit te zijnen nadele zou zijn (Naschrift G.L.C.) 207
- *De onmisbare zoon*. Door appellants verblijf in werkelijke dienst voor eerste oefening zouden onoverkomelijke bezwaren ontstaan voor de instandhouding van de middelen van bestaan van personen als bedoeld in art. 16 lid 2 van de Dienstplichtwet zodat sprake is van persoonlijke onmisbaarheid ... 209
- *Een C is een C*. Een redelijke verdeling van de bewijslast brengt met zich mee dat het bij een waardering BC of lager in beginsel op de weg van de beoordelaar ligt de waardering met feiten te onderbouwen, terwijl het bij een waardering C of hoger in beginsel de taak van de beoordeelde is aannemelijk te maken dat hij te laag is gewaardeerd. De raad sluit evenwel niet uit dat onder omstandigheden een andere bewijslastverdeling is aangewezen (Naschrift G.L.C.) 239
- *BC is minder dan C*. Indien er sprake is van feitelijkheden op grond waarvan wordt vastgesteld dat een beoordeelde niet aan de omschrijving C voldoet, moeten deze feiten worden gekenmerkt als tekortkomingen waarvan aan de beoordeelde mededeling moet worden gedaan (Naschrift G.L.C.) 242
- *De onoverkomelijke fout*. De tweede beoordelaar heeft in casu een onoverkomelijke fout gemaakt door de beoordeling vast te stellen zonder het einde van de bezwaartermijn af te wachten 280
- *De te korte periode*. Indien in een bepaald geval een mededeling achterwege had moeten blijven omdat de periode te kort is om op verantwoorde wijze een oordeel te kunnen vormen, dient de gehele beoordeling nietig te worden verklaard en niet slechts de waarderingen waartegen blijkens het bezwaarschrift de bezwaren zijn gericht (Naschrift G.L.C.) 245
- *Voordrachten kunnen rechtstreeks treffen*. Een besluit of een weigering van de minister een voordracht aan de Koningin te doen wordt thans wel aangemerkt als een besluit waardoor de militair rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen (Naschrift G.L.C.) 301
- *Het niet toetsbare verschil*. Het verschil tussen C, CD en D leent zich zo weinig voor objectieve toetsing dat in de regel voor de rechter geen aanleiding zal bestaan de ene waardering als juiste en de andere als onjuist aan te merken (Naschrift G.L.C.) 303
- *Getroffen door suikerziekte*. Bij samenloop van ontslaggronden dient de keuze, die uiteindelijk wordt gemaakt de toetsing aan de algemene rechtsbeginselen en de beginselen van behoorlijk bestuur te kunnen doorstaan. (Naschrift G.L.C.) 305
- *Gelet op de integratiegedachte II*. De integratiegedachte, die aan het AMAR ten grondslag ligt, impliceert geenszins dat alle ministeriële uitvoeringsbepalingen voor de drie krijgsmachtdelen volledig gelijk dienen te zijn 308
- *Het offer*. Het is niet onredelijk dat een militair, die enige tijd noodgedwongen thuis als gezinsverzorger moet optreden een zeker offer te vragen in de vorm van inlevering van een aantal verlofdagen, mits zijn verlofgoed niet zozeer wordt aangetast dat hij niet meer van een normale jaarlijkse vakantie kan genieten 310

Arrondissementskrijgsraad	
– Bijeenkomst te Breda ter gelegenheid van de opheffing van de -	50
Arrondissementsrechtbank	
– Installatie van de militaire leden in de -	109
Beklag	
– - over vermeend krenkende of onbillijke behandeling	151
Bewijs	
– Krijgstuchtelijke afdoening van strafbare feiten is niet mogelijk indien zodanige afdoening geschiedt omdat in de strafprocedure -problemen zijn te verwachten	5
Congres	
– Twaalfde - van de Société Internationale de droit pénal militaire et de droit de la guerre	36
Deelnemingsvormen	
– - in het militaire tuchtrecht	292
Dwangmiddelen	
– - in het militaire tuchtrecht	120
Errata	
–	284
Gerechtshof	
– Installatie van de militaire leden; openbare redes	36
Gelijkheidsbeginsel	
– Het aanwezig hebben van drugs binnen de krijgsmacht en het -	159
Grondrechten	
– Een onderzoek naar de betekenis van - voor de wettelijke regeling van tuchtrecht en de tuchtprocedure	282
Herziening militair straf- en tuchtrecht	
– Van indaging tot uitdaging. Beschouwingen over de nieuwe militaire straf- en tuchtrechtwetgeving; door Mr F.F. Langemeijer	51
Hof	
– - Zie Gerechtshof	
Installatie	
– - van de militaire leden in het gerechtshof	97
– - van de militaire leden in de rechtbank	109
Kroniek	
– - van het militaire recht 1990	313
Krijgstucht	
– - De - van 1978 tot en met 1990, feiten en achtergronden; door Mr G.L.Lindner	325
Legeringskamer	
– De - is geen woning als bedoeld in art.120 Sv	153
Meerdere	
– -	35
Milieu	
– Defensie en de -problematiek; lezing door Mr P.G. Blanken	68
Militair Juridische Vorming	
–	313, 324
Militair Justitiële Statistiek	
– Overzicht over de eerste halfjaren 1989-1990	77
– Overzicht 1989-1990	214
Militair Rechtelijke Vereniging	
– Lezing	68
Militaire motorrijtuigen	
– Bestuurders van - en de wet Mulder; door Mr Th.J.Clarenbeek	117
Navo-statusverdrag	
–	21
Opsporing	
– -shandelings door ambtenaren van de Koninklijke marechaussee	188
Oorlog	
– - en vrede; door Prof. Mr G.L. Coolen	40
Parkeerproblematiek	
– - op de kazerne	256
Patrouille	
–	35
Permanente krijgsraad Nederland voor de Zeemacht	
– laatste zitting van de -	213
Personalia	
– Mr C. Beljaars	84
– Mr E.J. van den Boezem	84
– J.M.M. de Bruijn	213

- Mr J.A. Coster van Voorhout	84
- Mr D.J. Dee	84
- Mr H.J. Deuring	324
- Mr J.A. van den Elsen	152
- Mr H.A. van Gameren	324
- Mr A.M. van Gorp	324
- Mr H. de Groot	84
- Mr D.B. ten Hoedt	84
- Mr G. Jacobs	84
- Mr A.P.J.M. Kempenaars	324
- Mr J. Kloots	84
- Mr J.A. de Koning	152
- Mr G.M.J. Kruijthof	84
- B.W. Neut	213
- Mr A.J. Vaandrager	84
- Mr E.H. Visser	152
- Mr J.A. Wiarda	152
- Mr O. van der Wind	152
Proportionaliteitsbeginsel	
- Het - tijdens het opsporingsonderzoek	153
Rechtbank	
- Zie Arrondissementsrechtbank	
Rechtsbijstand	
- De - aan militairen in heden, verleden en toekomst; door Mr L.C.J.M. Spigt	60
Rechtspraak	
- Maritieme - tijdens de Tweede Wereldoorlog	152
Rechtszekerheidsbeginsel	
-	
Het - bij terugvordering	16
Register	
- - op de van 1981 tot en met 1989 in het MRT aangehaalde artikelen van de herziene wetgeving ...	37
Société Internationale de droit pénal militaire et de droit de la guerre	
- Twaalfde congres	36
Terbeschikkingstelling	
- Verlenging van de -	85
Totaalweigeraar(s)	
- Berechting van -	150
-	288
Tuchtrecht	
- Dwangmiddelen in het militaire -	120
- Wijze van tenuitvoerlegging van een -elijke bestraffing	182
Uitdaging	
- Van indaging tot -. Beschouwingen over de nieuwe militaire straf- en tuchtrechtwetgeving; door Mr F.F. Langemeijer	51
Verkeersvoorschriften	
- Administratiefrechtelijke afdoening van -	117
Verlenging	
- - van de terbeschikkingstelling (TBS)	85
Vrede	
- Oorlog en -; door Prof.Mr G.L. Coolen	40
Wet Mulder	
- Bestuurders van militaire motorrijtuigen en de - ; door Mr Th.J.Clarenbeek	117
Wetgeving	
- Tot stand gekomen en aanhangige wetgeving	148
-	248
-	285

WETTELIJKE BEPALINGEN

Aanvullende overeenkomst bij het Navo-Statusverdrag (Bonn 03.08.59)	28	188
Ambtenarenwet 1929	4	45
	48	14
	102	201
Algemeen Militair Ambtenaren Reglement	39	305
	86	311
	92	135
	115	308
Algemene militaire pensioenwet	E11	204
	Hoofd- stuk M	207
Bekendmaking Zeemacht 1010		9
Beschikking Inkomsten Militairen	48	112
Burgerlijk Wetboek	1395	16
	1401	142
Dienstplichtwet	17	209
	19	114
Europees Verdrag voor de rechten van de mens	6	222, 227
Grondwet	12	153
	15	221, 222
Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht	76	277
Militaire Ambtenarenwet 1931	2	301
Militaire Cassatiewet	1	1, 92, 153, 160, 163
Navo-Statusverdrag	I	21
	VII	21, 188
Opiumwet	2	45, 160
	3	45, 160, 185
	10	45, 160
	11	45, 160, 185
Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht	12	5
Regeling Ambtsberichten		9
Regeling Inkomsten Militairen	19	19
	70	112
Reglement beoordeling Koninklijke Luchtmacht		304
Reglement Rechtstoestand Dienstplichtigen	18	14
Uitvoeringsbesluit Militair Straf- en Tuchtrecht	17	231
Verkeersregeling Militaire Terreinen	1	126
	2	126
Voorschrift beoordeling Koninklijke luchtmacht		245
Voorschrift beoordelingen militairen zeemacht		239, 242, 280

Wegenverkeerswet	26	.....	153
	30	.....	153
	33	.....	153
Wetboek van Militair Strafrecht	4	.....	185, 188
	60	.....	163, 166
	96	.....	235
	96 (oud)	.....	185
	97 (oud)	.....	222, 225
	98	.....	225, 235
	100	.....	290
	108	.....	163, 166, 227
	108 (oud)	.....	169
	109	.....	163, 166
	110	.....	163, 166
	114	.....	235, 262
	114 (oud)	.....	135, 221, 222, 288
	115	.....	222
	129 (oud)	.....	187, 227
	132 (oud)	.....	253
	135	.....	258
	139	.....	221, 228
	144	.....	253
	150 (oud)	.....	163, 166
	169	.....	126, 188, 256
Wetboek van Strafrecht	1	.....	135, 221, 222, 288
	9a	.....	290
	287	.....	21
	350	.....	298
Wetboek van Strafvordering	55	.....	153
	120	.....	153
	348	.....	21
	399	.....	277
	415	.....	21
Wet militaire strafrechtspraak	5	.....	185
	68	.....	221, 222, 225, 227, 228
Wet militair tuchtrecht	1	.....	292
	2	.....	124
	3	.....	130, 180
	7	.....	135, 182, 190, 230, 234, 262
		.....	265
	9	.....	192, 231, 258
	10	.....	177, 194, 260, 276
	13	.....	195
	15	.....	124, 130, 185, 195, 267
	18	.....	124, 135, 194, 198, 235
		.....	256, 258, 267, 271, 273
	20	.....	169
	21	.....	292
	24	.....	294
	29	.....	292
	39	.....	298
	41	.....	195
	48	.....	182, 192
	52	.....	124, 126, 130, 135, 138, 140
		.....	171, 173, 177, 180, 182, 190
		.....	192, 194, 195, 198, 230, 231
		.....	234, 256, 258, 260, 262, 265
		.....	267, 271, 273, 276, 298

53	.....	271
54	.....	169, 296
63	.....	264, 265
66	.....	173, 195, 235, 258, 262, 270
	.....	273, 298
70	.....	256
71	.....	256
73	.....	256, 270
74	.....	126, 140,
		171,
		264
75	.....	231
76	.....	269, 298
78	.....	126, 276
79	.....	126, 270, 190, 264, 276, 298
81	.....	124, 126, 130, 133, 135, 138
	.....	140, 169, 171, 173, 175, 177
	.....	180, 182, 187, 195, 199, 234
	.....	258, 267
82	.....	175,
		294
83	.....	175
88	.....	260, 296, 296
93	.....	126, 140, 171, 173, 235, 262
	.....	273, 276
96	.....	173, 175, 195, 265, 267, 294
97	.....	30, 265, 171, 173, 175, 177
	.....	235, 256, 269
98	.....	135, 140, 199
106	.....	135
107	.....	133, 135, 138, 140, 180, 199
108	.....	135
Wet op de Krijgstucht		
2	.....	5, 92
7	.....	255
52	.....	255
66	.....	138, 140
67	.....	5, 133, 135, 138, 140, 180
	.....	199
81	.....	255
88	.....	255
Wet op de Rechterlijke Organisatie		
101a	.....	1
Wet van 14 juni 1990, Stb.368		
V	.....	169, 187
Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht		
4	.....	201

JURISPRUDENTIE

STRAFRECHT

Hoge Raad der Nederlanden		Arrondissementsrechtbank Arnhem	
1990	2 oktober	1*	1991 9 januari .....
	6 november	92*	5 februari .....
	26 februari	153, 159, 163	12 februari .....
			19 maart .....
			222*
			11 april .....
			17 mei .....
			256*, 258
			31 mei .....
			260*
			14 juni .....
			262*
			26 juni .....
			264
			28 juni .....
			267*, 269, 270, 271*, 275
			19 juli .....
			273*
			26 juli .....
			265*
			30 juli .....
			290
			Mobiele krijgsraad buitenland land-
			macht
			1990 23 augustus .....
			188*

TUCHTRECHT

Hoog Militair Gerechtshof		26 april	
1990	20 juni	7	192, 94, 195*
			3 mei .....
			234, 235*, 292*
			17 mei .....
			230
			31 mei .....
			231*
			19 juli .....
			294*, 296
			2 augustus .....
			296*
			30 augustus .....
			298*
			Commandanten
			C-3 GGW
			1990 27 februari .....
			5

ADMINISTRATIEF RECHT

Raad van State		14 juni	
1990	20 september	209*	310
			28 juni .....
			239*, 245*
			1991 31 januari .....
			301*
			23 mei .....
			303*
			Voorzitter Ambtenarengerecht te 's-
			Gravenhage
			1989 4 september .....
			201*
			Raad van State
			1990 12 september .....
			114

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK

Hoge Raad der Nederlanden		16 oktober	
1990	11 september	21	1991 25 januari .....
			277*
			142

*) Voorzien van een naschrift

AUTEURS

Clarenbeek, Mr Th.J.	
– Bestuurders van militaire motorrijtuigen en de Wet Mulder	117
Coolen, Prof. Mr G.L.	
– Oorlog en vrede	37
– Dwangmiddelen in het militaire tuchtrecht	120
– (met Mr Rijken van Olst) Kroniek van het militaire recht, 1 januari 1990 - 31 december 1990	313
Lindner, Mr G.L.	
– De krijgstuicht van 1979 tot en met 1990: feiten en achtergronden	325
Mos-Verstraten, Mr A.E.	
– Een geval van „Lawbook-shopping”	85
Rijken van Olst	
– (met Prof. Mr Coolen) Kroniek van het militaire recht, 1 januari 1990 - 31 december 1990	313
Vermeer, Mr W.H.	
– Wie was de meerdere van de sergeant-majoor?	35

BOEKAANKONDIGINGEN

Ambtenarenwet 1929	36
Arrestenbundel straf- en strafprocesrecht	36
Berechting Japanse oorlogsmisdadigers	116
Maritieme rechtspraak in de Tweede Wereldoorlog	152
Militaire Ambtenarenwet c.a.	152
Militair straf- strafproces- en tuchtrecht	324
Studiepockets Strafrecht	284
Wet Rechtstoestand Dienstplichtigen	252

BOEKBESPREKINGEN

Braunius, Mr S.W.P.C.	
– Varen, vechten of berechten, van Mr A.M.G. Smit	211
Heide, Mr R.M.R. van der	
– Militair en recht, van Prof. Mr G.L. Coolen	212
Kooijmans, Prof. Mr P.H.	
– Juridische aspecten van de deelname met nationale contingents aan VN-vredesmachtes; Basic Documents on United Nations Related Peace-keeping Forces, van Dr R.C.R. Siekmann	51
Langemeijer, Mr F.F.	
– Tuchtrecht getoetst, van Mr M.J.C. Leijten	282

Annotatoren:	G.L.C.	– Prof. Mr G.L. Coolen
	C.	– Mr Th. J. Clarenbeek
	W.	– Mr O. van der Wind
	W.H.V.	– Mr W.H. Vermeer

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *Th. J. Clarenbeek*, Vice-president van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht,
Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst;
Mr *O. van der Wind*, Kolonel van de Militair Juridische Dienst,
Voorzitter-plv van het Ambtenarengerecht te Haarlem;
voor de Koninklijke luchtmacht: Mr *H. J. Visser*, Kolonel der Koninklijke luchtmacht;
voor de Koninklijke marine: Mr *H. Segers*, Kapitein-ter-zee van administratie;
voor de Centrale Organisatie: Drs *G. J. van Hegelsom*;
Adres van de Redactiecommissie: Gansstraat 18, 2352 EC Leiderdorp.

VASTE MEDEWERKERS:

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, em.-bijzonder Hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, oud-president van het Hoog Militair Gerechtshof, Res. Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;
Mr *N. Keijzer*, Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden;
Prof. Mr *G. L. Coolen*, Schout-bij-nacht van administratie b.d., bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam.
Prof. Mr *P. H. Kooijmans*, Hoogleraar in het volkenrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden.
Prof. Mr *A. K. Koekkoek*, Hoogleraar in het staats- en bestuursrecht aan de Katholieke Universiteit Brabant;

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1990 f 37,25. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij SDU Uitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,00. Nadere informatie omtrent bestellingen: SDU, afdeling bestelling, Postbus 20041, 2500 EA 's-Gravenhage.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 1 pagina ontvangen een honorarium van f 45,- per pagina tot een maximum van f 300,- per aflevering, benevens 5 present-exemplaren van de desbetreffende aflevering van het Tijdschrift. De inhoud van het *M.R.T.* wordt opgenomen in een voor derden toegankelijke juridische databank. Het auteursrecht wordt met de publikatie overgedragen aan de Staat der Nederlanden.

Kennisgeving van adreswijziging (uitsluitend betalende abonnees) te richten tot de SDU uitgeverij, afdeling bestellingen, Postbus 20014, 2500 EA 's-Gravenhage.
Zij die het tijdschrift van rijkswege verstrekt krijgen dienen zich voor kennisgeving van adreswijziging te wenden tot het hoofd van de sectie juridische zaken van het krijgsmachtdeel waartoe zij behoren.

Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”